

Серія «Усі уроки в початковій школі»
Заснована у 2006 році

Усі уроки НАВЧАННЯ ГРАМОТИ I клас II семестр

за «БУКВАРЕМ»
М. С. Васьуленка,
Н. Ф. Скрипченко

Книга скачана с сайта <http://e.kniga.in.ua>

Издательская группа «Основа» —
«Электронные книги»

Харків
Видавнича група «Основа»
2011

УДК 37.16
ББК 74.263
У74

У74 Усі уроки навчання грамоти. 1 клас. II семестр. За Букварем М. С. Вашуленка, Н. Ф. Скрипченко/ упоряд. О. Б. Полевікова. — Х. : Вид. група «Основа», 2011 — 671, [1] с. : табл. — (Серія «Усі уроки в початковій школі»).

ISBN 978-617-00-0823-7.

Посібник містить орієнтовне календарне планування та конспекти 150 уроків навчання грамоти (II семестр) за букварем М. С. Вашуленка, Н. Ф. Скрипченко, складені відповідно до оновлених структури і змісту початкового навчання української мови за чинною програмою (К. : Початкова школа, 2006). Авторами пропонуються різноманітні види роботи з дитячою книжкою.

Значна кількість нестандартних уроків і творчих вправ задовольнить потреби фахівців початкової освіти.

Для вчителів початкових класів, керівників методичних об'єднань, методистів управлінь освіти, студентів педагогічних закладів III–IV рівнів акредитації.

УДК 37.16
ББК 74.263

Навчальне видання

Серія «Усі уроки в початковій школі»

Упорядник

ПОЛЕВІКОВА Ольга Борисівна

УСІ УРОКИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ. 1 КЛАС. II СЕМЕСТР.

За Букварем М. С. Вашуленка, Н. Ф. Скрипченко

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *О. В. Лебедева*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 28.01.2011. Формат 60×90/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 42,0. Замовлення № 11-02/13-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»

61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66

тел. (057) 731-96-33

e-mail: office@osnova.com.ua

Свідцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-0823-7

© Полевікова О. Б., упорядкування, 2010
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2011

ЗМІСТ

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ	8
---	---

КОНСПЕКТИ УРОКІВ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

БУКВАРНИЙ ПЕРІОД (<i>продовження</i>)	15
Урок 125 (читання). Звук [ч]. Позначення його буквами Ч, ч («че»)	15
Урок 126 (письмо). Письмо рядкової букви ч («че»), складів, слів із нею. Розвиток зв'язного мовлення. Закріплення вивченого про емоційне забарвлення голосу	19
Урок 127 (читання). Закріплення знань про звук [ч], букви Ч, ч («че»). Робота над текстом «На полонині»	23
Урок 128 (письмо). Письмо великої та рядкової букв Ч, ч («че»), складів і слів із ними	26
Урок 129 (читання). Закріплення знань про звукове значення букви ч («че»). Заучування вірша «Карпати» напам'ять	29
Урок 130 (письмо). Закріплення знань про вивчені букви. Письмо під диктовку складів, слів, речень	32
Урок 131 (читання). Звук [й]. Позначення його буквами Й, й («йот»)	35
Урок 132 (письмо). Письмо рядкової букви й («йот»), складів, слів із нею	38
Урок 133 (читання). Закріплення знань про букви Й, й («йот»), звук [й]. Формування навичок читання на основі діалогу. Робота з дитячою книжкою. О. Кізім «Маленька читаночка»	42
Урок 134 (письмо). Письмо великої букви Й («йот»), буквосполучень йо. Розвиток зв'язного мовлення	45
Урок 135 (читання). Закріплення знань про звуки та букви	48
Урок 136 (письмо). Закріплення вмінь писати вивчені букви. Списування з друкованого тексту	52
Урок 137 (читання). Звук [х]. Позначення його буквами Х, х («ха»)	55
Урок 138 (письмо). Письмо рядкової букви х («ха»), складів, слів з нею	58
Урок 139 (читання). Закріплення знань про букви Х, х («ха»), звук [х]	62
Урок 140 (письмо). Письмо великої букви Х («ха»). Письмо слів з великою буквою Х («ха»)	65
Урок 141 (читання). Закріплення знань про звук [х], букви Х, х («ха»). Практичне зіставлення звуків [х] — [г] за артикуляцією та звучанням	69
Урок 142 (письмо). Закріплення вмінь писати букву х («ха») у сполученні з іншими буквами. Розвиток зв'язного мовлення. Закріплення знань про скоромовки	73
Урок 143 (читання). Букви Я, я. Позначення буквою я звуків [йа]	78
Урок 144 (письмо). Письмо рядкової букви я, складів, слів із нею	82
Урок 145 (читання). Позначення буквою я звука [а] та м'якості попереднього приголосного. Урок-гра «Поле чудес»	86
Урок 146 (письмо). Письмо великої букви Я, складів, слів із нею	91
Урок 147 (читання). Закріплення знань про букви Я, я. Робота з дитячою книжкою. «Я і моя сім'я»	95
Урок 148 (письмо). Письмо букви я у поєднанні з буквами, що позначають приголосні звуки	99
Урок 149 (читання). Закріплення знань про роль букви я в українській мові. Читання тексту «Світло маяка»	102

Урок 150 (письмо). Закріплення навичок письма вивчених букв. Письмо під диктовку. Урок-гра «Що? Де? Коли?»	106
Урок 151 (читання). Звук [ж]. Позначення його буквами Ж, ж («же»)	110
Урок 152 (письмо). Письмо рядкової букви ж («же»), складів, слів із нею	115
Урок 153 (читання). Закріплення знань про звук [ж], букви Ж, ж («же»). Опрацювання народної казки «Лисиця та Журавель». Урок-гра	120
Урок 154 (письмо). Закріплення навичок письма букви ж («же»), слів, речень. Урок-ярмарок	132
Урок 155 (читання). Звук [ш]. Позначення його буквами Ш, ш («ша»). Робота з дитячою книжкою. Вірш В. Лучука «Рушник». Урок-гра (урок-майстерня)	142
Урок 156 (письмо). Письмо рядкової букви ш («ша»), складів, слів із нею. Урок-подорож	154
Урок 157 (читання). Закріплення знань про звукове значення букви «ша». Перевірка навичок читання. Урок-турнір	162
Урок 158 (письмо). Письмо великої букви Ш («ша»), складів і слів із нею	176
Урок 159 (читання). Зіставлення звукових значень [ж] — [ш]. Заучування вірша «Кожушок»	182
Урок 160 (письмо). Перевірка навичок письма великих і рядкових літер. Списування з друкованого тексту	188
Урок 161 (читання). Звукосполучення [йі]. Позначення його буквами Ї, ї	193
Урок 162 (письмо). Письмо рядкової букви ї, буквосполучень, слів із нею	198
Урок 163 (читання). Закріплення знань про звукове значення букви ї	203
Урок 164 (письмо). Письмо великої букви Ї, буквосполучень, слів із нею	207
Урок 165 (читання). Закріплення знань про букви Ї, ї. Опрацювання тексту Букваря «На екскурсії». Урок-подорож	212
Урок 166 (письмо). Закріплення навичок письма слів з великої букви Ї. Розвиток зв'язного мовлення. Ти і твій співрозмовник	217
Урок 167 (читання). Звуки [ц], [ц']. Позначення їх буквами Ц, ц («це»)	222
Урок 168 (письмо). Письмо рядкової букви ц («це»), складів, слів із нею	226
Урок 169 (читання). Закріплення знань про звукові значення букв Ц, ц («це»). Опрацювання тексту «Циркова залізниця». Урок-подорож	230
Урок 170 (письмо). Письмо великої букви Ц («це»), складів, слів із нею. Письмо речень	235
Урок 171 (читання). Звукосполучення [йю]. Позначення його буквами Ю, ю. Робота з дитячою книжкою. Урок-гра «З якої це казки?» (за сторінками прочитаних казок)	239
Урок 172 (письмо). Письмо рядкової букви ю, буквосполучень, складів, слів із нею. Розвиток зв'язного мовлення. Розмова по телефону	243
Урок 173 (читання). Закріплення знань про звукове значення букв Ю, ю на початку складу	249
Урок 174 (письмо). Письмо великої букви Ю, складів, слів із нею	251
Урок 175 (читання). Буква ю для позначення звука [у] та м'якості попереднього приголосного	255
Урок 176 (письмо). Письмо великої букви Ю, буквосполучень, складів, слів із нею. Письмо під диктовку буквосполучень, слів, речень	259
Урок 177 (читання). Закріплення звукових значень букв Ю, ю. Робота над текстом «Десять робітників»	265
Урок 178 (письмо). Закріплення навичок письма букви ю в різних позиціях. Списування з друкованого тексту. Урок-гра «Поле чудес»	269

Урок 179 (читання). Звукосполучення [йє]. Позначення його буквами Є, є	275
Урок 180 (письмо). Письмо рядкової букви є, складів, слів із нею	279
Урок 181 (читання). Закріплення знань про звукове значення букв Є, є на початку складу. Опрацювання тексту «Морозів малюнок». Урок-гра «Поле чудес»	284
Урок 182 (письмо). Письмо великої букви Є, складів, слів із нею. Написання слів з великої букви	292
Урок 183 (читання). Буква є на позначення звука [є] і м'якості попереднього приголосного звука. Вірш «Зима і весна»	299
Урок 184 (письмо). Письмо букви є у сполученні з іншими буквами, у словах, словосполученнях. Списування з рукописного і друкованого тексту	303
Урок 185 (читання). Звукосполучення [шч]. Позначення його буквами Ш, ш («ща»)	307
Урок 186 (письмо). Письмо рядкової букви ш («ща»), буквосполучень, слів із нею	311
Урок 187 (читання). Закріплення знань про букви Ш, ш («ща»), їх звукове значення. Опрацювання тексту «Наша Батьківщина». Робота з дитячою книжкою «Моя Батьківщина — Україна»	313
Урок 188 (письмо). Письмо великої букви Ш («ща»), складів, слів із нею. Робота з діалогами	317
Урок 189 (читання). Закріплення знань про звукове значення букв Ш, ш («ща») Розвиток артикуляційно-вимовних умінь. Словниково-логічні вправи. Презентація «Тематичного словника школяра» К. С. Прищепи та В. Г. Лук'яненка	320
Урок 190 (письмо). Письмо під диктовку складів, слів, речень з вивченими буквами. Урок-мандрівка «Зоряний час»	324
Урок 191 (читання). Звуки [ф], [ф']. Позначення їх буквами Ф, ф («еф»)	326
Урок 192 (письмо). Письмо рядкової букви ф («еф»), складів, слів із нею	331
Урок 193 (читання). Закріплення знань про звукове значення букви ф («еф»)	335
Урок 194 (письмо). Письмо великої букви Ф («еф»), складів, слів із нею	339
Урок 195 (читання). Звуки [дз], [дз']. Позначення їх буквосполученнями Дз, дз	343
Урок 196 (письмо). Письмо буквосполучення дз. Звуко-буквений аналіз слів. Розвиток зв'язного мовлення. Текст	347
Урок 197 (читання). Закріплення вміння читати склади, слова і текст із буквосполученням дз	351
Урок 198 (письмо). Закріплення навичок письма складів, слів з буквосполученням дз	353
Урок 199 (читання). Звук [дж]. Позначення його буквосполученнями Дж, дж	356
Урок 200 (письмо). Письмо буквосполучення дж. Звуко-буквений аналіз слів	360
Урок 201 (читання). Звук [дж]. Позначення його буквосполученнями Дж, дж	363
Урок 202 (письмо). Закріплення навичок письма слів з буквосполученням дж. Розвиток мовлення. Закріплення знань про текст. Усний переказ	367
Урок 203. Апостроф. Графічна роль апострофа в українській мові	370
Урок 204 (письмо). Письмо слів з апострофом. Звуко-буквений аналіз слів з апострофом	373
Урок 205 (читання). Закріплення вимови слів з апострофом. Робота над прислів'ям	377
Урок 206 (письмо). Письмо слів з апострофом. Коментоване письмо. Списування з друкованого шрифту	380
Урок 207 (читання). Удосконалення навичок читання тексту. Ознайомлення з творчістю українського поета Т. Г. Шевченка	383
Урок 208 (письмо). Закріплення знань про вивчені буки та звуки. Списування з друкованого тексту	386

Урок 209 (читання). Ознайомлення з творчістю українського письменника І. Я. Франка. Опрацювання уривка казки «Ріпка»	390
Урок 210 (письмо). Списування рукописних великих і малих літер українського алфавіту в зошит без друкованої основи. Навчальний диктант	393
Урок 211 (читання). Леся Українка — видатна українська поетеса	396
Урок 212 (письмо). Виконання творчих письмових вправ. Письмо в зошиті без друкованої основи	399
Урок 213 (читання). Леся Українка і її вірші для маленьких. Робота з дитячою книжкою. Леся Українка «Плине білий човник»	402
Урок 214 (письмо). Списування загадок із Букваря в зошит без друкованої основи	406
Урок 215 (читання). М. Коцюбинський. Казка «Про двох цапків та двох кізочок»	408
Урок 216 (письмо). Списування тексту з Букваря. Безвідривне письмо букв. Коментоване письмо	411
Урок 217 (читання). Текст «Перо і олівець»	415
Урок 218 (письмо). Списування прислів'їв із Букваря. Складання і записування слів зі складів: <i>гу-, -нок, -дзик, га-, -ка, ду-, біл-, -бок</i>	418
Урок 219 (читання). Підсумковий урок букварного періоду	420
Урок 220 (письмо). Виконання творчих завдань	423
ПІСЛЯБУКВАРНИЙ ПЕРІОД	427
Урок 221 (читання). Наша мова. Робота з дитячою книжкою І. Січовик «Допиши віршика»	427
Урок 222 (письмо). Наша мова	431
Урок 223 (читання). Подорожуємо просторами України	436
Урок 224 (письмо). Подорожуємо просторами України	439
Урок 225 (читання). Слова ввічливості	444
Урок 226. Слова ввічливості	448
Урок 227 (письмо). «Весна у синій хустинці»	453
Урок 228 (письмо). Алфавіт. Звуки мовлення. Букви	456
Урок 229 (читання). Діалог. «Підсніжник» (за Б. Вавком)	462
Урок 230 (письмо). Голосні звуки. Наголос. Склад. Інтегрований урок природознавства та навчання грамоти. Урок-гра «Поле чудес»	465
Урок 231 (читання). Перевірка навичок читання та розвитку мовлення	475
Урок 232 (письмо). Приголосні звуки	477
Урок 233 (читання). «Веселий настрій». Робота з дитячою книжкою. Смішинки. Інсценування смішинок	481
Урок 234 (письмо). Буква ю	486
Урок 235 (читання). «У світі тварин»	491
Урок 236 (письмо). Буква я	494
Урок 237 (читання). «Маленькі пуховички»	498
Урок 238 (письмо). Буква є	501
Урок 239 (читання). «Кругленькі, мов клубочки»	506
Урок 240 (письмо). Буква ї	510

Урок 241 (читання). «Сонечко за всіма ходить»	515
Урок 242 (письмо). Букви <i>я, ю, є, ї</i>	518
Урок 243 (читання). «Від чого розквітла ромашка»	522
Урок 244 (письмо). Букви <i>з («ге»), г («ге»)</i>	526
Урок 245 (читання). «Якого кольору земля?» Робота з дитячою книжкою. Ознайомлення з дитячим журналом «Пізнайко»	532
Урок 246 (письмо). Складаємо розповідь	536
Урок 247 (читання). «Дощ іде, пиріщить»	541
Урок 248 (письмо). Буква <i>Щ</i> («ща»). Урок-гра «Поле чудес»	544
Урок 249 (читання). «Джмелик веселий»	551
Урок 250 (письмо). Вимова звуків [дз], [дз'], [дж]; написання буквосполучень <i>дз, дж</i>	555
Урок 251. «Кольорові вірші» (читання)	559
Урок 252 (письмо). Буква <i>ь</i> («м'який знак»). Урок-гра «Що? Де? Коли?»	563
Урок 253 (читання). Запамятай правило. Пригоди м'якого знака. Робота з дитячою книжкою. «Троє кошенят» (за Д. Біссетом)	568
Урок 254 (письмо). Перенос слів із буквою <i>ь</i> («м'який знак»)	571
Урок 255 (читання). «Розповідається про...»	579
Урок 256 (письмо). Буква <i>ь</i> («м'який знак»). Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за опорними словами. Урок-ярмарок	582
Урок 257 (читання). «Наші зелені друзі»	589
Урок 258 (письмо). Апостроф. Урок-подорож «Морська регата»	593
Урок 259 (читання). «Морква солодка...» Урок-гра «Поле чудес»	602
Урок 260 (письмо). Описуємо предмет. Урок-інсценізація	606
Урок 261 (читання). Персонаж твору. Робота з дитячою книжкою. Казка «Як мишеня зупиняло час»	613
Урок 262 (письмо). <i>Хто? Що?</i> Урок-подорож до чарівного лісу	618
Урок 263 (читання). «Цікава пригода»	624
Урок 264 (письмо). Слова — назви предметів	627
Урок 265 (читання). Загадки	633
Урок 266 (письмо). <i>Який? Яка? Яке? Які?</i>	637
Урок 267 (читання). Загадки пригадаємо, нові прочитаємо. Урок-подорож	643
Урок 268 (письмо). <i>Що робить?</i> Розвиток зв'язного мовлення	649
Урок 269 (читання). «У тварин, як у людей». Робота з дитячою книжкою. Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт»	654
Урок 270 (письмо). Слова, протилежні за значенням	660
Урок 271 (читання). Прислухайся до мови природи. Підсумковий урок. Урок-вікторина	663
Урок 272 (письмо). Підсумковий урок. Урок-подорож океаном Знань	667
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	672

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

(за Букварем М. С. Вашуленка, Н. Ф. Скрипченко)

II семестр

№ з/п	Тема уроку	Дата
Букварний період (продовження)		
125	Звук [ч]. Позначення його буквами Ч, ч («че»)	
126	Письмо рядкової букви ч («че»), складів, слів із нею. Розвиток зв'язного мовлення. Закріплення вивченого про емоційне забарвлення голосу	
127	Закріплення знань про звук [ч], букви Ч, ч («че»). Робота над текстом «На полонині»	
128	Письмо великої та рядкової букв Ч, ч («че»), складів слів із ними	
129	Закріплення знань про звукове значення букви ч («че»). Заучування вірша «Карпати» напам'ять	
130	Закріплення знань про вивчені букви. Письмо під диктовку складів, слів, речень	
131	Звук [й]. Позначення його буквами Й, й («йот»)	
132	Письмо рядкової букви й («йот»), складів, слів із нею	
133	Закріплення знань про букви Й, й («йот»), звук [й]. Формування навичок читання на основі діалогу. Робота з дитячою книжкою. О. Кізим «Маленька читаночка»	
134	Письмо великої букви Й («йот»), буквосполучень йо. Розвиток зв'язного мовлення	
135	Закріплення знань про звуки та букви	
136	Закріплення вмінь писати вивчені букви. Списування з друкованого тексту	
137	Звук [х]. Позначення його буквами Х, х («ха»)	
138	Письмо рядкової букви х («ха»), складів, слів з нею	
139	Закріплення знань про букви Х, х («ха»), звук [х]	
140	Письмо великої букви Х («ха»). Письмо слів з великою буквою Х («ха»)	

№ з/п	Тема уроку	Дата
141	Закріплення знань про звук [х], букви <i>Х, х</i> («ха»). Практичне зіставлення звуків [х] — [г] за артикуляцією та звучанням	
142	Закріплення вмінь писати букву <i>х</i> («ха») у сполученні з іншими буквами. Розвиток зв'язного мовлення. Закріплення знань про скоромовки	
143	Букви <i>Я, я</i> . Позначення буквою <i>я</i> звуків [йа]	
144	Письмо рядкової букви <i>я</i> , складів, слів із нею	
145	Позначення буквою <i>я</i> звука [а] та м'якості попереднього приголосного. Урок-гра «Поле чудес»	
146	Письмо великої букви <i>Я</i> , складів, слів із нею	
147	Закріплення знань про букви <i>Я, я</i> . Робота з дитячою книжкою. «Я і моя сім'я»	
148	Письмо букви <i>я</i> у поєднанні з буквами, що позначають приголосні звуки	
149	Закріплення знань про роль букви <i>я</i> в українській мові. Читання тексту «Світло маяка»	
150	Закріплення навичок письма вивчених букв. Письмо під диктовку. Урок-гра «Що? Де? Коли?»	
151	Звук [ж]. Позначення його буквами <i>Ж, ж</i> («же»)	
152	Письмо рядкової букви <i>ж</i> («же»), складів, слів із нею	
153	Закріплення знань про звук [ж], букви <i>Ж, ж</i> («же»). Опрацювання народної казки «Лисиця та Журавель». Урок-гра	
154	Закріплення навичок письма букви <i>ж</i> («же»), слів, речень. Урок-ярмарок	
155	Звук [ш]. Позначення його буквами <i>Ш, ш</i> («ша»). Робота з дитячою книжкою. Вірш В. Лучука «Рушник». Урок-гра (урок-майстерня)	
156	Письмо рядкової букви <i>ш</i> («ша»), складів, слів із нею. Урок-подорож	
157	Закріплення знань про звукове значення букви «ша». Перевірка навичок читання. Урок-турнір	
158	Письмо великої букви <i>Ш</i> («ша»), складів і слів із нею	
159	Зіставлення звукових значень [ж] — [ш]. Заучування вірша «Кожушок»	
160	Перевірка навичок письма великих і рядкових літер. Списування з друкованого тексту	

№ з/п	Тема уроку	Дата
161	Звукосполучення [йі]. Позначення його буквами <i>Й, і</i>	
162	Письмо рядкової букви <i>й</i> , буквосполучень, слів із нею	
163	Закріплення знань про звукове значення букви <i>й</i>	
164	Письмо великої букви <i>Й</i> , буквосполучень, слів із нею	
165	Закріплення знань про букви <i>Й, й</i> . Опрацювання тексту Букваря «На екскурсії». Урок-подорож	
166	Закріплення навичок письма слів з великої букви <i>Й</i> . Розвиток зв'язного мовлення. Ти і твій співрозмовник	
167	Звуки [ц], [ц']. Позначення їх буквами <i>Ц, ц</i> («це»)	
168	Письмо рядкової букви <i>ц</i> («це»), складів, слів із нею	
169	Закріплення знань про звукові значення букв <i>Ц, ц</i> («це»). Опрацювання тексту «Циркова залізниця». Урок-подорож	
170	Письмо великої букви <i>Ц</i> («це»), складів, слів із нею. Письмо речень	
171	Звукосполучення [йу]. Позначення його буквами <i>Ю, ю</i> . Робота з дитячою книжкою. Урок-гра «З якої це казки?» (за сторінками прочитаних казок)	
172	Письмо рядкової букви <i>ю</i> , буквосполучень, складів, слів із нею. Розвиток зв'язного мовлення. Розмова по телефону	
173	Закріплення знань про звукове значення букв <i>Ю, ю</i> на початку складу	
174	Письмо великої букви <i>Ю</i> , складів, слів із нею	
175	Буква <i>ю</i> для позначення звука [у] та м'якості попереднього приголосного	
176	Письмо великої букви <i>Ю</i> , буквосполучень, складів, слів із нею. Письмо під диктовку буквосполучень, слів, речень	
177	Закріплення звукових значень букв <i>Ю, ю</i> . Робота над текстом «Десять робітників»	
178	Закріплення навичок письма букви <i>ю</i> в різних позиціях. Списування з друкованого тексту. Урок-гра «Поле чудес»	
179	Звукосполучення [йє]. Позначення його буквами <i>Є, є</i>	
180	Письмо рядкової букви <i>є</i> , складів, слів із нею	
181	Закріплення знань про звукове значення букв <i>Є, є</i> на початку складу. Опрацювання тексту «Морозів малюнок». Урок-гра «Поле чудес»	
182	Письмо великої букви <i>Є</i> , складів, слів із нею. Написання слів з великої букви	

№ з/п	Тема уроку	Дата
183	Буква <i>є</i> у складі з м'яким приголосним звуком. Вірш «Зима і весна»	
184	Письмо букви <i>є</i> у сполученні з приголосними буквами, у словах, словосполученнях. Списування з рукописного і друкованого тексту	
185	Звукосполучення [шч]. Позначення його буквами <i>Щ, щ</i> («ща»)	
186	Письмо рядкової букви <i>щ</i> («ща»), буквосполучень, слів із нею	
187	Закріплення знань про букви <i>Щ, щ</i> , їх звукове значення. Опрацювання тексту «Наша Батьківщина». Робота з дитячою книжкою «Моя Батьківщина — Україна»	
188	Письмо великої букви <i>Щ</i> , складів, слів із нею. Робота з діалогами	
189	Закріплення знань про звукове значення букв <i>Щ, щ</i> («ща»). Розвиток артикуляційно-вимовних умінь. Словниково-логічні вправи. Презентація «Тематичного словника школяра» К. С. Прищепи та В. Г. Лук'яненка	
190	Письмо під диктовку складів, слів, речень з вивченими буквами. Урок-мандрівка «Зоряний час»	
191	Звуки [ф], [ф']. Позначення їх буквами <i>Ф, ф</i> («еф»)	
192	Письмо рядкової букви <i>ф</i> («еф»), складів, слів із нею	
193	Закріплення знань про звукове значення букви <i>ф</i> («еф»)	
194	Письмо великої букви <i>Ф</i> («еф»), складів, слів із нею	
195	Звуки [дж], [дж']. Позначення їх буквосполученнями <i>Дз, дз</i>	
196	Письмо буквосполучення <i>дж</i> . Звуко-буквений аналіз слів. Розвиток зв'язного мовлення. Текст	
197	Закріплення вміння читати склади, слова і текст із буквосполученням <i>дж</i>	
198	Закріплення навичок письма складів, слів з буквосполученням <i>дж</i>	
199	Звук [дж]. Позначення його буквосполученнями <i>Дж, дж</i>	
200	Письмо буквосполучення <i>дж</i> . Звуко-буквений аналіз слів	
201	Звук [дж]. Позначення його буквосполученнями <i>Дж, дж</i>	
202	Закріплення навичок письма слів з буквосполученням <i>дж</i> . Розвиток мовлення. Закріплення знань про текст. Усний переказ	

№ з/п	Тема уроку	Дата
203	Апостроф. Графічна роль апострофа в українській мові	
204	Письмо слів з апострофом. Звуко-буквений аналіз слів з апострофом	
205	Закріплення вимови слів з апострофом. Робота над прислів'ям	
206	Письмо слів з апострофом. Коментоване письмо. Списування з друкованого шрифту	
207	Удосконалення навичок читання тексту. Ознайомлення з творчістю українського поета Т. Г. Шевченка	
208	Закріплення знань про вивчені буки та звуки. Списування з друкованого тексту	
209	Ознайомлення з творчістю українського письменника І. Я. Франка. Опрацювання уривка казки «Ріпка»	
210	Списування рукописних великих і малих літер українського алфавіту в зошит без друкованої основи. Навчальний диктант	
211	Леся Українка — видатна українська поетеса	
212	Виконання творчих письмових вправ. Письмо в зошиті без друкованої основи	
213	Леся Українка і її вірші для маленьких. Робота з дитячою книжкою. Леся Українка «Плине білий човник»	
214	Списування загадок із Букваря в зошит без друкованої основи	
215	М. Коцюбинський. Казка «Про двох цапків та двох кізочок»	
216	Списування тексту з Букваря. Безвідривне письмо букв. Коментоване письмо	
217	Текст «Перо і олівець»	
218	Списування прислів'їв із Букваря. Складання і записування слів зі складів: <i>гу-, -нок, -дзик, га-, -ка, ду-, біл-, -бок</i>	
219	Підсумковий урок букварного періоду	
220	Виконання творчих завдань	
Післябукварний період		
221	Наша мова. Робота з дитячою книжкою І. Січовик «Допиши віршика»	
222	Наша мова	
223	Подорожуємо просторами України	

№ з/п	Тема уроку	Дата
224	Подорожуємо просторами України	
225	Слова ввічливості	
226	Слова ввічливості	
227	«Весна у синій хустинці»	
228	Алфавіт. Звуки мовлення. Букви	
229	Діалог. «Підсніжник» (за Б. Вовком)	
230	Голосні звуки. Наголос. Склад. Інтегрований урок природознавства та навчання грамоти. Урок-гра «Поле чудес»	
231	Перевірка навичок читання та розвитку мовлення	
232	Приголосні звуки	
233	«Веселий настрій». Робота з дитячою книжкою. Смішинки. Інценування смішинок	
234	Буква ю	
235	«У світі тварин»	
236	Буква я	
237	«Маленькі пуховички»	
238	Буква є	
239	«Кругленькі, мов клубочки»	
240	Буква ї	
241	«Сонечко за всіма ходить»	
242	Букви я, ю, є, ї	
243	«Від чого розквітла ромашка»	
244	Букви з («ге»), г («ге»)	
245	«Якого кольору земля?» Робота з дитячою книжкою. Ознайомлення з дитячим журналом «Пізнайко»	
246	Складаємо розповідь	
247	«Дощ іде, пірищить»	
248	Буква Щ («ща»). Урок-гра «Поле чудес»	
249	«Джмелик веселий»	
250	Вимова звуків [дз], [дз'], [дж]; написання буквосполучень дз, дж	
251	«Кольорові вірші»	
252	Буква ь (м'який знак). Урок-гра «Що? Де? Коли?»	
253	Запам'ятай правило. Пригоди м'якого знака. Робота з дитячою книжкою. «Троє кошенят» (за Д. Бісетом)	

№ з/п	Тема уроку	Дата
254	Перенос слів із буквою ь (м'який знак)	
255	«Розповідається про...»	
256	Буква ь (м'який знак). Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за опорними словами. Урок-ярмарок	
257	«Наші зелені друзі»	
258	Апостроф. Урок-подорож «Морська регата»	
259	«Морква солодка...» Урок-гра «Поле чудес»	
260	Описуємо предмет. Урок-інсценізація	
261	Персонаж твору. Робота з дитячою книжкою. Казка «Як мишеня зупиняло час»	
262	<i>Хто? Що?</i> Урок-подорож до чарівного лісу	
263	«Цікава пригода»	
264	Слова — назви предметів	
265	Загадки	
266	<i>Який? Яка? Яке? Які?</i>	
267	Загадки пригадаємо, нові прочитаємо. Урок-подорож	
268	<i>Що робить?</i> Розвиток зв'язного мовлення	
269	«У тварин, як у людей». Робота з дитячою книжкою. Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт»	
270	Слова, протилежні за значенням	
271	Прислухайся до мови природи. Підсумковий урок. Урок-вікторина	
272	Підсумковий урок. Урок-подорож океаном Знань	

КОНСПЕКТИ УРОКІВ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Букварний період (*продовження*)

I. А. Архипова

УРОК 125 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [ч]. Позначення його буквами Ч, ч («че»)

Мета: ознайомити учнів з буквою Ч («че»), її алфавітною назвою та звуковим значенням; вчити школярів правильно артикулювати звук [ч]; збагачувати лексичний запас дітей; розвивати фонематичний слух; удосконалювати навички читання; виховувати працелюбність, любов до природи, бажання читати книжки, пізнавати нове.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Мовна розминка. Повторення скоромовки

Дві ґави зранку гасали по ґанку.
Ґави просили на ґанку сніданку.

2 Оголошення теми уроку

— Сьогодні, діти, ми будемо вчитися читати слова з буквою Ч («че»).

III. Вивчення нового матеріалу

1 Виділення звука [ч] з мовного потоку

— Якщо ви відгадаєте загадку, то дізнаєтесь, хто завітав сьогодні до нас на урок.

Ця тварина всім відома,
Ніколи не виходить з дому,
Їсть, гуляє, спить в хатині,
Навіть носить її на спині. (*Черепаха*)

— Молодці! Черепаха — плазун, який повільно рухається на коротких кінцівках. Голова і кінцівки можуть втягуватися в панцир. А ще, діти, черепахою називають вайлувату, неповоротку людину.

— Черепаха принесла гостинці, а які саме, ми побачимо, коли виконаємо математичні дії.

КАВА – ВА + ЛА + ЧП – П = ... (калачі)

2 Артикуляція звука [ч], віднесення його до приголосних, позначення фішкою

Робиться висновок, що звук [ч] — приголосний, оскільки струмінь повітря натрапляє на перешкоду. При вимові звука [ч] кінчик язика треба підносити до піднебіння.

Звертається увага на те, що звук [ч] в українській мові — завжди твердий, і тільки перед [і] — пом'якшений.

3 Орфоепічні вправи

1) Гра «Додай слово»

Чу-чу-чу — калачі... (печу).

Че-че-че — добре піч... (пече).

Ча-ча-ча — дай скоріше... (калача).

Чі-чі-чі — їж, будь ласка... (калачі).

Чи-чи-чи — ти на мене не... (кричи).

Ач-ач-ач — ой, смачний... (калач)!

2) Гра «Впіймай звук»

Чапля чайці чемно мовить:

— Чорногуз пішов на лови.

Чимчикує він до ставу

Через лози кучеряві.

— Назвіть слова зі звуком [ч].

— Які слова вказують на дію предмета? (Мовить, пішов, чимчикує)

— Які з них мають спільне значення? (Пішов, чимчикує)

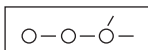
— Доберіть інші слова, які б вказували на процес пересування. (Йти, крокувати, прямувати, шкандибати)

4 Звуковий аналіз слів

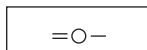
Учні відгадують загадки і знаходять моделі слів-відгадок.

- Не сани, не віз, а їде без коліс. (Човен)
- Стоїть над водою, трясє бородою. (Очерет)
- Темний шатер увесь світ накрив. (Ніч)

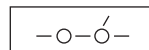
Очерет

Ніч

Човен

Добирання слів зі звуком [ч] в різних позиціях — на початку, в середині, в кінці слова. (Чайка, чапля, річка, черевички, овечка, курча, ніч, річ...)

IV. Ознайомлення з буквою Ч («че»)

1 Аналіз будови. Алфавітна назва

Має рак гострющі клешні,
Ними рак усе розпоре.
«Че», як гілка у черешні,
Що зростає вбік і вгору.

2 Робота за Букварем (с. 86–87)

1) Звуковий аналіз слів з опорою на схеми. Називання за малюнками предметів, у назвах яких є звук [ч] (*чайка, часник, порічки, качка, каченята, овечка*)

2) Утворення та читання складів із літерою Ч («че»)

ча	че	чу	ач	еч
чі	чи	чо	ич	іч

Учні читають спочатку прямі, а потім — обернені склади.

3) Вправи на розширення кута зору

ча		с
чо		ло
черв'		як
чере		вик
чорно		слив

— Прочитайте друге і п'яте слова. Поясніть їх значення.

4) Читання стовпчиків слів. Порівняння їх у парах

<i>чабан</i>	<i>качка</i>	<i>річка</i>	<i>овечки</i>
<i>чабани</i>	<i>качечка</i>	<i>річечка</i>	<i>вівчарі</i>

— Прочитайте двоскладові слова. (*Чабан, річка, качка*)

— Прочитайте трискладові слова. (*Чабани, річечка, качечка, овечки, вівчарі*)

— Прочитайте слова, в яких перший склад наголошений. (*Качка, качечка, річка, річечка*)

— Прочитайте слова, в яких другий склад наголошений. (*Чабан, чабани, овечки*)

— Прочитайте слово, в якому наголошений третій склад. (*Вівчарі*)

— Прочитайте слова, в яких перший звук — твердий приголосний. (*Чабан, чабани, качка, качечка*)

— Прочитайте слова, в яких перший звук — м'який або пом'якшений приголосний. (*Річка, річечка, вівчарі*)

— Прочитайте слова, які мають пестливе значення. (*Качечка, річечка*)

5) Читання слів з орієнтацією на виділені злиття (с. 86–87)

6) Читання закликаночки (с. 87)

7) Читання й заучування скоромовки (с. 87)

► Фізкультхвилинка

Я печу, печу, печу
Діткам всім по калачу,
Зверху маком потрушу,
В піч гарячу посаджу.
Випікайтесь, калачі,
У натопленій печі!
Буду Васю, Олю, Нату
Калачами частувати!

Г. Демченко

V. Творчі завдання

1 Переставте літери, щоб вийшло нове слово

1	2	3	4	5
К	У	Р	Ч	А

3	2	4	1	5

(ручка)

2 «Нумо, прочитай!»

— Переставте слова так, щоб вийшло прислів'я.

Сняться, і вночі, і вдень, калачі.

(*І вдень, і вночі сніться калачі.*)

— Як ви можете пояснити значення цього прислів'я? (*У прислів'ї говориться про людину, яка весь час думає тільки про успіх, не бажаючи виконувати будь-яку роботу.*)

VI. Підсумок уроку

— З якою буквою ознайомилися на уроці читання?

— Яке звукове значення вона має?

УРОК 126 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви ч («че»), складів, слів із нею. Розвиток зв'язного мовлення. Закріплення вивченого про емоційне забарвлення голосу

Мета: навчити учнів писати рядкову букву ч («че»), поєднувати її з іншими буквами у словах; писати склади та слова з нею; закріплювати навички каліграфічного письма; розвивати зв'язне мовлення першокласників; закріпити вивчене про забарвлення голосу, вчити дітей передавати відтінками голосу різні почуття; виховувати працелюбність, акуратність.

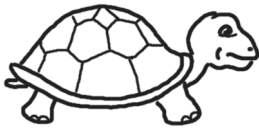
Обладнання: фішки для звукових моделей слів; малюнки черепахи, чашки; картки з друкованими і рукописними літерами; таблиця «Пиши правильно».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Граматична математика

— ПАХА + Ш + НЯ = ЧЕРЕШНЯ

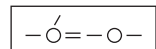
— ШКА + Й = ЧАЙ

— Який звук стоїть на початку кожного слова? Дайте йому характеристику. (Звук [ч] приголосний, глухий, твердий.)

2 Звуко-буквений аналіз слів

— Відгадайте загадку. Виконайте звуко-буквений аналіз слова-відгадки.

То холодним, то гарячим
Вдома кожен мене бачив,
І співаю я від жару,
І пускаю з носа пару. (Чайник)

— Скільки складів у цьому слові?

— Скільки букв, звуків?

— Який звук позначає буква *ч*? Доведіть.

— До якої групи предметів належить чайник? (*Посуд*) Назвіть інші предмети, які входять до цієї групи.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— На письмі звук [ч] позначається літерами *Ч, ч* («че»). Сьогодні будемо вчитися писати рядкову літеру *ч* («че»). Ми потренуємося писати склади, слова і речення з цією буквою. Але перед тим, як почати працювати у зошиті, нам необхідно виконати декілька прав для пальчиків та кисті.

РІЧКА ТА РИБКА

«Річка» — хвилястий, плавний рух розслаблених кистей рук.

«Рибка». *Вихідне положення*: випрямлені долоні притиснуті одна до одної. Пальці спрямовані в бік «від себе».

Повертати зімкнуті долоні вправо та вліво, імітуючи рухи риби хвостом.

Хвостиком б'є наша рибка маленька,
В річці живе ця манюня гарненька.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація зразка рукописної літери в сітці зошита

2 Аналіз графічної будови літери *ч* («че»)

— Рядкова буква *ч* («че») складається з двох елементів: фігурної лінії (короткої похилої риски, що з'єднується з горизонтальною короткою, вигнутою вниз, лінією) і короткої прямої лінії із заокругленням унизу праворуч.

— На що схожа літера *ч* («че»)?

На стільчик схожа буква «че»,
Якщо його перевернути.
Уважно ти абетку вчив,
Тепер читай,
Щоб учнем гарним бути!

В. Юречко

3 Засвоєння конфігурації літери

1) Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

— Рядкова буква *ч* («че») складається з двох елементів: фігурної лінії (короткої похилої риски, що з'єднується з горизонтальною короткою, вигнутою вниз, лінією) і короткої прямої лінії із заокругленням унизу праворуч.

Алгоритм написання рядкової букви ч («че»)

1. Починаємо писати трохи нижче верхньої рядкової лінії
2. Ведемо вгору коротку похилу риску до верхньої рядкової лінії
3. Не відриваючи руки, пишемо горизонтальну коротку вигнуту вниз лінію, яка закінчується на верхній рядковій лінії від кінця короткої риски на відстані, що дорівнює половині робочого рядка
4. Не відриваючи руки, ведемо коротку пряму вниз на себе
5. Біля нижньої рядкової заокруглюємо праворуч, торкаючись цієї лінії
6. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок *i-раз, два-i*.

- «Письмо» букви у повітрі «носоком»
- Письмо букви у прописах, спочатку обводячи зразки, а потім під рахунок *i-раз, два-i*.

► Фізкультхвилинка (за вибором учителя)

- 2) Письмо учнями в повітрі з орієнтацією на показ учителя (тричі)
- 3) Аналіз зразка літери в навчальному зошиті (з друкованою основою)

4) Робота в зошиті

Отже, сядьте всі рівненько.
Завдання слухайте гарненько,
Час не гайте ви дарма,
Приготуйтеся до письма.

- 1) Обведення поданого у зошиті пунктирного зображення літери
- 2) «Письмо» букви у повітрі «носоком»
- 3) Самостійне письмо трьох літер. Зіставлення написаних літер зі зразком.

Аналіз помилок

- Що не вдалося при написанні літери ч («че»)?
- Яка з написаних літер найкраща (найгірша)?
- На що потрібно звернути увагу при подальшому написанні?

5) Письмо другого рядка букви ч («че»). Письмо другої частини рядка під рахунок *i-раз, два-i*

6) Письмо буквосполучень

7) Письмо слів, речень з вивченими буквами

V. Розвиток мовлення**1 Читання уривка з оповідання І. Кирія «Добра мачуха» учителем**

У хату зайшла стурбована бабуся й забідкалася, що загинула велика біла кролиця, котра два дні тому навела кроленят.

Зачувши це, Гафійка розплакалась.

— А як же кроленята? Як же вони без неї?

— Сама не знаю, — стонула плечима бабуся.

Саме цієї хвилини й порушила мовчанку кішка Сіра. Вона, мабуть, знудьгувалася в запічку зі своїм кошнем, вийшла до господарів, а ті, бач, чимось заклопотані й не звертають на неї уваги. Тож і нагадала про себе голосним «н-н-я-ав».

— Чого тобі, Сіра? — обізвалась Гафійка. — На руки хочеш? Ай-ай-ай! І не соромно тобі? Велика така!

Цієї весни Сіра привела одне кошеня, і тепер ось, нагодувавши його вволю, захотіла посидіти в Гафійки на руках.

— Мурчиш, а в нас біда, кроленята без мами залишилися, — погладила Сіру Гафійка. — Узяла б та й вигодувала, бо загинуть. — І раптом обличчя її проясніло, радісно зблиснули очі. — Бабусю, дідуся! — вигукнула. — Може, справді Сірій кроленят підпустити?

Дід з бабою презирнулися.

— А чого? — сказав дідусь. — Спробуймо!

І ось внесли Гафійка з бабусею в старій дідовій шапці семеро малюсінських кроленят. Вони були голенькі й тремтіли.

У запічку, на старій ряднині, лежало, згорнувшись калачиком, таке ж безпомічне й сліпе, як кроленята, кошеня. Вимостивши навколо нього чимале гніздо з клоччя, щоб було тепліше, бабуся поклала туди кроленят.

— Ну, давай сюди Сіру, — звернулася до Гафійки. — Побачимо, що вона на це скаже.

Гафійка погладила Сіру, підійшла з нею до запічка.

— Іди, моя розумнице, у своє кубельце, це там у тебе діток побільшало, годуй їх і бережи, — і поклала кішку біля кроленят і кошеня.

Зачувши матір, кошеня запищало і почало тицятися мордочкою в її живіт. Заворушилися й стали шукати сосків і кроленята. Сіра ж, на диво, ніскілечки не здивувалася з цього. Вона спершу лизнула котика, а потім по черзі заходилася лизати кроленят, задоволено муркочучи.

Від радості Гафійка сплеснула в долоні й підстрибнула вгору.

— Дідусю, бабусю! Прийняла! Сіра прийняла кроленят! Тепер вони виживуть.

— Чи сподобалося вам оповідання?

- 2 Переказ уривка декількома учнями з передачею за допомогою відтінків голосу відповідних почуттів
- 3 Аналіз розповідей
 - У кого вийшло найкраще?
 - З якою інтонацією вимовляли слова бабусі? Гафійки?

VI. Підсумок уроку

- Яку букву вчилися писати на уроці?
- Які емоції людина може передати, змінюючи відтінки голосу?

I. А. Архипова

УРОК 127 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звук [ч], букви *ч, ч* («че»). Робота над текстом «На полонині»

Мета: закріпити літературну вимову звука [ч]; формувати навички швидкочитання; збагачувати словниковий запас; продовжувати розвивати навички виразного читання; виховувати любов до природи.

Обладнання: предметні малюнки; роздавальні картки з читання; Цікава дидактика. Українська мова. 1–4 класи / Автор-упорядник І. Є. Серпухова. — Х. : Ранок: Веста, 2003. — 304 с.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Мовна розминка. Повторення скоромовки

У голубки-горлички
Туркотливе горлечко.
Горличка туркоче,
Горличка воркоче.

- У яких словах зустрічається звук [ч]?
- Яке звукове значення має цей звук? (*Приголосний, глухий, твердий*)

2 Звуко-буквений аналіз слова *горличка*

3 Оголошення теми уроку

- Сьогодні, діти, ми продовжуватимемо вчитися читати слова з буквою *Ч* («че»).

III. Вивчення нового матеріалу

1 Складання слів із букв кожного рядка (букви не повторюються)

Н	Т	К	А	Р	С	С	Р
А	З	А	У	Р	З	У	У
Е	Л	Б	Б	Л	П	А	Е
Г	О	Д	Т	И	О	Г	Д

(Карпати)

— А зараз я запрошую вас в уявну подорож до мальовничих Карпат.

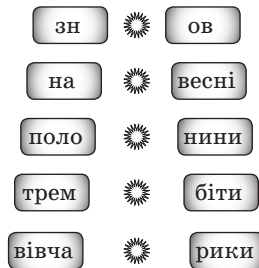
2 Читання вірша «Карпати» вчителем

- Зі скількох речень складається вірш?
- Прочитайте перше речення.
- Прочитайте друге речення.
- Які ці речення за метою висловлювання?
- Знайдіть і прочитайте слова, які римуються. (*Навесні — голосні, гудуть — ідуть*)
- Прочитайте найкоротші, найдовші слова.

1) Словникова робота

- *Полонина* — безліса ділянка Українських Карпат, яка використовується для пасовиська та сінокошу.
- *Трембіта* — гуцульський народний духовий музичний інструмент у вигляді довгої дерев'яної труби.

2) Вправи на розширення кута зору

3) Підготовчі вправи до читання вірша учнями

- Прочитайте перше слово кожного рядка.
- Прочитайте останнє слово кожного рядка.

Читання вірша по рядках.

4) Виразне читання вірша учнями**► Фізкультхвилинка**

Гнав по небу вітерець
 Білочубеньких овець.
 А ці вівці не прості —
 То хмаринки кочові.
 А над лісом як летіли —
 Вовка сірого зустріли.
 Знав би цей вовцюга сірий,
 Що ці вівці неїстівні.
 А хмаринки посміялись.
 Посміялись й геть подались.

3 Робота над текстом «На полонині»

— Ми продовжуємо подорож українськими Карпатами. І на нас чекає зустріч з дівчинкою Марічкою.

1) Словникова робота

- *Чабан, вівчар* — овечий пастух.
 - *Смерічки* — вічнозелені хвойні дерева, ялини.
- Складіть речення з цими словами.

2) Первинне ознайомлення з текстом. Читання вчителем

- Про кого йдеться в тексті «На полонині»?
- Куди вона Марічка пішла з татком?
- Які пісні вона співала?
- Про що розповідали вівчарі дівчинці?

3) Вправи на розширення кута зору

го		ри
ра		дість
зуст		ріли
співа		ночки
розпо		відали

— Прочитайте слова, які є назвами предметів. (*Гори, радість, співаночки*)

— Прочитайте слова, які виражають дію предметів. (*Зустріли, розповідали*)

4) Читання тексту «На полонині» сильними учнями «ланцюжком»

5) Вибіркове читання

— Прочитайте речення, в яких йдеться про таке:

- *куди пішла Марічка з татком;*
- *що дівчинка несе чабанам, а що — татко;*
- *як зустріли чабани дівчинку.*

6) Вправи на удосконалення навичок швидкочитання

- Читання першого абзацу «буксиром» (читання в парах: один читає, а інший — намагається його наздогнати);
- читання другого абзацу в уповільненому темпі;
- читання третього абзацу «блискавкою» (у темпі скоромовки).

7) Виразне читання тексту**IV. Підсумок уроку**

- Що нового дізналися на уроці читання?
- Що для вас було найцікавішим?
- Які вправи найбільше сподобалося виконувати?

І. А. Архипова

УРОК 128 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої та рядкової букв Ч, ч («че»), складів і слів із ними

Мета: навчити учнів писати велику букву Ч («че»); розвивати вміння правильно аналізувати структуру літери, порівнювати її з уже вивченими, виявляти схоже і відмінне; вдосконалювати вміння писати рядкову букву ч («че»); формувати вміння поєднувати її з іншими літерами; розвивати спостережливість; виховувати акуратність.

Обладнання: фішки для звукових моделей слів; картки з друкованими і рукописними літерами; таблиця «Пиши правильно».

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів****» Гра «Впіймай звук»**

— Назвіть слова, які починаються звуком [ч] у вірші Володимира Кленця «Чорногуз».

ЧОРНОГУЗ

Чорногуз городом йшов,
Картуза в траві знайшов,
Стріла в житечку коза —
Пожувала картуза.

Сів і плаче черногуз:
— Мов ганчірка, мій картуз!

— Як вимовляється звук [ч]? (*Звук [ч] приголосний, глухий, твердий перед [і] — пом'якшений.*)

- Побудуйте звукову модель слова *чорногуз*.
- Продовжіть чистомовки.

Че-че-че — бабуся калачі... (*пече*).
Ча-ча-ча — дай, бабуся,... (*калача*).
Чі-чі-чі — їж, будь ласка,... (*калачі*).

III. Повідомлення теми і завдань уроку.

Підготовка до вивчення нового матеріалу

— Сьогодні на уроці ми навчимося писати велику букву Ч («че»).

- Порівняння друкованої і рукописної літер, великої і малої літер.
- Порівняльний аналіз написання великої букви Ч («че») з великою літерою У.

► Пальчикова гімнастика

МИЄМО РУКИ

1. «Миємо руки»: ритмічно потираємо долоні, наче миємо руки.

Узяли духмяне мило,
Добре руки з ним помили.

2. «Струшуємо водичку з рук»: пальці стиснути в кулачок, потім з силою випрямити їх, наче струшуючи водичку.

Полетіли від води
Бризки з рук туди-сюди.

3. «Витираємо руки»: енергійні рухи імітують почергове витирання кожної руки рушником.

Рушничок я свій беру,
Швидко ручки обітру.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація зразка рукописної літери в сітці зошита

2 Аналіз графічної будови літери Ч («че»)

3 Засвоєння конфігурації літери

- 1) Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

2) Письмо великої літери Ч («че»)

— Велика буква Ч («че») складається з двох елементів: прямої лінії із заокругленням угорі і вниз і довгої прямої, із заокругленням унизу праворуч.

Алгоритм написання великої букви Ч («че»)

→	1. Починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії
→	2. Ведемо, заокруглюючи праворуч, угору до верхньої міжрядкової лінії
→	3. На відстані, що дорівнює половині робочого рядка, заокруглюємо праворуч
→	4. Ведемо пряму вниз на себе до верхньої рядкової лінії
→	5. Заокруглюємо праворуч, торкаючись цієї лінії, і продовжуємо до верхньої міжрядкової лінії
→	6. Не відриваючи руки, ведемо по писаному до верхньої лінії робочого рядка
→	7. Ведемо далі вниз на себе довгу пряму до нижньої рядкової лінії
→	8. Торкнувшись нижньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч
→	9. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок *i-раз-i, два-i*.

- «Письмо» букви в повітрі «носиком».
- Письмо букви у прописах, спочатку обводячи зразки, а потім — під рахунок *i-раз, два-i*.

» Фізкультхвилинка

Де ступив чорногуз,
Там великий гарбуз.
Де ходив журавель,
Там зелений щавель.
Там, де вовчики живуть,
Вовчі ягоди ростуть,
А де зайчик біг — не пусто,
Всюди заяча капуста.

3) Письмо буквосполучень**4) Письмо слів, речень**

Читання з дошки речення.

Чернігів, Черкаси, Чернівці — міста України.

— Чому деякі слова написані з великої літери?

Написання слова *Черкаси* у прописах: спочатку — за зразком, потім — самостійно.

5) Творче завдання

- Роз'єднайте слова, прочитайте речення, запишіть його.
В чаплі чорні черевички.

V. Підсумок уроку

- Яку букву вчилися писати на уроці?
- Які слова пишуться з великої літери?

Т. В. Павленко

УРОК 129 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букви ч («че»). Заучування вірша «Карпати» напам'ять

Мета: закріпити вивчене про звук [ч], букви Ч, ч («че»); вивчити вірш «Карпати» напам'ять; розвивати логічне мислення, увагу, пам'ять; виховувати наполегливість, бажання допомагати іншим.

Обладнання: криптограма; кася букв; слова, подані в аналітико-синтетичній формі; пошукова таблиця.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

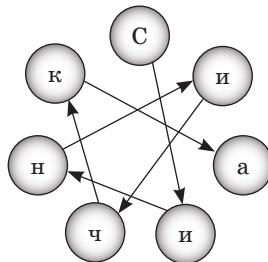
II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Робота над чистомовкою

Ги-ги-ги — ой, як біло навкруги!
Узі-узі-узі — птахи — наші гарні друзі.
Ді-ді-ді — допоможем їм в біді
Ди-ди-ди — в осінні й зимні холоди.

- Чому пташкам важко взимку?
- Як ви їм допомагаєте?

2 Робота з криптограмами

- Яка пташка завітала до нас? (*Синичка*)

3 Гра «Буква заблукала»

На магнітну дошку розставляються букви, які переплутала Синичка.

Букви, що позначають голосні звуки: *А Г Е С У И Р*.

Букви, що позначають приголосні звуки: *Н К Ч І Б Т О Л*.

Діти виправляють помилки, вставляють букви на місця.

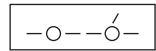
4 Гра «Утвори слово»

— Утворіть слова із букв, які принесла синичка. (*Ніч, риба, кит, село, голуб, часник, кіт, книга* та ін.)

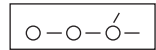
5 Звуковий аналіз слів-відгадок

— Відгадайте загадки і побудуйте звукові моделі слів-відгадок.

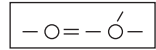
- Що то за голова,
Що лиш зуби та борода? (*Часник*)

- Гойда-гойда, хить та хить —
Щось на вітрі шелестить.
Гей, на вітрі, над водою
Щось тріпоче бородою.
То зелена борода
Сине небо підміта!
Підмітає, шелестить:
Гойда-гойда, хить та хить! (*Очерет*)

- З гарячої криниці
Через носик лє водиця. (*Чайник*)

— Яка буква є спільною для слів *часник, очерет* і *чайник*? («че»)

6 Самостійне добирання учнями слів зі звуком [ч]

— Назвіть слова, у яких є ця буква. (*Червень, черепаха, ключ, м'яч, ніч, піч*)

► Фізкультхвилинка

Під кущем курча гуляє,
Черв'ячка собі шукає.
Мати-квочка поруч з ним,
З сином крихітним своїм.

III. Робота над матеріалом уроку**1 Робота за пошуковою таблицею**

Слон	Корали	Чабан	Батон	Вагон
Салат	Коза	Чисто	Баран	Віник
Сіно	Комар	Чесно	Банан	Ваза
Сила	Карта	Чарівник	Віда	Внизу
Слива	Крига	Чоботи	Булка	Вовк

— Прочитайте слова першого стовпчика якомога швидше зверху вниз.

— Прочитайте слова другого (третього, четвертого, п'ятого) стовпчика зверху вниз (знизу вгору).

— Прочитайте слова, що починаються буквою «че».

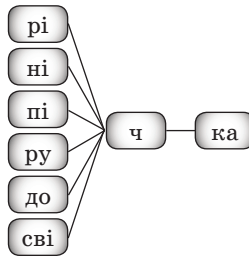
— Прочитайте у 2-му стовпчику (4-му стовпчику) слова, що є назвами живих істот.

— Прочитайте у 1-му стовпчику (5-му стовпчику) слова, що є назвами неживих істот.

— Прочитайте у таблиці слова, що є назвами тварин.

— Прочитайте «смачні» слова.

2 Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

3 Гра «Цікаві слова»

— Додайте по одній літері на початку чи в кінці слова — ви побачите, як на очах утворюватимуться слова з новим значенням.

Буря (*буряк*), міх (*смiх*), буква (*буквар*), їжа (*їжак*), база (*базар*).

» Фізкультхвилинка

Якось повз колючий тато,
На спині він ніс багато:
Лист, ожину, два грибочки
Для маленького синочка.
«Їж, мій любий хлоп'ячок!» —
Вмовляє сина їжачок.

4 Робота за Букварем

1) Виразне читання вірша «Карпати» вчителем

2) Словникова робота

- *Спiви* — виконання пісень, за допомогою голосу.
- *Трембіти* — гуцульський народний музичний інструмент у вигляді довгої дерев'яної труби без вентилів і клапанів.
- *Вівчарики* — ті, хто доглядають овець (*чабани*).
- *Отара* — великий гурт овець, кіз.

3) Бесіда

- Які гори восени?
- Де чути спів?
- Що гудить над горами?
- Хто ходить в горах?

4) Самостійне напівголосне читання учнями**5) Читання «ланцюжком»****6) Гра «Риболовля»**

Учні-«рибки» читають текст так, щоб їх не спіймали учні-«рибалки», які стежать і виправляють допущені помилки.

7) Вибіркове читання

- Прочитайте слова з буквою ч («че»).

8) Гра «Закінчи рядок»

Учитель читає початок рядка, а учні його закінчують. Учитель читає рядки не по порядку.

9) Читання хором «через рядок»

Учні читають перший рядок, а другий розповідають напам'ять — і так до кінця вірша, потім навпаки.

10) Повторення вірша по пам'яті хором, самостійно**11) Гра «Диктор телебачення»**

Учні розповідають вірш напам'ять.

IV. Підсумок уроку

- Що робили сьогодні на уроці?
- Найкраще сьогодні на уроці працювали...

Т. В. Павленко

УРОК 130 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення знань про вивчені букви. Письмо під диктовку складів, слів, речень

Мета: закріпити знання про вивчені букви та вміння писати склади, слова та речення під диктовку; розвивати логічне мислення та увагу учнів; виховувати бажання працювати, охайність.

Обладнання: конверт із завданнями; зразок рукописної букви з («зе»); анаграми; зображення: гриб, лев, рис, тигр, вікно, кіт.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

II. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці я пропоную вам пограти у гру «Що? Де? Коли?» Наш клас сьогодні змагатиметься з учнями лісової школи, які хочуть перевірити знання та вміння першокласників.

III. Робота над матеріалом уроку

Завдання 1. Розпізнавання звуків у заданих словах.

— Перше завдання — від їжачка, який перевірятиме вашу уважність. Я називатиму слова. Ваше завдання — визначити, який звук повторюється у словах.

Голова, осел, гора, осінь. ([o])

М'яч, чапля, піч, ключ. ([ч])

Дятел, будяк, дім, одяг. ([d'])

Пташка, лист, тигриця. ([т])

Троянда, смородина, озеро, рукав. ([р])

Ставок, слива, весна, компас. ([a], [c])

Завдання 2. Повторення гігієнічних правил письма. Каліграфічна хвилинка.

— Друге завдання — від зайченяти, який цікавиться, чи вмієте ви писати букви, але для початку перевірте, як ви сидите за партою: чи рівна у вас спина, чи стоять ноги на підлозі? Чи правильно лежить зошит? Візьміть ручку. Скількома пальцями ви її тримаєте?

— Отже, вам необхідно прописати букву, якою починається слово *зайченя*.

Для початку пригадаймо, з яких елементів складається ця буква та як її необхідно писати. (*Рядкова буква з («зе») складається з двох елементів: маленького правого півовала і великого правого півовала, що переходить у петлю. Починаємо писати нижче верхньої рядкової лінії. Ведемо вгору до верхньої рядкової лінії. Заокруглюємо праворуч. Ведемо вниз на себе. Трохи не доводячи до нижньої рядкової, заокруглюємо вліво без заокруглення вгору. Не відриваючи руки, рухом праворуч і вниз описуємо нижній півовал. Торкнувшись нижньої міжрядкової лінії, пишемо петлю, що перетинає півовал на нижній рядковій лінії. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка.*)

Завдання 3. Розгадування анаграм.

— Третє завдання — від лисички, яка надіслала нам анаграми.

ІРКАЧ

ЛУГОБ

ПООРК

ББРИО

БИРАК

БЕЗРА

ОКБАР

(Річка, голуб, огірок, бобри, рибка, зебра, кобра)

— Які два слова зайві і чому? (*Річка і огірок, решта слів — назви тварин.*)

Завдання 4. Гра «Мовчанка».

— Четверте завдання — від ведмежати. Він підготував малюнки, ви повинні мовчки записати букву, з якої починається назва зображеного предмета.

Учитель показує такі зображення: гриб, лев, рис, тигр, вікно, кіт.

►► **Фізкультхвилинка**

Я по воду на криничку
Поведу малу сестричку.
Хай відеречко бере,
Водички трохи набере.

Завдання 5. Письмо складів під диктовку.

— П'яте завдання — від білочки. Вона приготувала вам незвичайні склади, які ви повинні записати під диктовку. Візьміть ручки. Починаємо писати.

го, ра, ма, ло, за, ла

— Якщо ви правильно все записали і не пропустили жодного складу, то ви зможете прочитати п'ять двоскладових слів, утворених з першого і другого складів, з другого і третього складів... Назвіть ці слова. (*Гора, рама, мало, лоза, зала*)

►► **Словникова робота**

- *Рама* — віконне дерев'яне сплетіння прямокутної форми з шибками або без них.
- *Лоза* — довге тонке стебло рослин (*лозина*).
- *Зала* — велике приміщення для багатолюдних зборів, засідань, занять.

Завдання 6. Відгадування загадок і запис слів-відгадок.

— Шосте завдання — від ластівки, вона надіслала вам загадки.

- Чотири брати одним поясом підперезані,
Під одним капелюхом стоять. (*Стіл*)
- Сопе, хропе, часом чхає,
Сюди-туди зазирає,
На морозі замерзає,
Бо одежини не має. (*Ніс*)
- Сірий брат
Із-за куща хвать. (*Вовк*)
- Удень мовчить,
А вночі кричить. (*Сова*)

- Живе один батько і тисячі синів має,
Усім синам по шапці справляє, а сам шапки не має. (*Дуб*)

- Прочитайте записані слова — назви тварин. (*Вовк і сова*)
- Складіть речення про життя цих тварин у лісі.

► Фізкультхвилинка

Співаків багато в лісі,
Кує зозуля на узліссі.
І солов'я пташиний спів
З зелених чути нам гаїв.

Завдання 7. Письмо речення під диктовку.

— Сьоме завдання — від соловейка. Запишіть речення.
Без труда нема плода.

— Як ви розумієте це висловлювання?

— Яким словом (словами) можна замінити слово *труд*? (*Робота, праця*)

— Які висловлювання чи приказки про труд, працю чи роботу ви знаєте?

- *Тяжко тому жити, хто не хоче робити.*
- *Менше обіцяй — більше працюй.*
- *Без роботи день роком стає.*
- *На чужий труд ласий не будь.*

VI. Підсумок уроку

— Згадайте, які завдання ви виконували сьогодні? (*Писали букви, склади, слова, речення, відгадували загадки і ребуси, знаходили спільні звуки у словах, пригадали прислів'я про працю.*)

— Сьогодні ви добре впорались із усіма завданнями і показали міцні знання.

Т. В. Павленко

УРОК 131 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [й]. Позначення його буквами *Й, й* («йот»)

Мета: ознайомити учнів з буквами *Й, й* («йот»), їх алфавітною назвою та звуковим значенням; виробляти навички читання складів, слів з буквою *й* («йот»), добирати слова, протилежні за значенням; розвивати навички виразного читання, інтелектуальні здібності учнів; виховувати доброзичливість.

Обладнання: зразок друкованої букви *й* («йот»); фішки для побудови звукових моделей; картки зі словами прислів'я; малюнок яблук (із буквами).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент**II. Читання учнями вірша «Карпати» напам'ять****III. Підготовчі артикуляційно-слухові вправи, в основі яких лежить виучуваний звук [й]****1 Гра «Спільний звук»**

— Знайдіть спільний звук у словах *йорж, йод, гай, змій*. ([й])

2 Артикуляція звука [й]

Учитель звертає увагу учнів на те, що звук [й] завжди м'який і не має парного твердого звука.

3 Гра «Впіймай звук»

Учитель читає вірш, діти плескають у долоні, коли чують звук [й].

Йоржа впіймав на вудку Йосип,
Схопив і зойкнув: ой-ой-ой!
Не знав, напевно, Йосип досі,
Який колючий йоржик той.

4 Робота над чистомовкою

Ай-ай-ай — ми підемо в гай.
Йй-йй-йй — край чарівний мій.

5 Колективне складання звукових схем слів-відгадок

- Є предмет і є риба, які називаються однаково. Що це? І хто це? (*Йорж*)
 - Біла птиця в небі вертиться, хвіст, як струна;
Перерветься хвіст — пада птиця, як той лист.
(*Змій*)
- Їжа у хаті, а двері на замку. (*Яйце*)

Йорж

=○--

Змій

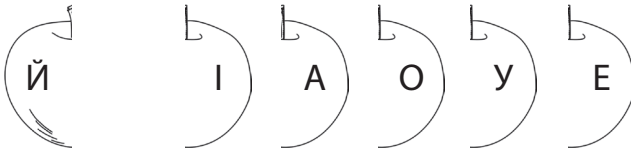
--○=

Яйце

=○=--ó

6 Самостійне добирання учнями слів зі звуком [й] в різних позиціях — на початку, в середині, у кінці слова**7 Утворення та аналіз складів типу злиття**

— Утворіть цілі яблучка: підберіть усі половинки.

IV. Ознайомлення учнів з буквами Й, й («йот»)

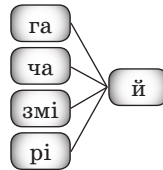
- 1 Учитель повідомляє, що звук [й] позначається на письмі буквою «йот», показує велику і малу літери
— На яку букву дуже схожа буква й («йот»)? (На букву *и*)
- 2 Зіставлення малої і великої літер Й, й («йот») (за формою однакові, а за розміром різні)

V. Вправи з читання

- 1 Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

» Фізкультхвилинка

Найудаліший кравець,
Заєць у роботі весь:
Скроїв шуби — хоч куди!
Копійчина — за труди.

- 2 Читання стовпчиків слів за Букварем

— Прочитайте стовпчики слів.
— Прочитайте слова, які характеризують будинки. (*Високий, низький*)

- 3 Словникова робота

— Ці слова — протилежні за значенням. Я називатиму слова, а ви доберіть до них протилежні.

Широкий (*вузький*), великий (*малий*), молодий (*старий*), веселий (*сумний*), довгий (*короткий*), повільний (*швидкий*).

- 4 Гра «Розсіпане прислів'я»

— Зберіть слова і прочитайте прислів'я.

— Як ви розумієте це прислів'я?

- 5 Робота за Букварем

— Прочитайте назви кольорів.
— Який колір зайвий?
— Прочитайте назви кольорів, у яких є звук [і], [ч], [е].

6 Читання вірша «Зайчик Ой і зайчик Ай»

- 1) **Виразне читання вчителем**
- 2) **Самостійне напівголосне читання учнями**
- 3) **Вибіркове читання**
 - Прочитайте речення: куди пішли зайчики?
 - Як мама кликала зайченят?

» Фізкультхвилинка

Мій дідусь живе в селі, в нього сиві вуса.
 Я сокирою рубати в дідуса навчуся.
 Я навчусь траву косити і в сарай її носити.
 Дідусю бракує рук — допоможе йому внук.

7 Читання тексту «Казковий світ»

- 1) **Виразне читання вчителем**
 - Що побачила Надійка під водою?
 - Які кольори були під водою?
 - Подивіться на малюнок і скажіть, що цікавого під водою?
 - Які тварини живуть під водою?
 - Що їм необхідно для життя? (*Чиста вода*)
 - 2) **Самостійне напівголосне читання учнями**
 - 3) **Читання окремими учнями**
 - 4) **Вибіркове читання**
 - Які кольори побачила Надійка під водою?
 - Кого побачила Надійка?
 - Який світ був під водою?
- » Підсумок уроку**
- Що робили сьогодні на уроці?
 - Яку букву вчили?
 - Який звук вона позначає на письмі?

Т. В. Павленко**УРОК 132 (ПИСЬМО)****Тема.** Письмо рядкової букви *й* («йот»), складів, слів із нею**Мета:** вчити учнів правильно аналізувати структуру малої букви *й* («йот»); писати її в рядках зошита, у складах та словах; розвивати логічне мислення, увагу, мовлення учнів; виховувати у дітей самостійність, акуратність.**Обладнання:** зображення лимона, огірка, персика, абрикоса; зразок рукописної букви *й* («йот»); картки-головолмки; фішки для складання звукових моделей слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент**II. Звукові аналітичні і синтетичні вправи зі звуками****1 Гра «Впіймай звук»**

Учитель читає вірш, діти плескають у долоні, коли чують звук [й].

Скрізь ми вже бували,
Скрізь його шукали.
Я спитав у сойки:
— Де живе Ойойко?
— Є тут недалечко
Ойойкове гніздечко! —
Я у гай, та в гай

Теж його немає.
Вибіг на стежину,
Глянув: там — ожина.
Я до ягід — рукою.
— Ой! — пожаливсь кропивою.
Де не візьмись сойка:
— От і знайшов Ойойка!

» Словникова робота

- *Сойка* — лісовий перелітний рудувато-сірий птах родини воронючих, який має білувату з темними смугами голову і невеликий чубчик червонуватого відтінку.
- *Стежина* — доріжка, протоптана звірами або людьми чи спеціально зроблена людьми.
- *Ожина* — кущова або напівкущова колюча рослина з дугоподібними гілками та їстівними плодами чорно-сірого кольору.

**III. Повторення вивченого на уроці читання
напам'ять висловлювання**

Буква *й* («йот») на письмі позначає приголосний звук [й].

» Гра «Хто більше?»

У гості до учнів приходять Мальвіна і приносить у кошику слова, що містять у собі інші слова.

— Складіть інші слова, використовуючи букви слова *соловейко*. (*Соло, коло, колесо, косо*)

IV. Повідомлення теми і мети уроку

— На цьому уроці ви будете вчитися писати малу рядкову букву *й* («йот»), склади та слова з нею.

V. Демонстрація зразка рукописної літери в сітці зошита

— Подивіться на рукописну букву *й* («йот»), порівняйте її з друкованою. (*Вони дуже схожі.*)

— На яку букву вона дуже схожа? (*и*)

- Що спільного?
- Чим відрізняються?

VI. Аналіз графічної будови з переліком елементів

Рядкова буква *й* («йот») складається з трьох елементів: двох коротких прямих ліній і короткої горизонтальної вигнутої лінії.

VII. Засвоєння конфігурації літери

1 Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

Алгоритм написання рядкової букви *й* («йот»)

1. Починаємо писати від верхньої рядкової лінії пряму коротку лінію вниз на себе
2. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
3. Торкнувшись нижньої лінії робочого рядочка, ведемо вгору до верхньої рядкової лінії
4. Не відриваючи руки, ведемо по писаному на себе коротку пряму вниз
5. Заокруглюємо біля нижньої рядкової лінії праворуч угору
6. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
7. Над верхньою рядковою лінією між двома вже написаними елементами пишемо коротку горизонтальну вигнуту лінію зліва, ведемо праворуч

2 «Письмо» учнями в повітрі під рахунок, з орієнтацією на показ учителя: *раз-і, два-і, три*

3 Обведення літери за поданим у зошиті пунктирним зображенням

» Пальчикова гімнастика

Вихідна позиція. Обидві долоні з'єднані «ковшиком», усі пальці, крім великих, спрямовані вбік «від себе», а великі пальці підняті вгору та з'єднані — це «труба».

Пароплав пливе по річці,
Дим з труби, немов із пічки.

4 Письмо трьох літер (самостійно). Зіставлення написаних літер зі зразком. Аналіз помилок

5 Дописування рядка літери**6 Гра «Так чи ні»**

Дайте відповідь мені — правду я кажу чи ні?

В грудні по садку гуляв, стиглу вишеньку зірвав. (Ні)

В небі зірочки горять, ніччю дітям треба спать. (Так)

Влітку, взимку, навесні, світить сонце лиш мені. (Ні)

Їли сірі горобці на подвір'ї камінці. (Ні)

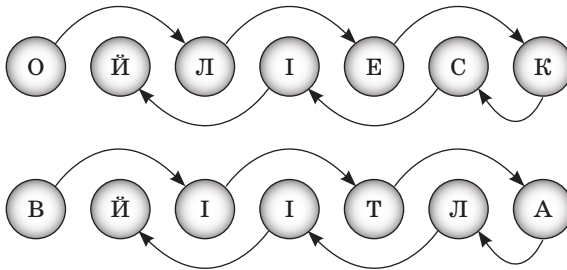
На полях росте пшениця, буде з неї паляниця. (Так)

Взимку спить ведмідь в барлозі і прокинутись не в змозі. (Ні)

Серед ряски, серед мулу, в річці бачив я акулу. (Ні)

7 Письмо буквосполучень йо, йм**8 Розв'язування головоломки**

— Прочитайте імена дітей, у яких є буква й.

(Олексій, Віталій)

9 Письмо буквосполучень ай, йа**10 Звуко-буквений аналіз слів-відгадок**

- З буквою **Й** папір я клею,
З **Н** я створюю алею. (Клей, клен)

— — ○ =

— — ○ —

- Птаха ця живе на морі,
Там літає на просторі.
Дзьобом рибу ловить влучно,
А співає різко й гучно. (Чайка)

— ○' = — ○

» Фізкультхвилинка

Мільйон мікробів на руках,
Під мікроскопом — просто жах!
Візьму мило, кран відкрию,
Руки я мерщій помию!

11 Списування рукописних слів йод і йог

— Подивіться в зошити, прочитайте слова, які утворюються, якщо до буквосполучення йо додати букву **д** («де») чи **г** («ге»).

12 Гра «Хто більше?»

Учитель показує зображення: лимон, огірок, персик, абрикос; діти добирають прикметники до них.

Складання речень з названими словами.

13 Письмо слів йому, айва**14 Обговорення малюнка в прописах**

— Що зображено на малюнку?

— Згадайте вірш, який ми читали на попередньому уроці. Які імена у зайченят?

VIII.**Підсумок уроку****та її результати**

— Яку букву навчилися писати?

— Який звук вона позначає на письмі?

Т. В. Павленко**УРОК 133 (ЧИТАННЯ)**

Тема. Закріплення знань про букви *Й, й* («йот»), звук [й]. Формування навичок читання на основі діалогу. Робота з дитячою книжкою. О. Кізим «Маленька читаночка»

Мета: закріпити знання учнів про букви *Й, й* («йот»), звук [й]; розвивати фонематичний слух, логічне мислення та увагу учнів; виховувати повагу до старших, наполегливість, бажання пізнавати нове.

Обладнання: картки (читалочки-розширялочки, старт — фініш); дитяча книжка (Кізим О. Маленька читаночка. — Тернопіль: МЕДОБОРИ, 2003. — 72 с.); фішки для побудови звукових моделей; розрізна азбука.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Повідомлення теми і мети уроку**

— Сьогодні на уроці закріпимо знання про букву *й* («йот») та її звукове значення.

III. Актуалізація опорних знань учнів**1 Гра «Впиймай звук»**

Учитель читає вірш, діти плескають у долоні, коли чують звук [й].

Йди до мене, кошенятко,
Йод на ранку — все в порядку.
Йод пекучий — пострибай.
Йорж колючий — не чіпай.

2 Вправа «Читалочки-розширялочки»

й	☀	од	ча	☀	й
й	☀	ти	га	☀	й
й	☀	ого	рі	☀	й
й	☀	ому	сті	☀	й
й	☀	орж	біли	☀	й

3 Колективне складання звукових схем слів. Звуковий аналіз цих слів. Друкування слів у зошитах

— Послухайте вірш і назвіть слова, у яких є звук [й].

Йорж поранився об ніж,
Йод несіть йому скоріш!

— Які слова зі звуком [й] ви почули? (Йод, йорж)

— Складіть звукові моделі цих слів. (,)

— Що спільного у моделях цих слів? (Один голосний звук і один м'який приголосний звук)

— Чим вони відрізняються? (У першому слові один твердий приголосний звук, а у другому — два.)

4 Добирання слів зі звуком [й]

— Назвіть інші слова, у яких є звук [й].

5 Вправа «Старт — Фініш» (для нарощування темпу читання)

— Прочитайте чітко, правильно і швидко пари слів.

Гай — гайок
рай — райдуга
син — синій
чай — чайка

чай — качай
рій — нагрій
чай — ручай
край — небокрай

► Фізкультхвилинка

Мій дідусь живе в селі,
В нього сиві вуса.
Я сокирою рубати
В дідуса навчуся.

Я навчусь траву косити
І в сарай її носити.
Дідусю бракує рук —
Допоможе йому внук.

IV. Робота за Букварем.....

1 Вступна бесіда за темою тексту з використанням ілюстрації в Букварі

2 Словникова робота

- *Поруч* — дуже близько, на невеликій відстані, поблизу, поряд.
- *Гречаний* — з гречки (медоносної рослини).
- *Лан* — безліса рівнина, рівний широкий простір; поле.
- *Рій* — сім'я бджіл або інших подібних комах, які утворюють окрему групу.
- *Зберемо* — складемо докупи, в одне місце.
- *Поселимо* — розмістимо в певному місці на постійне проживання.

3 Читання тексту вчителем і бесіда за змістом

Учитель читає текст.

- Куди вивіз дід Матвій вулики?
- Хто був з дідом Матвієм?
- Звідки вилетів рій?
- Куди поселили новий рій?
- Який буде мед?

4 Читання «ланцюжком»**5 Самостійне напівголосне читання****6 Вибіркове читання**

— Прочитайте речення, які містять відповіді на запитання:

- хто був з дідом Матвієм;
- куди вивіз дід Матвій вулики;
- звідки вилетів рій;
- що сказав дід Матвій Андрійкові;
- що запитав Андрійко у діда;
- що відповів дід Андрійкові?

7 Читання діалогу в парах

Один учень читає слова Андрійка, а другий — слова дідуся.

► Фізкультхвилинка

З братом ми були у лісі,
Гриби збирали на узліссі,
Дві корзини чималі
Ми додому притягли!

V. Робота з дитячою книжкою**1 Читання вірша вчителем**

— Послухайте вірш і скажіть, чи знає Сашко, як необхідно поводитись у транспорті? (*Учитель читає вірш.*)

2 **Бесіда за змістом**

- Хто їхав у трамваї?
- У чому звинувачували Сашка? (*У невихованості*)
- Чи вважав Сашко свій вчинок неправильним?
- Яке виправдання знайшов хлопчик?
- Але чи мають діти забувати те, чого їх учать у школі на канікулах?
- Як повинен був учинити Сашко?
- Що б ви зробили на місці Сашка?
- За що ви поважаєте старших?
- Прочитайте слово, у якому є буква й («йот»). (*Старий*)
- Складіть звукову модель слова *старий*.
- Доберіть до цього слова протилежне за значенням. (*Молодий*)

VI. Підсумок уроку

- Що робили сьогодні на уроці?

Т. В. Павленко

УРОК 134 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви *Й* («йот»), буквосполучень *йо*. Розвиток зв'язного мовлення

Мета: вчити учнів правильно аналізувати структуру великої букви *Й* («йот»), писати її в рядках зошита у поєднанні з іншими буквами; розвивати артикуляцію, спостережливість, логічне мислення учнів; виховувати бережливе ставлення до власного здоров'я.

Обладнання: зразок рукописної букви *Й* («йот»); фішки для складання звукових моделей слів; картки для вправ «Читай швидко, вимовляй чітко», «Піжмурки».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент**II. Повідомлення теми та мети уроку**

- Діти, сьогодні ви навчитеся писати велику букву *Й* («йот»), дізнаєтесь, із яких елементів вона складається.

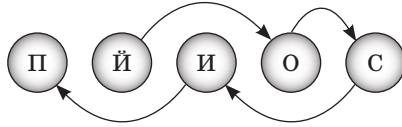
III. Актуалізація опорних знань учнів**1** **Вправа «Читай швидко, вимовляй чітко»**

- Прочитайте швидко та чітко слова і скажіть, якими буквами вони відрізняються.

*Край — кран**гай — чай**білка — булка**лід — дід**клен — клей**корж — йорж**гора — нора**манка — банка*

2 Розгадування головоломки

— Прочитайте ім'я, яке заховалось у кружечках. (*Йосип*)

IV. Демонстрація зразка рукописної літери у сітці зошита

— Щоб написати це ім'я, слід навчитися писати велику букву *Й* («йот»). (*Учитель показує зразок літери.*)

V. Аналіз графічної будови з переліком елементів

— Велика буква *Й* («йот») складається з трьох елементів: двох довгих прямих ліній, з яких перша заокруглюється вгору, унизу і продовжується до верхньої міжрядкової лінії, а друга заокруглюється тільки внизу праворуч. Третій елемент — коротка горизонтальна вигнута лінія.

Алгоритм написання великої букви *Й* («йот»)

1. Починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи, угору до верхньої міжрядкової лінії
3. На відстані, яка дорівнює половині робочого рядка, заокруглюємо праворуч
4. Ведемо довгу пряму лінію вниз на себе до нижньої рядкової лінії
5. Заокруглюємо праворуч
6. Продовжуємо лінію до верхньої міжрядкової лінії
7. Не відриваючи руки, повертаємося по писаному від верхньої міжрядкової до верхньої рядкової лінії і далі до нижньої рядкової лінії вниз на себе
8. Торкаючись нижньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч
9. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
10. Над верхньою міжрядковою лінією між двома вже написаними елементами пишемо коротку горизонтальну вигнуту лінію зліва, ведучи праворуч

VI. Засвоєння конфігурації літери

- 1 Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів
- 2 «Письмо» учнями в повітрі букви *Й* («йот») під рахунок *раз-і, два-і, три* з орієнтацією на показ учителя (учитель стоїть спиною до класу)
- 3 Аналіз зразка букви в навчальному зошиті (з друкованою основою)

VII. Вправи з письма

- 1 Обведення поданих у зошиті контурів елементів літери

» Пальчикова гімнастика

«Річка» — хвилястий, плавний рух розслаблених кистей рук.

«Рибка». *Вихідне положення*: випрямлені долоні притиснуті одна до одної. Пальці спрямовані вбік «від себе». Повертати зімкнуті долоні право та вліво, імітуючи рухи риби хвостом.

Хвостиком б'є наша рибка маленька,
В річці живе ця манюня гарненька.

- 2 Обведення літери за поданим у зошиті контуром та пунктирним зображенням

- 3 Вправа «Піжмурки»

— Прочитайте слово, яке заховалось серед букв *Й* («йот»).

(*Лікувати*)

Й Л Й Й І Й К У Й В Й А Й Й Т Й И Й

- 4 Письмо трьох літер (самостійно). Зіставлення написаних літер зі зразком.

Аналіз помилок

- 5 Дописування рядка літери (друга частина рядка — письмо під такт)

- 6 Гра «Хто більше?»

— Утворіть слова з літер слова *лікувати*. (*Ліки, кіт, кит, вік, лак, кут...*)

- 7 Письмо буквосполучення *йо*

- 8 Словникова робота

Вартую — охороняю.

Плига — стрибає, підстрибує.

- 9 Звуко-буквений аналіз слів-відгадок з побудовою схем фішками і викладанням з букв розрізної азбуки

- На зеленому лужку
Плига сірий в козушку.
Куций хвостик, довгі вушка,
В луб'яній живе хатинці. (*Зайчєня*)

- І ввечері, і зранку
Вартую я на ганку.
Не кусаю, не гарчу,
В дім чужих не пропущу. (*Замок*)

10 Списування речення з друкованого тексту

» Фізкультхвилинка

З братом ми були у лісі,
Гриби збирали на узліссі,
Дві корзини чималі
Ми додому притягли!

11 Читання тексту вчителем з прописів

- Що трапилось з Йосипом?
- Що зробила мама?
- Чим вона лікувала хлопчика?
- Чому ранку слід лікувати йодом?

12 Списування з друкованого тексту

13 Складання речення зі словом *йод*. Запис моделі речення

- Складіть речення про лікувальні властивості йоду.

VIII.

Підсумок уроку

та її результатів

- Яку букву навчилися писати?
- Які слова з нею писали?

Т. В. Павленко

УРОК 135 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звуки та букви

Мета: закріпити знання учнів про звуки та букви, удосконалювати вміння читати зв'язні тексти; розвивати осмислене читання, площу зорового сприймання та мислення учнів; виховувати наполегливість, бажання пізнавати нове.

Обладнання: таблиця для вправ «Читалочки-складалочки» і «Чарівні квадрати»; таблиця зі стовпчиками слів та словами поданими в аналітико-синтетичній формі; фішки для складання звукових моделей слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми і мети уроку

- Сьогодні на уроці ми згадаємо все, що вивчали про букви та звуки.

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Вправа «Незакінчене речення»

— Перевіримо, чи добре ви знаєте букви та звуки. Продовжіть речення.

- Букви можуть позначати приголосні і... (*голосні звуки*).
- Крапочкою позначають... (*голосні*).
- Голосні звуки на письмі позначають такі букви... (*а, и, і, е, о, у*).
- Однією рисою позначають... (*тверді приголосні звуки*).
- Двома рисками позначають... (*м'які приголосні звуки*).
- Приголосні звуки на письмі позначають такі букви... (*м, с, р, т, к, с*).
- Завжди м'який звук позначає буква... (*«йот»*).

2 Робота над чистомовкою

Із-із-із — барсучок в нору заліз.

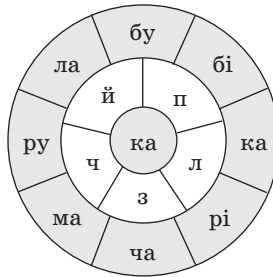
Ди-ди-ди — наступили холоди.

Ить-ить-ить — барсучок тут смачно спить.

Ни-ни-ни — аж до самої весни.

3 Вправа «Читалочки-складалочки»

— Прочитайте слова, які заховалися у полі.

(*Річка, чайка, майка, ручка, лапка, лайка, булка, білка, казка, качка*)

4 Колективне складання звукових схем слів-відгадок. Звуковий аналіз цих слів.

Друкування їх у зошитах за зразком

- Здивувалась дівтора:
«Це тварина чи гора?
Як же їсть він, як він п'є?»
А для цього хобот є! (*Слон*)
- Довго він в яйці сидів,
Мати його гріла.

Шкаралупу він пробив
І розправив крила.
Наче сонечко, жовтенький,
Він маленький і тепленький. (*Курча*)

- Птаха ця живе на морі,
Там літає на просторі.
Дзьобом рибу ловить влучно,
А співає різко й гучно. (*Чайка*)
- Цього фрукта по шматку
В чай добавлю для смаку.
Запашний він та кисленький,
Наче сонечко, жовтенький. (*Лимон*)

► Фізкультхвилинка

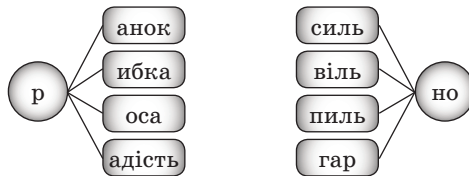
Скочив котик, сів на плотик,
Миє ротик і животик.
Він миленький і чистенький,
Гарний Мурчик мій маленький.

5 Читання стовпчиків слів

— Прочитайте чітко і швидко слова у стовпчику.

Котити	Роса	Сум	Булка
Катати	Коса	Сім	Білка
Карати	Кора	Сом	Балка
Казати	Нора	Сам	Байка

6 Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

7 Вправа «Чарівні квадрати»

— Прочитайте чітко і виразно слова у рядочках і стовпчиках.

с	н	і	г
н	о	г	и
і	г	о	р
г	и	р	і

к	і	н	о
і	р	и	с
н	и	в	а
о	с	а	д

IV. Робота за Букварем

1 Словникова робота

- *Бував* — тимчасово перебував де-небудь.
- *На горбочку* — на невеликому округлому підвищенні на площині; на бугрі, пагорбі.
- *Зустрічав* — натрапив на когось на своєму шляху в якомусь місці.
- *На калиновім гіллі* — на гілках (вітах) калини.
- *Лисенька* — лисичка.

► Фізкультхвилинка

Моркву, перець і гарбуз
Посадив старий дідусь.
Пестив їх та поливав —
Гарний урожай зібрав.

— Послухайте текст пісеньки «Зайчику, зайчику» та скажіть, де побував зайчик і кого він там зустрів.

2 Читання пісеньки вчителем

3 Бесіда за змістом тексту

- Де був зайчик?
- Кого він зустрів на гайочку?
- Як ви гадаєте, хто розпитував зайчика?

4 Бесіда за ілюстрацією в Букварі

- Що зображено на малюнку?
- Що або кого б ви домалювали?

5 Самостійне напівголосне читання учнями

6 Читання «ланцюжком»

7 Читання в парах (I варіант — питальні речення, II варіант — відповідь)

8 Складання речень за схемою

— Складіть речення про пригоди зайчика в гайочку за такою схемою:

_____ .

(Зайчик весело стрибав зеленим гайочком.
Зайчик почув чудовий спів соловейка.
Зайченятко обережно проходило березовим гайочком.
Вранці зайчик збирав маленькі грибочки.)

V. Підсумок уроку

- Що робили сьогодні на уроці?
- Текст якої пісеньки читали?

Т. В. Павленко

УРОК 136 (ПИСЬМО)**Тема.** Закріплення вмінь писати вивчені букви. Списування з друкованого тексту**Мета:** повторити та закріпити вміння писати букви, слова та речення; удосконалювати вміння списувати з друкованого тексту; розвивати логічне мислення, увагу, пам'ять учнів; виховувати бажання вчитися, охайність.**Обладнання:** таблиця «Путівник»; фішки для побудови звукових моделей слів; таблиця для гри «Впізнай букву»; конверт зі словами прислів'я для кожного учня.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент****II. Повідомлення теми та мети уроку**

— Прочитайте та скажіть, що ми будемо робити сьогодні на уроці. А допоможе вам путівник.

П	Т	А	Л	А
И	И	С	К	Д
С	В	К	У	И
А	Т	И	Б	

(Писати букви та склади.)

III. Робота над матеріалом уроку**1** Звуко-буквений аналіз слів-відгадок з побудовою схем фішками

- Живе собі, не поспішає,
Ногами ледь переступає.
Під панциром своїм без страху
Завжди гуляє... (*черепаха*).
- То холодним, то гарячим
Кожен вдома мене бачив.
То співаю я від жару,
То пускаю з носа пару. (*Чайник*)

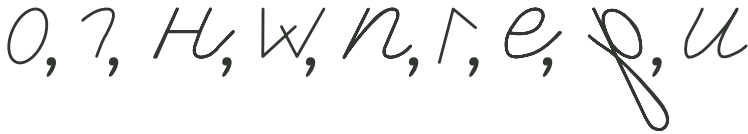
- Плавала, купалася,
Сухенькою залилася. (*Качка*)

— Які звуки є спільними для слів *черепаха*, *чайник*, *качка*?
([ч], [а])

2 Гра «Впізнай букву»

— Діти, подивіться на дошку, знайдіть букви, які написані правильно.

Учні виходять до дошки і по черзі обводять букву, називаючи її.

IV. Робота в прописах

1 Читання та запис слів *річка*, *ручка* та *качка*, поданих аналітико-синтетичним способом

— Назвіть тип з'єднань між буквами у слові *річка* (*ручка*, *качка*).
— Подивіться на ці слова і скажіть, що спільного в усіх цих словах. (*У словах річка, ручка, качка — 5 букв та спільні букви ч, к, а.*)

► Пальчикова гімнастика

- Руками імітуємо відповідні рухи.
- Ми капусту шаткували!

Двічі — прямими, напруженими долонями імітуємо рухи сокири: *уверх-униз*.

— Солі в неї ми поклали!

Двічі — пальці зібрані «щипкою», «солимо капусту».

— Ми капусту м'яли, дерли!

Двічі — енергійно стискаємо пальці в кулачки, то одночасно на двох руках, то по черзі.

— Смачну моркву туди терли!

Двічі — пальці однієї руки зжаті в кулак і здійснюють ритмічні рухи *уверх-униз* по долоні другої руки. Після цього міняємо руки.

2 Читання анаграм та їх запис

3 Читання та запис речення з його поділом на слова

— Подивіться уважно та спробуйте прочитати речення, слова якого приклеїлись один до одного. (*Чорні очі у сичів.*)

- Візьміть олівці і поставте поділки між словами.
- Скільки слів у реченні? (*Чотири*)
- Запишіть схему цього речення на дошці.

_____ .

— Запишіть це речення. Будьте уважні та пишіть кожне слово окремо, не «склеюйте» різні слова.

4 Словникова робота (вправлення у заміні слів антонімами у реченні)

— Я називатиму речення, у якому необхідно замінити одне слово на протилежне за значенням.

- Влітку завжди дуже холодно (*холодно — тепло*).
- Черепаха — це найшвидша тварина (*найшвидша — найповільніша*).
- Зайченятко — хоробра тварина лісу (*хоробра — полохлива*).
- Дівчинка побачила м'якого їжачка (*м'якого — колючого*).

5 Читання та запис речення *Чепурна дівчина*

— Доведіть, що це речення. (*Починається великою буквою, а в кінці речення стоїть крапка.*)

— Замініть слово *чепурна* іншим, щоб значення речення не змінилося.

— Скільки слів у реченні? (*Два*)

» Фізкультхвилинка

Їжачку, їжачку,
Нащо ти згорнувся?
До твоїх голочок
Хто ж би доторкнувся?

Розгорнись, їжачку,
Прогуляйся трішки,
Покажи, їжачку,
Де у тебе ніжки?

6 Списування з друкованого тексту

1) Читання тексту вчителем

2) Читання «ланцюжком»

— Перепишіть текст у зошити. Будьте уважні!

7 Робота в парах. Гра «Розспане прислів'я»

— Візьміть конверт на парті й разом із сусідом розташуйте слова у правильній послідовності, щоб утворилось речення.

мудрим.

чоловіка

Не

робить

борода

(*Не борода робить чоловіка мудрим.*)

- Як ви розумієте цю приказку?
- Як ви вважаєте, що може зробити людину мудрою?
- Отже, як людина може стати мудрою (розумною)?

8 Читання та запис слів *чайка, гайка, лайка, байка, майка, зайка*, поданих аналітико-синтетичним способом

- Прочитайте слова.
- Прочитайте спільну частину цих слів.
- Назвіть типи з'єднань.
- Прочитайте лише букви, якими відрізняються ці слова.
- Назвіть типи з'єднань.

V. Підсумок уроку. Коментар учителя про роботу учнів та її результати.....

- Що робили сьогодні на уроці?
- Найкраще сьогодні працювали...

Т. В. Павленко

УРОК 137 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [х]. Позначення його буквами *Х, х* («ха»)

Мета: ознайомити учнів з буквами *Х, х* («ха»), їх алфавітною назвою та звуковим значенням; виробляти навички читання складів, слів з буквою *х* («ха»); розвивати увагу, фонематичний слух; виховувати наполегливість, бажання пізнавати нове.

Обладнання: таблиця для складання складів; фішки для складання звукових моделей слів; зразок друкованої букви *Х*; таблиці для вправ «Чарівні квадрати» та «Ланцюжки»; таблиця слів, поданих в аналітико-синтетичній формі.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Виділення звуків з вірша

— Послухайте і скажіть, який звук найчастіше зустрічається у вірші.

Хом'ячок наш захворів —
Хтось холодним напоїв.
Хом'ячкові нудно в ліжку,
Ходить в гості сіра мишка.

2 Віднесення звука [х] до твердих приголосних

3 Вправи на впізнавання звука [х] у заданих учителем словах (на початку, в середині, у кінці слова). Виявлення слів, у яких відсутні ці звуки

— Приготуйте долоні, я називатиму слова. Якщо ви почуєте звук [х] на початку слова, то плескає перший ряд, якщо в середині слова — то другий ряд, а якщо в кінці — третій ряд.

Холод, муха, тепло, хліб, сміх, сніговик, Херсон, схема, горіх, голодний, хижак, гріх, вхід, ховрах.

4 Колективне складання звукових схем слів-відгадок

- Заповзята трудівниця,
Вона праці не боїться.
Дуже сильна ця комаха
Називається... (*мураха*).
- Він такий гіркий один
На городі виріс... (*хрін*).
- Є у зайця і лисиці,
У корови і куниці,
Навіть у дворі kota
Не зустрінеш без... (*хвоста*).

5 Самостійне добирання учнями слів зі звуком [х] в різних позиціях — на початку, в середині, у кінці слова

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ви вивчите букву, яка позначає звук [х], читатимете слова з нею.

IV. Ознайомлення учнів з буквою Хх («ха»)

1 Учитель повідомляє, що звук [х] позначається на письмі буквою Х («ха»), показує велику і малу літери

2 Зіставлення малої і великої літер х, Х (за формою однакові, а за розміром різні)

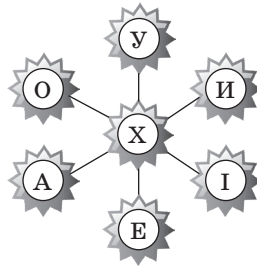
► Фізкультхвилинка

Хом'як тягнув пір'їну,
Хом'ячиха теж пушину.
Так по крихті позбирали
Та й на зиму ковдру мали.

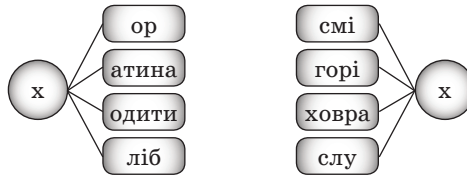
V. Вправи з читання

1 Читання складів з буквою х («ха»)

— Утворіть всі можливі склади із буквою х («ха»).

2 Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

3 Вправа «Чарівні квадрати»

— Прочитайте чітко слова у стовпчиках та рядочках.

С	М	І	Х
М	І	Р	И
І	Р	И	С
Х	И	С	Т

4 Вправа «Ланцюжки»

— Прочитайте слова, утворені з двох складів, ланцюжком.

VI. Робота за Букварем.....

1 Читання стовпчиків слів за Букварем

2 Словникова робота

- *Хоровий* — виконаний групою співців.
- *Хустка* — шматок тканини, переважно квадратної форми, який пов'язують на голову, шию.
- *Мухомор* — отруйний гриб на високій тонкій ніжці, з великою червоною шапкою, вкритий білими цятками.
- *Ховрах* — невелика тварина з роду гризунів.

► Фізкультхвилинка

Якось кухарю на вухо
В кухні шепотіла муха:
«Хоч з тобою не дружу,
Хліб спекти допоможу».

3 Читання «ланцюжком» (учні по черзі читають по одному слову)

4 Самостійне напівголосне читання

5 Вибіркове читання

- Прочитайте слово, яке є назвою грибочка.
- Знайдіть на сторінці звукову модель цього слова. Користуючись схемою, назвіть голосні звуки; приголосні звуки.
- Назвіть слова, якими можна замінити слово *будинок*.
- Чи є слова *хата*, *хатина*, *хатинка*, *хатинонька* словами-родичами?
- Чому? (Мають спільну частину і спільне значення.)
- Складіть речення про хатинку за такою схемою:

_____ .

(У лісі стоїть хатинка. На хатині лелечине гніздо. Біля хати виросло дерево.)

- Чи є ще слова родичі?
- Прочитайте їх.
- Прочитайте слова, які є назвою тварин.
- Прочитайте «смачні» слова.
- Прочитайте імена хлопчиків.
- Прочитайте імена дівчаток.

VII. Підсумок уроку.....

- З якою літерою ознайомилися на уроці?
- Які звуки вона позначає на письмі?
- Які завдання ви виконували на уроці?

Т. В. Павленко

УРОК 138 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви *х* («ха»), складів, слів з нею

Мета: вчити дітей правильно аналізувати структуру рядкової букви *х* («ха»), писати її та слова з нею в рядках зошита; розвивати вміння будувати звукові моделі; тренувати мислення та пам'ять учнів; виховувати шанобливе ставлення до хліба, охайність.

Обладнання: таблиця для вправи «Кут зору»; фішки для складання звукових моделей; каса букв; зразки друкованих та рукописних букв.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Звукові аналітичні і синтетичні вправи

1 Гра «Вгадай звук»

— Приготуйте ваші долоні. Я читатиму вірш, якщо ви почуєте звук [х], плескайте у долоні.

Ховрашки хотіли хліба.
Ховрашкам давали рибу.
Ховрашки халви хотіли,
Та просити не уміли.

2 Утворення складів типу злиття

- Який звук позначає на письмі буква Х?
- Чи може ця буква позначати м'який звук?
- Я називатиму початок слова, ви повинні його продовжити.

Підказка: у всіх словах є буква х.

Му... (*ха*), ти... (*хо*), дітла... (*ху*), кома... (*ха*), мура... (*ха*).

III. Повідомлення теми та мети уроку

— На цьому уроці ви будете вчитися писати малу рядкову букву х («ха») та слова з нею, дізнаєтесь, з яких елементів вона складається.

IV. Демонстрація зразка рукописної літери у сітці зошита

— Подивіться на малу рукописну букву х («ха»), порівняйте її з друкованою (вони дуже схожі).

V. Аналіз графічної будови з переліком елементів

— Рядкова буква х («ха») складається з двох півовалів — правого і лівого.

VI. Засвоєння конфігурації літери

1 Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

► Алгоритм написання рядкової букви х («ха») (див. с. 60)

2 «Письмо» учнями в повітрі з орієнтацією на показ учителя під рахунок *i-раз-i, i-два-i* (учитель стоїть спиною до класу)

3 Аналіз зразка букви в навчальному зошиті (з друкованою основою)

Алгоритм написання рядкової букви х («ха»)

1. Починаємо писати нижче верхньої рядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи праворуч, угору до верхньої рядкової лінії
3. Торкнувшись верхньої лінії робочого рядка, заокруглюємо праворуч і ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
4. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо ліворуч
5. Торкнувшись нижньої лінії робочого рядка, ведемо вгору
6. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
7. Відступивши від першого елемента відстань, що дорівнює ширині першого півовала, пишемо лівий півовал
8. Починаємо писати нижче верхньої рядкової лінії
9. Ведемо, заокруглюючи ліворуч угору
10. Торкаючись верхньої робочої лінії, заокруглюємо вліво вниз
11. Торкнувшись першого елемента трохи нижче верхньої рядкової лінії, ведемо по писаному
12. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч угору
13. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

VII. Вправи з письма

1 Обведення поданого у зошиті пунктирного зображенням літери

► Пальчикова гімнастика

Руками імітуємо вимішування тіста.

Тісто узяли у мами,
Його жужмили і м'яли,
Пирогів напечемо,
Із сметаною з'їмо!

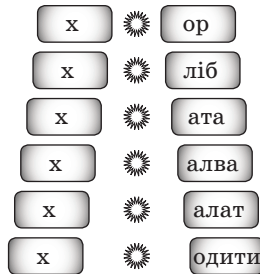
На перші рядки дуже енергійно стискаємо руки в кулачки та розтискаємо (одночасно і по черзі). Потім руками виконуємо рухи, наче ліпимо пироги.

2 Письмо трьох літер (самостійно). Порівняння написаних літер зі зразком.

Аналіз помилок

3 Дописування рядка літери

4 Вправа «Кут зору»

5 Аналіз слів *хата* (*хліб*, *хор*, *хмара*) з подальшим записом за зразком

- Скільки букв у слові?
- Скільки складів?
- Скільки у слові букв, що позначають голосні звуки?
- Назвіть їх.
- Скільки у слові букв, що позначають приголосні звуки?
- Назвіть їх.
- Назвіть типи з'єднань.

6 Робота над загадкою у зошиті

1) Читання загадки вчителем

— Чим особлива ця загадка? (*З перших літер рядочка можна прочитати відповідь.*)

- Як слід ставитись до хліба?

2) Запис звукової моделі слова *хліб*

3) Розфарбовування малюнка

» Фізкультхвилинка

На городі у бабусі
Рахувати я навчуся.
Раз, два, три чотири, п'ять
Буду квіти рахувать.
Ось червоний гладіолус,

Ось волошка, ось жасмин,
Ось ромашка, хризантема,
Чотири, три, два, один.
А троянда біла — п'ять,
Буде в вазочці стоять.

7 Письмо речень

8 Звуко-буквений аналіз слів-відгадок з побудовою схем фішками і викладанням з букв розрізної азбуки

- Щоб рудим волосся стало,
Фарбу дівчина достала.
Не зашкодить їй вона,
Це рослинна фарба... (*хна*).

- Летіла птиця по синьому небі.
Розпустила крила і сонце закрила. (*Хмара*)
- Що над нами вверх ногами?
Влітку живе, на зиму вмирає.
Лазить над нами догори ногами.
Завжди мандрує, все покуштує. (*Муха*)
- Ні сучечок, ні листочок,
А на дереві росте. (*Мох*)

9 Списування друкованого речення

- Прочитайте речення.
- Скільки в ньому слів? (3)
- Чому останнє слово написано з великої букви? (*Це ім'я.*)
- Що цікавого в цьому імені? (*Три букви а*)

VIII. Підсумок уроку.....

- Яку букву навчилися писати?
- Який звук нею позначається на письмі?
- Які слова з буквою *х* («ха») ви писали?

Т. В. Павленко

УРОК 139 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про букви *Х, х* («ха»), звук [х]

Мета: закріпити знання учнів про букви *Х, х* («ха»); звук [х]; удосконалювати вміння складати звукові моделі слів; розвивати пам'ять, мовлення та мислення учнів; виховувати на-полегливість, правдивість, бажання вивчати нове.

Обладнання: фішки для складання звукових моделей; складова таблиця; таблиця для читання слів аналітико-синтетичним способом; таблиця-криптограма (для роботи з прислів'ям).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок,
Всіх покликав на урок.
Тож і ми часу не гаймо —
Працювати починаймо.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Виділення звуків зі скоромовки.

- Послухайте скоромовку та скажіть, який звук зустрічається у ній найчастіше.

Хрумкає Настя сухарі хрумчасті.

— Спробуйте повторити цю скоромовку.

Учитель повільно повторює скоромовку. Спочатку діти промовляють її повільно, а потім — швидше.

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми повторимо те, що ви вивчили про букву *х* і звук [х].

IV. Вправи з читання

1 Колективне складання звукових схем слів-відгадок. Звуковий аналіз цих слів.

Друкування їх у зошитах за зразком

- Сам маленький, шуба дерев'яна. (*Горіх*)
- Двоє лисенят завжди поруч сидять. (*Вуха*)
 - У землю кидалося,
На повітрі розгулялося,
У печі випікалося,
На столі з'явилося,
Людам полюбилося. (*Хліб*)
- Хто не плаче, а сльози в нього течуть? (*Хмара*)

2 Самостійне добирання учнями слів зі звуком [х] в різних позиціях — на початку, в середині, у кінці слова

3 Читання таблиці складів з буквою *х* («ха»)

	А	Е	И	О	І
Х		ХЕ		ХО	
Г	ГА		ГИ		ГІ

4 Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

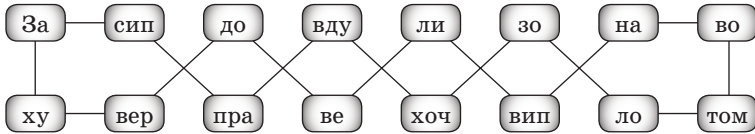
►► Фізкультхвилинка

Літом ластівка літає,
Ластів'ят малих навчас:

— Не лінуйтеся, ластів'ята,
Вчіться літечком літати,
Бо як літо відлітує,
Ми за море помандруєм.

5 Робота над прислів'ям

— Прочитайте прислів'я, поясніть, як ви його розумієте.

(Засип правду хоч золотом, вона випливе доверху.)

— Чому важливо казати правду?

6 Словникова робота

— Замініть слово *довверху* в прислів'ї так, щоб його значення не змінилося. (*Вгору, уверх*)

V. Робота за Букварем.....

— Послухайте текст і скажіть, яку пісню вчили учні у класі?

1 Читання тексту вчителем

2 Бесіда за змістом тексту

- Чи захотіли учні вчити пісню?
- Яку пісню вчили учні? (*Пісню про козлика*)
- Що робили учні після того, як вивчили пісню?

3 Самостійне напівголосне читання учнями

4 Вибіркове читання

- Прочитайте, як звали вчительку.
- Як діти слухали пісеньку?
- Що запитала вчителька?
- Прочитайте відповідь учнів на це запитання.
- За кого співав Віталік?
- А за кого — Михайло?

5 Словесне малювання

- Подивіться на малюнок до тексту. Що на ньому зображено?
- Уявіть, що ви — художники. Який малюнок до цього тексту ви б намалювали?

► Фізкультхвилинка

Хапливий хом'як
Харчувавсь абияк.
Харчі він шукав
Та за щоку ховав.
І хлібець, і хурму,
Не збагну я — чому?

6 Вивчення «Пісеньки про козлика» напам'ять

— Давайте і ми вивчимо куплет пісеньки.

1) Читання пісеньки хором

2) Гра «Риболовля»

Учні-«рибки» читають текст так, щоб їх не спіймали учні-«рибалки», які слідкують і виправляють допущені помилки.

3) Гра «Закінчи рядок»

Учитель читає початок рядка, а учні його закінчують. Учитель читає рядки не по порядку.

4) Читання хором «через рядок»

Учні читають перший рядок, а другий розповідають напам'ять, і так — до кінця вірша, потім — навпаки.

5) Повторення вірша по пам'яті хором, самостійно

6) Гра «Зірка телебачення»

Учні співають «Пісеньку про козлика» невеликими групами перед класом.

VI. Підсумок уроку

- Що робили сьогодні на уроці?
- Яке прислів'я читали?
- Яку пісеньку вивчили?

Т. В. Павленко

УРОК 140 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви Х («ха»). Письмо слів з великою буквою Х («ха»)

Мета: вчити учнів правильно аналізувати структуру великої букви Х («ха»), писати її в рядках зошита в поєднанні з іншими буквами; розвивати увагу, мислення учнів; виховувати охайність, бажання допомагати іншим.

Обладнання: картки для самостійної роботи; фішки для складання звукових моделей; розрізна азбука; картки для читання слів-головоломок; зразки рукописних букв Х, х («ха»).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент**II. Повідомлення теми та мети уроку**

— Ви вже вмієте писати малу рядкову букву *x* («ха»), а сьогодні на уроці навчитесь писати велику *X* («ха»).

III. Актуалізація опорних знань учнів**1 Гра «Впіймай звук»**

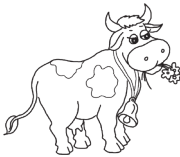
— Але спочатку давайте перевіримо, чи знаєте ви, у яких словах необхідно писати букву *x* («ха»). Я читатиму вірш, а ви будете плескати у долоні, коли почуєте звук [x], який позначає на письмі буква *x* («ха»). Приготуйте долоні.

Хоче дівчинка Харитя
Хмарку в гості запросити.
Хай подивиться хмаринка
На хатинку Харитинки.

2 Самостійна робота на картках

— Дід Буквоїд з'їв букви у деяких словах, і тварини розгубилися. Допоможіть їм. Прочитайте слова тварин.

Допишіть необхідну рукописну букву на картці.

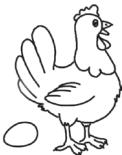
...у-...у-...у!

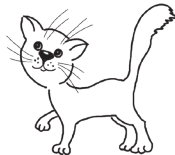
...ва-...ва!

...рю-...рю!

...о-...о-...о!

...яв-...яв!

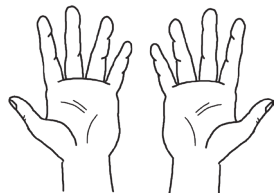

га...-га...-га...!

3 Робота в зошиті (письмо слів *хвіст* і *хист*)**» Пальчикова гімнастика**

Вихідне положення: розташувати кисти рук перед собою, долонями до себе. Пальці розведені в сторони та напружені.

Після виконання вправи струсити кисті рук.

Вітер залетів у гай.
 Ти дерева не гойдай,
 Дуже гілки не клони,
 Щоб не тріснули вони!

(Качати руками з боку в бік.)

*(Качати руками вниз — уверх,
 не згинаючи пальців.)*

IV. Демонстрація зразка рукописної літери в сітці зошита

— Велика буква *X* («ха») складається з двох великих півовалів: правого й лівого.

V. Аналіз графічної будови з переліком елементів

— Подивіться на велику рукописну букву *X* («ха»), чи схожа вона на малу рукописну *x* («ха»)?

— Чим вони відрізняються? (*Розміром*)

VI. Засвоєння конфігурації літери

1 Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

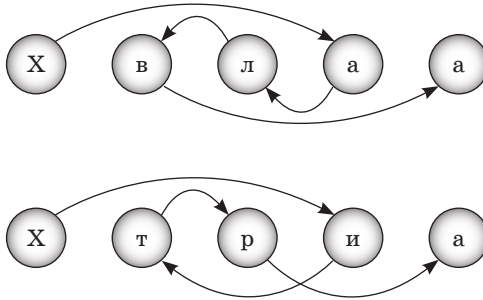
Алгоритм написання великої букви *X* («ха»)

1. Починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи праворуч, угору до верхньої міжрядкової лінії
3. Торкнувшись верхньої міжрядкової лінії, ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
4. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо ліворуч
5. Торкаючись нижньої лінії робочого рядка, ведемо вгору
6. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
7. Відступивши від першого елемента відстань, що дорівнює ширині першого півовала, і нижче верхньої міжрядкової лінії пишемо лівий півовал
8. Ведемо, заокруглюючи ліворуч угору
9. Торкаючись верхньої міжрядкової лінії, заокруглюємо вліво вниз на себе
10. Торкнувшись першого елемента трохи нижче верхньої міжрядкової, ведемо по писаному до середини робочого рядка
11. Торкнувшись нижньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч угору
12. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

- 2 «Письмо» учнями в повітрі з орієнтацією на показ учителя під рахунок *i-раз-i*, *i-два-i* (учитель стоїть спиною до класу)
- 3 Аналіз зразка букви в навчальному зошиті (з друкованою основою)

VII. Вправи з письма.....

- 1 Обведення пунктирних зображень літери, поданих у зошиті
- 2 Читання слів-головоломок з побудовою їх схем фішками і викладанням слів з букв розрізної азбуки (*халва, хитра*)

- 3 Письмо трьох літер (самостійно). Зіставлення написаних літер за зразком.
Аналіз помилок
 - 4 Дописування рядка літери
- » Фізкультхвилинка

По дорозі йду додому,
 Все з дитинства тут знайоме:
 Деревина-дуб стоїть,
 В небо сивий дим летить,
 У дворі гуляють діти,
 В дім дверцята неприкриті:
 Дім запрошує ласкаво:
 Тут і деруни, і кава,
 Добрі люди проживають,
 Про добробут вони дбають.

- 5 Списування з рукописного тексту (два речення)
- 6 Добирання імен, які починаються буквою Х («ха»)
 - Прочитайте речення, яке ви записали.
 - Які імена в ньому зустрічаються? (*Харитон, Хома*)
 - Які ще імена, що починаються буквою Х («ха»), ви знаєте?
(*Христинка, Харитя*)

7 Читання вірша «Художниця» вчителем

- Послухайте вірш і скажіть, що малювала дівчинка.
- А що б ви хотіли намалювати?

8 Розфарбовування малюнка**VIII. Підсумок уроку.....**

- Яку букву навчилися писати?
- Назвіть слова з цією буквою, які писали на уроці.

Н. С. Піддубна**УРОК 141 (ЧИТАННЯ)**

Тема. Закріплення знань про звук [х], букви Х, х («ха»). Практичне зіставлення звуків [х] — [г] за артикуляцією та звучанням

Мета: вчити правильно артикулювати звуки, читати склади, слова з буквою «ха» та «ге»; закріплювати знання про звукове значення букв, удосконалювати вміння робити звуковий та звуко-буквений аналіз слів; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати увагу, мислення, фонематичний слух, мовлення дітей; виховувати любов до усної народної творчості.

Обладнання: предметні малюнки до загадок; сигнальні картки; модель до творчої вправи; запис колискової пісні.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Встали, діти, підтягнулись,
Одне одному всміхнулись.
На урок старання не забудьте взяти.
Сіли всі рівненько, починаєм працювати.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1 Вірш**

— Послухайте уважно вірш і спробуйте запам'ятати, в яких словах є звук [х].

ХУДОЖНИЦЯ

Я малюю. Ось хатинка.
Над хатинкою — хмаринка.
Хризантеми біля хати.
І барвіночок хрещатий.
А за хатою садочок.
Там травичка й холодочок.

В холодочку — Харитинка
 Гарну вишила хустинку:
 Листя хмелю на хустині
 І волошки сині-сині.

Л. Біленька

- Отже, які предмети намалювала художниця?
- Назвіть ті, в назвах яких зустрічається звук [х]. (*Хатинку, хмаринку, хризантеми, хату, хрещатий, холодочок, Харитинку, хустинку, хміль*)
- З перелічених слів виберіть слова-«родичі». (*Хата — хатинка*)

2 Порівняння слів *хата* і *хатинка*

- Назвіть послідовно звуки у слові *хатинка*.
- Який звук [х] за звучанням? (*Глухий*)
- Якою буквою він позначається? («*ха*»)

3 Звуковий аналіз слова *хатинка*

4 Загадка

В теплий дощик народився,
 Парасолькою накритися.
 Може б з лісу пострибав,
 Якби другу ногу мав. (*Гриб*)

- Назвіть послідовно звуки у слові *гриб*.
- Який звук [г] за звучанням? (*Дзвінкий*)
- Якою буквою він позначається? («*ге*»)

5 Звуковий аналіз слова *гриб*

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми будемо розрізняти звуки [х] та [г], дізнаємося багато цікавого й виконаємо завдання нашої гості. А хто вона — ви здогадаєтесь, відгадавши загадку.

В лісі темному блукає,
 Довгий хвіст пухнастий має.
 До села як завітає —
 Курочку собі шукає.
 Їй на місці не сидиться.
 Як же звать її?... (*Лисиця*).

— Її дуже цікавить, чи вмієте ви розрізняти звуки [х] та [г], чи не плутаєте їх. Ви ж пам'ятаєте, що Лиска дуже хитра, тому підготувала вам багато завдань.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Повторення «Пісеньки про козлика»

» Фізкультхвилинка

Трава низенька-низенька,	(Діти нахиляються до землі.)
Дерева високі-високі,	(Тягнуться на носочках.)
Вітер дерева колише, гойдає,	(Нахили вліво — вправо.)
Птахи летять, відлітають,	(Помахи руками.)
А діти тихенько за парти сідають.	(Сідають за парти.)

2 Гра «[г] чи [х]?»

— Наша Лиска захотіла перевірити те, як ви вмiєте розрізняти звуки [г] та [х], і тому навмисно позатирала перші літери в словах. Я буду вам називати слова, але без першого звука, а вам потрібно визначити, яку літеру треба поставити, щоб утворилося слово, і показати картку з відповідною літерою.

...олос, ...вилі, ...рак, ...ата, ...орішок, ...віст, ...ом'як, ...ілка, ...віртка.

Учні показують картки, на яких написані літери «ге» або «ха».

3 Гра «Зайве слово»

— Лиска перемішала слова так, що й сама заплуталась у тому, яке з них зайве. Допоможемо їй відшукати зайве слово.

Халва, хмара, сніг, знахідка, ховрах

— Чому?

4 Гра «Слово у слові»

— Утворіть і надрукуйте слова, які можна утворити з букв слова *хуртовина*. (*Хурто, вина, Харитон, тон, вона, нива, товар...*)

V. Робота в зошитах

Запис (друкування) в зошити декількох щойно складених слів (за вибором).

» Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Сидять маленькі совенята.
 Раз — відкрили оченята.
 Подивилися навколо.
 Потім — вгору і додолу.
 Оченята — блим, блим, блим!
 Відпочити треба їм!
 Вправо, вліво оченята
 Повертали совенята.
 Совенята будуть спати,
 А ми будемо читати.

VI. Робота за Букварем (с. 97).....**1 Опрацювання колискової**

1) Розповідь учителя про колискові пісні та магічні персонажі фольклору українського народу — «сон» і «дрімоту»

2) Слухання запису колискової

3) Бесіда після прослуховування

- Кого ви уявили під час прослуховування колискової?
- Які почуття виникли у вас?
- Змалюйте словесно ту картину, яку ви уявили.

4) Розглядування малюнка в Букварі

5) Декламування колискової пісні «Ходить сон...» учителем напам'ять (або виконання під музичний супровід)

6) Словникова робота

- *Дрімота* — персонаж українських народних творів.
- *Коло плоту* — біля огорожі, сплетеної з хворосту (сухі вітки дерев).
- *Пита* — запитує.
- *Колыхати* — злегка гойдати.

7) Вибіркове читання, вироблення виразності читання, відповідної інтонації

— Знайдіть те місце в пісні, де розповідається про магічні персонажі. Зачитайте.

- Що запитав сон у дрімоти?
- Що відповіла дрімота?
- Хто ходив коло вікон?
- А хто коло плоту?

8) Читання «Дощиком»

- Дощик крапає: 1–2 рядки колискової — повільно і тихо;
- дощик сильнішає: 3–4 рядки — швидше і голосніше;
- злива: 5–6 рядки — голосно і скоромовкою;
- дощик слабший, дощ крапає, дощ перестав: 7–8 рядки — повільніше.

9) Читання за особами

VII. Узагальнення та систематизація знань.....**1 Робота над загадкою. Практичне ознайомлення зі словами-антонімами**

Чорна корова всіх зборолала.
А білий віл усіх звів. (*Ніч — день*)

2 Гра «День — ніч»

Учитель називає слова, в яких є звуки [х] та [г]. Коли діти чують у слові звук [х],— вони опускають голови на парти і промовляють: «Ніч!», коли звук [г],— піднімають голови і промовляють: «День!»

Гусак, хвіст, ховрах, крига, гусінь, хліб, хата, крихта, голка, голос.

3 Творча вправа

— Пограємо у «Поле чудес»!

Що це за слово? Хто відгадає?
За першу букву «ха» воно має,
І не тварина, бо ніжок не має,
Злим вовком виє, полем гуляє. (*Хуртовина*)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

VIII. Відшукуйте.....

- Що ви сьогодні робили на уроці?
- Хто завітав сьогодні до вас на урок?
- Які завдання виконували?
- Які почуття викликало у вас прослуховування колискової пісні?

Н. С. Піддубна

УРОК 142 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення вміння писати букву х («ха») у сполученні з іншими буквами. Розвиток зв'язного мовлення. Закріплення знань про скоромовки

Мета: удосконалювати уміння робити звуко-буквений аналіз слів; збагачувати словниковий запас дітей; вчити зіставляти кількість звуків та букв у словах, скласти речення за схемою; розвивати фонематичний слух, увагу, пам'ять дітей, естетичні почуття школярів; виховувати охайність при письмі та дотримання норм каліграфічного письма, повагу до усної народної творчості, бережливе ставлення до природи.

Обладнання: картки із завданнями; предметні малюнки; кросворд; фішки для звукових моделей, схеми.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Пролунав веселий дзвоник.
На урок він всіх позвав.
Сіли рівно. Посміхнулись.
Працювати час настав.

Учитель звертає увагу дітей на наявність шкільного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

» Бесіда

- З чого складаються слова? (*Зі звуків*)
- Які дві групи звуків є в нашій мові? (*Голосні та приголосні*)
- Чим голосні звуки відрізняються від приголосних? (*Голосні звуки вимовляються без перешкод, при вимові приголосних звуків є перешкоди: зуби, губи, язик.*)
- Наведіть приклади голосних та приголосних звуків.
- Яка буква не позначає звука?

III. Повідомлення теми та мотивація діяльності

— Сьогодні ми будемо закріплювати вміння писати букву «х», поєднувати її з іншими буквами та згадаємо ті скоромовки, які ми вже вивчили.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Гра «Впіймай звук»

— У вас на партах є картки: червоного, зеленого та жовтого кольорів. Я називатиму слова, а вам потрібно буде уважно слухати і, якщо звук [х] буде стояти на початку слова, ви підніматимете червону картку, якщо всередині — жовту картку, якщо в кінці — зелену.

Захарко, хліб, хутро, мухомор, вуха, хмара, халва, муха, хокей, ховрах.

2 Каліграфічна хвилинка

- 1) Письмо букв *х, і, б, л*
- 2) Письмо буквосполучень *хі, хо, хл*
- 3) Вірш

— Уважно-уважно послухайте вірш С. Чугай і скажіть, що наші пращури вважали святинею, основою людського життя. (*Хліб*)

Хліб здавна шанували люди
І всі кричали: «Хліб святий!»
Хлібець, хлібина, паляниця,
Духмяний коровай смачний.
Гріхом вважалось кинуть кусень
Чи навіть крихти від хлібини.
Тож пам'ятай, що хліб — основа, —
Повчала мати Харитину.

С. Чугай

- Назвіть перший звук у цьому слові. (*[х]*)
- Повторіть слова з цим звуком, які є у вірші. (*Хлібець, хлібина, духмяний, гріхом, крихти, Харитину*)

— Які з цих слів можуть утворити «сімейку» зі словом *хліб*? («Сімейка» слів: *хліб, хлібець, хлібина*, бо їх ріднить частина «хліб».)

— Давайте запишемо слово, яке ріднить всі ці слова між собою. (Письмо слова «хліб».)

3 Звуко-буквений аналіз слова *хліб*

4 Робота на картках

— Спиши. Встав пропущену велику або малу букву «ха».

Варіант 1

За..арко і тато на виставі. ..орол — назва річки і міста у Полтавській області.

Варіант 2

Івась ніс опеньки. А он му..омор. На му..омор сіла му..а.

►► Фізкультхвилинка

Повертаємося вправо,
 Все виконуємо гарно.
 Вліво-вправо повернулись
 І сусіду усміхнулись.
 Ось скакалки ми візьмемо
 І стрибати розпочнемо.
 Всі стрибаємо тихенько,
 Навшпіньках, ще й легенько.
 Ледь торкаємось підлоги —
 Не стомити наші ноги.

5 Робота в парах

Варіант 1

Прочитати скоромовку. Виписати слова з літерою «ха». Підкреслити її.

Хоче дівчинка Харитя
 Хмарку в гості запросити.
 Хай подивиться хмаринка
 На хатинку Харитинки.

Варіант 2

Прочитати скоромовку. Виписати слова з літерою «ха». Підкреслити її.

Ховрах від мурах
 Сховався в горох.
 Від страху ховрах
 Всіх переполохав!

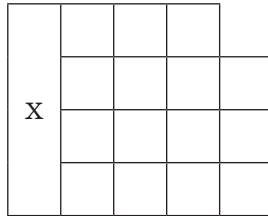
6 Бесіда

— Чому скоромовки так називаються? (Бо вони скоро промовляються.)

— Як треба промовляти звуки у скоромовці? (Чітко й швидко)

7 Заучування однієї зі скоромовок напам'ять**8** Робота в групах

1-ша група. Малюнковий кросворд.

(Хата, хмара, хвиля, хвіст)

Запис слів-відгадок у зошити.

2-га група. Запишіть речення так, щоб утворилася розповідь.

Там чути спів птахів. У лісі малина, калина. Гра, Ніна і Лесик ходили до лісу.

3-тя група. Назвіть і запишіть зайве слово.

Весна, зима, хвіртка, осінь, літо.

Очі, ніс, хмара, рот, уста.

Зелений, синій, вуха, червоний, голубий.

4-та група. Визначте, в яких словах пишеться маленька літера «ха», а в яких — велика. Запишіть слова в два стовпчики: у перший — слова, які пишуться з великої літери, у другий — слова, які пишуться з маленької літери.

..оврах

..ерсон

..ор

?

..мара

..аритон

..віст

► **Фізкультхвилинка**

Ось рука і ось рука:

Хлоп-хлоп-хлоп.

Ось нога і ось нога:

Топ-топ-топ.

Ручками заплескали —

Один, два, три.

Ніжками затупали —

Один, два, три.

Повернулись вправо —

Один, два, три.

Повернулись вліво —

Один, два, три.

V. Узагальнення та систематизація знань

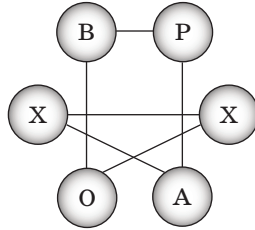
1 Складання звукових моделей слів

Хата, хвилі, хліб, поріг

2 Лексична вправа

— Прочитайте і поясніть.

Бачиш слід навколо хижі?
Тут ходили звірі хижі!

3 Криптограма**4 Словникова робота**

Ховрах — невелика тварина з роду гризунів, яка завдає великої шкоди посівам.

1) Розвиток зв'язного мовлення. Опис ховраха

— Запишіть слово-відгадку.

— Давайте поглянемо, який він.

Учитель демонструє картинку із зображенням ховраха.

— Якого він кольору?

— Які у нього вушка?

— Який у нього хвостик?

— Які у нього ноги?

2) Вірш про ховрашка

— Послухайте ще віршик про ховрашка і скажіть, яка у нього вдача?

Хотів хитрий ховрашок

Хатку збудувати.

Хурюю завів зерно —

Нумо працювати.

Лиш попробував — смачне,

Стриматись не може.

Відтоді в нірці він живе,

Хатки вже не хоче.

— Давайте складемо невеличку розповідь про ховрашка.

3) Слухання розповідей учнів**VI. Підсумок уроку**

— Що ми сьогодні робили на уроці?

— Що повторили?

— Чи задоволені ви своєю роботою на уроці?

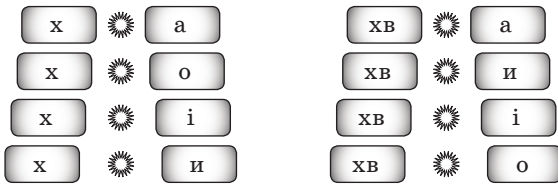
— Що вдалося виконати легко?

— У яких вправах відчули труднощі?

Н. С. Піддубна

УРОК 143 (ЧИТАННЯ)**Тема.** Букви Я, я. Позначення буквою я звуків [йа]**Мета:** ознайомити учнів з буквою, її назвою та звуковим значенням; вчити правильно артикулювати звук, читати склади, слова з буквою я; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати увагу, мислення, фонематичний слух, зв'язне мовлення, інтелектуальні здібності, пізнавальний інтерес; виховувати гуманні почуття, естетичні смаки, любов та дбайливе ставлення до природи.**Обладнання:** схеми для утворення та читання складів, слів; предметні малюнки; фішки для звукового аналізу слів; схеми речень; ребус.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів****1 Мовна розминка**

Повторення скоромовки, вивченої на попередньому уроці.

2 Гра «Кут зору»**III. Повідомлення теми уроку, мотивація діяльності**.....

— Сьогодні на уроці ми вивчимо ще одну букву, але ця буква не проста. Вона ніби актриса, яка може грати різні ролі. І сьогодні ми дізнаємося, якими ж ці ролі можуть бути.

IV. Вивчення нового матеріалу**1 Слухання вірша****ЯБЛУНЬКА**

В лісі яблунька,
В лісі дичка,
Рясно яблuchок
Невеличких.
Плаче яблунька,
Плаче дичка:
— Родять яблuchка,
Звуть — кислички...

В. Гринько

— Про що розповідається у вірші? (*У вірші розповідається про дерево.*)

— Як називається дерево? (*Яблунька*)

— Чому плаче яблунька? (*Її плоди називають кисличками.*)

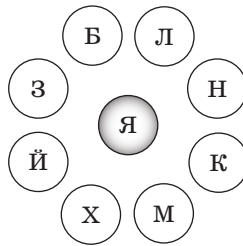
2 Звуковий аналіз слова *яблунька*

V. Ознайомлення з буквою *я*

1 Демонстрація букви *я* (великої і малої). Аналіз будови, порівняння великої і малої букв між собою, з іншими буквами. Визначення місця букви *я* в касі букв

2 Утворення та читання складів типу злиття

VI. Робота в зошитах

1 Письмо друкованих літер *Я, я*

2 Письмо складів з буквою

» Фізкультхвилинка

Працювати перестали
І тепер всі дружно встали.
Будемо відпочивати,
Нумо, вправу починати!
Руки вгору, руки вниз
І легесенько пригнись.
Покрутились, повертілись,
На хвилинку зупинились.
Пострибали, пострибали,
Раз — присіли, другий — встали.
Всі за парти посідали.

VII. Робота за Букварем (с. 98–99)

1 Розглядування малюнків

2 Аналіз звукової моделі слів *яблуко, Ярик*

— Хто зображений на малюнку? (*Дівчатка та хлопчики*)

- Як звати хлопчика? (*Ярик*)
- Давайте подивимось, як записана звукова модель цього слова.
- Який перший звук? (*[й]*)
- Який другий?
- Отже, у першому складі два звуки — *[й]* та *[а]*. На письмі сполучення цих звуків позначається буквою *я*.

Буква *я* на початку слова позначає два звуки — *[йа]*

— У яких ще словах буква *я* стоїть на початку слова? Прочитайте їх.

- Які імена дітей ми ще не прочитали? (*Надія, Лідія*)
- Складемо до них звукові моделі.
- Поділіть слова на склади.

Перший склад — *на*, позначається звуками *[н]*, *[а]*.

Другий склад — *ді*, позначається звуками *[д']*, *[і]*.

Третій склад — *я*, позначається звуками *[й]*, *[а]*.

- Після якої букви стоїть буква *я* у слові *Надія*? (*Після букви і*)
- Який звук позначає буква *і*? (*Голосний*)
- Отже, можна сказати, що буква *я* позначає два звуки ще й тоді, коли стоїть після голосного.

Буква *я* після голосного позначає два звуки — *[йа]*

3 Бесіда

— А от ще яку роль виконує в нашому мовленні буква *я*, ви дізнаєтесь з віршика, який написав для вас А. Шibaєв.

Всьому світу спішіть
 Я мерщій доповісти:
 — Чи ж ви знаєте, хто Я?
 Ви не знаєте, хто Я.
 Я не просто собі Я —
 Я — склад!
 Я — літера!
 Я — слово!

— Отже, буква *я* може бути і літерою, і складом, і окремим словом.

— А тепер вимовимо слова складами: *я-лин-ка*, *я-гід-ка*, *я-щик*, *я-скра-вий*.

- Назвіть лише перший склад у цих словах.
- Який перший звук? (*[й]*)

— Який другий звук? (*[а]*)

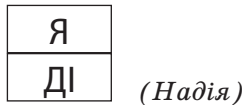
— Отже, у першому складі два звуки [йа], які на письмі позначаються однією буквою *я*.

— Послухайте речення і подумайте, які слова може замінити буква *я*.

Я доглядатиму маленьких теляток і поросятко, жовтеньких курчаток і каченятко.

— Хто буде доглядати за маленькими тваринами? (*Я*) А хто це — «*Я*»? (*Відповіді дітей.*) Як бачите, кожен з вас замість свого імені може сказати: *Я*. Отже, *я* може вживатися замість імені людини.

4 Розгадування ребусів

— Скільки звуків позначає буква *я* у слові *надія*?

— Діти, а що означає слово *надія*? (*Варіанти відповідей дітей.*)

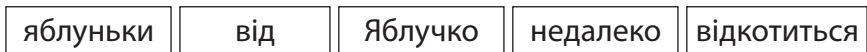
— Чому в підручнику слово *Надія* написано з великої літери? (*Це ім'я дівчинки.*)

— А хто знає, що ще означає це слово?

5 Робота з дитячим тлумачним словником

Надія — сподівання на щось краще.

6 Робота з прислів'ям

» Фізкультхвилинка

Один, два, три, чотири,
 До хмарин дістанемо.
 Нахиліться стільки раз,
 Скільки квіточок у нас.
 Один, два, три, чотири, п'ять.
 Добре вміє рахувать.
 Скільки покажу грибоків,
 Стільки ви зробіть стрибків.
 Один, два, три, чотири, п'ять,
 Час усім відпочивать.

VIII. **Мягагабітематизація знань**

1 Творче завдання

— На яблуньці — завдання (*малюнок яблуні, на її листочках слова*). Потрібно скласти речення з поданих слів.

яблуні, На, стиглі, плоди.

2 Гра «Діалог»

- Я до вас питання маю:
Хто на я рослину знає? (*Ялина, явір*)
- Ще спитати хочу я:
Є на букву *я* ім'я? (*Яна, Яків, Ярина*)

3 Складання речення за схемою

_____ .

4 Вивчення скоромовки

Яблука на ярмарок
В ящичку везла,
Яблука на ярмарку
Швидко продала.

— Назвіть слова, у яких вживається буква *я*. (*Яблука, ярмарок, ящик*)

— Скажіть, яку роль виконує буква *я* в цих словах?

IX. Підсумок уроку

- Що ви вивчали сьогодні на уроці?
- Що нового дізналися?
- Що можете сказати про роль букви *я*?

Н. С. Піддубна

УРОК 144 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви *я*, складів, слів із нею

Мета: удосконалювати вміння робити звуко-буквений аналіз слів; збагачувати словниковий запас дітей; вчити учнів аналізувати написане, перевіряти, виправляти помилки, зіставляти кількість звуків та букв у словах, складати речення за схемою; розвивати фонематичний слух, увагу, пам'ять, уміння аналізувати структуру букви, порівнювати її з іншими; вимагати від дітей охайності під час письма та дотримання норм каліграфічного письма; виховувати повагу до усної народної творчості, бережливе ставлення до природи.

Обладнання: картки з літерами; зошит з навчання грамоти; фішки для звукового аналізу слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент**II. Актуалізація опорних знань учнів****1** **Бесіда за матеріалом уроку читання**

- З якою буквою ознайомилися на уроці читання?
- Які звуки вона позначає на письмі?
- У ролі чого вона може виступати?

2 **Повторення скоромовки, вивченої на уроці читання**

Яблука на ярмарок
В ящику везла,
Яблука на ярмарку
Швидко продала.

3 **Звуковий аналіз слова *ярмарок*****4** **Повторення знань про звукові значення букви *я* в українській мові**

- Буква *я* на початку слова позначає два звуки [йа].
- Буква *я* після голосного позначає два звуки [йа].

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— На цьому уроці письма ми навчимося писати букву *я*, а також склади і слова з нею.

IV. Вивчення нового матеріалу**1** **Демонстрація та порівняння друкованої літери з відповідною їй писаною, з раніше вивченими літерами****2** **Повторення гігієнічних правил письма****» Правила сидіння за партою**

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки вліво і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розглядування плаката.)*

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

» Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше

спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

3 Демонстрація і пояснення вчителем написання букви на дощці

— Рядкова буква *я* складається з двох елементів: перший елемент починається з нижнього заокруглення, що переходить у пряму лінію і далі у малий овал і пряму коротку лінію, заокруглену вниз праворуч.

Алгоритм написання рядкової букви *я*

1. Починаємо писати трохи вище нижньої рядкової лінії
2. Заокруглюємо вниз праворуч, торкаючись нижньої рядкової
3. Ведемо вгору пряму коротку лінію
4. Не доводячи до верхньої лінії робочого рядка, заокруглюємо ліворуч
5. Торкаючись верхньої рядкової лінії, заокруглюємо вниз
6. Близько середини робочого рядка заокруглюємо праворуч до середини прямої лінії
7. Ведемо вгору по писаному до того місця, де пряма переходила в овал
8. Далі ведемо коротку лінію вгору до верхньої лінії робочого рядка
9. Повертаючись по написаному, ведемо коротку пряму лінію вниз на себе, яку біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
10. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок *і-раз-і, два-і.*

►► Пальчикова гімнастика

Ладусі-ладусі.
Де були? В бабусі?
Пригоща старенька
Онучат рідненьких.
Всіх гарненько зустріла
І в кімнаті посадила.
Степанко сів на стільчик,
Андрійко — на осліничик,
Іванчик — на диванчик,

(Плескають у долоні, ручки розводять в сторони, погладжуючи то одну руку, то другу.)
(Поклін, руки розвести в сторони.)
(Почергово згинають пальчики, починаючи з великого.)

Василько сів у кріслі,
Щоб бути всім у купці.
Трьохрічну Оришку
Бабця посадила на ліжко.
Почала всіх частувати:
Степанку дала пиріжок,
Андрійку — пряничок,
Іванку — бубличок,
Васильку — ватрушку,
А Орищі — маленьку пампушку.
Дуже раді внучата
Почали всі танцювати.

*(Діти почергово згинають
пальчики в кулачок, починаючи
з великого пальця.)*

*(Плескають у долоні,
кружляють, стрибають.)*

4 «Письмо» зворотним кінцем ручки на парті

V. Робота в зошиті (с. 20)

1 Письмо елементів букви по пунктирах зразка

2 Письмо рядка літери самостійно

3 Гра

— Складіть нові слова, використовуючи перший склад кожного слова.

- 1) Яма, лини, народ. (*Ялина*)
- 2) Коло, море, рама. (*Комора*)

— У якому зі слів потрібно писати букву *я*?

4 Звуковий аналіз слова *ялина*

5 Продовження роботи в зошиті

Письмо слів (звернення уваги на відривне і безвідривне написання буквосполучень).

6 Гра «Діалог»

- Хочу запитати *я*:
А що ти їв на букву *я*? (*Яблуко, яйця, яловичину*)
- Ще таке питання маю:
Хто на *я* тварину знає? (*Ящірка, ягуар*)

► Фізкультхвилинка

Клас припишк,
Настала тиша.
Вже ніхто нічого не пише.
Треба паузу зробити,
Щоб здоров'ячко зміцнити.

Стали, сіли, сіли, стали,
Поробили різні вправи.
На сусіда подивились,
Усміхнулись, звеселились,
Й до роботи знову взялись.

VI. Узагальнення та систематизація вивченого

- 1 Продовження письма слів
- 2 Звуковий аналіз слова до малюнка, його розфарбовування (зошит)
- 3 Дописування сторінки зошита
- 4 Переписування слів з друкованого тексту (учитель звертає увагу на з'єднання букви з іншими буквами)

VII. Підсумок уроку

- Яку букву навчилися сьогодні писати?
- Чи важко було писати цю букву?
- Які слова з цією літерою ви писали?

Н. С. Піддубна

УРОК 145 (ЧИТАННЯ)

Тема. Позначення буквою *я* звука [а] та м'якості попереднього приголосного. Урок-гра «Поле чудес»

Мета: дати учням поняття про роль букви *я* для пом'якшення попереднього приголосного та позначення нею звука [а]; формувати навички самоконтролю; розвивати увагу, мислення, інтелектуальні здібності; виховувати бережливе ставлення до природи; прищеплювати бажання пізнавати нове, бути освіченою людиною.

Обладнання: картки для гри із завданнями уроку; табло з літерами для гри «Поле чудес»; малюнки-ілюстрації.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів**

» Розминка

1 «Вгадай букву»

Хлопець йшов за кроком крок,
На спині він ніс мішок.
А як глянути здаля —
То виходить буква... «Я».

Л. Андрієнко

2 «Полювання»

Ясени ледь-ледь шуміли —
Яснооке сонце сіло.
Яструб ящірку несе...
Я — остання буква. Все.

О. Кононенко

3 Робота над загадкою

У святковому залі
Стоїть, як картинка,
Весела зелена
Красуня... (ялинка).

► Звуко-буквений аналіз слова-відгадки ялинка

○	=	-	ó	-	-	○
---	---	---	---	---	---	---

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Біля новорічної ялинки завжди відбувається багато чудес. Та, на жаль, Новий рік давно вже минув, але все ж таки чудеса в нас сьогодні будуть.

Бо всі ми станемо на деякий час учасниками гри «Поле чудес». Вестиму її я, поки Леонід Якубович перебуває у відпустці. Під час гри ми будемо вдосконалювати навички читання, звуко-буквеного аналізу слів. А завдання нашої гри розкажуть нам про цікавих тваринок, що «дружать» з буквою *я*.

IV. Основна частина. Гра «Поле чудес»**I відбірковий тур**

— Отже, ми готові розпочати гру. Перепусткою до участі у I турі буде таке завдання.

- Зробіть звуковий аналіз слів: *явір, язик, Марія*.

— Перші три учні, які правильно виконують завдання, стануть учасниками I туру нашої гри.

► I тур

Ця прудка зелененька тваринка без жалю залишає свій хвостик ворові, та інколи їх у неї буває цілих два. (Ящірка)

Я	Щ	І	Р	К	А
---	---	---	---	---	---

1) Творче читання

— Прочитайте вірш, вставляючи в слова букву, якої бракує.

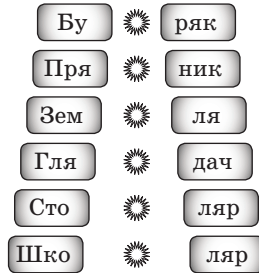
ринка кову хвалилась:

— В мене линка у дворі
Причепурилась, гарно вбралась,
Стоїть на втіху дівторі.

— Про кого розповідається у вірші? (Про Яринку і Якова)

- Якою літерою починаються імена цих дітей? (*Буквою Я*)
- Як потрібно записати ці слова? (*З великої букви*) Чому?
- Яка перша буква в слові *ялинка*? (*Буква я*)
- Які звуки вона позначає? (*Звуки [й], [а]*)
- Які імена починаються буквою *Я*? (*Яків, Ярослав, Явдоха, Ярина*)
- Які імена закінчуються буквою *Я*? (*Володя, Леся, Надія, Валя*)

2) Гра «Кут зору»

II відбірковий тур

За відповіді під час II відбіркового туру діти отримують фішки. Три учні, які матимуть найбільшу кількість фішок по закінченню II відбіркового туру, стають учасниками II туру гри.

- Читання слів з буквою *я*.

Настя	Зоряна	телятко
Марта	Тамара	поросятко
Катря	Уляна	ягнятко

- Чому слова перших двох стовпчиків записані з великої букви?
- Прочитайте слова, в яких немає букви *я*.
- Зачитайте слова, в яких *я* знаходиться в кінці слова; у другому складі.
- Чим схожі між собою слова третього стовпчика?
- До слів третього стовпчика доберіть узагальнюючу назву.

- Гра «Мама та дитинчата».

Зайчиха — ..., *качка* — ..., *слониха* — ..., *лисиця* — ..., *гуска* — ..., *кішка* — ...

- Гра «Додай словечко».

У кози — козенятко.

У корови —

У миші — мишенятко.

У свині —

У пташки — пташенятко.

У вівці —

» II тур

Хижий птах, що дуже часто у давнину був помічником людини під час полювання. (*Яструб*)

Я	С	Т	Р	У	Б
---	---	---	---	---	---

— Назвіть птахів, у назвах яких зустрічається буква *я*. (*Зяблик, дятел, зозуля*) Що цікавого можете розповісти про них?

» Фізкультхвилинка

Пострибаєм, як зайчата,
Політаєм, як пташата,
Потанцюємо ще трішки,
Щоб спочили ручки, ніжки.
Всі веселі? От чудово!
А тепер до праці знову.

III відбірковий тур

- Гра «Вгадай предмет за ознакою».

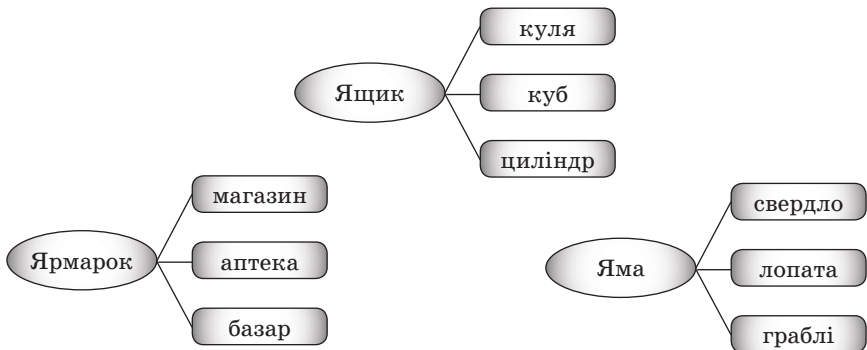
Соковите, пахуче, кругле... (*яблуко*).

Зелена, колюча, святкова... (*ялинка*).

Балакучий, довгий, гострий... (*язик*).

- Логічна вправа.

Зв'яжіть слово в овалі з тим, яке найбільше підходить до нього за змістом. Намалюйте стрілку, що з'єднує ці слова.

» III тур

Найбільший та найсильніший представник родини кішок, близький родич тигра та леопарда. Може вполювати оленя чи крокодила. Занесений до міжнародної Червоної книги. (*Ягуар*)

Я	Г	У	А	Р
---	---	---	---	---

— Для чого існує Червона книга? Як необхідно ставитися до природи, щоб зберегти її первозданну красу?

- Читання сильними учнями віршика-казочки Л. Біленької «Ягуар купив буквар»

Просило Ягуренятко
(Таке допитливе звіря):
— Навчи мене читати, татку!
Купи, будь ласка, букваря!
Послухав Ягуар синочка,
Приніс букварика йому.

Сидить синок у холодочку
І вчиться розуму-уму.
Кмітливе Ягуренятко
Дійшло уже до букви «Я»,
Радіють син, і мама, й татко —
Вся ягуарова сім'я.

— Чому радіє ягуарова сім'я?

— Чого вчить нас цей віршик-казочка?

— А якщо ягуреня почне всім розказувати, яке воно розумне і кругом казати: «Я... Я...!», чи будуть задоволені його мама і тато? Чому?

» Гра з глядачами

Великий дикий бик, що має довгу вовну. Проживає переважно в горах. (Як)

Я	К
---	---

— Скільки звуків позначає буква *я* в цьому слові? Доведіть свою думку.

● Фінал

Хвостик бубликом згорнув,
У будиночку заснув.
Та й вві сні наставив вуха,
Чи не йде хто, слуха, слуха... (цуценя).

Ц	У	Ц	Е	Н	Я
---	---	---	---	---	---

— Скільки звуків позначає буква *я* в цьому слові? Доведіть свою думку.

● Супер-гра

Продовжте ряд: «У корови — теля. У гуски — гусеня. А у людини — ...» Хто? (Немовля)

Н	Е	М	О	В	Л	Я
---	---	---	---	---	---	---

V. Підсумок уроку та результатів гри

Оцінювання учнями власної діяльності на уроці за кількістю отриманих фішок: за 2–3 фішки учень отримує подяку «Добре!», за 4–5 фішок — «Молодець!», за 5 і більше — «Розумничок!», «Розумничка!»

Нагородження переможців гри.

Н. С. Піддубна

УРОК 146 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви *Я*, складів, слів із нею

Мета: повторити правила написання слів з великою буквою; удосконалювати вміння робити звуко-буквений аналіз слів, записувати слова і речення під диктовку, складати речення за схемою; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати увагу під час списування з друкованого тексту, фонематичний слух, пам'ять, образне мислення та мовлення; вимагати від дітей охайності при письмі та дотримання норм каліграфічного письма; виховувати повагу та любов до усної народної творчості, бережливе ставлення до природи.

Обладнання: каса букв; картки з друкованими і рукописними буквами; фішки для звукових моделей; зошити із навчання грамоти; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів**

— Послухайте та вивчіть скоромовку.

Яків та Ярина
Яблука збирали,
І маленьку ящірку
Діти налякали.

— Про кого йдеться у скоромовці? (*Про дітей*)

— Як їх звати? (*Яків, Ярина*)

Звуко-буквений аналіз слів *Яків, Ярина*.

— Ми з вами сказали, що дітей звати Яків та Ярина. А як же записуються імена людей? (*З великої літери*)

— Правильно.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Отже, сьогодні на уроці ми навчимося писати велику літеру *Я*, склади та слова з нею.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація та порівняння друкованої літери з відповідною їй рукописною, з раніше вивченими літерами

2 Повторення гігієнічних правил письма

▶ **Правила сидіння за партою**

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки вліво і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розгляд плаката.)*

▶ **Розміщення зошита на парті**

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

▶ **Як тримати ручку під час письма**

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

3 Коментоване письмо букви на дошці вчителем

— Велика буква *Я* складається з двох елементів: перший елемент починається з нижнього заокруглення, що переходить у пряму лінію і далі в овал, і прямої довгої лінії, заокругленої внизу праворуч.

▶ **Алгоритм написання великої букви *Я*** *(див. с. 93)*

4 «Письмо» у повітрі

5 Пальчикова гімнастика

Пальчики-мізинці
 Принесли гостинці,
 Пальці безіменні
 З'їли все варення,
 А середні пальці
 Вполювали зайця,
 Пальці вказівні
 Спали цілі дні,
 А великі пальчики
 Дружно грались м'ячиком.

Алгоритм написання великої букви **Я**

1. Починаємо писати трішки вище нижньої рядкової лінії
2. Заокруглюємо вниз праворуч, торкаючись нижньої рядкової лінії
3. Ведемо вгору довгу пряму лінію
4. Не доводячи до верхньої міжрядкової лінії, заокруглюємо ліворуч
5. Торкаючись верхньої міжрядкової лінії, заокруглюємо вниз
6. Не доводячи до верхньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч, торкаючись її
7. Ведемо вгору по писаному до того місця, де довга пряма переходила в овал
8. Пишемо коротку пряму лінію вгору до верхньої міжрядкової лінії
9. Повертаючись по писаному, ведемо довгу пряму лінію вниз на себе, яку біля нижньої рядкової заокруглюємо праворуч
10. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під диктовку: *i-раз-і, два-і.*

V. Робота в зошиті (с. 21)

- 1 Письмо елементів букви
- 2 Письмо рядка букв **Я** самостійно
- 3 Письмо буквосполучень (звернення уваги на поєднання літер — верхнє, середнє, нижнє)
- 4 Робота над віршем у зошиті
 - Про кого розповідається у вірші? (*Про дітей*)
 - Скільки їх було? (*Троє*)
 - Як їх звали? (*Яна, Галя*)
 - Що вони робили? (*Допомагали батькам*)
 - Що робила Галя?
 - Що робив хлопчик?
 - Що робила Яна?
- 5 Робота над прислів'ям

Пташка красна своїм пір'ям, а людина — своїми ділами.

 - Як ви розумієте це прислів'я?
 - Як ви вважаєте, чи стосується воно щойно прочитаного вірша? Як саме?

6 Письмо слів (звертається увага на з'єднання букви з іншими буквами)**» Фізкультхвилинка**

Клас припиншк,
 Настала тиша.
 Вже ніхто нічого не пише.
 Треба паузу зробити,
 Щоб здоров'ячко зміцнити.

Стали, сіли,
 Сіли, стали,
 Поробили різні справи.
 На сусіда подивились,
 Усміхнулись, звеселились,
 Й до роботи знову взялись.

7 Письмо речень

— А тепер подивіться на третій рядок знизу і прочитайте речення, яке надруковане. Ви повинні записати його.

— Зі скількох слів складається речення? (*З трьох*)

— Як починаємо писати речення? (*З великої літери*)

— Що ж, давайте запишемо це речення. (*Звертається увага на поєднання літер між собою.*)

— А тепер подивіться уважно на наступний рядок. Там також записане речення, але воно непросте. Хтось забув, як правильно писати речення — і ось що вийшло.

— Спробуйте його відновити та правильно прочитати!

Біля явора Ярина.

— Молодці! Ви виправили помилку.

— Нагадайте мені, будь ласка, як же ми пишемо слова в реченні? (*Слова в реченні пишуться окремо одне від одного.*)

— Отже, скільки слів у реченні? (*Три*)

— Назвіть перше слово; друге; третє.

— Як запишемо перше слово? (*З великої літери*)

— А третє? (*Теж з великої літери*)

— Чому? (*Це ім'я дівчинки.*)

— Молодці! Тепер, згадавши всі правила написання речення, ми можемо приступити до його запису.

VI. Підсумок уроку

— Яку букву навчилися сьогодні писати?

— Чи важко було писати цю букву?

— Які слова з цією літерою ви писали?

УРОК 147 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про букви *Я, я*. Робота з дитячою книжкою. «Я і моя сім'я»

Мета: закріплювати знання про звукове значення букви *я*; удосконалювати вміння робити звуковий та звуко-буквений аналіз слів; збагачувати словниковий запас учнів; стимулювати учнів до читання різними способами; розвивати літературно-творчі здібності, бажання і вміння спілкуватися з книгою, навички виразного читання, інтерес до самостійного читання; виховувати любов до читання книжок, естетичні смаки, любов та повагу до рідних.

Обладнання: «Я і моя сім'я» (дитяча книжка з комплекту «Читаю сам»); складова таблиця.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Повторення раніше вивчених букв

- Які голосні ми вже вивчили?
- Скільки їх? Назвіть.
- Який голосний позначає м'якість попереднього приголосного?
- Які приголосні звуки вивчили?

2 Робота зі складовою таблицею

	а	о	у	и	і
м	ма			ми	
н		но			ні
л	ла	ло	лу		
в			ву		ві
с	са			си	

- Прочитайте надруковані склади.
- Які склади пропущені?

Читання складів по горизонталі, по вертикалі з нарощуванням темпу.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

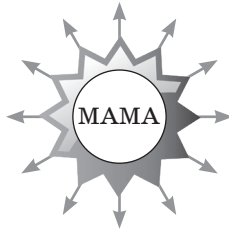
- Послухайте уривок з вірша і визначте, про кого в ньому розповідається.

За все, що маю, дякую тобі,
 За все, що маю і що буду мати.
 Ночами сняться зорі голубі
 І вишні білі на причілку хати.

— Тож про кого, на вашу думку, розповідається у вірші? (*Про матір*)

1 Вправа «Асоціативний куш»

— А які думки у вас виникають, коли ви чуєте слово *мама*? (*Варіанти відповідей учнів.*)

2 Звуко-буквений аналіз слова *мама*

3 Робота над прислів'ям

Птах радіє весні, а дитя — матері.

— Як ви розумієте це прислів'я? (*Варіанти відповідей учнів.*)

4 Бесіда

— Ви згадували таке слово, як *сім'я*. А хто входить до складу *сім'ї*? (*Варіанти відповідей учнів.*)

IV. Повідомлення теми уроку

— Отже, сьогодні на уроці ми будемо читати вірші, розповідати про найрідніших нам людей та вивчимо один з цих віршів.

Але для початку давайте запишемо тих, хто входить до складу *сім'ї*.

V. Робота в зошитах для друкування

Друкування слів: *мама, тато, братик, сестричка, бабуся, дідусь.*

» Фізкультхвилинка

Сильний вітер до землі
 Гне дерева молоді.
 А вони ростуть, міцніють,
 Вгору тягнуться, радіють.

Вітер віє нам в лице;
 Захиталось деревце.
 Вітерець все тихше, тихше,
 Деревце все вище, вище!

VI. Робота над матеріалом уроку**1 Робота над віршем «Справжній мамонт»**

Читання вірша вчителем.

— Прослухайте вірш і скажіть, чому мамонтенятко зустріло тільки одного мамонта?

2 Бесіда про сім'ю

Розповіді дітей про свою сім'ю.

3 Прослуховування пісні «Чорнобривці»**VII. Робота з дитячою книжкою****1 Опрацювання вірша «Два сонечка»****1) Словникова робота**

- *Сіріє* — так кажуть, коли починає сходити сонце.
- *Світанок* — початок ранку.
- *Красні* — красиві, гарні, любі.

2) Читання вчителем вірша напам'ять**3) Бесіда за прочитаним**

- Про що розповідається у вірші?
- З чим автор порівнює очі мами?
- Які почуття виникли у вас під час прослуховування цього вірша?

4) Читання вірша дітьми**5) Вивчення вірша напам'ять****2 Ознайомлення з книжкою (обкладинка, зміст, ілюстрації)****1) Розглядування ілюстрацій**

- Що (або хто) зображено на малюнку?
- На які думки наводить цей малюнок?

2) Розглядування написів на першій сторінці обкладинки

- Де тут написи? Покажіть! Прочитайте!
- Отже, який заголовок має книжка?

3) Ознайомлення з книжкою посторінково

- Що ви бачите на першій сторінці обкладинки книжки?
- Хто (що) зображений(-но) на малюнку?
- Розглянемо написи.
- Розгорнемо першу сторінку і т. ін.

► Фізкультхвилинка

Трішки ми попрацювали,
Сили наші підупали.
Треба нам би відпочити —
Свої сили відновити.

Руки вгору, руки в боки,
І ще декілька підскоків.
Руки вгору, руки вниз —
До навчання знов берись.

3 Робота над оповіданням В. Сухомлинського «Народився братик»

1) Розповідь учителя про В. Сухомлинського

2) Читання оповідання вчителем

— Про кого розповідається в оповіданні?

3) Бесіда

— Так про кого йдеться в оповіданні?

— Чому дівчинка засумнівалася у любові матері до себе?

— Що мама сказала на слова дівчинки?

4) Читання оповідання дітьми самостійно

5) Вибіркове читання

— Знайдіть у тексті й зачитайте те місце, де розповідається про радість дівчинки.

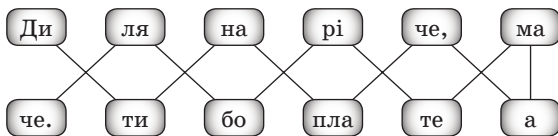
— Де у тексті розповідається про хвилювання дівчинки.

— Знайти й зачитати відповідь матері.

— Що відповіло Сонечко?

— Який висновок можна зробити з оповідання?

4 Робота над прислів'ям

(Дитина плаче, а матері боляче.)

— Поясніть, як ви розумієте це прислів'я?

VIII. Підсумок уроку.....

— Які завдання виконували на уроці?

— З якою книжкою ви сьогодні ознайомилися? Як вона називається?

— Хочу завершити наш урок такими словами:

Найдороще мамі — діти.
Дітям мама їх — так само.
Треба вчитись нам і жити
Так, щоб радувати маму.

УРОК 148 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо букви *я* у поєднанні з буквами, що позначають приголосні звуки

Мета: повторити правила написання слів з великою буквою; вчити учнів складати речення, вводити їх у розповідь, списувати з друкованого тексту; удосконалювати вміння робити звуко-буквений аналіз слів, складати речення за схемою; розвивати увагу під час списування з друкованого тексту, фонематичний слух, увагу, пам'ять дітей; вимагати від дітей охайності при письмі та дотримання норм каліграфічного письма; виховувати бережливе ставлення до природи.

Обладнання: картки із завданнями; схеми речень; фішки для звукового аналізу слів; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Бесіда про звуки і букви, якими вони позначаються

- З чого складаються слова? (*Зі звуків*)
- Які дві групи звуків є в нашій мові? (*Голосні та приголосні*)
- Чим голосні звуки відрізняються від приголосних? (*Голосні звуки вимовляються без перешкод, а при вимові приголосних звуків є перешкоди: зуби, губи, язик.*)
- Наведіть приклади голосних та приголосних звуків.
- Яка буква не позначає звука?
- Яка буква позначає два звуки?
- В яких випадках буква *я* позначає два звуки?

2 Мовна розминка (скоромовка)

Яків та Ярина
Яблука збирали,
І маленьку ящірку
Діти налякали.

- У яких словах зустрічається буква *Я*? (*Яків, Ярина, яблука, ящірку, налякали*)
- Серед цих слів виберіть ті, в яких буква *я* позначає два звуки.
- А в яких словах вона позначає один звук?

3 Повторення гігієнічних правил письма

- Перед тим, як ми почнемо писати, давайте згадаємо, як же потрібно сидіти за партою, тримати ручку та розміщувати зошит на парті.

» Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки вліво і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядування плаката.)

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою тримайте його. (Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)

» Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)

4 Каліграфічна хвилинка

- 1) Письмо буквосполучень: *Як, яб, ля, яр, ня, яс, ям, дя*
- 2) Письмо слів: *Яків, яблука, налякали, Ярина*
- 3) Запис речення: *Яків та Ярина ходили по яблука*

III. Повідомлення теми уроку та мотивація навчальної діяльності учнів

— Певно, ви вже здогадалися, що ми будемо вчитися писати на уроці.

— Правильно. Але сьогодні ми будемо не тільки писати букву *я*, а й поєднувати її з іншими буквами, писати слова, робити звуковий аналіз слів та складати речення.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Гра «Допиши букву»

На дошці написані елементи вивчених рукописних літер. Учні дописують букву, називають її, а також звуки, які вона позначає на письмі.

2 Робота на картках

— Спишіть слова у два стовпчики: у перший з буквою *я* на початку складу; у другий — з буквою *я* у кінці і в середині складу. Підкресліть букву *я*.

Зоя, баян, няня, яблуко, буряк, буря, ягоди, яблуні, лялька, звірята.

► Пальчикова гімнастика

Руки на парти, пальці в кулак,
Зробимо вправу ми, дітоньки, так:
Пальці стискаємо і розтискаємо,
Мов пластилін розминаємо.
Будемо вправу з вами кінчати.
Буде тепер нам легше писати.

3 Гра «Зі слова по букві»

Діти, лялька, кит, море, канал. (*Дятел*)

4 Звуко-буквений аналіз слова *дятел*

5 Складання речення зі словом *дятел* за схемою

_____ .

6 Утворення слів за зразком

Зразок: *вишні* — *вишня*.

Діні — ...

пісні — ...

малі — ...

бані — ...

V. Узагальнення та систематизація знань

1 Списування з друкованого тексту

1) Читання тексту та аналіз прочитаного

Яків посадив яблуні. Яблуні вродили рясно. Ясен — красиве струнке дерево.

— Скільки речень у тексті?

— Про що ви дізналися з першого речення?

— Як вродили яблуні?

— Що сказано про ясен?

2) Підготовча робота до списування тексту

— Назвіть слова, написані з великої букви, і поясніть її вживання.

— Зверніть увагу на розділові знаки в кінці речень.

► Фізкультхвилинка

Раз-два!
Потягнулись і прогнулись,
Розігнулись.
Ваші м'язи всі проснулись.
Ваші губи посміхнулись.

3) Самостійне списування тексту

- 4) Побудова графічних моделей речень (1-ша група — першого, 2-га — другого, 3-тя — третього)

2 Робота на картках

— Встав пропущену букву.

Л..лька, кул..ка, ..лінка, пісн.., бабус.., ..кір, зозул.., парасол..ка.

— Які букви ви вставляли? (я, ь)

— Назвіть слова, у яких ви вставили букву я.

— Назвіть слова, у яких ви вставили букву ь.

VI. Підсумок уроку

— Які завдання ви виконували на уроці?

— Що було робити легко?

— З чим виникли труднощі?

Н. С. Піддубна

УРОК 149 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про роль букви я в українській мові. Читання тексту «Світло маяка»

Мета: закріплювати вміння учнів читати склади, слова з буквою я; закріплювати знання про її звукове значення; удосконалювати вміння робити звуковий та звуко-буквений аналіз слів; збагачувати словниковий запас учнів; стимулювати учнів до читання різними способами; розвивати літературно-творчі здібності, навички виразного читання; уміння читати деформовані речення, фонематичний слух, удосконалювати власні висловлювання; виховувати любов та дбайливе ставлення до природи, тварин, бажання працювати.

Обладнання: складова таблиця; схеми для утворення та читання складів; предметні малюнки; фішки для звукового аналізу слів; кросворд; звукові моделі слів; схеми речень.

ХІД УРОКУ

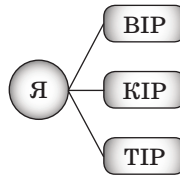
I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Робота зі складовою таблицею

	М	С	Н	Р	Л	Т	П	З	Б
Я	МЯ	РЯ	...	ТЯ	...	ЗЯ	...
А	МА	...	НА	...	ЛА	...	ПА	...	БА
Е	МЕ	СЕ	ЛЕ	...	ПЕ	...	БЕ
И	МИ	...	НИ	ТИ	...	ЗИ	...
І	МІ	МІ	...	РІ	ЛІ	ЗІ	БІ

2 Утворення та читання слів

3 Словникова робота

Ятір — риболовне знаряддя типу пастки, що встановлюють на дно водоймищ.

4 Письмовий звуко-буквений аналіз слова *ятір*

III. Повідомлення теми уроку та мотивація навчальної діяльності учнів

— Сьогодні ми повторимо все те, що знаємо про букву *я*, читатимемо склади, слова з цією буквою.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Читання стовпчиків слів

Зяблик	Вишня	Муляр	Зоя
дятел	яблуна	столяр	Зоряна
яструб	явір	мебляр	Ярина
зозуля	ясень	каменяр	Володя

— Як одним словом можна назвати всі слова, що записані в першому стовпчику? другому? третьому? четвертому?

2 Повторення знань про роль букви *я*

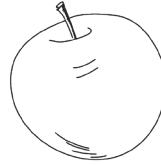
- Буква *я* на початку слова та після голосного позначає два звуки [йа].
- Буква *я* після приголосного позначає звук [а] та м'якість попереднього приголосного.

» Фізкультхвилинка

Що ж, мабуть прийшла пора
Трохи відпочити.
Хочу на фізкультхвилинку
Всіх вас запросити.
Раз — підняли руки вгору,
Два — нагнулися додолу.
Руки в боки.

Повернулись, повернулись
І вправо, і вліво,
Щоб нічого не боліло.
Раз, два, три, чотири!
Набираємося сили.
Повернись, повернись,
До сусіда посміхнись.

3 Малюнковий диктант

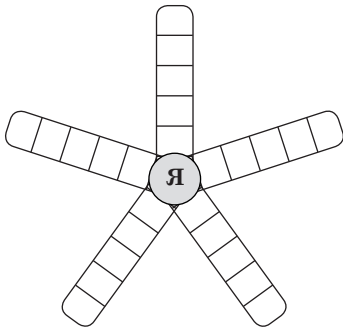
(Земля, дятел, яблуко)

4 Складання речень зі словами з малюнкowego диктанту

V. Робота в зошиті.....

— Запишемо (надрукуємо) ці слова в зошити.

1 Кросворд «Ромашка»

- 1) Довга-довга і худенька
Знизу ширша, вверх гостренька,
Тягне вгору руки-віти.
Що це? Відгадайте, діти. (Тополя)
- 2) На я починається
На я кінчається,
У саду росте,
На ній плоди є. (Яблуня)
- 3) На базарі їх не купиш
На дорозі не знайдеш,
І не зважиш на терезах,
І ціни не підбереш. (Знання)
- 4) Хто гнізда свого не має
Яйця іншим підкидає
Та й у лісі в холодку
Все кує: ку-ку, ку-ку? (Зозуля)
- 5) Країну я шукаю
Що схожа на коня.
До всіх вона гукає:
— Я — поні! Поні — я! (Японія)

2 Скоромовка

Йшло телятко в білу цятку,
Поспішало на зарядку,
А ягнятко в чорну цятку
Танцювало у присядку.

3 Робота над антонімами зі скоромовки

— Які слова з протилежним значенням ви зустріли у скоромовці?

— Складіть речення з кожним із цих слів.

► Фізкультхвилинка

Щось не хочеться сидіти.
Треба трохи відпочити.
Руки вгору, руки вниз.
На сусіда подивись.
Руки вгору, руки в боки.
Вище руки підніміть.
А тепер їх відпустіть.
Плигніть, діти, кілька раз.
За роботу, все гаразд.

VI. Робота за Букварем (с. 100–101)**1 Читання стовпчика слів****2 Робота над текстом****1) Словникова робота**

- *Маяк* — висока башта, що має потужне джерело світла, яке вказує шлях суднам.
- *Теплохід* — морське або річкове судно.
- *Ялта* — місто, яке знаходиться в південній частині України.

2) Читання тексту вчителем

— Хто прийде зустрічати корабель?

3) Бесіда за текстом

- Як звати капітана теплохода?
- Як називається теплохід?
- Що робить Яків Петрович?
- Куди повинен прибути теплохід?
- Хто побачить здалеку корабель?

4) Напівголосне читання тексту учнями**5) Вибіркове читання**

— Знайдіть місце в тексті, де розповідається про роботу капітана, і зачитайте його.

3 Добирання слів до звукових схем

—○—○́=○

—○=○́—○

=○́—○—○

=○—○́—

=○—○́=○=○

Слова: язик, тополя, зозуля, малята, Японія, ягоди.

4 Складання речення за схемою

_____ .

5 Лексична вправа

В зоопарку вчора *Яків*
Вперше бачив диких *яків*.

Як — велика рогата тварина, переважно темного кольору, з довгою обвислою по боках шерстю.

- Які слова схожі за звучанням?
- Що означає слово *Яків* у першому випадку? (*Ім'я*)
- А в другому? (*Тварину*)
- Як будемо писати це слово в першому випадку? (*З великої літери*)
- А в другому? (*З маленької*)

VII. Підсумок уроку.....

- Що ви робили сьогодні на уроці?
- Які правила повторили?
- Що нового дізналися?

Н. С. Піддубна

УРОК 150 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення навичок письма вивчених букв. Письмо під диктовку. Урок-гра «Що? Де? Коли?»

Мета: удосконалювати уміння робити звуко-буквений аналіз слів, записувати слова і речення під диктовку; збагачувати словник дітей; розвивати увагу під час письма під диктовку, фонематичний слух, увагу, пам'ять дітей; виховувати охайність при письмі та дотримання норм каліграфічного письма, бережливе ставлення до природи.

Обладнання: предметні малюнки; картки із завданнями; звукові моделі слів; схеми речень.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Сьогодні наш урок буде незвичайним. Ми пограємо у відому інтелектуальну гру «Що? Де? Коли?». Якщо ви пам'ятаєте, символом мудрості й розуму є сова. (*Учитель демонструє статуєтку сови.*)

Наша сова спостерігатиме протягом уроку за вашою грою, а наприкінці гри вручить найрозумнішим учасникам призи і медалі.

II. Актуалізація опорних знань учнів

— Перед тим, як розпочати гру, необхідно провести інструктаж.

1 Повторення гігієнічних правил письма

- Нагадайте, як слід правильно сидіти під час письма.
- Як правильно тримати спину під час письма?
- Де стоять ноги?
- Де мають лежати лікті?
- Як перевірити відстань між партою та грудьми?
- Якою повинна бути відстань від зошита до очей? Як це перевірити?
- Покажіть, як правильно тримати ручку.
- Перевірте одне одного.
- Згадайте, як правильно покласти зошит.
- Згадайте, як називаються наші пальчики. (*Діти промовляють назви пальців.*)
- Візьміть ручку в ту руку, якою ви будете писати.
- Скількома пальцями ви тримаєте ручку?
- Як вони називаються?
- Що робить під час письма решта пальчиків?

Лист 1. Надіслала Сова

Листи зачитують учні, що гарно читають.

2 Каліграфічна хвилинка

- Давайце згадаємо, які ми вивчили букви, що позначають голосні звуки?
- Запишемо їх.
- Які букви, що позначають приголосні звуки, вам відомі?
- Утворіть склади і запишіть їх.

Лист 2. Надіслали ерудити

— Утворіть із перших букв нові слова, запишіть їх.

- 1) Хмара, літери, іволга, бублик. (*Хліб*)
- 2) Корова, око, морква, акваріум, халва, автобус. (*Комаха*)
- 3) Хокей, очі, брат, овочі, трава. (*Хобот*)

3 Повторення знань про звуки та букви

- На які дві групи поділяються звуки в українській мові?
- Чим відрізняються голосні звуки від приголосних?
- Наведіть приклади голосних звуків.
- Які букви в українській мові позначають два звуки?
- Які букви не позначають звуків?
- Наведіть приклади слів з м'яким знаком на кінці, у середині слова.

III. Повідомлення теми і завдань уроку.....

— Сьогодні на уроці під час гри ми повправляємося у написанні раніше вивчених букв та виконаємо багато цікавих вправ.

IV. Робота над матеріалом уроку.....**1** **Скормовка**

Оля оленя зустріла,
З ним маленьке оленя.
Сказати Оля щось хотіла,
Та оленят уже нема.

Лист 3. Надіслали оленята.

2 **Малюнковий диктант**

— Зараз ми будемо писати диктант, але диктант не простий, а малюнковий. Я показуватиму вам малюнки, а ви записуватимете слова, якими вони позначаються, або ж те, що на них зображено.

Жолудь, гусинь, хлопець, зимонька, ялинка, дерево.

Лист 4. Надіслали веселі гноми

3 **До слів першого стовпчика дібрати слова з другого і записати словосполучення.**

Зразок: білі голуби.

Варіант 1

Голуби	білі
гуси	сірі
книга	дорога

Варіант 2

Голуби	білі
подруга	вірні
дорога	далека

Лист 5. Надіслав Вінні-Пух.

4 **Відновлення речення. Усний звуко-буквений аналіз слів *трактор, акваріум***

трактора. Ми коло акваріума. Коло сів Лесик

Лист 6. Надіслав Кіт Матроскін.

5 **Запис слів у два стовпчики: у перший — двоскладові, у другий — односкладові**

Мир, млин, син, коса, корова, пилка, акула, весло, село, сливи, партя, парк, молоко, ліс, Семенко, вовк, сорока.

» Фізкультхвилинка

Можна провести як хвилинку відпочинку з елементами пальчикової гімнастики.

Ніч пройшла швиденько,
 Ранок настає.
 Разом із малятами
 Сонечко встає.
 Треба всім маляткам
 Разом прокидатись.
 Потягнулись, повернулись,
 Друзіям лагідно всміхнулись.
 Треба себе гартувати,
 Щоб здоровими зростати.

Крильця вгору підіймайте
 І додолу опускайте.
 Підіймаймо дружно ніжки,
 Щоб сильніше стали трішки.
 А тепер кожен жучок
 Повертає свій бочок.
 Подивились на хмаринку,
 А тепер знайшли травинку.
 Ось і вечір настає,
 Кожного підручник жеде.

» Бліц-гра

Лист 7. Надіслала Червона Шапочка.

— Складіть речення за схемами.

_____ .
 _____ .

V. Закріплення та систематизація знань

Лист 8. Надіслав Знайко.

1 Записати правильно речення

Варіант 1

Тато купив Тимковів велосипед

Варіант 2

Оксанка і тато на виставі

» Фізкультхвилинка

Пригріло сонце з високості,
 У ведмедя розімліли кості,
 Почав ворочатись в барлозі
 І став на власному порозі.
 Зомліли руки й ноги в нього,
 А він не любить дуже цього,
 Тож потягнувся враз як слід,
 Прогнав і ліньки, й сотні бід.

Присів донизу, став на ноги
 Й пробіг по лісу до дороги,
 Там поскакав він на ногах,
 І їсти захотілось — жах!
 Та знав, що їжу щоби мати,
 Повинен добре працювати.
 Мерщій за парти всім сідати.

Лист 9. Надіслав Незнайко. Він просить вашої допомоги у виконанні наступної вправи.

2 Добирання слів до поданих моделей

○=○=○—

—○=○—--○

○—○—

—○—○—

—○—○

Лист 10. Надіслав Буратіно.

3 Спишіть слова. Підкресліть букви, що позначають тверді приголосні звуки.

Став, коник, різка, казка, вудка, роса, театр, скатертину, сніданок.

Лист 11. І знову лист від Сови.

4 Гра «Придумай речення»

Учні одне за одним називають по слову, щоб утворилось речення. Наприклад, вчитель промовляє слово «Ми», перший учень — «ходили», другий — «до», третій — «лісу». Діти і вчитель придумали речення: *Діти ходили до лісу.*

5 Розвиток зв'язного мовлення. Опис сови

— Пропоную скласти невеличке оповідання про сову.

- Де живе сова?
- Який в неї характер?
- Чим вкриті її тіло?
- Які крила?
- На кого полює? (*На зайчиків, мишей, курочок, півників*)

VI. Підсумок уроку.....

- Що ви повторили сьогодні на уроці?
- Яку роботу виконували?
- З ким зустрілися?

Н. С. Піддубна

УРОК 151 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [ж]. Позначення його буквами Ж, ж («же»)

Мета: ознайомити учнів з буквою, її назвою та звуковим значенням; вчити правильно артикулювати звук, читати склади, слова з буквою «же»; збагачувати словниковий запас учнів, формувати мовленнєві уміння; розвивати увагу, мислення, фонематичний слух, зв'язне мовлення, пізнавальний інтерес, спостережливість; виховувати гуманні почуття, естетичні смаки, повагу до професії хлібороба на основі малих фольклорних жанрів.

Обладнання: предметні малюнки; звуко-складові моделі слів; картки з буквами; фішки для звукових моделей; криптограма; схеми складів та слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Любі діти!
Всі за парти ми сідаємо,
Працювати починаємо.

Учитель звертає увагу дітей на наявність шкільного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1** Веселі читалочки

Я-я-я — лялька то була... (*моя*).
Я-я-я — дуже дружна в нас... (*сім'я*).
Я-я-я — книжка це лежить... (*твоя*).
Ля-ля-ля — я вже зовсім не... (*маля*).
Ля-ля-ля — ліс видніється... (*здаля*).
Ля-ля-ля — годує Ясочка... (*кроля (теля)*).
Як-як-як — тато у Михасика... (*моряк*).

2 Гра «З'єднай стрілочками»

У зайчихи	лисеня
У лисички	козеня
У кози	зайчєня

3 Відгадування загадок, поєднання відгадок зі звуко-складовими моделями

- Стрічок дві, один вінок —
Буква *я* іде в танок.
У святковому залі
Стоїть, як картинка,
Весела, зелена
Красуня... (*ялинка*).
- Я — дерево-красень
А звуть мене... (*ясен*).
- У пароплава на борту
Я висну в будь-яку погоду.
А тільки з'явимося в порту —
Я першим кидаюся у воду. (*Якір*)

=○—○— —○

=○—○—

=○=○—

Учитель на дошці виставляє малюнки і картки зі звуко-складовими моделями слів-відгадок.

III. Повідомлення теми уроку

— Сьогодні ми повторимо те, що вивчили на попередньому уроці, ознайомимося з новим звуком та буквами, що його позначають, поміркуюємо та дізнаємося багато цікавого.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Загадка

У воді сидить очоче,
Та не риба і не рак,
Вистромить булькаті очі,
І виспівує: «Кум-квак». (*Жаба*)

2 Звуковий розбір слова-відгадки

3 Артикуляція звука, спостереження за вимовою. Віднесення його до групи приголосних

Жабеня, жирафа й жук
Мають спільний перший звук.
Здогадалися який?
[ж] — шиплячий і дзвінкий.

4 Аналітико-синтетичні вправи

1) Виділення слів зі звуком [ж]

— Якщо почуєте звук [ж] на початку слова — піднімаєте жовту картку, якщо в середині слова — зелену, якщо в кінці слова — червону.

Жито, сніжок, жук, дужка, стежка, жолудь, чирик, жушок, коржик, сніжинка, чиж.

2) Гра «Добери своє слово»

Самостійне добирання учнями слів зі звуками [ж] у різних позиціях — на початку, в середині, у кінці слова.

V. Ознайомлення з новою буквою

1 Демонстрація букви ж («же») (великої і малої). Аналіз будови, порівняння між собою, з іншими буквами. Визначення місця літери «же» у касі букв

2 Вірш

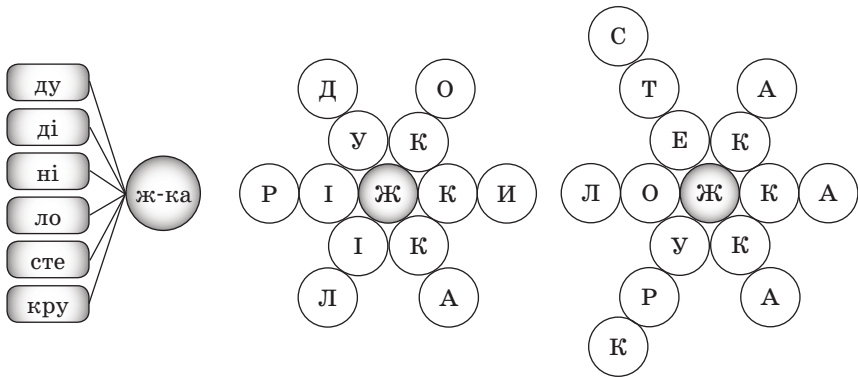
Ось ця буква-шестиніжка:
На сніжинку схожа трішки.
Трохи схожа на жука.
Бачиш? Ось вона яка! (*Малюнки сніжинки і жука.*)

3 Друкування букви в зошитах

4 Утворення та читання складів

	а	о	у	и	і
ж	жа			жи	

5 «Читаночки-з'єдналочки»

► Фізкультхвилинка

Трішки ми попрацювали,
Сили наші підупали.
Треба нам би відпочити —
Свої сили відновити.
Руки вгору, руки в боки,
І ще декілька підскоків.
Руки вгору, руки вниз —
До навчання знов берись.

VI. Робота за Букварем (с. 102–103)

1 Розглядування малюнків (с. 102)

- Хто зображений на малюнку? (*Жук, вуж, жаба, журавель*)
- Де стоїть звук [ж] у слові *жук*? *вуж*? *жаба*? *журавель*?
- Як люди повинні ставитися до тварин?

2 Звуко-складовий аналіз слів *жук, вуж, жаба*3 Складання звукової моделі слова *журавель*

Буква *ж* на письмі позначає приголосний звук — [ж]

4 Читання складів у Букварі, поданих аналітико-синтетичним способом

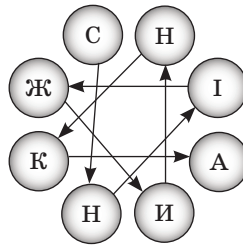
5 Читання стовпчиків слів

- Хором;
- «ланцюжком».

Ноги — ніжки
роги — ріжки

смуги — смужки
дуги — дужки

6 Криптограма

(Сніжинка)

7 Метаграми

- З «же» — у бджілки воно є,
З «єс» — жиром вмить воно стає. (*Жало — сало*)
- З «же» по дереву повзе,
З «єс» на дереві росте. (*Жук — сук*)

► Фізкультхвилинка

Що ж, мабуть, прийшла пора
Трохи відпочити.
Хочу на фізкультхвилинку
Всіх вас запросити.
Раз — підняли руки вгору,
Два — нагнулися додолу.
Руки в боки.

Повернулись, повернулись
І вправо, і вліво,
Щоб нічого не боліло.
Раз, два, три, чотири!
Набираємося сили.
Повернись, повернись,
До сусіда посміхнись.

8 Робота над пісенькою (с.103)

1) Розглядування малюнка

- Хто зображений на малюнку?
- Що вона робить? (*Складає жито в копи.*)

2) Словникова робота

— У пісеньці ви почуєте такі слова.

- *Жати* — зрізати біля коренів стебла хлібних та інших трав'янистих рослин.
- *Женчики* — робітники, що жнуть хлібні рослини.
- *Жито* — рослина, зерна якої використовують для виготовлення хліба.
- *Серпики* — знаряддя для зрізання рослин при корені, має вигляд вигнутого дугою, дрібно зазубленого ножа з короткою ручкою.

3) Читання (наспівування пісеньки) учителем

4) Читання пісеньки дітьми

5) Бесіда за змістом пісеньки

- Про кого йдеться у пісеньці?
- Що вони робили?

- Чим вони жали жито?
- Які були серпики?
- Коли вони хотіли жати жито?

6) Вибіркове читання

— Якими словами в тексті описують серпики? женчиків? літечко? жито?

9 Заучування напам'ять скоромовки

Жатка в полі жито жне,
Жатку жайвір дожене.

VII. Підсумок уроку.....

- З якою новою літерою ви сьогодні ознайомилися?
- Який звук вона позначає на письмі?
- Що навчилися робити?

Н. С. Піддубна

УРОК 152 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви ж («же»), складів, слів із нею

Мета: удосконалювати уміння робити звуко-складовий аналіз слів; збагачувати словниковий запас дітей; вчити складати речення за схемою; розвивати увагу під час списування з друкованого тексту, уміння аналізувати структуру букви, порівнювати її з іншими, об'єктивно мислення та мовлення; вимагати від дітей охайності при письмі та дотримання норм каліграфічного письма; виховувати бережливе ставлення до природи.

Обладнання: картки з друкованими і рукописними буквами; зошити із навчання грамоти; плакат «Правильно сиди під час письма»; малюнки до загадок; фішки для звукових моделей; схеми речень; предметні малюнки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Дзвоник пролунав веселий,
Дружно всіх він кличе в клас.
Цікаві дії на уроці
Пропоную я для вас.
Станьте струнко, схаменіться,
Одне одному всміхніться,
Приготуйте без мороки все,
Що треба до уроку.
Приготовлено? — Хиток.
Починаєм наш урок.

Учитель перевіряє наявність на партах у дітей необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Бесіда

- Яку букву вивчили на уроці читання?
- Які звуки вона позначає на письмі?
- На що схожа?

2 Веселі читаночки

Жа-жа-жа, жа-жа-жа —
Жаба вгледіла... (*вужа*).

Жи-жи-жи, жи-жи-жи —
Каже жаба: не... (*лежи*)!

Жі-жі-жі, жі-жі-жі —
Він улігся на... (*межі*).

Жу-жу-жу! Жу-жу-жу! —
Ти зайняв усю... (*межу*)!

3 Словникова робота

- Де влігся вуж? (*На межі*)
- А хто знає, що означає це слово?
Межа — лінія поділу будь-якої території.
Вгледіла — побачила.

4 Звуко-буквений аналіз слова *межа*

5 Повторення вивченого на уроці читання напам'ять висловлювання

Буква «же» на письмі позначає звук [ж].

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— На цьому уроці письма ми навчимося писати рядкову літеру *ж* («же»), а також склади і слова з нею.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація та порівняння друкованої літери з відповідною їй рукописною, з раніше вивченими літерами

2 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку, розміщувати зошит під час письма

» Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки вліво і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (*Розглядування плаката.*)

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

» Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

3 Коментоване письмо букви на дошці вчителем

— Рядкова буква *ж* («же») складається з правого і лівого півовалів та елемента, який у своєму складі має три прямі, що, поєднуючись, утворюють гострі кути.

Алгоритм написання рядкової букви *ж* («же»)

1. Починаємо писати нижче верхньої рядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи праворуч, угору до верхньої рядкової лінії
3. Ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
4. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо ліворуч
5. Ведемо вгору, торкнувшись нижньої лінії робочого рядка
6. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
7. Трохи нижче середини півовала пишемо другий елемент
8. Ведемо коротку пряму похилу вгору до верхньої рядкової лінії
9. Не відриваючи руки, проводимо вниз на себе пряму коротку лінію до нижньої рядкової лінії
10. Не відриваючи руки, ведемо вгору вправо пряму коротку похилу лінію, яку закінчуємо писати трішки вище середини робочого рядка
11. Відступаємо від другого елемента відстань, що дорівнює ширині першого півовала
12. Починаємо писати лівий півовал трохи нижче верхньої рядкової лінії
13. Ведемо, заокруглюючи ліворуч вгору, торкаючись верхньої робочої лінії
14. Ведемо вниз до себе, теж заокруглюючи і торкаючись кінця другого елемента
15. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
16. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок *i-раз-i, i-два-i, i-три-i*.

Зошит свій я розгортаю
І похило покладаю,
Ручку правильно тримаю,
Сяду рівно, не зігнуся.

4 «Письмо» у повітрі

► Пальчикова гімнастика

ЇЖАЧОК

Вихідне положення: поставити долоні під кутом одна до однієї. Розташувати пальці однієї руки між пальцями іншої. Ворушити прямими пальчиками.

Як ти носиш, їжачок,
Так багато колючок?

ЖАБКА

Вказівний палець та мізинець підняти угору та тримати напівзігнутими.

Середній та безіменний притиснути до долоні великим пальцем.

Скаче жабка у траві
І квекоче: «Ква-кве-кві!»

НОЖИЦІ

Вихідне положення: великий, безіменний палець та мізинець притиснути до долоні. Вказівний та середній пальці витягнути вперед. Вони то розходяться, то сходяться, імітуючи рухи ножиців. Долонь розташована паралельно столу. Спочатку вправу виконувати повільно, поступово темп прискорити. Стежити, щоб пальці були прямі.

Швачка в дім до нас прийшла,
Мені ножиці дала,
Я тканину і папір
Ріжу, ріжу до сих пір.

5 Робота в зошиті (с. 22)

- 1) Письмо букви по пунктирах зразка, потім — самостійно до кінця рядка
- 2) Письмо складів і слів (звертається увага на з'єднання букви з іншими буквами)
- 3) Загадка

Чорне тіло, чорний вус,
Ніби справжній сажотрус. (Жук)

- Зробіть звуковий розбір слова-відгадки.
- Давайте складемо речення про жука за схемою

_____ .

6 Розфарбовування малюнка

► Фізкультхвилинка

Клас принишк,
Настала тиша.
Вже ніхто нічого не пише.
Треба паузу зробити,
Щоб здоров'ячко зміцнити.

Стали, сіли, сіли, стали,
Поробили різні вправи.
На сусіда подивились,
Усміхнулись, звеселились,
Й до роботи знову взялись.

V. Розвиток зв'язного мовлення

1 Загадка

Така велика, довгошия
І вища за найбільшу шафу,
Така розумна і красива
У зоопарку є... (*жирфа*).

2 Бесіда за малюнком

- Де мешкають жирафи?
- Подивіться на малюнок (*зошит, с. 22*).
- Чи бували ви в зоопарку?
- Як ви гадаєте, чому люди ходять до зоопарку?
- Зробіть звуковий розбір слова-відгадки.
- Давайте складемо речення про жирафу за схемою.

_____ .

- Давайте згадаємо правила поведінки в зоопарку.

3 Робота в парах (складання діалогу)

- Складіть діалог, який відбувається між вами та касиром під час придбання квитка до зоопарку.

VI. Розфарбовування малюнка

VII. Підсумок уроку

- Яку букву ви вчилися писати на уроці?
- Який звук вона позначає на письмі?
- Назвіть слова, в яких зустрічається цей звук.

УРОК 153 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звук [ж], букви Ж, ж («же»). Опрацювання народної казки «Лисиця та Журавель». Урок-гра

Мета: закріпити вміння читати склади і слова з буквами Ж, ж («же»); вдосконалювати навички звукового та звуко-буквеного аналізу слів; збагачувати активний і пасивний словник учнів; навчати дітей передавати зміст казки; ознайомити учнів з правилами етикету; розвивати мовлення учнів, читацьку пам'ять, увагу, волю, спостережливість, інтерес до читацької діяльності; виховувати інтерес до усної народної творчості, прищеплювати почуття любові до рідного слова, до природи, чесність, мужність, стійкість, працелюбність, гостинність.

Обладнання: таблиця-блискавка «Жукландія» (на кожного учня); таблиця зі стрілочками «Лисичка і Журавель» (на кожного учня); таблиця для розчитування з буквою ж; ілюстрації до казки «Лисичка і Журавель»; іграшки — Лисиця та Журавель; мікрофон; малюнки (лижі, митник, ожеледь, абажур, ажур, огорожа, йорж, жайворонок, кажан, ніж, журавель, ліжко, ожина, гриб рижик, ажур, корж, журналіст, жонглер, хатинка, їжачки); діжка (зі складами і звуко-буквеним аналізом слів); плакат «АКЗАК» з прислів'ями; аудіозапис пісні «Я лисичка, я сестричка»; смайлики.

ХІД УРОКУ

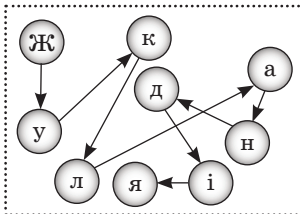
I. Організаційний момент

Приготуйтеся швиденько,
Станьте біля парт рівненько.
Ми урок розпочинаємо,
Багато нового пізнаємо.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Повідомлення теми і мети уроку

Сьогоднішній урок — до казки крок.
Будемо мандрувати, казкові місця відкривати.
Добрий настрій один одному дарувати,
Й гарні знання здобувати.
Приготуймося до старту,
Підготуємо ми карту!

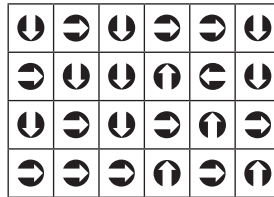
— Спершу визначимо, яка країна на нас чекає. Про що вона розповідає? Що ми про неї знаємо, і чого дізнаємось? А допоможе нам у цьому блискавка-таблиця.

За стрілочками прочитайте назву нашої країни.

— Як ви гадаєте, що це за країна Жукландія? Чому вона так називається? (Міркування учнів. У цій країні панує буква Ж, ж («же»). А вона схожа на жука, тому саме таку назву отримала ця країна.)

— Тут ми закріпимо знання про звук [ж], букви Ж, ж («же») і побуваємо в гостях в українській народній казці. А назва цієї казки сховалася в чарівній табличці.

л	а	к	а	в	е
и	с	ю	р	у	л
о	и	ч	і	ж	ь
и	н	к	а	а	в

(«Лисичка і Журавель»)

— Тепер у кожного з вас є маршрут нашої подорожі чудовою країною Жукландією. Подивіться, скільки станцій на нас чекає? А для того, щоб усі їх пройти, слід бути... (Учні кажуть: сумлінними, активними, старанними, кмітливими та ін.)

— Подивіться, дороги цієї країни дуже слизькі і звивисті. Тому подорожувати ми будемо на спеціальних дощечках. Як же вони називаються?

Якщо став на ті дощечки,
Швидко їду я з гори,
А якщо впаду зненацька —
Ноги будуть догори.

Палки дві в руках тримаю,
Сам собі допомагаю.
Тут потрібна рівновага,
Тренування та увага! (Лижі)

— Так, це справжні лижі. Тож візьмемо їх до рук, вдягнемо на ноги. Й почнемо мандрувати — у край нам невідомий, загадковий. (Учні разом з учителем імітують рухи під швидку музику.)

III. Актуалізація опорних знань учнів

— Ми прибули до місцевої митниці. Щоб потрапити до країни, нам потрібно продемонструвати свої знання про букву Ж, ж («же»). Без цих знань нас не пропустять. Тож будьмо уважними! Працуймо швидко й старанно, щоб наші заняття не пройшли марно.

Завдання 1

1 Розвиток фонематичного слуху. (Виділення на слух слів зі звуком [ж])

— Прослухайте вірш І. Січовика та повторіть усі слова зі звуком [ж]. А які слова ви знаєте зі звуком [ж]? (Учитель дає учням уявний мікрофон — «паличку митника» — й учні ланцюжком називають слова зі звуком [ж]. Повторювати слова не можна.)

Я зібрав жуків чимало,
 Та вони всі повтікали.
 Я — за ними. Ну й дива!
 Заповзли вони в слова:
 «**Ж**ар, кажан, пожежа,
Жито, жаба, вежа,
 Баклажан, пружина,
Жало, вуж, крижина...»
 Де жуки ці? Розкажіть,
 Позбирати їх допоможіть.

Повторюючи слова, учні зазначають, де знаходиться звук [ж] — на початку слова, в середині або в кінці.

Завдання 2

2 Артикуляційні вправи

1) Чистомовка

— Додайте до повторюваних складів придуману чистомовку.

ЖА-ЖА-ЖА — ми побачили...
 (*вужа*).

ЖИ-ЖИ-ЖИ — ти мені...
 (*допоможи*).

ЖІ-ЖІ-ЖІ — дуже гострі в нас...
 (*ножі*).

ЖУ-ЖУ-ЖУ — книжки я...
 (*бережу*).

ЖЕ-ЖЕ-ЖЕ — цуцик м'ячик...
 (*стереше*).

ОЖ-ОЖ-ОЖ — рушаймо в...
 (*подорож*).

УЖ-УЖ-УЖ — десь подівся...
 (*вуж*).

ЕЖ-ЕЖ-ЕЖ — бережіть ліс від...
 (*пожеж*).

ЖЕМ-ЖЕМ — ми природу...
 (*бережемо*).

ЖОК-ЖОК — виїду я на...
 (*бережок*).

2) Скоромовки

Жовтий **ж**ук купив **ж**илет,
Джемпер, **д**жинси та **ж**акет.

Жатка в полі **ж**ито **ж**не,
Жатку **ж**айвір **д**ожене.

Біжить **с**тежина поміж **о**жини,
І вже у **Ж**ені **о**жини **ж**меня.

ЛЕЖЕНЬ

Жоржик — **л**ежень, **л**ежебока.
З лежебокою **м**орока.
Женя каже:
 — **Н**е **л**ежи,
жито **ж**ати **п**оможи.

Лежень каже:
 — **Д**уже **ж**алко, **ж**алко,
Женечко, **л**ежанки.
Що **ж**, як **б**удете **в**и **ж**ати,
Зможу в **ж**иті я **л**ежати.

Г. Бойко

Завдання 3

3 Читання складів і слів з буквою «же». Словникова робота

— Зі звуком [ж] ви чудово впорались. А зараз ми дізнаємось, чи вмієте ви читати склади й слова з буквою «же»?

— Прочитайте на одному видиху усі (по черзі) рядки з буквою «же».

	А	Е	У	И	І	О	Я
Ж	жа	же	жу	жи	жі	жо	жя
Ж	аж	еж	уж	иж	іж	ож	яж
ЖВ	жва	жве	жву	жви	жві	жво	жвя
ЖМ	жма	жме	жму	жми	жмі	жмо	
ЖБ	жба	жбе	жбу	жби	жбі	жбо	
ЖЗ	жза	жзе	жзу	жзи	жзі	жзо	жзя
ЖЛ	жла	жле	жлу	жли	жлі	жло	жля
ЖД	жда	жде	жду	жди	жді	ждо	ждя
ЖР	жра	жре	жру	жри	жрі	жро	жря
ЖН	жна	жне	жну	жни	жні	жно	жня
ЖГ	жга	жге	жгу	жги	жгі	жго	
ЖК	жка	жке	жку	жки	жкі	жко	
ЖГ'	жга	жге	жгу	жги	жгі	жго	жг'я
ЖЧ	жча	жче	жчу	жчи	жчі	жчо	

— Прочитайте уважно стовпчики слів і знайдіть слова, які сховалися у них!

ЖАРт НІЖка неВЖЕ жоЛОБ БАРжа	жовТОК жебРАК жУРНАЛ аБАЖУР сТЕЖка	жуРАВЛИК оЖИТИ дриЖАТИ СЕРжант ВедМЕЖА	ОЖЕЛЕдь ПАСаЖИР живОПИС БАКлажан ІРЖАвий
--	--	--	--

— Значення яких слів було незрозумілим? Що означають слова *ожеледь*, *абажур*, *ажур*?

- *Ожеледь* — шар льоду, що утворюється внаслідок замерзання крапель мряки чи дощу на поверхні землі або предметів при температурі нижче 0 °С.
- *Абажур* — частина світильника, призначена для захисту очей від сліпучої дії джерела світла. Виготовляється зі скла, пластмаси, металу, тканини, картону та ін.

- *Ажур* — 1) тонка мереживна тканина; 2) майстерне плетіння з тонких металевих ниток в ювелірній роботі, художнє литво. (*Наприклад*: ажурні ґрати.)

— Молодці, ви відмінно впоралися з усіма завданнями митниці, а тому можете подорожувати нашою Жукландією. Щасливої дороги! Бережіть себе!

IV. Підготовка до читання уривка казки «Лисичка і Журавель»

Станція 1 (Сторожова Жука)

Перед нами — огорожа,
Та пройти ми її зможемо.
Очі лиш замружимо,
Й тяжкі ворота відкрити здужаємо!
Сторож жук нас зустрічає,
Радо, щиро нас вітає.
Він нам каже: «До калюжі не ходіть —
Там жабеня прожорливе сидить!
Воно голодне завжди.
А тому — як нападе й букви ваші забере!
З ним ніхто силою змірятися не може.
А з'їло воно аж половину наших слів.
І вже нема наших свіжих райдужних полів,
Де так цвіло багато букв ..жж..жж..жж!»

— Як ви гадаєте, чи не потрібно нам туди ходити?

Можливо, все напризволяще жабеняті тому залишити? (*Думки учнів.*)

— Справді, ми повинні допомогти доброму жуку й цій чудовій країні. Тож неси на крилах нас — до калюжі тої! Ми допоможемо тобі!

Жук. Понесе на крилах вас добрий джміль — друг мій.

Звучить аудіозапис М. А. Римського-Корсакова «Політ джмеля». Учні встають, випрямляють руки, спину, роблять один оберт навколо себе і тихо сідають за парти.

Станція 2 (Урожайна)

► Гра «Збери урожай, що з'їло жабеня»

Ж а б е н я. Хто ж до мене на обід?

У ч н і. Це ми, учні 1-го класу. Ми знаємо, що половину врожаю з буквою «же» ти з'їло. Віддай урожай мешканцям своєї країни! Ти ж можеш само вирощувати слова, ще й ділитися ними можна.

Ж а б е н я. Нехай, я зроблю це, але лише за однієї умови. Я вам дам залишки слів, а ви їх самі відгадаєте. Даю вам рівно 3 хвилини на це, бо потім я стану жадібним і з'їм вас самих.

ЖУРАВЕЛЬ

еЦ векийли нийраг тпах. Він ганадує лекуле. У гоньо гідов яши і зьдоб. р'яПі у ражувля ірес. Хіств, часнати говило і яши чорні. рилаК кінзачуються чормини напір'їми.

Демонстрування ілюстрації із зображенням журавля.

Жонглер. А що ви знаєте про журавлів? Хто знає, як їх іще в народі називають? (*Відповіді учнів.*)

— Журавель — найвищий птах. Досягає заввишки 120 см (*учитель показує дітям довжину журавля рукою*). Але його вага лише 6–7 кг. Має довгу шию й ноги. Ніс і той довгий. Ззаду звисає пишний жмут довгого пір'я. Це не хвіст, як часто вважають, а частина махового пір'я крил. А голос дзвінкий — за три кілометри чути. Як курликне під хмарами, так усі підіймають голови вгору. (*Звучить клич журавля.*)

Жонглер. А я знаю цікаву загадку про них. Послухайте, чи здогадалися б ви, хто це?

Дивний ключ у небі лине,
Не залізний, а пташиний.
Цим ключем в осінній млі
Відлітають... (*журавлі*).

Учні вчать вірш-загадку, яка слугуватиме «ключем» до казки.

— Так, журавлі відлітають довжелезним кутом, або трикутником. Або ж «ключем», як це часто називають у народі. (*Демонстрація ілюстрації журавлиного «ключа»*.) І люди сумують за журавлями. Бо летять журавлі у вирій не з радістю, а з сумом, журбою. Люди люблять журавлів. Тож і будують криниці з журавлями як символами й оберегами країни України.

Якщо побачиш журавлів уперше навесні, коли вони летять з вирію, то слід називати їх *веселиками*, а не журавлями; хто назве веселиками, тому буде цілий рік жити весело, а хто — журавлями, той цілий рік журитиметься.

V. Хвилинка-розминка

Звучить курликання журавлів.

Тож станьмо миттю журавлями, Полетимо далекими краями, Широкі крила, довгу шию маємо, У високе небо відлітаємо.	(<i>Учні встають із-за парт, витягуються, імітують політ, оберти головою, плечима. Кружляють навколо себе.</i>)
--	---

Станція 4 (Лисиччина)

» Звуко-буквений аналіз слів

Л і с и ц я. Ой, сполохали ви мене, невже прийшли? Не встигла я прибратися, зі всім розібратися. Повірте, дуже хочу вас млинцями

пригостити. А що робити, коли стіл я маю ще ненакритий? Отож, послухайте, шановні друзі, допоможіть мені у цьому. Ось діжка вам! (*Лисиця дає дітям діжку зі складами.*) Отут склади, які в слова потрібно скласти. Наприклад, до складу «бі» додаю склад «жить» — отримую «страву», що «біжить».

$$\boxed{\text{бі}} + \textcircled{\text{жить}} = \boxed{\text{біжить}}$$

— Та це не все — лише початок «страви». А щоб смачнішою була вона, потрібно ще «приправу» правильну до неї дібрати. Наприклад, слову, що ми щойно склали, підходить ця «приправа»:

$$\boxed{= \text{о} - \text{о}' =}$$

— Робіть, а я піду — накрию стіл і суп зварю.

З чарівної «діжки» учитель дістає склади, які потрібно скласти у слова і знайти відповідну звукову модель. Якщо учням складно поєднати склади у слова, вони можуть скористатися словами-підказками в Букварі на с. 104. Слово «журавель» — самостійно розбирають.

VI. Фізкультхвилинка

Лисичка. А ось і я прийшла — свіженьку їжу принесла. Пісеньку співаю — відпочити вас скликаю.

Учні підводяться і виконують разом з лисичкою пісеньку, імітуючи відповідні рухи.

Я ЛИСИЧКА, Я СЕСТРИЧКА

Я лисичка, я сестричка, не сиджу без діла,
Я гусяток пасла, полювать ходила. (*Двічі*)
А тепер мені в неділю треба відпочити,
Свою хатку гарнесенько треба прикрасити. (*Двічі*)
А щоб краща, а щоб краща була моя хатка,
Піти треба у гаечок, квіточок нарвати. (*Двічі*)

Станція 5 (АКЗАК)

1 Словникова робота

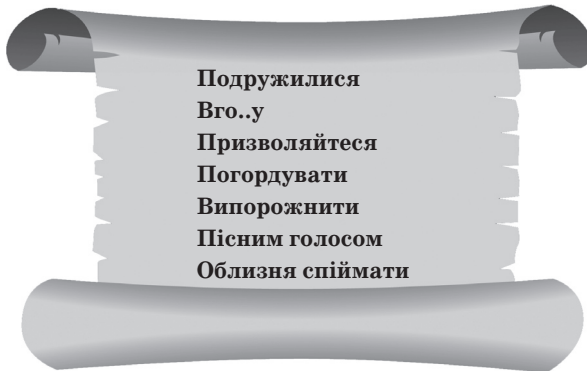
— Ой...йо...йой! Куди це ми зайшли? (*Висить плакат, стоїть хатинка.*)

Давайте перевернемо табличку. (*КАЗКА*) Ми завітали в гості до самої казки.

Казка нас вже зустрічає,
Й гостинністю пригощає.
Тож зайдемо у хатинку
Лише на одну хвилинку.

І подивимось: що там?
 Якась табличка ...
 А на ній слова!

Учні читають слова з таблички й визначають їх значення.

- *Подружилися* — потоваришували, заприятелювали.
- *Вгощу* — пригощу, почастую, нагодую.
- *Призволяйтеся* — їжте, пригощайтесь.
- *Погордувати* — поставитися до кого-небудь зневажливо, зверхньо, презирливо.
- *Випорожнити* — робити порожнім.
- *Пісним голосом* — нудним, нецікавим голосом.
- *Облизня спіймати* — лишитися без того, на що розраховував; зазнати невдачі.

— Тепер Лисичка й Журавель готові нас зустріти. Вони свою історію нам хочуть розказати.

— А ось вони — у Букварі на нас чекають на с. 105. (*Аналіз малюнка.*)

Лисичка. Я ж казала, що приготувала цікаву казочку для вас. Отож зберіться, рівно сядьте, уважно казочку послухайте про нас — Лисичку й Журавля. І ви дізнаєтесь, чому Лисичка не дружить з Журавлем.

Учитель розіграє казку за допомогою моделей іграшок журавля і лисички.

2 Читання казки (уривка) «Лисиця і Журавель» (за Букварем)

1) Читання вчителем

— Чому Лисичка запросила Журавля в гості?

2) Читання учнями (напівголосно, самостійно)

Після напівголосного перечитування уривка вчитель з'ясовує, чи добре школярі запам'ятали зміст.

— З яким проханням звернулася Лисичка до Журавля? Що вона приготувала на обід? Хто знає, що було далі?

3) Читання казки повністю (за книгою)

Відповіді учнів на запитання.

— На що сподівалися Лисичка та Журавель, коли йшли у гості?

— Як Лисичка пригощала Журавля? Чи гостинною вона була? Чи смачна була страва? Чому Журавель її не скуштував?

— Як Журавель пригощав Лисичку? Чому він так учинив? Чим закінчилася їхня дружба?

— Як ви вважаєте, чи були вони справжніми друзями? Чому?

— Чого вчить ця казка? *(Потрібно ставитись до інших так, як би ти хотів, щоб ставилися до тебе.)*

— Чи правильно вчинили Лисичка та Журавель? До чого це призвело? *(До сварки назавжди.)* Які правила забули герої цієї казки? *(Правила гостинності.)*

— Як ви зустрічаєте своїх друзів? Якими правилами керуєтесь?

Станція 6 (Народ скаже, як зав'яже)**►► Робота з прислів'ями (на дошці)**

— Ми так добре працювали, що й не помітили, як дісталися до станції: «Народ скаже, як зав'яже».

- Не той друг, що медом маже, а той, хто правду скаже.
- Яке частування, таке й дякування.

►► Бесіда

— Здавна наш народ цінує дружбу і засуджує ворожнечу між людьми. Про дружбу складено багато пісень, віршів, прислів'їв. Подивіться, які прислів'я нам зустрілися на цій станції. *(Учні читають записи на дошці.)*

— Як ви їх розумієте? Які ще прислів'я про дружбу ви знаєте? *(Друзі пізнаються в біді. Людина без друзів — що дерево без коріння. Дружба — як дзеркало: розіб'єш, не складеш. З добрими дружиш, а лихих стережиш.)*

— Яке прислів'я може бути заголовком до казки? Чому?

Станція 7 (Друкування)

— Щойно ми зайшли до станції «Друкування». Вона маленька, але на вдачу велика. Той, хто її пройде, закарбує у своїй пам'яті

дорогоцінне прислів'я про справжню дружбу. (Учні друкують прислів'я на дошці та у зошитах «Яке частування, таке й дякування».)

Станція 8 (Інженерна)

► Фізкультхвилинка. Переказ казки учнями за допомогою малюнків

— Ми писали, ми писали й на станцію «Інженерну» потрапили.

Встало вранці ясне сонце, (Потягування.)

Зазирнуло у віконце.

Ми до нього потяглися,

За промінчики взялися.

Будьмо дружно присідати, (Присідання.)

Сонечко розвеселяти.

Встали-сіли, встали-сіли.

Бачите, як звеселили.

Стало сонце танцювати, (Танцювальні рухи.)

Нас до танцю закликати:

Нумо разом, нумо всі

Потанцюймо по росі.

— Подивіться, хто прийшов? Їжачки-інженери країни Жукландії!

Ї ж а ч к и. Доброго здоров'ячка вам! Ви потрапили прямо на нашу роботу. Бачите, як багато нам потрібно зробити! (Демонстрація малюнків до казки «Лисичка і Журавель».) Нам потрібно на цій дорозі казку намалювати та усі малюнки правильно розташувати. Та одне лише нас непокоїть — казки цієї ми не знаємо, а Лисичка в гості нас не пускає. Що робити?

— А ми цю казку добре знаємо. Допоможемо їжачкам? Розкажемо їм казочку про «Лисичку і Журавля»? Та спершу давайте малюнки розставимо на місця. (На дошці учні послідовно розташовують малюнки, а потім переказують казку за їх допомогою.)

Станція 9 «Я». Підбиття підсумків уроку

— А ось і остання станція. Як вона називається? («Я») Тут потрібно відповісти на запитання: «Що я зробив за урок? Що в мене вийшло найкраще? Чому? З чим мені було тяжко працювати? Над чим мені ще потрібно попрацювати?»

— А для того, щоб краще все згадати, скористаємося нашою картою.

— Перед подорожжю до країни Жукландії нам потрібно було пройти митницю. Що ми там робили? (Перевіряли свої знання букви Ж, ж («же»): на слух сприймали слова зі звуком [ж], працю-

вали з чистомовками, скоромовками, читали склади і слова з буквою ж («же».)

— З ким ми зустрілися на початку нашої подорожі? (З жуком-сторожем, який розповів про жабеня-буквоїда.)

— Що ми зробили на станції «Урожайна»? (Учні згадують про те, як вони вставляли пропущені літери й отримували слова урожаю; згадують, які нові слова вони почули і яке їх значення, яку пораду дали жабеняті.)

— Згадайте, який ключ до казки ми знайшли? Що це за слово і що воно означає? (Учні згадують про те, як вони читали деформований жонглером Жаном текст. Що цікавого дізналися про птаха журавля, як його ще називають у народі, згадують віршик про журавля і розповідають, чому ставлять криниці з журавлем.)

— Як нас зустріли на станції «Лисиччина»? Як ми допомогли лисичці приготуватися? (Учні згадують про звуко-буквенний аналіз слів; яку пісню вони згадали на цьому уроці.)

— Який сюрприз нам приготувала станція «АКЗАК»? (Казочку, яку уважно слухали, й уривок з якої прочитали; відкрили для себе нові слова і їх значення; згадали правила гостинності.)

— Що нового дізналися на станції «Народ скаже, як зав'яже»? (Учні згадують прислів'я, які запам'ятали.)

— А тепер скажіть, чи викарбувалося у вас у пам'яті прислів'я до казки, яке ми друкували на наступній станції? («Яке частування, таке й дякування».) Що воно означає?

— Кого ми зустріли на станції «Інженерна»? Як ми допомогли їжачкам? Як ви гадаєте, їм сподобався наш переказ казки?

— Отже, що ми зробили за урок? (Закріпили вміння читати склади, слова і речення з буквою ж («же»), вдосконалили навички звукового та звуко-буквеного аналізу слів; збагатили активний і пасивний словник, навчилися передавати зміст казки, згадали правила етикету.)

— Мешканці країни Жукландії дякують вам за допомогу, за вашу чудову роботу. Тому король країни Жук дарує кожному ось такий гарний смайлик (☺). Він допоможе вам самостійно оцінити свою роботу на уроці.

— Кому на уроці було все зрозуміло, з усіма завданнями впоралися впевнено, намалюйте веселого чоловічка. (☺)

— Якщо ви не змогли гарно виконати деякі завдання, намалюйте такого чоловічка. (☹)

— Кому на уроці було дуже важко працювати, із завданнями не могли впоратися, намалюйте сумного чоловічка. (☹)

— Розкрию секрет цього смайлика. Він може змінювати свій настрій і свою посмішку. А для того, щоб він був завжди усміхненим, слід старанно працювати на уроці.

О. А. Дехніч

УРОК 154 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення навичок письма букви ж («же»), слів, речень. Урок-ярмарок

Мета: закріпити навички написання букви ж («же») окремо, у складах, словах, реченнях; збагачувати словниковий запас; удосконалювати уміння робити звуко-буквений аналіз слів; ознайомити учнів із такою традицією українського народу як ярмаркування; розвивати творче мислення, усне і писемне мовлення, естетичні смаки, уміння виразно читати вірші; виховувати повагу до українських звичаїв і традицій, бережливе ставлення до праці людей, природи, близьких; виховувати працелюбність, старанність, ініціативність, рефлексивність.

Обладнання: столи, прикрашені різноманітним товаром: квітами (жоржинами, жасмином, підсніжниками), ласощами (пиріжками, коржиками, коржами та ін.), ажурними поробками (серветками та ін., прикрасами та ін.); одягом (жупан, кожух, піджак, жакет); аудіо-запис українських народних мелодій, співу жайворонка, скрекотіння сорок, кумкання жаб, звучання скрипки; кольорові олівці; таблиці на кожному дитині («Будинок жука», «Тарілки жабенят» (з прислів'ями); українські костюми, маски жука, журавля, квітника (для учнів, які виконують роль продавців); малюнки: огорожа (з буквою ж («же»)), жайворонок, журавель, жабенята, упряжки коня, жатки; малюнки, у назвах яких є літера ж (жолудь, ожина, їжак, сніжинка, ведмежа, рижики, жираф, ложка, кружка, книжка, рожевий колір, морж, баклажани, бджола з жалом, діжка, ножиці та ін.); мікрофон.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Вже дзвінок нам дав сигнал —
Працювати час настав!
Тож і часу ти не гай,
Працювати починай!

II. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми, мети і завдань уроку

Жук з країни Жукландії

Добрий день вам, діти!
Добрий день, учитель!
Я прийшов сюди до вас
Із запрошенням від нас.

На ярмарок просимо усіх завітати.
Цікаві речі для себе придбати.
На ярмарку нашим веселім, багатім,
Є чим дивуватись і є що придбати.

Учитель. Хто знає, що таке ярмарок? (*Відповіді учнів.*) Так, це торг, який влаштовується у певному місці і відповідної пори для того, щоб продавцям продати товар, а покупцям — купити. Сьогодні ми будемо покупцями на ярмарку країни Жукландії. Але для того, щоб речі купити, нам знадобляться не гроші, а наші знання і вміння. Хто здогадався, які знання нам потрібні? (*Знання букви ж («же»), вміння її гарно писати у складах, словах, реченнях.*)

Тож будьте уважні, розумні, кмітливі й сміливі,
Багатство знань на уроці сьогодні відкріймо!

Звучить весела українська мелодія.

III. Похід на ярмарок

Бесіда за матеріалами уроку читання.

► Словникова робота

І знову огорожу ажурну ми зустрічаємо.
Хто бачить в ній щось незвичайне?
Так, це королева країни — літера *ж* («же»)
Зустрічає нас вже!
Треба відкрити її нам лише.
Та ж вона чарівна і містить завдання:
Виконаємо їх, покажемо наші знання!

Завдання 1

— Послухайте скоромовку з буквою «же».

Скажіть, хто де живе?
Слова зі звуком [ж] запам'ятайте,
А потім зі мною пограйте!

Жук живе в старій жоржині,
Жайвір в кущиках жасмину,
Бджілка жовтий мед збирає,
В небі журавель кружляє.

Е. Галадріель

► Гра «Впиймай слова зі звуком [ж], що траплялися у вірші»

Учитель промовляє слова зі звуком [ж] (*жук, жито, живе, жаба, жоржини, кажи, жасмин, діжка, жовтий, книжка, журавель, урожай, кружля; бджілка, жінка*), а учні плескають у долоні, коли почують слово, що зустрічалося у скоромовці.

— Яке слово загубилося? (*Жайвір = жайворонок*)

— Хто такий *жайвір*? Що він робить? (*Птах, схожий на горобчика (жевжика). Починаючи співати, він швидко підіймається вгору, описуючи великі кола. Летить згори спочатку повільно, а потім раптово складає крильця і «каменем» падає додолу.*)

Звучить спів жайворонка.

— Що таке *жасмин*? (*Це ліана (повзуча рослина) з білими, жовтими або червоними квітками і вишуканим, ніжним ароматом*)

► Гра «Знайди пару»

На кожну парту роздаються слова, які учні повинні з'єднати стрілочками, а потім переказати скоромовку близько до тексту.

жук → жоржина

бджілка → збирає

жайвір → жасмин

журавель → кружляє

Завдання 2. Звуко-буквений аналіз слів *жайворонок*, *жасмин*.

— Дмхнув вітер, й розлетілись слова. А жук їх зібрав і у кошики поклав.

Зберіть літери й отримайте слова. Зробіть звуко-буквений аналіз цих слів.

(*I варіант* розбирає слово *жайворонок*, *II варіант* — *жасмин*.)

й а ж р о в о к н о

а м и ж н с

Жайворонок — 10 букв, 10 звуків.

Жасмин — 6 букв, 6 звуків.

— о́ = — о — о — о —

— о — — о́ —

— Молодці, виконали усі завдання королеви країни — літери *ж* («же»). Тому вхід на ярмарок — вільний.

IV. Робота над темою уроку

— Подивіться, які щирі й багаті столи! Скільки різного товару можна купити!

Ось тут продаються квіти. Які вони гарні і як пахнуть! Так і хочеться їх купити.

1-й учень

Жоржини, жоржини,
Рожеві і білі,
Червоні і жовті в саду розцвіли.

Купуйте красу цю — запашну й кольорову.
Буде вам щастя і радість до столу.

— А для того щоб купити оці розкішні квіти, нам потрібно задання продавця зробити.

Завдання 1. Письмо літери *ж* («же»)

— Перед вами — слова, прочитайте їх уважно і скажіть, що хо-
вається у них?

окунь роки відомі бідати
дід відео крісло прісний

Учні читають слова з дошки й з'ясовують, що у них «захована» бук-
ва *ж*, згадують елементи, з яких вона складається, чим відрізняється від
друкованої літери, що спільного і відмінного має з буквами *с, о, г, н*.

Покажіть, як букву *ж* («же»)
Ви писати вмієте уже?

До дошки виходить учень і коментує написання літери «же».

— Рядкова буква *ж* («же») складається з правого і лівого пів-
овалів та елемента, який у своєму складі має три прямі, що, поед-
нуючись, утворюють гострі кути (*і-раз-і, і-два-і, і-три-і*).

— Починаємо писати нижче верхньої рядкової лінії. Ведемо
правий півовал: *і-раз-і*. Трохи нижче середини півовала пишемо
другий елемент: *і-два-і*. Відступаємо від другого елемента відстань,
що дорівнює ширині першого півовала. Починаємо писати лівий
півовал трохи нижче верхньої рядкової лінії на: *і-три-і*.

Учні уважно спостерігають за написанням літери й коментують напи-
сане. Потім пишуть літеру «же» у повітрі і в зошитах.

Сядьмо рівно і почнемо букву «же» писати ми:
І-раз-і, і-два-і, і-три-і.

— Написали? А тепер олівчик кольоровий взяли й найкращу
буквочку обрали. Намалюйте маленьку квіточку над нею — це буде
ваша плата за жоржину.

2-й учень

Білосніжний і ніжний жасмин —
Король ароматів він.
Купуйте його — і ви
Почуєте аромат весни.

— Яке ж завдання на нас чекає?

Завдання 2. Гра «Доповни слово». Письмо складів з літерою «же».

Ми, квіткарі, завдання схожі розробили,
Щоб вам уважність вони принесли
Й радість відкриття надали.
Бо знов перед вами — слова,
Що в першій завданні були.
Ще секрет містять вони — це склади з літерою «же»,
Знайдіть і прочитайте їх уже.

Учні знаходять склади: *жи, жо, жа, жу, же, жло, жни*.

— Якого складу тут немає? (*Складу жи*)

— А тепер ми перетворимось на чарівників і з цих складів утворимо слова.

— Що потрібно зробити, щоб склади ці на слова перетворити? (*Міркування учнів.*)

- *жи* — (жито, жир, життя, жираф, живіт, ожина, пожива, кружити, жоржини);
- *жо* — (жолудь, жовтий, жовтень, жовток, жорна, жоржини, жонглер, жокей, сніжок);
- *жа* — (жабеня, жар, жатка, жайворонок, жало, жарт, жадність; бажання, баклажан, кажан, піджак, ряжанка, урожай, огорожа, вежа, ведмежа, іржа, одежа, огорожа та ін.);
- *жу* — (жук, журавель, журавлина, журба, журнал, ажур, абажур та ін.);
- *же* — (жебрак, жеребець, жених, уже, ожеледь, переможець, прожектор та ін.);
- *жі* — (жінка, важіль, лижі, моржі, коржі);
- *жни* — (жнива, кожний, обережний).

— Молодці! Ви отримуєте бонус! Тепер ви зможете прикрасити букет квітів ажурним мереживом майстерного плетіння з лози. Зараз це дуже модно.

Та спершу склади ці слід написати,
Й гарно їх у нашому зошиті відшліфувати!

— Отже, напишемо склади *жи, жо, жа, жу, же, жі*.

І згадаємо про їхніх сестричок —
Вони з тих самих букв складаються,
Але не буквою «же» починаються!
Як їх звуть? (*иж, ож, аж, уж, еж, іж*)

Учні записують склади і коментують їх написання.

І варіант: жи — иж, жо — ож, жа — аж.

II варіант: жу — уж, же — еж, жі — іж.

3-й учень

Підсніжник, підсніжник — весни провісник,
Усмішка рідної землі,
І радість у білосніжній красі.
Він продається у горщичках,
І його можна поливати дощичком.

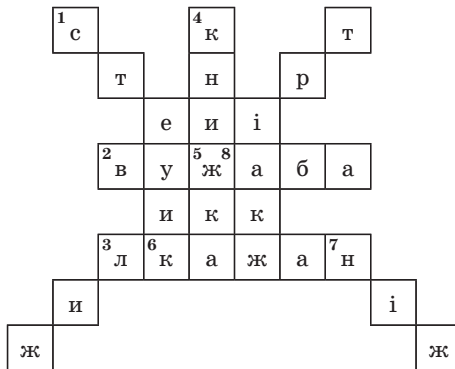
Завдання 3. Письмо слів з буквою «же».

Щоб купити оцю красу,
Треба завдання жучка Жу-жу
Вам розгадати.

Жук

Я загадки вам розкажу, жу-жу,
Спробуйте їх відгадати.
І мій будиночок розфарбувати.

Учні розгадують загадки, а відгадки знаходять і розмальовують кольоровими олівцями у таблиці — «будинку жука».

1. Від хати до хати йде, а в хату не заходить. (*Стежка*)
2. В'ється віршовка, а на кінці жовта головка. (*Вуж*)
3. Дві дощечки, дві сестрички понесуть мене з гори. (*Лижі*)
4. Хто говорить мовчки? (*Книжка*)
5. По землі скаче, по воді пливе. (*Жаба*)
6. Літає крилами, ходить ногами, висить догори лапками. (*Кажан*)
7. Із кінця колодочка, а на кінці гостре. (*Ніж*)
- 8 ...у бабусі два веселі гуси. (*Жили*)

— Чудова робота, тепер ви зможете в зошит слова ці записати й квіткові показати. За добру роботу він сніжною квіткою вас нагородить!

Учні пишуть слова, попередньо розбираючи їх написання.

I варіант пише слова: вуж, лижі, кажан, стежка;

II варіант пише слова: книжка, ніж, жаба, жили.

Розумнички! Прекрасно попрацювали!

І квіти в горщикках узяли.

Будемо тепер за ними доглядати,

Й свою турботу дарувати!

4-й учень

Лавка ласощів на вас чекає,

Свіжими пиріжками вона пригощає.

Хто хоче спробувать? — Підійдіть!

І на смак їх оцініть!

— А спробуймо смачненьких пиріжків! Подивимось, що на нас чекає? (*Учитель дістає меню.*) Що ж нам приготував місцевий пекар — Журавлик?

► **Фізкультпауза. Гра «Жмурки»**

Учні промовляють лічилку і виконують відповідні рухи.

Журавель по жабенят

Вийшов на купиння.

А вони усі підряд —

Жух! — у жабуриння:

— Журавлику — журко!

Нумо грати в жмурки!

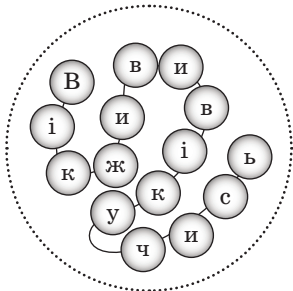
В. Гринько

Завдання 4. Гра «Знайди прислів'я». Словникова робота (слово *гуж*)

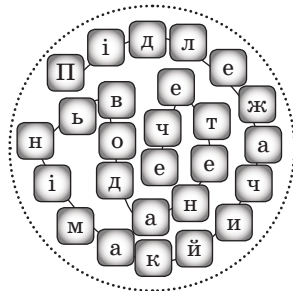
Письмо речення (приказки) з буквою «же».

— Кожне жабеня на тарілочках захвало прислів'я! Наше завдання — допомогти кухареві Журавлику знайти їх і прочитати.

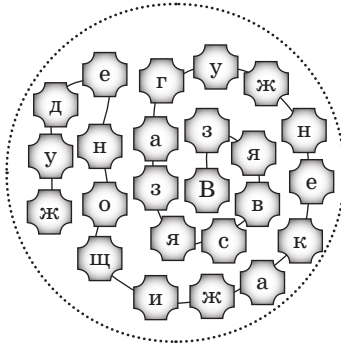
Учні беруть кольоровий олівець і обводять ту приказку тонкою лінією, яка їм дісталася. Потім разом з учителем обговорюють зміст і значення кожного вислову.

(Вік живи — вік учись.)

(Під лежачий камінь вода не тече.)

(Взявся за гуж, не кажи, що недуж.)

Гуж — частина упряжки коня, мотузка, яка скріплює дугу, хомут і голоблі. (Демонстрація малюнка.)

— Запишемо прислів'я: «Взявся за гуж, не кажи, що недуж».

Один учень виходить до дошки і коментує написання речення.

— Кухар Журавлик дякує нам за допомогу і пригощає нас смачними пиріжками.

5-й учень

Коржі, коржі — купуйте коржі,
З них можна зробити тортки смачні!
Підходьте сюди — подивіться, які запашні!

Учитель. Скажіть, продавцю, що слід зробити, щоб ці коржикі купити?

Завдання 5. Складання речень зі словами зі звуком «же». Побудова схем до речень.

Учень. Я пропоную вам гру «Відгадай слово».

На кожному парту я роздам малюнок, де зображено предмет з літерою «же». Один учень словесно описує (не називаючи його) так, щоб другий учень відгадав, що зображено на малюнку.

Потім із цим словом складіть речення і побудуйте схему до нього. (Завдання можна ускладнити: вгадане слово пов'язати зі словом *корж*, утворивши речення і склавши до нього схему в зошиті.)

Учні роздаються малюнки: жолудь, ожина, їжак, сніжинка, ведмежа, рижик, жираф, ложка, кружка, книжка, рожевий колір, морж, баклажани, жало (оси), діжка, ножиці.

У зошити записують схеми складених речень. Наприклад, зі словом *сніжинка* учні можуть скласти таке речення:

Маленька сніжинка прикрасила спечений корж.

_____ .

— Молодці, ви були активними, уважними, тому продавець продає нам коржі. З них ми приготуємо торттики смачні.

► Фізкультхвилинка

Звучить скрекіт сорок, кумкання жаб, звуки скрипки й українські мелодії.

Стрибу-стрибу! Скоки-скоки!
 На ярмарок прилетіли дві сороки.
 Прискакали жабенята,
 Стали у танку кружляти.
 Прибігла лисонька —
 Заграла на скрипочці.
 Скре-ке-ке, ква-ква-ква!
 Щоб спочила голова.
 Ми добре відпочили,
 Покружляли й пограли!
 А тепер часу не гаймо —
 Купувати гарний товар поспішаймо!

На столі лежать різноманітні ажурні поробки.

6-й учень

Підходьте сюди, ажурні прикраси купуйте!
 Купуйте і радість своїм близьким подаруйте!

Завдання 6. Відновлення деформованого речення.

— Із поданих слів складіть і запишіть речення.

Варіанти речень:

- 1) сніжок лужку На тане. (*На лужку тане сніжок.*)
- 2) жоржин Жук біля жовтих кружляв. (*Жук кружляв біля жовтих жоржин.*)
- 3) жито жне Жатка. (*Жатка жне жито.*)
- 4) гасить Пожежник пожежу жваво. (*Пожежник жваво гасить пожежу.*)
- 5) біля зустрів сторожа-стрижа вужа Журавель. (*Журавель зустрів вужа біля сторожа-стрижа.*)

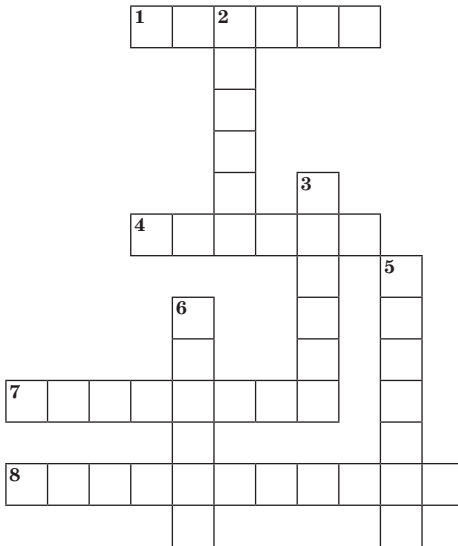
7-й учень

Пропоную кросворд розгадати,
 Й український одяг узяти.
 Кожухи, жупани, жакет і піджак —
 І все це наш майстер робити мастак.
 Він усе робить з вдачею,
 Його вироби завжди є кращими.

Завдання 7. Розгадування кросворда. Розвиток мовлення учнів.

Щоб купити прикраси ажурні,
Слова, протилежні за значенням знайти ми повинні.
У нашій мові є слова, зовсім протилежні,
І частенько так бува, що ми від них залежні.
Наприклад, день і ніч, білий — чорний.
Підказку лиш одну дати я можу!
Букву «же» ми зустріти зможем.

— Назвіть слова, протилежні за значенням, з буквою «же».

По горизонталі:

1. Ворожнеча (*дружба*).
4. Легкий (*важкий*).
7. Повний (*порожній*).
8. Доброта (*жорстокість*).

По вертикалі:

2. Упоперек (*уздовж*).
3. Верхній (*нижній*).
5. Захворіти (*одужати*).
6. Стояти (*лежати*).

З двома словами учні складають речення, а також розбирають прислів'я і приказки:

- Дружба та братство — дорожчі за багатство.
- Нелегкий хліб (важка робота).
- Порожній горнець дзвенить, а повний мовчить. (*Нерозумна, «пуста» людина любить багато говорити, вихваляється, а розумна поводить ся стримано.*)
- Як у кишені порожньо, то й на базарі не забаришся.
- Не мати Бога в животі (*бути жорстоким, несправедливим*).

V. Підсумок уроку

Ярмарок наш закривається,
І у вас питається:
Що встигли вже купити?

Що вдалося зробити?
 Про що ще хотіли б ви дізнатись,
 Щоб кращі знання мати?

► Метод «Мікрофон»

Учні згадують, що вони зробили на уроці, які знання їм стали у пригоді. Що робитимуть з купленим товаром? Що цікавого дізналися? Що вишло найкраще? З якими труднощами стикалися під час виконання завдань? Що розповідатимуть своїм близьким про урок-ярмарок?

Діти оцінюють свою роботу на уроці за допомогою смайликів (малюють посмішку).

Під кінець уроку учні встають і звертаються до «продавців».

Учні. Бажаємо, щоб на ваших столах завжди був достаток,
 щоб вам було що продавати і чим нас порадувати!

Продавці. Нехай куплені речі будуть до речі. І приносять справжнє задоволення вам і вашим близьким!

Звучить пісня. Діти співають.

Ой там, на веселім базарі,
 Продавали, купували, жартували.
 Із покупками потому
 Повертаємось додому. (Дівчі)

О. А. Дехніч

УРОК 155 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [ш]. Позначення його буквами *Ш, ш* («ша»). Робота з дитячою книжкою. Вірш В. Лучука «Рушник». Урок-гра (урок-майстерня)

Мета: ознайомити учнів із твердим звуком [ш], який не має парного м'якого; навчити правильно артикулювати звук [ш] та аналізувати його; ознайомити учнів з буквами *Ш, ш* («ша»); удосконалювати навички звукового та звуко-буквеного аналізу слів; збагачувати активний і пасивний словник учнів; ознайомити із давнім символом українського народу — рушником; розвивати усне мовлення, творче мислення, пам'ять, увагу, волю, спостережливість; виховувати інтерес до читацької діяльності, вміння самостійно і продуктивно працювати з дитячою книжкою, любов до праці, до зразків української народної творчості.

Обладнання: клас прикрашений українськими народними виробами: рушник, хліб, сіль; аудіозапис шуму моря, шелесту дерев, шипіння змії; українська народна мелодія; лялька дівчинки, лялька Червона Шапочка, кошик, пиріжки, три горщики для слів (жовтий, зелений, червоний); малюнки (шипшина, соняшник, волошки, шафран, ромашка, метелик шовкопряд, пороша, шило, куліш, кулик); мікрофон; дитяча книжка В. Мартиненко «У труді зростаємо» (ТОВ «АВД»), 2009. — С. 3).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Клас прикрашений різноманітними українськими виробами. Звучить українська народна мелодія.

Приготуйтеся швиденько,
Станьте біля парт рівненько.
Ми урок розпочинаємо,
Багато нового пізнаємо.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів.**Повідомлення теми і мети уроку**

Сьогодні урок-майстерня у нас.
Погляньте, як багато виробів чекає на вас.
Так будемо рушник вишивати.
Й наш клас оберегом-красою прикрашати.
Для цього потрібні старанність і пильність.
Бо копітка ця робота вимагає сумлінність.

— А з якого матеріалу ми вишиватимемо рушник, ви дізнаєтесь, прослухавши віршик.

Шпак шпачисі каже гнівно:
«Шершень захопив шпаківню!
Швидше шибеника гнати,
Шпаченят обороняти!»

О. Кононенко

— Хто був уважним? Який звук найчастіше вживається в цьому вірші? (*Звук [ш]*)

— У яких словах у цьому вірші ви його зустріли? (*Шпак, шпачисі, шершень, шпаківню, швидше, шибеника, шпаченят*)

— А чи знаєте ви, хто такий шершень? (*З'являється малюнок шершня.*)

Шершень — це велика оса, яка має жовтувате забарвлення з червоно-буриим відтінком. Харчуються плодами, соком квітів, полюють також і на різноманітну живність, зокрема бджіл.

— Отже, сьогодні нашим матеріалом буде звук [ш] й букви *Ш, ш*, які позначають його на письмі. З ними ми навчимося читати склади, слова і речення. А також познайомимося з дівчинкою, яка власноруч вишила рушник. Вона сьогодні завітає до нас і розповість про те, як його вишивала.

III. Актуалізація опорних знань учнів.**Повторення та закріплення вивченого**

— Та перш ніж почати вишивати рушник, ми повинні підготувати робоче місце. Як ви гадаєте, що буде слугувати робочим

місцем? (*Міркування учнів.*) Так, це наш ротик із зубками і язичком, наші очі й наша розумна голова.

1 Мовна розминка. Скоромовки

— Підготуймо ротик! Згадаємо скоромовки, які знаємо.

Учитель починає скоромовку — учні продовжують.

Жатка в полі жито жне,
Жатку жайвір дожене.

Біжить стежина поміж ожини,
І вже у Жені ожини жменя.

На узліссі довелось
Наполохать Лесі лося.
Лось — у ліс, а з лісу — лис.

У ямі не спитьсья вусатому сому.
Сому вусатому сумно самому.

Захар заліз
— Захарку, злізь!
— Захарку, злазь!
Зумів залізти —
Знай, як злізти.

Через річку, через брід
Ходить чапля на обід,
Носить дрібних жабенят
Для маленьких чапленят.

У чотирьох черепашок четверо черепашенят.

2 Гра «Літак — Парашут» (читання таблиці складів)

— Підготуймо наші очки, щоб уважними були, й гарні знання ми здобули.

	І	Е	И	О	У	А	Я	
С								С
З								З
Ж								Ж
Ч								Ч

Учитель показує вказівкою від приголосних ліворуч до голосних угорі — «літак підіймається», учні читають відкриті склади (*сі, се, си...*). Вказівка рухається від голосних до приголосних праворуч — «парашут опускається», учні читають закриті склади (*іс, ес, ус...*).

— Щойно ми підготували свої місця. Тож, часу не гайте — працювати починайте!

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Робота над звуком [ш]

1) Розвиток фонематичного слуху

— Підготуємо малюнок, який вишиємо ми. А для цього слід бути уважними.

Наш рушник буде незвичним, бо у кожному візерунку є секрет — це звук [ш]. Ось послухайте й скажіть — що намалюємо на нашій рушничковій?

Гра починається — плескаймо лише тоді, коли почуємо звук [ш]!

Учитель демонструє малюнки квітів (шипшина, соняшник, волошки, шафран, ромашка) і метелика шовкопряда.

Вишіймо ми літечко
 З сонечком й віконечком!
 Виростим шипшину — ніжну та пахучу!
 Й трошечки колючу!
 Квітку сонця — соняшник зростимо.
 Й у казковий світ квітів ми пориньмо.
 Ще й волошок голубих, весняних шафранів
 У наш рушник ми додамо — гарний, вишиваний.
 А метелик-шовкопряд на ромашку прилине,
 Й у світ чарівний, гарний ми усі пориньмо!

— Отже, чим прикрасимо рушник? (Учні називають метелика-шовкопряда й назви квітів: шипшина, соняшник, волошки, шафран, ромашка.)

— Який звук повторюється у всіх цих назвах? (Звук [ш])

2) Спостереження за артикуляцією звука [ш]

Звучить шум моря, шелест дерев, шуршання паперу, шипіння змії.

Учні порівнюють звук [ш] зі звуками природи, а його вимову порівнюють з вимовою звука [ж].

Разом з учителем учні доходять висновку, що звук [ш] утворюється так само, як і звук [ж]. Єдина різниця між цими звуками — що при утворенні звука [ш] голосові зв'язки не беруть участі. (Скориставшись дзеркалом та простеживши за м'язовими відчуттями мовленнєвого апарату, учні можуть помітити, що при вимові звука [ш] широкий кінчик язика піднімається до переднього краю твердого піднебіння й утворює з ним щілину; друга щілина утворюється між задньою частиною язика і переднім краєм м'якого піднебіння. Струмінь повітря, проходячи через щілини, утворює характерний шум, що нагадує шипіння. Голосові зв'язки не напружені, голос не утворюється.)

- Отже, який це звук? (*Приголосний*)
- Чому приголосний? (*При його вимові повітря проходить не вільно, а зустрічає перешкоду.*)
- А які бувають приголосні? (*Дзвінки та глухі, тверді і м'які*)
- Який саме приголосний звук [ш]? (*Шиплячий, глухий, твердий*)

3) Визначення позиції звуку [ш] у словах

— Та перш ніж почати вишивати рушник, ми повинні знати, що він символізує і що з ним робити. А про це знає Червона Шапочка. Та коли вона до нас йшла, сірий вовк з'їв її пиріжки. І вона дуже плаче, бо не зможе пригостити свою бабусю. Та вона не знає, що кошик у неї чарівний і може наповнитись свіжими пиріжками, якщо вона правильно «посадить» слова у три магічні горщики.

У перший горщик (жовтий) потрібно «посадити» ті слова, назви яких починаються на звук [ш].

У другий горщик (зелений) потрібно «посадити» ті слова, у назвах яких звук [ш] чуємо в середині слова.

У третій горщик (червоний) потрібно «посадити» ті слова, які закінчуються на звук [ш].

— Допоможемо Червоній Шапочці правильно «посадити» слова! А для цього ми повинні бути уважними й кмітливими. Зараз я прочитаю слова, а ви уважно їх послухайте та запам'ятайте. Потім потрібно буде назвати їх по пам'яті і «посадити» у відповідний горщик. Готові?

Учитель зачитує слова: *шапка, шарф, шило, груша, шкарпетка, шуба, каша, шматок, комашка, пташка, Мишко, Наташа, миша.*

Спершу учні називають слова, назви яких починаються на звук [ш] (*шапка, шарф, шило, шкарпетка, шуба, шматок*). Учитель дістає малюнок цих слів і кладе («саджає») у жовту ямку-відерце.

Потім учні згадують слова, у назвах яких звук [ш] стоїть у середині слова. (*Груша, каша, комашка, пташка, Мишко, Наташа, миша*) Учитель дістає малюнки цих слів і кладе («саджає») у зелену ямку-відерце.

А для третьої, червоної «ямки-відерця», учні самостійно придумують слова, що закінчуються на звук [ш] (*наш, ваш, товариш, кіш, суміш, куліш*).

— Молодці! Ви чудово впоралися з цим завданням, тому кошик повний, і Червона Шапочка вам розповість про рушник.

Червона Шапочка. Хліб і рушник — одвічні людські символи. Хліб-сіль на вишитому рушникові — то висока ознака гостинності українського народу. Кожному, хто приходив із чистими помислами, підносили цю давню слов'янську святиню.

Гарно оздоблений рушник висів біля порога на кілочку в кожній сільській хаті, ним витирали руки і посуд, накривали діжку

з тістом, спечені паляниці, діжку після випікання хліба, яку ставили під образами на покуті, з ним ходили доїти корову.

Учитель (із натхненням). А ви не забули, що до нас у гості скоро завітає дівчинка? Потрібно її належно зустріти. Тож вишиймо рушничок! *(Із сумом)* ... А ще потрібно спекти хліб, і сіль покласти...

Червона Шапочка. Я можу вам допомогти! Але ви маєте виконати мої завдання.

4) Збагачення активного словника учнів лексиною зі звуком [ш]

Червона Шапочка. Я ставитиму вам запитання, а ви даватимете відповіді словами зі звуком [ш]. Готові?

— Що потрібно купити з одягу на зиму? *(Шапку, шарф, шубу)*

— Кого впіймала кішка? *(Мишку-норушку)*

— Де живе шпак? *(У шпаківні)*

— Що шие швачка? *(Штани, шорти)*

— Послухайте скоромовку. Які слова зі звуком [ш] ви запам'ятали? *(Самостійні відповіді дітей.)*

Шило шубку Шурі шило,
Шовком, шерстю шви обшило.
Вийшла шубка прехороша
Нашій Шурі на порошу.

В. Ладигець

— Хто може швидко повторити скоромовку? *(Учні спочатку повторюють скоромовку у групах по двоє-троє осіб, а потім — усі разом.)*

— Що таке пороша? *(Пухкий сніг, який щойно випав)*

— Ви знаєте, що таке шило? *(Знаряддя праці, подібне до великої голки з дерев'яною ручкою)*

— Що шило шило? *(Шубку Шурі)*

— Яка вийшла шубка? *(Прехороша)*

2 Робота над літерою «ша». Аналіз будови літери «ша»

— Чудова робота! Червона Шапочка пішла готувати свіжий хліб і купувати сіль. А щоб ми її довго не чекали, вона залишила нам завдання. За кожне виконане завдання ми зможемо вишити один елемент рушничка.

Отже, вишиймо квітку шипшини!

Завдання 1. Розглядування друкованої букви *Ш, ш* («ша»).

— Прослухайте віршик і скажіть, якою літерою на письмі позначають звук [ш]?

Надворі лежить поліно,
Трійко пташок зверну сіло.

Подивись: ну й чудеса —
Вийшла з пташок буква «ша»!

— Отже, якою літерою на письмі позначають звук [ш]? (На письмі звук [ш] позначають літерою «ша».)

► Хвилинка фантазії

— На що схожа буква? (На гребінець, тризуб, древні колони, огорожу, заколку)

Учитель ознайомлює учнів з буквою Ш, ш («ша») і пояснює її структурні елементи.

— Квітка шипшини готова. Подивіться, яка вона гарна й чудова! А тепер вишиймо квітку сонця — соняшник. Для цього нам потрібно прочитати склади й слова з літерою «ша».

Завдання 2. Утворення та читання складів

3 Робота з таблицею складів

	а	о	у	е	и	і
Ш	ша	шо	шу	ше	ши	ші
	аш	ош	уш	еш	иш	іш

— Хором прочитайте склади у таблиці. (Учні читають під ритм учителя склади — спершу тихо, потім голосніше, дуже голосно і повільно затихаючи.)

4 Гра «Знайди пеньки»

шпак	дошка	куліш
шпак	дошка	куліш
шпак	дочка	куліш
шпик	дошка	кулик

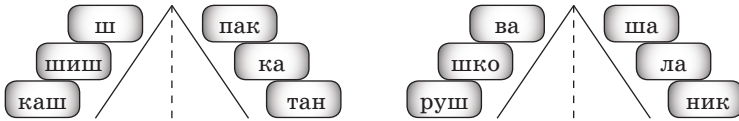
Учні знаходять «пеньки»: шпик, дочка, кулик. Аналізують значення невідомих слів.

- *Шпик* — це свиняче сало, зрізане з хребтової і бокової частини туші.
- *Куліш* — козацька страва, яку варили тільки з пшона та сала.
- *Кулик* — птах, який живе біля річки, болота, співає трелями.

Можна включити аудіозапис пісні кулика.

5 Читання пірамідок слів

— Дивлячись на пунктирну лінію, прочитайте слова.

— Подивіться, який гарний соняшник вийшов! Значить, ми добре попрацювали і можемо відпочити.

V. Фізкультхвилинка

Пригадаймо, друзі, вмить,
Як пшениченька шумить:
Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш!
Як в гайку струмок дзвенить:
Джр! — Джр! — Джр! — Джр! — Джр!
Як бджола в саду бринить:
Дз! — Дз! — Дз! — Дз! — Дз! — Дз!
Як шумлять у птаха крила:
Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш!

У морі синьому вітрила:
Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш!
Вітер з гаєм розмовляє:
Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш!
Поміж листячком гуляє:
Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш-Ш!
Й ми всі трохи пошуміли,
Від роботи відпочили.

VI. Продовження роботи над темою уроку

Завдання 3. Робота за Букварем (с. 106–107).

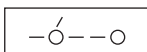
— А зараз прикрасимо наш рушничок синіми волошками!
А тому попрацюємо за Букварем.

Розгортаю свій Буквар
І знаходжу новий дар.
Букву «ша» цікаву,
Нову і незнану.

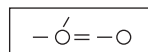
Н. Березіцька

1 Звуко-складовий аналіз слів, малюнки до яких зображені у Букварі

» Гра «Які слова сховалися у цих схемах?»

(Шашки, шапка)

(Шайба)

Двоє учнів складають ці схеми на дошці друкованими буквами, решта — аналізують разом.

2 Аналіз звукової моделі слова шипшина**3 Робота над словами у стовпчиках**

- 1) Читання виділеного (підкресленого) злиття у слові *шахісти*
- 2) Між якими злиттями стоїть буква «ша» у слові *шашки*
- 3) Читання хором, «ланцюжком»

4 Читання речень

Грати в шахи — розвивати розум.

Грати в хокей — бути сильним і спритним.

- *Шахи* — гра на дошці, поділеній на 64 світлі і темні клітинки, між 16 білими і 16 чорними фігурами за встановленими для них правилами пересування.
- *Хокей* — спортивна командна гра з шайбою або м'ячем на льодовому майданчику або трав'яному полі.

Одну сторінку Букварика ми вже пройшли,
Ось, погляньте — сині волошки вже розцвіли!
Ще залишилось шафран весняний посадити.
А для цього, що потрібно зробити?
Так, будемо текст ми читати,
Грати з героями й міркувати.

5 Робота над текстом «Хороша гра» (с. 107)**1) Читання тексту вчителем**

— У яку гру грали хлопці?

2) Словникова робота

- *Шайба* — диск з гуми або пластмаси для гри в хокей.
- *Уболівальники* — ті, хто турбується, переживає за спортсменів.
- *Тренер* — фахівець, який навчає, систематично вправляє у чомусь, з чогось.

3) Читання стовпчиків слів (з дошки)

гра грати пограти уболівальники тренер-старшокласник	лісу двір місто	команду капітан ковзани	створили розпочалася
--	-----------------------	-------------------------------	-------------------------

— Квітка готова, вона вийшла немов жива! Отже, зрозуміли текст ви чудово. І прийшов час самостійно почитати. А виростимо ми ромашку — білу, ніжну і милу.

4) Напівголосне читання тексту учнями

- Як називалися команди?
- Яка команда виявилася сильнішою?

5) Відповіді на запитання та вибіркоче читання

- Скільки команд створили хлопчики для гри в хокей?
- Яка команда забила першу шайбу?
- Як поводитися уболівальники?
- Що просили дівчатка капітана?
- Скільки всього шайб забили під час гри?
- Яким був загальний рахунок?
- Який висновок зробив після гри тренер-старшокласник?

Чому? Що ви скажете про гру?

6) Робота над виразністю читання

- Знайти в тексті питальні речення, окличні речення.
- З якою інтонацією їх слід читати?

7) Вправлення у читанні тексту

I абзац. Читання «буксиром» (з учителем).

II абзац. Читання «ланцюжком».

До кінця тексту. Читання «дощиком» у різному темпі (повільно, прискорено, скоромовкою, повільно).

Читання тексту кращими учнями.

— Ромашка готова, усміхається вона: «А метелик-шовкопряд — буде тут сидіти? Дуже хочу я його сюди посадити!»

6) Розвиток усного мовлення учнів

— Та ж нехай! Буде в нас метелик! Розкажіть, діти, у які ігри любляете ви грати?

— Молодці, ви були уважними і старанними. Подивіться, який гарний рушничок ми щойно вишили! (*Демонстрування рушника.*)

— А ось і Червона Шапочка прийшла — хліб-сіль нам принесла! Отже, настав час зустрічати дівчинку, яка власноруч вишила рушник.

7) Фізкультпауза

Тихо звучить українська народна мелодія.

Встаньмо дружно ми з-за парт,
Вирівняймо спинки,
Будем радо ми вітати
Працьовиту дівчинку!
Два прихлопи, два притопи.
На носок і каблучок.
Руки вліво, руки вправо.
Ми танцюймо «козачок».
Раз — присіли, два — присіли.
І в рядочок дружно стали.

У класі з'являється «дівчинка-лялька».

Учні

Хлібом-сілля зустрічаємо,
Раді бачить гостю й добру господиню.

Учні стають у три рядочки, тримаючи одне одного за плечі, а найперші подають «дівчинці» хліб-сілля на вишитому рушникові.

VII. Робота з дитячою книжкою

1 Підготовча бесіда. Словникова робота (*полотно, рушник, гаптувати, мережка*)

Ді в ч и н к а. Добрий день вам, діти! Ой, як приємно, коли так зустрічають! Я хочу радістю своєю поділитися, як я рушник вишивала! А чи знаєте ви, що таке рушник і навіщо його вишивають? (*Міркування учнів.*)

» Хвилинка-цікавинка

Кожний ранок у нас починається з рушника. Своїми м'якими, пухнастими лапками він знімає останній сон, надає сили, благословляє на новий день.

Рушник — це наш український оберіг. Він з нами і в горі, і в радості. З ним зустрічають новонародженого, з ним проводжають людину в останню дорогу. А у весільному обряді роль рушника особлива — з ним і сватів зустрічають, ним дружків та родичів обдаровують, ними молодих опоясують. А як на рушник молоді не стануть, то і весілля не буде.

У далекому минулому рушник мав декілька призначень: рушник — «утиральник» (для обличчя та рук), рушник — «стирок» (для посуду), рушник — ікона. Останніми прикрашали ікони, вишивали на них язичницьких богів. А в нашому випадку, рушник — прикраса класу. Він буде нагадувати нам про чудові традиції народу, про красу мистецтва й про дружбу нашого класу.

Полотно — тканина для вишивання (з льону, коноплі, бавовни). (Можна вишивати не тільки рушники, а й справжні картини, різноманітні прикраси.)

Гаптувати — вишивати шовковими з сріблом (або золотом) нитками.

Мережка — це ажурні шви, які вишитої роботі додають тонкості й витонченості.

Оздобити — означає прикрасити, зробити яскравішим, виразнішим, більш вишуканим, багатшим.

2 Читання вірша В. Лучука «Рушник»

Ді в ч и н к а. Я зараз розповім вам про те, як я вишивала рушник. А ви будьте уважні і скажіть, що я вишила на ньому?

Учитель виразно читає вірш напам'ять.

3 Бесіда за змістом прочитаного

— Чи сподобався вам вірш? Про що він? Що дівчинка вишила на рушничкові? (*Калинову гілку, книжку і сопілку*) Що зробила вона з рушничком? (*Оздобила портрет Шевченка*) Якими кольорами дівчинка гаптувала рушник? (*Всіма кольорами*) Де дівчинка вишила калинову гілку? (*Під мережкою внизу*) З якими почуттями дівчинка вишивала? Чи їй подобалося це робити? (*Вона працювала з добрими, ширими почуттями, залюбки.*)

4 Ознайомлення з книжкою «У труді зростаємо». Вірші, оповідання

— Щойно ми дізналися, як старанно дівчинка вишивала рушник, скільки любові вона вклала у свою працю. Ось у цій маленькій книжці ви можете знайти і прочитати яскраві перлинки, цікаві вірші й оповідання про працю людей.

Розгляньмо цю книжечку. Що ви бачите на обкладинці? (*Діти саджають дерева. Учні турбуються про природу.*) Як багато можна сказати, поглянувши лише на один малюнок! Але ж цікаво знати — що сховане в самій книжці, про що кожен твір? Отже, зазирнімо до середини самої книжки. Розгортаємо її на сторінці 2. Що бачимо? Як ви вважаєте, про що віршик? Подивіться, скільки праці слід вкласти, щоб отримати хліб! Тут і сонечко, і дощик, і сама земля працюють. А скільки потрібно зробити людині? Виростити пшеницю, змолоти, спекти, подати на стіл. Велике і щире спасибі потрібно сказати усім! Прочитаємо назву твору. Як ви вважаєте, про що він? (*Міркування учнів.*) Хто є автором?

— Подивимось, що зображено на 3-й сторінці. Чи знайомий нам цей вірш? (*Так, це вірш дівчинки, яка вишивала рушник.*) Як ви дізналися? (*З малюнків, назви твору.*) Хто автор? Володимир Лучук — чудовий письменник, який пише цікаві оповідання, вірші для дітей. З його творчістю ви будете знайомитися й у наступних класах. А цей віршик про рушник тепер ви зможете не тільки виразно й гарно прочитати своїм близьким! Іще ви зможете розповісти про рушник, про те, яке значення він має у житті людей!

— Гортаємо сторінку. Чи любите ви малювати? Це справжня праця! Подивіться, скільки радості в очах хлопчика! Як називається оповідання? Скажіть, про що воно? (*Міркування учнів.*) Більш детально ви зможете дізнатися, прочитавши цей невеличкий віршик. (*Розглядування малюнків, назв творів, міркування учнів, про що йтиметься у наступних віршах і оповіданнях.*)

— Знайдемо зміст книжечки! Так, він знаходиться у кінці — на сторінці 19. Про що ми можемо дізнатися зі змісту? (*Міркування учнів.*) Куди ви спершу будете дивитися, якщо вам потрібно буде знайти якийсь твір? (*У зміст книжки.*) А що ми можемо дізнатися

з останньої сторінки обкладинки? (Ми зможемо виконати цікаві завдання до творів книжки, які запропонував їй упорядник.) А де ми можемо дізнатися, що це за книжечка, хто художник, упорядник, у якому році вона вийшла?(Відповіді учнів)

VIII.

Підсумок уроку (метод «Мікро

- З якою буквою ви сьогодні ознайомилися?
- Який звук вона позначає на письмі? Як утворюється звук [ш]?
- На що схожа буква «ша»? З яких елементів складається?
- Що читали на уроці? Які нові слова запам'ятали?
- Яку скоромовку ви вивчили на уроці?
- Що означають слова: *рушник, шайба, хокей, пороша, шило, куліш, кулик*?
- Хто такі *тренер, уболівальники*?
- Про що нам сьогодні розповіла дівчинка? Який вірш вона прочитала? А де ми зможемо його зустріти?
- Як називається книжечка, у якій був надрукований цей вірш? Які твори вона містить?
- Який із творів ви б хотіли прочитати вдома? Чому?
- Чи вдалося на уроці нам добре попрацювати? Чи виникали труднощі? Як ви їх поборолі?
- А зараз слово хочуть вимовити наші гості — Червона Шапочка та дівчинка з рушничком!

Учитель від імені «гостей» дякує за роботу на уроці, відзначає найактивніших учнів, дає поради слабким учням, налаштовує учнів на самостійне читання віршів, оповідань з книжки «У труді зростаємо».

У куточку читача стоїть книжечка оця!
 Ви її тільки візьміть —
 Й прочитайте вірші вмить.
 Вона вам багато цікавого розповість!
 А потім розкажіть своїм друзям і дорослим
 Про те, як можуть працювати люди!

О. А. Дехніч

УРОК 156 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви *ш* («ша»), складів, слів із нею. Урок-подорож

Мета: вчити учнів писати рядкову букву *ш* («ша»), зіставляти схоже й відмінне у її елементах з іншими буквами, з'єднувати її в склади та слова; збагачувати словниковий запас; удосконалювати уміння робити звуко-буквений аналіз слів; розвивати творче мислення учнів, пізнавальний інтерес до орфографії, каліграфії й орфоєпії, спостережливості, во-

лю, уміння зіставляти, дрібну моторику; виховувати в учнів працелюбність, сумлінність, старанність, наполегливість, культуру мовлення, шанобливе ставлення до природи.

Обладнання: аудіозапис звуків лісу (шелест листя, дзичання шершня, дзюрчання струмка, спів птахів, свист вітру); таблиця «Пиши правильно»; малюнки (шпак, шуліка, ліс, пеньок із картокою-завданням, черепаха, шершень, шиншила, шипшина, шина, шило, змія-полоз жовтобрюх, мишка, кішка, сир, куц малини); таблиця — зразок написання друкованої та письмової літери *ш* («ша»); малюнки-картки з літерою і словами, що містять букву *ш* — королеву (для кожного учня), шуба, шапка, шабля, ромашка; аркуш паперу, прописи, кольорові олівці; мікрофон.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав дзвінок, починаємо урок.
Працюватимем старанно,
Щоб почути у кінці,
Що у нашій першій класі
Діти — просто молодці!

— Сьогодні ми будемо справжніми дослідниками. Дізнаємося, як живуть мешканці країни Шашландії. Ця країна знаходиться дуже далеко — за безкраїми морями, за дрімучими лісами. Дорога нелегка, можна заблукати! Тому на допомогу до нас прилетів птах. Як його звать, ви дізнаєтесь із загадки.

Гриць дивується. Питає,
Що за пташка так співає:
Як горобчик, цвірінчить,
Мов сорока, скрекотить.
А ще інколи, бува,
Що кричить, немов сова!
Хто ж виспіває отак?
Та тож так співає... (*шпак*)!

II. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми, мети і завдань уроку

— Сьогодні ви дізнаєтесь таємниці життя моєї країни. Її символ — буква... («ша»). Ви навчитесь правильно писати букву «ша», поєднувати її з іншими буквами, складати з нею слова, а також зможете зробити справжнє відкриття про букву «ша».

III. Актуалізація опорних знань учнів

— Чи готові ви відкрити новий світ, країну нову? Тож візьмемо ми з собою мужність, хоробрість, уважність — й почнемо летіти. Летимо через безкрайні моря! (*Учні уявляють політ, імітують його відповідними рухами рук.*)

1 **Бесіда за матеріалом уроку читання. Словникова робота**

Звучить швидка музика.

— Погляньте, назустріч нам летить птах! Це ж шуліка! Хтось з вас знає, що це за птах?

Шуліка — хижий птах з довгими крилами і слабкими ногами. Він проводить більшу частину часу в парінні. Харчується падаллю, іноді нападає і на живих тварин.

Він несе лист. Подивимось, що там? (*Учитель бере листа в шуліки.*)

Завдання. Я читатиму віршик, а ви запам'ятайте і порухуйте слова зі звуком [ш].

ШУЛІКА

Шуг! — шуліка шугонув,
До курчат у двір майнув.
Тут Сашко стоїть уже —
Пильно квочку стереже.
Від шуліки, від ворони
Він — надійний оборонець.
— Шуги, шуги із подвір'я,
Бо своє розгубиш пір'я!

(Усього 8 слів зі звуком [ш]: *шуг, шуліка, шугонув, Сашко, шуліки, шуги, шуги, розгубиш.*)

— Який звук [ш]? Якою буквою він позначається на письмі?

— Про що ви дізналися з віршика?

2 **Звуко-буквений аналіз слова *шуліка***

—○=○'—○ (6 б., 6 зв.)

— Безкрає синє море ми перелетіли і потрапили до чарівного лісу країни Шашландії. (*Звучить шелест листя.*) Тут хтось живе! Хатиночка якась! Подивимось, хто там? Так, це літера «ша». (*Демонстрація літери.*)

IV. Вивчення нового матеріалу**1** **Графічний аналіз рядкової букви «ша»**

— Подивіться на букву «ша». Із яких елементів вона складається?

— Зіставте друковану і рукописну букви «ша». Що спільного, чим відмінні? (*Учні разом із учителем порівнюють літеру «ша» з літерами і, ї, у, й, у.*)

— Знайдіть у рядку «зайву» букву. (*Учитель пише на дошці: ш ш ш ш ш ш ш ш ш.*)

— Чим подібні букви *ш* і *и*? Які ще букви мають такі самі елементи, як і літера «ша»?

— Що вам нагадує буква «ша»? На що вона схожа?

— З хатинки вийшли щойно ми! Подивіться, стоїть пеньок. Тут написано — хто живе у ньому.

Любить плавати, пірнати,
По пісочку мандрувати.
Спину захищає щит,
Дуже давній вона вид! (Черепашка)

— Так, це черепашка.

Давайте намалюємо її з букви «ша». А для цього візьемо в руку одразу два олівці. Спочатку малюємо панцир під рахунок: *i-раз-i-два-i*. (На дошці учитель малює букву «ша».) Це її нижня частина. Не відриваючи руки, малюємо верх (заокруглюємо ліворуч). Вийшло? Намалюємо голівку, трохи витягнемо шийку — око гарне, ротик, хвостик, лапки. А тепер зробимо справжній панцир — букву «ша» парасолькою прикриємо і гарну черепашку отримаємо!

2 Пояснення написання рядкової букви *ш* (ша)

1) Розповідь черепашки про те, як писати рядкову букву *ш* («ша»)

— Розкрию вам секрет — як букву «ша» писати!

Рядкова буква *ш* («ша») складається з трьох коротких прямих ліній, заокруглених унизу праворуч. Починаємо писати від верхньої рядкової лінії коротку пряму лінію вниз на себе. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч. Торкнувшись нижньої рядкової лінії, ведемо вгору до верхньої рядкової лінії. Не відриваючи руки, ведемо по писаному коротку лінію вниз на себе. Заокруглюємо, торкнувшись нижньої рядкової лінії, праворуч. Ведемо вгору до верхньої робочої лінії. Не відриваючи руки, пишемо по писаному коротку пряму лінію вниз на себе.

Біля нижньої рядкової заокруглюємо праворуч угору, торкнувшись цієї лінії. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка.

Літеру пишемо під рахунок: *раз-i, два-i, три-i*.

2) Письмо букви ш («ша») у повітрі разом із шершнем

Звучить дзижчання шершня.

— До нас шершень прилетів. Він щось хоче нам сказати: «Навчіть і мене букву “ша” писати». Допоможемо йому?

Учні з учителем імітують політ шершня й у повітрі «пишуть» літеру «ша» з коментуванням дій під рахунок: *раз-і, два-і, три-і*.

3) Письмо букви «ша» мокрим пензликом з мишкою шиншилою

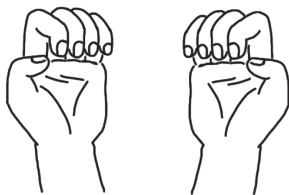
Ш и н ш и л а. Я — маленька мишка Шиншила. Я теж хочу букву ш («ша») написати. Та не знаю, як це робити.

У ч н і. З радістю покажемо! Будь уважною!

Трое учнів працюють біля дошки, решта — на маленьких дощечках, що швидко висихають. Вони пишуть пальцем, який змочують у воді. Після цього аналізують написане на дошці й у себе.

— Дуже дякую вам, друзі. За вашу доброзичливість дарую вам гру: «Кішка й мишка»!

3 Пальчикова гімнастика з кішкою і мишкою

Кішка показує кігті. *Вихідне положення*; долоню поставити вертикально нагору. Пальці випрямити й розвести вбоки. Сильно згинати та розгинати кінчики пальців.

Якщо точить кігті кішка,

Значить, десь сховалась мишка.

Мишка. *Вихідне положення*; мізинець і вказівний палець зігнути — це «вухки»; середній, підмізний і великий пальці зімкнуті й витягнуті.

Вправа виконується спочатку однією рукою, потім — іншою, далі — двома руками одночасно.

Тишком-нишком вийшла мишка із нори.
У шкряботушки ніс і вухка догори.

4 Письмо рядкової літери ш («ша»)

1) Підготовка руки до письма букви ш («ша»)

— Подивіться, шипшина росте! Як вона гарно пахне! А на ній — завдання:

«Розгорніть прописи на сторінці 24, виконайте підготовчі вправи на першому робочому рядку, з'єднавши усі пунктирні лінії».

2) Написання літери ш

Раптом чути звук сильного вітру.

— Діти, це ліс оживає! Він свою королеву зустрічає!

— Придивіться, як багато літер «ша» у неї!
(15) Знайдіть їх і обведіть різнокольоровими олівцями — прикрасьте її.

— Королеві сподобалось, як ви її прикрасили. Тому вона дарує вам завдання: «У прописах знайдіть другий робочий рядок. Обведіть літеру ш (“ша”) за пунктирними лініями, запам’ятайте кожен рух і продовжте писати літеру ш (“ша”) самостійно».

Учитель задає ритм: *раз-і, два-і, три-і*. Учні пишуть під диктовку.

— Знайдіть королеву — букву ш («ша») — і вдягніть їй корону.

Слова королеви: «Які розумнички! Тепер ви не забудете, як гарно і правильно писати букву ш (“ша”)!»

5 Письмо складів з літерою ш («ша»)

Звучить аудіозапис — «шипіння» змії.

— Чуєте, хтось шипить. Це змія — жовте брюшко. Вона приготувала нам ще одне завдання. Подивіться на третій рядок. Послухайте жовтобрюшка і скажіть, які склади він хоче, щоб ви написали! (*иш, іш, ши, шу, ше, ош*)

Учні разом із учителем звертають увагу на з’єднання букв.

6 Письмо слів з літерою ш («ша»)

— До нас завітали друзі — мишка і кішка! У них є смачненький сир! Той, хто виконає їх завдання, зможе його скуштувати!

Завдання: «Написати слова на четвертому і п’ятому рядочках. Придумати з двома з них одне речення».

— Тож треба сісти рівно і струнко й маленькі слова з літерою ш («ша») написати гарно.

Учні аналізують написання слів, придумують речення, розповідають його сусідові по парті й оцінюють свою роботу. Якщо все вийшло — малюють у себе у зошиті шматок сиру.

Шина — частина автомобільного колеса з гуми.

V. Фізкультхвилинка

Час прийшов відпочивати:
Треба всім нам встати.
Будьмо в кішки-мишки грати
І їх демонструвати.

МИШКА

Шматок сальця шукає мишка,
У нашій шафі шарудить.
Як шугоне на мишку кішка!
А мишка — шусть у шпарку вмить!

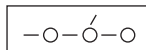
VI. Письмо слова *машина* після попереднього звуко-буквеного аналізу

— Куц малини ми зустріли. Він сказав нам: «Я шумлю, шумлю, шумлю — й рими до слів творю. А спробуйте ви розгадати мою загадку!»

Залізний кінь фарбований,
Гумою підкований.
От такі в нас чудеса —
Є чотири колеса.
Хатка йде собі сміливо,
Хочеш — вправо, хочеш — вліво.
Хочеш — в ліс чи до ріки.
Що за хатка, дітлахи? (*Машина*)

— Звуко-буквений аналіз слова цього ви зробить, а потім, скориставшись схемкою (звукового аналізу), нові слова до неї утворить.

Учні роблять звуко-буквений аналіз слова *машина*. (6 б., 6 зв.)

VII. Творча робота

— Ви були дуже старанними й уважними, тому королева запрошує нас відвідати її володіння. Та перш ніж ми поїдемо, допоможімо їй переодягнутися! Зараз ми дізнаємося, що королеві потрібно вдягти для подорожі.

Королева

Гріє взимку, наче груба,
Хутряна, тепленька... (*шуба*).

— Це незвична шуба. Її королева зробила власноруч! Подивімося, з чого вона її шила? (*Міркування учнів.*)

— Що ж ще бере з собою королева?

Відгадай-но, що за штука
На потилиці сидить,
Що без неї мерзнуть вуха,
А на злодію горить. (*Шапка*)

— А цю королівську шапку зробив її вірний слуга — мишеня. Подивімося — з чого вона зроблена? (*Міркування учнів.*)

— Незамінним атрибутом королеви є її охорона. Тому бере вона з собою... (*Міркування учнів.*) Справді — це шабля. Нею може користуватися тільки королева. З чого вона зроблена?

Шило — голка з ручкою.

— Вирушаймо у подорож! Для подорожі нам потрібні аркуш паперу, кольорові олівці, гумка.

Звучить музика лісу.

— Подивіться, ми потрапили до лісової галявини! Тут ростуть ромашки. Подивіться, які вони гарні! Спробуйте розгадати їх секрет! (*Пелюстки і листок складаються з літери ш.*)

— Ми підійшли до магічної стежинки. Тепер кожного з вас вона поведе у різні краї. Що ви побачите, кого зустрінете — вам слід намалювати на своєму аркуші. Час пішов! (*Звучить музика лісу.*) Через 5 хвилин повертаємось додому!

Учні фантазують, створюючи на аркуші різноманітні образи з літерою ш («ша»). Через 5 хвилин учні розповідають, де вони побували, що побачили, що намалювали.

VIII.

Підбиття підсумків уроку.....

1 Метод «Мікрофон»

— Ось і добігла кінця наша подорож країною Шашландією. Згадаємо, що ми досліджували? (*Написання літери ш («ша») окремо, у складах, словах.*)

- Де побували? Про що дізнались?
- Що ще б хотіли дізнатися?
- Над чим ще слід попрацювати?
- Що вийшло найкраще?

2 Оцінювання роботи всього класу, найактивніших учнів учителем, самооцінювання учнів за допомогою смайликів

— Кому на уроці було все зрозуміло, з усіма завданнями впоралися впевнено, намалюйте веселого чоловічка. (☺)

— Якщо ви не змогли гарно виконати деякі завдання, намалюйте такого чоловічка. (☹)

— Кому на уроці було дуже важко працювати, із завданнями не змогли впоратися, намалюйте сумного чоловічка. (☹)

О. А. Дехніч

УРОК 157 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букви «ша». Перевірка навичок читання. Урок-турнір

Мета: закріпити знання учнів про букву «ша» та її звукове значення; удосконалювати навички виразного читання, звукового та звуко-буквеного аналізу слів; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати фонематичний слух, аудіативні вміння, навички спілкування у групі, колективі, навички виразного та динамічного читання; сприяти розвитку фантазії, творчості; виховувати дбайливе ставлення до природи, бажання оберігати й допомагати птахам взимку, культуру спілкування у групі, колективі.

Обладнання: аудіозапис співу пташок, дзюрчання струмочків, шелесту листя, свисту вітру, хуртовини; «мобільний телефон» із зашифрованим словом; атрибути команд (головні убори «Комашок», «Ромашок», «Шовкопрядів», три скриньки для збирання «балів»); табло; іграшки (мишка, шуліка, шиншила, ялинка, лісова фея, снігова королева); малюнки трьох гір у вигляді «кішки» (найбільша), «мишки» (середня) і «шишки» (найменша); малюнки (шайба, кашкет, капелюшок, жакет, штани, шаровари, шорти); зерно пшениці; кришталеві зірочки; горішки (три); таблиці-пірамідки для читання; три ялинки з паперу; пшоно; ягоди шипшини і горобини; кришталеві «сльози»; сніжинки; три кошики; «сніжки зі словами» із зім'ятого паперу; три грамоти; медалі для найактивніших; солодоці.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Звучить музика лісу: спів пташок, дзюрчання струмочків, шелест листя, перегукування тварин.

Мерщій урок розпочинаймо,
Птахів лісу привітаймо.
Ось, ви чуєте — це знак! (Звучить спів шпак.)
До нас у гості завітав... шпак.
Дружно встали — посміхнулись
І до сонця потягнулись.

А тепер сідають ті,
У кого очі голубі.
Сіли сірі оченята,
А тепер, і з карими очима —
Дівчата і хлоп'ята!

II. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці на нас чекає незвичайна пригода! Яка ж вона?
Про це нам розповість чудо-птах — шпак із країни Шашландії!

» Гра «Дешифрувальник»

Шпак демонструє мобільний телефон.

Доброго дня вам, друзі мої!

Поділюся я з вами секретом своїм!

Ось телефон мобільний — він незвичайний!

Він дуже повчальний!

Ховається в ньому загадка-слово!

Відгадавши її,

Секрет нашого уроку відкриємо ми!

— Тож будьмо сміливими, кмітливими й уважними! Дізнаємось, що ж чекає нас на уроці?

1 АБВ	2 ГДЕ	3 ЄЖЗИ
4 ІЙ	5 КЛМ	6 НОП
7 РСТ	8 УФХ	9 ЦЧШЩ
*	0 БЮЯ	#

— Літери в мобільному телефоні розташовані під цифрами на кнопках. Кожній цифрі відповідає кілька літер. Щоб відгадати зашифроване слово, слід вибрати тільки одну літеру. Отже, будьте уважними: 7, 8, 7, 6, 4, 7. (Відповідь: ТУРНИР.)

— Молодці! Ви відгадали! Це послання від Королеви Шашландії! Вона запрошує нас взяти участь у турнірі своєї країни! Він присвячений священній букві «ша». Мешканці країни кажуть: «Той, хто спробує свої сили в цьому турнірі, зможе не тільки закріпити знання про букву “ша” та її звукове значення, удосконалити навички читання складів, слів, речень із цією літерою, а й дізнається багато цікавого про життя пташок».

Будемо ми трьома командами грати,
Плідно й швидко працювати!
Перший рядочок — команда «Мурашок»,
Другий рядок — команда «Ромашок»,
Третій ряд — команда «Шовкопряд»!

Кожна команда має свої атрибути — «головні убори», скриньку для збирання «балів». Парти можна розставити буквою П, щоб команди мали змогу бачити одне одного і спілкуватися зі своїми учасниками.

— Країна Шашландії стоїть на трьох чарівних горах: Кішка, Мишка й Шишка. (*Учитель демонструє малюнки гір.*) Наприкінці турніру кожна команда опиниться на одній з гір. Перша гора — Шишка. Це гора соснових лісів і прекрасних полів. Друга гора — Мишка. На ній мешкають різноманітні звірятка, які будують країну Шашландію. А третя гора — Кішка. Тут народжуються добрі ідеї, живуть чарівники й феї. Вони постійно змагаються за добро і мир, за дружбу й благополуччя своєї країни. (*Щоб до неї дістатися, слід набрати найвищу кількість балів.*)

Перед вами — табло. На ньому висвічуватимуться зроблені вами «кроки», зароблені бали. Ваше завдання — зробити якомога більше «кроків», тобто набрати бали, щоб можна було дістатися найвищої гори. Якщо «кроків» буде замало, то команда може взагалі не потрапити на жодну гору, а залишитися лише біля її підніжжя. При цьому слід дотримуватися правил гри: не викрикувати, поважати думки своїх товаришів, відповідати лише тоді, коли на це дасть згоду вчитель. За недотримання правил хоча б одним учасником знімаються бали з його команди.

Чи готові ви змагатися
І про висоту своїх знань дізнатися?
Тож турнір розпочинаймо і учасників вітаймо!

Учні разом з учителем виконують ритмічний малюнок оплесками.

III. Турнір (закріплення знань про звукове значення букви «ша»)

1 Артикуляційні вправи

Завдання від мишки

1) Гра «Згадаймо скоромовки» зі звуком [ш]

Ось і перший тур на нас чекає,
Усіх учасників скликає!
Підготуємо ми ротик,
Щоб активним був увесь час!
А для цього ми промовим
Скоромовочки для вас!

За кожну скоромовку мишка роздає кожній команді по зернині пшениці.

Учитель починає скоромовку — команди по черзі продовжують, виконуючи відповідні рухи. (*Спершу тихо і повільно, голосніше і швидше, дуже швидко і напівголосно, завершують у середньому темпі тихо, чітко вимовляючи кожний звук.*)

- Що шукаєш, мишо? Киш! Шурхотіти вже облиш!
- Якби кішці до кошика та чотири грошика.
- У чотирьох черепашок четверо черепашенят.
- Шило шубку Шурі шило,
Шовком, шерстю шви обшило.
Вийшла шубка прехороша
Нашій Шурі на порошу.
- Шпак шпачисі каже гнівно:
«Шершень захопив шпаківню!
Швидше шибеника гнати,
Шпаченят обороняти!»

► Пальчикова гімнастика

МИШКА

Вихідне положення; мізинець і вказівний палець зігнуті — це «вушка»; середній, підмізинний і великий пальці зімкнуті й витягнуті. Вправа виконується спочатку однією рукою, потім іншою, далі — двома руками одночасно.

Тишком-нишком вийшла мишка із нори.
В шкряботушки ніс і вушка догори.

2) Гра «Запам'ятай скоромовку!»

Молодці команди всі!
Ви — розумнички мої!
Зараз гра на вас чекає.
Яка ж команда швидше скоромовку запам'ятає?

Учні слухають скоромовку, усі разом промовляють і кожна команда демонструє свій результат — вивчену скоромовку.

Яша й Саша — два друзики
Йшли обтрушувать грушки.
Поспішали — поспішили:
Сашин кошик залишили...
Саша кошик лаштував,
Яша груші куштував.

За Г. Бойком

Найактивнішим учасникам команд мишка роздає кришталеві зірочки. Усі «нагороди» команди кладуть до «командної скриньки».

2 Гра «Впіймай звук». Словникова робота

Завдання від шуліки

— Коли чуємо звук [ш] — плескаймо в долоні. (*Шуліка плескає крилами.*)

Присідаємо тоді — як немає звука [ш] у слові! (*Шуліка присідає.*)

— Потренуємося ми трошки: «Кішка» — учні плескають. «Скаче» — учні присідають.

А тепер уважні будьте! Спершу тихо і повільно слова я буду говорити! Потім швидше, швидше — щоб було вам цікавіше!

Шуба, шапка, капелюшок, штани, шорти, картуз, кашкет, шайба, сарафан, джинси, жакет, кишень, шаровари.

— Молодці, ви були кмітливими! А зараз я перевірю, яка команда найуважніша й найактивніша! Ви прослухали слова. (Учитель може знову зачитати слова, що подані вище.) Яке з них було зайвим і чому? (Усі слова позначають одяг, а слово «шайба» не є одягом. Це диск з гуми або пластмаси для гри в хокей. Тому воно зайве.)

— Що таке кашкет (картуз)? (Чоловічий головний убір із козирком)

— Для чого носять капелюшок? (Капелюх — головний убір, що носять восени, навесні або у літній період (солом'яний) для захисту голови і волосся від опадів, вітру, сонця. Він також може бути й головною прикрасою. Капелюшок зазвичай носять жінки, а чоловіки — капелюх.)

— Як ще можна назвати жакет? (Піджак, сюртук. Зазвичай — це коротка жіноча одяг, яку носять поверх блузки або плаття. Або чоловічий верхній одяг, схожий на довгий піджак.)

— Чим відрізняються шаровари від штанів і шортів? (Шаровари — національний одяг деяких народів, широкі штани, які можуть носити не тільки чоловіки, а й жінки. Вони дуже вільні в стегнах, часто зі зборками на талії і зібрані біля кісточок унизу. В Україні їх носять козаки.)

3 Звуко-буквений аналіз слів *шайба, кашкет, шаровари*

Завдання від шиншили

Кожній команді дається завдання — зробити звуко-буквений аналіз слова і продемонструвати його іншим командам. За правильно зроблене завдання команди отримують по горішку від шиншили.

— о́ = — о

шайба —
5 букв, 5 звуків

— о — — о́ —

кашкет —
6 букв, 6 звуків

— о — о — о́ — о

шаровари —
8 букв, 8 звуків

4 Підготовка до читання тексту: «Поспішай, синичко!»

1) Читання складів з буквою «ша»

Завдання від ялинки

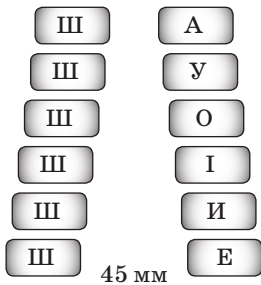
Розім'яли ми наш ротик й вушка,
І пам'ять наша увібрала все, як гумка!

Час прийшов очіцям працювати
 Ї склада з буквою «ша» читати!
 Перед вами ялинковий ліс стоїть,
 Гілочками шарудить.
 І шепоче нам на вушко:
 «Посадіть ялиноньку маленьку,
 Нехай виросте гарненька».

Це зробити нам не тяжко!
 Наберемо повітря повні легені,
 Зосередьмо погляд на «стволі» — вертикальній лінії,
 Ї «окропімо» ялиночку складами,
 Що будуть перед нами!

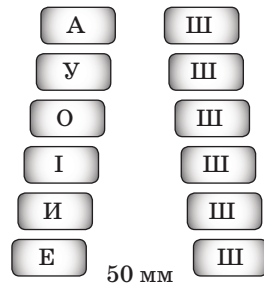
Для роботи з класом учитель пропонує демонстраційні таблиці-піраміди, а кожному учневі індивідуально — подібні схеми значно менших розмірів. Біля підніжжя I — 45 мм, II — 50 мм, III — 55 мм, IV — 60 мм. Зосередивши погляд на вертикальній лінії, учні читають склади, слова згори донизу.

— Потренуємося ми спершу разом прочитати. А потім кожна команда буде свою ялинку складами «поливати».

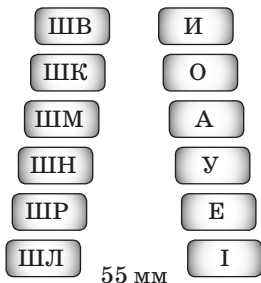
45 мм

Читають усі команди.

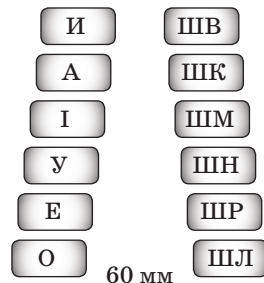
50 мм

Читає команда «Мурашки».

55 мм

Читає команда «Ромашки».

60 мм

Читає команда «Шовкопряд».

► Міні-розрядка

Учні імітують ялинок.

Учитель кожній команді роздає по ялинці «з паперу».

Виросли в нас три ялинки,
Гарні й чарівні!
Покажімо їм — які струнки ми!
Тож нехай рівняються на нас —
Ось такий у нас зразковий клас!
А тепер красунь прикрасить зможемо,
Й лісовій феї допоможемо!

2) Читання слів з буквою «ша»

Завдання від лісової феї

Подивіться на ці кульки зі складами,
Хто їх швидше прочитає,
І слова, що ховаються у них, відгадає?
Той отримає кольоровий шар.
Він вам буде, як маленький дар!

— Кожній команді — своя кулька! Будьте уважні — раз, два, три — «Чарівна паличко, гру розпочни!»

Команди грають по черзі; якщо команда забариться, то на допомогу приходять учасники інших команд. У кінці гри підсумовуються бали й найактивніші учні отримують від феї маленьку кульку. При цьому учні дотримуються правил гри: не викрикувати, поважати думки своїх товаришів, відповідати лише тоді, коли на це дасть згоду вчитель. За недотримання правил хоча б одним учасником, знімаються бали з його команди.

ка ш кет	на пер ша ри ти хи	ми рох п шо но
сид т иш а м	шви дко денько	шко да ла
шма т тки точки	пт к ашк а ком ром	шип ши на лок

3) Підготовка до сприйняття тексту «Поспішай, синичко!»

Звучить свист вітру, заметіль хуртовин.

Чуєте, це Снігова королева мандрує,
На зиму люту й сувору чаклує.
Хурделиць сніжних й сильних вітрів закликає,
Лютий мороз у ліс запускає!
Де живуть пташки й комашки,
Всілякі тваринки й рослинки...
Землю холодною ковдрою вкрило,
І життя в лісі... заморозило.
Раптом чути спів синички.

— Хтось до нас звертається... (Учні прислухаються до співу синички.)

Так, це пташка озивається!
Її чари не беруть,
Й ховається вона у лісі тут!

1-ша Синичка

Я пташка невеличка,
У мене білі щічки,
Сірі лапки й чорна шапка,
Фартушок жовтенький.
Люблю їсти з годівнички,
Звуть мене... (синичка.)

1-га Синичка

Живу я в лісі цьому вже чимало.
Нас, пташок, люта зима спіткала!
Комашки захватись вспіли,
Ведмеді сплячку свою зустріли.
Хто залишився ось тут жити,
Той не буде вдосталь ситий,
Ми вимушені їжу шукати,
Щоб від голоду не померати.
Бо все заспало снігами,
Й нічого не видніється під ними.

— Діти, а ми зможемо допомогти пташкам лісу? Як? (Зможемо. Для цього потрібно зробити годівнички, розвісити їх на деревах і насипати туди зерна, крихти хліба та ін.)

— А нагодувати синичок ми можемо зі своїх скарбничок, та от біда — зерна ж у нас нема!

З'являється лісова фея, яка дає завдання:

Я вам допоможу зерно дістати,
Та вам потрібно за двома синичками прослідкувати,
Й дізнатися — куди й чому вони поспішають?

Заховаймося в хащі (Учні ставлять руки біля очей.)
Й послухаймо їх мерщій!

5 Робота над текстом: «Поспішай, синичко!»

1) Слухання (сприйняття) текст

Учитель читає текст, «розігруючи» його за допомогою двох іграшкових синичок.

— А зараз — увага! Настав час позмагатися за їжу для пташок! Розігруються пшоно, ягоди шипшини та горобини. Потрібно лише правильно відповісти на запитання й добре виконати від феї завдання! (Пропонуються запитання для команд.)

— Де зустрілися синички? (У лісі)

— Про що спитала перша синичка? (Чи снідала друга синичка?)

— Що відповіла друга синичка? (Що вона не снідала, що шукає хоч якусь комашку в корі.)

— Що порадила перша синичка? (Щоб друга синичка летіла до школи, де у саду є годівнички.)

— Що є у годівничках? (Там є пшоно, шматочки сала, ягоди шипшини та горобини.)

— Чому друга синичка порадила поспішати першій? (Міркую й відповідає кожна команда.)

Команди отримують зароблене пшоно, ягоди шипшини та горобини.

IV. Фізкультхвилинка

Встаньте діти, встаньте в ряд: (Учні тримаються за плечі
Один за одним, паровозиком, підряд. і йдуть одне за одним.)

До школи лісової ми поїдемо,

Й пташок годувати почнемо!

Поїзд мчить — Гу! Гу! Гу!

Я, як пташка, полечу,

(Махи руками в сторони, вгору;
йдуть на носочках.)

Як берізка — постою.

(Руки піднімають вгору
і випрямляються.)

Як зайчик — заховаюся,

(Учні присідають.)

І як мишка вмийся.

(Учні «вмиваються» ручками.)

А тепер — піду, піду

(Сідають на свої місця.)

Й місце для годівнички я знайду.

V. Читання тексту «Поспішай, синичко!»

1 Читання пірамідок слів, надрукованих на дошці

— Настав час розвішати наші годівнички. Але за кожне місце в лісі слід поборотися. У цій лісовій школі — такі закони! Тож

послухаймо лісову фею — вона дасть ідею, — як розвішати годівнички!

Завдання від лісової феї

Перед вами — дерева,
(Фея показує на пірамідки слів.)
На них слід вдягти слова.
Так ми годівнички повісимо,
Й пташок нагодуємо!

— Прочитайте пірамідки слів, дивлячись на пунктирну лінію.

	о	сь
пшо		но
знай		ду
спи		тала
ко		машку
пос		пішай

Читає команда «Ромашки»

ші		сть
тіль		ки
я		годи
шип		шини
шви		денько
го		дівничок

Читає команда «Комашки»

	д	ві
си		диш
си		ничко
сні		дала
шма		точки
зу		стрілися

Читає команда «Шовкопряд»

— Молодці, з цим завданням всі команди чудово впоралися. А тепер залишилося скликати пташок до годівничок.

С и н и ч к а. Ви не зможете їх покликати, бо Снігова королева заморозила їх, і тепер вони сидять у Букварі на сторінці 108. Вони дуже хочуть на волю, та немає в них сил вибратися. І лише ви, дітки, зможете їм допомогти. А для цього потрібно не тільки виразно прочитати текст «Поспішай, синичко!», а й дати правильні відповіді на поставлені запитання! Слід так старанно все робити, щоб на очах у Снігової королеви з'явилися сльози! Якщо вам це вдасться — синички будуть вільні!

2 Робота в командах

Учні самостійно напівголосно читають текст, допомагаючи своїй команді знайти відповідь на запитання. При цьому можна використати прийом читання «блискавка»: хто прочитає найбільше за одну хвилину; читання по «засічках» («кидок» — мовчки; «небо» — відпочивають; «дощик» — тихо, голосніше; «хвиля» — повільно, швидко; очима — до кінця.)

- Відшукайте питальні речення. (*Команді «Ромашки»*)
- Відшукайте окличні речення. (*Команді «Комашки»*)
- У словах якої синички під час читання потрібно передати інтонацію радості, а якої — сум? (*Команді «Шовкопряд»*)

3 Читання тексту ланцюжком, хлопці — дівчата, останнє речення — усі вголос. Вибіркове читання

► Робота над виразністю читання окличних і питальних речень

- Про що спитала перша синичка? Зачитайте з інтонацією.
- Що шукала друга синичка? Як слід прочитати це речення?
(*Із сумом*)
- Відшукайте відповідь на питання «Що було в годівничках?».
Зачитайте.

4 Читання тексту за особами

- Між ким іде розмова у цьому тексті? (*Між двома синичками*).
- Як називається розмова між двома особами? (*Діалог*)
- Які дійові особи у цьому тексті? (*Дві синички і автор*)
- Скільки учнів мають читати текст? (*Троє учнів*)
- Прочитайте текст за особами. Скажіть, що вас вразило у вчинку першої синички?

Учні працюють у парах, потім команди представляють свою пару, яка читає текст перед класом. Найкраща пара отримує бонус від Снігової королеви — кришталеву «сльозу».

— Розумнички! Снігова королева вражена вашою старанністю й наполегливістю, тому вона відпускає синичок на волю. Але вас відпускати без подарунків вона не хоче. Тому приготувала для вас цікаве завдання.

VI. Перевірка навичок читання на основі тексту «Жадібна синичка».....

1 Сприйняття тексту «Жадібна синичка»

Завдання від Снігової королеви

— Я хочу вам розповісти про одну пташку. Послухайте мене уважно! Скажіть, чому вона сама?

Учитель читає текст «Жадібна синичка», попередньо пояснивши значення слова *настовбурчити* — підняти, поставити прямою.

ЖАДІБНА СИНИЧКА

Коли випав перший сніг, діти в нашому дворі змайстрували годівничку. Тільки-но розвиднілося — прилетіла до неї жвава синичка. Схопила в дзьоб гарбузове насіння — й пурх на тополь. Всілася,

притисла насіннячко до гілки лапками й ну його дзьобати. Та так спритно це в неї вийшло! А тут і три горобці прилетіли. Вгледіла синиця непроханих гостей, заметушилася, пір'я настовбурчила. Присіла біля насіння, дзьобом сердито клацає.

Горобці, напевно, не хотіли сваритися. Подзьобали біля годівниці на землі крихти та й полетіли собі далі. А синичка наїлася вдо-сталь, надулася, ніби кулька, й нікого більше до годівнички не під-пускає. Не часто стрінеш таку жадюгу.

Всі знають, що синички взимку літають зграйками. Так легше здобути їжу, зігрітися. А ця чомусь літала сама. Може, якраз через цю жадібність птахи не схотіли з нею дружити?

В. Приходько

2 Тестування за текстом «Жадібна синичка»

— А зараз дізнаємося, хто з вас найуважніший! У кожного з вас — листочок з паперу з цифрами у стовпчик. Я ставитиму за-питання, а вам потрібно поставити одну букву, яка містить пра-вильну відповідь.

1) Де діти змайстрували годівничку?

а) У нашому дворі;	в) у нашій школі;
б) у нашому лісі;	г) у нашому садку.

Відповідь: а.

2) Яка синичка прилетіла до годівнички, як тільки розвиднілося?

а) Жадібна;	в) щедра;
б) жвава;	г) маленька.

Відповідь: б.

3) Яке насіння схопила синичка?

а) Соняшникове;	в) з кавунів;
б) з дині;	г) гарбузове.

Відповідь: г.

4) Куди пурхнула синичка?

а) На березу;	в) на тополю;
б) на клен;	г) на сосну.

Відповідь: в.

5) Хто ще прилетів до годівнички?

а) Три синички;	в) три горобці;
б) два голуби;	г) два горобці й півник.

Відповідь: в.

6) Коли синичка побачила птахів, що вона зробила?

- а) Заметушилася, пір'я настовбурчила;
- б) запросила їх до годівнички;
- в) пригостила шматочком сала;
- г) ніяк не зреагувала;

Відповідь: а.

7) Що подзьобали горобці на землі?

- а) Шматочки сала;
- б) насіння гарбуза;
- в) крихти;
- г) нічого.

Відповідь: в.

8) Чого не хотіли горобці?

- а) Їсти;
- б) сваритися;
- в) купатися;
- г) гратися.

Відповідь: б.

9) Як синички взимку літають?

- а) Весело;
- б) по одній;
- в) по троє;
- г) зграйками.

Відповідь: г.

Учні підраховують бали. За кожен правильну відповідь учень отримує 1 бал. Учні, в яких всі відповіді правильні, отримують сніжинку від Снігової королеви.

3 Бесіда за текстом «Жадібна синичка»

- Чи доводилося вам зустрічати таких «синичок» серед людей?
- Чого навчає цей твір?
- Розкажи товаришеві, як ти допомагаєш птахам узимку.

Після бесіди учні порівнюють тексти «Поспішай, синичко!» і «Жадібна синичка» за характерами синичок, за кількістю дійових осіб. Висловлюють своє ставлення до синичок з різних текстів.

Снігова королева роздає кожній команді по кошику: «Що посієш, те й пожнеш!»

Ви були активними, сміливими й кмітливими,
А тому — ось мої вам пиріжки — загадкові сніжки!

З цими словами Снігова королева кидає кожній команді у кошик зім'ятий білосніжний папір, схожий на сніжок. У кожній кульці написано слово. Команді потрібно його розгорнути, прочитати і скласти в одне речення, утворивши прислів'я.

VII. Гра «Зberi прислів'я, приказки».....

Команди складають приказки і пояснюють їх.

Завдання команді «Ромашки»

Там, де, комашок, багато, пташок, нема.

(Де багато пташок, там нема комашок.)

— А чому це так? *(Одна синичка за добу з'їдає утричі більше комах, ніж важить сама.)*

Завдання команді «Комашки»

кричить, на, Зранку, синиця, мороз.

(Зранку кричить синичка — на мороз.)

Учні можуть доповнити своїм прислів'ям: «Синиця пищить — зиму віщить».

Завдання команді «Шовкопряд»

в, синичка, ніж, Краще, руках, небі, журавель, у.

(Краще синичка в руках, ніж журавель у небі.)

VIII. Вивчення пісні про синичку...

— Як багато прислів'їв і приказок ми дізналися про синичку!
А зараз заспіваймо пісеньку про цю маленьку пташку!

Разом з учителем діти заспівують пісню й імітують дії синички.

Що за пташечка така
Все літа коло вікна?
Жовтогруда, білолиця.
Ну, звичайно, це синиця.
І по шибці стук, стук, стук.
Я ж насиплю трішки круп,
І зерняток, і сальця,
Щоб їла красуня ця.
Як до школи я іду,
Бачу подругу свою.
Вона весело пурхає,
Вдячно крильцями махає.

IX. Підсумок уроку.....

Усі команди плідно працювали,
А тому отримали високі бали!
Час прийшов дізнатися,
До якої гори команди дісталися?
І підказка нам — табло,
Де усі «кроки» видно.

Команди підраховують бали.

- Отже, гору Шишка пододала команда ...!
- А гору Мишка здолала команда ... !
- На гору Кішка зібралася команда ...!
- Жителі гір уважно спостерігали за вашою грою і вболівали за вас. І тепер інтерв'ю у вас бажають взяти й у гру «Мікрофон» пограти!
- Згадаймо, з якою буквою сьогодні працювали?
- Чого навчилися, що нового пізнали?
- Що зробили за урок?
- Який був найскладніший «крок»?
- Яке завдання вам сподобалось найбільшим?
- Що було для вас найцікавішим?
- Слово надається Королеві Шашландії.

К о р о л е в а

Вітаю всіх учасників команд. Усі ви молодці!
І зичу я вам успіхів у вашому житті!

- Капітани команд — тримайте грамоти від нашої країни!

Команди отримують грамоти у формі kota, миші і шишки.

К о р о л е в а. А найактивніші учасники отримують медалі: «За спритність», «За кмітливість», «За активність», «За сумлінність» і «За пильність»! А ще — «За добру поведінку» й «За старанність»!

Учні отримують медалі.

Звучить музика лісу. Усі учасники отримують солодкі подарунки.

Ю. А. Кайда

УРОК 158 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви *Ш* («ша»), складів і слів із нею

Мета: вчити учнів писати велику букву *Ш*, склади, слова з нею; закріплювати навички письма вивчених букв; удосконалювати вміння учнів списувати з друкованого і рукописного тексту; розвивати увагу, творчі здібності, логічне мислення, дрібну моторику; виховувати старанність, любов до тварин.

Обладнання: предметні малюнки мишки, колосків; плакат «Сиди правильно, коли пишеш»; картка з буквою.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Вже дзвінок нам дав сигнал:
Працювати час настав!
Тож і ви часу не гайте,
Працювати починайте.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів.....

— Сьогодні до нас на урок завітала дуже цікава тваринка. А яка саме — відгадайте.

Сиренька, маленька,
Бігає швиденько,
Шкодить, коли тиша,
Пакостлива... (миша).

Учитель вивішує на дошку малюнок із зображенням миші.

— Вона прийшла на урок до нас недаремно. Мишка принесла різні цікаві завдання.

III. Повторення вивченого матеріалу.....

1 Виділення схожості літер

На дошці написані букви.

а о т л м П Т ь У Ч

— Ось наше перше завдання від мишки. Нам потрібно згадати, як пишуться всі ці букви. І лише тоді ми зможемо відповісти на запитання мишки, які букви починають писатися однаково. (Учні розглядають букви і дають відповідь на запитання мишки: а, о; л, м; П, Т; У, Ч.)

— Молодці! Ви дуже швидко впоралися із цим завданням.

2 Виділення рукописних літер

— Мишка захотіла нас заплутати — написала як рукописні, так і друковані літери. Нам потрібно підкреслити рукописні букви.

м д у н
п а м г а

— Ви дуже добре знаєте, як відрізняються рукописні і друковані літери. За це мишка дарує вам свою улюблену їжу — колоски.

3 Фізкультхвилинка

Раз — підняти руки вгору,
Два — нагнутися додолу.

Не згинайте, діти, ноги,
Як торкаєтесь підлоги.
Три-чотири — прямо стати,
Будем знову починати.

4 Робота над скоромовкою

— Прослухайте скоромовку від мишки і скажіть, який звук ви найчастіше чуєте. (*[ш]*)

Над шляхом Явдошка
Шукала волошки.
Явдошко, волошки
Шукати облиш:
Над шляхом ти знайдеш
Один лиш спориш.

— Охарактеризуйте цей звук. (*Приголосний шиплячий, глухий звук*)

IV. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні мишка не тільки принесла нам завдання на повторення, а й нову букву. Це велика буква *Ш* («ша»), яку ми навчимося писати на цьому уроці.

V. Вивчення нового матеріалу

1 Повторення гігієнічних правил письма, вимог до розміщення зошита на парті, тримання ручки

— Перш ніж дізнатися, як пишеться нова буква, ми повторимо правила сидіння за партою, вимоги до розміщення зошита та тримання ручки.

Учитель пропонує план повторення.

(Спину потрібно тримати рівно, не спиратися грудьми на парту. Лікті потрібно покласти на парту так, щоб вони трохи висали. Вільною рукою потрібно підтримувати зошит, пересуваючи його вгору в міру потреби. Ноги всією ступнею повинні стояти на підлозі чи підставці під прямим кутом.)

— Молодці! Мишка переконалася, що ви не тільки правила сидіння знаєте, а ще й виконуєте їх.

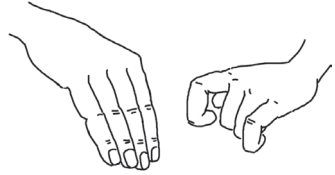
2 Повторення назв ліній у сітці зошита

Учні біля дошки називають і показують лінії у сітці зошита.

3 Пальчикова гімнастика

КІШКИ — МИШКИ

Ця ручка — мишка,
Ця ручка — кішка.
Мишка лапками шкрябе
І скориночку гризе.
Це почула кішка
І біжить до мишки.
Мишка — шасть і вбігла в нірку,
Не пролізе кішка в дірку.

Витягнуті та зібрані пальці лівої руки — це мишка, а стиснутий кулачок з трохи висунутими вперед другим та п'ятим пальцями — це кішка. Рух за текстом.

СЕСТРИЧКИ

Посварились дві сестрички,
Розійшлися хто куди.
Ну, а потім помирились,
Обнялись — нема біди.

Розвести долоні, доторкуючись зап'ястями, потім переплести пальці.

4 Ознайомлення з буквою Ш

— Розгляньте друковану і рукописну букву, яку принесла нам мишка.

Чим вони відрізняються одна від одної?

5 Аналіз елементів букви Ш («ша»)

— Велика буква Ш («ша») складається з трьох елементів: довгих прямих ліній, з яких перша заокруглюється вгорі, унизу і продовжується до верхньої міжрядкової лінії, друга заокруглюється внизу праворуч і теж продовжується до верхньої міжрядкової, а третя заокруглюється тільки внизу праворуч.

6 Алгоритм написання великої букви Ш («ша») (див. с. 180)

7 «Письмо» букви у повітрі

— Спробуйте написати велику букву Ш («ша») у повітрі.

8 Робота у прописах (с. 25)

- 1) Письмо букви поелементно
- 2) Обведення букви за шаблоном

Алгоритм написання великої букви Ш («ша»)

1. Починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи, угору, до верхньої міжрядкової лінії
3. На відстані, що дорівнює половині робочого рядка, заокруглюємо праворуч
4. Ведемо довгу пряму лінію вниз на себе до нижньої рядкової лінії
5. Заокруглюємо праворуч
6. Продовжуємо до верхньої міжрядкової лінії
7. Не відриваючи руки, повертаємося по написаному на себе від верхньої міжрядкової до верхньої рядкової
8. Ведемо далі до нижньої рядкової
9. Торкаючись нижньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч
10. Ведемо вгору до верхньої міжрядкової лінії
11. Не відриваючи руки, ведемо по писаному довгу пряму лінію вниз на себе
12. Біля нижньої рядкової заокруглюємо праворуч, торкнувшись цієї лінії
13. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

3) Самостійне письмо великої букви Ш («ша»)

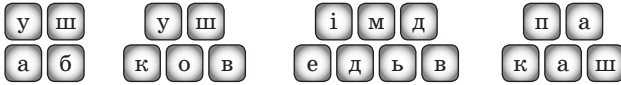
Учитель контролює кожний рядок, написаний учнями, роздає подарунки від мишки.

4) Аналіз з'єднань

— Роздивіться два наступні рядочки, які приготувала вам мишка. Назвіть поєднання букв, які з'єднуються нижнім з'єднанням. (Шм) Середнім з'єднанням. (Ше) Верхнім з'єднанням. (Ши, Шв) Потренуйтеся з'єднувати велику букву Ш з іншими буквами у прописах. (Діти прописують у прописах два рядки, окремі учні коментують написання біля дошки.)

9 Складання слів

— За те, що ви дуже швидко і старанно впоралися із завданням, мишка приготувала вам цікавинку. Ви маєте скласти слова із букв. Хто швидше складе, той запише це слово рукописними буквами на дошці. А якщо ви будете сумніватися, то мишка приготувала для вас малюнки-підказки. (Учні розшифровують слова і записують їх на дошці.)

(Шуба, вушко, ведмідь, шапка)

— Молодці! І з цим завданням ви вправно впоралися. За це отримуєте подарунок від мишки.

10 Фізкультхвилинка

Руки вгору піднімаєм,
Потім ми їх опускаєм,
А тоді скоріш-скоріш
Плеці, плеці веселіш.

Руки вгору піднімаєм,
Далі їх ми опускаєм,
А тоді скоріш-скоріш
Тунай, тунай веселіш!

11 Списування речення з друкованого тексту (с. 25)

— Мишка впевнилася, що ви вмієте писати слова. А тепер вона хоче подивитися, як ви пишете речення.

Діти читають перше речення. (*Шашки у Шури.*)

— Про що це речення? (*Про шашки*) Що сказано про шашки? Скільки у реченні слів? Якими літерами — друкованими чи рукописними — подано речення? (*Друкованими*) Прочитайте по складах перше слово. Як його слід писати? Прочитайте друге слово. Скільки у ньому букв? Прочитайте третє слово. Як його слід писати? Запишіть речення.

12 Списування речення з рукописного тексту

Діти читають друге речення. Виділяють кількість слів, окремі слова, списують речення у зошит.

13 Словникова робота

Куліш — одна з дванадцяти обов'язкових страв на святковому столі у Святий вечір, яку готують із пшениці і заправляють тертим маком, горіхами, медом та узваром.

Страва — те, що їдять; їжа.

— Молодці! Мишка побачила, що ви дуже уважні, старанні. Швидко впоралися із усіма завданнями, які вона для вас приготувала. За це вона принесла вам ще один подарунок.

Учитель вивішує на дошку малюнок.

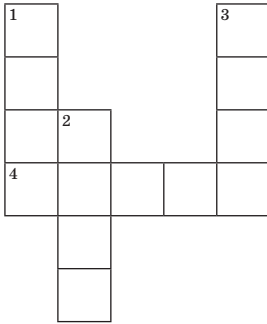
VI. Підсумок уроку

— Чи сподобався вам урок?

— Яке завдання було для вас найцікавішим? найскладнішим?

- Яку букву ви вчилися писати? (*Велику букву Ш («ша»)*)
- Які слова з цією буквою ви запам'ятали?

Мишка не могла піти, щоб не залишити вам цікаве завдання.
Розгадаймо кросворд!

По вертикалі:

1. Тканина, що виготовляється з речовини, яку виділяє гусениця тутового шовкопряда. (*Шовк*)
2. Посудина з ручкою, призначена для черпання рідини або сипучих речовин. (*Ківш*)
3. Тварина-гризун з довгим хвостиком. (*Миша*)

По горизонталі:

4. Хижа свійська тварина, що лапкою вмивається й полює на мишей. (*Кішка*)

Ю. А. Кайда

УРОК 159 (ЧИТАННЯ)

Тема. Зіставлення звукових значень [ж] — [ш]. Заучування вірша «Кожушок»

Мета: закріпити знання учнів про букву «ша» та її звукове значення; вдосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; зіставити звукове значення [ж] — [ш]; продовжити роботу над розвитком виразності читання віршованого тексту; розвивати фонематичний слух учнів, пам'ять; виховувати любов до тварин.

Обладнання: малюнок із зображенням мишки до скоромовки; малюнки для звуко-буквеного аналізу слів; картки з буквою «ша» у різних положеннях; малюнок котика Воркотика; сюжетний малюнок до скоромовки; сніжинки; предметні малюнки до вірша «Кожушок»; малюнки до гри «Встав букви у слова»; малюнок сніговика.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Продзвенів і стих дзвінок.
Починається урок.
Всі за парти тихо сіли
І працюєм дуже вміло.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Робота над скоромовкою

— Послухайте скоромовку і скажіть, який звук найчастіше зустрічається у ній. (*[ш]*) (*Учитель читає скоромовку.*)

Мишка Наташка з'їла всю кашку.
Сумно без каші миші Наташі.

- Охарактеризуйте цей звук. (*Приголосний шиплячий, глухий*)
- Повторіть скоромовку за мною. (*Учитель читає, а учні повільно повторюють, чітко вимовляючи кожне слово.*)
- Молодці! Ми трішки розім'яли наш мовленнєвий апарат. А тепер розвиватимемо і своє мислення.

2 Добирання слів

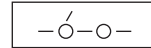
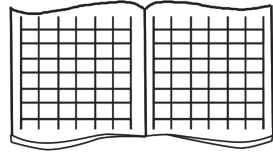
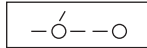
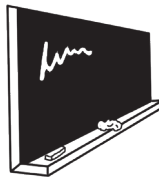
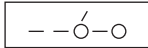
- Доберіть слова з цієї буквою відповідно до картки. (*Учитель показує картки.*)

(*Школа, школяр, шахи, штани, шум; дошка, зошит, піноно, пляшка; ківш, марш, фарш*)

3 Звуковий аналіз слів

Учитель вивішує на дошку малюнки.

(*Школа, дошка, зошит*)

► Фізкультхвилинка

Раз — піднялись, два — присіли,
Хай мужніє наше тіло.
Хто ж втомився присідати,
Може вже відпочивати.
Руки в боки, руки так,
Руки вгору, як вітряк.
Раз — піднявся увесь клас —
Фізкультпауза у нас.

- Ви просто молодці! Дуже швидко впоралися з цими завданнями. За це ви отримуєте сніжинку.

Учитель вивішує малюнок сніжинки.

- Та на нас чекає сюрприз! До нас на урок завітав казковий гість!

III. Повідомлення теми і мети уроку

— А щоб дізнатися, хто цей гість, відгадайте загадку.

Він мисливець і пустун,
Муркотливий муркотун.
Ходить у пухнастій шубі,
Любить спати біля груби.
М'які лапки, хижий ротик.
Хто це? Впізнаєте?.. (*Котик*).

М. Пономаренко

Учитель вивіщує малюнок із зображенням котика.

— Цього котика звать Воркотик. Він приніс на урок цікаві завдання і хоче, щоб ми дослідили звукові значення двох букв. А яких саме — дізнаєтеся, прослухавши скоромовку.

IV. Повторення вивченого матеріалу

1 Розучування скоромовки

На дошці записана скоромовка, поряд із записом — малюнок до неї.

Вибіг Гришка на доріжку,
На доріжці сидить кішка.
Взяв з доріжки Гришка кішку,
Хай спіймає кішка мишку.

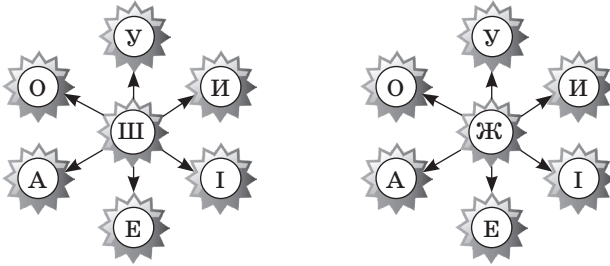
— Які два звуки найчастіше зустрічаються у цій скоромовці?
(*[ж]*, *[ш]*)

2 Зіставлення звуків [ж] — [ш]

— Давайте промовимо ці два звуки. Що ви можете сказати?
(Звук *[ш]* вимовляється тільки з шумом, а звук *[ж]* — з голосом і шумом.)

— Молодці! Воркотик дякує за те, що ви такі уважні і змогли легко дослідити ці два звуки, вивчили скоромовку. За це отримуєте ще одну сніжинку. А тепер котик хоче, щоб ви ще і почитали.

3 Читання складів

4 Гра «Добери слово»

— Котик вам обіцяв за гарну роботу цікаве завдання. Він виконує свою обіцянку. Вам потрібно бути дуже уважними, прочитати слово, змінити першу букву в слові на букву «ша».

Учитель вивішує по черзі на дошку слова, а учні добирають слово з буквою «ша».

Жаль	Жати	Жахи	Жати	Жити
(Шаль)	(Шати)	(Шахи)	(Шати)	(Шити)

— Ви просто молодці! Котик і не очікував, що ви так швидко впораєтеся із цим завданням, тому пропонує вам наступне.

5 Гра «Знайди слово»

— Прочитайте уважно колонки слів. Знайдіть, які інші слова заховав Воркотик у них. (Слова — на дошці.)

пИРІГ (Pig) нІЖка (Ниж) жНИВА (Нива)	тРОТуар (Рот) тРАКтор (Рак) соБАКа (Бак)
--	--

— Молодці! Ви легко впоралися із цим завданням, тому одержуєте сніжинку. Нарешті ми можемо розпочати вивчення вірша, який приготував нам Воркотик.

6 Робота за Букварем (с. 109)

1) Читання вірша «Кожушок» учителем

— Послухайте вірш і знайдіть відповідь на запитання: «Що купив котик?»

2) Словникова робота

- *Торжок* — базар.
- *Кожух* — верхній зимовий одяг із великим коміром, пошитий з овечої шкури хутром до середини.
- *Хутро* — волосяний шерстяний покрив на тілі тварин.

3) Самостійне читання вірша учнями

— А тепер котик хоче подивитися, як ви вмієте самостійно читати вірші.

4) Вибіркове читання

— Знайдіть і прочитайте відповіді на такі запитання.

- Куди йшов сніжок?
- Що хотів він там зробити?
- Хто купив кожуха?
- Що сталося з хутром?
- Як звали котика?

5) Фізкультхвилинка

— Котик Воркотик трішки втопився і пропонує нам відпочити.

Рудий котик міцно спав,
Навіть пісню не співав.
Та нарешті він проснувся
І довкола озирнувся.
Став смачненько потягатись
Та чистенько умиватись.
Порозчісував він вуса

Зуби й кігті нагострив.
І до комірчини побрів.
Буде мишку полювати
І добро оберігати.
Й ми, як котик, відпочили,
Щоб зміцніли наші сили.

6) Читання «ланцюжком»**7) Читання «буксирчиком»**

Спочатку читання починає вчитель (перший рядок), потім до нього приєднуються учні першої парти, читають другий рядок разом, на третій рядок приєднуються учні другої парти і т. д.

8) Робота над виразністю читання

Учитель допомагає виділити головні слова у вірші, на які падає логічний наголос, звертає увагу на розділові знаки.

9) Заучування вірша напам'ять**» Гра «Дочитай рядок»**

Йшов...

Продавати...

Кіт купив...

Загорнувсь...

Як забіг...

Хутро...

Сів Воркотик...

Та й умився...

►► Гра «Розкажи за малюнком»

— Котик вирішив вам допомогти вивчити вірш — намалював до нього малюнки, за якими ви повинні розповісти його.

Учитель показує по черзі опорні малюнки, учні за ними розповідають вірш.

10) Конкурс на кращого читця

Учитель вручає учням сніжинки.

— За те, що ви так швидко впоралися із усіма завданнями, котик приготував вам останнє цікаве завдання.

11) Гра «Встав букви у слова»

— З кожного слова втекла буква. Потрібно знайти її та поставити на місце.

— Молодці! Котик Воркотик хвалить вас за увагу, старанність та за любов до праці і дарує сніжинку.

V. Підсумок уроку

— Давайте нагадаємо котику Воркотику, якими є звуки [ж] і [ш]. (Відповіді учнів.)

— Які слова зі звуком [ш] ви запам'ятали? А які — зі звуком [ж]?

— Як називався вірш, який ви вивчили напам'ять?

— Які завдання від котика Воркотика були для вас найцікавішими? найскладнішими?

— Ви зібрали багато сніжинок за урок, тому Воркотик хоче вам зробити сюрприз. Що можна виліпити з великої кількості сніжинок? (Відповіді учнів.)

Ось тому Воркотик дарує нам сніговика.

Учитель вивішує на дошку малюнок сніговика.

Ю. А. Кайда

УРОК 160 (ПИСЬМО)

Тема. Перевірка навичок письма великих і рядкових літер. Списування з друкованого тексту

Мета: закріпити і перевірити навички учнів писати вивчені рядкові і великі букви, поєднувати їх у складі і слова; удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; збагачувати словниковий запас учнів, їх активний словник; розвивати фантазію, увагу під час списування з друкованого тексту; виховувати старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: девіз уроку; малюнок планети; завдання для розгадування слова «Ракета»; малюнки різнокольорових зірок; картка з «пошкодженими» буквами; зірочки різного кольору для подарунків дітям; картка з друкованим текстом; малюнок замка та ключі для кожного учня.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

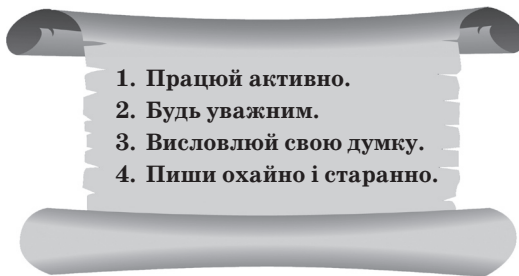
Учитель

Добрий день, перший клас!
Дуже рада бачить вас.

Діти

На урок прийшли ми знову
І до праці ми готові!

Учитель. А для того щоб ми з вами працювали на уроці добре, слід згадати девіз уроку письма. (Учитель вивішує на дошку девіз уроку. Діти читають його вголос.)

II. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми вирушимо у цікаву подорож на планету Вивчених букв.

Учитель вивіщує малюнок планети на дошку.

— Ми повторимо, як пишуться великі і рядкові літери. А для того щоб потрапити на цю планету, нам потрібен транспорт. На якому транспорті ми можемо полетіти на іншу планету? (*Відповіді учнів.*)

— Букви, які ви вивчили, є нашими друзями, тому вони допоможуть вам відгадати назву транспорту. Для цього потрібно виставити їх у певній послідовності.

РЕТААК (Ракета)

Учитель вивіщує на дошку малюнок ракети.

— Усі пристебнулися? Що ж, вирушаймо у дорогу! На шляху до цієї планети нам зустрічатимуться різні зірки, які пропонуватимуть вам певні завдання для виконання. І лише коли ви всі їх виконаєте, зможете потрапити до планети Вивчених букв.

III. Повторення вивченого матеріалу

1 Перше завдання

— Перша наша зупинка — Червона зірка.

На ній знаходяться різні букви. На цій зірці живуть різні тваринки, які перешкоджатимуть виконанню нашого завдання. Ось що вони приготували!

Ш П В А Г Д
Я Е О Р

Діти розгадують букви, записують їх на дошці — великі і рядкові.

— Ви молодці! Ви дуже добре і швидко впоралися із завданням. За це Дракончик дарує вам по червоній зірочці. Рушаймо далі!

2 Фізкультхвилинка

Ми на Зірку прилетіли,
На зручній площадці сіли,
У скафандри одяглись,
І гуляти подались.

Як незвично нам ходити,
Так і хочеться злетіти,
Тут, на Зірочці, в шість раз
Легші стали ми ураз.

3 Друге завдання

— За курсом — Зелена зірка.

Учитель вивіщує на дошку малюнок зірочки.

— На ній теж живуть дивні мешканці, які чекали на наше прибуття, готуючи завдання. Перед його виконанням ми згадаємо правила сидіння за партою, вимоги до розташування зошита, тримання ручки.

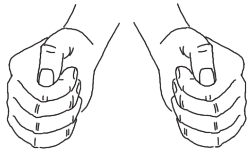
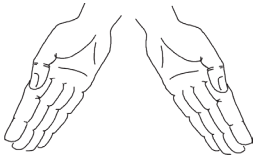
Учні розказують їх.

— Повторіть назви ліній у робочому зошиті. (*Відповіді учнів.*) Нам потрібно прописати рядочок букви Д («де»). (*Учні прописують у робочих зошитах букву.*)

І ще одне завдання приготувала нам Зелена зірочка: списати і підкреслити склади, що є словами.

Син, сім, гру, грак, лік, буд, пін, гла, ніс.

► Пальчикова гімнастика

ДЗЕРКАЛО

Ти у дзеркальце дивись,
Рухи всі повторюй.
Пальці вгору — пальці вниз,
Раз — угору, знову — вниз,
В кулачки збирайтесь,
Потім випрямляйтесь.

Долоні рук на ребрі стоять одна проти другої.
Далі — рухи за текстом.

ХТО ЯК ПЕРЕСУВАЄТЬСЯ

По болоті чапля йде,
Раз-два, раз-два.
Потім важко слон ступа,
Раз-два, раз-два.
Гусінь повзає маленька.
Просувається швиденько.

Перший і другий палець переступають, немов ноги чаплі.

Вони ж повільно «йдуть» на другій фаланзі.
Спираючись на кінчики пальців та підтягуючи зап'ястя, долоня плавно просувається вперед.

— Останнє завдання, яке необхідно виконати, щоб вирушати далі у подорож, таке: виписати слова, які відповідають звуковим моделям.

--ó-о

-ó=о

о=ó-о

Злива, поні, дині, трава, слива, сонце, Аліна, руки.

— Дуже добре! Молодці. За це вам дарую по зеленій зірочці. Час у путь!

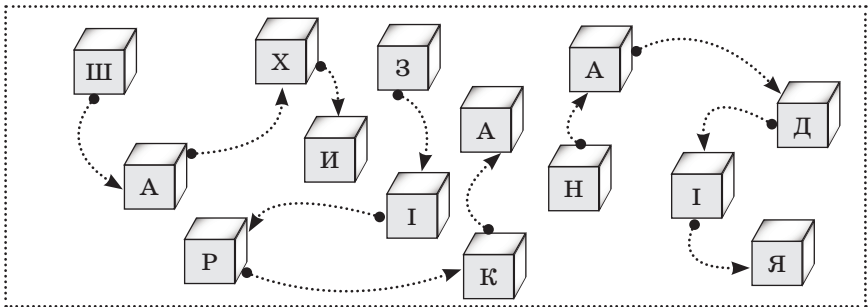
4 Третє завдання

— Наступна наша зупинка — це Рожева зірочка.

На ній — завдання: «Утворіть з перших букв слів нові слова. Запишіть їх».

- Хмара, літери, іволга, бублик. (*Хліб*)
- Корова, око, морква, акваріум, халва, автобус. (*Комаха*)
- Хокей, очі, брат, овочі, трава. (*Хобот*)

— І ще одне завдання приготувала Рожева зірочка: «Складіть слова і запишіть їх».

Учні записують слова в зошит, коментуючи їх написання. Особлива увага приділяється правильному визначенню видів з'єднань та написанню слова *Надія* з великої букви. (*Зірка, шахи, Надія*)

— Молодці! За вашу старанність і уважність вам у подарунок — рожева зірочка.

5 Четверте завдання

— Остання зірочка, яку ми відвідаємо перед планетою Вивчених букв, — це Синя зірка.

На ній живуть дивні істоти, які для нас теж приготували завдання. Вони малювали для вас малюнки цілу ніч. А вам потрібно, розглядаючи малюнки, назвати і записати їх назви у зошит.

Учитель вивіщує на дошку малюнки рака, півня, собаки, коня.

- Підкресліть букву, яка не позначає жодного звука. (*Буква ь*)
- Що об'єднує всі ці слова? (*Це назви тварин.*)
- Опишіть цих тварин. (*Впертий рак, голосистий півень, злий собака, швидкий кінь*)
- Складіть речення з одним із цих слів. (*Голосистий півень сидить на паркані.*)
- Молодці! І з цим завданням ви впоралися! За це жителі Сіньої зірочки дарують вам свою зірку.

6 Фізкультхвилинка

Ми писали, ми трудилися,
Наші рученьки втомилися.
А щоб гарно написати,
Треба пальці розім'яти.

Руки кілька раз тріпнемо
І писати знов почнемо.
Відпочивши, дружно враз
Приступив до праці клас.

7 П'яте завдання

- Ось нарешті ми дісталися планети Вивчених букв.
- На ній живуть абсолютно всі букви. Але вона зачинена на замок. Треба виконати завдання, щоб отримати ключ від цієї планети. Ви повинні списати текст з дошки. Це і буде ваше останнє завдання.

Учитель роздає учням картки з друкованим текстом. Учні списують його самостійно, учитель контролює написання.

Картка для списування

Гра, Ніна і Леся ходили до лісу.
У лісі калина, малина. Там чути спів птахів.

- Ви впоралися із завданням! Ви просто молодці! Ви виконали всі завдання, відімкнули замок до планети Вивчених букв і за це отримуєте від цієї планети ключик, щоб ви завжди могли потрапити сюди.

Учитель вивіщує на дошку зображення ключика.

IV. Підсумок уроку

- Час повертатися на Землю. Чи сподобалася вам наша подорож?
- Що найбільше запам'яталося?
- Які завдання забрали у вас найбільше часу?
- Які завдання були найцікавішими?

Учитель вручає учням ключ від планети Вивчених букв.

УРОК 161 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звукосполучення [її]. Позначення його буквами *ї, ї*

Мета: ознайомити учнів з буквами *ї, ї* та їх звуковим значенням; формувати навички швидкого читання; продовжити роботу над звуко-буквеним аналізом слів; розвивати навички виразного читання віршованого тексту; виховувати любов та бережливе ставлення до рідного краю.

Обладнання: малюнок до скоромовки; предметний малюнок їжачка, поїзда; карта України; картки зі словами; картка з буквою *ї, ї*; фотокартки міста Києва; кросворд; схеми для читання.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Часу гаяти не варто —
Руки покладемо на парти.
Маємо — бо час настав —
Повернутися до справ.
Всі веселі? От чудово!
А тепер до праці знову.

І. Глінка

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Мовна розминка

Повторення вивченої на уроці читання скоромовки за малюнком.

Учитель вивішує на дошку малюнок до скоромовки, учні згадують її і повторюють.

Вибіг Гришка на доріжку,
На доріжці сидить кішка.
Взяв з доріжки Гришка кішку,
Хай спіймає кішка мишку.

В. Федієнко

2 **Бесіда**

— Які слова зі звуком [ж] ви зустрічали в цій скоромовці?
(Доріжка)

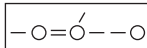
— Які слова зі звуком [ш] ви зустрічали в цій скоромовці?
(Гришка, кішка, мишка)

— Який звук [ж]? (Приголосний дзвінкий)

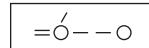
— Який звук [ш]? (Приголосний глухий)

3 **Звуковий аналіз слів**

— Розгляньте схеми і доберіть до них відповідні слова зі скоромовки.

(Доріжка)

(Кішка)

4 **Фізкультхвилинка**

Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!
Час прийшов нам спочивать.
Тож піднімем руки вгору,
Ніби глянемо на зорі.

А тепер всі руки в боки,
Як зайчата — скоки-скоки!
Десять! Дев'ять! Вісім! Сім!
Час за парти нам усім!

III. Повідомлення теми і мети уроку

Учитель вивіщує на дошку карту України.

— Сьогодні у нас незвичайний урок. До нас завітав гість, з яким ми вирушимо у цікаву подорож. Він приніс нам нову букву, цікаві завдання з нею.

IV. Вивчення нового матеріалу**1** **Відгадування загадок**

— А який саме гість, дізнаємося, відгадавши загадку.

Хто це ходить по ліску
У колючім кожущку?
Миттю згорнеться в клубок —
Й стане купка голочок.
Ані вовк, ані лисиця,
Геть не можуть доступиться. (Їжачок)

М. Пономаренко

— Розгляньте карту. Що за країна знаходиться на ній? (Україна) Сьогодні ми будемо подорожувати нашою рідною Україною. А поїдемо у одне з найдревніших міст, столицю нашої країни — Київ. Яким транспортом ми будемо добиратися, ви дізнаєтеся, відгадавши загадку.

Він по рейках вдалеч мчить,
Ще й фурчить, шипить, сичить. (Поїзд)

Учитель вивіщує на дошку слова *Україна, їжачок, поїзд*.

— Що спільного є в усіх цих словах? (Буква ї)

2 Ознайомлення з буквою ї, і

Учитель вивіщує на дошку картку з буквою.

— А які звуки ця буква позначає, дізнаєтеся, прослухавши казочку Олексія Катрича, яку приніс нам Їжачок.

Серед вірних і надійних друзів в Азбуці був звук [і]. Він був такий тендітний і тоненький, що легко протиснувся вперед і став поруч з [й].

Ми з тобою теж можемо подарувати свою букву Азбуці.

Там, де ми звучатимемо разом,
На папері встане буква ї.
Я дарую їй свою поставу,
Ти їй очі подаруй свої.

І всі побачили, як на дві руки, що були поруч, стала струнка і вродлива красуня з кругленькими, проникливими очима-крапочками. Усі захоплено дивилися на неї, а вона скромно сказала:

— Дякую своїм творцям — звукам [й] та [і]. Я завжди позначатиму їх там, де вони звучатимуть разом.

Усі приголосні мовчки милувалися красунею, і ніхто з них не посмів просити її ще про якусь послугу. Кожен думав: «Вона така ніжна й тендітна, що досить з неї й однієї роботи. Не буду завдавати їй клопоту».

З того часу чимало води утекло, а буква ї чесно виконує свою обіцянку — завжди позначає на письмі два звуки: [й] та [і].

— Які ж два звуки об'єдналися, щоб утворити букву ї? ([й] та [і])

— Так які два звуки завжди позначає ця буква? ([й] та [і])

3 Звуковий аналіз слів їжак, поїзд, Україна

=○-○-○-

-○-○-○-○-

○-○-○-○-○-

4 Розповідь учителя про Київ

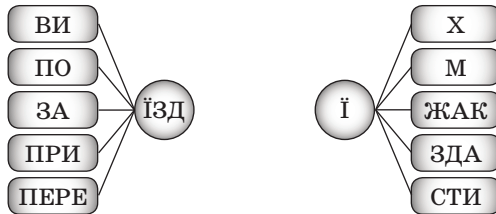
Учитель вивіщує фотокартки із зображенням краєвидів міста.

— І ось нарешті ми дісталися такого чудового міста, як Київ. Хто бував у Києві? Що цікавого ви там бачили? (Учні діляться своїми враженнями.)

Київ — це одне з старовинних міст України, столиця нашої держави. За легендою, Київ заснували три брати: Кий, Щек, Хорив і їх сестра Либідь. У цьому місті знаходяться такі пам'ятки архітектури, як Києво-Печерська лавра, замок князя Володимира, Софіївський собор.

5 Читання слів з буквою ї

— Їжачок впевнився, що ви багато знаєте про Київ, то час вже і слова з буквою ї почитати.

6 Фізкультхвилинка

Повз по лісу їжачок,
В нього шубка з голочок.
Ніс багато грушечок,
Аж болів йому бочок.
Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!
Зупинився спочивать.

Піклувався їжачок.
Про маленьких діточок.
Чарівних, непосидючих,
Дуже милих та колючих.
Десять! Дев'ять! Вісім! Сім!
Грушечки ці ніс він їм.

7 Робота за Букварем (с. 110)

- 1) Розглядування букви у Букварі
- 2) Читання слів у стовпчиках

Україна українка україночка українська по-українському	Київ киянин киянка кияночка
--	--------------------------------------

— Їжачок не дарма написав нам ці слова. Що цікавого у них? (*Є спільна частина.*)

— Від якого слова утворилися всі слова першого стовпчика? (*Україна*)

— Від якого слова утворилися всі слова другого стовпчика? (*Київ*)

3) Опрацювання вірша «Україна — край наш славний...»

— Послухайте вірш і знайдіть відповідь на запитання.

Як називається наш рідний край?

- а) Читання вірша вчителем.
б) Словникова робота.

— Які слова вам незрозумілі? Їжачок спробує пояснити їх значення.

- *Славний* — широко відомий.
- *Лан* — безліса рівнина, велика ділянка землі, що використовується під посіви; поле, нива.
- *Пишний* — розкішний, багатий, чудовий.
- *Степ* — великий рівний, безлісий простір у зоні сухого клімату, покритий трав'янистою рослинністю.

- в) Читання учнями «ланцюжком».

- Яка назва моря зустрічається в цьому вірші?
— Чим славиться наш рідний край?

- г) Читання окремими учнями.

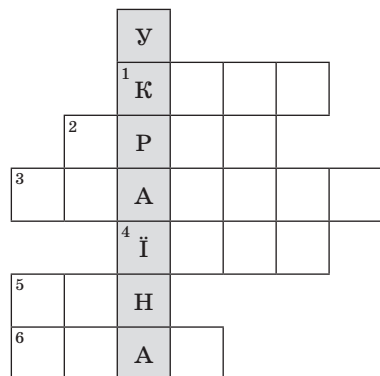
- д) Розказування вірша напам'ять.

V. Підсумок уроку

- З якою буквою ви сьогодні ознайомились?
— Які звуки вона позначає на письмі?
— Які ви молодці! Працювали дуже добре, і за це Їжачок приготував вам подяку у вигляді цікавого кросворда. Ті, хто був уважним на сьогоднішньому уроці, дуже швидко розгадають його.

1. Столиця нашої країни. (*Київ*)
2. Час, коли діти навчаються.
(*Урок*)
3. Слово, що означає *широко відомий*. (*Славний*)
4. Гість нашого уроку. (*Їжак*)
5. Безліса рівнина, велика ділянка землі, що використовується під посіви; поле, нива. (*Лан*)
6. Як по-іншому можна назвати країну? (*Край*)

— Яке слово вийшло по вертикалі? (*Країна*) Додайте одну букву, щоб вийшла назва нашої країни. (*Україна*)

УРОК 162 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви *ї*, буквосполучень, слів із нею

Мета: навчити правильно писати рядкову букву *ї*, розташовувати в робочому рядку, з'єднувати її з іншими літерами у словах; закріплювати навички звуко-буквеного аналізу слів з цієї буквою; розвивати дрібну моторику та зв'язне мовлення, уміння складати речення; виховувати любов до тварин.

Обладнання: зразки друкованої та рукописної букви *ї*; ілюстрації із зображенням їжачка, поїзда, лисиці, вовка, зайця; звукові фішки; казка «В одному королівстві»; ілюстрація до казки; підручник («Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2004).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повторення вивченого матеріалу

— Сьогодні ми пригадаємо, яку літеру вивчили на попередньому уроці.

— На яку вже вивчену літеру схожа *ї*? (*i*)

Учитель демонструє друковані букви *ї* та *i*.

— Послухайте казочку про ці літери.

1 Казка «В одному королівстві» (за Н. Вернигоровою)

Алфавітне королівство було квітучим і сонячним. Букви жили тут у дружбі та злагоді. Правив ними мудрий король Перо.

Найбільше квітів цвіло біля будиночка двох сестричок: *I* та *Ї*. Були вони стрункі, гарні й дуже схожі. А щоб інші букви могли їх розпізнавати, мудрий король Перо подарував їм чарівні зернятка: *I* — одне, а *Ї* — два. *I* сказав, щоб вони прикріпили ці зернятка до волосся.

І з того часу скрізь, де вони проходять, самі собою розцвітатимуть диво-квіти, які є добрими феями королеви Грамотності. А для злих помилок просто не лишилося місця!

2 Бесіда за змістом казки

— Як називали королівство, де жили букви *I* та *Ї*? (*Алфавітне*)

— Хто правив королівством? (*Король Перо*)

— Ким були букви *I* та *Ї*? (*Сестричками*)

— А чому сестричками? (*Вони позначають однаковий голосний звук [i].*)

— Мабуть, тому вони і схожі. Що зробив король, щоб вони від-
різнялися? (*Подарував їм зернятка.*)

— Що відбувалося, коли проходили сестрички? (*З'являлися
квіти, які були феями королеви Грамотності. І для злих помилок
не залишилось місця.*)

— Ми сьогодні теж будемо працювати добре, щоб зникли по-
милки.

3 Робота над загадками

Учитель демонструє ілюстрації за змістом загадок.

- У кубельце фрукти носить.
Стріне вас — ховає носик.
Кожушок із голочок.
Хто, скажіть, це?.. (*Їжачок*).
- Я страшний боягуз,
Всіх на світі я боюсь.
В полі, в лісі, навкруги —
Скрізь у мене вороги.
- Ходить свашка із мітлою,
Заміта до лісу слід,
Де недавньою порою.
Тут відбувся її обід. (*Лисиця*)
- Часом лізу я у шкоду,
Їм капусту на городах,
Моркву, ріпу, буряки.
Відгадайте, хто такий? (*Заєць*)
- Сірий, зубастий,
По полю блукає,
Ягнят шукає. (*Вовк*)

4 Утворення порівнянь

— Утворіть речення, в яких є порівняння зі словами-відгадками,
дивлячись на малюнки.

Хитрий, як... (*лисиця*).
Колючий, як... (*їжак*).
Гривний, як... (*вовк*).
Боязкий, як... (*заєць*)

Підлецався, як...
Покотився, як...
Лютує, як...
...

— У назві якої із цих тварин є літера *ї*? (*Їжак*)

5 Побудова звукової моделі слова *їжак* (зошит, с. 26)

— Запишіть модель цього слова у зошиті.

=○—○'—

— Чому у слові 4 букви, але 5 звуків? (*Літера *ї* позначає два
звуки.*)

— Чи може вона позначати один звук? (*Ні*)

— Чому? (*Зустрічається на початку слова, після голосного,
після апострофа.*)

На дошці учень викладає схему зі звукових фішок.

6 Розповідь учнів про їжачка за запитаннями

- Де він живе? (*У садах, лісі, серед людей*)
- Чим їжак харчується? (*Овочами, фруктами, молоком*)
- Який він? (*Маленький та колючий*)
- Чи можна його побачити взимку? (*Ні*)
- Чому? (*Він впадає в сплячку.*)

7 Вправи для м'язів

- З'єднайте голочки їжачка за пунктиром.

III. Підготовка до письма**1 Повторення гігієнічних правил письма****» Правильна постава**

— Пригадайте, у якому стані повинна бути спина, коли ми працюємо. (*Як знак оклику*)

» Розташування зошита

— Де знаходиться зошит під час письма? (*Нижній лівий куточок зошита знаходиться навпроти живота.*)

» Положення ручки в руці

— Продемонструйте, як потрібно тримати ручку в руці. (*Діти демонструють.*)

2 Повторення назв ліній зошита

— Пригадаємо, де верхня лінія робочого рядка, нижня лінія робочого рядка, верхня міжрядкова та нижня міжрядкова лінія.

Один учень показує на дошці ці лінії.

IV. Ознайомлення з літерою ї

— Ми всі знаємо, як виглядає друкована літера ї. А сьогодні на уроці ми навчимося прописувати її в робочому рядку.

1 Демонстрування прописної літери ї

- Погляньте на рядкову літеру ї.
- На що вона схожа? (*Перевернутий гачок, крючечок на двох цвяхах*) Чи схожа на друковану і? (*Так*)
- А до якої рукописної подібна? (*і*)
- Чим відрізняється? (*У неї дві крапки.*)

2 Аналіз елементів літери ї

— Рядкова літера ї складається з трьох елементів: короткої прямої лінії, заокругленої внизу праворуч, і двох крапок над нею, що не поєднуються з першим елементом.

Учитель прописує на дошці, промовляючи алгоритм написання.

3 Алгоритм написання рядкової букви і

Алгоритм написання рядкової букви і

1. Починаємо писати від верхньої рядкової прямої короткої лінії вниз на себе
2. Біля нижньої рядкової заокруглюємо праворуч
3. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
4. Двома дотиками до паперу трішки вище верхньої рядкової лінії ставимо дві крапки так, щоб початок першого елемента був між ними

4 Письмо літери і

— Діти, спробуємо «написати» букву і в повітрі під рахунок: *раз-і, два, три.*

— А тепер потренуємося в зошиті, промовляючи вголос: *раз-і, два, три. (Перший рядок)*

Учитель допомагає, проходячи між рядами.

— Спробуйте написати другий рядок, промовляючи про себе, самостійно.

5 Письмо буквосполучень

— З'єднайте літери та утворіть буквосполучення.

— Ці буквосполучення записані в зошиті. Назвіть ті, які з'єднані за допомогою нижнього з'єднання. (*іл, ім*)

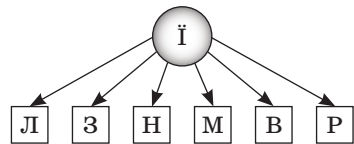
— Пропишіть їх у третьому рядочку.

— Які буквосполучення з'єднуються середнім з'єднанням? (*із, ів*) (*Учитель пише на дошці.*)

— Пропишіть 4-й рядок.

— Перегляньте буквосполучення в 5-му рядку. Яке з'єднання між літерами? (*Верхнє*)

— Пропишіть ці буквосполучення.

► Фізкультхвилинка

Повз по лісу їжачок,
В нього шубка з голочок.
Ніс багато грушечок,
Аж болів йому бочок.
Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!
Зупинився спочивать.

Піклувався їжачок
Про маленьких діточок —
Чарівних, непосидючих,
Дуже милих і колючих.
Десять! Дев'ять! Вісім! Сім!
Грушечки ці ніс він їм.

— Чи є серед словосполучень, які ви записали, слова? (Так. Їм, їв)

6 Складання слів зі словосполучень

— Утворіть інші слова зі словосполучень. (З'їв, їздить, поїм, найвся)

7 Письмо слів із літерою ї

— Прочитайте слово наступного рядка. (Змії)

— Чи є буквосполучення, які ми прописували в цьому слові з буквою ї? (Ні)

Учитель пише на дошці, а діти спостерігають. Після цього прописують рядок.

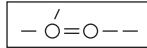
— Складіть речення з цим словом.

► Загадка

По дорозі урочисто
На колесах їде місто.
У будиночках — звірята.
Що за місто це, малята? (Поїзд)

— Правильно.

Складання звукової моделі слова *поїзд*.

— Запишіть модель цього слова.

— Назвіть, які з'єднання у цьому слові. (Середнє, верхнє, середнє, середнє)

— Звертаючи увагу на з'єднання, пропишіть це слово у наступному рядочку.

— Яке наступне слово? (Їздити)

— Складіть речення зі словами *поїзд* та *їздити*. (Ми їздили до Києва поїздом.)

— На чому ще можна їздити? (На автобусі, тролейбусі, машині, велосипеді, мотоциклі)

— Пропишіть це слово в останньому рядку, називаючи в ньому з'єднання. (Середнє, середнє, верхнє, верхнє, верхнє)

— Які з цих слів містять ї на початку, в середині та в кінці?

V. Підсумок уроку

— Яку літеру ви навчилися писати на уроці? (Рядкову літеру ї)

— Скільки звуків позначає буква ї на письмі? (Завжди два)

— Чому два? (Ця буква завжди знаходиться чи після голосної, чи на початку складу, або після апострофа.)

- Назвіть слова, щоб ї знаходилась на початку слова.
- Тепер — в середині слова.
- А тепер — в кінці слова.
- Розумнички, я задоволена вашою роботою сьогодні!

3. С. Кучеренко

УРОК 163 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букви ї

Мета: закріпити знання про звукове значення букви ї; удосконалювати вміння виконувати звуко-буквений аналіз, складовий аналіз слів, вміння ставити наголос, відгадувати загадки; сприяти збагаченню словникового запасу, закріплювати знання про словникові слова та вміння вводити їх у контекст; розвивати фонематичний слух, увагу, пам'ять, вміння давати правильні відповіді на поставлені запитання; виховувати повагу та почуття гордості за свою Вітчизну, любов до рідної мови і бережливе ставлення до тварин.

Обладнання: каса літер; набірне полотно; звукові фішки; ілюстрації столиці та України; малюнок їжачка; карта України; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2004.

ХІД УРОКУ

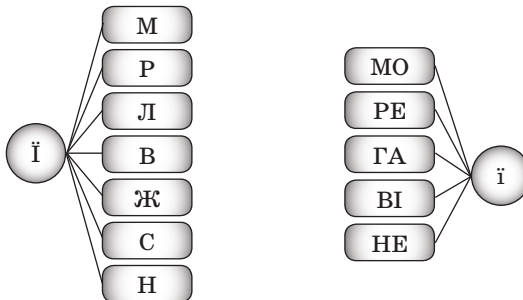
I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Виділення звуків зі скоромовки

Їжак, їжаченя
 Ідуть по гриби щодня.
 Їжачиха помагає —
 Сироїжки їм збирає.

2 Читання буквосполучень і слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

- Прочитайте за мною «луною» буквосполучення.
- Чи є серед них слова? (*Так*)
- Зачитайте їх. (*Їм, їв, їж, мої, вії, неї, гай*)

3 Синтетичні звукові вправи

- До поданих звуків додайте ще один у кінці, на початку або в середині, щоб вийшло інше слово. (*Їм(о), (з)їв, їж(а), мої(й)*)
- До слова *їжа* додайте ще один звук, щоб утворити нове слово. (*Їжа(к)*)
- Складіть з цим словом речення.

4 Читання слів у стовпчиках

Їм	їжак
мої	їжачок
їжа	їжачиха
їсть	їжаченята

- Прочитайте кілька разів, щоразу швидше й швидше.

5 Вправи на впізнавання звуків. Гра «Впіймай букву і у словах»

Дівчата, почувши слова першої колонки, а хлопці — другої, плескають у долоні. Учитель читає текст «Їжаченята».

ЇЖАЧЕНЯТА

У їжачихи було двоє їжаченят. Мов клубочки, кругленькі. Покотилися клубочки їжі шукати. Котяться садом, городом. Аж бачать — зайчик. Їсть солодку моркву. І їм захотілося.

Ледве висунули маленькі голівки, а зайчик як крикне:

— Геть звідси, гидкі, колючі!

Прикотилися клубочки до матусі, плачуть.

— Зайчик он каже, що ми гидкі, колючі.

Їжачиха пригорнула маленьких, приголубила.

— Та хіба ж ви колючі, дітки мої ріднесенькі, — заспокоює вона. — Волоссячко у вас м'яке, як льон. Та ви ж пухкенькі, мов подушечки!..

За В. Сухомлинським

- З чим порівнюються їжаченята? (*З клубочками*)

6 Звуко-буквений аналіз слова *їжаченята*

- Яке слово у цих двох стовпчиках має найменше звуків? (*Їм*)
- Скільки саме? (*Три*)
- Чому дві букви, а три звуки? (*Буква і позначає на письмі два звуки [й] та [i].*)

- А яке слово має найбільшу кількість звуків? (*Їжаченята*)
- Зробимо звуко-буквений аналіз цього слова.

Біля дошки працює учень.

- Отже, що ми запам'ятали про букву *ї*?

Буква *ї* завжди позначає два звуки: м'який приголосний [й] та голосний звук [і].

Правило учні повторюють та заучують хором.

III. Фізкультхвилинка

В лісі є кравець чудовий,
 Шие звірам він обнови.
 Для ведмедів — козушки,
 Для лисичок — сорочки,
 Для куничок — рукавички,
 А для білочок — спіднички.
 Зайцю — валянки на лапки,
 А для вовка — теплу шапку.
 І собі пошив піджак
 Працелюбний наш їжак.

IV. Оголошення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми закріпимо знання про букву *ї*, будемо вправлятися у складанні звукових моделей слів із цим звуком, повторювати словникові слова та складати з ними речення.

V. Закріплення вивченого матеріалу

— Пригадаємо слова з буквою *ї*, які вже зустрічали. Відшукайте їх у загадці.

1 Загадка

Красивий щедрий рідний край,
 І мова наша — солов'їна.
 Люби, шануй, оберігай
 Усе, що зветься... (*Україна*).

— У яких словах зустрічається буква *ї*? (*Україна, солов'їна*)

2 Звуковий аналіз слів *Україна, солов'їна*

○--○=○'○

-○-○- =○'○

— Скільки звуків позначає буква *ї*? (*Два*)

3 Робота за Букварем

1) Словникова робота

— Хто знає, що таке Україна? (*Це наша Батьківщина, країна, у якій ми живемо.*)

— Якими словами можна замінити слово *Україна*? Доберіть слова, які мають однакове значення і з'єднайте їх.

Україна

Вітчизна
Батьківщина
Київ
рідний край
держава

— Зверніть увагу, що слова *Україна*, *Батьківщина* та *Вітчизна* пишуться з великої літери.

— А що таке *Київ*? (*Це місто, столиця України.*)

— Це означає, що *Київ* — головне місто у нашій державі. Назви міст також пишуться з великої літери.

А як можна назвати людей, які живуть в Україні? (*Українці*)

— А якщо це маленька дівчинка? (*Україночка*)

► Фізкультхвилинка

Рухи під пісню у виконанні О. Білозір «Україночка».

— А якщо сім'я, яка складається з батька, мами і доньки проживають у місті Києві, як їх можна назвати? (*Киянин, киянка, кияночка*)

— Скажіть, будь ласка, яка наша державна мова? (*Українська*)

— Правильно. Наша мова — українська. Серед інших мов різних держав українська мова посідає за милозвучністю та співучістю третє місце після французької та італійської. Недаремно кажуть, що наша мова солов'їна, співуча, мелодійна.

2) Читання слів у стовпчиках «луною»

— Які слова записані з великої букви? (*Україна, Київ*)

— Які слова вказують на назву предметів? А які — на ознаку?

— Які зі слів двоскладові? (*Київ*)

— Трискладові?

— Які мають чотири склади?

— Прочитайте слова, які закінчуються на букву, яка позначає голосний звук.

— А тепер — приголосний.

— Прочитайте слово з найбільшою кількістю звуків і букв.

— А тепер — з найменшою. (*Київ*)

— А чи доводилося вам подорожувати?

- На чому можна подорожувати? (*На літаку, поїзді, автобусі...*)
- У яких із цих слів зустрічається літера *ї*? (*Поїзд*)
- Сьогодні ми вирушаємо в уявну подорож, а допоможе нам карта України.

4 Робота з картою України

- Погляньте на нашу Батьківщину.
- Вона має 24 області та Автономну Республіку Крим. Столиця Київ знаходиться в центрі держави, немов її серце. (*Учитель демонструє на карті.*)
- Наша Вітчизна багата на річки.
- Які ви знаєте ріки?
- А яка річка протікає через наше місто та область? (*Дніпро*)
- А хто знає, які є моря в Україні? (*Чорне й Азовське*)
- І єдина область, яка знаходиться на берегах обох морів, — це Херсонська.

Також наша земля багата на степи, поля, ліси. На території держави є Кримські гори та Карпати.

5 Робота над віршем у Букварі (с. 110)

- 1) Виразне читання учнями
- 2) Робота над написанням слів з великої літери
 - Які слова пишуться з великої літери? Чому?

VI. Підсумок уроку

- Що займає більше території — Україна чи Київ? (*Україна*)
- Чому? (*Україна — це держава, а Київ — столиця нашої держави.*)
- Яка літера зустрічається в обох словах?
- Скільки звуків позначає ця буква на письмі? (*Два*)
- Складіть речення зі словами *Україна* і *Київ*.
- Молодці! Я задоволена вашою роботою сьогодні.

З. С. Кучеренко

УРОК 164 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви *Ї*, буквосполучень, слів із нею

Мета: вчити учнів писати велику букву *Ї*, поєднувати її з іншими буквами; удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; повторити написання великих літер; вчити списувати з друкованого тексту, розгадувати кросворд; розвивати пам'ять, увагу, дрібну моторику, мовну культуру; виховувати охайність під час письма, патріотизм та повагу до Батьківщини.

Обладнання: зразки друкованих і писаних букв; предметні малюнки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

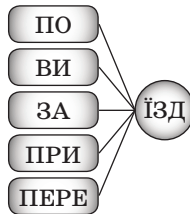
II. Повторення і закріплення вивченого матеріалу

1 Утворення слів з буквою ї

— Утворіть нове слово, додаючи тільки одну букву в кінці.

ЇЖ → ЇЖА → ЇЖАК → ЇЖАКИ

— Утворіть слова, змінивши початок слова.

— А тепер, будь ласка, утворіть слово з перших літер назв предметів (*прописи, с. 27*).

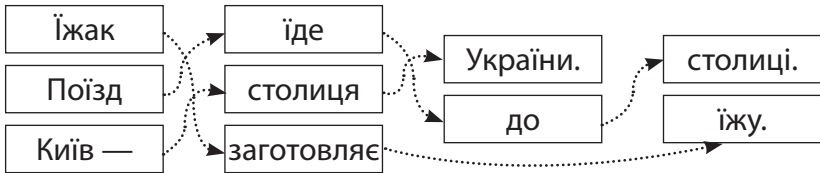
— Правильно, поїзд.

2 Звуко-буквений аналіз слова поїзд

— А тепер зробимо звуко-буквений аналіз цього слова.

Поїзд [п о й і з д] — 5 б., 6 зв., 4 пр., 2 гол., 2 скл.

3 Складання речень із поданих слів

— Чому слово *Київ* пишемо з великої літери? (*Це назва міста.*)

— Які ще ви знаєте назви міст? (*Харків, Одеса, Херсон, Львів...*)

— Яка назва нашого міста?

— Як будемо писати назви міст? (*З великої літери*)

— Перед тим, як записати речення, ми підготуємося до письма.

4 Підготовка до письма

1) Повторення гігієнічних правил письма

— Пригадаємо, як потрібно сидіти правильно. (*Струнко, ноги стоять на підлозі, лікті знаходяться на парті, живіт і спина не торкаються спинки парти та її поверхні.*)

— Продемонструйте, як правильно розташувати зошит, взяти ручку в руку. *(Діти демонструють, а вчитель контролює.)*

2) Повторення назв ліній сітки зошта

— За допомогою взаємоперевірки пригадаємо, як називаються лінії сітки зошта. *(Учитель називає лінії сітки, а діти одне одному в зошиті показують ці лінії: верхня та нижня лінія робочого рядка; верхня та нижня міжрядкова лінія.)*

3) Пальчикова гімнастика

Великий пальчик — це дідусь,
А вказівний — бабуся,
Середній пальчик — це татусь,
А безіменний — це матуся.
Ну, а мізинчик — це я.
Разом дружна вся сім'я.

5 Письмо речення за зразком

— А тепер можна приступити до написання речення. Прочитайте, яке речення записане в прописах. *(Київ, Ізмаїл — міста.)*

— Які слова записані з великої букви? *(Київ, Ізмаїл)*

— Одну назву міста ми сьогодні вже згадували, а назву міста Ізмаїл дехто чує вперше.

►► Словникова робота

— Це назва дуже старого міста, яке побудоване турками як фортеця. Видатний полководець О. Суворов звільнив його від турецьких військ. Згодом Ізмаїл став обласним центром, який знаходиться на річці Дунай і має великий порт. Сьогодні це місто стало районним центром, належить до Одеської області.

— Скільки слів у цьому реченні? *(Три)*

— Чи є в середині речення розділові знаки? *(Тире, кома)* Після якого слова? *(Після слова Ізмаїл)* Перед яким словом? *(Перед словом міста)*

— А кома після якого слова? *(Після слова Київ)*

— Пропишіть ці речення за пунктиром, звертаючи увагу на розділові знаки.

— А тепер спробуйте записати його самостійно.

III. Повідомлення теми та мети уроку

— Але не тільки назви міст пишуться з великої букви, а й ті слова, з яких починаються речення. І в таких словах першою буквою може бути буква *Ї*. Ми з вами знаємо, як виглядає ця буква, а тепер порівняємо рукописну букву з друкованою.

IV. Робота над новим матеріалом

1 Демонстрація та порівняння друкованої та рукописної літери І

- Подивіться, чи схожі друкована та рукописна букви І.
- Чим вони подібні, а чим відмінні?

2 Розвиток асоціативного мислення

- А що вам нагадує рукописна буква?
- На які вже знайомі раніше елементи та букви схожа І? (*На букву I, елементи букви K*)

3 Аналіз елементів букви І

- Велика буква І складається з чотирьох елементів: короткої похилої, довгої прямої лінії із заокругленням унизу ліворуч і двох крапок, що не поєднуються з другим елементом.

4 Алгоритм написання букви І

- А щоб прописати І, уважно послухайте та подивіться. Учитель прописує на дошці, промовляючи алгоритм написання.

Алгоритм написання букви І

1. Починаємо писати вище середини відстані між верхньою рядковою та верхньою міжрядковою лініями
2. Ведемо коротку похилу праворуч угору до верхньої міжрядкової лінії
3. Не відриваючи руки, ведемо вниз довгу пряму лінію до нижньої рядкової лінії
4. Заокруглюємо вліво
5. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
6. Двома дотиками до паперу трішки вище верхньої міжрядкової лінії ставимо дві крапки так, щоб початок першого елемента був між ними

- Пишемо під рахунок *раз, два-і, три, чотири*.

5 Письмо букви

- Спробуємо «прописати» в повітрі, промовляючи: *раз, два-і, три, чотири*.

- А тепер пропишіть по пунктиру, під мою диктовку: *раз, два-і, три, чотири*.

- Другий рядок запишіть самостійно, рахуючи подумки.

» Фізкультхвилинка

Повз по лісу їжачок,
В нього шубка з голочок.
Ніс багато грушечок,
Аж болів йому бочок.
Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!
Зупинився спочивать.

Піклувався їжачок
Про маленьких діточок —
Чарівних, непосидючих,
Дуже милих і колючих.
Десять! Дев'ять! Вісім! Сім!
Грушечки ці ніс він їм.

6 Письмо речення з буквою Ї

- Хто головний герой фізкультхвилинки? (*Їжачок*)
- Якщо це слово зустрінеться на початку речення, як ми його запишемо? (*Один учень записує на дошці.*)
- Прочитайте таке речення в зошиті.
- Скільки слів у цьому реченні? (*6*)
- Яких слів у реченні можна уникнути, але щоб зміст речення не змінився? (*Хитрячок, з голок*)
- Яким буде речення без цих слів? (*Їжачок пошив піджачок.*)
- Які знаки зустрічаються в реченні? (*Тире*)
- Між якими словами потрібно його записати? (*Їжачок — хитрячок*)
- Яке найменше слово зустрічається? (*З*)
- Зверніть увагу на те, що воно пишеться окремо.
- Запишіть за пунктиром це речення.
- А зараз спробуємо записати це саме речення, тільки під мою диктовку.

Учитель диктує, а учні записують.

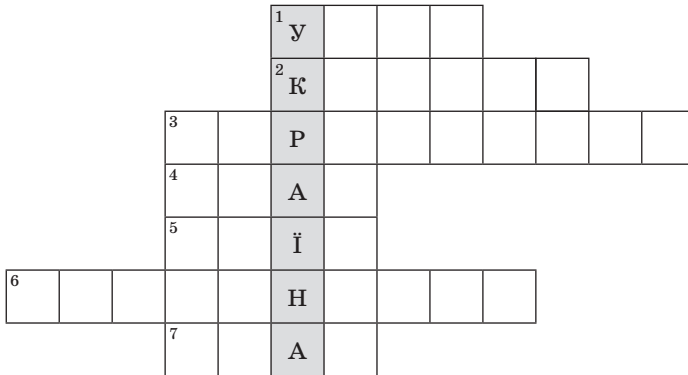
V. Розфарбовування малюнків у зошиті (с. 26–27).....

- Попрацюємо з малюнками. Вам потрібно розфарбувати ті, у назвах яких зустрічається буква *ї*. (*Їжак, поїзд*)
- Які з них зображені двічі? (*Їжаки*)
- Чим вони відрізняються? (*Один повзе, а другий стоїть.*)
- Що їжак носить на голках?
- Можна на голочках домалювати перелічене.

VI. Підсумок уроку.....

- Яку букву ви навчилися сьогодні писати? (*Велику букву Ї*)
- Які слова пишуться з великою буквою *Ї*?
- Розгадайте кросворд та відгадайте ключове слово.

1. Ось до класу всіх скликає
Голосистий наш дзвінок.
І ми радо поспішаємо
Не в садок, а на... (*урок*).

2. Людина, яка проживає в столиці України. (*Києвин*)
3. Державна мова українців. (*Українська*)
4. Слово, яке має однакове значення зі словом Батьківщина та вживається в словосполученні «рідний...» (*Краї*)
5. Головне місто нашої державі. (*Київ*)
6. Дівчинку, яка на голові носить віночок зі стрічечками, називають... (*україночка*).

7. В лісі є кравець чудовий,
Шие звірям він обнови.
І собі пошив піджак.
Хто кравець такий?... (*Їжак*).

— І яке слово дістали по вертикалі? (*Україна*)

Красивий, щедрий, рідний край.
І мова наша — солов'їна.
Люби, шануй оберігай
Усе, що зветься... (*Україна*).

— Я завершую урок саме цим віршем, бо дуже хочу, щоб ви були гідними громадянами нашої чудової, мальовничої України.

3. С. Кучеренко

УРОК 165 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про букви *ї, і*. Опрацювання тексту Букваря «На екскурсії». Урок-подорож

Мета: продовжити формувати в першокласників уявлення про звуко-буквений аналіз слів; удосконалювати вміння учнів добирати за поданою схемою речення та за поданою звуковою схемою — слова; формувати навички читання діалогу; закріпити знання

про написання великої літери у словах; вчити логічно і послідовно висловлювати свої думки; розвивати увагу, спостережливість, мовну культуру; виховувати почуття патріотизму, гордості за свою країну та її столицю.

Обладнання: каса букв, набірне полотно; звукові фішки; ілюстрації Києва; карта України, відеоманітофон; фільм про сучасний Київ; картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні на уроці ми вирушимо на екскурсію до столиці, але щоб її дістатися, нам треба пригадати все, що ми знаємо про букву *ї*, правильно виконувати звуко-буквений аналіз слів, вправлятися у виразному читанні діалогу, збагачувати свій словниковий запас. Рухаючись до своєї мети, нам потрібно проїхати декілька станцій. А їхати ми будемо певним транспортом, до назви якого записана звукова модель.

— \acute{o} = o — — (поїзд)

— Скільки букв у слові? (5)

— Скільки звуків? (6)

— Чому у слові звуків більше, ніж букв? (Буква *ї* завжди на письмі позначає два звуки: м'який приголосний [й] та голосний звук [i].)

Учні хором повторюють правило.

— Отже, поїдемо поїздом. Вперед! (Лунає запис шуму поїзда.)

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Станція «Обирайлівка»

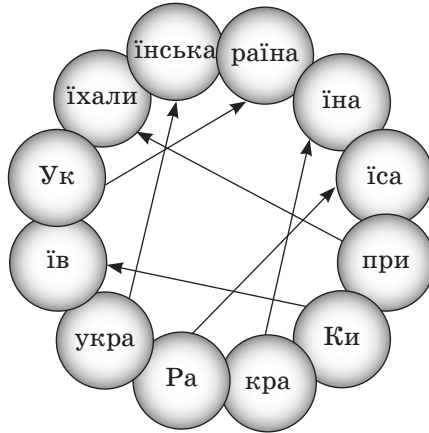
— І ось перша станція — «Обирайлівка». Серед поданих слів нам слід обрати лише ті, у яких є літера *ї*, — вони нам потім стануть в пригоді.

На дошці — картки зі словами.

Київ, Україна, Андріївський узвіз, Софіївський собор, Хрещатик, Майдан Незалежності, площа Богдана Хмельницького, Михайлівський Золотоверхий собор, Києво-Печерська лавра.

2 Станція «Складалочка»

— Молодці, рушаймо до наступної станції — «Складалочка» — і зібрані слова візьмемо із собою!

(Картки зі словами: *Україна, Київ, українська, приїхали, Раїса.*)

- Що ви примітили спільного в цих словах? (*Є буква ї.*)
- Складені слова ще знадобляться нам на наступній зупинці.

3 Станція «Текстова»

— Їдемо до наступної станції — «Текстової». Нам потрібно утворити текст зі складеними на попередній станції словами. Але починається дощик, і він, сподіваюся, допоможе нам тим, що посіє ці слова у потрібні речення.

Київ	українська	Раїса
Україна	країна	проїдемо

На дощці записаний текст, куди потрібно вставити картки зі словами попередньої вправи.

- А ось і текст, куди потраплять зібрані слова.

Раїса живе в чудовій країні. Її назва Україна. Люди розмовляють у ній українською мовою. Найголовніше місто Київ називають столицею. Ми уже приїхали до нього.

- Молодці! Ви впоралися із завданням. І ми вже приїхали до столиці.

Робота з картою України. Вчитель демонструє країну і столицю на карті.

IV. Фізкультхвилинка

Їдуть-їдуть поїзди
До столиці трудової,
В славне місто — Київ-град,
Що цвіте, мов пишний сад.

V. Вивчення нового матеріалу

1 Легенда про створення міста Києва

— Отже, ми перед тим як вирушити на екскурсію містом, послухаємо, звідки пішла назва нашої столиці.

ЛЕГЕНДА ПРО КИЇВ

Жили на горі три брати: старшого звали Кий, середнього — Щек, а молодшого — Хорив. Була в них сестра Либідь.

Кий жив на горі, де сьогодні узвіз Боричів, Щек жив на горі, що називається Щековицею, а Хорив — на третій горі — Хоривиці.

Побудували брати місто. І назвали його Київ — на честь старшого брата.

Київ стоїть на березі великої ріки Дніпро. Правий берег — високий, крутий, з невеличкими горами. У центрі міста протікає річка Либідь, яка названа на честь сестри.

2 Бесіда про сучасний Київ

— Але і в сучасні часи Київ — дуже красиве, зелене місто з архітектурними та історичними пам'ятками. (*Учитель використовує ілюстрації з краєвидами Києва: Хрещатика, Майдана Незалежності, Києво-Печерської лаври, Софіївського собору, Золотих Воріт, площі Богдана Хмельницького.*)

— Чи зустрічались нам ці назви вже сьогодні? (*Так*)

— На якій станції? (*«Обирайлівка»*)

— А тепер зможемо ще й переглянути ці краєвиди.

Під ілюстраціями вчитель вивішує картки зі словами, у яких є літера й.

3 Перегляд відеофільму «Сучасний Київ»

Діти уважно переглядають відеосюжет.

— Вам сподобалась екскурсія столицею?

— Як називають людей, які проживають у Києві? (*Кияни*)

— Правильно. Саме під таку пісню Павла Зіброва я вам пропоную розім'ятися.

» Фізкультхвилинка

Діти рухаються під пісню «Кияни» у виконанні П. Зіброва.

4 Робота над текстом з Букваря (с. 111)

— Сьогодні на екскурсію до Києва завітали не тільки ми. Прочитавши текст у Букварі «На екскурсії», ви можете дізнатися, хто ще приїхав. Пригадаємо слова, які вже зустрічали, та з'єднаємо стовпчики, щоб дізнатися значення цих слів.

1) Словникова робота

а) Робота над з'ясуванням значення слова.

Майдан, площа	↗	головна чи велика церква
Узвіз	↘	велике, незабудоване місце в місті чи селі
Собор	↘	крутий підйом; вулиця або дорога, що мають підйом

б) Вправлення у групуванні слів.

— У тексті зустрінуться слова, які пишуться з великої букви.

Прочитайте, повторюючи за мною.

Учитель читає слова, записані на дошці.

Василько, Київ, Леся, Андріївський узвіз, Петрик, парк Слави, Дніпро, Михайлівський Золотоверхий собор.

— Вам потрібно поділити слова на дві групи. Подумайте, на які? (1-ша група — назви архітектурних та історичних пам'яток і назви міст; 2-га група — імена)

2) Читання тексту вчителем

— Хто приїхав також на екскурсію? (*Леся і Петрик*)

— До кого вони приїхали? (*До Василька*)

3) Читання дітьми (напівголосне)

— Прочитайте власні назви у тексті.

— Що вам підказало відповідь? (*Велика буква на початку слова*)

— Отже, які слова ми пишемо з великої літери? (*Назви країн, міст, вулиць, річок; імена, прізвища людей*)

4) Вибіркове читання

— Знайдіть у тексті і прочитайте:

- До кого приїхали гості?
- Де знаходиться Андріївський узвіз?
- Скільки Києву років?
- Де побували діти?
- Яку виставку планували переглянути?

5) Читання за особами

— Скільки людей бере участь у розмові? (*Троє — Леся, Василько, Петрик*)

— Хто ще бере участь? (*Автор*)

— Зверніть увагу на розділові знаки в кінці речень.

6) Робота зі схемами речень

— Знайдіть у тексті речення, які відповідають поданим схемам.

_____ .

Поїдемо до лялькового театру.

_____ | _____ | _____ | _____ .

До Василька в Київ приїхали Леся з Петриком.

_____ .

Сьогодні ж оглянемо старий Київ.

_____ !

Бо йому понад тисячу років!

7) Робота зі звуковими схемами

— Знайдіть у першому абзаці слова, які відповідають звуковим схемам.

— о́ — о —

(Київ)

— — о = о́ — о — о

(приїхали)

— Які звуки позначає на письмі буква *ї*? (Буква *ї* завжди позначає два звуки: м'який приголосний [й] та голосний звук [і].)

VI. Підсумок уроку

- Ось наша подорож добігає кінця.
- Яка літера допомогла вам прочитати багато слів? (*ї*)
- Які місця в Києві відвідали ви разом з нашими героями тексту Василем, Лесею та Петриком?
- Про що ви почули вперше?
- Чи сподобалась вам екскурсія столицею?
- Отже, рушаймо додому, на нас чекає відпочинок!

В. В. Коткова

УРОК 166 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення навичок письма слів з великої букви *ї*. Розвиток зв'язного мовлення. Ти і твій співрозмовник

Мета: закріпити навички написання слів з великої букви *ї*, слів із нею; розвивати увагу, слухове сприйняття, зв'язне мовлення; виховувати культуру ведення розмови.

Обладнання: зображення чи іграшка їжачка; підготовлена дошка; зображення рукописної великої букви *ї*; правила спілкування; картки для індивідуального завдання.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— На урок завітав гість. Відгадайте, хто він.

В нас гуляє біля тину,
Має носик-намистину,
Схожий він на будячок.
Це колючий... (*їжачок*).

Учитель вивішує зображення тварини на дошку або кладе іграшку на стіл.

— Їжачок цікавиться, що означає: учні готові до уроку письма? Покажіть йому, будь ласка, на власному прикладі.

II. Аналітичні і синтетичні вправи зі звуками

— Їжачок відвідує Лісову школу, однак він пропустив урок вивчення великої букви *Ї*. Просить вашої допомоги.

Визначте місце звуків [йі] у таких словах: *їжа, мої, їдальня, з'їм, переїхав, воїн, герої, їздити*. (*На початку, в середині, у кінці*)

— Якою буквою позначається на письмі м'який приголосний звук [й] та голосний [і]? (*Буквою і*)

— Давайте усі разом повторимо правило для Їжачка! (*Буква і позначає приголосний м'який звук [й] та голосний [і].*)

III. Вправи з письма

— Пропоную навчити Їжачка писати велику букву *Ї*. Погляньте на зображення рукописної букви *Ї* та скажіть, яку букву вона нагадує. (*Велику букву І*)

— Їжачок знайшов відмінність між двома буквами. Що він має на увазі?

І без Ї не ступить кроку,
Поміж ними чвар нема.
І до Ї моргає оком,
Ї у відповідь — двома.

(*Буква «І» та «Ї» відрізняються кількістю крапок угорі.*)

— Нагадайте, з яких елементів складається велика буква *Ї*? (*Велика буква Ї складається з чотирьох елементів: короткої прямої похилої, довгої прямої лінії з заокругленням унизу ліворуч і двох крапок, що не поєднуються з іншим елементом.*)

— Розгорніть зошити. Покажемо Їжачкові, як правильно писати велику букву *Ї*? Давайте і самі згадаємо.

Учитель пише на дошці, коментуючи: починаємо писати вище середини відстані між верхньої рядковою та верхньою міжрядковою лініями,

ведемо коротку пряму праворуч угору до верхньої міжрядкової лінії, не відриваючи руки, ведемо вниз довгу пряму лінію до нижньої рядкової лінії, заокруглюємо вліво, закінчуємо писати близько середини робочого рядка, двома дотиками до паперу трішки вище верхньої міжрядкової лінії ставимо дві крапки так, щоб початок першого елемента був між ними.

— Спочатку напишіть велику букву *Ї* у повітрі. Напишіть три великі букви *Ї* під рахунок: *раз, два-і, три, чотири*. Допишіть рядок до кінця, а ми з *Ї*жачком пройдемо та подивимосся.

— Сподобалося *Ї*жачкові, але не вмів він поєднувати велику букву *Ї* з іншими буквами, просить допомогти написати злиття зі звуків: [й] [і] [к], [й] [і] [р], [й] [і] [н], [й] [і] [х], [й] [і] [ж], [й] [і] [с], [й] [і] [л], [й] [і] [м], [й] [і] [й] [і].

— Спочатку прочитаємо злиття. Побудуйте їх з букв розрізної азбуки на партах. Запишіть злиття в зошитах, у кожному — велика буква *Ї*. (*Учитель записує на дошці Їк, Їр, Їн, Їі — верхнє; Їх, Їж, Їс — середнє; Їл, Їм — нижнє з'єднання.*)

► Пальчикова гімнастика

— Бачить *Ї*жачок, що ви стомились, і пропонує вам гімнастику для пальчиків.

ЇЖАЧОК

Вихідне положення: поставити долоні під кутом одна до одної. Розташувати пальці однієї руки між пальцями іншої. Ворушити прямими пальчиками.

Як ти носиш, *ї*жачок,
Так багато колючок?

— Прочитайте вірш, який написав *Ї*жачок.

*Ї*жак, *ї*жаченя,
Іздять по гриби щодня.
*Ї*жачиха помагає,
Сироїжки ім збирає.

— Чи все правильно написав *Ї*жачок? Якої помилки він припустився? (*Переплутав букву і з буквою ї.*) Напишіть слова з буквою *ї* в зошити, але на початку слова пишуть велику букву *Ї*.

IV. Робота з розвитку зв'язного мовлення

— За вашу допомогу *Ї*жачок хоче поділитися з вами своєю таємницею, яка допоможе вам бути приемним цікавим співрозмовником. Спочатку уважно послухайте невеличке оповідання.

НЕПРИЄМНА РОЗМОВА

З лісової школи поверталася вчителька Сова.

— Ей, е, зачекай! — почула вона позаду. Пані Сова продовжувала йти далі. Її наздогнав Вовчик:

— Чому не зупинилась? — здивувався Вовчик. — Я ж тебе кликав!

— Вибач, мене звать не Ей. Я старша за тебе, і правильно було б звернутись до мене на «Ви», а ще краще...

— Та, я цей, і так все знаю! Просто ніколи мені, я додому поспішаю, а у Вас хотів спитати, можна завтра на уроці математики мене не питати. Я ще погано, цей, зрозумів тему, — пояснював Вовчик.

Однак вчителька Сова відповіла:

— Вибач, часу в мене теж немає для такої неприємної розмови! Вовчик дивувався:

— Чому це розмова неприємна?

— Скажіть, будь ласка, чому ж розмова була неприємною? (*Відповіді учнів.*) Що неправильно робив Вовчик? (*Відповіді учнів.*) Давайте спробуємо дати поради Вовчикові, щоб він став приємним співрозмовником. (*Діти висувають свої пропозиції.*)

— Їжачковий секрет для вихованого співрозмовника — це правила спілкування. Перевіримо, чи збігаються вони з нашими порадами Вовчикові?

» Правила спілкування

1. Обов'язково привітайся зі співрозмовником.
2. Звертайся на «Ви» до незнайомих та старших людей.
3. Вживай ввічливі слова.
4. Не перебивай співрозмовника.
5. Якщо не погоджуєшся, ввічливо вислови свою думку.

— Яких правил дотримуетесь ви під час спілкування? (*Відповіді учнів.*)

» Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій уклоніться
За щасливий день вчорашній.
Всі до сонця потягніться,
Вліво, вправо нахиліться,
Веретенцем покрутіться.
Раз присядьте, два присядьте
І за парти тихо сядьте.

— Їжачок приготував вам завдання. (*Учитель роздає картки для роботи кожному учневі.*)

►► Тестування

Обведіть правильну відповідь.

1. Оповідання називається:
 - а) «Розмова»;
 - б) «Приємна розмова»;
 - в) «Неприємна розмова».
2. З лісової школи поверталась:
 - а) учителька Сова;
 - б) учитель Вовчик;
 - в) учителька Сорока.
3. Пані Сову наздогнав:
 - а) Дятел;
 - б) Вовчик;
 - в) Їжачок.
4. Вовчик гукав пані Сову:
 - а) Вчителько;
 - б) Ей;
 - в) пані Сова.
5. Вовчик хотів, щоб його не запитували на уроці:
 - а) письма;
 - б) математики;
 - г) читання.
6. У пані Сови для неприємної розмови не було:
 - а) слів;
 - б) терпіння;
 - в) часу.
7. Хто вживав увічливі слова під час розмови?
 - а) Вовчик;
 - б) Сова;
 - в) обоє.

Ключі: 1 б, 2 а, 3 б, 4 б, 5 б, 6 в, 7 б.

— Послухайте оповідання ще раз та виконайте завдання на картках. Будьте уважними, ви повинні відповісти на запитання за змістом оповідання, обвести правильну відповідь на карточці. Я читатиму лише один раз, тож слухайте і спробуйте запам'ятати.

Учитель читає текст «Неприємна розмова».

Учні виконують роботу за картками. Учитель зачитує кожне запитання та варіанти відповідей, дає декілька секунд на виконання завдання.

V. Підсумок уроку

- Яку букву вчили писати Їжачка?
- Які звуки позначає буква ї на письмі?
- Які правила спілкування запам'ятали?

В. В. Коткова**УРОК 167 (ЧИТАННЯ)****Тема:** Звуки [ц], [ц']. Позначення їх буквами Ц, ц («це»)**Мета:** навчити розрізняти в мовленнєвому потоці звуки [ц], [ц'], читати слова з новою буквою; розвивати фонематичний слух, дикцію, розширювати кут зору; виховувати бажання піклуватися про власне здоров'я, дотримуватись правил ввічливої поведінки під час спектаклю.**Обладнання:** буквена каса; зображення цвіркуна, цирку, ціпка, великої і малої букви «це»; підготовлена завчасно дошка.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент**

— Шановні діти! Я запрошую вас усіх взяти участь у інтелектуальній грі «Найрозумніший». Правила дуже прості: за добру поведінку і правильні відповіді, активну участь кожен отримуватиме фішку. По закінченню гри ми визначимо найрозумнішого учня класу за кількістю фішок. Щастя вам! *(Бажано, щоб учитель зумів кожному учневі протягом уроку дати фішку.)*

II. Підготовчі артикуляційно-слухові вправи

— Підведіть руку, хто чув коли-небудь пісню цвіркуна. *(Учитель демонструє малюнок.)* Хто може зімітувати його спів? Спробуймо разом! *(Ц-ц-ц-ц-ц-ц-ц)*

— Який звук [ц] — голосний чи приголосний? *(Приголосний)* Чому? *Що заважає струменю повітря вільно виходити? (Звук [ц] приголосний, бо язик і зуби створюють перешкоду на шляху струменя повітря.)*

— Знайдіть звук [ц] у вірші.

Як на сцену на цеглину
Сів цвіркунчик біля тину.
Цвіринчить і цвіринчить,
Не на мить не замовчить!

— Назвіть слова із звуком [ц]. *(Сцена, цеглина, цвіркунчик, цвіринчить)* Вимовте слова *сцена* і *цвіркун*. Порівняйте звук [ц] у них. Чим вони відрізняються? *(Один з них м'який, інший — твердий.)*

— Промовте слова *цирк* та *ціпок*. (Учитель демонструє малюнки.) У якому слові чується звук [ц']? (*Ціпок*) У якому слові перший звук твердий? (*Цирк*)

— Покажіть картку для позначення звука [ц']. (=) А тепер — звука [ц]. (–)

— Пропоную вам завдання на увагу. Я читатиму слова, а ваше завдання — показати картку «=», якщо почуєте [ц'], або картку «–», якщо почуєте [ц].

Цап, цукерка, квочка, ціна, сцена, стілець, гречка, цуценя, криниця, цегла, олівець.

— Складіть звукові схеми слів *цукерка* і *криниця*. (Учитель записує слова на дошці.) Перевірте одне одного.

— Утворіть злиття звука [ц] та того, який називатиму я: [а], [у], [е], [и], [о].

— А тепер утворіть злиття зі звуком [ц']: [у], [а], [о], [і].

— Складіть слова зі звуком [ц] на початку, в середині слова. (*Цуценя, цап, сцена, концерт*) Утворіть слова зі звуком [ц'] на початку, в середині, у кінці слова. (*Ціпок, танцювати, працювати, продавець, горбець*)

III. Ознайомлення з буквою Ц, ц («це»)

— Звуки [ц], [ц'] позначаються на письмі буквою «це». (Учитель показує велику і малу літери «це».)

— Чим схожі і чим відрізняються ці букви між собою? (За формою однакові, а за розміром різні.)

— Прочитайте утворені склади за таблицею.

	а	ю	о	я	у	і	и
ц							

— Позначте звук [ц] або [ц'] у кожному стовпчику відповідним знаком: «=» або «–». (Учитель викликає окремих учнів.)

► Фізкультхвилинка

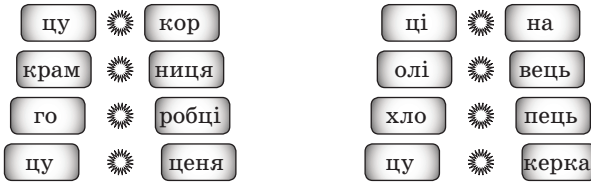
Сильний вітер до землі	(Два нахили вперед.)
Гне дерева молоді.	
А вони ростуть, міцніють,	(Руки вгору, стають на носочки.)
Вгору тягнуться, радіють.	
Вітер віє нам в лице;	(Нахили вліво-вправо.)
Захиталось деревце.	
Вітерець все тихше, тихше,	(Присідання.)
Деревце все вище, вище!	(Стають на носочки.)

— Послухайте текст фізкультхвилинки ще раз і назвіть слова зі звуком [ц] або [ц']. (*Лице, деревце, вітерець*)

— Яке слово утвориться, якщо зменшити слово *вітерець* на три останні літери? (*Вітерець — вітер*)

— Чим вони відрізняються? (*Вітерець маленький, слабкий, а вітер — великий, сильний.*)

— Прочитайте слова.

— Знайдіть і прочитайте слова.

СТІ	ОЛІ	ЦЕ	ЦА	ЦУ
КОР	РІВНА	ЛЕЦЬ	МЕНТ	ВЕЦЬ

— Послухайте і скажіть, що не так.

Ми із братом для зубів
Робимо зарядку:
Він з'їдає тільки пів,
А я цілу шоколадку.

— Скажіть, чи корисна така зарядка для зубів? (*Ні*) Чому? (*Солодощі псують зуби.*) Як ви доглядаєте за своїми зубами? (*Відповіді учнів.*)

IV. Робота за Букварем

— Прочитайте по черзі злиття у Букварі (с. 112). Прочитайте рядок зі звуком [ц'], охарактеризуйте звук. (*Приголосний, м'який*)

— Дайте характеристику приголосному в іншому рядку. (*Приголосний, твердий*) Якою буквою позначаються звуки [ц] та [ц'] на письмі? (*Буквою «це»*) Таким чином, буква «це» на письмі позначає два приголосних звуки: твердий [ц] і м'який [ц']. Повторіть усі разом!

— Прочитаємо перший стовпчик слів у Букварі. Прочитайте його самостійно, пошепки. Прочитайте слова зі звуком [ц]. (*Цена, царівна*) Зі звуком [ц']. (*Залізниця*) Прочитайте слова, які відповідають на запитання *що?* (*Цена, залізниця*)

— Прочитаємо разом другий стовпчик слів. Читаємо обидва стовпчики ланцюжком.

— Прочитайте у другому стовпчику слова, які відповідають на запитання *хто?* (*Зайці, лисиці, цапок*)

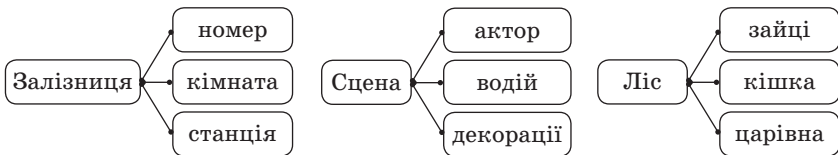
— Знайдіть слово, яке відповідає схемі:

—○—○́— (Цапок)

— Назвіть голосні звуки у слові. (*[a], [o]*); приголосні звуки. (*[ц], [п], [к]*)

► Фізкультхвилинка

— Знайдіть відповідне слово.

— Уявіть, що ви у залі, перед вами — велика світла сцена, на ній — казкові герої серед декорацій чарівного замку. Оцініть події, що відбуваються серед глядачів, словами *можна, не можна*.

Голосно говорити, тихо сидіти, їсти цукерки, говорити по телефону, гукати друга на іншому ряду, тихенько пропускати глядачів на їх місце, займати чуже місце.

— Усі ви знаєте правила поведінки під час спектаклю, а хто з вас не дотримується цих правил, підніміть руки!

— За вашу вихованість пропоную вам скоромовку, аби наш язичок теж завжди нас слухав. Погляньте на дошку! (*Учитель читає скоромовку.*)

Цілитель Цибуля цікавиться цілющим цвітом акації.

— Які слова вам не зрозумілі? (*Цілитель, цілющий*) Хто знає значення цих слів? *Цілитель* — це людина, яка виліковує хворих. Як ще можна назвати людину цілителя? (*Лікар*) *Цілющий* — це властивість предмета, яка має лікувальні властивості; наприклад: *цілющий сироп* — сироп, що допомагає видужати. Слово *цілющий* можна замінити словом *лікувальний*.

— Промовте лише звуки, які позначає буква «це» у скоромовці. (*[ц'], [ц], [ц'], [ц'], [ц], [ц']*)

— Прочитаємо скоромовку разом. Тепер самостійно, пошепки. Кожен ряд окремо. Хто бажає прочитати скоромовку сам? (*Учні читають у швидкому темпі.*)

V. Підсумок уроку

- З якою буквою ознайомилися на уроці?
- Які звуки позначає буква «це» на письмі?
- Нагадайте правило.
- Що корисного дізналися сьогодні?
- Які слова з буквою «це» запам'ятали?
- Визначимо переможця гри «Найрозумніший». Ним стає той учень, у якого одна і більше фішок. Покажіть свої фішки! Отаке, погляньте у нас найрозумніший клас!

В. В. Коткова**УРОК 168 (ПИСЬМО)****Тема.** Письмо рядкової букви *ц* («це»), складів, слів із нею**Мета:** навчити писати рядкову букву *ц* («це»), склади, слова з нею; розвивати спостережливість, навички каліграфічного письма, фонематичний слух; виховувати повагу до інших, взаємодопомогу, працелюбність.**Обладнання:** підготовлена дошка; зображення рядкової букви *ц* («це»); зображення цапа, цирку, царівни, цукру, цегли, цукерки; картки з написами «з горобцем», «малює», «гусеницю», «олівцем»; розрізна азбука.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент**

- Погляньте на свої робочі місця: на парті лежать ручка, олівець, зошит, щоденник, розрізна азбука. Перевірте робоче місце свого сусіда по парті та покажіть на власному прикладі, як потрібно сидіти на уроці!

II. Звукові аналітичні і синтетичні вправи

- Відгадайте загадку.

Довгі вуха, куций хвіст,
 До мисливства в нього хист:
 Все знаходить навмання
 Це маленьке... (*цуценя*).

- Який звук стоїть на початку слова? (*[ц]*) Дайте йому характеристику. (*Приголосний твердий*) У слові *цуценя* є ще один звук *[ц]*? (*Так*) Де він знаходиться у слові? (*У середині*)

- Побудуйте в парах звукову схему до слова *цуценя* на парті. Скільки букв у слові? (*6*) А звуків? (*6*) Який голосний наголошений? (*[а]*)

— Які склади утворюють звук [ц] та голосні звуки [у], [е] у слові цуценя? (*цу, це*)

— Які слова можна утворити, додавши склад *цу*?

<input type="text"/>	керка	<input type="text"/>	кор	<input type="text"/>	пкий
----------------------	-------	----------------------	-----	----------------------	------

— Утворіть слова, додавши склад *це*.

<input type="text"/>	гла	<input type="text"/>	мент		
<input type="text"/>	лофан	<input type="text"/>	рква	<input type="text"/>	нтр

— Наступна загадка!

Я у кожній є квартирі:
Сидіння та ноги чотири.
Для комфорту спинку маю,
Багато місця не займаю. (*Стілець*)

— Який останній звук у слові *стілець*? ([ц']) Дайте йому характеристику. (*Приголосний, м'який*)

— Утворіть слова, додаючи звук [ц'].

Гамане <input type="text"/>	оліве <input type="text"/>	продаве <input type="text"/>	міся <input type="text"/>
-----------------------------	----------------------------	------------------------------	---------------------------

— У парах на партах побудуйте слово *гаманець* та його звукову схему.

— Якою буквою позначаються звуки: приголосний твердий [ц] та приголосний м'який [ц']? (*Буквою «це»*)

— Повторимо правило! (*Буква «це» на письмі може позначати два приголосних звуки: твердий [ц] і м'який [ц']*).

III. Повідомлення теми уроку

- Хто це?
- Цапок.
- Що це?
- Ціпок.
- А це?
- Яйце.
- А ти?
- Буква... (*це*).

— Сьогодні ми навчимося писати рядкову букву «це», склади та слова з нею.

IV. Засвоєння конфігурації літери

— Погляньте на зображення рядкової букви *ц* («це»). Яку букву вона вам нагадує? (*Букву и*) Рядкова буква *ц* («це») складається з трьох елементів: двох коротких прямих ліній, заокруглених внизу праворуч, і маленької петлі. (*Учитель демонструє елементи букви на малюнках, пише їх окремо на дошці.*)

— Уважно простежте, як пишеться рядкова буква *ц* («це»): починаємо писати від верхньої рядкової лінії пряму вниз на себе, біля нижньої рядкової заокруглюємо, торкнувшись цієї лінії, ведемо вгору до верхньої рядкової лінії, не відриваючи руки, пишемо по писаному коротку пряму вниз на себе, заокруглюємо біля нижньої рядкової лінії праворуч угору, закінчуємо писати від другої короткої лінії на відстані, що дорівнює половині робочого рядка і трохи вище нижньої рядкової лінії, не відриваючи руки, ведемо вниз до себе коротку пряму лінію на відстань, що дорівнює половині висоти робочого рядка, заокруглюємо ліворуч угору до перетину з нижньою рядковою і короткою прямою лініями, закінчуємо писати трохи вище нижньої рядкової лінії.

— Разом зі мною «напишемо» букву *ц* («це») у повітрі. (*Учні разом із учителем «прописують» букву в повітрі.*)

— Розгляньте зображення букви *ц* («це») у своїх зошитах. Знайдіть і покажіть одне одному три елементи цієї букви: дві короткі прямі лінії, заокруглені внизу праворуч, і маленьку петлю.

V. Вправи з письма.....

— Наведіть літери за поданим у зошиті контуром. Далі напишіть три літери самостійно. Обміняйтесь зошитами і перевірте правильність написання літер, поясніть товаришеві, який елемент написано неправильно, а який — правильно. (*Учні обмінюються зошитами для взаємоперевірки.*)

— Кожен у своєму зошиті допишіть рядок до кінця.

» Пальчикова гімнастика

СТІЛЕЦЬ

Варіант 1

Вихідне положення: ліву долоню поставити вертикально, пальці уверх — це «спинка» стільця. До неї приставити кулачок правої руки — це «сидіння».

Нумо, дітки, молодці,
Посідаймо на стільці.
Небагато треба вміння —
Зробим спинку і сидіння.

Варіант 2 (ускладнений)

Змінювати положення рук по чергово на рахунок *раз-два*.

Раз: ліва рука — «спинка», права рука — «сидіння».

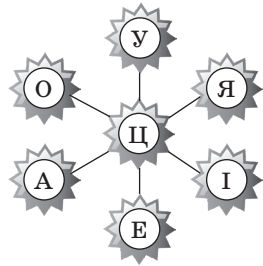
Два: права рука — «спинка», ліва рука — «сидіння».

— Напишемо другий рядок літери *ц* («це») під рахунок. (*Учитель показує написання літери, рахуючи раз-і, два-і, три-і; учні пишуть самостійно у зошитах половину рядка під рахунок учителя.*)

— Допишіть рядок самостійно.

— Утворіть склади.

— Запишемо склади від нижнього до верхнього з'єднання. Назвіть склад, що має нижнє з'єднання. (*ця*) Запишіть його в зошити, а *я* — на дошці. (*Учні пишуть за зразком.*) Назвіть склади з середнім з'єднанням! (*ца, це, цо*) Запишемо їх, продовжуючи рядок. Які склади мають верхнє з'єднання? (*ці, цу*) Допишіть їх.

► Фізкультхвилинка

Руки в сторону, в кулачок.

Розгинай — і на бочок.

По колінах вдарим нижче, нижче, нижче.

Руки вгору підніmemo вище, вище, вище.

— Назвіть, що зображено на малюнках. (*Учитель демонструє зображення цапа, цирку, царівни, цукру, цегли, цукерки; учні називають предмет.*) Вимовте слово за звуками. (*Учні промовляють кожне слово за звуками.*) Запишемо назви у зошити! (*Учні пишуть слова за зразком учителя.*)

— Прочитайте вірш.

Соня смажила млин..і,
Ось і тісто на ру..і.
Як з роботи прийде тато —
Хай він їсть млин..ів багато.

— Яких букв бракує у словах? (*Букви («це»*)) Що робила Соня? (*Смажила млинці.*) Для чого вона це робила? (*Щоб тато після роботи поїв.*) Як можна охарактеризувати дівчинку? (*Відповіді*

учнів.) Подобається вам поведінка дівчинки? *(Відповіді учнів.)*
 Чому? *(Відповіді учнів.)* Як ви допомагаєте батькам? *(Відповіді учнів.)*

— Після доброго діла час і відпочити, а ще краще — відпочивати з користю. Як, наприклад, Гриць:

Гриць *(Запис на дошці.)*

з горобцем, малює, гусеницю, олівцем. *(Слова на картках.)*

— Доповніть речення словами у правильному порядку. Хто прочитає, що утворилося?

Гриць малює олівцем гусеницю з горобцем.

Учитель ставить картки у правильному порядку.

— Запишіть речення собі в зошити.

VI. Підсумок уроку

- Яку букву навчилися писати?
- Які звуки позначаються нею на письмі?
- Які слова з буквою *ц* («це») запам'ятали?
- Кому і як треба допомагати?

В. В. Коткова

УРОК 169 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукові значення букв *Ц, ц* («це»). Опрацювання тексту «Циркова залізниця». Урок-подорож

Мета: закріпити знання про звукові значення букв *Ц, ц* («це»), первинне уявлення про число іменників «один — багато»; розвивати фонематичний слух, спостережливість, навички осмисленого читання твору; виховувати почуття справедливості, бажання дотримуватись правил поведінки у громадському транспорті, інтерес до читання.

Обладнання: буквена каса; квиток на потяг; чарівний мішечок із зображенням хлопчиків, зайчика, слонихи, лисиці, цапа, білочок; роздруковані речення з тексту «Циркова залізниця»; назви станцій: «Вокзал», «М'який — твердий», «Прочитай», «Спортивна», «Один — багато», «Цікава», «Цирк»; підготовлена завчасно дошка.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Увага, увага! На другій колії здійснюється посадка на швидкий потяг «Перший клас», будьте уважні та обережні, нумерація вагонів з голови поїзда! *(На дошці — назва «Вокзал».)*

— Отаке, оголосили посадку на наш потяг, уважно перевірте, чи все готово до подорожі: Буквар, ручка, олівець, розрізна азбука, щоденник і чудовий настрій!

II. Повідомлення теми уроку

— Сьогодні запрошую вас до подорожі, протягом якої ми продовжимо ознайомлення з буквою *ц* («це»), поліпшимо свій настрій та попрацюємо з цікавим текстом із Букваря.

III. Підготовчі артикуляційно-слухові вправи

— Стривайте, нам обов'язково потрібні квитки, без них нас ніхто не пустить до вагону. Щоб отримати квиток, необхідно виконати завдання: послухайте та назвіть слова зі звуком [ц] або [ц'].

Жив цар у палаці,
Спав цар на матраці,
Якось цар всю ніч не спав —
Йому цвіркунчик заважав.
Ну, а зранку у віконце
Вже заглядувало сонце.
Прокидайся цар, бо ранок —
На столі стоїть сніданок.
Там і яйця, і цукерки,
І цибулі піввідерця!

— Які слова зі звуком [ц] або [ц'] запам'ятали? (*Цар, палац, матрац, цвіркунчик, віконце, сонце, яйця, цукерки, цибуля, відерце*)

— Молодці, а ось і наші квитки! (*Учитель показує квитки.*)
Кінцева зупинка — «Цирк». Поїхали!

— Доки ми розміщуємось у вагоні, пропоную вам трохи відпочити. Я називатиму слова, ваше завдання — визначити, який звук (*твердий [ц] чи м'який [ц']*) є у слові та показати відповідне позначення звука («-», «=»).

Палац, матрац, цвіркунчик, віконце, сонце, яйця, цукерки, цибуля, відерце.

— Наша перша зупинка — «М'який — твердий». (*Назва станції — на дошці.*)

— Почуєте м'який звук [ц'] — плесніть у долоні.

Стілець, сцена, ціна, цирк, олівець, царівна, ціль, цемент, цегла, продавець, цибуля, залізниця.

— Визначте місце приголосних звуків [ц], [ц'] у словах: *цап, стілець, сцена, стіл, цуценя, лисиця, хлопець, ставок, центнер, цифра.* (*Учні називають звук та вказують його місце у слові.*)

— Ми їдемо залізницею до цирку. Складіть схеми слів *цирк* та *залізниця* на партах. Яке слово довше? коротше? У якому слові звук [ц] ([ц'])? м'який, твердий?

— Яка буква позначає приголосні звуки — твердий [ц] та м'який [ц']? (Буква *ц*)

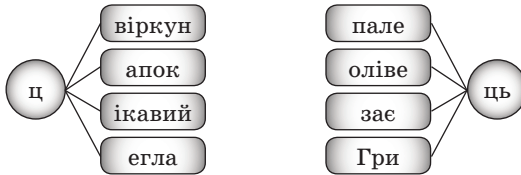
IV. Вправи з читання

— Наступна наша зупинка... (Учитель вивішує назву «Прочитай» на дошку, учні читають її.) Ми з вами — на станції «Прочитай». Чому вона так називається? (Відповіді учнів.)

— Прочитайте склади у таблиці. (Спочатку читають усі разом, потім — за рядами, хлопчики / дівчатка, індивідуально.)

	а	о	я	и	у	ьо	е	і	ю
Ц									

— Прочитайте слова.

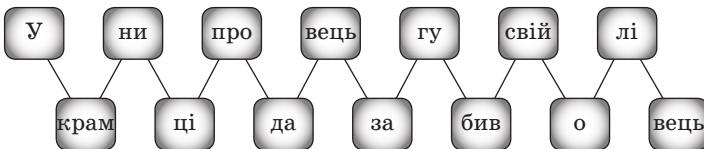
— Прочитайте слова по черзі ланцюжком.

— Прочитайте слова з твердим звуком [ц].

— Прочитайте слова, які відповідають на запитання *хто?*, *що?*, *який?*

— Прочитайте слово, написане з великої букви. Чому воно пишеться з великої букви? (Гриць — це ім'я хлопчика, імена завжди пишуться з великої букви.)

— Прочитайте речення (запис на дошці).

— Як, на вашу думку, почувається продавець? (Відповіді учнів.) Уявіть, що ви знайшли загублений олівець, що ви зробите? (Відповіді учнів.) Загублені речі обов'язково слід повертати їх господарям!

Будьте уважні та обережні. Ми прибуваємо на станцію «Спортивна»!

► Фізкультхвилинка

Я малюю зайчика для вас — раз! *(Колові рухи руками над головою.)*
 Це у нього голова — два! *(Руки кладуть на голову.)*
 Це у нього вуха догори — три! *(Підняти руки вгору.)*
 Це стирчить у нього *(Повертати тулуб вправо,*
 Хвостик сірий — чотири! *вліво.)*
 Це очиці весело горять — п'ять! *(Руки до очей біноклем.)*
 Один, два, три, чотири, п'ять —
 Нам потрібно спочивать!
 Тож підніmemo руки вгору
 Та подивимось на зорі.
 А тепер всі руки в боки —
 Як зайчики — скоки, скоки.

— Наступна зупинка — «Один — багато». *(Учитель вивішує назву на дошку.)*

— Прочитайте пари слів.

Залізниця — залізниці
олівець — олівці

— Доберіть відповідне слово — *один* або *багато* — до цих слів. *Заєць? (Один) Зайці? (Багато) Олівець? (Один) Олівці? (Багато)*

— Доберіть відповідне слово — *один* або *багато* — до слів.

Крамниця —
Хлопець —

— Як будуть звучати слова, коли їх багато? *(Крамниця — крамниці, хлопець — хлопці)*

— Доберіть відповідне слово — *один* або *багато* — до слів.

Зайці —
Лисиці —

— Утворіть пари до слів *багато* — *один!* *(Зайці — заєць, лисиці — лисиця)*

Учитель дописує слова, утворюючи пари: *зайці — Заєць, лисиці — Лисиця.*

— Уважно погляньте на пари слів і скажіть, чим вони відрізняються? *(Перші букви слів різні, в одному — велика, в іншому — маленька.) Чому Заєць і Лисиця написано з великої букви? (Відповіді учнів.)*

— Коли ми говоримо про звичайних звірів, тоді їх назви пишуться з малої букви, а якщо звірі стають героями казок, тоді... *(вони пишуться з великої букви).*

V. Робота за Букварем (с. 113)

— Увага, увага, будьте обережні, швидкий потяг «Перший клас» прибуває на станцію «Цікава». (*Учитель вивішує назву.*)

— Розгорніть Буквар на сторінці 113. Хто зображений на малюнку? (*Лисиця, білочка, заєць, цап*) Де відбуваються події? (*Біля квиткової каси*) Хто хоче купити квитка? (*Білочка*) Хто працює касиром? (*Лисичка*) Хто начальник станції? (*Цап*) Чому Зайчик засмучений? (*Відповіді учнів.*)

— Хотів Зайчик проїхати без квитка. Що з ним сталося потім, дізнаємось згодом. Чи правильно їздити без квитка? (*Ні*) Яких правил поведінки ви дотримуетесь у транспорті? (*Відповіді учнів.*)

— Кінцева зупинка — «Цирк»! (*Учитель вивішує назву.*)

А цирк який цікавий!
В нім цілий день вистави.
Танцюють в цирку циркачі —
Гірські цапи-бородачі.

— Прочитайте назву твору в Букварі. (*«Циркова залізниця»*) Як ви гадаєте, про що йтиметься у творі? (*Відповіді учнів.*)

— Послухайте текст і скажіть, що ж трапилось із Зайчиком? (*Читання тексту вчителем, учні відповідають на запитання.*)

» Фізкультхвилинка

— Прочитайте текст самостійно. Знайдіть і прочитайте усі слова, у яких є буква *ц* («це»). Прочитаємо текст ланцюжком.

— Яка назва твору? Де побували Сашко з Грицем? Що робила Лисиця? Хто стояв під віконцем каси? Ким був Цап? Кого вивели на арену? Що хотів зробити Зайчик? Чи вдалося йому це?

— Назвіть героїв оповідання! (*Сашко з Грицем, Слониха, Лисиця, Білочка, Цап, Заєць*)

— У чарівному мішечку заховалися герої «Циркової залізниці». Ваше завдання — дістати зображення, назвати героя та розповісти, що він робив у творі.

Учитель пропонує учням дістати із мішечка зображення хлопчиків, Слонихи, Лисиці, Білочок, Цапа, Зайця; учні розповідають усе, що запам'ятали про обраного героя.

— У чарівному мішечку є речення з тексту. Ваше завдання — виразно прочитати обране речення! (*Учні обирають речення з мішечка і намагаються виразно його прочитати.*)

— Давайте прочитаємо текст «Циркова залізниця» ланцюжком, але так само виразно, як ми щойно це робили. (*Читання тексту учнями ланцюжком.*)

VI. Підсумок уроку

- Яку букву продовжували вивчати на уроці?
- Чи сподобалась вам подорож?
- Яка станція вам найбільше запам'яталась і чим?
- Охарактеризуйте вчинок Зайчика і дайте йому пораду.

В. В. Коткова**УРОК 170 (ПИСЬМО)**

Тема. Письмо великої букви Ц («це»), складів, слів із нею. Письмо речень

Мета: навчити писати велику букву Ц (це), склади, слова з нею, будувати зі слів речення та записувати його з друкованого тексту; розвивати каліграфічне письмо, увагу, старанність; виховувати працелюбність, взаємодопомогу.

Обладнання: підготовлена дошка; зображення великої букви Ц («це»); макет кошика з гаманцями; намальовані цибулинки; картки із завданням.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

— Увага, діти, сьогодні в нас незвичайний урок письма. Для звичайного уроку нам потрібні... (*зошити, ручки, олівці, розрізна азбука*). Перевірте, чи все готове до уроку!

Для незвичайного уроку потрібно відгадати загадку.

Сидить Марушка
В семи кожухах,
Хто її роздягає,
Той сльози проливає. (*Цибуля*)

— До нас надійшло прохання із Цибулинного царства, цар з царівною просять нас допомогти їм знайти урожай цибулі. Цілий кошик цибулі зник у Цибулинному царстві! (*Учитель показує кошик і вішає його на дошку.*) Допоможемо відшукати урожай? (*Так*)

II. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми, шукаючи цибулинки, навчимося писати велику букву Ц («це»), склади, слова та цілі речення з нею.

III. Звукові аналітичні і синтетичні вправи

— Укажіть місце звуків [ц], [ц'] у словах: *цибуля, стілець, стіл, ціна, цуценя, цирк, хатинка, цемент, олівець, царівна, цукерка.*

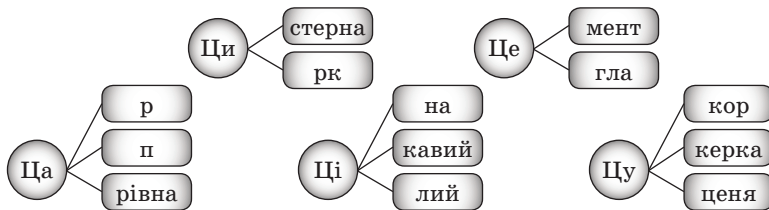
(Учні називають звук та його місце у слові.) Ми знайшли декілька цибулин. (Учитель кладе їх у кишеньки кошика.)

— Прочитайте склади.

	а	и	е	і	о	у
Ц						

— Прочитайте склад з м'яким приголосним [ц']. (Ці) Ще одна цибулинка — до кошика! (Учитель кладе до кошика цибулинку.)

— Які слова можна утворити зі складами Ца, Ци, Це, Ці, Цу? Прочитаймо слова.

— Прочитайте слова, що відповідають на питання який? (Цікавий, цілий) Скільки складів у слові *цан*? (Один) У слові *цемент*? (Два) У слові *цуценя*? (Три) Прочитайте слова з одним складом. (Цап, цар, цирк) Молодці, знайшли ще одну цибулинку!

— Які звуки може позначати на письмі буква *ц* («це»)? (Буква «це» на письмі може позначати два приголосних звуки: твердий [ц] і м'який [ц']). Повторімо всі разом!

► Фізкультхвилинка

Станьте рівно, поверніться
 До сонечка зверніться.
 А тепер хай всі малята
 Пострибають, мов зайчата.
 Руки вгору підніміть,
 Вдих і видих всі зробіть.
 У садку зеленому
 Цибульку знайдемо.
 У плетені кошики
 Ми все складемо.
 Ніжки хай потрудяться —
 Танок почнемо.
 Чарівному царству
 Все повернемо!

IV. Ознайомлення з конфігурацією великої букви Ц («це»)

— Нагадайте, будь ласка, коли слова пишуться з великої букви? (*Відповіді учнів.*) Як пишуться слова, що стоять на початку речення? (*З великої букви*) Що потрібно вміти, аби написати речення, що починаються словами Цілий / Царівна / Цвіркун? (*Уміти писати велику букву Ц («це»*).

Погляньте на зображення великої букви Ц («це»). (*Учитель показує зразок рукописної літери у сітці зошита.*) Велика буква Ц («це») складається (*учитель показує на зразку*) з трьох елементів: двох довгих прямих ліній, з яких перша заокруглюється вгорі, внизу і продовжується до верхньої міжрядкової лінії, а друга заокруглюється тільки внизу, і маленької петлі.

— Погляньте уважно, як правильно писати велику букву Ц («це»): починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії; ведемо, заокруглюючи, угору до цієї лінії; на відстані, яка дорівнює половині робочого рядка, заокруглюємо праворуч; ведемо довгу пряму лінію вниз на себе до нижньої рядкової лінії; заокруглюємо праворуч і продовжуємо до верхньої міжрядкової лінії; не відриваючи руки, ведемо по писаному вниз на себе від верхньої міжрядкової лінії до верхньої рядкової і далі до нижньої рядкової лінії; торкаючись нижньої лінії робочого рядка, заокруглюємо праворуч угору; закінчуємо писати від другої довгої прямої лінії на відстані, що дорівнює половині робочого рядка, і на його середині; не відриваючи руки, ведемо вниз на себе коротку пряму лінію на відстань, що дорівнює половині висоти робочого рядка; заокруглюємо ліворуч угору до перетину з нижньою рядковою і короткою прямою лініями; закінчуємо писати трохи вище нижньої рядкової лінії. Пишемо під рахунок: *і-раз-і, два-і, три-і.* (*Учитель демонструє написання літери на дошці.*)

— Спробуємо разом «написати» букву у повітрі. (*Учитель з учнями «прописують» букву у повітрі.*)

— Розгорніть прописи та знайдіть зразок великої букви Ц («це»). Візьміть простий олівець та покажіть одне одному ті елементи букви, які я називатиму: довга пряма лінія, заокруглена вгорі і внизу до верхньої міжрядкової лінії; довга пряма лінія, заокруглена тільки внизу; маленька петля. (*Учні в парах показують названі елементи букви.*)

V. Вправи з письма

— Наведіть літери за поданим контуром у зошиті. (*Учні наводять контури.*) Ще раз зверніть увагу на написання букви. (*Учитель демонструє написання, коментуючи його.*) Напишіть три

літери самостійно. Порівняйте свої букви зі зразком: які елементи написані правильно, а які не дуже гарні.

— Допишіть рядок до кінця.

— Викладіть на партах слово *цистерна* — перший рядок, *цікавий* — другий рядок, *цуценья* — третій рядок. Уважно вимовте всі звуки слова та згадайте, які букви позначають ці звуки. (Учні викладають слова на партах, учитель ходить між рядами, перевіряє роботу учнів.) Кожен ряд отримує цибулинку! (Учитель кладе цибулю до кошика.)

— Пропишіть на другому рядку зошита велику букву Ц («це») так гарно і правильно, щоб отримати ще одну цибулину. (Учитель перевіряє роботу учнів, по закінченні кладе ще одну цибулину до кошика.)

► Пальчикова гімнастика

Цибулинки ми знайдемо, (Учні утворюють «цибулинку» руками.)
В кошик всі їх покладемо. (Діти кладуть «цибулинку» на стіл.)

— Запишемо в зошити склади, які ми утворили у таблиці: Ца, Ци, Це, Ці, Цо, Цу. (Учні пишуть за зразком учителя, який коментує з'єднання.)

— Погляньте: ми знайшли майже цілий кошик цибулі! (Учитель кладе до кошика ще одну.) Однак не вистачає ще декількох цибулин. Працюймо далі!

— Запишіть слова з дошки, які мають два склади. Пам'ятайте: на початку — велика буква Ц («це»). Слова запишіть в рядок через кому. (Цемент, Цегла, Ціна, Цілий, Цукор)

— Ще цибулинка до кошика! Не вистачає лише однієї. Які ж вдячні та веселі будуть цар із царівною, коли побачать нашу допомогу і повний кошик цибулі! Останню цибулинку знайдемо, коли виконаємо останнє завдання. Кожен з вас отримає картку з початком речення та словами, з яких потрібно скласти і записати речення у зошити. (Учитель роздає картки по рядах.) Якщо комусь не зрозуміло, підніміть тихенько руку.

Картка 1

Цілий _____.
(цар, цукерки, смачні, їв, день)

Картка 2

Царівна _____.
(з, цуценьям, гралась, веселим)

Картка 3

Цвіркун _____.
(на, весело, скрипочі, грав)

- Прочитайте речення, які ви записали.
- Як радітимуть цар із царівною, що вони робитимуть? (*Цар їстиме цукерки, а царівна буде гратися з цуценям.*)
- Тепер кошик заповнений до краю. Які ми молодці, що допомогли Цибулиному царству знайти загублений урожай! Добре діло зробили. Що ви відчуваєте зараз? Чи варто допомагати іншим і робити добро? (*Відповіді учнів.*)

VI. Підсумок уроку

- Яку букву навчилися писати на уроці?
- Які звуки позначаються буквою *ц* («це») на письмі?
- Які слова з буквою *ц* («це») запам'ятали?
- Чи сподобалось вам допомагати іншим? Чому?
- Що сподобалося на уроці?

Г. А. Шевчук

УРОК 171 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звукосполучення [йу]. Позначення його буквами *ю, ю*. Робота з дитячою книжкою. Урок-гра «З якої це казки?» (за сторінками прочитаних казок)

Мета: ознайомити учнів зі звукосполученням [йу] та буквою, що його позначає; вчити виконувати звуко-буквений аналіз слів, читати склади і слова з вивченими буквами; розвивати мовлення учнів, уміння слухати, відтворювати прослухане; виховувати допитливість, бажання дотримуватися правил дорожнього руху.

Обладнання: малюнки до казок «Ріпка», «Курочка Ряба», «Івасик-Телесик», «Колобок», «Котик і Півник», «Колосок», «Рукавичка», «Коза-дереза», «Солом'яний бичок».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель звертає увагу дітей на наявність шкільного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Мовна розминка

1) Придумайте назву для казки

По обніжку йшов цапок.
Опирався на ціпок.
Він гілляки із лози
Ніс для білої кози.

А для сірих козенят
Півмішечка гарбузенят.
Бородою тряс цапок,
Опирався на ціпок. (*«Цапок»*)

- Хто такий *цапок*?
- Коли ми вживаємо слово *цапок*? (*Коли говоримо про маленьку тваринку або називаємо її лагідно.*)
- А коли ця тварина доросла, як ми говоримо? (*Цап*)
- Ким був цап у тексті «Циркова залізниця»?
- Який перший звук у слові? Дайте йому характеристику.
- Яким цей звук може бути ще?
- У якому слові віршика ви чули звук [ц']?
- Що означає слово *ціпок*?
- Якою буквою на письмі позначаються звуки [ц], [ц']? Покажіть її у абетці.

2) Гра «Доповни словосполучення»

- Великий камінь, а маленький... (*камінець*).
- Великий прапор, а маленький... (*прапорець*).
- Великий ремінь, а маленький... (*ремінець*).
- Що спільного у доповнених словах?

3) Чистомовка

- Ця-ця-ця — до крамниці зайшла вовчиця.
- Це-це-це — купила ковбаси кільце.
- Ці-ці-ці — і дві паляниці.
- Ці-ці-ці — ще й трохи гірчиці.

2 Читання стовпчика слів

*Цирк
сцена
цуценя
хлопець
залізниця*

- Прочитайте слова мовчки.
- Прочитайте:
- слова з одним складом;
- слово із наголосом на першому складі;
- слово з двома звуками [ц];
- слово, у якому кількість букв і звуків буде різною.

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Слухання вірша

Юра рибку упіймав,
Ще картоплі накопав.
Потім із кринички
Витягнув водички.

А маленька Юля —
Принесла цибулі,
Кропу і петрушки —
Зварить мама юшки.

- Про кого цей вірш?
- Що зробив Юра?
- Що зробила Юля?
- Що ви можете сказати про Юру і Юлю?

2 Звуковий аналіз слова *Юра*

- Поділіть це слово на склади, поставте наголос.
- Який перший звук? Який перший склад? Які чуєте звуки?

3 Викладання звукової моделі слова *Юра*

Учитель починає і викладає перший склад, учні продовжують.

- Що нового, незвичного ви побачили?

IV. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми вивчимо ще одну літеру. Спробуємо визначити, на що вона схожа, знайдемо її у абетці. Навчимося читати слова з нею. А наприкінці уроку на вас чекатиме чудова гра.

V. Вивчення нового матеріалу

1 Ознайомлення з буквою *ю*

Аналіз будови, порівняння великої і малої літери *ю*. Визначення її місця в абетці.

Букву *Ю* я впізнаю —
Трохи дивна буква *Ю*.
Нібито до ясена
Буква *О* прив'язана.

Сіють, миють і співають —
Букву *Ю* слова ці мають.
Імена Юрко, Юхим —
З неї починаєм їх.
У абетці от дива —
Перед *Я* стоїть вона.

2 Добирання слів з буквою *ю*

1) Слухання вірша. Виділення у ньому слів з буквою *ю*

— Юро! Юро! Оглянися!
В'юн на вудочку зловився!
Поки Юра позіхав,
В'юн з гачка у воду впав
І поплив собі, поплив...
Юра юшки не зловив.

2) Самостійне добирання слів

3 Робота за Букварем1) Аналіз звукових моделей слів *Юля і Юрко*

2) Читання слів у стовпчику

- Читання вчителем;
- самостійне читання;
- читання хором зі зміною темпу;
- читання ланцюжком.

3) Читання вірша *Лесі Українки «Пісенька весняної води»*— Що робить весняна вода? (*Біжу, стрибаю, рину, збиваю, зриваю*)

— Чому такі дії вода виконує саме навесні?

— У яких словах є буква *ю*?

4) Розглядування ілюстрації

— Кого ви бачите на малюнку? З якої це казки?

— Перекажіть уривок, до якого створено цю ілюстрацію.

5) Читання уривка казки

— Прочитайте текст. Чи співпадає він з вашим переказом?

— Чому такі дії вода виконує саме навесні?

VI. Фізкультхвилинка

Що ж, мабуть, прийшла пора
Трохи відпочити,
Я вас хочу на зарядку,
Друзі, запросити.

Руки вгору піднімаєм,
Швидко вниз їх опускаєм.
Нахил вправо, нахил вліво —
Повторімо знову вміло.

VII. Робота з дитячою книжкою

— Я знаю, що ви дуже любите читати і слухати казки. Казка — це чарівна країна, де добро завжди перемагає зло.

Казок країна чарівна,
У гості й вас чека вона.
Отож часу не гайте,
У подорож рушайте.

— А подорожувати будемо сторінками ось цих книжок. «Переходити» від однієї до іншої ми зможемо лише за умови правильної відповіді на попередньо поставлене запитання.

- Вигнав дід козу із хати,
Та й пішла вона блукати.
В зайця хатку відібрала,
Всі козу ту виганяли.
Рак козулю ущипнув —
Зайцю хатку повернув. («*Коза-Дереза*»)

- Маленьке, сіреньке,
Біди наробило:
Щось біле, кругленьке,
Хвостиком розбило.
Сумує і плаче бабуся,
Дідусь витирає сльозу,
А курочка кудкудаче:
«Я вам золоте знесу».
(«Курочка Ряба»)
- Хто кругленький і смачненький,
Із віконця скік та скік,
Втік від баби та від діда
До лисички на язик? («Колобок»)
- Що за хатка на узліссі
Вся ворухиться, дрижить.
Де не взявся кабан біжить,
Тут і вовк іде, й ведмідь,
Й кожен хоче в хатці жить.
Так вже тісно їм усім —
Ось-ось-ось порветься дім.
Що за дім такий лежить,
І ворухиться й дрижить?
(«Рукавичка»)
- На городі, що за черга?
Дід і баба тут стоять.
Тягнуть щось перед собою
І не витягнуть ніяк.
(«Ріпка»)
- В'ється річка невеличка
Хлопчик у човні сидить.
З берега матуся кличе,
Щоб обідом пригостить.
І вгадать цього героя
Справа зовсім не складна.
Казка ця усім відома
Про кого вона?
(Про Івасика-Телесика)
- Сидить півник на печі,
Їсть смачненькі калачі.
Тут лисичка прибігає,
Мерщій півника хапає.
Біжить котик рятувати,
В лисиці півника забрати.
(«Котик і Півник»)
- Знайшов півник колосок.
Змолв борошна мішок.
Спік негайно у печі
Пиріжки та калачі.
Мишенят не пригощав,
Бо жоден з них не помагав.
(«Колосок»)
- Я бичок-третячок,
Смоляний в мене бочок.
Із соломи дід зробив,
Бік смолою засмолив.
(«Солом'яний бичок»)

VIII. Підсумок уроку

- З якою буквою ви ознайомилися на уроці?
- Покажіть її у абетці.
- Що ви дізналися про цю літеру?
- Наведіть приклади слів із буквою ю.

Л. М. Воронова

УРОК 172 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви ю, буквосполучень, складів, слів із нею. Розвиток зв'язного мовлення. Розмова по телефону

Мета: вчити писати рядкову букву ю, поєднувати її з іншими буквами; продовжувати формувати вміння виконувати раціональні рухи рукою під час письма у рядку, правильно

поєднувати склади; розвивати усне зв'язне мовлення, дрібну моторику; збагачувати словниковий запас; виховувати у дітей охайність, старанність, дисциплінованість, інтерес до навчання.

Обладнання: малюнки телефонів; фішки для звукових моделей.

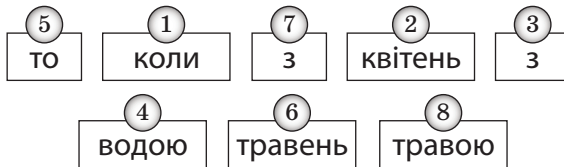
ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель звертає увагу дітей на наявність шкільного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Гра «Збери прислів'я»

— Як ви його розумієте?

— У яких словах звуків буде більше, ніж букв? Чому?

2 Робота за малюнком у зошиті (с. 32)

1) Бесіда

— Хто зображений на малюнку?

— А як називають ще зовсім юного, недосвідченого моряка?

(Юнга)

— Скільки складів у слові *юнга*? Назвіть перший склад; другий.

2) Звуко-буквений аналіз слова *юнга*

— Назвіть звуки по порядку.

— Яка перша буква у цьому слові?

III. Повідомлення теми і мети уроку

— На уроці читання ми вивчили букву *ю*, а на уроці письма навчимося її писати, поєднувати з іншими літерами. Гарною ця буква буде лише у зошитах уважних, старанних і відповідальних учнів.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація зразка букви

2 Порівняння друкованої й рукописної малої букви *ю*

3 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку та розміщувати зошит під час письма, виконання вправ для розвитку м'язів руки

▶ Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розглядування плаката.)*

▶ Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

▶ Вправи для розвитку м'язів руки

- 1) Коливайте ручкою, утримуючи її вказівним і великим пальцями; вказівним і середнім та ін.
- 2) Обертайте ручку пальцями правої руки.
- 3) Поставте ручку кулькою на парту, тримаючи за протилежний кінець, потім спустіться пальцями до кульки.
- 4) Підніміть й поверніть у повітрі ручку так, щоб кулька опинилася вгорі (при цьому пальці будуть біля кульки).
- 5) Не випускаючи з рук, поставте на парту протилежним від кульки кінцем і спускайтеся пальцями від кульки вниз. *(Вправу повторіть декілька разів.)*
- 6) Підніміть вказівний палець, тримаючи ручку великим та середнім.
- 7) Зробіть колові оберти кистю.

▶ Правила користування ручкою

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

4) Письмо рядкової букви ю

Рядкова буква ю складається з трьох елементів: короткої прямої лінії, короткої горизонтальної лінії й овалу.

▶ Алгоритм написання рядкової букви «ю» (див. с. 246)

5) «Письмо» букви в повітрі

6) Письмо в зошиті елементів букви

Алгоритм написання рядкової букви ю

1. Починаємо писати коротку пряму лінію від верхньої робочої лінії вниз на себе до нижньої рядкової лінії
2. Від середини першого елемента праворуч ведемо коротку горизонтальну пряму лінію на відстань, що дорівнює половині висоти робочого рядка
3. Відступивши від кінця другого елемента на ширину овалу, пишемо третій елемент
4. Починаємо нижче верхньої рядкової лінії
5. Ведемо вгору до верхньої лінії робочого рядочка
6. Торкнувшись верхньої робочої лінії, заокруглюємо ліворуч
7. Ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
8. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
9. Торкнувшись нижньої рядкової лінії, ведемо вгору до початку овалу

— Пишемо під рахунок *раз, два, і-три-і*.

7) Письмо букви в зошиті

» Фізкультхвилинка

Туп-туп-туп —
 Маленькі ніжки
 Покотились по доріжці.
 Ручки квіточки збирають
 Та в віночки заплітають.
 Понесу своїй матері
 Подарунок від Ганнусі.

— У яких словах фізкультхвилинки є буква ю?

7) Письмо складів і буквосполучень

юл юм юс юв юн ють

8) Письмо слів

- Прочитайте слова.
- Що таке *люк*?
- Хто такий *юнак*?

9) Звуко-буквений аналіз слова *юнак*

- Скільки складів у слові?
- Назвіть перший склад.

- Чому буква *ю* позначає два звуки?
- Складіть речення зі словом *юнак*.

10) Письмо речення *Я танцюю*

— Прочитайте речення, уявивши, що в кінці нього замість крапки стоїть знак оклику, знак питання.

V. Розвиток мовлення. Розмова по телефону

1 Розглядування ілюстрації у зошиті

- Хто зображений на малюнку?
- Як одним словом можна назвати маму і дітей?
- Що готує сім'я? Чому ви так гадаєте?

2 Читання вірша І. Січовика «Юшка»

- Зіставте малюнок і вірш.
- Як звуть кожного з дітей? Чому ви так гадаєте?

3 Вступна бесіда

- Відгадайте загадку.

Через поле і лісок
 Подається голосок.
 Він біжить по проводах,
 Скажеш тут, а чути там. (*Телефон*)

— Правильно. Це телефон. Які бувають телефони? Для чого вони потрібні?

— Так. Телефон — наш надійний помічник. Він допомагає вирішувати багато важливих справ. Інколи допомагає людям не вилізувати зайвих дій: до когось іти або їхати, витрачаючи час.

— Слово телефон складається з двох слів: *tele* — далеко, *phon* — звук.

4 Розглядування малюнків

— Ось малюнки різноманітних телефонів, від тих, що були в далекому минулому, і до тих, якими люди користуються сьогодні. Які телефони найбільш розповсюджені сьогодні?

- Чому мобільний зв'язок зручніший?
- Як правильно користуватися мобільним телефоном?
- А що обов'язково є у стаціонарного телефону? (*Важіль, трубка з проводом, диск з цифрами*)
- Що станеться, якщо трубку покласти неправильно?

5 Повторення правил телефонного етикету

- Якою має бути розмова? (*Короткою, ввічливою*)

— Що потрібно обов'язково зробити на початку розмови? А у кінці розмови?

— Якою може бути мета телефонної розмови? (*Щось з'ясувати, викликати когось, домовитися про зустріч, передати інформацію, зробити замовлення, привітати, поспілкуватися.*)

— Пам'ятайте:

- на початку розмови назвіть себе;
- коли телефонуєш, не можна запитувати, хто говорить;
- говорити слід коротко і ясно;
- телефонувати потрібно у зручний для співрозмовника час.

► Фізкультхвилинка

Хто ж там,
Хто вже так стомився
І наліво нахилився?
Треба дружно всім нам встати.
Фізкультхвилинку розпочати.

Руки вгору, руки вниз
На сусідів подивись.
І зроби чотири кроки.
Вище руки підніміть
І спокійно опустіть.

6 Слухання діалогів

— Прослухайте діалог. Охарактеризуйте його з точки зору правильності ведення розмови.

► Діалог 1

- Алло. Хто це?
- А хто вам потрібен?
- Оленко, це ти?
- Вона спить, уже десята година ночі.
- А з ким я говорю?
- Це її мама. А ви хто?

► Діалог 2

- Добрий день! Це говорить Марічка. А Катруся вдома?
- Так, вона зараз підійде. Як твоє здоров'я, ти ж хворіла?
- Дякую. Вже все добре, я ходжу до школи.
- А ось і Катруся. Всього доброго!
- До побачення.

7 Ігрові сценки. Робота в групах

— Назвіть номери телефонів, які повинен знати кожен.

101 — пожежна служба

102 — міліція

103 — швидка допомога

104 — газова служба

— Ці телефони працюють цілодобово, бо це — телефони спеціального виклику.

Кожна група відповідно до одержаного номера телефону уявляє ситуацію, складає діалог та інсценує його за особами.

VI. Підсумок уроку

- Яку нову букву ви навчилися сьогодні писати?
- В яких словах зустрічається ця буква?

I. А. Архипова

УРОК 173 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букв *ю*, *ю* на початку складу

Мета: закріпити знання про звукове значення букв *ю*, *ю* на початку складу; формувати в учнів навички швидкочитання; збагачувати словниковий запас; продовжувати ознайомлення дітей із кращими зразками усної народної творчості; виховувати уважність, інтерес до читання.

Обладнання: предметні малюнки; звукові моделі слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Мовна розминка. Скоромовка

— Читайте чітко, щоразу пришвидшуючи темп.

Юрасик п'ять в'юнів зловив.

Смачненьку юшечку зварив.

В'юни аж парують,

У юшці смакують.

2 Звукова скарбниця

— У яких словах зустрічається буква *ю*? Яке місце займає вона в цих словах? Яке звукове значення в цих випадках має буква *ю*?

Висновок. Буква *ю* на початку складу та після апострофа завжди позначає два звуки: [й] та [у].

3 Звуко-буквений аналіз слова *в'юни*

III. Оголошення теми та мети уроку

— Сьогодні, діти, ми продовжуватимемо вчитися читати слова з буквами *Ю*, *ю*.

IV. Робота за Букварем (с. 114)

1 Читання слів з буквою ю

Поспішаю дякую снідаю граю
повертаю співаю чекаю

— На яке запитання відповідають ці слова? Що вони означають? (Дію предмета)

Прочитайте двоскладове слово (*граю*); трискладові слова (*чекаю, дякую*); чотирискладові слова (*поспішаю, повертаю, співаю, снідаю*).

2 Читання вірша Лесі Українки «Пісенька весняної води»

- Читання вірша вчителем.
- Читання вірша сильними учнями.

— Зі скількох речень складається вірш?

— Яке речення за емоційним забарвленням є окличним? Прочитайте його.

— Прочитайте розповідне речення.

— Прочитайте слова, в яких є буква ю.

— Прочитайте найменші слова. (*З, гір, на, біжу, рину, всі*).

— Прочитайте найдовші слова. (*Долину, стрибаву, місточки, збиваву, гребельки, зриваву*)

— Прочитайте перші слова кожного рядка. (*З, біжу, місточки, всі*)

— Прочитайте останні слова кожного рядка. (*Долину, рину, збиваву, зриваву*)

» Виразне читання вірша Лесі Українки «Пісенька весняної води»

» Фізкультхвилинка

Хто ж це, хто ж це так стомився
 І на парту нахилився?
 Треба дружно всім нам встати —
 Будем разом присідати.
 Раз! — піднялись. Два! — присіли.
 Хто втомився присідати,
 Може до роботи стати.

3 Ознайомлення з казкою «Івасик-Телесик»

— З давніх часів казки передавалися людьми із уст в уста. Вони склалися народом, тому й називаються *народними*. Казки поділяються на три групи:

ПРО ТВАРИН	ЧАРІВНІ	ПОБУТОВІ
------------	---------	----------

Казка «Івасик-Телесик» належить до чарівних казок, тому що в ній діють чарівні сили.

Учитель читає казку повністю.

4 **Бесіда за змістом казки**

- Як з'явився Івасик-Телесик?
- Як повелися бабуся і дідусь, коли побачили хлопчика?
- Хто ловив рибу?
- Для чого бабуся виходила на берег і гукала Івасика-Телесика?
- Хто допоміг врятуватися хлопчику?

5 **Вибіркове читання фрагмента казки****»»** **Словник**

<i>човник</i>	<i>матінко</i>
<i>приплинь</i>	<i>до бережка</i>
<i>повертаючи</i>	<i>їстоньки-питоньки</i>

- Читання тексту сильними учнями.
- Читання «дощиком».

6 **Робота над виразністю читання**

- Читання речень з окличною інтонацією.
- Читання речень зі звертаннями.
 - З якою інтонацією потрібно читати слова автора, мами, хлопчика?
- Читання слів мами.
- Читання слів хлопчика.
- Читання слів автора.
- Читання за особами.

V. Підсумок уроку

- З якою казкою ознайомилися на уроці?
- Чи сподобалася вона вам?
- Хто головний герой казки і який він?

І. А. Архипова

УРОК 174 (ПИСЬМО)**Тема.** Письмо великої букви *Ю*, складів, слів із нею**Мета:** навчити писати велику літеру *Ю*, з'єднувати її з іншими буквами у словах; удосконалювати навички каліграфічного письма, вміння виконувати звуко-буквений аналіз слів; розвивати увагу, пам'ять, спостережливість; виховувати охайність, формувати позитивне ставлення до навчання.**Обладнання:** фішки для звукових моделей слів; картки з друкованими і рукописними літерами; таблиця «Пиши правильно».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

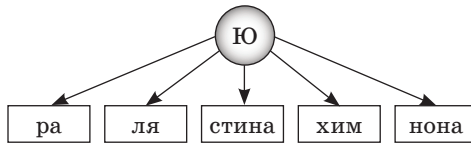
II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Звукові аналітико-синтетичні вправи

1) Читання складової таблиці

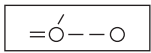
юм	юл	юп	юр	ют	ню	цю
юш	юс	юд	юк	юг	лю	дю
юн	ющ	юв	юч	юй	тю	зю

2) Читання слів

2 Звуко-буквений аналіз

1) Відгадати загадку. Виконати звуко-буквений аналіз слова-відгадки

Всім обід готує мама.
Ось бере вона петрушку,
Інші додає приправи —
Будеш їсти смачну... (юшку).

- Скільки складів у цьому слові?
- Скільки букв, звуків?
- Скільки звуків позначає буква ю? Доведіть.

2) Прочитати вірш

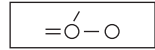
ЮШКА

Юра рибку упіймав,
Гриць картоплі накопав.
Петрик із кринички
Витягнув водички.
А маленька Юля
Принесла цибулі,
Кропу та петрушки —
Зварить мама юшку.

І. Січовик

- Хто допомагав мамі варити юшку?
- Що робив кожний з них?

- Виконайте звуко-буквений аналіз слова *Юра*.
- Яка перша літера в цьому слові?

— Згадайте імена людей, які б починалися з букви *Ю*. (*Юра, Юля, Юнона, Юхим, Юстина*)

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Для того, щоб уміти правильно написати ці імена, вам необхідно навчитися писати велику літеру *Ю*. На уроці потренуємося писати склади, слова і речення з цією буквою.

Але перед тим, як почати працювати у зошиті, необхідно виконати декілька вправ для пальців та кисті.

НАПЕЧЕМО МЛИНЦІВ

По черзі торкатися поверхні столу тильною стороною кисті руки і долонею.

На сметані, на яйці
Тісто зробим на млинці.
Напече нам мама їх —
Гаряченьких та смачних.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація зразка рукописної літери в сітці зошита

2 Аналіз графічної будови літери *Ю*

— Велика літера *Ю* складається з чотирьох елементів: короткої прямої лінії, довгої прямої лінії, заокругленої внизу ліворуч, короткої горизонтальної лінії і великого овалу.

— На що схожа велика літера *Ю*?

Буква *Ю* — вона така:
Бублик став коло кілка.
В. Бутрім

3 Засвоєння конфігурації літери

1) Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

► Алгоритм написання великої букви *Ю* (див. с. 254)

2) «Письмо» учнями в повітрі з орієнтацією на демонстрацію вчителя (тричі)

3) Аналіз зразка літери в зошиті (з друкованою основою)

4 Робота у зошиті

Отже, сядьте всі рівненько,
Завдання слухайте гарненько,
Час не гайте ви дарма,
Приготуйтеся до письма.

Алгоритм написання великої букви Ю

1. Починаємо писати вище середини відстані між верхньої рядковою та верхньою міжрядковою лініями
2. Ведемо коротку пряму похилу праворуч угору до верхньої міжрядкової лінії
3. Торкнувшись цієї лінії, не відриваючи руки, ведемо вниз на себе довгу пряму лінію до нижньої рядкової лінії
4. Заокруглюємо вліво
5. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
6. Від середини другого елемента трішки вище верхньої рядкової лінії зліва праворуч ведемо коротку горизонтальну лінію на відстань, що дорівнює половині робочого рядка
7. Відступивши від кінця другого елемента на ширину овалу, пишемо четвертий елемент
8. Починаємо трохи нижче верхньої міжрядкової лінії
9. Ведемо, заокруглюючи ліворуч угору
10. Торкаючись верхньої міжрядкової лінії, заокруглюємо ліворуч
11. Ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
12. Торкаючись нижньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч
13. Ведемо вгору до початку овалу

— Пишемо під рахунок *раз, два-і, три-і, і-чотири-і*.

- 1) Обведення поданого у зошиті пунктирного зображення літери
- 2) «Письмо» букви у повітрі «носіком»
- 3) Самостійне письмо трьох літер. Зіставлення написаних літер за зразком.

Аналіз помилок

- Що не вдалося при написанні літери Ю?
- Яка з написаних літер найкраща (найгірша)?
- На що потрібно звернути увагу при подальшому написанні літери Ю?

- 5 Письмо другого рядка букви Ю. Письмо другої частини рядка під рахунок: *раз, два-і, три-і, і-чотири-і*

►► Фізкультхвилинка

ЮРА І ЮЛЯ
 В Юри є сестричка Юля,
 Невеличка вередуля.
 Любить Юля утікати,
 Бо не хоче йти до хати.
 Доганяв Юрасик Юлю
 І набив на лобі гулю.

В. Кравчук

6 Письмо слів, речень з буквою Ю

- Про кого йдеться в цьому вірші?
- Ким діти доводяться одне одному?
- Як звуть братика? Сестричку?

►► Письмо слів Юля, Юра в прописах

- 1) Складання з одним словом речення. Побудова моделі цього речення
- 2) Письмо речень
- 3) Творче завдання

— Роз'єднайте слова, прочитайте речення, запишіть його. (*Юра малював картину.*)

V. Підсумок уроку

- Яку букву навчилися писати?
- Що ви знаєте про букву Ю?
- Які ще букви можуть позначати на письмі два звуки?

Г. А. Шевчук

УРОК 175 (ЧИТАННЯ)

Тема. Буква ю для позначення звуку [y] та м'якості попереднього приголосного

Мета: ознайомити учнів з випадками, коли буква ю позначає звук [y] та м'якість попереднього приголосного; вчити виконувати звуко-буквений аналіз слів, читати склади і слова з буквою ю; розвивати усне зв'язне мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати в дітей охайність, старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: картки зі звуковими моделями; предметні малюнки (гадюка, рак, ведмідь, верблюд, лисиця, пацюк).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Всі за парти ми сідаєм,
 Працювати починаєм.
 Помилку щоб уникати,
 Треба пильність розвивати.

Учитель перевіряє наявність на партах у дітей необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу.....

1 Гра «Букви пожартували»

— Для кожного ряду я написала слово. Але букви вирішили з вами погратись і змінили свої позиції. Поставте «жартівницю» на свої місце і прочитайте утворені слова.

шюак

крЮо

нюак

— Що означає кожне з цих слів? (*Юшка* — *страва з риби*; *Юрко* — *ім'я*; *юнак* — *молодий чоловік*.)

— Що спільного у цих словах? (*Починаються з букви ю*.)

— Чи співпадає кількість букв і звуків у кожному з цих слів?

Чому?

2 Гра «Назви цифру»

— До кожного слова подано три моделі. Покажіть картку з цифрою, що вказує на номер правильної моделі вашого слова.

1) 2) 3) 1) 2) 3) 1) 2) 3)

3 Мовна розминка

Читання стовпчиків слів (змінюючи швидкість і темп читання).

Юля	чую
юний	юнат
умію	бігаю
читаю	Юхим
запитують	допомагають

— Прочитайте слова, написані з великої букви. Поясніть використання великої літери у цих словах.

— Прочитайте слова з буквою ю у кінці слова; у середині слова; на початку слова.

— Прочитайте слова, у яких два склади.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

» Слухання вірша

Люба шие, вишиває,
А Лариса так співає!
Хоче Люба танцювати...
А Лариса — вірші складати.

- Про кого віршик?
- Що відомо про Любу?
- А що у вірші сказано про Ларису?
- Який звук позначає буква *Л* («ел») у кожному зі слів?
- Назвіть другий звук у цих словах.
- Яка буква вказує на м'якість приголосного звуку [л'] у слові Люба?

IV. Повідомлення теми та мети уроку

— Ми вже добре вивчили, що буква *ю* може позначати на письмі два звуки [йу]. А сьогодні на уроці ми розглянемо випадок, коли ця буква позначає лише один звук [у] після приголосного і вказує на його м'якість.

V. Вивчення нового матеріалу

1 Загадка

Люблю причаїтись,
На сонці погрітись.
От людей сховатись,
А люди боятись. (*Гадюка*)

- Хто така *гадюка*?
- Що вам відомо про цю тварину?
- Як інакше називають тварину-плазуна з довгим в'юнким тілом, без ніг, найчастіше з отруйними зубами? (*Змія, гад*)

2 Звуко-буквений аналіз слова *гадюка*

- Скільки складів у слові *гадюка*? Чому?
- Назвіть голосні звуки.
- Якими буквами позначаються у слові голосні звуки [а], [у], [а]?
- Назвіть другий склад. Дайте характеристику приголосному звуку.
- Яка буква вказує на м'якість приголосного звуку [д']?

3 Робота з предметними малюнками

— Розгляньте малюнки. Назвіть одним словом, кого ви на них бачите? (*Гадюка, рак, ведмідь, верблюд, лисиця, пацюк — тварини*)

2 Читання слів і порівняння вимови

Струмок — крючок; клуб — ключ.

VII. Підсумок уроку**1 Бесіда**

- Яку букву ви продовжували вивчати?
- Що нового ви дізналися про букву ю?

2 Гра «Знайди слово»

— Знайдіть слова, в яких буква ю позначає звук [у] та м'якість попереднього приголосного.

Люба, стою, Юра, людина, ключ, мють, співають, сіють, юшка, люблять.

3 Загадка

- Хто перший в хату заходить? (*Ключ*)
- Яким буває ключ?

О. М. Мачнева

УРОК 176 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви Ю, буквосполучень, складів, слів із нею. Письмо під диктовку буквосполучень, слів, речень

Мета: вчити учнів писати велику букву Ю, буквосполучення, склади, слова з нею; удосконалювати навички правильної вимови, каліграфічного письма, вміння розбивати слова на склади, виконувати звуко-буквений аналіз слів; формувати навички самоконтролю, самостійної роботи в сітці зошита; розвивати фонематичний слух, мовлення, мислення, інтелектуальні здібності, уяву, кмітливість, інтерес до навчання, дрібну моторику, увагу, пам'ять, спостережливість; збагачувати словниковий запас; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, працювати за зразком; виховувати охайність, естетичні смаки, бажання працювати, любов до школи, навчання; вчити працювати спільно; формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: прописи; зразок рукописної великої літери Ю в сітці зошита; схема; міні-підручник із завданнями на кожного учня.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів****1 Звукові аналітичні і синтетичні вправи**

- 1) Розпізнавання звуку у поданих словах з визначенням локального місця звуку (на початку, в середині, у кінці слова)

» Гра «Спіймай звук»

- На початку слова.

Яблуко, люстра, Юрій, малюнок, юрта, Юліана.

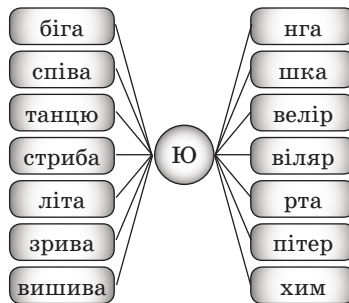
- У середині слова.

Явір, любисток, танцюєш, читаю, лютий.

- У кінці слова.

Каюта, юшка, бігаю, граю, даю, маю, юнак.

2) Доповнення складу зі звуком для утворення слів (схема — на дошці)

— Які з цих слів пишуться з великої літери? (*Юпітер, Юхим*)
Чому? (*Юпітер — назва планети, Юхим — ім'я хлопчика.*)

2) Складання вірша з поданих слів. Звуко-буквений аналіз слів

Полюбляють, Люда, молоко, і, Юля, Юрко.

Відповідь:

Люда, Юля і Юрко

Полюбляють молоко.

Звуко-буквений аналіз імені хлопчика.

$\boxed{= \circ \text{---} \acute{o}}$ (*Юрко*)

— Скільки звуків позначає буква *Ю*? Чому?

— У яких ще випадках буква *Ю* позначає два звуки?

— Наведіть приклади слів, у яких ця буква позначає один звук.

3) Повторення вивченого на уроці читання

Діти повторюють напам'ять висловлювання: «Буква *ю* може позначати два звуки [йу] або один звук [у], але в цьому випадку пом'якшується попередній приголосний».

III. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні на уроці ми будемо вчитися писати велику букву *Ю*, склади, слова з нею. Повторимо, як пишуться імена людей та назви міст. Я хочу побажати вам успіхів та натхнення у роботі.

IV. Демонстрація учителем зразка рукописної літери в сітці зошита**V. Аналіз графічної букви з переліком елементів**

— Велика літера *Ю* складається з чотирьох елементів: короткої прямої лінії, довгої прямої лінії, заокругленої внизу ліворуч, короткої горизонтальної лінії і великого овалу.

VI. Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

- 1 Алгоритм написання великої букви *Ю* (див. с. 254)
- 2 «Письмо» учнями в повітрі з орієнтацією на показ учителя
Учитель стоїть спиною до класу.
- 3 Аналіз зразка букви в зошиті (з друкованою основою)
» Фізкультхвилинка

Сірий котик міцно спав,
Навіть пісню не співав.
Та нарешті він проснувся
І довкола озирнувся,
Став смачненько потягатись
І чистенько умиватись,
Порозчісував всі вуси,
Довгі-довгі, русі-русі,
Зуби й кігті наточив
Й до комірчини побрів,
Буде мишку полювати
І добро оберігати.
Й ми, як котик, відпочили,
Щоб зміцніли наші сили.

VII. Вправи з письма

- 1 Письмо (обведення) поданих у зошиті контурів або пунктирних зображень літер
- 2 Письмо (обведення) трьох літер (самостійно). Зіставлення написання літер за зразком. Аналіз помилок
— Які елементи вдалося написати без помилок?
— Що не вдалося написати правильно?

VIII. Дописування рядка літер

ІХ. Письмо другого рядка букви

Друга частина рядка — письмо під рахунок: *раз, два-і, три-і, і-чотири-і*.

► Пальчикова гімнастика

Із силою по черзі діти стискають пальці обох рук в кулак.

П'ять гарненьких діточок
Заховались в кулачок.
Потім інші діточки
Поховались в кулачки.
Так вони по черзі гралась,
Поки в жменьки поховались.

Х. Письмо з'єднань букви з іншими літерами

1 Відпрацювання нижнього з'єднання

1) Алгоритм написання буквоз'єднання *Юл*

Звернути увагу на додатковий елемент — «буксирчик» при написанні з'єднання цих літер.

Алгоритм написання буквоз'єднання *Юл*

1. Пишемо букву *Ю*
2. З'єднувальний елемент — «буксирчик» починаємо писати з того місця, де великий овал торкається нижньої рядкової лінії
3. Ведемо коротку лінію праворуч трохи вище нижньої рядкової
4. Заокруглюємо вниз праворуч
5. Торкаючись нижньої рядкової, ведемо вгору пряму коротку похилу лінію до верхньої лінії робочого рядочка
6. Не відриваючи руки, ведемо вниз на себе по писаному майже до середини робочого рядка
7. Продовжуємо вести вниз на себе до нижньої лінії робочого рядка
8. Заокруглюємо праворуч, торкаючись нижньої рядкової лінії
9. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок: *раз, два-і, три, і-чотири-і; п'ять; і-шість, сім-і*.

— Які ще літери з'єднуються з буквою *Ю* нижнім з'єднанням? (*Юм*)

2) Самостійна робота учнів у прописах

2 Відпрацювання верхнього з'єднання Юа

1) Алгоритм написання буквоз'єднання Юа

Алгоритм написання буквоз'єднання Юа

1. Пишемо букву Ю
2. З'єднувальний елемент починаємо писати з того місця, де великий овал торкається нижньої рядкової лінії
3. Ведемо лінію праворуч до середини робочого рядка
4. Відступаємо місце на ширину овалу
5. Другу букву починаємо писати трохи нижче верхньої рядкової лінії
6. Ведемо ліворуч вгору до верхньої лінії робочого рядка
7. Заокруглюємо ліворуч
8. Ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
9. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
10. Ведемо, заокруглюючи, до початку півовала і далі до верхньої лінії робочого рядка
11. Повертаючись по написаному, ведемо коротку пряму лінію вниз на себе, яку біля нижньої рядкової заокруглюємо праворуч
12. Закінчуємо писати близько середини рядка

— Пишемо під рахунок: *раз, два-і, три, і-чотири-і; п'ять; і-шість-і, сім-і.*

2) Самостійна робота учнів у прописах

XI. Добирання слів-родичів з буквою Ю

— Згадайте, будь ласка, імена людей, які б починалися буквою Ю.

Юлія	Юрко
Юрій	Юхим
Юлій	Юліана

— Як напишемо ці імена? (*З великої літери*)

— Які ще слова пишуться з великої літери? (*Назви міст, річок, клочки тварин тощо*)

Запис слів під диктовку.

XII. Складання з одним зі слів речення. Запис моделі цього речення

1 Складання з одним з цих слів речення

Приклади речень

- Юрко побіг по крижаній доріжці до лісової сторожки.
- Юхим та Юліана зупинилися біля чудового зеленого дуба.
- На моторному човні Юрій зі своїм дідусем каталися по Дніпру.
- Юрко побіг по сріблястій росі.
- Юля у траві біля криниці назбирала квітів.
- Юхим знайшов під кущем маленького їжачка.
- Маленький Юрасик не може заснути на новому ліжку.
- Юля поклала підручник у ранець.
- З літака Юрій побачив широку річку і вузьку стежку.

2 Запис моделей складених речень

XIII. Творчі вправи

Вправа 1

Допишіть один склад, щоб вийшло слово. Як пишуться подані слова? Чому? З одним словом складіть і запишіть речення.

<input type="text"/> ра	<input type="text"/> лія	
<input type="text"/> пітер	<input type="text"/> хим	<input type="text"/> рмала

Наприклад:

- Юля живе в Юрмалі.
- Юпітер — найбільша планета Сонячної системи.

Вправа 2

Складіть розповідь із поданих частин. Придумайте заголовок. Виписіть слова з буквою ю. Підкресліть цю літеру.

- 1) Я дуже люблю зиму
- 2) Особливо, коли вона
- 3) ...приходить до лісу.
- 4) Кожна гілочка стає казкою.
- 5) Всі дерева зацвітають сніговими квітами,
- 6) ...які пахнуть морозом.

XIV. та її результатів

Підсумок уроку

- Яку букву навчилися писати?
- Які звуки позначаються нею на письмі?

УРОК 177 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення звукових значень букв *Ю, ю*. Робота над текстом «Десять робітників»

Мета: закріпити звуки і значення букви *ю*; удосконалювати навички правильної вимови, вміння виконувати звуко-буквений аналіз слів; формувати навички самоконтролю, читання аналітико-синтетичних схем; учити дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку до планування власних дій; збагачувати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, мислення, інтелектуальні здібності, увагу, пізнавальний інтерес, почуття змагання, уяву, кмітливість, інтерес до навчання, дрібну моторику; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, працювати за зразком; виховувати охайність, естетичні смаки, бажання працювати, перемагати, любов до школи; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: картки і таблиці для читання.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Артикуляційно-слухові вправи, в основі яких лежить вивчений звук

1) Виділення звуків зі скоромовки

Юлик з Юрою — юннати,

Юра з Юликом два брати.

- Чітко промовте скоромовку декілька разів.
- Хто може розповісти скоромовку напам'ять?
- Назвіть слова, у яких зустрічається буква *ю*.
- Скільки звуків позначає буква *ю* у цих словах?

2) Активне вимовляння виділених звуків, спостереження за артикулюванням

— При вимові звукосполучення [йу] спинка язика змикається з твердим піднебінням, рот прикривається губами, і ми вимовляємо звук [й]. Потім спинка язика розмикається з піднебінням, губи витягуються в трубочку, і ми вимовляємо звук [у]: [й] — м'який приголосний, [у] — голосний.

- Вимовте перший звук *у* словах: *юність, юшка*. ([й])
- Який наступний звук чуєте? ([у])
- Вимовте разом два звуки [йу].
- Якою буквою позначаємо на письмі звукосполучення [йу]?

(Буквою *ю*)

— Наведіть власні приклади слів, у яких буква *ю* позначає два звуки.

— Наведіть приклади слів, у яких буква ю стоїть після приголосного, позначає один звук і м'якість попереднього приголосного.

Висновок. Буква ю може позначати один звук [у] та м'якість попереднього приголосного або два звуки [йу] на початку слова та після голосного.

3) Робота з картками. Зіставлення різних випадків уживання букви ю

— Прочитайте спочатку слова, у яких буква Ю позначає один звук і пом'якшення попереднього приголосного, а потім — слова, у яких буква Ю позначає два звуки.

Юшка, юнак, люстра, Юрій, Людмила, юність, тюльпан, юнат, рюкзак, верблюд, ключ, Юхим, любисток, працюй, костюм юрба, ювелір, Юліана.

4) Виявлення слів, у яких відсутня буква ю

Учитель читає слова, учні плескають у долоні, якщо у слові немає звуків [й'у].

Каюта, буря, Юля, годує, купка, маю, синю, зустріч, луг, мандрую.

5) Складання звукових схем слів. Звуковий аналіз слів. Друкування в зошитах за зразком

— Відгадайте загадки.

- Він замок відкрити може
І закрутить легко гайку.
Чарівник вам допоможе!
Відгадайте цю загадку. (*Ключ*)
- Всім обід готує мама:
Ось бере вона петрушку,
Інші додає приправи —
Будеш їсти смачну... (*юшку*).

— Виконайте звуко-буквенний аналіз слів-відгадок.

— = ○ —

Ключ

= ○' — — ○

Юшка

6) Аналітичні й синтетичні вправи зі звуком [йу] та всіма вивченими приголосними

а) Прочитати склади з таблиці.

юм	юл	юп	юр	ют	ню	цю
юш	юс	юд	юк	юг	лю	дю
юн	юш	юв	юч	юй	тю	зю

б) Прочитати слова за транскрипцією, надрукувати ці слова.

[й у в е л' і р], [м а л' у к], [г р а й у], [л' у с' а], [т а н ц' у й у]
(*Ювелір, малюк, граю, Люся, танцюю*)

— Як напишемо слово *Люся*? Чому?

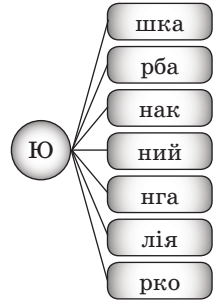
в) Повторення графічної будови букви *Ю*, *ю*.

- *Ю* — пряма велика лінія поєднується маленькою горизонтальною лінією з великим овалом;
- *ю* — пряма вертикальна лінія поєднується маленькою горизонтальною лінією з малим овалом.

г) Гра «Додай три букви».

Учитель може допомагати дітям відгадати слова, наводячи найпростіші пояснення до їх лексичних значень:

- перша страва;
- багато людей, які зібралися разом на майдані;
- молодий хлопець;
- ознака молодого хлопця;
- маленький хлопчик, який виконує на кораблі обов'язки матроса;
- ім'я дівчинки;
- ім'я хлопчика.

III. Робота за Букварем (с. 116)

1 Читання слів

<i>Умію</i>	<i>юнак</i>	<i>слухаю</i>
<i>читаю</i>	<i>юний</i>	<i>запитують</i>
<i>малюю</i>	<i>бігаю</i>	<i>допомагають</i>

— Прочитайте слова, що складаються з двох, трьох, чотирьох, п'яти складів.

— Прочитайте слова з наголошеним першим, другим, третім складом.

— Які звуки позначає буква *ю* у цих словах?

— Прочитайте слова, які називають предмет, ознаку, дію.

— До слів *слухаю*, *запитують* доберіть слова, протилежні за значенням.

2 Ознайомлення з текстом Букваря

1) Вступна бесіда за темою тексту з використанням ілюстрації підручника

— Пропоную провести фізкультхвилинку.

П'ять пальчиків ми маємо
І так їх називаємо:
Мізинчик — скромний, чемний,
А поруч — безіменний.
Середній — то найвищий,
А вказівний — той нижчий.
Великий палець — п'ятий,
Не можемо не знати.

Всі пальчики ми знаємо,
Їх пестим, доглядаємо.
Вони ж потрібні нам такі —
Найкращі з них помічники.

- Назвіть кожний пальчик і покажіть його у себе на руці.
- Роздивіться ілюстрацію на сторінці 117.
- Що зображено на малюнку?
- Що може зробити кожен маленький чоловічок?
- Як ви вважаєте, про кого піде мова у тексті, який зараз почнемо читати?

2) Запитання перед первинним сприйманням тексту

- Як ви розумієте назву тексту?
- Хто головна героїня розповіді?

3) Читання тексту вчителем

4) Лексичний аналіз мови художнього твору (словникова робота)

- а) Виявлення слів, ужитих у переносному значенні. Пояснення вчителем значення цих висловів.

Десять робітників — десять пальців;
вони мене слухають — виконують потрібну роботу;
один одному допомагають — працюють гуртом.

- б) Поясніть назву твору.

5) Мовчазне читання тексту учнями

6) Читання «ланцюжком»

7) Вибіркове читання

- Хто автор тексту «Десять робітників»?
- До кого зайшов автор тексту в гості?
- Чи був порядок у хаті господарки?
- Про що запитав Одарку гість?
- Що відповіла жінка?
- Що це були за десять робітників?

8) Колективне читання-аналіз речень тексту

- Прочитайте окличні речення.
- Прочитайте питальні речення.
- Прочитайте слова, у яких зустрічається буква ю.

9) Робота з моделями (схемами) речень за змістом прочитаного

- Знайдіть у тексті і прочитайте речення, які б відповідали моделям:

_____ , _____ .

_____ .

— Чи допомагають вам ваші десять робітників?
 — Чи завжди у вас все прибрано, виконано гарно й охайно?
 — Пам'ятайте, що руки не будуть працювати, якщо ви того не захочете.

— Згадайте прислів'я, які ще раз довели б, що без труда нема плода.

- Праця чоловіка годує, а лінь марнує.
- Хочеш їсти калачі — не сиди на печі.
- Зробив діло — гуляй сміло.
- Що посієш, те й пожнеш.
- Ледачого всі обминають, а роботящого шанобливо вітають.

IV. Підсумок уроку

— Яку букву повторили сьогодні на уроці?
 — Про що читали текст?
 — Чи сподобалось вам оповідання? Чим саме?
 — Чим і як допомагають вам ваші десять робітників у виконанні різних справ?

О. М. Мачнева

УРОК 178 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення навичок письма букви *ю* в різних позиціях. Списування з друкованого тексту. Урок-гра «Поле чудес»

Мета: узагальнити та систематизувати знання учнів про букву *ю*, удосконалювати навички правильної вимови, каліграфічного письма, вміння розбивати слова на склади, ставити наголос, виділяти наголошений та ненаголошений склади, виконувати звуко-буквений аналіз слів; формувати навички самоконтролю, роботи в парах змінного складу; учить дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку до планування власних дій; розширювати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, мислення, інтелектуальні здібності, уяву, кмітливість, інтерес до навчання, дрібну моторику; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, працювати за зразком; виховувати охайність, естетичні смаки, бажання працювати, перемагати, любов до школи; вчити працювати спільно; формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: табло з завданнями для гри «Поле чудес»; міні-підручник на кожного учня; фішки, призи для переможців; зошит в косу лінію.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Сьогодні ви — учасники гри «Поле чудес», але Леонід Якубович у відпустці. Тому, якщо дозволите, вестиму її я. За правильно

виконані завдання учні отримуватимуть фішки. Учасниками турів гри стають учні, які отримують найбільшу кількість фішок. Наприкінці уроку ми підіб'ємо підсумок, і переможці отримують призи.

II. Актуалізація опорних знань учнів

» Розминка

1 Відгадайте загадки. Виконайте звуко-буквений аналіз слів-відгадок

- Всім обід готує мама:
Ось бере вона петрушку,
Інші додає приправи —
Будеш їсти смачну... (*юшку*).
- Народився у пустелі,
Де піски і дуже жарко.
Має два горби на спині
І живе у зоопарку. (*Верблюд*)

=ó--o

-o--=ó-

2 Каліграфічна хвилинка

1) Письмо в зошиті без друкованої основи рядкової букви ю

- а) Повторення алгоритму написання рядкової букви ю
— Рядкова буква ю складається з трьох елементів: короткої прямої лінії, короткої горизонтальної лінії й овалу.

» Алгоритм написання рядкової букви ю (див. с. 246)

— Пишемо під рахунок: *раз, два, і-три-і*.

- б) Робота учнів у зошиті за зразком учителя (рядкова буква ю — перший рядок)
- в) Повторення типів з'єднання з рядковою буквою ю.
— З якими літерами буква ю з'єднується нижнім з'єднанням? (*л, м, я*)
— Де починають писати ці літери? (*Унизу*)
— Так, тому буква ю з'єднується з ними нижнім з'єднанням.
— З якими літерами буква ю з'єднується верхнім з'єднанням? (*о, а, в, р, н, т та ін.*)
— Зробіть, будь ласка, висновок про з'єднання цих літер. (*Буква ю з'єднується верхнім з'єднанням з тими літерами, які починають писати зверху.*)

г) Письмо складів, слів з рядковою буквою ю.

юл, юа, юм, юв

д) Письмо слів з рядковою буквою ю.

літаю

малюю

2) Письмо в зошиті без друкованої основи великої букви Ю

а) Повторення алгоритму написання великої букви Ю.

— Велика літера Ю складається з чотирьох елементів: короткої прямої лінії, довгої прямої лінії, заокругленої внизу ліворуч, короткої горизонтальної лінії і великого овалу.

► **Алгоритм написання великої букви Ю** (див. с. 254)

б) Робота учнів у зошиті за зразком учителя (велика буква Ю — перший рядочок).

в) Письмо складів, слів з рядковою буквою ю.

Юл, Юа, Юм, Юв

г) Письмо слів з великою буквою Ю.

Юлія

Юрко

III. Повідомлення теми та мети уроку

— Отже, ми готові розпочати гру. Під час гри ми намагатимемося повторити все, що знаємо про букву ю, ще раз попрацюємо над правильною вимовою та каліграфічним написанням, розбиванням слів на склади, постановкою наголосу, вмінням виділяти наголошений та ненаголошений склади, виконувати звуко-буквений аналіз слів. Будемо вчитися працювати самостійно, колективно та в парах змінного складу. Я бажаю вам бути охайними, уважними, спостережливими, навчитися планувати свої дії. А завдання нашої гри ознайомлять вас з різними речами, у назвах яких зустрічається буква ю.

IV. Основна частина. Гра «Поле Чудес»**I** відбірковий тур

1. Визначте рядок, у якому буквосполучення поєднуються на письмі нижнім з'єднанням

а) ба, яд, рв, нг, со;

б) да, юр, пи, вц, ср;

в) ал, жм, ня, хл, мл.

2. Спишіть слова у три стовпчики: у перший — з буквою ю на початку слова; у другий — у середині слова; у третій — в кінці слова

Мініатюра, люлька, юнга, в'ю, ювелірний, співаю, залюбки, Юлія, танцюю.

3. Випишіть слова, що складаються з двох складів. Поставте наголос

Дюжина, юрист, маслюк, ключ, алюміній, жалюзі, слюсар, юність.

» I тур

Як називається заплічний мішок для речей?

Р	Ю	К	З	А	К
---	---	---	---	---	---

II відбірковий тур

1. Допишіть по одному складу, щоб вийшло слово

<input type="text"/>	віляр
----------------------	-------

<input type="text"/>	рист
----------------------	------

<input type="text"/>	рій
----------------------	-----

<input type="text"/>	ліан
----------------------	------

— Скільки звуків позначає буква ю в записаних словах?

— У яких позиціях буква ю позначає два звуки?

- На початку слова.
- На початку складу, після голосного.
- Після апострофа.

2. Прочитайте. Знайдіть і випишіть слова, у яких буква ю позначає два звуки, поділіть їх на склади (рисками), поставте наголос

Юрасик любить працювати,
він юний садівник, юннат.
З юрбою малюків завзятих
за школою він садить сад.

Н. Забіла

3. Запишіть подані слова у два стовпчики: у перший — слова, у яких буква ю позначає два звуки, у другий — слова, у яких ця буква позначає один звук
Люстра, співають, любисток, граю, лютий, тюльпан, дякую, вечерею.

» II тур

Як називається несподіваний подарунок, подія, обставина?

С	Ю	Р	П	Р	И	З
---	---	---	---	---	---	---

» Фізкультхвилинка

Пострибаєм, як зайчата,
Політаєм, як пташата,
Потанцюємо ще трішки,
Щоб спочили ручки, ніжки.
Всі веселі? От чудово!
А тепер до праці знову.

III відбірковий тур

- Назвіть вивчені букви, що можуть позначати два звуки.
- У яких випадках букви я, ю позначають два звуки?
- Коли буква ї позначає два звуки?

1. Робота в парах змінного складу**Картка 1**

Визначте рядок, у якому в усіх словах буква *ю* позначає два звуки.

- а) Юннат, допомагаю, юнак, Юліана;
- б) люблю, ключ, Люся, люлька;
- в) вечеряю, слухаю, ллю, бюлетень.

Картка 2

Визначте рядок, у якому в усіх словах буква *я* позначає два звуки.

- а) Яблуко, баян, маяк, Японія;
- б) суддя, земляний, Поділля, обличчя;
- в) вечеря, вівця, орля, тополя.

Картка 3

Визначте рядок, у якому в усіх словах буква *ю* позначає один звук.

- а) Малюк, працєю, юшка, юрта;
- б) верблюд, салют, танцює, тюльпан;
- в) ланцюг, радістю, співаю, мандрую.

Картка 4

Визначте рядок, у якому в усіх словах буква *я* позначає один звук.

- а) Знання, вишня, вулиця, рясно;
- б) лекція, буря, лілія, магnezія;
- в) лялька, магnezія, ярмарок, ясен.

Картка 5

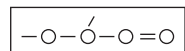
Позначте рядок з хибним твердженням.

- а) Букви *я, ю* завжди позначають два звуки.
- б) Букви *я, ю* позначають два звуки, коли стоять після апострофа.
- в) Букви *я, ю* позначають два звуки, якщо стоять на початку слова, складу, після голосного.

2. Прочитайте вірш. Знайдіть і выпишіть слова, що відповідають поданій схемі.

Зробіть звуко-буквений аналіз виділеного слова

Пливе туман долиною —
над вільхою, калиною,
над білою березою,
над кленом і ліщиною,
мов сивий сон, пливе.

3. Спишіть текст. Підкресліть букви я, ю, що позначають один звук, однією рисою, а ті, що позначають два звуки,— двома

А но і чксиини нінетовм ат рбьадоі. ниВо ювтъуишку сбіо впжи-
оу. иСичинк ен ютвіітдлаь ан денпівь, об юмать оц тійс. А лоходу
внои ен сбтоьяь.

За О. Копиленком

Відповідь

А он і синички невтомні і бадьорі. Вони вишукують собі пожи-
ву. Синички не відлітають на південь, бо мають що їсти. А холоду
вони не бояться.

За О. Копиленком

» III тур

Як називається майстер, що виготовляє прикраси, побутові
предмети з дорогоцінних металів, коштовних каменів?

Ю	В	Е	Л	І	Р
---	---	---	---	---	---

● Гра з глядачами

Найбільша планета Сонячної системи.

Ю	П	І	Т	Е	Р
---	---	---	---	---	---

● Фінал

Річниця життя або діяльності кого-небудь, чого-небудь.

Ю	В	І	Л	Е	Й
---	---	---	---	---	---

● Супер-гра

Спортсмен від 18 до 20 років, що бере участь у змаганнях своєї
вікової групи.

Ю	Н	І	О	Р
---	---	---	---	---

V. Підсумок уроку та результатів гри

Оцінювання учнями власної діяльності на уроці за кількістю отрима-
них фішок: за 2–3 фішки учень отримує подяку «Добре!», за 4–5 фішок —
«Молодець!», за 5 і більше — «Розумничок!», «Розумничка!»

Нагородження переможців гри.

УРОК 179 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звукосполучення [йе]. Позначення його буквами Є, є

Мета: ознайомити учнів з буквами Є, є та їх звуковим значенням; формувати навички швидкого правильного та усвідомленого читання; вдосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; розвивати усне мовлення учнів; виховувати любов до природи, вчити бачити її красу.

Обладнання: малюнок країни Азбуки; предметні малюнки; картка з буквою.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав дзвінок,
Починаємо урок.
Працюватимем старанно,
Щоб почути у кінці,
Що у нашій першій класі
Діти — просто молодці!

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Бесіда

— З якою буквою ви ознайомилися на минулому уроці? (*Із буквою Ю*)

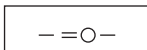
— Які звуки позначає ця буква? (*[й, у]*)

— У якому випадку буква ю позначатиме один звук? (*Якщо стоїть після приголосного.*)

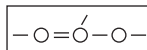
— Назвіть слова з цією буквою. (*Ключ, малюю, стрибаю, юнак...*)

2 Звуко-буквений аналіз слів

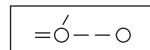
Учитель вивішує предметні малюнки. Учні повинні зробити їх звуко-буквений аналіз.

(Ключ)

(Малюнок)

(Юшка)

3 Читання за особами тексту «Десять робітників» (за М. Коцюбинським)

» Фізкультхвилинка

Раз, два, три,
Чотири, п'ять —
Треба вправи починать.
Раз, два, три, чотири
Руки в боки, два підскоки.

Раз, два, три
Нові вправи почали:
Нахил вправо, нахил вліво,
Вгору, вниз подивись,
До роботи знов берись.

— Молодці! Ви добре впоралися із цими завданнями. За це ви отримуєте подарунок, який необхідний нам для великої подорожі до казкової країни. На чому взагалі можна подорожувати? (*Відповіді учнів.*) А якщо їхати дуже далеко, нам знадобиться літак. (*Учитель вивішує малюнок літака.*)

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні в нас буде незвичайний урок. Ми вирушимо в дуже цікаву країну — Азбуку.

Як ви вважаєте, хто мешкає в цій країні? (*Букви*) Саме так. Вони приготували для нас багато цікавих завдань і познайомлять нас зі своєю подружкою, новою буквою, яку ми заселимо з вами у цю країну. Навчимося читати слова з нею, будемо тренуватися швидко, виразно і правильно читати. Рушаймо!

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Прослуховування казки О. Катрича. Виділення нової букви

Коли всі звуки і букви трохи заспокоїлися, вгорі щось зашелестіло, і легенький вітерець тихенько опустив на землю букву *е*. Вона дуже любила подорожувати і часто літала з лелеками, лебедями на озера, а то й далеко за море. «Е-е-е, — промовила буква *е*, — тут діється щось цікаве. А де ж була я, де?» Вона пішла на подвір'я, де відпочивав звук [й], і тихенько присіла біля нього, зітхнувши: «Е-е-е!» Звук [й] почув знайоме зітхання, прокинувся і промовив:

— Як добре зазвучало — [е]! Зі мною разом це буде: [йе]. Ми подаруємо Азбуці ще одну букву! Ти, букво *е*, зніми, будь ласка, з обличчя свою вуаль!

Буква *е* не забарилася це зробити, і всі побачили чудові букви *Є*, *є*. (*Учитель виставляє букви.*)

Віднині там, де разом
Звучатимуть два звуки [й, е],
там буква *Є* запише слово *Є*!
Це гарне слово, бо як *Є* — то *Є*:
добробут, щастя — і усе твоє.
Ще буде складом *Є* у нашій мові:
є-нот і *Є-ва* — [йе] звучить у слові. —
Таку промову виголосив [й].
Тут приголосні встали в ряд, і як завжди —
найближче всі м'які. Торкнулася їх буква *Є*,
та не до всіх дістала.
Найближче «ен», і «те», і «ел» стояли,
і буква *Є* усім їм так сказала:
— На м'якість звуків ваших я вкажу.

Сама ж звучатиму як [е] — після м'якого.
 Сподобалася всім така промова.
 А сонечко сховалось вже за гаєм.
 — І ми, здається, теж відпочиваємо, —
 сказали букви *Е* та *Є*.
 Усе затихло. Мир і благодать.
 Старенький місяць виглянув з-за хмар.
 — *Е* — буква *є* на мене чимось схожа, —
 промовив тихо й покотився далі.
 Багато ще було в нього роботи.

- Яку ж букву ми заселимо в казкову країну Азбуку? (Букву *є*)
- Які два звуки об'єдналися, щоб утворити нову букву? ([йе])
- Які слова з цією буквою ви запам'ятали? (*Єва, єнот*)

2 Самостійне добирання слів з буквою *є* в різних позиціях

3 Звуко-буквений аналіз слів

— о — о

Єва

— о — о — о

радіє

— о — о

сине

4 Ознайомлення учнів з буквами *Є, є*

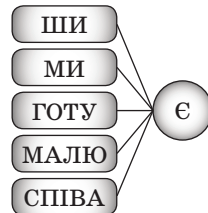
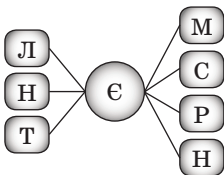
- На що схожа буква *є*? (Відповіді учнів.)

5 Зіставлення малої та великої літер *Є, є*

Учні роблять висновок, що ці букви однакові за формою, але різні за розміром.

6 Вправи з читання

- 1) Читання променевидної таблиці складів з буквою *є*
- 2) Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

7 Робота за Букварем (с. 118–119)

1) Аналіз звукової моделі слова *Євген*

Учні повторюють, що буква *є* на початку складу позначає два звуки ([йе]).

2) Читання сповпчиків слів за Букварем

- Зачитайте слова, де буква *є* позначає два звуки.
- Зачитайте слова, де буква *є* позначає один звук.
- Чому деякі слова пишуться з великої букви? (*Це імена*)

» Фізкультхвилинка

Трішки ми попрацювали,
Сили наші підупали.
Треба нам би відпочити —
Свої сили відновити.
Руки вгору, руки в боки,
І ще декілька підскоків.
Руки вгору, руки вниз —
До навчання знов берись.

3) Робота над загадкою

- Розгадайте загадку.

Барвисте коромисло
Над річкою повисло. (*Райдуга, веселка*)

— Що ж таке *веселка*? *Райдуга* — це явище, яке спостерігається після дощу, у вигляді смуги з різними кольорами: червоним, оранжевим, жовтим, зеленим, голубим, синім, фіолетовим.

4) Читання слів у стовпчиках

<i>Виграє</i>	<i>синіє</i>	<i>могутній</i>
<i>виливає</i>	<i>барвіста</i>	<i>велетень</i>
<i>бризкає</i>	<i>коромисло</i>	<i>напуває</i>

5) Словникова робота

- *Коромисло* — вигнута дерев'яна палиця з гачками на кінцях, за допомогою якої носять відра з водою тощо.
- *Барвіста* — різнокольорова.
- *Грає-виграє* — виблискує.
- *Дивнеє* — чудне, чудове.

6) Робота з текстом В. Сухомлинського «Барвисте коромисло» (Буквар, с. 119)**» Читання тексту вчителем**

- Про що розповідається у тексті?
- Які ще слова вам були не зрозумілими?

» Читання тексту учнями

- З чим порівнюється веселка?
- Хто тримає веселку?

» Читання тексту «ланцюжком»

— Що говориться у тексті про те, як утворюється райдуга?

» Вибіркове читання

— Що робить веселка на небі?

— Як описується райдуга?

— Де знаходиться могутній велетень?

— Де тримає Грім-Буревій дивнеє коромисло?

» Конкурс «Кращий читець»

V. Підсумок уроку

— Ось і добігла кінця наша подорож цікавою країною Азбука.

— Яку букву ми заселили у цю країну? (є)

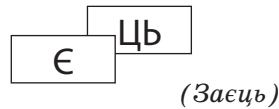
— Які звуки позначає ця буква на початку складу? ([йє])

— Який звук позначає у складах типу *не, ле, те?* ([e])

— Що ще нового і цікавого ви дізналися на уроці?

— За вашу гарну роботу, велике старання букви приготували вам останнє цікаве завдання.

Розгадайте ребуси.

— Країна Азбука має для вас окремий подарунок. Це чарівний ключ, який має відчинити вам двері у країну Знань. (*Учитель вивішує на дошку малюнок ключа.*)

Ю. А. Кайда

УРОК 180 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви є, складів, слів із нею

Мета: вчити писати рядкову букву є, склади, слова з нею; закріплювати навички написання вивчених букв; удосконалювати вміння учнів списувати з друкованого тексту; розвивати увагу, творчі здібності, логічне мислення; виховувати старанність, любов до тварин.

Обладнання: предметні малюнки; сюжетний малюнок до вірша; малюнки квітів; картка з буквою є; плакат «Сиди правильно, коли пишеш».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок,
Тож почнімо наш урок.
Ручки гарно покладіть,
Ніжки рівно встановіть.
Щоб пройшов урок немарно,
Попрацюємо старанно!

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

— Сьогодні до нас на урок завітав дуже незвичний гість. А який саме — відгадайте.

Хвостик в смужку, волохатий,
Не сердитий, не пихатий,
Любить все на світі знати,
А ще бігати, стрибати.
Ні, малята, це не котик.
Називається... (*єнотик*).

Учитель вивіщує на дошку малюнок єнота.

— Він завітав на урок до нас недаремно, бо приніс із собою купу цікавих завдань. Єнотик потрапив до нас не з порожніми руками. За гарно виконані вами завдання він вручатиме по квітці, які наприкінці уроку підкажуть, як розгадати кросворд.

III. Повторення вивченого матеріалу**1** Перетворення однієї букви на іншу

На дошці написані букви.

n - (*m, p*) *o* - (*a*)
л - (*м*) *x* - (*ж*)
с - (*х*)

— Вам потрібно з однієї букви утворити іншу, додаючи лише один елемент.

— Молодці! Ви швидко впоралися із цим завданням. За це Єнотик пропонує вам наступне.

2 Робота з віршем

— Послухайте вірш і скажіть, про кого він.

Єноти вивели гуляти
Своє єдине дитинча.
За їх сім'єю вовк зубатий
Єхидно стежить з-за куща.

— Звісно, цей вірш про єнотів.

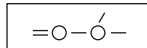
— Назвіть букву на початку цього слова. (Є)

— Які звуки позначає ця буква на початку слова? ([йе])

— Охарактеризуйте ці два звуки. ([й] — приголосний, дзвінкий, завжди м'який; [е] — голосний звук.)

3 Звуковий аналіз слів

— Наш гість сподівається, що ви допоможете йому скласти звукову модель слова *єнот*.

— Молодці! Ви дуже швидко впоралися з тими завданнями, які приготував для вас Єнотик для повторення. За це ви отримуете від нього прекрасну квітку.

IV. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні Єнотик не тільки приніс нам завдання на повторення, а й нову букву. Це рядкова буква *є*, яку ми навчимося писати на цьому уроці.

V. Вивчення нового матеріалу**1 Повторення гігієнічних правил письма, вимог щодо розміщення зошита на парті, тримання ручки**

— Перед тим, як дізнатися, як пишеться нова буква, ми повторимо правила сидіння за партою, вимог до розміщення зошита та тримання ручки.

Учні дають розгорнуту відповідь: спину потрібно тримати рівно, не спиратися грудьми на парту. Лікті потрібно покласти на парту так, щоб вони трохи звисали. Вільною рукою потрібно підтримувати зошит, пересуваючи його вгору за потреби. Ноги всією ступнею повинні стояти на підлозі чи підставці під прямим кутом.

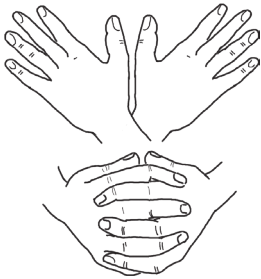
— Молодці, ви добре знаєте всі правила! За це отримуете подарунок — квітку.

2 Повторення назв ліній у сітці зошита

— Наш гість зовсім не розуміє, де йому в зошиті і як писати. Допоможіть йому згадати назви ліній у сітці зошита.

Учні біля дошки називають і показують лінії у сітці зошита.

3 Пальчикова гімнастика

СЕСТРИЧКИ

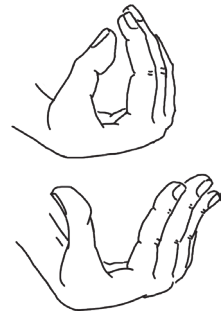
Посварились дві сестрички,
Розійшлися хто куди.
Ну, в потім помирились,
Обнялись — нема біди.

Розвести долоні, доторкуючись зап'ястями,
потім переплести пальці.

КВІТИ

Зранку всі чудові квіти
Весело розкрились
І до сонця потягнулись,
І росою вмилась.

Тильний бік долоні лежить на столі, пальці зібрані в жменю, потім долоня розкривається, пальці розходяться.

4 Ознайомлення з буквою

— Розгляньте друковану і рукописну букви, які приніс нам Єнотик.

— Чим вони відрізняються?

5 Аналіз графічної будови букви

— Рядкова буква *є* складається з двох елементів: лівого півовала, у якого верхнє заокруглення слід писати вужче, ніж нижнє, і короткої горизонтальної прямої лінії.

6 Алгоритм написання рядкової букви *є* (див. с. 283)

7 «Письмо» учнями в повітрі з орієнтацією на показ учителя

— «Напишемо» рядкову букву *є* в повітрі.

8 Аналіз зразка букви в зошиті з друкованою основою

— Розгляньте, чи так ми вчилися «писати» у повітрі рядкову букву *є*. (Відповіді учнів.)

9 Вправи з письма

1) Обведення поданого у зошиті пунктирного зображення літери (поелементно)

Алгоритм написання рядкової букви є

1. Починаємо писати трохи нижче верхньої рядкової лінії
2. Заокруглюємо ліворуч, торкаючись верхньої лінії робочого рядка
3. Ведемо, закруглюючи, униз на себе
4. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
5. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
6. Другий елемент пишемо від середини півовала зліва праворуч
7. Ведемо пряму лінію, яка коротша за верхнє заокруглення

2) Письмо трьох літер другого рядка (самостійно). Зіставлення написаних літер за зразком. Аналіз помилок

— Розгляньте уважно ті літери, які ви написали. Порівняйте їх зі зразком. *(Відповіді учнів.)*

3) Дописування рядка літери

4) Самостійне написання третього рядка букви є

— За вашу старанність при написанні рядкової букви є Єнотик приносить вам наступну квітку.

» Фізкультхвилинка

Ми писали, ми трудилися,
Наші рученьки втомилися.
А щоб гарно написати,
Треба пальці розім'яти.

Руки кілька раз тріпнемо
І писати знов почнемо.
Відпочивши, дружно враз
Працювать почав наш клас.

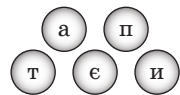
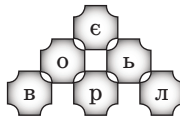
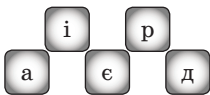
5) Письмо складів. Аналіз з'єднань

— Розгляньте наступний рядочок, який приготував наш гість. Охарактеризуйте види з'єднань у ньому. *(Буква є з буквою и («ен») з'єднується верхнім з'єднанням, а буква а з буквою є — середнім.)*

Учні прописують рядок.

6) Письмо слів з буквою є

— Складіть з поданих букв слова.

7) Словникова робота

Вольєр — клітка для тримання худоби.

- Складіть речення з цим словом. (*Запис моделі речення.*)
- Молодці! Ви дуже добре впоралися майже з усіма завданнями. За це отримуєте квітку.

8) Гра «Роз'єднай речення»

— Розгляньте речення в кінці сторінки прописів. Єнотик вирішив вас заплутати і з'єднав усі слова до купи. Вам потрібно роз'єднати ці слова і записати речення. (*Учні роз'єднують і записують речення.*)

VI. Підсумок уроку

- Розкажіть Єнотикові, яку букву ви навчилися писати на уроці. (*Рядкову букву є.*)
- Які звуки вона позначає на початку складу? (*[йе]*)
- Що позначає буква є в складах *не, ле?* (*[е]*)
- Які завдання ми виконували на уроці?
- Що вам сподобалося, а що викликало труднощі?

О. М. Мачнева

УРОК 181 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букв *є, є* на початку складу. Опрацювання тексту «Морозів малюнок». Урок-гра «Поле чудес»

Мета: узагальнити та систематизувати знання учнів про букву *є*; удосконалювати навички правильної вимови, вміння виконувати звуко-буквений аналіз слів; формувати навички самоконтролю, роботи в парах змінного складу; учти дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку планувати власні дії; розширювати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, мислення, інтелектуальні здібності, увагу, пізнавальний інтерес, уяву, кмітливість, інтерес до навчання, дрібну моторику; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, працювати за зразком; виховувати охайність, естетичні смаки, бажання працювати, перемагати, любов до школи; вчити працювати спільно; формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: табло із завданнями для гри «Поле чудес»; міні-підручник на кожного учня; фішки, призи для переможців.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Сьогодні на уроці читання ми знову пограємо у гру «Поле чудес». Ведучою гри буду я, а ті учні, які впораються із завданнями відбіркових турів найкраще, стануть учасниками самої гри. Наприкінці уроку ми підіб'ємо підсумок, і переможці отримають призи.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Бесіда за матеріалом попереднього уроку читання

— З якою літерою ви ознайомилися на попередньому уроці читання?

— Які звуки позначає на письмі буква *є*?

— Наведіть приклади слів, у яких зустрічається ця літера.

2 Артикуляційно-слухові вправи, в основі яких лежить вивчений звук

1) Виділення звуків зі скоромовки

Єнотик з кошиком блукає,
Квіти й жолуді шукає.

2) Активне вимовляння виділених звуків, спостереження за артикулюванням

<i>Єдність</i>	<i>співає</i>	<i>Євген</i>
<i>єдиний</i>	<i>малює</i>	<i>Євгенія</i>
<i>єднання</i>	<i>танцює</i>	<i>Євгенко</i>
<i>єдинство</i>	<i>стрибає</i>	<i>Євгенівна</i>
<i>єдиноборство</i>	<i>вишиває</i>	<i>Євгенович</i>

Висновок. Буква *є* позначає два звуки [йе], якщо стоїть на початку складу, після голосного.

3) Зіставлення різних випадків уживання букви *є*

— У якій позиції буква *є* позначає один звук? (Якщо буква *є* стоїть після приголосного, вона позначає один звук і вказує на м'якість попереднього приголосного.)

— Прочитайте. Порівняйте вимову звуків, які позначаються на письмі буквою *є*.

<i>Європа</i>	<i>синє</i>
<i>єнот</i>	<i>вечірнє</i>
<i>Єва</i>	<i>сусіднє</i>

— Зробіть висновок. (Буква *є* позначає два звуки, якщо стоїть на початку слова або на початку складу, після голосного, і один звук, якщо стоїть після приголосного.)

III. Повідомлення теми та мети уроку

— Ми готові розпочати гру «Поле чудес». Під час гри ми закріпимо знання про звукове значення букви *є* на початку складу, опрацюємо текст «Морозів малюнок», будемо удосконалювати вміння і навички звуко-буквеного аналізу слів. А завдання гри, які розташовані на нашому табло, будуть пов'язані з різними предметами, у назвах яких заховалася буква *є*.

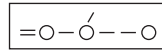
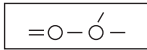
IV. Гра «Поле чудес»

I відбірковий тур

1. Складання звукових схем слів. Звуковий аналіз слів. Друкування цих слів у зошиті з читання

— Відгадати загадку, скласти звукову схему слова-відгадки.

- Є у лісі звір пухнастий,
А у нього хвіст смугастий.
Знає звір багато нот,
Називається... (*єнот*).
- Ні, це зовсім не їжак,
Хоч на тілі голки видно,
Не комаха і не птах,
Цю істоту звуть... (*єхидна*).

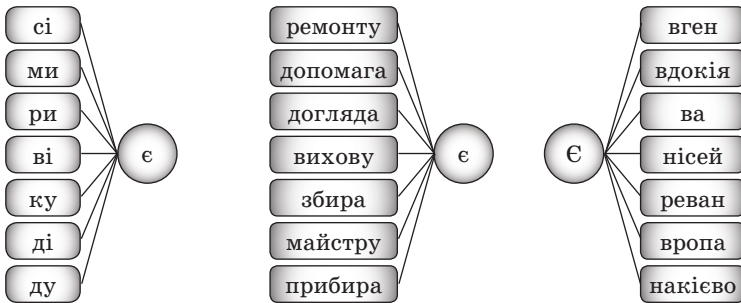
— Щоб стати учасниками першого туру гри, необхідно потренуватися читати слова з буквою *є*, та виконати низку цікавих завдань.

2. Аналітичні вправи на правильну артикуляцію звуків [йє].

Читання складів у таблиці

єм	єл	єп	єр	єт	не	це
єш	єс	єд	єк	єг	ле	де
єн	єш	єв	єч	єй	те	зе

3. Синтетичні вправи

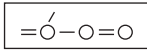

4. Гра «Прочитай правильно»

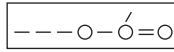
[мал'уйє] [сп'івайє] [продає] [друкує] [п'дм'ітайє]
Малює співає продає друкує підмітає

5. Перепусткою до участі у першому турі буде таке завдання

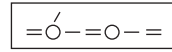
— Зробіть звуковий аналіз слів: *бігає, стрибає, єдність*.

Бігає

Стрибає

Єдність

Перші троє учнів, які правильно виконають завдання, стануть учасниками I туру нашої гри.

» I тур

Як називається кущова трав'яниста рослина, дуже запашна, гірка на смак? Друга назва цієї рослини — *степовий полин*.

є	в	ш	а	н
---	---	---	---	---

Додаткова інформація

ЄВШАН-ЗІЛЛЯ

Євшан-зілля у степах
Виростає на вітрах.
Дуже звичне євшан-зілля
До свободи, до привілля.
Силу й мудрість всім дає.
Хто це зілля дістає.

Євшан-зілля упізнаєш?
Є в степу такий полин:
Запах чудодійний має
Наших гір, горбів, долин.
Раз дихнеш — здоровий будеш,
Рідний край свій не забудеш.

Г. Храпач

II відбірковий тур

1. Прочитайте прислів'я

2	10	5	8	1	7	9	3	6	4
що	говорити.	пити,	з	Є	нема	ким	їсти	та	й

Відповідь. Є що їсти й пити, та нема з ким говорити.

2. Прочитайте прислів'я, з'єднуючи праву його частину з лівою. Поясніть значення одного з прислів'їв

Що хата має,
Той багато встигає,
Є де сісти,
Що посієш,
Хто дбає,
Двічі літо
Хто грамоти вміє,
Труд чоловіка годує,
Посієш вчасно,

та немає чого їсти.
те й поженеш.
тим і приймає.
хто рано встає.
вродить рясно.
а лінь марнує
той і має.
не буває.
той краще сіє.

3. Творче читання

Прочитайте вірш, вставляючи пропущені літери.

КОЛИ НАМ ВЕСЕЛО БУВАЄ

Коли нам весело бува..?
 Як пташка в гаї заспіва..,
 Коли барвінком чи розма..м
 Себе весною заквітча..м.
 Коли ми деревце пригоже
 Посадим, гарно обкопа..м,
 Коли ми зробим щось хороше,
 Тоді нам весело бува.. .

Г. Гриненко

- Яку букву вставили на місці пропусків? (є)
- Про кого розповідається у вірші? (*Про дітей, про нас*)
- Коли ж нам буває весело?
- А коли ще вам буває весело?
- Прочитайте слова, у яких зустрічається буква є.

4. Учасниками II туру гри стануть учні, які першими прочитають текст-анagramу і дадуть правильні відповіді на запитання вчителя**СБРУОК**

рсуБок звлготяаеє сбіо ибгри. інВ спитнро мавийє опькени і сда-
 клає ан куупк. Дкієя неес од нкгаявили. Тма ойго суарншя.

Відповідь

БОРСУК

Борсук заготовляє собі гриби. Він спритно виймає опеньки
 і складає на купку. Деякі несе до галявинки. Там його сушарня.

Запитання до 1-го учасника II туру

- Що заготовляє собі борсук?

Запитання до 2-го учасника II туру

- Як він це робить?

Запитання до 3-го учасника II туру

- Для чого він це робить?

» II тур

- Отже, завдання II туру.

Місто сонячне іскриться,
 Раде всім воно гостям.
 Це Вірменії столиця,
 Зветься місто — ...

Є	р	е	в	а	н
---	---	---	---	---	---

Додаткова інформація

Місто Єреван було засновано у 782 р. до н. е. царем Урарту Аргишти I. Під час розкопок у місті була знайдена кам'яна плита, на якій було висічено: «В ім'я бога Халди, я, Аргишти — син Менуа, побудував замок цей і назвав його Єревані...» Єреван — одне з найстародавніших міст світу — отримало свою назву саме від цієї фортеці.

» Фізкультхвилинка (повторити тричі)

Курочка златоперочка
По двору ходить, писклять водить,
Хохол надимає, півня утішає.

III відбірковий тур**1. Робота в парах змінного складу. Читання слів з буквою є**

Приклади карток із завданнями для читання в парах змінного складу

грає	Єва	єнот
гріє	Єгор	заєць
співає	Євген	єхидна

малює	Євдоким	рясніє
стрибає	Єлизавета	гаєчка
піднімає	Єрусалим	міцніє

мандрує	блукає	лікує
молодіє	радіє	літає
старіє	сумує	пірнає

гуляє	Маєток	питає
єднає	розуміє	гостює
ательє	читає	немає

навчає	сіє	миє
плаває	лає	риє
вітає	кує	віє

п'є	лягає	припікає
б'є	сміється	поливає
в'є	одягається	лякає

2. Робота за підручником (с. 120). Опрацювання тексту «Морозів малюнок»

1) Ознайомлення з текстом «Морозів малюнок»

а) Відгадування загадки.

Візерунки на вікні
 Він намалював мені,
 Я по вулиці гуляв —
 Він за ніс мене щипав.
 Хто впізнає невидимку,
 Того, що поруч ходить взимку? (*Мороз*)

б) Запитання перед первинним сприйманням тексту.

— Про що розповідається в тексті?

— Хто головні герої розповіді?

в) Читання тексту «Морозів малюнок» вчителем.

г) Лексичний аналіз мови художнього твору.

— Назвіть слова, вжиті в переносному значенні.

— Доберіть до слів, вжитих у переносному значенні, слова, вжиті у прямому значенні.

- *Посипає гілля срібним інеєм* ➔ *посипає піском, листям тощо.*
- *Мороз заглядає у вікно* ➔ *мама заглядає у вікно.*
- *На склі виростає дерево* ➔ *у саду виростає дерево.*
- *Мороз тихенько стукає і промовляє* ➔ *бабуся тихенько стукає і промовляє.*
- *Мороз ходить* ➔ *хлопчик ходить.*

д) Мовчазне читання тексту учнями.

— Розкажіть, що роблять герої прочитаного тексту?

е) Читання «ланцюжком».

ж) Вибіркове читання.

— Кого побачив Євгенко за вікном?

— Де ходив Мороз?

— Про що хотів розповісти Мороз хлопчику?

— Як він це зробив?

— Який перший малюнок з'явився на вікні?

— Що ще намалював Мороз?

— Якими були останні слова Мороза?

— Як ви вважаєте, це хлопчику наснилося чи ні?

Учитель демонструє малюнок зимового візерунка.

— Розкажіть, які морозові малюнки на шибках спостерігали ви.

- з) Побудова речень, які відповідають заданим моделям, за текстом прочитаного.

_____ .

_____ .

2) Тестування

— Учасниками третього туру нашої гри стануть учні, які швидко і правильно дадуть відповіді на запитання тесту (міні-підручник у кожного учня).

- 1) Головним героєм оповідання є:

- а) Миколка;
- б) Євгенко;
- в) Петрик.

- 2) Події відбуваються:

- а) навесні;
- б) влітку;
- в) взимку.

- 3) На вікнах малював:

- а) художник;
- б) маляр;
- в) Мороз.

- 4) На шибках було намальовано:

- а) дерева, траву, квіти;
- б) яблука, груші, банани;
- в) море, сонце, пляж.

» III тур

— Увага, завдання III туру!

Як називається міфічна істота, що символізує добродетельність. Її, зазвичай, уявляють у вигляді коня із рогом.

Є	д	и	н	о	р	о	г
---	---	---	---	---	---	---	---

» Гра з глядачами

Як називається континент, на якому розташована наша держава — Україна?

Є	в	р	а	з	і	я
---	---	---	---	---	---	---

Фінал

— Розпочинаємо фінал нашої гри. У фіналі беруть участь переможці трьох турів.

Як називають людину, яка є капітаном плоскодонного венеціанського човна з піднятим носом і кормою?

г	о	н	д	о	л	ь	є	р
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Суперфінал

Як називають людину-мисливця, працівника заповідників, що доглядає тварин?

є	г	є	р
---	---	---	---

V. Підсумок уроку. Підбиття підсумку уроку та результатів гри

Оцінювання учнями власної діяльності на уроці за кількістю отриманих фішок: за 5–6 фішки учень отримує подяку «Добре!», за 7–8 фішок — «Молодець!», якщо фішок 8 і більше — «Розумничок!», «Розумничка!»

О. М. Мачнева

УРОК 182 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви Є, складів, слів із нею. Написання слів з великої букви

Мета: навчити писати велику літеру Є; удосконалювати навички правильної вимови, каліграфічного письма, вміння розбивати слова на склади, ставити наголос, виділяти наголошений та ненаголошений склади, виконувати звуко-буквений аналіз слів; формувати навички самоконтролю, роботи за варіантами; учити дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку планувати власні дії; розширювати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, мислення, інтелектуальні здібності, почуття змагання, уяву, кмітливість, інтерес до навчання, дрібну моторику; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, працювати за зразком; виховувати охайність, естетичні смаки; бажання працювати, любов до школи; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: міні-підручник на кожного учня; прописи та зошит в косу лінію; зразок рукописної літери Є у сітці зошита.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

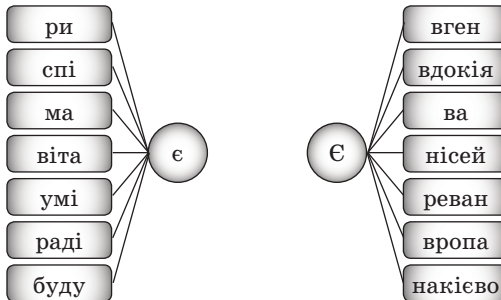
II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Звукові аналітико-синтетичні вправи

1) Читання звукової таблиці

ем	ел	еп	ер	ет	не	це
еш	ес	ед	ек	ег	ле	де
ен	еш	ев	еч	ей	те	зе

2) Читання слів

2 Звуко-буквений аналіз

1) Відгадування загадки

— Відгадайте загадку. Виконайте звуко-буквений аналіз слова-відгадки.

Довгі вуха має,
Швидко в лісі стрибає. (Заєць)

— о́ — о =

- Скільки складів у цьому слові?
- Скільки у слові букв; звуків?
- Скільки звуків позначає на письмі буква є? Доведіть.
- Чи позначає звук м'який знак?

2) Робота з віршем

— Прочитайте вірш. Скажіть, як звати головну героїню?

Єва малює, Єва співає,
Єва танцює і вишиває;
Страви готує, брата годує,
Підлогу миє — все Єва вміє.

І. Січовик

— Що вміє робити дівчинка? Прочитайте словами тексту. (Малює, співає, танцює, вишиває, готує, годує, миє, вміє)

— Виконайте звуко-буквений аналіз слова Єва.

= о́ — о =

— Яка перша літера у цьому слові?

— Згадайте імена людей, які б починалися з букви *Є*. (*Євдоким, Євген, Єлизавета, Єгор, Євгенія, Єфросинія*)

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— А чи є діти з такими іменами в нашому класі? Так, звичайно, є. І для того щоб уміти правильно написати ці імена, і не тільки імена, а і назви міст, річок, що починаються з цієї літери, вам необхідно навчитися писати велику літеру *Є*. Отже, потренуємося писати склади, слова і речення з цією буквою.

Але перед тим, як почати працювати в зошиті, необхідно виконати декілька вправ для пальців та кисті.

Школярі ставлять руку з ручкою на лікоть і показують учителеві, одне одному, як правильно її тримати.

Вправи

1. Коливати ручкою, утримуючи її вказівним і великим пальцями; вказівним і середнім та ін.
2. Обвертати ручку пальцями правої руки.
3. Поставити ручку кулькою на парту, тримаючи за протилежний кінець, потім спуститися пальцями до кульки.
4. Підняти й повернути у повітрі ручку так, щоб кулька опинилася вгорі (при цьому пальці будуть біля кульки).
5. Не випускаючи з рук, поставити на парту протилежним від кульки кінцем і спустатися пальцями від кульки вниз. І так — декілька разів.
6. Піднімати вказівний палець, тримаючи ручку великим та середнім.
7. Робити колові оберти кистю.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація зразка рукописної літери в сітці зошита

2 Аналіз графічної будови літери *Є*

— Велика буква *Є* складається з двох елементів: лівого великого півовала, у якого верхнє заокруглення слід писати вужче, ніж нижнє, і короткої горизонтальної прямої лінії.

— На що схожа велика літера *Є*?

Буква «*Є*». Яка вона?

Ніби скибка кавуна.

Кавуна маля просило —

Двічі скибку надкусило.

В. Гринько

3 Засвоєння конфігурації літери

- 1) Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

Алгоритм написання великої букви Є

1. Починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії
2. Заокруглюємо ліворуч, торкаючись верхньої міжрядкової лінії
3. Ведемо вниз на себе
4. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо вправо
5. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
6. Другий елемент пишемо від середини півовала зліва праворуч трохи вище верхньої рядкової
7. Ведемо горизонтальну пряму лінію, що коротша за верхнє заокруглення

— Пишемо під рахунок: *i-раз-i, два*.

- 2) «Письмо» учнями у повітрі з орієнтацією на показ учителя (тричі)
3) Аналіз зразка літери в зошиті з друкованою основою

4 Робота в зошиті

Зошити всі розгорнули,
Правильно за парти сіли,
Щоб спину не боліли,
Щоб здорові були діти.
Треба правильно сидіти.

Отже, сядьте всі рівненько
Завдання слухайте гарненько,
Час не гайте ви дарма,
Приготуйтеся до письма.

- 1) Обведення поданих у зошиті пунктирних зображень літери
2) Самостійне письмо трьох літер. Зіставлення написаних літер за зразком
Аналіз помилок
— Що не вдалося при написанні літери Є?
— Яка з написаних літер найкраща (найгірша)?
— Як виправити помилку?

- 3) Дописування рядка літери

► Фізкультхвилинка

Єгер лісом проходжає —
Про здоров'я звірів дбає.
Знає, десть тут під ялинкою
Ласує єнот ожинкою.

5 Письмо другого рядка букви Є. Письмо другої частини рядка під рахунок: *i-раз-i, два*

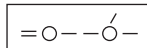
6 Звуко-буквений аналіз слів з побудовою схем фішками

— Послухайте вірш. Про кого у ньому йдеться?

Євген горіхи роздає:
— Оце — моє, оце — твоє...
— А це чие?
— Це теж моє!
Ти ж бач, горіхів не стає...
А такий Євгенко є,
Що так горіхи роздає?

Л. Пшенична

- Яким був Євгенко?
- Чи можна таким бути?
- Як треба ділитися?
- Виконайте звуко-буквений аналіз слова *Євген*.

7 Письмо складів із літерою Є

1) Пояснення вчителем написання нижнього з'єднання Є

Алгоритм написання нижнього з'єднання з буквою Є

1. Пишемо велику літеру Є
2. Трохи вище нижньої рядкової лінії починаємо писати другу літеру — л («ел»)
3. Заокруглюємо вниз праворуч
4. Торкаючись нижньої рядкової, ведемо вгору пряму коротку похилу лінію до верхньої лінії робочого рядочка
5. Не відриваючи руки, ведемо вниз на себе по писаному майже до середини робочого рядка
6. Продовжуємо вести вниз на себе до нижньої лінії робочого рядка
7. Заокруглюємо праворуч, торкаючись нижньої рядкової лінії
8. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок: *i-раз-i, два; i-три, чотири-i.*

2) Пояснення вчителем принципів написання верхнього з'єднання Єр

Алгоритм написання верхнього з'єднання з буквою Є

1. Пишемо велику літеру Є
2. Доводимо з'єднання до верхньої рядкової лінії
3. Від верхньої рядкової лінії ведемо довгу пряму вниз на себе
4. Ведемо до нижньої міжрядкової лінії
5. Від першого елемента трохи вище нижньої рядкової ведемо вгору лінію, заокруглюючи праворуч
6. Торкаючись верхньої рядкової лінії, ведемо коротку лінію вниз на себе до нижньої лінії робочого рядка
7. Заокруглюємо праворуч, торкаючись, нижньої рядкової лінії
8. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка

— Пишемо під рахунок: *і-раз-і, два; три, і-чотири-і.*

► Пальчикова гімнастика

Цей пальчик мій танцює,
Цей квадратик малює,
Цей пальчик швидко стрибає,
А мізинчик мій маленький пісеньку співає.
А великий товстунець ліг на бік.
А тепер всі по порядку
Роблять пальчиком зарядку.

8 Розвиток мовлення

Розглядування малюнків на сторінці прописів. Читання вірша.

- Хто зображений на малюнку?
- Чи однакові ці єноти? (*Батько з дитинчатком*)
- Прочитайте вірш про єнота.
- Чого навчає єнот-батько свого сина?
- Хто такий *браконьєр*?
- Чим він небезпечний для звірів?
- Якої шкоди наносять браконьєри природі?
- Чим займається лісник?
- Що б ви могли ще порадити маленькому єноту?

9 Робота над реченням

1) Читання речення у прописах

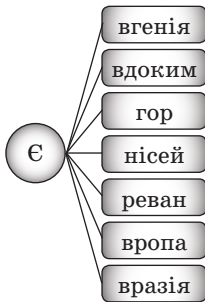
- Прочитайте речення, записане на сторінці зошита.

- Знайдіть і прочитайте слова, у яких зустрічається буква є.
- Чи є слова, що записані з великої букви Є?
- Чому в одному випадку слово *єнот* пишеться з великої букви Є, а в другому — з маленької?

2) Робота на рядочку прописів — дописування речення про єнота

10 Письмо слів із буквою Є

1) Прочитайте слова за схемою. Запишіть їх у зошит. Поясніть їх значення

Євгенія, Євдоким, Єгор, Єнісей, Єреван, Європа, Євразія.

— Назвіть імена людей.

Єнісей — велика річка на сході Росії.

Єреван — столиця Вірменії.

Європа — частина світу, у якій розташовані такі держави, як Україна, Франція, Німеччина, Польща тощо.

Євразія — найбільший материк.

2) Складіть з одним зі слів речення. Побудуйте моделі цього речення

11 Творчі вправи

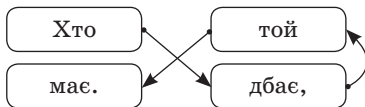
1) Прочитайте слова-анagramи. Запишіть ті, що починаються з великої літери Є

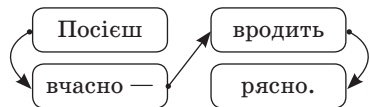
(Єгипет, ательє, Євпаторія, Євдокія, малює)

2) Робота за варіантами. Прочитайте прислів'я. Запишіть, поясніть їх значення. Підкресліть голосні букви, що позначають два звуки

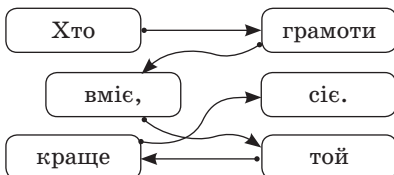
Варіант 1

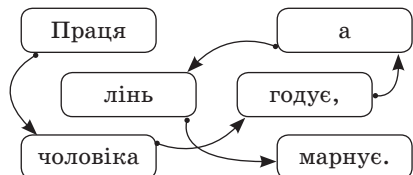
Варіант 2

Варіант 3

Варіант 4

V. Підсумок уроку

- От і завершується наш урок. Працювали ви старанно, виконували завдання у зошитах охайно. Розумнички!
- Яку букву навчилися писати?
- Які звуки нею позначаються на письмі?
- Згадайте слова, які пишуться з великої букви Є.

Л. М. Воронова

УРОК 183 (ЧИТАННЯ)

Тема. Буква є на позначення звука [e] і м'якості попереднього приголосного звука. Вірш «Зима і весна»

Мета: ознайомити учнів з буквою є, яка позначає звук [e] і м'якість попереднього приголосного звука; закріпити вміння учнів читати слова й тексти з вивченими буквами; удосконалювати навички читання; формувати вміння правильно, виразно, свідомо читати, давати повні відповіді на запитання; розвивати пізнавальні та творчі здібності школярів, усне мовлення, увагу, спостережливість, фантазію; виховувати бережливе ставлення до природи.

Обладнання: кружечки з написаними складами; звукові моделі слів; картки зі складами, словами.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Учитель перевіряє наявність на партах у дітей необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

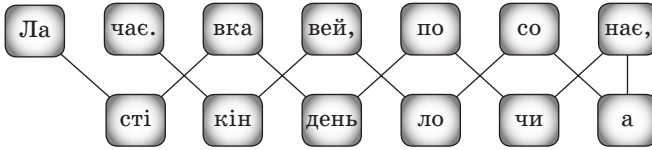
II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу**1 Гра «Які слова зайві»**

Іволга, соловей, єхидна, синиця, ворона, ластівка, єнот, сорока, горобець.

- Які слова серед поданих зайві? (*Єхидна, єнот*) Чому?
- Що спільного є в цих словах?
- Скільки звуків позначає буква є?
- Зачитайте назви перелітних пташок.

2 Робота над прислів'ям

- Про яких саме перелітних птахів йдеться у зашифрованому прислів'ї?
- Прочитайте прислів'я. Поясніть його зміст.

— У яких словах звуків буде більше, ніж букв? Поясніть чому.

3 Читання слів. Робота у парях

поси	діє
загля	дає
виро	кає
сту	лає
пи	тає
ра	стає

З'єднайте частини й утворіть слова.

- На що вказують утворені слова? (*На дію*)
- Назвіть останній склад у кожному слові.
- З якого твору ці слова?
- Які з них стосуються Євгенка?
- А які — Мороза?

4 Читання тексту «Морозів малюнок» за особами

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.....

» Гра «Склади слово»

— Закресліть однакові букви й утворіть слово з літер, що залишилися.

р с а м о я т и м я к н а р к е о т

— Що може бути синім? (*Небо, плаття, блюдо, простирадло, море*)

- Назвіть по порядку звуки в цьому слові.
- Яка зі звукових моделей відповідає слову *сине*?

— о́ — о

— о́ — = о

— о́ = о

- Напишіть слово на дошці.
- Назвіть останню букву.
- Скільки звуків вона позначає на письмі?

IV. Повідомлення теми та мети уроку

— Буква *є* може позначати два звуки — [йє], а може позначати й один. Який саме — ви бачите зі звукової моделі слова *сине*. Отже, сьогодні на уроці ми працюємо над словами з буквою *є*, яка позначає звук [є] і м'якість приголосного, а також розвиваємо навички виразного читання віршованого тексту.

V. Вивчення нового матеріалу**1 Читання складів (Буквар, с. 118)**

не	де	те	ле	се
не	де	те	ле	се

- Назвіть голосний звук у першому рядку.
- Назвіть приголосні звуки у першому рядку.
- Назвіть приголосні звуки у другому рядку.
- Якою буквою звук [е] позначається у першому рядку?
- Якою буквою звук [е] позначається у другому рядку?

2 Читання слів у стовпчиках. Зіставлення складів з буквами е, є

блакитне
сине

весняне
літнє

VI. Фізкультхвилинка (танцювальні рухи під музику)

Притомилися, малята?
Час прийшов відпочивати.
Трава низенька-низенька,
Дерева високі-високі.
Вітер дерева колише-гойдає.
Пташки з вірю летять-прилітають,
А діти за парти тихенько сідають.

VII. Робота над віршем С. Черкасенка «Зима і весна»**1 Вступна бесіда**

- Про яку пору року йдеться у тексті «Морозів малюнок»?
- Серед малюнків на дошці знайдіть той, на якому зображена зима. Поясніть свій вибір.
- Які ще пори року ви знаєте?
- Яка пора йде за зимою?
- На якому з малюнків зображено весну? Чому ви так вважаєте?
- Прочитайте назву вірша С. Черкасенка.
- Хто, на вашу думку, будуть головними героями твору?

2 Читання вірша вчителем

- Чи справдилися ваші сподівання про те, що головними героями твору є Весна і Зима?
- На що схожий цей вірш? (*На казку*)
- Що казкового ви у нім помітили?

3 Словникова робота

*насуплю**заніміє**розцвіте**скрізь**одмовля**прокинуться**рятунку**пекуче**заспіває**замре**луки*

— Поясніть значення підкреслених слів.

— Прочитайте:

- односкладові слова;
- двоскладові слова з буквою *є*;
- слова, що починаються голосним звуком;
- слова, що означають дію;
- слова, в яких кількість букв і звуків не співпадає.

4 Читання вірша учнями

5 Відтворення змісту прочитаного

— Чому Зима погрожує «насупити брови» і «послати вітер з морозом»?

— Що збирається зробити Весна у відповідь?

— Які будуть наслідки її «засміюся»?

— Якою ви уявляєте собі Зиму? А Весну?

6 Слово вчителя

— Ще наші працюри уявляли Весну вродливою дівчиною, яка володіє величезними скарбами. Вона струнка, весела, з вінком квітів у косах і зодягнена в кольорові шати.

Читання віршів заздалегідь підготовленими дітьми.

Весна гарна й кучерява,
Маленька дівчинка Весна.
Біжить, сміється, сіє трави,
І пісня ллється голосна.

По всіх усюдах пісня лине,
Усе пробуджує від сну.
І всі комашки, всі рослини
Вітають дівчину Весну!

— Вважається, що там, де з'являється ця гарна дівчинка, все навкруги оживає, прокидається дзвінка пташина пісня, починає блакитніти небо, яскраво світить сонце.

Суперниця Весни, Зима,— стара бабуся, зодягнена у лахміття. Погляд у неї суворий, злий, голос холодний і непривітний.

15 лютого, на Стрітєння, між весною та зимою виникає вирішальна сутичка — кому з них далі працювати на землі. Але перемагає, звісно, весна.

Превеселий був цей день,
 Ми гуляли цілий день!
 Побороли зиму, ось які ми сильні!
 А зима розтала і її не стало.

7 Читання вірша за особами

- Хто розповів про зустріч весни і зими? (*Автор*)
- Де у вірші слова автора?
- З якою інтонацією ви будете читати слова Зими? А Весни?

8 Розучування хороводу

— Отже, як зійдуть сніги та луки вкриються травичкою, діти радо біжать надвір водити хороводи, співати веснянки. (*Діти стають у хоровод, співають.*)

Вийди, вийди, сонечко,
 На дідове полечко,
 На бабине зіллячко,
 На наше подвір'ячко,
 На весняні квітоськи,
 На маленькі дітоськи.
 Там вони граються,
 Тебе дожидаються.

VIII. Робота над прислів'ями

- Весною все оживає, танцює та співає.
- Зимом сонце крізь плач сміється.

IX. Підсумок уроку

- У яких словах прислів'їв є буква *є*?
- Скільки звуків вона позначає на письмі?
- А що ще нового ви дізналися про цю літеру?
- Наведіть приклади слів з буквою *є*, яка позначає звук [e] і м'якість попереднього приголосного звука.
- Що ще на уроці вам запам'яталося?

Г. А. Шевчук

УРОК 184 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо букви *є* у сполученні з іншими буквами, у словах, словосполученнях. Списування з рукописного і друкованого тексту

Мета: формувати навички письма букви *є* у сполученні з іншими буквами, у словах, словосполученнях; закріплювати вміння списувати з рукописного та друкованого тексту;

розвивати мовлення, вміння передавати свої спостереження й почуття засобами слова, дрібну моторику; виховувати у дітей охайність, старанність.

Обладнання: фішки (зеленого, жовтого, червоного кольору), графічна модель речення, малюнок «Сонечко».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність на партах у дітей необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1 Загадка

Що ж за буква то така:
Ніби скибка кавуна.
Скибку ту маля просило,
І, згадайте, її двічі надкусило.

- Покажіть букву-«скибку» в абетці.
- Що ви можете сказати про друковані велику і малу літери *є*?

(Вони різняться розмірами.)

- А про рукописні?
- Напишіть букви *Є*, *є* на дошці.
- Назвіть імена, що починаються з *Є*. (*Євген, Євдокія, Єлизавета, Єва, Єгор*)

2 Гра «Поле чудес»

- Відгадайте, яке ім'я зашифроване. (*Євген*)

Підказка: перша буква — буква, яку ми вивчаємо на уроках навчання грамоти (*Є*), друга — позначає перший звук у слові, що є назвою маленького, червоненького, солоденького, кругленького фрукта (*В*), а остання — є у тваринки, що має ріг (*Н*).

- Скільки букв у слові *Євген*? А звуків?
- Чому кількість звуків і букв не збігається?
- Які слова допомогли впізнати вишню?

III. Читання вірша О. Котрич «Синій парус, синє море» (с. 37)

- Послухайте вірш. Який колір згадується в ньому?
- Що на картині синє?
- Хто зобразив усе синім?
- А чим син пояснив вибір кольору на картині?

— Назвіть слова з буквою *є*. У яких з них буква *є* позначає два звуки?

— Який звук позначає буква *є* і на що вона вказує у слові *синє*?

IV. Письмо під диктовку (на дошці)

— Кожен із вас спробує себе у ролі вчителя. Я диктую склад. Один учень запише його на дошці, а ви за допомогою трьох фішок оцінюєте правильність і каліграфічність написання.

Зелена фішка — чудово.

Жовта фішка — добре.

Червона фішка — ой-ой-ой! Дуже погано.

нє дє тє ає Єв

V. Фізкультхвилинка

Раз, два — дерева!

Три, чотири — вийшли звірі!

П'ять, шість — пада лист!

Сім, вісім — птахи в лісі!

Дев'ять, десять — он сунічки

Підвели червоні личка.

VI. Списування з рукописного тексту (с. 37)

1 Бєсїда

— Прочитайте речення. Скільки їх?

— Прочитайте перше речення, третє, сьоме.

— Що утворюють ці речення? (*Вірш*)

— Про кого він?

— Що ви можете сказати про дівчинку Єву? (*Вона працює вима.*)

— Назвіть слова, що римуються.

— Що спільного в усіх цих словах? (*У кінці кожного слова — буква є.*)

— Скільки звуків позначає буква *є* на письмі? Чому?

— У яких словах ще є букви, що позначають два звуки?

— Яке з речень відповідає поданій графічній моделі? Доведіть свою думку.

_____ .

2 Списування тексту

VII. Розвиток мовлення

1 Розглядування малюнка (зошит, с. 36)

- Кого ви бачите на малюнку?
- Що робить дівчинка?
- Як ви гадаєте, чи приносить маленькій художниці задоволення малювання? Доведіть свою думку.
- Що вона зобразила на малюнку?

2 Слухання вірша В. Гринько

» Гра «Так чи ні?»

- Ви прослухали вірш. Я називатиму слова — назви предметів. Якщо їх дівчинка малює, ви говорите «так», якщо не малює — «ні».

Бабусю, брата, сестру, тата, козу, маму.

- Кого я не назвала?
- Кого із названих істот дівчинка не малює? Чому?
- А що ви можете сказати про козу?

VIII.

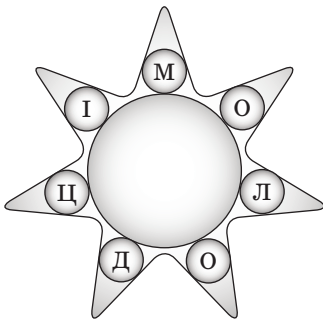
Списування тексту з друку

1 Підготовча робота

- Скільки речень у тексті? Чому ви так вважаєте?
- Який розділовий знак стоїть у кінці першого речення?
- Який розділовий знак стоїть у кінці другого речення?
- Які ще знаки є у цих реченнях?
- Які слова напишете з великої літери? Чому?

2 Списування тексту

IX. Підсумок уроку

— Над чим сьогодні ви працювали на уроці?

— Що можна зобразити синьою фарбою?

— Що вміє Єва?

— Кого боїться малювати маленька художниця?

— От якби я малювала, то обов'язково зобразила б ось таке сонечко. (На промінцях — літери, що утворюють слово «молодці».)

— Кожний його промінчик посилає не лише тепло і світло, а ще й літеру. Назвіть їх.

— Яке слово можна утворити з цих букв? (Молодці)

УРОК 185 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звукосполучення [шч]. Позначення його буквами *Щ, щ* («ща»)

Мета: вчити правильно, злито вимовляти два звуки [шч] і позначати їх однією буквою *Щ, щ*; читати слова та речення з цією літерою; розвивати артикуляційні вміння, фонематичний слух; розширювати словниковий запас; виховувати бажання уникати сварок.

Обладнання: зошити у клітинку для графічного зображення звукових схем слів і моделей речень; зображення літери *Щ, щ* («ща»); предметні картинки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми вивчатимемо ще одну літеру нашої азбуки. У чому її особливість, ви з'ясуєте протягом уроку, навчитесь вимовляти і читати слова та речення з цією літерою.

II. Підготовчі артикуляційно-слухові вправи, в основі яких лежать виучувані звуки української мови

1 Виділення звуків [ш], [ч] та [шч] зі скоромовок

- На шафі — шапка, у шафі — шуба.
- На печі смачні та гарячі пшеничні калачі.
 - У лузі журавлик щипав собі щавлик.
Купить йому горщик — він зварить вам борщик.

2 Активне вимовляння виділених звуків, спостереження за артикулюванням

— Чуємо і вимовляємо твердий звук [ш] у словах *шафа, шапка, шуба*; твердий звук [ч] у словах *смачні, пшеничні* та тверді звуки [шч] у словах *щипав, щавлик, горщик, борщик*.

3 Умовне позначення твердих звуків [шч] (—)

4 Вправи на впізнавання звуків [шч] у заданих учителем словах

(на початку, в середині, у кінці слова). Виявлення слів, у яких відсутні ці звуки

» Гра «Злови звуки»

Правила гри: I ряд плескає в долоні, якщо звуки [шч] вимовляємо на початку слова; II ряд — в середині; III ряд — у кінці слова. Стережіться пасток: слів без заданих звуків!

Слова для гри: дощечка, щавель, мишка, щастя, щелепа, січень, ящірка, щит, лящ, ящик, тихше, борщ, плющ.

5 Розглядування і колективне складання звукових схем слів**1) Робота в парах**

— З'єднайте стрілочками звукові схеми і слова до них: *щавель*, *бори*, *ящик*.

2) Звуковий аналіз цих слів**3) Друкування цих слів у зошитах за зразком****6 Самостійне добирання учнями слів зі звуками [шч] в різних позиціях — на початку, в середині, у кінці слова****7 Аналітичні і синтетичні вправи зі звуками [шч] та всіма голосними (утворення та аналіз складів типу злиття): [шча]; [шчо]; [шчу]; [шче]; [шчі]; [шчи] та [ашч]; [ошч]; [ушч]; [ішч]; [ешч]; [ишч]****III. Ознайомлення учнів з буквою Щ, щ («ща»).....****1 Слухання казки О. Катрича**

Учитель повідомляє, що дізнатися, як на письмі позначають звуки [шч], дітям допоможе казка Олексія Катрича.

— Послухайте її, будь ласка, і будьте готові відповісти на запитання: для чого в азбуці з'явилася нова літера?

Одного разу звуки вийшли на берег річки зустрічати ранок. Навколо було гарно й тихо. Тоненький серп місяця стомлено скотився за гору. Одна за одною згасали зірки на небі. Легенький вітерець пробіг по верхівках очерету. Очерет здригнувся і зашумів: ш-ш-ш. А всі маленькі мешканці, що жили в очереті,— черепашки, каченятка, рачки — йому відповіли: ч-ч-ч-ч-ч. Це означало: дай нам ще трошки поспати. І всі почули, як навколо лунало: ш-ч-ш-ч-ш-ч-ш-ч-ш-ч, почали переглядатися між собою, а дехто почав затуляти вуха. Воно й справді неприємно слухати будь-які сварки. Невідомо, чим би все це скінчилося, якби не Сонечко. Воно, як завжди, піднялося над лісом своєчасно без ніяких нагадувань. Перші сонячні промінчики погладили все і всіх, хто зустрічав його з високо піднятою головою. Потім вони заглянули вниз на землю і приголубили кожную травинку, кожную билинку, кожную тваринку.

А звукам [шч], які ледве не посварилися між собою, Сонечко сказало:

— Вам не сваритися між собою треба, а об'єднатися. Заживете спокійно, а Азбука отримає нову букву.

Тут Сонечко своїми промінцями щільно обняло два звуки [шч], зв'язало стрічкою і бантик опустило. З'явилася широка, гарна, впевнена в собі буква **Щ** («ща»).

Така щирість і щедрість Сонечка викликали щасливі посмішки у всіх, кому пощастило це спостерігати. А що робилося навколо!

Щавель у лузі зазеленів. Кущі загойдали пташині гніздечка. Щиглик щebetав без відпочинку. Щука залишила у спокої карасиків. Щогла міцно тримала на собі парус і щодуху несла маленький човен вперед, до щастя. Щенята намагалися залізти на щавель, щоб краще роздивитися, що сталося, хоч лазити зовсім не вміли. Усі щітки взялися до роботи, змели сміття, всі щепочки до купи. А щуплий щур злякався і поклявся нікого і нічого не чіпати. Щербатий місяць теж хотів піднятися, щоб глянути, що діється навколо, та не зміг: старенький був уже.

І навіть вітрище ущух у кущах. Не свище вітрище — зачах.

І з того часу гарна буква Щ («ща») завжди стоїть на місці, де звучать поряд, разом звуки [шч]. Отже, два звуки позначає буква Щ («ща») — [шч].

Діти дають відповідь на поставлене перед прослуховуванням казки запитання.

2 Виховний момент

— А як дітям уникати сварок? (*Потрібно бути щедрими, щирими, добрими, як Сонечко в казці Олексія Катрича.*)

3 Фізкультхвилинка (інсценізація скоромовки)

У лузі журавлик щипав собі щавлик.

Купить йому горщик — він зварить вам борщик.

4 Демонстрування літери, великої і малої, учителем

5 Зіставлення малої і великої літер ш, Щ («ща») (за формою однакові, а за розміром різні)

6 Ознайомлення з місцем букви Щ, щ («ща») у касі розрізної азбуки

IV. Вправи з читання

1 Читання таблиці складів з буквою щ («ща») (променевидної або лінійної)

2 Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі

3 Читання слів у стовпчиках з опорою на злиття (з дошки, з таблиці)

щоки вище
щойно дощ

4 Читання стовпчиків слів за Букварем (с. 122)**5 Висновок і заучування фрази: «Буква “ща” на письмі позначає два твердих приголосних звуки: [ш] і [ч]»****6 Ознайомлення з букварним тестом — віршем Василя Симоненка****1) Вступна бесіда за темою тексту з використанням ілюстрації в Букварі**

— Погляньте на ілюстрацію. Що ви бачите на передньому плані? На задньому? Що вгорі? Яке прочитане нами слово може бути підписом до малюнка? (*Батьківщина*)

2) Попередня словникова робота з опорою на життєвий досвід дітей

— Яке значення має слово *Батьківщина*?

— Чому в Букварі слова *батько, батьківський, Батьківщина* розміщено поруч?

З відповідей дітей учитель робить узагальнення: *Батьківщина* — це країна, а також місцевість, де людина народилася, де живуть її батьки; рідний край; урочисто — Вітчизна; ще — місце зародження або виникнення чогось.

3) Підготовка до первинного сприймання тексту

— До кого звертається автор вірша?

4) Читання тексту вчителем**5) Колективне читання вірша вголос****6) Самостійне читання вірша учнями****7) Вибіркове читання за завданням учителя**

— Прочитайте рядок зі звертанням. Вимовляйте його лагідно, повчально, урочисто. Зверніть увагу, як виділено слово *сину* з обох боків комами. Так для тих, хто читає, виділяють звертання, якщо воно стоїть у середині речення.

- 1-й і 3-й рядок хором читають хлопчики; 2-й і 4-й — дівчатка.
- Потім 1-й і 3-й рядок хором читають учні першого варіанта, 2-й і 4-й — другого.
- Читання в парах: 1-й і 3-й рядок — перший учень; 2-й і 4-й — другий учень.
- Інтонування вірша: 1-й і 2-й рядок — повчально; 3-й і 4-й — урочисто.
- Читання вірша окремими учнями (за можливості — напам'ять)
- Фізкультхвилинка під декламування вірша з метою закріплення вивченого напам'ять

7 Робота з моделями (схемами) речень за змістом прочитаного. Запис за вчителем схеми речення

Можна, сину, вибрати Батьківщину?

Знову звернути увагу на коми при звертанні.

- 8** Повторення правила: «Буква “ща” на письмі позначає два твердих приголосних звуки: [ш] і [ч]»

V. Підсумок уроку

— Чого ви навчилися на уроці? (*Ознайомилися з новою літерою «ща», якою на письмі позначаються звуки [ш], [ч]; навчилися читати склади і слова з новою буквою; з’ясували значення слова «Батьківщина»; пообіцяли уникати сварок.*)

О. Б. Полевікова

УРОК 186 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви щ («ща»), буквосполучень, слів із нею

Мета: вчити писати рядкову літеру «ща»; закріплювати уявлення про її звукове значення; розвивати мовлення дітей, уміння аналізувати й порівнювати; виховувати охайність.

Обладнання: предметні малюнки; зображення літери.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Повідомлення теми і мети уроку

1 Звукові аналітичні й синтетичні вправи

- 1) Розпізнавання звуків у заданих учителем словах з визначенням локального місця звука (на початку, в середині, у кінці)

— Діти, я опишу вам істоту чи неістоту, а ви спробуйте здогадатися, яке слово відповідає почутому.

- Популярна в Україні рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти, картоплі та інших овочів та приправ. (*Борщ*)
 - Густий, непрохідний ліс; чагарник; кущі; зарості; нетрі. (*Хаща*)
 - Пацюк, шкідливий гризун родини мишоподібних. (*Щур*)
- Назва істоти: щур (*хто?*). Неістоти: хаща (*що?*), борщ (*що?*).

— Де чуємо звуки [шч] в словах *щур, хаща, борщ*?

- 2) Доповнення складу зі звуком для утворення слів, які б відповідали на запитання *Коли? Як часто?*

Що-разу, що-ранку, що-денно, що-години.

- 3) Утворення складів типу злиття: [шча]; [шчо]; [шчу]; [шче]; [шчі]; [шчи]

- 4) Повторення вивченого на уроці читання напам’ять висловлювання: «Буква “ща” на письмі позначає два твердих приголосних звука: [ш] і [ч]»

- 5) Пальчикова гімнастика (за вибором учнів)

II. Демонстрація зразка рукописної рядкової літери «ща» в сітці зошита

III. Аналіз графічної будови з переліком елементів

— Рядкова буква *щ* («ща») складається з чотирьох елементів: трьох коротких прямих ліній, заокруглених унизу праворуч, і маленької петлі.

IV. Засвоєння конфігурації літери

1 Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів

Алгоритм написання рядкової букви *щ* («ща»)

1. Починаємо писати від верхньої рядкової лінії коротку пряму лінію вниз на себе
2. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
3. Торкнувшись нижньої рядкової лінії ведемо вгору до верхньої рядкової лінії
4. Не відриваючи руки, ведемо по писаному коротку лінію вниз на себе
5. Заокруглюємо, торкнувшись нижньої рядкової лінії праворуч
6. Ведемо вгору до верхньої робочої лінії
7. Не відриваючи руки, ведемо по писаному коротку пряму лінію вниз на себе
8. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч вгору, торкнувшись цієї лінії
9. Закінчуємо писати від другої короткої прямої лінії на відстані, що дорівнює половині робочого рядка і трохи вище нижньої рядкової лінії
10. Не відриваючи руки, ведемо вниз коротку пряму лінію до себе на відстань, що дорівнює половині висоти робочого рядка
11. Заокруглюємо ліворуч вгору до перетину з нижньою рядковою і короткою прямою лініями
12. Закінчуємо писати трохи вище нижньої рядкової лінії

— Пишемо під рахунок: *раз-і, два-і, три-і, чотири-і.*

2 «Письмо» учнями в повітрі з орієнтацією на демонстрацію учителя

Учитель стоїть спиною до класу.

3 Аналіз зразка букви в зошиті з друкованою основою

V. Вправи з письма.....

1. Повторення правил письма (постава, положення зошита, тримання ручки).
2. Письмо (обведення) літери за поданим у зошиті контуром або пунктирним зображенням.
3. Письмо трьох літер (самостійно). Зіставлення написаних літер зі зразком. Аналіз помилок.
4. Дописування рядка літери.
5. Звуко-буквений аналіз слова *щука* з побудовою схем фішками і викладанням з букв розрізної азбуки.

► Фізкультхвилинка (під скоромовку)

Пішли рясні дощі. Ловилися лящі.
А хлопці — мов хлющі: забули про плащі.
Та що їм ті дощі, коли такі лящі!

6. Письмо другого рядка букви (друга частина рядка — письмо під рахунок).
7. Добирання слів до записаних у прописах складів: *ща-вель; щу-ка; ще-ня; щі-тка*.
8. Звуковий аналіз слів *щєня, щавель* з подальшим записом перших складів за зразком.
9. Читання слів з таблиць: *щука; щока; куц; доц*.
10. Складання з одним зі слів (за вибором) речення. Запис моделі речення.
11. Обведення речення *У полі доц*. Списування зі свого рукописного шрифту цього самого речення.

VI. Підсумок уроку. Коментар учителя щодо роботи учнів та її результатів.....

- Яку букву навчилися писати?
- Які звуки нею позначаються на письмі?

О. Б. Полевікова

УРОК 187 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про букви *Щ, щ* («ща»), їх звукове значення. Опрацювання тексту «Наша Батьківщина». Робота з дитячою книжкою «Моя Батьківщина — Україна»

Мета: закріпити знання дітей про букви *Щ, щ* («ща»), їх звукове значення; формувати вміння слухати і виразно читати вірші, орієнтуватися в змісті книжок; розвивати мовлення дітей, розширювати коло читацьких інтересів та уподобань; виховувати патріотичні почуття.

Обладнання: комплект книжок «Моя Батьківщина — Україна» на кожному парту (з навчального комплекту «Читаю сам» для 1 класу, рекомендованого Міністерством освіти і науки України (Лист № 1/11-467 від 10.02.2003); аудіозапис пісень І. Петриненка «Моя Україна», Н. Шестак «Це моя земля».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці навчання грамоти у нас з'явилася ще одна книжка. Ми обов'язково з нею попрацюємо. Також удосконалимо свої знання про літеру «ща», будемо вчитися слухати і виразно читати вірші.

II. Робота за підручником (с. 122–123).....

1 Закріплення вивченого матеріалу

— Розгляньте нашу буквоніжку. Назвіть літери, що позначають голосні звуки.

Назвіть літери, що позначають дзвінки приголосні, глухі приголосні, шиплячі, що позначають завжди м'який звук, два звуки: приголосний і голосний; два твердих приголосних звуки.

2 Повторення правила: «Буква “ща” на письмі позначає два твердих приголосних звуки: [ш] і [ч]»

3 Підготовка до сприймання нового тексту

1) Значення якого слова ми з'ясували на попередньому уроці читання?

Батьківщина — це країна, а також місцевість, де людина народилася, де живуть її батьки; рідний край; урочисто — Вітчизна; це — місце зародження або виникнення чогось.

2) Словникова робота

Шахти — підземні споруди, де добувають вугілля. Багато шахт в Україні на Донбасі.

Дніпро має старовинну назву *Славутич*. Іноді ці обидві назви вживають разом: *Дніпро-Славутич*.

4 Первинне ознайомлення з текстом «Наша Батьківщина»

Учитель читає (с. 123), діти слухають, готуючи відповідь на запитання: якими словами тексту можна пояснити, що ж таке *Батьківщина*?

5 Самостійне читання тексту дітьми

6 Вибіркове читання за завданням учителя

— Знайдіть і прочитайте речення про те, як називається наша Батьківщина.

- Прочитайте початок тексту, кінцівку.
- Прочитайте речення про лани пшениці, квітучі поля льону, вишневі сади.
- Що здавна звучить у нашому краї? Зачитайте, будь ласка.
- Куди несе свої води Дніпро-Славутич?

7 Робота з прислів'ям (с. 123)

- 1) Читання прислів'я окремим учнем.
- 2) Читання «дощиком».
- 3) Читання за рядками, за варіантами, хлопчиками, дівчатками.
- 4) З'ясування значення прислів'я: «Як не буває пташки без пісні, так не буває людини без Батьківщини»; «Пташка любить пісню, а людина — рідний край».

8 Фізкультхвилинка (під музику пісні І. Петриненка «Моя Україна»)

III. Робота з дитячою книжкою

1 Коротка підготовка учнів до сприймання змісту книжки.

Установка на слухання творів

— Сьогодні діти нашого класу підготували для вас вірші різних авторів про Україну. Тож слухаємо уважно!

2 Читання віршів учнями напам'ять

ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА...

Тече вода з-під явора
 Яром на долину.
 Пишається над водою
 Червона калина.
 Пишається калинонька,
 Явір молодіє,
 А кругом їх верболози
 Й лози зеленіють.
 Тече вода із-за гаю
 Та попід горою.
 Хлюпочуться качаточка
 Поміж осокою.
 А качечка випливає
 З качуром за ними,
 Ловить яську, розмовляє
 З дітками своїми.

Т. Шевченко

НАЙКРАЩА ЗЕМЛЯ

Є багато країн на землі,
 В них озера, річки і долини...
 Є країни великі й малі,
 Та найкраща завжди — Батьківщина.
 Є багато квіток запашних,
 Кожна квітка красу свою має.
 Та гарніші завжди поміж них
 Ті, що квітнуть у Рідному Краї.
 Є багато пташок голосних,
 Любі-милі нам співи пташині.
 Та завжди наймилішими з них
 Будуть ті, що у Рідній Країні.
 І тому найдорожчою нам
 Є і буде у кожному хвилину
 Серед інших країн лиш одна
 Дорога нам усім — Україна!

Діма (Україна)

ДЕРЕВЦЕ РОДУ

Щоб квітла Україна
 Із сонцем, з вітерцем,
 Кожнісінька родина
 Плекає деревце.
 Той вишеньку.
 Той яблуньку,
 Той дуб, а той горіх.
 Для того, щоб прикрасити
 Свій батьківський поріг.
 У донечки, у сина
 Калинонька росте.
 Матуся Україна
 Всім дякує за те.
 За вишеньку,
 За яблуньку,
 За сосну, за дубок.
 І за такий пахучий
 Віночок із гілок.

Н. Кир'ян

ОБЛІТАВ ЖУРАВЕЛЬ...

Облітав журавель
 Сто морів, сто земель,
 Облітав, обходив.
 Крила, ноги натрудив.
 Ми спитали журавля:
 — Де найкраща земля?
 — Журавель відповідає:
 — Краще рідної немає.

П. Воронько

УКРАЇНА

Зацвітає калина,
 Зеленіє ліщина,
 Степом котиться диво-луна.
 Це моя Україна,
 Це моя Батьківщина,
 Що, як тато і мама, одна.

А. Камінчук

3 Колективне відтворення прослуханого

- Чому в поезії Тараса Шевченка та Надії Кир'ян є пестливі слова *калинонька, качаточка, кожнісінька, вишенька, яблунька, віночок*? Про що вони свідчать? (*Про любов поетів до рідної землі*)
- Якою є найкраща земля у поезії хлопчика Діми (*Україна*)?
- Що спитали журавля? Що він відповів?

4 Фізкультхвилинка (під музику пісні «Це моя земля» Н. Шестак)**5 Розглядування книжки**

Діти розглядають книжку в парах детально. Розрізняють на ній ілюстрації, написи. Прочитують назви поезій та прізвища авторів.

Далі книжка розглядається посторінково, на кожній сторінці діти звертають увагу на те, хто зображений на ілюстрації, що там відбувається. Діти за допомогою вчителя інсценізують рядки поезії Платона Воронька.

Ми спитали журавля:
 — Де найкраща земля?
 Журавель відповідає:
 — Краще рідної немає.

Учні працюють зі змістом книжки (с. 15). За проханням учителя знаходять, які вірші містяться на сторінках 7, 10, 12. Вчать відшукувати потрібний вірш за змістом.

6 Рекомендації щодо діяльності протягом тижня

У класному «Куточку читача» зробити виставку книжок про Україну, а також малюнків за темою «Мій рідний край».

IV. Підсумок уроку

— Сьогодні на уроці ми працювали з книжкою, що має назву «Моя Батьківщина — Україна». Скажіть, будь ласка, чи підійде до змісту книжки заголовки у вигляді прислів'я: «*Людина без Батьківщини — що пташка без пісні*»? Чому ви так вважаєте?

— Що нового про рідний край ви дізналися з тексту Букваря «Наша Батьківщина»?

— Що б ви хотіли намалювати на виставку для «Куточку читача» за темою «Мій рідний край»?

О. Б. Полевікова

УРОК 188 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви *Щ* («ща»), складів, слів із нею. Робота з діалогами

Мета: вчити писати велику літеру *Щ* («ща»); закріплювати вміння визначати її звуковий склад, порівнювати елементи літер і з'єднань; розвивати мовлення дітей, збагачувати його новими словами; виховувати бажання виконувати хатню роботу.

Обладнання: предметні малюнки; зображення великої і малої друкованої та рукописної літери *Щ, щ* («ща»).

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент. Повідомлення теми і мети уроку****II. Звукові аналітичні й синтетичні вправи****1 Розпізнавання звуків у заданих учителем словах з визначенням локального місця звука (на початку, в середині, у кінці)**

Учитель читає вірш із прописів (с. 39), діти впізнають слова зі звуками [шч], дають відповідь на запитання вчителя: «Як помирились дві щітки?»

Щітка щітці говорила:
«Я щоранку щось робила!»
Щітка щітці відказала:
«Ти щоранку міцно спала!»
Щоб дві щітки не сварились,
Ми раненько пробудились.
Щітка перша замітає,
Друга — вікна вимиває.

Г. Чубач

2 Виховний момент

— А яку роботу виконують ваші домашні щітки з вашою допомогою?

3 Доповнення складу зі звуком для утворення слів, які б відповідали на запитання який?

Щедрий, щасливий, щербатий, щирий, щільний, щоденний, щуплий.

— Які ознаки стосуються істот, а які — неістот?

4 Словникова робота: з'ясування значення слів *щербатий* і *щуплий*

- *Щербатий* — це той, що має нерівний, зазублений край: *На березі річки було багато щербатого каміння.*
- *Щуплий* — худий, слабкий, кволий: *Щеня було щуплим.*

5 Повторення вивченого на уроці читання напам'ять висловлювання: «Буква “ща” на письмі позначає два твердих приголосних звуки: [ш] і [ч]»**6 Пальчикова гімнастика (за вибором учнів)****III. Демонстрація зразка рукописної великої літери «ща» у сітці зошита****IV. Аналіз графічної будови з переліком елементів**

— Велика буква *Щ* («ща») складається з чотирьох елементів: трьох довгих прямих ліній, з яких перша заокруглюється вгорі, унизу і продовжується до верхньої міжрядкової лінії, а друга і третя заокруглюються тільки внизу праворуч, і маленької петлі.

V. Засвоєння конфігурації літери**1 Демонстрація написання літери на дошці з поясненням послідовності зображення елементів**

» Алгоритм написання великої букви *Щ* («ща») (див. с. 319)

2 Письмо учнями в повітрі з орієнтацією на демонстрацію учителя (стоячи спиною до класу)**3 Аналіз зразка букви у зошиті з друкованою основою****VI. Вправи з письма****1 Повторення правил письма (поставка, положення зошита, тримання ручки)****2 Письмо (обведення) літери за поданим у зошиті контуром або пунктирним зображенням****3 Письмо трьох літер (самостійно). Зіставлення написаних літер за зразком. Аналіз помилок**

4 Дописування рядка літери

Алгоритм написання великої букви Щ («ща»)

1. Починаємо писати нижче верхньої міжрядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи, угору до верхньої міжрядкової лінії
3. На відстані, що дорівнює половині робочого рядка, заокруглюємо праворуч
4. Ведемо довгу пряму лінію вниз на себе до нижньої рядкової лінії
5. Заокруглюємо праворуч
6. Продовжуємо до верхньої міжрядкової лінії
7. Не відриваючи руки, повертаємося по писаному від верхньої міжрядкової до верхньої рядкової лінії
8. Ведемо далі до нижньої рядкової лінії
9. Торкаючись нижньої рядкової лінії, заокруглюємо праворуч
10. Ведемо вгору до верхньої міжрядкової лінії
11. Не відриваючи руки, ведемо по писаному довгу пряму лінію вниз на себе
12. Продовжуємо пряму далі до нижньої рядкової
13. Торкаючись нижньої лінії робочого рядка, заокруглюємо праворуч угору
14. Закінчуємо писати від другої довгої прямої лінії на відстані, що дорівнює половині робочого рядка і на його середині
15. Не відриваючи руки, ведемо вниз коротку пряму похилу лінію до себе на відстань, що дорівнює половині висоти робочого рядка
16. Заокруглюємо ліворуч вгору до перетину з нижньою рядковою і короткою прямою лініями
17. Закінчуємо писати трохи вище нижньої рядкової

— Пишемо під рахунок: *і-раз-і, два-і, три-і, чотири-і.*

5 Звуко-буквений аналіз слова *щедрий* з побудовою схем фішками і викладанням з букв розрізної азбуки

6 Фізкультхвилинка (під скоромовку)

Пішли рясні дощі. Ловилися лящі.

А хлопці — мов хлющі: забули про плащі.

Та що їм ті дощі, коли такі лящі!

- 7 Письмо другого рядка букви (друга частина рядка — письмо під рахунок)
- 8 Запис речення *Щедрий вечір, добрий вечір* за контуром і списуючи з наведеного
- 9 Звуковий аналіз слова *ляц* з подальшим записом речення
Щука та ляц — це риби (за зразком)
- 10 Читання словосполучення *щира посмішка*
- 11 Складання речення зі словосполученням: *Щира посмішка зігріває серце.*
Запис моделі речення
- 12 Списування із друкованого словосполучення *щира посмішка*
- 13 Робота з діалогами

Учитель читає. Діти визначають дійових осіб. Учитель призначає виконавців за бажанням.

Діалог 1

— Розкажіть про букву Ща!
— А вона така ж, як Ша.
— Тільки в неї, — каже Костик, —
Унизу праворуч хвостик.

Діалог 2

Букві Ща сказала Ша:
— Ти стрибаєш, як лоша.
Я на тебе дуже схожа,
Хоч стрибати так не можу...
— А відгадка тут проста:
Я з хвостом,
Ти — без хвоста!

VII. Підсумок уроку. Коментар учителя щодо роботи учнів та її результатів

- Яку букву навчилися писати?
- Які звуки нею позначаються на письмі?
- Як помирилися дві щітки?
- Бажаю і вам рости працьовитими, вчитися підтримувати порядок та чистоту в класі і вдома.

О. Б. Полєвікова

УРОК 189 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букв *Щ, щ* («ща»). Розвиток артикуляційно-вимовних умінь. Словниково-логічні вправи. Презентація «Тематичного словника школяра» К. С. Прищепи та В. Г. Лук'яненка

Мета: закріпити знання дітей про звукове значення букв *Щ, щ* («ща»); ознайомити з першим словником у їх житті; розвивати артикуляційно-вимовні вміння, мислення школярів, збагачувати словник учнів; заохочувати до самонавчання через роботу з довідковою літературою; вчити працювати разом; виховувати гуманні почуття.

Обладнання: «Тематичні словники школяра»; казковий будиночок; індивідуальні картки із завданнями кожному учневі; лист від пана Морока; паспорт словника; звукозапис-звернення книжки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

» Заохочення до роботи

— Сьогодні на уроці навчання грамоти в нас знову з'явився казковий будиночок. Мені дуже хочеться дізнатися, хто в ньому живе. А вам? То ж давайте довідаємось. А що ж слід зробити, перш ніж увійти?

— Треба постукати, подзвонити. *(Діти виконують пальчикову гімнастику з постукуванням за вибором учителя.)*

— Ніхто не виходить...

II. Основна частина

1 Артикуляційно-вимовні вправи

— Може, гукнути треба? Але будиночок казковий. То що ж, — і ми з казки. Я вас навчу, як вимовляти, а ви чітко і виразно повторюйте за мною.

Ща-ща-ща — вигляну з куща. (Повторюють.)

Щу-щу-щу — наварю борщу. (Повторюють.)

Ще-ще-ще — шанування ось таке. (Повторюють.)

Щи-щи-щи — здоровенькі були! (Повторюють.)

— Нічого не виходить...

— А спробуємо чарівними краплинками побути:

Дзінь-дзень, дзінь-дзень!

Добродію, добрий день!

— Знову не відчиняє.

2 Вправи на розвиток фонематичного слуху. Самостійна робота

— Ось пригріло сонечко і підняло наші краплинки поближче до себе. З'єднайте краплинки зі звуковими моделями слів.

На краплинках — слова *плющ, дощ, щітка, щодуху*, а на хмаринках — звукові схеми до них. Діти працюють самостійно у пошуках відповідності між словами і звуковими схемами.

Перевірка виконаного завдання. Аналіз помилок.

3 Робота над скоромовкою (вимова, інсценізація)

Пішли рясні дощі. Ловилися лящі.
 А хлопці — мов хлющі: забули про плащі.
 Та що їм ті дощі, коли такі лящі!

4 Вправи з римування

— Не відчиняє, тоді швидко слово називай, гарну риму добирай!

- Ось у кухні горщик, в ньому — смачний... (*борщик*).
- Одягнув я плащ — буде в юшку... (*лящ*).
- Зелені нарвем, що всі звуть... (*щавлем*).
- Взимку як вітрище свище, то гуляє... (*морозище*).
- В роботі в нас зупинка, бо зараз... (*фізхвилинка*).

► Фізкультхвилинка

Ще дощ іде, періщить злива,
 Щенятко вимокло, як хлющ,
 А щиглик, щебетун щасливий,
 Щебече, пурхнувши на куц.

III. Словниково-логічні вправи.....

— Чому ж двері не відчиняються? Аж ось дивіться! Лист!

Любі друзі! З нетерпінням чекаю зустрічі з вами. Але злий пан Морок зачинив двері і придумав складні завдання. Тільки коли виконаєте, двері відчиняться!

— Допоможемо в біді? Виконаємо завдання?

1 Робота в парах. Гра «Риболовля»

На картках — зображення рибок з одно-, дво- і трискладовими словами та відерць з цифрами 1, 2, 3 (за кількістю складів у словах). Потрібно з'єднати стрілочками рибок і відерця.

Слова для гри: дощ, куц, плющ, щука, щока, паща, щороку, вітрище, щебече.

Перевірка виконаного завдання.

2 Робота в групах

Дітям пропонуються блоки слів. Вони повинні з'ясувати закономірність і додати потрібне слово чи цифру.

Ранок — сніданок	Корова — 6
День — обід	Вівця — ?
Вечір — ?	Вовк — 4
Лисиця — 2, 4	Дід — баба
Кішка — ?	Син — дочка
Молоко — 2, 4, 6	Мати — ?

Перевірка виконаного завдання.

» Фізкультхвилинка під музику

3 Презентація книги

— Ось і складні завдання здолали. Тихіше! Я чую, як скриплять двері (*звукозапис*). Дивіться, вони відчиняються!

1) Звернення книжки до дітей

— Здрастуйте, діти! От я і з вами! Дякую, що так старанно й наполегливо йшли на зустріч зі мною. Так багато завдань виконали. Я — ваш перший словник. Я проведу вас далі своїми сторінками в країну краси рідного слова. Допоможу вам правильно писати, вимовляти слово, розтлумачу його значення, дам переклад російською мовою. У мені ви знайдете вірші, загадки, скоромовки, лічилки, прислів'я та приказки, де є згадуване слово. Статті у словнику розміщені за алфавітом з обов'язковим наголосом.

— Посміхніться нашій гості, привітайте її і запросіть на гостину до нашої оселі, у це приміщення, в нашу другу домівку. А це що? (*Паспорт*)

2) Відомості про словник

— А що таке *паспорт*? (*Особистий документ*)

— Подивимось, що у ньому. Народився у 1997 році. Місце народження — місто Київ, вул. Обсерваторна, 23. Він — син авторів Катерини Степанівни Прищепи та Василя Григоровича Лук'яненка.

4 Робота зі словником

— А зараз — сюрприз! Зазирніть до своїх портфеліків і подивіться, чи немає там чогось новенького? (*Діти виймають словники.*)

Розглядування книжки. Читання розділу «Абетка» кращими читачами (с. 16: «Літера *Щц*»). Знайомство з алфавітним покажчиком (с. 317). Орієнтування в ньому.

Читання окремими учнями тлумачення слів, що починаються на літеру «ща», за власним вибором (с. 331–332).

IV. Заключна частина. Підсумок уроку

- Хто виявився мешканцем казкового будиночка?
- Він вам подобається?
- Що було цікавого на уроці?
- Що було нового?
- Дякую вам за роботу на уроці! (*Репортаж.*)

О. Б. Полевікова

УРОК 190 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо під диктовку складів, слів, речень з вивченими буквами. Урок-мандрівка «Зоряний час»

Мета: закріплювати вміння писати під диктовку склади, слова, речення з вивченими літерами; розвивати каліграфічні навички, творче мислення, фонематичний слух першокласників; виховувати бажання працювати разом.

Обладнання: плакат із зображенням космічного простору і трьох ракет; метелики зі звуковими схемами; індивідуальні картки для самостійної роботи; робочі зошити в косу лінію.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Діти! Ми отримали тривожний сигнал від жителів казкової планети. Пан Морок погрожує лишити їх усіх радощів життя, якщо вони не навчатись розрізняти звуки в словах і читати слова з літерою, що завжди позначає два твердих приголосних звуки, а також каліграфічно писати слова з нею. Яка ж це літера? («Ща»)

Чи готові ви мандрувати
І складні перешкоди долати,
Щоб навчити цих жителів гарно писати,
Букви нашої абетки знати?

— До казкової планети вирушають три екіпажі (*три ряди!*)

II. Основна частина

1 Артикуляційно-вимовні, фонематичні, творчі вправи

- До запуску космічної ракети приготуватися!
- Є приготуватися!
- Увімкнути мотори!
- Є ввімкнути мотори!
- П'ять, чотири, три, два, один. Пуск! Полетіли!
- Двигуни працюють (*вимова [у]*).

1) Виділення слів зі звуком [в] з потішки

Рожевий ранок нас зустрів,
Ромашка, рибка і Русланка.
А навкруги багато див!
Вітаємо всіх!
З добрим ранком!

2) Гра «Закінчи рядок»

Ра-ра-ра — привіталась дівтора.
 Ру-ру-ру — зошита до рук беру.
 Рі-рі-рі — вимовляю звуки всі.
 Ри-ри-ри — завжди чітко говори.
 Ро-ро-ро — вчися людям на добро!

3) Гра «Хто найуважніший?»

1-й ряд плескає в долоні, якщо [к] чується на початку слова,
 2-й ряд — в середині, 3-й ряд — у кінці.

Слова: рибка, куля, школяр, комора, рак, буквар, гусак, річка,
 курчата, молоко, барвінок, літак, коваль, лікар.

2 Робота в зошитах**1) Повторення правил письма****2) Самостійна робота. Письмо під диктовку складів: Нок, се, ра, ве, лий**

— Об'єднайте їх у слова, щоб вийшло словосполучення. (*Веселий ранок*)

Аналіз з'єднань літер.

3 Робота в парах

На крильцях трьох метеликів — звукові схеми. У дітей — індивідуальні картки-квітки зі словами. У центрі квітки діти повинні поставити номер метелика з відповідною звуковою схемою.

4 Запис слів-відгадок під диктовку

- Швидко скрізь вони літають,
 Всіх про дощ попереджають.
 За вікном гніздо будують,
 Тільки тут в нас не зимують.
 Комах з'їдять всіх залюбки.
 Пташки ці зуться... (*ластівки*).
- У червоних чобітках,
 В білому халаті
 Він весною прилетів
 І сидить на хаті.
 Прилетів здалека.
 Зветься він... (*лелека*).
- Пташка гарненька.
 В неї білі щічки,
 Сірі лапки,
 Біла шийка,
 Фартушок жовтенький,
 Голосок тоненький,
 Сама невеличка,
 Називається... (*синичка*).
- Дивний ключ у небі лине,
 Не залізний, а пташиний,
 Це з-за моря на зорі
 Повернулись... (*журавлі*).

— Яке слово зайве? Обґрунтуйте свою думку.

Представники кожної з команд записують на дошці назви перелітних пташок.

5 Робота біля дошки

Кожній команді пропонується пара слів. Запис звукових схем-відгадок до метаграм (творчі вправи).

- З і — по дереву стрибає,
З у — її нам випікають.
(Булка — білка)
- Зі звуком [п]
На городі росте,
Зі звуком [ч] —
Між берегів тече. (Ріпка — річка)
- Якщо в моєму слові р —
Я — хижий птах,
Що високо літає.
А змінити р на с —
Тварина свійська,
Нам допомагає. (Орел — осел)

6 Пальчикова гімнастика

7 Запис речень під диктовку

У лісі гарний кущ. Червоні ягоди лікувальні. Це шипшина.

8 Побудова моделей до записаних речень

9 Аналіз роботи команд (активність, поведінка, охайність під час письма, дотримання правил письма)

» Фізкультхвилинка (під музику)

III. Заключна частина

— Наша мандрівка завершується. Ракети готові повернутися до рідної Землі. Жителі казкової планети вдячні вам за науку. Для запуску ракети потрібно дати відповіді на запитання.

— Подумайте: що є в Чернігові і в Челябінську, а немає в Одесі?
(Звука [ч])

— Розгадайте метаграму.

З «ка» дерева захищає, і на них вона завжди;
З «ен» звірятко заховає, коли треба від біди,
З «ге» з-за хмари виглядає, шапку сніжну не скидає.
(Кора — нора — гора)

IV. Підсумок уроку

- Що повторили на уроці? Що нового дізналися?
- Що вдалося зробити легко?
- Яке завдання було важким?
- Кому працювати було цікаво?

Л. В. Воронова

УРОК 191 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звуки [ф], [ф']. Позначення їх буквами *Ф, ф* («еф»)

Мета: ознайомити учнів з буквою «еф» та її звуковим значенням; відпрацювати артикуляцію звуків [ф], [ф']; формувати вміння робити звуко-буквений аналіз слів; розширювати словник учнів; розвивати усне мовлення, мислення; виховувати допитливість.

Обладнання: скринька зі смужками різних кольорів; макет сонечка з буквами; схеми звуко-складових моделей; фішки для звукових моделей; малюнки із серії «Пори року»; зошити; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1 Відгадування загадки

Стоїть дуб, на ньому 12 гілок,
На кожній гілці по 4 гілочки,
На кожній гілочці по 7 жолудів.
(Рік, місяці, тижні, дні)

2 Розглядування малюнків

— Назвіть зображену на малюнку пору року, обґрунтуйте свою відповідь і складіть речення за малюнком.

3 Робота в групах

Кожен учень дістає зі скриньки смужку певного кольору, відповідно утворюються групи.

— Подивіться на колір смужки і здогадайтеся, про яку пору року ваша група буде складати розповідь. (*Білий — зима, зелений — весна, червоний — літо, жовтий — осінь.*)

4 Презентація розповідей

5 Слухання вірша з подальшим обговоренням

Щиглі в кущах пищали.
Щоранку сповіщали:
«В кущах вітрище свище,
Гуляє морозище».

Г. Бойко

- Про яку пору йдеться у вірші?
- Назвіть слова з буквою *щ* («ща»).
- Скільки звуків позначає ця буква на письмі? Назвіть їх.

6 Продовження роботи в групах

Звуко-буквений аналіз слів *щавель, плащ, шука, щиглик, ящик*.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1 Відгадування загадки-добавлянки

Намалювати можна нею
Будинки, хмари і поля,

Зелену затишну алею,
Високі гори і моря.
Зачарувати можна нею —
Така вона чудова й гарна!
Ти знаєш, як зовуть цю фею?.. (Фарба).

- Поділіть це слово на склади.
- Назвіть наголошений склад та перший звук у цьому складі.
- З яким новим звуком ознайомимось сьогодні на уроці?

IV. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні, діти, ви ознайомитесь зі звуками [ф], [ф'] і буквою, яка їх позначає, разом попрацюємо над правильною вимовою слів з цими звуками, будемо відпрацьовувати навички звукобуквеного аналізу. А також ви поповните свій словниковий запас новими словами.

V. Вивчення нового матеріалу. Ознайомлення з новим звуком

1 Виділення звука [ф]

Жирафа, Федір, форма, олівець, шарф, хвіст, кофта, шеф, небо, зошит, фіалка.

— Назвіть слова зі звуками [ф], [ф']. Визначте їх позицію в названих словах.

2 Артикуляція звуків [ф], [ф'], віднесення їх до приголосних, позначення фішками

3 Мовна розминка

фа фо фу фи фі ва во ву ви ві хва хво хву хви хві
форма — хвоя
фартух — хвастун
фірма — хвіртка
фото — хвиля

4 Гра «Мікрофон по колу»

Учні добирають свої слова з новими звуками.

VI. Фізкультхвилинка

Знає добре буква кожна,
Що хворіти їй не можна.
І тому на фіззарядку
Всі побігли без оглядки.
Зупинилися сестрички
На пісочку біля річки.

Буква «еф» гукає з боку:
— Всім узяти руки в боки!
І робіть, як я, дівчатка,—
Починається зарядка.

І. Січовик

VII. Ознайомлення з новою буквою

1 Розглядування букви. Аналіз її графічної будови. Добирання предметів з навколишнього середовища, схожих на букву ф («еф»)

- На ялинці дві сороки,
Видно хатку між дерев...
Я стою, узявшись в боки,
Круглий, ніби буква «еф».
- Став закрійником мій братик,
Ну й закрійник, — хвалить шеф.
В брата ножиці чарівні,
Мов залізна буква «еф».

В. Гринько

В. Гринько

2 Місце букви в касі

3 Друкування літер Ф, ф («еф») у зошитах

Повторення правил сидіння за партою, вимог до користування ручкою, зошитом під час письма.

►► Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (*Розглядання плаката.*)

►► Розміщення зошита на парті

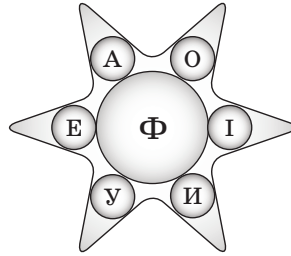
— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

►► Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

4 Читання складів з вивченою буквою

На дошці — малюнок сонечка, у середині — буква ф («еф»), на промінцях — а, о, і, у, е. Під керівництвом учителя діти читають прямі та обернені склади.

VIII. **Увбарама (Б 126)**

- 1 Розглядування малюнків. Аналіз звукових моделей слів: *фазан, фрукти, фіалка*, визначення позиції нового звука

Фрукти любляють всі:
І дорослі, і малі.
І фазан також не проти
Скуштувать фруктових соків.

Квітка я ніжна,
Низенька, дрібна.
Як запахну —
Приходить весна.
Фіолетовий цвіт мій
З п'яти пелюсток,
Квітну довго я в лісі
Серед інших квіток.

— До яких малюнків відсутні звукові моделі?

— З поданих моделей оберіть ті, що відповідатимуть зображеним предметам.

—о—о—о—

—о—о—

—о—о—

—о—о

=оо—о—о

» Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Сидять маленькі совенята.
Раз — розплющили оченята.
Подивилися навколо.
Потім — вгору і додолу.
Оченята — блим, блим, блим!
Відпочити треба їм!

Вправо, вліво оченята
Повертали совенята.
Совенята будуть спати,
А ми будемо читати.

2 Робота над стовпчиками слів

1) Читання слів учителем

2) «Словничок-сундучок». Пояснення значення слів

- *Ферма* — спеціалізоване сільськогосподарське підприємство, де вирощують худобу, птицю тощо.

- *Фермер* — людина, яка займається індивідуальною, сільсько-господарською діяльністю.

От в кого тяжка робота,
Аж чоло блищить від поту!
Рано-вранці він встає,
Поле огляда своє,
Там вирює, колоситься
Золота густа пшениця.

Є садок, город і ферма.
І працює він уперто.
Має трактори сучасні
І комбайни першокласні.
На землі господарює
І з тобою нас годує.

В. Паронова

3) Читання слів учнями хором, «ланцюжком»

4) Вибіркове читання

- Прочитайте слова зі звуками [ф], [ф'] на початку, в середині, в кінці слова.
- Прочитайте слова, що є назвами одягу.
- Знайдіть і прочитайте слова, записані з великої літери, поясніть її вживання.
- Складіть з цими словами речення.

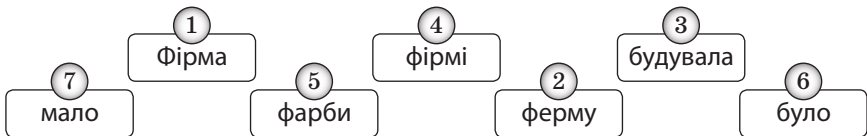
ІХ. Підсумок уроку

1 Бесіда

- Яку букву вивчили на уроці? Знайдіть її в касі.
- Які звуки вона позначає на письмі?
- З якими новими словами ви познайомилися на уроці?

2 Вправа «Слухняний ротик»

- Відновіть скоромовку.
- Назвіть слова з вивченою буквою.

Л. М. Воронова

УРОК 192 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо рядкової букви *ф* («ф»), складів, слів із нею

Мета: вчити писати рядкову букву *ф* («ф»), поєднувати її з іншими буквами в складах, словах; продовжувати роботу над правильним поєднанням букв; розвивати вміння

зіставляти графічну форму друкованих і рукописних букв, усне зв'язне мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати у дітей охайність, старанність, дисциплінованість, інтерес до навчання.

Обладнання: каса букв, картки з друкованими і рукописними буквами, фішки для звукових моделей, кольорові олівці, зошити із навчання грамоти, плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Любі діти!
Всі за парти ми сідаємо,
Працювати починаємо.

Учитель перевіряє наявність на партах у дітей необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

- Яку букву вивчали на уроці читання? Покажіть її.
 - Які звуки вона позначає на письмі?
 - З поданих слів знайдіть лише ті, які «загубили» літеру *ф* («еф»).
- ..арба, жира..а, коро..а, теле..он, ..іртка, Со..ійка, зацві..*

III. Повідомлення теми та завдань уроку

- Як ви гадаєте, яку букву будете писати сьогодні на уроці?
- Сьогодні ви будете не тільки писати малу букву *ф* («еф»), а й навчитися поєднувати її з іншими буквами, будете писати слова, робити звуковий аналіз, складати речення та зображувати їх графічно. А ще кожен з вас спробує уявити себе художником.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Графічні вправи, підготовка руки до письма (зошит, с. 40)

- Що зображено на малюнку?
- Скільки фарб у коробці?
- Яких кольорів вони можуть бути?
- Обведіть і розфарбуйте малюнок.

2 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як розміщувати зошит та тримати ручку під час письма

» Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту.

Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні.
(Розглядання плаката.)

► **Розміщення зошита на парті**

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

► **Як тримати ручку під час письма**

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

3 Відгадування загадки-добавлянки

Є у мене вірний друг,
Має він чудовий слух
І говорить голосами
Моїх друзів, тата й мами.
Як же звати мого друга?
— Всім відомо, це папуга!
— Помиляєшся, Антон,
Зветься друг мій... (*телефон*).

І. Січовик

— Як ви гадаєте, навіщо нам телефон?

4 Побудова звуко-складової моделі слова *телефон*

► **Фізкультхвилинка**

Фа-фо-фред! Фа-фо-фред!
Ми йдемо вперед.
Фа-фо-фас! Фа-фо-фас!
Уперед схилились — раз!
Фа-фо-фа! Фа-фо-фа!
Розігнули спину два.
Легше стало працювати.
Мабуть, годі спочивати.

5 Демонстрація зразка букви

6 Порівняння друкованої й рукописної малої букви *ф* («еф»)

7 Пояснення написання рядкової букви *ф* («еф»)

— Рядкова буква *ф* («еф») складається з трьох елементів: двох овалів і довгої прямої лінії.

Алгоритм написання рядкової букви ф («еф»)

1. Починаємо писати букву нижче верхньої рядкової лінії
2. Ведемо вгору до верхньої лінії робочого рядка
3. Торкнувшись верхньої робочої лінії, заокруглюємо ліворуч
4. Ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
5. Біля нижньої рядкової лінії заокруглюємо праворуч
6. Торкнувшись нижньої лінії робочого рядка, ведемо вгору до початку овалу і далі до верхньої рядкової лінії
7. Повертаючись по написаному, ведемо довгу пряму лінію вниз на себе до нижньої міжрядкової лінії
8. Третій елемент пишемо в тому місці, де починали писати перший овал — трохи нижче верхньої рядкової лінії
9. Ведемо, заокруглюючи, праворуч угору до верхньої лінії робочого рядка
10. Торкнувшись верхньої рядкової лінії, ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
11. Біля нижньої рядкової заокруглюємо ліворуч
12. Ведемо вгору до початку овалу

— Пишемо під рахунок: *i-раз-і, два, i-три-і.*

8 Письмо елементів букви в повітрі, на дошці, в зошиті

— У написанні яких вивчених букв зустрічалися ці елементи?

9 Письмо букви в повітрі, на дошці, в зошиті

— З поданих букв утворіть слово і складіть з ним речення.

у т ф о л б

10 Письмо складів *фе, фа, фі* і буквосполучення *фл*

» Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика)

Руки на парти, пальці в кулак,
Зробимо вправу ми, дітоньки, так:
Пальці стискаємо і розтискаємо,
Мов пластилін розминаємо.
Будемо вправу з вами кінчати.
Буде тепер нам легше писати.

11 Списування речення з друкованого шрифту: *У машини фари*

- Скільки слів у реченні?
- Побудуйте графічну модель речення.
- За моделлю складіть свої речення.

12 Запис речення: *Софійка має фломастери*

- Уявіть, що у вас є фломастери. Намалюйте предмет, у назві якого є буква *ф* («еф»).
- Що ж ви намалювали?

13 Словниковий диктант

Фонтан, кафе, фрукти.

Учні записують слова в зошиті на вільному рядочку, будують звукові моделі, ділять слова на склади.

V. Підсумок уроку

- Яку букву ви вчилися писати?
- Які звуки вона позначає на письмі?
- Пригадайте, який предмет ви намалювали, уявивши себе художником.
- «Упіймайте» слова з літерою *ф* («еф»).

Фурчить, блищить на різні фарби

Фонтан веселий у садку.

В нім водить флот легкий та гарний

Федорко в білім фартушку.

Н. Забіла

Г. А. Шевчук

УРОК 193 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення знань про звукове значення букви *ф* («еф»)

Мета: закріпити знання першокласників про звукове значення букви *ф* («еф»); удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; розвивати словниковий запас учнів, увагу, усне мовлення, мислення; виховувати повагу до людей різних професій.

Обладнання: предметні малюнки з серії «Професії», скринька з літерами, картки із завданням.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Ось і дзвоник пролунав.

Для навчання час настав.

Учитель перевіряє наявність на партах у дітей необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1 Фронтальне опитування

- Яку букву вивчали на минулому уроці?
- Які звуки вона позначає на письмі?
- Наведіть приклади слів із буквою *ф* («еф»).

2 Читання складів та слів на картках-блискавках

хву фло фі хи хви фа фу
фото футбол хвиля факел

3 Читання на одному диханні

шеф кофта Софійка фільм — хвіст
шарф фара Гафійка ферма — хвоя
фарш форма Федько фішка — хвіртка

4 Вправа «Слухняний ротик»

① На	③ в	⑤ рясні	⑥ фіалочки	④ Галочки	② шарфику
---------	--------	------------	---------------	--------------	--------------

- 1) Читання скоромовки
 - 2) Промовляння скоромовки з нарощуванням темпу
 - 3) Заучування напам'ять
- » Фізкультхвилинка

Знає добре буква кожна,
 Що хворіти їй не можна.
 І тому на фіззарядку
 Всі побігли буз оглядки.
 Зупинилися сестрички
 На пісочку біля річки.
 Буква «еф» гукає з боку:
 — Всім узяти руки в боки!
 І робіть, як я, дівчатка,—
 Починається зарядка.

І. Січовик

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці ви працюватимете в парі й групі, будете удосконалювати свої навички читання, виконуючи різноманітні завдання. Разом пригадаємо, які існують професії, спробуємо дати відповідь на питання: яка професія є головною?

IV. Робота за Букварем (с. 127)

1 Читання слів учителем

2 Словникова робота

- *Фабрика* — промислове підприємство для обробки сировини машинним способом.
- *Асфальт* — чорна, смолиста маса для покриття доріг, тротуару.

3 Мовчазне читання слів

4 Читання слів «ланцюжком»

5 Вибіркове читання

— Прочитайте слова з буквою «еф» на початку, в середині, в кінці слова.

— Прочитайте слова з наголосом на першому, другому складі.

— Прочитайте слова, у яких кількість звуків і букв не збігається.

6 Бесіда за ілюстрацією в Букварі

— Кого ви бачите на малюнку? Обґрунтуйте свою відповідь.

— Що робить лікар?

— Про яку професію мріють діти?

— Чому ви так вважаєте?

— А ким ви мрієте стати?

— Обравши собі професію, пам'ятайте про ту, що є головною для вас сьогодні. Про неї дуже влучно сказав поет А. Костецький у своєму вірші «Головна професія».

Спитай у тата і у мами,
Які професії у них.
Професій різних є чимало,
Сповна їх вистачить на всіх!
Та є одна поміж професій,
Якої вчать всі в житті.
Вона для кожного найперша,
Якої вчитимешся й ти!

Учитель, лікар чи геолог,
Письменник, слюсар чи кресляр —
Всі називають головною
Одну професію — школяр!
Бо всім відомо, що без школи,
Без знань, що мусиш там набуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким в дитинстві мрієш быть!

7 Робота в групах

Зі скриньки учні дістають картки з літерами та об'єднуються у групи (л — лікар, д — двірник, ш — швачка, к — кухар, в — вчитель).

— Відновіть вірш і підготуйтеся до виразного читання.

Картка 1

Така вона хороша,
Що не сказать...,
Як сонечко у дощик,
Як наша друга...

Говорить: «Любі діти,
Вам треба букви...,
Щоб всі книжки на світі
Змогли ви...

(Словами, мама, знати, прочитати)

Картка 2

Хто в лікарні по палаті
 Ходить в білому...?
 Хто людей з біди рятує,
 Хто хвороби всі...?
 Хто призначить процедури,
 І таблетки, і...
 Щоб здоровим бути довіку?
 Це, звичайно, мудрий...
 (*Халаті, лікує, мікстури, лікар*)

Картка 4

Хто одяжу шиє всім,
 І дорослим, і...
 Дружить з голкою й тканиною,
 Строчить швейною...?
 Хто на спеку й день холодний
 Робить людям одяг...?
 (*Малим, машиною, модний*)

Картка 3

Хто на кухні хазяїнує?
 Хто каструлями...
 І з ножом працює вправно?
 Хто смачні готує...,
 Пиріжки пече рум'яні,
 Варить борщ смачний...
 Не відтягнеш і за вуха?
 Хто цей майстер? Звісно...
 (*Керує, страви, духмяний, кухар*)

Картка 5

Він подвір'я...
 Нас ласкаво...
 Усміхається привітно:
 — Не запізнуйтеся, ...!
 У руках мітла слухняна
 Підміта доріжки й...
 (*Замітає, зустрічає, діти, ганок*)

8 Презентація роботи**V. Підсумок уроку****1 Бесіда**

- Що цікавого було на уроці?
- Про які професії ви дізналися?
- На вашу думку, яка професія найпотрібніша?

2 Робота в парах

- Складіть вислів.

1 Професії	4 вони	8 необхідні.	5 в
7 вам	2 усі	3 потрібні,	6 житті

3 Слухання вірша

Декламують задалегідь підготовлені учні.

Знають це добре дітки-малята: Всі для малих і дорослих потрібні —
 В світі професій дуже багато. І машиніст, той що потяг веде,
 Всі вони гарні, всі вони різні. І будівельник, що стіни кладе.

Лікар, лісник, перукар, продавець —
 Кожен — то доброї справи знавець.
 Кожен працює, — так здавна велося, —
 Щоб усім людям та й гарно жилося.

УРОК 194 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо великої букви Ф («еф»), складів, слів із нею

Мета: вчити писати велику букву Ф («еф»), поєднувати її з іншими буквами в складах, словах; продовжувати роботу над правильним поєднанням букв; розвивати вміння зіставляти графічну форму друкованих і рукописних букв, усне зв'язне мовлення, мислення; збагачувати словниковий запас; виховувати в дітей охайність, інтерес до навчання.

Обладнання: каса букв; картки з друкованими і рукописними буквами; фішки для звукових моделей; предметні малюнки до загадок; пошукові таблиці; кросворд; зошити з навчання грамоти; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Робота за пошуковою таблицею

Перед учнями — таблиці.

				
1	груздь	рівчак	веселощі	б
2	опеньки	порція	понеділок	і
3	хвіст	мить	вівторок	л
4	пшениця	лин	туфлі	и
5	паляниця	козенята	ласощі	й
1	паростки	діврова	ліхтарики	ж
2	сукня	галявина	вагання	о
3	юрба	овочі	цибуля	в
4	плац	квасоля	багрянець	т
5	вбрання	узлісся	кетяги	и й
1	в тіні	огірок	помідор	с
2	хутро	пензлик	хом'як	и
3	ковзанка	проміння	полум'я	н
4	обличчя	вітерець	сніг	і
5	дзьоб	весняний	щосили	й

— Знайдіть слово за орієнтиром: четвертий білий рядочок під чотирикутником.

- Запишіть це слово на дошці.
- Виконайте звуко-буквений аналіз слова.
- Складіть речення.
- Назвіть третю букву в слові *туфлі*.
- Який звук вона позначає на письмі?

2 Гра «Утвори і запиши слово»

Фа(ра), фут(бол), фер(ма), фо(то), фір(ма).

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.....

- Прочитайте прислів'я і поясніть його значення.

1	4	6	5	3	2
Для	не	робота	страшна	Федора	нашого

- Назвіть слова, записані з великої букви. Поясніть її вживання.
- Написання якого слова викличе у вас труднощі?

IV. Повідомлення теми і завдань уроку

- Як ви гадаєте, яку букву ми будемо писати сьогодні на уроці?
- Сьогодні ми будемо не тільки писати велику букву *Ф* («еф»), а й навчимося поєднувати її з іншими буквами, будемо писати слова, робити звуковий аналіз слів та складати речення, відгадувати загадки. А також здійснимо уявну подорож до зоопарку і поміркуємо над тим, про що мріють тварини, живучи в зоопарку.

» Фізкультхвилинка

Фа-фо-фред! Фа-фо-фред!
 Ми йдемо вперед.
 Фа-фо-фас! Фа-фо-фас!
 Уперед схилились — раз!

Фа-фо-фа! Фа-фо-фа!
 Розігнули спину два.
 Легше стало працювати.
 Мабуть, годі спочивати.

V. Вивчення нового матеріалу

1 Демонстрація зразка букви

2 Порівняння друкованої й рукописної великих букв *Ф* («еф»)

3 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма

» Правила сидіння за партою

- Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розглядання плаката.)*

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

» Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (*Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.*)

4 Пояснення принципів написання великої букви Ф («ф»)

— Велика буква *Ф* («ф») складається з трьох елементів: двох овалів і довгої прямої лінії, заокругленої внизу ліворуч.

Алгоритм написання великої букви *Ф* («ф»)

1. Починаємо писати трохи нижче верхньої міжрядкової лінії
2. Ведемо, заокруглюючи ліворуч, угору
3. Торкаючись верхньої міжрядкової лінії, заокруглюємо ліворуч
4. Ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
5. Торкаючись верхньої робочої лінії, заокруглюємо праворуч
6. Ведемо вгору до початку овалу і далі до верхньої міжрядкової лінії
7. Повертаючись по писаному, ведемо вниз на себе довгу пряму лінію до нижньої рядкової
8. Торкнувшись нижньої робочої лінії, заокруглюємо ліворуч
9. Закінчуємо писати близько середини робочого рядка
10. Третій елемент пишемо у тому місці, де починали писати перший овал — трохи нижче верхньої міжрядкової лінії
11. Ведемо, заокруглюючи праворуч угору, до верхньої міжрядкової лінії
12. Торкнувшись верхньої міжрядкової лінії, ведемо вниз на себе, теж заокруглюючи
13. Біля верхньої лінії робочого рядка заокруглюємо ліворуч
14. Ведемо вгору до початку овалу теж заокруглюючи

— Пишемо під рахунок: *і-раз-і, два, і-три-і.*

5 Письмо елементів букви в повітрі, на дошці, в зошиті

— У написанні яких вивчених букв зустрічалися ці елементи?

6 Письмо букви в повітрі, на дошці, в зошиті

— Знайдіть слова, в записі яких допущені помилки.

федір, фанера, фаїна, форма, федора, фламінго.

►► Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика)

Пальчики-мізинці
Принесли гостинці,
Пальці безіменні
З'їли се варення,
А середні пальці

Вполовали зайця.
Пальці вказівні
Спали цілі дні,
А великі пальчики
Дружно гралась м'ячиком.

7 Письмо складів *Фе, Фу, Фі* і буквосполучення *Фл*

— Який із записаних складів підходить до кінцівки слова *-дора*?

— Складіть з цим словом речення.

8 Списування речення з друкованого шрифту: *У Фаїни фарби*

— Скільки слів у реченні?

— До якого слова з речення підходить звукова модель?

— о = о́ — о

9 Робота з деформованим реченням

— Складіть речення.

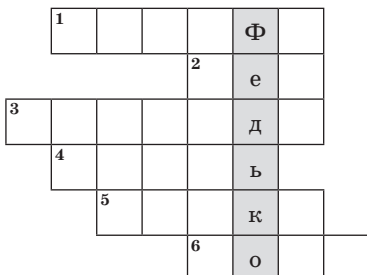
— Чому слово *Феодосія* записано з великої літери?

— Запишіть речення в зошит.

VI. Розвиток зв'язного мовлення**1** Розглядування малюнка

— Кого ви бачите на малюнку?

— Куди прийшли діти? Кого ще можна побачити в зоопарку?

2 Розгадування кросворду

- 1) Дуже довга в нього шия
Ще й смугаста, як у змія.
Через це через паркан
Заглядає, ніби кран. (*Жирафа*)
- 2) Пазуристий він, гривастий
Як збирається напасти.
Рявкне — ох і лютий рев!
Відгадали? Так, це... (*лев*).

- 3) Влітку ходить, бродить лісом
Все трощить важка нога.
Взимку він, накрившись хмизом.
У барлозі спать ляга. (*Ведмідь*)
- 4) Влітку носить сіру шубу
Взимку — білого кожуха.
Має з тріщиною губу,
Косі очі й довгі вуха. (*Заєць*)
- 5) Сама мала, шубка пухка
З гілки на гілку стрибає,
Шишки, горішки збирає.
(*Білка*)
- 6) Сірий, зубастий
По полю блукає,
Ягнят шукає. (*Вовк*)

— Прочитайте виділене слово.

— А от що цікавого помітив Федько в зоопарку, ви скажете, прочитавши вірш.

3 Читання вірша «У зоопарку»

VII. Підсумок уроку

- Яку букву ви вчилися писати на уроці?
- Які звуки вона позначає на письмі?
- Які слова пишуться з великої літери?
- Де ви побували разом з Федьком?
- Як ви гадаєте, про що мріють тварини в зоопарку?

Л. М. Воронова

УРОК 195 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звуки [дз], [дз']. Позначення їх буквосполученнями *Дз, дз*

Мета: формувати в учнів навички злитого вимовляння нових звуків [дз], [дз']; поглиблювати уміння співвідносити звуко-буквені структури слів; розвивати образне мислення, увагу, спостережливість; вчити помічати красу рідної природи; виховувати у дітей любов до природи, спостережливість.

Обладнання: предметні малюнки з серії «Професії»; макет сонечка з буквами; зошити; плакат «Правильно сиди під час письма»; піраміда слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення та закріплення матеріалу

1 Вступне слово вчителя

— Сьогодні до нас на урок завітав гість, а хто — ви скажете, послухавши про нього вірш.

Він звірят усіх лікує,
Від халеп різних рятує,
І зайчат, і мавпенят,
Бегемотів, тигренят.
Вилікує він за мить
Все, що в звірів заболить.

Учні називають гостей і записують словосполучення *лікар Айболить* на дошці.

- Назвіть слово, що означає професію.
- Про які професії ми говорили на минулому уроці?

2 Гра «Знайди помилку»

Хліб пече перукар.
Обід готує фотограф.
Робить зачіски й перуки кухар.
Нас фотографує пекар.

— Пригадайте, яку букву вивчали на уроці читання, який звук вона позначає?

- У назві якої професії є звук [ф]? Укажіть його позицію.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1 Відгадування загадки-добавлянки

Є чарівник у школі в нас,
Ану, впізнайте, хто він?
Озветься — тиша йде у клас.
Озветься ще раз — гомін.
Щоб не спізнитись на урок,
Нам голос подає... (*дзвінок*).

2 Утворення словосполучення

Дзвінок (*який?*)...,

3 Складання речення зі словом *дзвінок*

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ви будете вчитися вимовляти нові звуки, дізнаєтеся про ще один із секретів нашої рідної мови. А також дізнаєтесь, наскільки важливо бути уважними, спостережливими, щоб помічати красу рідної природи.

V. Вивчення нового матеріалу. Ознайомлення з новим звуком

1 Виділення звука [дз] у слові *дзвінок*

2 Артикуляція звуків [дз], [дз'], віднесення їх до приголосних, позначення фішкою

3 Аналітико-синтетичні вправи**1) Гра «Утвори склад»**

Учитель називає звуки, учні утворюють склади.

2) Гра «Назви звуки»

Учитель називає склади, учні називають звуки, що його утворюють.

4 Гра «Впіймай слово і назви позицію звуків [дз], [дз']

Дзюб, зірка, кукурудза, дзеркало, дрізд, зебра, дзвінкий, зелений, гедзь, дзиґа.

VI. Фізкультхвилинка

Щось не хочеться сидіти.
Треба трохи відпочити.
Руки вгору,
Руки вниз.
На сусіда подивись.

Руки вгору, руки в боки.
Вище руки підніміть.
А тепер їх опустіть.
Плигніть, діти, кілька раз.
За роботу, все гаразд.

VII. Ознайомлення з буквосполученням [дз], [дз']

— Звук [дз] — складний, він злитий з двох звуків [д] і [з], тому на письмі ці звуки позначаються двома буквами — «де» і «зе».

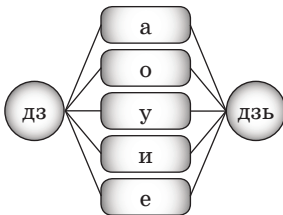
1 Читання променеподібної таблиці (див. рис. 1)**2 Читання пірамід слів (див. рис. 2)**

Рис. 1

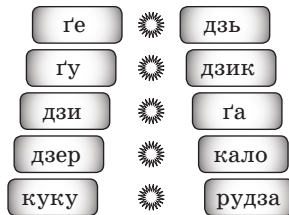
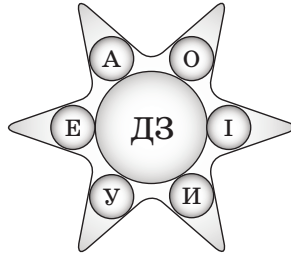

Рис. 2

3 Друкування буквосполучень Дз, дз у зошитах**4 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма****5 Читання складів з вивченням буквосполученням, друкування їх у зошиті**

На дошці — малюнок сонечка, в середині — буквосполучення *дз*, на промінцях — *а, о, і, у, е*. Під керівництвом учителя діти читають прями та обернені склади.

► **Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)**

Оченята роблять вправи:
 Вліво, вправо, вліво, вправо.
 Потім вгору, потім вниз
 Оченятами дивись!

Рухи очима вліво-вправо, вгору-вниз протягом 2 хв.

VIII.

Робота за Букварем (с. 128).....

1 Розглядування малюнків

- Кого ви бачите на малюнку?
- Яку пташку, як і нашого гостя, називають «лікарем»? Чому?

Відгадайте, діти, хто
 Має носик-долото?
 Ним комах з нори виймає
 Про здоров'я лісу дбає. (*Дятел*)

- А як називають носик дятла?

2 Звуко-буквений аналіз слова *дзьоб*

3 Гра «Чий дзьоб?»

4 Робота над словами у стовпчиках

1) Читання мовчки, хором, «ланцюжком»

2) Вибіркове читання

- Прочитайте слова зі звуками [дз], [дз'].
- Прочитайте слова з буквосполучення *дз* на початку слова.
- Прочитайте слова, що називають дію.
- Прочитайте слова, що відповідають на запитання *як?*

5 Гра «Хвостики»

Учитель починає читати слово, а учні його закінчують.

IX. Підсумок уроку

- З яким новим буквосполученням ви ознайомилися на уроці?
- Які звуки воно позначає на письмі?

— Встановіть межі речення.

Унасадзвенітелефон.

— У якому слові не співпадає кількість звуків і букв? Чому?

— Пригадайте гру «Чий дзьоб?» і назвіть птахів, яких ми можемо зустріти в нашому краї.

Л. М. Воронова

УРОК 196 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо буквосполучення *дз*. Звуко-буквений аналіз слів. Розвиток зв'язного мовлення.
Текст

Мета: вчити учнів правильно промовляти звук [дз], позначати його двома буквами, правильно поєднувати букви *д* і *з* між собою та з'єднувати з іншими буквами у словах, списувати речення, подані рукописним шрифтом; удосконалювати вміння звуко-буквеного зіставлення слів; розвивати усне зв'язне мовлення, збагачувати словниковий запас; виховувати в дітей охайність, старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: каса букв; картки з друкованими і рукописними буквами; фішки для звукових моделей; предметні малюнки; картки для роботи в парі; зошити із навчання грамоти; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Любі хлопчики й дівчатка!
Щирою посмішкою всіх вас вітаю,
Доброго настрою я вам бажаю.

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Гра «Знайди помилку»

На дошці — букви, у записах яких допущені помилки.

— Подивіться на дошку. Що ви помітили?

— Кожен з вас може себе уявити вчителем, вийти до дошки, знайти помилку, пояснити написання букви.

2 Відгадування загадки-добавлянки

Хто з вас, діти, нас не знає?
Ми у лісі проживаєм,
Дзвоном сонце зустрічаєм,
Маєм гарні сині очки,
Називаємось... (дзвіночки).

- Що це за дзвіночки?
- Розгляньте малюнки на дошці. Чи є серед зображених предметів ще дзвіночки?
- Складіть речення з цим словом.

Дівчатка складають речення про дзвіночки-квіти, хлопчики — про дзвіночок — сигнальний інструмент.

3 Звукове моделювання слова *дзвіночки*

- Який перший звук у цьому слові?
- Як цей звук позначається на письмі?

» Фізкультхвилинка

Раз! Два! Всі присіли.	Сім! Вісім!
Потім вгору підлетіли.	В потяг сіли
Три! Чотири! Нахилились,	Ніжками затупотіли.
Зі струмочка дружно вмились.	Дев'ять! Десять!
П'ять! Шість! Усі веселі.	Відпочили
Летимо на каруселі.	І за парти дружно сіли.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

- Як ви думаєте, що ми будемо писати сьогодні на уроці?
- Сьогодні ми будемо не тільки писати буквосполучення *дз*, а й навчимося поєднувати його з іншими буквами, будемо писати слова, робити звуковий аналіз слів, складати речення, ви дізнаєтеся ще багато цікавого.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Робота за малюнками в зошиті (с. 44)

- Що зображено на першому малюнку?
- Назвіть третій звук у цьому слові. Проаналізуйте його.
- Утворіть словосполучення: гудзик (*який?*)..., ..., ...
- Відгадайте загадку.

На городі молода
Пишні коси розпліта.
У зелені хустинки
Золоті хова зернинки. (*Кукурудза*)

- Складіть речення зі словом-відгадкою.
- Скільки складів у слові *кукурудза*? Назвіть останній склад.
- Запишіть звукову модель цього слова.
- Доповніть речення:
«У слові *кукурудза* — ... букв, ... звуків».

2 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма

» Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядання плаката.)

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. (Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)

» Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)

3 Пояснення написання буквосполучення Дз, дз

Звертається увага на безвідривне поєднання букв *д* («де») та *з* («зе»).

— Коли буквосполучення *Дз* буде писатися з великої літери? Наведіть приклад.

— Доберіть слова з цим буквосполученням.

4 Письмо слова *дзвін*

— Доберіть слова-родичі.

5 Письмо слова *дзеркало*

» Фізкультпауза (пальчикова гімнастика)

Ми одну долоню розвертаєм,
Плескати легенько починаєм.
Ця долоня гарно аплодує,
А тепер хай інша попрацює.

— Складіть речення з цим словом.

6 Запис речень, поданих рукописним шрифтом: *Дзвінко співав струмок. Узіни кукурудза*

— Поясніть уживання великої літери.

— До якого речення підходять ці графічні моделі? Обґрунтуйте свою відповідь.

_____ .

V. Розвиток зв'язного мовлення

1 Бесіда

- З чого складається наше мовлення?
- З чого утворюються слова?

2 Порівняння груп речень

- 1) *Кукурудза* — корисна рослина. Прилинули здалеку хмари. Дрімає ліс.
- 2) *Кукурудза* — корисна рослина. З неї виробляють крупи. Варені качани кукурудзи дуже смачні.

- Про що говориться в першій групі речень?
- А про що — у другій?
- У якій групі речення пов'язані між собою?
- Чому ви так вважаєте?
- Отже, друга група речень становить текст, бо вони зв'язані між собою за змістом.

3 Робота в парах

- Відновіть деформований текст.

Там було повно риби.
 Був гарний сонячний день.
 Котик пішов до річки.
 Але котик забув вудку.
 Рибки вистрибували з води і сміялися з нього.

4 Формулювання висновку

Висновок. Речення, зв'язані між собою за змістом і розташовані в певній послідовності, утворюють текст.

VI. Підсумок уроку

- Яке буквосполучення ви писали на уроці?
- Які звуки воно позначає на письмі?
- Наведіть приклади слів із цим буквосполученням.
- Які речення утворюють текст?

УРОК 197 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення вміння читати склади, слова і текст із буквосполученням *дз*

Мета: закріплювати вміння читати склади, слова, текст з буквосполученням *дз*; продовжувати роботу над звуко-буквеним аналізом слів, збагачувати словниковий запас учнів; розвивати усне мовлення, мислення; виховувати у дітей любов до природи, бажання оберігати та примножувати її.

Обладнання: предметні малюнки (дятел, сойка); картки із завданням для роботи в парах; складова таблиця; фішки для звукових моделей.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Любі хлопчики й дівчатка,
Поспішіть місця зайняти,
Нам урок час розпочати.

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1 Фронтальне опитування

- З якими новими звуками ознайомилися минулого уроку?
- Якими буквами вони позначаються на письмі?
- Наведіть приклади слів із цими звуками.

2 Розвиток читацьких навичок

1) Читання складової таблиці з нарощуванням темпу

за	ца	дза
зо	цо	дзо
зу	цу	дзу
зи	ци	дзи
зі	ці	дзі
зе	це	дзе

2) Читання стовпчиків слів

<i>дзьоб</i>		<i>дзвін</i>	
<i>дзьоб</i>	<i>ик</i>	<i>дзвін</i>	<i>ок</i>
<i>дзьоб</i>	<i>ати</i>	<i>дзвін</i>	<i>очок</i>
<i>дзьоб</i>	<i>нути</i>	<i>дзвін</i>	<i>кий</i>
<i>дзьоб</i>	<i>атий</i>	<i>дзвін</i>	<i>ніти</i>

- Що цікавого ви помітили в кожному стовпчику слів?
- Поставте до кожного слова запитання.

3 Вправа «Слухняний ротик»

Читання скоромовки з нарощуванням темпу.

Дзьобнув хлібця горобець,
Дзьоб обтер об стовбурець.
Барабольки подзьобав,
По бруківці пострибав.

- Назвіть слова з буквосполученням *дз*.
- Побудова звукових моделей слів *дзьобнув*, *подзьобав*.

► Фізкультхвилинка

Трава низенька-низенька,
Дерева високі-високі,
Вітер дерева колише, гойдає,
Птахи летять, відлітають,
А діти тихенько за парти сідають.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

- Сьогодні на уроці ви працюватимете над текстом, що має назву «*Л.с.в.й м.йст.р*».
- Отже, як називається текст?
- Отже, сьогодні ви дізнаєтеся, кого називають лісовим майстром, що він майструє і яка його роль у природі.

IV. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 129)

1 Робота над текстом

1) Читання тексту вчителем

- Так кого ж називають лісовим майстром?

2) Словникова робота

<i>дзвінку</i>	<i>дзьобів</i>
<i>видзьобую</i>	<i>шкідливих</i>
<i>затишна</i>	<i>знищують</i>
<i>міцних</i>	

- Значення яких слів вам незрозумілі?

3) Читання тексту «пташиним базаром»

4) Відтворення змісту прочитаного

- Чию дзвінку пісню було чути?
- Що робив дятел?
- Для кого дятел готує хатку?
- Чому дятел готує хатку іншим пташкам?

5) Читання за особами

- Між ким велася розмова?
- Чиї ще слова, крім дятла та сойки, можна виділити в тексті?
- Знайдіть речення, в кінці яких стоїть знак оклику (питання).
- Кому вони належать?
- Прочитайте ці речення з відповідною інтонацією.

► Фізкультпауза (гімнастика для очей)

Стомилась очі у малят.
 Спочиньте трішки.
 Сонце спить, небо спить,
 Навіть вітер не шумить.
 Рано-вранці сонце встало
 І проміння всім послало.

2 Робота над загадкою

- Прочитайте і відгадайте загадку.
- Які слова вам допомогли її відгадати?
- Утворіть словосполучення: дятел (*який?*)..., ...дятел (*що робить?*)...

3 Робота в парах. Гра «Хвостики»

- Відновіть вірш.

Дятел дзьобом дуб...
 І хатки пташкам...
 Дзьоб міцний у нього...,
 Шкідників ним... (*Лікує, будує, є, дістає*)

4 Робота над прислів'ям

- 1) Читання прислів'я учнями
- 2) Пояснення його змісту
- 3) Заучування прислів'я напам'ять

V. Підсумок уроку

- Який новий текст ви читали на уроці?
- Кого називають лісовим майстром?
- Чому, де багато пташок, там нема комашок?
- Як потрібно ставитися до птахів? Чому?

Г. А. Шевчук

УРОК 198 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення навичок письма складів, слів з буквосполученням *дз*

Мета: повторити й закріпити в учнів навички написання складів, слів з буквосполученням *дз*, удосконалювати навички письма під диктовку, правильного поєднання букв; розвивати

вміння зіставляти графічну форму друкованих і рукописних букв, усне зв'язне мовлення; збагачувати словниковий запас першокласників; виховувати у дітей охайність, старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: каса букв; картки з друкованими і рукописними буквами; фішки для звукових моделей; сигнальні картки; предметні малюнки до загадок; зошити; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Фронтальне опитування

— Назвіть букви, написані на дошці.

р а г а к ш і

— Назвіть букви, які позначають голосні, приголосні звуки.

— З поданих букв утворіть слово.

— Назвіть свою улюблену іграшку. Опишіть її.

2 Відгадування загадки

— А про яку іграшку йдеться в загадці?

У дівчинки Наталочки

Є іграшка одна:

Як заведеш — покрутиться

І спиниться вона. (*Дзига*)

3 Побудова звукової моделі слова *дзига*

— Чи співпадає кількість звуків і букв у цьому слові? Чому?

» Фізкультхвилинка

Станем струнко! Руки в боки!

Пострибаєм, як сороки,

Як сороки білобоки —

Стрибу-стрибу! Скоки-скоки!

А тепер, як жабенята,

Хочем трохи пострибати.

Ква-ква-ква! Ква-ква-ква!

Щоб спочила голова.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ви будете читати склади, слова з вивченим буквосполученням, відгадувати загадки, писати під диктовку, списувати речення з друкованого шрифту, а також пригадайте, які речення утворюють текст. На уроці ви повинні бути уважними, старанними, щоб правильно виконати всі завдання.

IV. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма

» Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розглядання плаката.)*

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

» Як тримати ручку під час письма

Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

2 Письмо буквосполучення дз (у робочому зошиті в косу лінію)

» Гра «[Дз] чи [дз']?»

Учні користуються сигнальними картками двох кольорів.

Дзвін, кукурудза, гедзь, дзьобати, дзюркотить, гудзик, дзвінко, дзьоб, дзеленчати, дзвіночки, дзиґа.

3 Письмо складів під диктовку

Дза, дзи, дзу, дзьо, дзі, дзя, дзе, дзо, дзю.

» Гра «Відшукай початок»

Ридають літери у кожному рядочку.
Від слів лишилися лише тільки шматочки.
Початок треба відшукати,
Щоб всі слова ті врятувати.

-га, -бати, -ркало, -рчати.

4 Письмо слів-відгадок

— Відгадайте загадки і запишіть слова-відгадки.

- Білі зуби маю, та усі ховаю.
Довгі коси маю, та не заплітаю. *(Кукурудза)*

- Знаєш ти його давно.
Не вікно, хоча й скляне.
Підморгнеш йому — й воно
Твоїм оком підморгне. (*Дзеркало*)

— Пригадайте, яка іграшка була в Наталочки. Запишіть це слово.

— Із записаних слів оберіть трискладове і виконайте його звуко-буквений аналіз.

5 Списування речень з друкованого шрифту

Прийдеш до лісу і чуєш дзвін. То дзвонять квітки конвалії. Кожна квітка — маленький срібний дзвіночок.

- Назвіть слова з буквосполученням *дз*.
- Чи можна ці речення назвати текстом? Чому?

V. Підсумок уроку

- Що сподобалось вам на уроці?
- Чи можна списані вами речення назвати текстом? Чому?

Л. М. Воронова

УРОК 199 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [дж]. Позначення його буквосполученнями *Дж, дж*

Мета: формувати в учнів навички злітої вимови звука [дж]; продовжувати формувати в учнів уявлення про невідповідність між звуками і буквами; удосконалювати навички правильного, свідомого читання; розвивати усне мовлення, образне мислення; виховувати бережливе ставлення до природи, ввічливе ставлення одне до одного.

Обладнання: картки-блискавки; макет сонечка з буквами; фішки для звукових моделей; зошити без друкованої основи; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Читання карток-блискавок

ца дзу за ці дзо зе
цап дзьоб день цукор

- Назвіть слова з буквосполученням *дз*.
- Складіть звукові моделі цих слів.

2 «Цифрова криптограма»

① Дружба	④ розіб'єш	③ дзеркало	⑤ не	② як	⑥ складеш
-------------	---------------	---------------	---------	---------	--------------

- Поясніть значення цього прислів'я.
- З прислів'я доберіть слово до поданої звуко-складової моделі.

-о́--о-о

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1 Слухання вірша з подальшим обговоренням

Джміль збирав нектар із квітів,
меду наносив в дупло.
Працював він ціле літо,
облітав усе на світі,
щоб маленькі джмеленята
годувати чим було.

А. Німенко

- Про кого цей вірш?
- Що робив джміль?
- Для кого він збирав медок?

2 Утворення словосполучення

Джміль (*що робить?*) ..., ...

3 Складання речення

4 Звуковий аналіз слова *джміль*

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ви ознайомитеся із новим звуком, який на письмі позначається двома буквами, будете вчитися читати слова з ним. Разом попрацюємо над інтонаційним читанням творів, пригадаємо, що таке «чарівні слова» і яке значення вони мають у житті.

V. Вивчення нового матеріалу. Ознайомлення з новим звуком

1 Виділення звука [дж] у слові *джміль*

2 Артикуляція звука [дж], віднесення його до приголосних, позначення фішкою

Звук вимовляється зливо.

3 Аналітико-синтетичні вправи

1) Гра «Утвори склад»

Учитель називає звуки, учні утворюють склад.

2) Гра «Назви звуки»

Учитель називає склад, учні називають звуки, що його утворюють.

4 Гра «Впіймай слово і назви позицію звука [дж]»

Бджола, дзеркало, джерело, ходжу, дзвін, джем, саджаю, дзюрчить.

VI. Фізкультхвилинка

Жу-жу-жу! Жу-жу-жу!
Я із сонечком дружу
Шу-шу-шу! Шу-шу-щу!
З вітерцем я теж дружу.

Джміль над квіточкою кружить.
Джміль і квітка міцно дружать.
Нахилось і поглажу травицю.
Відпочив! І сідая я вчитись.

VII. Ознайомлення з буквосполученням дж

— Звук [дж] — складний, він злитий з двох звуків [д] і [ж], тому на письмі ці звуки позначаються двома буквами — «де» і «же».

1 Читання складової таблиці

	а	о	у	и	і
ц					
дж					

2 Читання піраміди слів

дж		міль
дже		м
дже		рело
бджо		ла
бджіл		ка

— Яке слово «солодке» на смак?

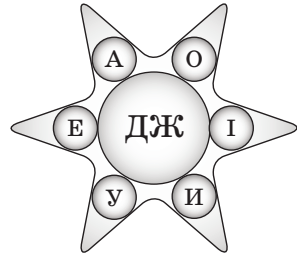
— Яка різниця між словами *бджола* і *бджілка*?

3 Друкування буквосполучень Дж, дж у зошитах

4 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма

5 Читання складів з вивченим буквосполученням, запис їх у зошит

На дошці — малюнок сонечка, в середині — буквосполучення *дж*, на промінцях — *а, о, і, у, е*. Під керівництвом учителя діти читають прямі та обернені склади.

» Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Стомились очі й рученята.
Спочиньте трохи, мої малята!
Сонце спить, небо спить.
Навіть вітер не шумить.
Рано-вранці сонце встало
І проміння всім послало.

VIII. Робота за Букварем (с. 130).....**1 Розглядування малюнків. Складання звукових моделей слів *бджола, джміль***

— Кого ви бачите на малюнку?

2 Вправа «Слухняний ротик»

- 1) Інтонційне читання скоромовки
- 2) Читання скоромовки з нарощуванням темпу
- 3) Заучування напам'ять

3 Робота над віршем «Джміль»

- 1) Читання вірша вчителем
— До кого звертався джміль?

- 2) «Словничок-сундучок»
Фіранка — тканина, якою запинають вікно, занавіска.

3) Читання вірша «пташиним базаром»**4) Підготовка до виразного читання**

- Назвіть розділові знаки в кінці речень.
- Прочитайте окличне речення.
- Прочитайте питальні речення.
- Знайдіть і прочитайте слово у кличній формі.
- Зверніть увагу на розділові знаки біля нього.
- Які чарівні слова вживає джміль, звертаючись до бджілки?

Знайдіть і прочитайте.

- А які чарівні слова ви вживаєте у своєму мовленні?

IX. Підсумок уроку**1 Бесіда**

- З яким новим буквосполученням ви ознайомилися на уроці?

- Який звук воно позначає на письмі?
- Пригадайте скоромовку, вивчену на уроці.
- Поміркуйте, як слід ставитись до бджілок, джмелів?
- А ось послухайте, що буває з тими, хто їх ображає.

2 Слухання вірша

ДРАЖНИЛО

Женя з бджільми не дружив —
 Завжди Женя бджіл дражнив.
 Женю бджоли не жаліли —
 Та дражнила нажалили!
 — Знай!

Г. Бойко

Л. М. Воронова

УРОК 200 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо буквосполучення *дж*. Звуко-буквений аналіз слів

Мета: вчити учнів правильно промовляти звук [дж], позначати його двома буквами, правильно поєднувати букви *д* («де») і *ж* («же») між собою та з'єднувати з іншими буквами у словах; удосконалювати уміння виконувати звуко-буквений аналіз слів; розвивати усне зв'язне діалогічне мовлення, збагачувати словниковий запас першокласників; виховувати в дітей охайність, старанність, бережливе ставлення до природи.

Обладнання: каса букв; картки з друкованими і рукописними буквами; предметні малюнки; зошити із навчання грамоти; фішки до звукових моделей; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Любі хлопчики й дівчатка!
 Всі за парти ми сідаємо,
 Й працювати починаємо.

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Робота в парах

На дошці — малюнки: кукурудза, гудзик, дзиґа, дзвінок, дзеркало, розміщені в хаотичному порядку.

- Запишіть назви предметів у таблицю.

д	з					
		д	з			
д	з					
д	з					
					д	з

2 Складання речень

— З поданими словами складіть речення.

3 Звуко-складовий аналіз слова

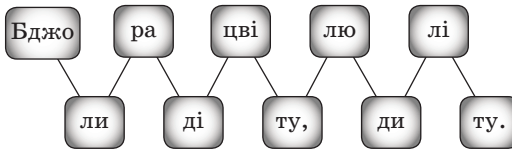
— Якому слову відповідає дана складова модель?

— Назвіть звуки в кожному складі.

III. Актуалізація опорних знань учнів

— Прочитайте прислів'я та поясніть його значення.

— Знайдіть слово, у якому кількість звуків і букв не збігається. Чому це відбувається?

► Фізкультхвилинка

Раз-два!
 Потягнулись,
 І прогнулись.
 Розігнулись.
 Ваші м'язи всі проснуться,
 Ваші губи посміхнуться.

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Як ви гадаєте, що ми будемо писати сьогодні на уроці?

— Сьогодні ми будемо не тільки писати буквосполучення *дж*, а й навчимося поєднувати його з іншими буквами, будемо писати слова, робити звуковий аналіз слів, складати речення, діалоги.

V. Вивчення нового матеріалу. Робота в зошиті (с. 45)

1 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма

► Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядання плаката.)

► Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. (Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)

► Як тримати ручку під час письма

— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. (Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)

2 Пояснення принципів написання буквосполучення *Дж, дж*

Звертається увага на безвідривне поєднання букв *д* («де») та *з* («зе»).

— Коли буквосполучення *Дж* буде писатися з великої літери? Наведіть приклад.

— Доберіть слова з цим буквосполученням.

— Назвіть зайве слово: *ходжу, сиджу, джин, дзвін, джміль*.

— Чому вибране вами слово — зайве?

3 Читання слів за променевидними таблицями та запис слів *сиджу, воджу, раджу, буджу*

— Доповніть речення:

Я на стільчику...

Автомобіль свій...

Сестричку вранці я...

Всім читати книжки...

VI. Розвиток зв'язного мовлення

1 Розглядання малюнка (зошит, с. 45)

— Кого ви бачите на малюнку?

— Що вони роблять?

2 Самостійне читання вірша

- Між ким відбувалася розмова?
- Що запитав джміль?
- Що запитала бджола?

3 Робота в парах

Складання діалогу «Розмова бджоли та джмеля».

» Фізкультхвилинка

Джмелі і бджоли
Збирали мед у полі,
Носили додому:
Бджоли — бджілкам,
Джмелі — джмеликам.

VII. Продовження роботи в зошиті**1 Письмо речення за зразком: Бджілка з джмеликом літали, квіточки збирали**

- Назвіть слова, що вказують на дію предмета.

2 Творча робота

— Відновіть порядок букв, запишіть слова у вільний рядочок, створіть їх звукові моделі.

емдж лоредже льмідж

3 Запис речення під диктовку: Дзвенить вода у джерелі

- Прочитайте речення, уявивши в кінці знак питання, оклику.

VIII. Підсумок уроку

- Яке буквосполучення ви писали на уроці?
- Який звук воно позначає на письмі?
- Наведіть приклади слів із цим буквосполученням.
- Яких комах ми згадували на уроці?
- Що вони робили?

Г. А. Шевчук

УРОК 201 (ЧИТАННЯ)

Тема. Звук [дж]. Позначення його буквосполученнями *Дж, дж*

Мета: формувати в учнів навички зливої вимови звука [дж]; продовжувати формувати в першокласників уявлення про невідповідність між звуками і буквами; удосконалювати навички правильного, свідомого читання; розвивати усне мовлення, образне мислення; виховувати бережливе ставлення до природи, бажання берегти її.

Обладнання: предметні малюнки (джміль, бджілка, знаряддя праці); схеми звукових моделей; карта-малюнок джерельця; картки для роботи в парах; сигнальні картки з цифрами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

От і знову дзвінок лунає,
Мелодійно і срібно звучить.
Він до класу дітей скликає,
Щоб успішно вас знову учить.

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

1 Бесіда

- З яким звуком ви ознайомилися минулого уроку?
- Наведіть приклади слів з цим звуком.
- Як він позначається на письмі?
- Чи є в українській мові звук, який на письмі передається двома буквами?

2 Слухання вірша (розповідає підготовлений учень)

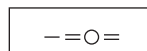
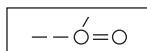
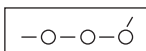
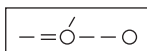
Що ж до букв «де», «же», «де», «зе»,
Пам'ятаймо всі таке:
Означають букви ці:
Звуки [дж], [дз], [дз'].
Ось, наприклад, джерело,
Дзенькіт, дзюркіт, джміль, дзвінок.

3 Читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом

4 Добирання звукових моделей до поданих малюнків

На дошці — малюнки: джміль і бджілка.

5 Створення проблемної ситуації

Хтось конверт у двері всунув.
А у нім, здається, лист.
І від кого ж він цікаво.
І що пишеться у нім?

Пишуть разом джміль і бджілка:
«В лісі трапилась біда.
Дзюркотіло джерельце дзвінка
Та хтось каміння в нього наскидав».

Учитель розгортає малюнок. На ньому — джерельце, вода в деяких місцях перекрита камінням.

Вони і план джерельця нам прислали.
Вода і справді, майже не тече.
«Врятуйте! Нам каміння не підняти
І не розчистити від бруду джерельце.»

— Що, врятуємо джерельце? Тоді помандруємо разом із ним і, виконуючи різні завдання, будемо прибирати камінці.

» Фізкультхвилинка

Ми бродили по лісах,
Підійшли до річки.
І ділили навпіл все,
Як маленькі стрічки.
Тобі — квітка!
Мені — квітка!

Тобі — грибок!
Мені — грибок!
Річку ми ділить не стали,
Як міценький той горіх,
Бо моря, поля і далі
В світі створені для всіх.

II. Основна частина

1 Підготовча робота до опрацювання вірша «Джерельце»

— Щоб прибрати перший камінчик, потрібно виконати завдання. А для цього розгорніть Буквар на сторінці 130.

- Прочитайте стовпчик слів.
- Яка різниця між словами *джерело* і *джерельце*?
- Що може бути джерельним?
- А як ви гадаєте, яка вона — джерельна вода?

На малюнку вчитель прибирає камінчик, фарбою малює воду до наступного камінчика, так робить кожного разу, коли учні виконують завдання.

2 Робота над віршем «Джерельце»

3 Розглядування малюнка на с. 131

- Кого ви бачите на малюнку?
- Що лежить біля джерельця?
- Як ви вважаєте, навіщо хлопчику лопатка?
- Що ви можете сказати про хлопчика?

4 Читання вірша вчителем

- Де виблискує джерельце?

5 Словникова робота

*виблискує водою
до ладу*

6 Читання вірша учнями**7 Відтворення змісту прочитаного**

- Від чийого імені, на вашу думку, говориться у вірші?
- Що хоче зробити хлопчик?
- Як ви розумієте вислови «*задзвенить, заспіва вода*»?

8 Виразне читання вірша учнями

— Погляньте на джерельце. Водичка швидко побігла і, от лихо, знову зупинилася!

► Фізкультхвилинка

Дзюрчить у джерелі водиця,
Нахилимося, щоб умитися.
До сонечка потягнемося
І святій землі поклонимося.

9 Робота в парі

Кожна пара отримує картку.

Улісідзвінкодзюркотитьджерельце.

- Прочитайте речення.
- Сигнальною карткою покажіть кількість слів у реченні.
- А тепер покажіть картку з номером правильної графічної моделі.

1. | _____ .

2. | _____ .

3. | _____ .

4. | _____ .

— Перешкоду подолали. Рушаємо далі!

10 Робота в групах

— Для того щоб розчистити джерельце, вам потрібні інструменти. (*Діти обирають інструменти та об'єднуються у групи.*)

1) Складання розповіді за малюнком

2) Виступи груп

Учитель прибирає останнє забруднене місце.

III. Заключна частина.....

— Ось і вдалося розчистити джерельце.

Світла стелиться стежинка,
Дзюркотить джерельце дзвінко.
— Я біжу, я біжу!
Срібні дзеркальця держу,
Щоб дивились в нього друзі,
Синьоокі квітки в лузі.

- З чим порівнюється джерельце?
- Коли воно буде схожим на дзеркальце?
- Що можна побачити, глянувши в чисту воду?

Г. А. Шевчук

УРОК 202 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення навичок письма слів з буквосполученням *дж*. Розвиток мовлення. Закріплення знань про текст. Усний переказ

Мета: закріплювати навички письма слів із буквосполученням *дж*; удосконалювати вміння учнів робити звуко-буквений аналіз слів, складати речення, списувати текст з друкованого шрифту; розвивати увагу, зв'язне мовлення, вміння усно переказувати текст; виховувати у дітей охайність, старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: каска букв; картки з друкованими і рукописними буквами; фішки для звуко-складових моделей; зошити з навчання грамоти; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Фронтальне опитування

- Яке буквосполучення писали на минулому уроці?
- Який звук воно позначає на письмі?
- Наведіть приклади слів з цим буквосполученням.

2 Гра «Впіймай звук»

Бджілка з джмеликом літали,
Бджілка з джмеликом дзижчали:
— Джду! Дззу!
— Джду! Дззу!

3 Складання речень з опорними словами

Який?	Хто?	Що робить?
	джміль бджола джин	

4 Звуко-буквений аналіз слова *джин*

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Відгадування загадки

З-під глибини біжить водичка,
Але це не озерце,
Не струмок, не річка.
А цілюще... (*джерельце*).

— Що таке *джерельце*?

2 Слухання тексту «Джерельце»

В одному місті жила Людина, що ніколи не усміхалася... І якось на головній площі міста пробилось мале Джерельце.

— Геть замурувати його! — звеліла Людина, яка ніколи не усміхалася. Звеліла — й з'явився на площі Каток. Товстим шаром він забив Джерельце.

А неспокійне Джерельце прорвалося до сонця — чисте, студене. Побачила те Джерельце весела Людина. Зраділа і каже:

— Давайте Водограй влаштуємо.

Усі очі розплющили: а й справді!

Відтоді на площі дзвенить музика ясного Водограю, веселкою сонячною переливається. Людей звеселяє.

За Ю. Ярмишем

— Що зробила з джерельцем Людина, що ніколи не усміхалася?

— Що зробила весела Людина?

— Як ви розумієте вислів: «Влаштували Водограй»?

— Яка Людина вам сподобалась? Чому?

» Фізкультхвилинка

Трава низенька-низенька,
Дерева високі-високі,
Вітер дерева колише, гойдає,
Птахи летять, відлітають,
А діти тихенько за парти сідають.

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ви будете писати слова з буквсполученням *дж*, списувати речення з друкованого шрифту, усно переказувати текст. А також з'ясуємо, для чого потрібні джерела.

V. Вивчення нового матеріалу. Робота в зошиті (с. 46)

1 Опрацювання тексту «Джерело»

1) Самостійне читання

— Скільки речень у тексті?

— Чому ці речення можна назвати текстом?

2) Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання

- Де джерело? Яка вода у ньому?
- Чим корисні джмелі?
- Чого вчить текст?
- Зачитайте речення, які підходять до малюнка.

3) Усний переказ тексту**» Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика)**

Руки на парти, пальці в кулак,
Зробимо вправу ми, дітоньки, так:
Пальці стискаємо і розтискаємо,
Мов пластилін розминаємо.
Будемо вправу з вами кінчати.
Буде тепер нам легше писати.

2 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма**» Правила сидіння за партою**

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розглядання плаката.)*

» Розміщення зошита на парті

— Розгорніть сторінку зошита, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

» Як тримати ручку під час письма

Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

3 Списування тексту з друкованого шрифту**4 Перевірка написаного****VI. Підсумок уроку**

- Про що говорили на уроці?
- Чому необхідно доглядати за джерелами?
- Закінчить речення: «З джерела починається...».

УРОК 203

Тема. Апостроф. Графічна роль апострофа в українській мові

Мета: ознайомити учнів зі знаком «апостроф»; навчати їх читати слова з апострофом; виробляти уміння складати звукові моделі; розвивати пізнавальну активність школярів; виховувати уважність, чуйність, доброту.

Обладнання: схеми звуко-складових моделей; фішки; кросворд; предметні малюнки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Любі хлопчики й дівчатка!
Шкільний дзвоник вже лунає,
До роботи всіх скликає.

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

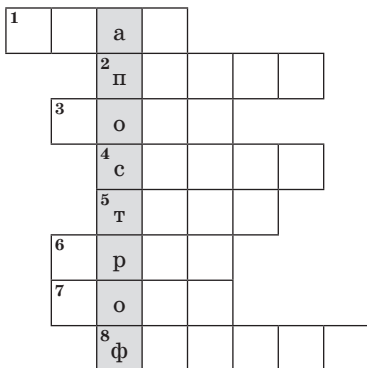
На дошці записані розділові знаки: (.) , ! ?

- Назвіть розділові знаки.
- Які з них ставляться в кінці речення?
- Подумайте і поставте потрібний розділовий знак.

*Мама купила нову іграшку
До якого уроку ви приготувалися
Як гарно в лісі*

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні ви ознайомитесь із новим знаком, а його назву ви прочитаєте, розгадавши кросворд.

- 1) Увесь колючий,
Непосидючий.
Коли лякається,
Клубочком згортається. (*Їжак*)
- 2) Гуркотить, стукотить,
Немов сто коней біжить. (*Поїзд*)
- 3) Уночі гуляє,
Вдень спочиває.
Має круглі очі,
Бачить серед ночі. (*Сова*)
- 4) Горить, палає,
Втоми не знає. (*Сонце*)

- 5) Очима бачиш,
Руками не візьмеш. (*Тінь*)
- 6) Маленький, чепурненький,
Крізь землю пройшов,
Червону шапочку знайшов. (*Гриб*)
- 7) Сірий, зубастий,
Полям гуляє,
Звірів лякає. (*Вовк*)
- 8) Фіолетова, рожева, біла, синя
Квітка ця.
А яка вона духмяна,
Як піднести до лиця. (*Фіалка*)

— Отже, сьогодні ви читатимете слова з апострофом, складатимете звукові моделі. Разом поміркуємо і розкриємо значення сім'ї в житті кожної людини.

► Фізкультхвилинка

Що ж, мабуть, прийшла пора
Трохи відпочити,
Я вас хочу на зарядку,
Друзі, запросити.

Руки вгору піднімаєм,
Швидко вниз їх опускаєм.
Нахил вправо, нахил вліво —
Повторімо знову вміло.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Повідомлення вчителя

— В українській мові знак апостроф вказує на роздільну вимову в словах.

2 Гра «Впіймай слово»

Учні плескають у долоні, почувши слово з апострофом.
М'яч, буряк, п'ять, б'ють, бюро, пір'я, рядок.

3 Ознайомлення з написанням апострофа

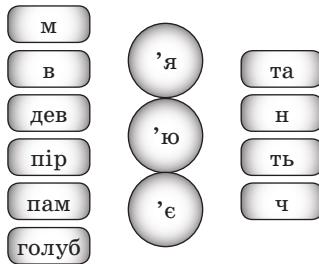
Я такий же, як знак розділовий,
І відомий шкільній дівчорі.
Дуже схожий я на кому
І пишусь не внизу, а вгорі.

Учитель дописує апостроф у рядочок розділових знаків.

4 Звуковий аналіз слів *м'яч, п'є, в'ють*

- Назвіть приголосні, що стоять перед апострофом.
- Які звуки позначають букви *я, ю, є*?

5 Читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом

6 Висновок

Апостроф

Роздільна вимова	після твердих приголосних	я — [йа] ю — [йю] є — [йє] і — [йі]
------------------	---------------------------	--

► Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Оченята роблять вправи:
 Вліво, вправо, вліво, вправо.
 Потім вгору, потім вниз
 Оченятами дивись!

Рухи очима вліво-вправо, вгору-вниз протягом 2 хв.

V. Робота за Букварем (с. 132)

1 Робота над словами з апострофом

1) Читання слів хором, «ланцюжком»

2) Вибіркове читання

— Прочитайте:

- слова написані з великої літери, поясніть її вживання;
- слова, що означають кількість предметів;
- слова, що означають дію.

2 Розглядування малюнка

- Кого ви бачите на малюнку?
- Як їх можна назвати одним словом?
- Складіть речення за малюнком.

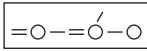
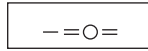
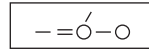
3 Звуко-буквений аналіз слова *сім’я*

4 Читання заклички

- Назвіть слова з буквою *я*.
- У якому слові вона позначає два звуки? Чому?

5 Вивчення заклички напам'ять**VI. Підсумок уроку**

- З яким знаком ви ознайомилися?
- Що ви про нього дізналися?
- З'єднайте звукову модель з відповідним словом.

М'ята*Пір'іна**Б'ють*

- Закінчіть речення: «Сім'я — це...»

Л. М. Воронова**УРОК 204 (ПИСЬМО)**

Тема. Письмо слів з апострофом. Звуко-буквений аналіз слів з апострофом

Мета: вчити учнів правильно поєднувати букви у словах з апострофом, промовляти ці слова; закріплювати вміння виконувати звуковий аналіз слів; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати почуття взаємодопомоги, взаємоповаги у своїй родині, бажання підтримувати одне одного.

Обладнання: малюнки (хом'як, в'юн); фішки для звукових моделей; зошити з навчання грамоти; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1 Слухання вірша**

Один знак у алфавіті жив
Із буквами завжди дружив.
Аж поки якимось буква «Я»
Сказала: «Геть від нас!
Бо алфавіт — це букв сім'я,
Нас 33 якраз!
А ти — не буква, просто знак,
Ти нам чужий, не рідний,
Знай!»
Почув наш знак такі слова,
Вмить закрутилась голова.

Ніколи ще таких образ
Не чув він у житті.
Заплакав він, схопився враз —
І ось уже в путі.
Та що тут сталося! Хоч плач:
У малюків зник раптом м'яч.
Саме подвір'я зникло теж,
І м'ята, й бур'янець.
І на вечерю щось не те:
Без м'яса холодець!
А курка?! Відолашний птах:
Немає пір'я! Просто жах!

- Які слова зникли? Чому?

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми працюватимемо над вимовою слів з апострофом, будемо вчитися правильно їх писати. З'ясуємо, хто може бути членом родини і як вони повинні ставитися одне до одного.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Гра «Впіймай слово»

Почувши слово, в якому пишеться апостроф, учні плескають у долоні.

Соловейко, пам'ять, зяблик, здоров'я, солов'ї, малятко, реп'ях, подвір'я, свято, пір'я.

2 Робота в зошиті (с. 47)

3 Відгадування загадки

Це який дивак знадвору
Носить здобич у «комору»
Не на спині у мішку,
А сховавши за щоку? (*Хом'як*)

— Хто ж такий хом'як?

Хом'як — гризун-хижак, шкідник польових і городніх культур, запаси кормів якого восени досягають 20 кг.

4 Звуковий аналіз слів *хом'як, п'ять*

— Що ви можете сказати про кількість звуків і букв у слові-відгадці?

— Чому їх кількість різна?

— Що зображено на малюнку поруч з хом'ячком?

— Складіть речення, використовуючи обидва слова.

— Назвіть кількість букв у слові *п'ять*.

— Чи буде кількість звуків відрізнятися від кількості букв?

— Доведіть це, побудувавши звукову модель слова.

— Пригадайте, назва якого числа теж пишеться з апострофом.

— Пригадайте, що ви знаєте про апостроф?

► Фізкультхвилинка

Хто ж там, хто вже так стомився
І наліво нахилився?
Треба дружно всім нам встати.
Фізкультхвилинку розпочати.
Руки вгору, руки вниз
На сусідів подивись.
І зроби чотири кроки.
Вище руки підніміть
І спокійно опустіть.

5 Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як розміщувати зошит і тримати ручку під час письма

▶ Правила сидіння за партою

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. *(Розглядання плаката.)*

▶ Розміщення зошита на парті

— Розгорніть зошит, покладіть перед собою, лівою рукою притримуйте його. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

▶ Як тримати ручку під час письма

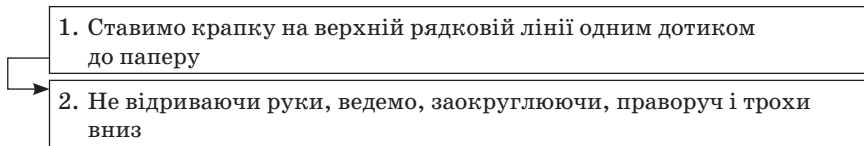
— Візьміть ручку в праву руку. Підніміть її, ставлячи лікоть на парту. Ручку тримайте тільки трьома пальцями — великим, вказівним, середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини вказівного пальця від кінця ручки. *(Учитель звертає особливу увагу на ліворуких дітей.)*

6 Виконання графічних вправ

7 Демонстрація і пояснення написання слів з апострофом на дошці

— Апостроф — знак, схожий на кому, пишеться на верхній рядковій лінії. Апостроф складається з двох елементів: крапки й короткої заокругленої лінії.

Алгоритм написання апострофа

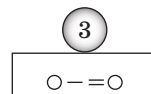
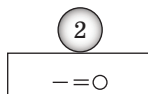
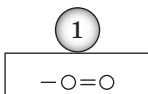

— Пишемо під рахунок: *раз, два.*

Апостроф ставлять одразу після написання букви, після якої він ставиться. Наступна буква пишеться окремо від попередньої.

8 Письмо слова *л'є*

— Назвіть номер звукової моделі слова *л'є*.

9 Письмо слова б'є

— Кінцівкою якої приказки є слово б'є?

Осінь збирає, а весна...

Блискавка в сухе дерево...

Удар забувається, слово...

10 Письмо слова в'юн

— Хто такий в'юн?

В'юн — невеличка прісноводна риба, яка зустрічається в заболочених стоячих водоймах.

» Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика)

Грає Мурчик на баяні,
Зайчик наш — на барабані,
А ведмедик на трубі
Грає весело тобі.
Будеш нам допомагати —
Будемо всі разом грати.

Діти імітують гру на різних музичних інструментах.

» Вивчення лічилки

В'юн, хом'як, пір'іна, в'ється —
Знак в них апострофом зоветься.

11 Письмо слова п'ять**» Гра «Я знаю п'ять слів»**

Учень отримує м'яч, ударяє його об підлогу і називає слова з апострофом.

12 Обведення і списування рукописного тексту за зразком

— Знайдіть помилку в графічній моделі першого речення.

_____ .

V. Розвиток мовлення**1 Бесіда**

— Про кого говориться у першому реченні?

— Що вони робили?

— Про кого говориться у другому реченні?

— Що робила мама?

— Розшифруйте і прочитайте речення «*Мама, тато і Дем'ян — 7 'я*».

— Як інакше можна назвати *сім'ю*?

2 Слухання вірша

Сім'я вечеряє в саду...
 Я так люблю це уявляти,
 Як в тихім смерку біля хати
 Сім'я вечеряє в саду.
 Весела мати, дітлашня,
 Смаглявий батько — щойно з поля.
 І дід з бабусею — рідня.
 І замовкає гамір дня,
 Й парує в місці бараболя.

— Хто ще може бути членом родини?

VI. Підсумок уроку

— Що ж то за знак є у нашій мові, що пишеться вгорі та на кому схожий?

— Що ви знаєте про апостроф?

» Гра «Мікрофон по колу»

— Назвіть слова з апострофом, що згадувалися на уроці?

— Як інакше можна назвати сім'ю?

— Які стосунки мають бути між членами родини?

Г. А. Шевчук

УРОК 205 (ЧИТАННЯ)

Тема. Закріплення вимови слів з апострофом. Робота над прислів'ям

Мета: закріплювати навички вимови і читання слів з апострофом; удосконалювати вміння виконувати звуко-буквений аналіз; розвивати пізнавальну активність, мовлення школярів; виховувати любов до птахів, бажання їм допомагати.

Обладнання: предметні малюнки з серії «Птахи»; кросворд; складова таблиця; фішки для звукових моделей; плакат «Гімнастика для очей».

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу**1 Фронтальне опитування****1) Гра «Назви звук»**

Учитель демонструє букву, учні називають звук, який вона позначає на письмі.

2) Гра «Покажи букву»

- Що не позначає звука;
- що завжди позначає м'який приголосний;
- що позначають два звуки;
- що завжди позначають два звуки.

3) Гра «Впиймай слово»

— Коли букви *я, ю, є* позначають два звуки?

Цвях, прислів'я, юшка, зв'язала, людина, поїзд, морквяний, подвір'я, свято, єнот, солов'ї, синє, ялинка.

2 Читання складової таблиці

	я	ю	є	ї
п'				
в'				
б'				
м'				

3 Читання та порівняння вимови слів з апострофом і без нього

Ряд — бур'ян

буря — пір'я

буряк — подвір'я

духмяний — м'ята

4 Повторення веснянки, вивченої на уроці читання**III. Мотивація навчальної діяльності**

— Відгадайте загадку.

Серед усіх птахів землі
Нас легко упізнати,
Сіренькі, правда, ми й малі,
Ідеш — не помічаєш.

А спів почуєш у гаї —
Зупинишся і скажеш:
— В гаю співають... (солов'ї).
Їх голос кожен полюбляє.

— Знайдіть солов'я серед птахів, зображених на малюнках.

— Що ще вам відомо про цю співучу пташку?

— Від слова *соловей* утворіть зменшуване поетичне слово.

► Фізкультхвилинка

Руки в сторону та вгору —
На носочки піднялись.
Підніміть голівку вгору
Й на долоньки подивіться.

Руки в сторони розводим,
 Опускаєм плавно вниз,
 Присідати ми почнемо,
 Добре ноги розімнемо.
 Ось розминці вже кінець.
 Хто ж старався — молодець.

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні, виконуючи різні завдання, ви будете розвивати читальські навички. Разом попрацюємо над прислів'ями, а також ви поповните свої знання про птахів.

V. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 133)

1 Робота над віршем «Ой, ти, соловейку»

1) Читання вірша вчителем

— Що цікавого ви помітили в будові вірша?

2) Словникова робота

- *Вир'їчко* — вирій, теплі краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи.
- *Крига* — лід на річці.

3) Самостійне читання вірша учнями

4) Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання

- Звідки прилетів соловейко?
- Чому він — рання пташка?
- Хто говорить з соловейком?
- Знайти і зачитати слова автора, соловейка.

» Фізкультхвилинка (гімнастика для очей за плакатом)

А тепер нове завдання —
 Оченятам тренування:
 Раз — дивлюсь удалечінь.
 (*Протягом 30 с дивитись на об'єкт удалині.*)
 Два — в долоньці відпочинь.
 (*Перевести погляд на долоньку.*)

Вправа повторюється 20 разів.

5) Робота в парах. Читання за особами

2 Читання прислів'їв. Пояснення їх змісту

1) Замініть слово *красна* близьким за значенням

2) Гра «Прочитай з першого погляду»

— Прочитайте слова з відсутніми літерами (слова взяті з прислів'їв).

кр..сн..

л..д..н..

сл..зк..

р..нн..

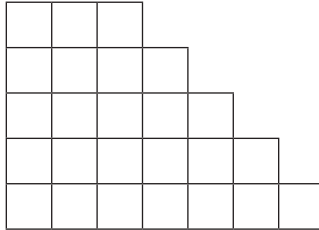
3) Звуко-буквений аналіз слів *пір'я, п'ють*

VI. Підсумок уроку

- Для чого у мові потрібний апостроф?
- Які прислів'я запам'ятали?

» Гра «Спустіться з гірки»

— Впишіть у порожні клітинки слова, щоб утворилася гірка слів: *солов'ї, п'є, сім'я, хлоп'я, ім'я*.

- Які птахи допомогли утворити гірку слів?
- Що вам про них відомо?

Г. А. Шевчук

УРОК 206 (ПИСЬМО)

Тема. Письмо слів з апострофом. Коментоване письмо. Списування з друкованого шрифту

Мета: закріплювати вміння учнів писати слова з апострофом, зіставляти кількість звуків і букв у таких словах; вчити учнів коментувати написане, аналізувати, робити висновки; продовжувати роботу над списуванням тексту; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати в дітей охайність, інтерес до навчання.

Обладнання: малюнок вази з квітами; робочі зошити в косу лінію; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Слухання вірша

Вчили кому, вчили крапку,
Й про тире вже знає всяк.
Ось про знак новий дізнались,
І без нього вже ніяк.

Буде м'яч і буде м'ята,
 Буде дев'ять, буде п'ять,
 Буде п'ятниця, хлоп'ята...
 Тож про нього не забувайте,
 Де потрібно ставте ви.
 Лиш спочатку пригадайте
 І його мені назвіть.

— Що ж це за такий цікавий знак?

2 Гра «Найуважніший»

— Назвіть слова з вірша, що вживаються з апострофом.

3 Гра «Мікрофон по колу»

Передаючи мікрофон, учні називають слова з апострофом.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ви будете вчитися писати слова з апострофом, складати і записувати речення, утворювати прислів'я, відгадувати загадки, списувати речення з друкованого шрифту. Щоб виконати всі ці завдання, вам потрібно бути спостережливими, уважними, активно мислити.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Робота за малюнком

— Що ви бачите на малюнку?

— Які квіти стоять у вазі?

— Порахуйте, скільки їх.

— Складіть речення зі словосполученням «п'ять троянд».

— Запишіть речення в зошит. (*Один учень працює біля дошки.*)

— Поміркуйте, звідки з'явилися квіти у вазі?

— Прочитайте слова.

Мама, донька, син, п'ять, троянд, поставила, у, вазу.

— З поданими словами складіть речення.

» Фізкультхвилинка

Станем струнко! Руки в боки!

Пострибаєм, як сороки,

Як сороки-білобоки —

Стрибу-стрибу! Скоки-скоки!

А тепер, як жабенята,

Хочем трохи пострибати.

Ква-ква-ква! Ква-ква-ква!

Щоб спочила голова.

2 Вибірковий диктант. Коментоване письмо

— Запишіть лише слова з апострофом.

Б'є, ряд, м'який, буряк, буря, бур'ян, в'язати, свято, малюю, п'ю.

3 Творча робота «Продовж прислів'я»

Здоров'я маємо — не дбаємо, Сім п'ятниць Добро довго пам'ятатиметься,	на тиждень а лихо ще довше. а втративши — плачемо.
---	--

- Прочитайте утворені прислів'я.
- Поясніть, як ви їх розумієте.
- Назвіть слова з апострофом.
- Запишіть одне прислів'я за вибором.

4 Відгадування загадок. Запис слів-відгадок

• Б'ють не плаче, вгору скаче,
І ніхто йому, одначе,
Не сказав хоч раз «пробач»,
Бо на те і є він... (<i>м'яч</i>). • На прополді кукурудзи
Обігнав Михайлик друзів,
Перевиконавши план.
Де стояла качаниста,
Відтепер там чисто, чисто,
Та залишився... (<i>бур'ян</i>). | <ul style="list-style-type: none"> • Молоток — гах,
Забив у дошку... (<i>цвях</i>). • Мама, тато, дід, бабуся —
Всіх назву, не помилюся.
Старший братик і сестричка —
В нас сімейка невеличка.
Не спиняйте, бо зіб'юся.
Мама, тато, дід, бабуся,
Старший брат, сестра і я
Отака у нас... (<i>сім'я</i>). |
|--|--|
- Яке слово-відгадка пишеться без апострофа?
 - Якому слову з апострофом відповідає подана звукова модель?

- о - = о́ -

» Фізкультхвилинка

Ми писали, ми трудилися — Наші руки вже втомилися. А щоб краще нам писати, Варто пальці розім'яти.	Руки кілька раз струснемо І писати знов почнемо. Відпочивши, дружно враз Працювать почав наш клас.
---	---

5 Хвилинка-розминка «Добери слово»

<i>М'який...</i> <i>дерев'яне...</i> <i>солов'їний...</i>	<i>м'ята...</i> <i>сім'я...</i> <i>пір'їна...</i>
---	---

(Хліб, ліжка, спів, пахуча, велика, легенька)

6 Списування речення з друкованого шрифту: Мар'яна нарвала м'яти**V. Підсумок уроку**

- Про що говорили на уроці?

— Утворіть нове слово з апострофом.

Дерево — дерев'яний,

солома — ...,

соловей — ...,

трава — ...

— Відгадайте ребуси.

Я (В'яз)

7'я (Сім'я)

— Скільки звуків позначає в цих словах буква я?

Л. М. Воронова

УРОК 207 (ЧИТАННЯ)

Тема. Удосконалення навичок читання тексту. Ознайомлення з творчістю українського поета Т. Г. Шевченка

Мета: ознайомити учнів з творчістю українського поета Т. Г. Шевченка; удосконалювати навички читання зв'язних текстів, віршів; працювати над виразністю читання віршованих текстів; розвивати пізнавальну активність школярів, усне мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати любов до рідної природи, інтерес до творчості поета.

Обладнання: портрет Т. Г. Шевченка; «Кобзар» Т. Г. Шевченка; малюнок хмаринки з буквами; окремі видання творів для дітей.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок.

Починаємо урок.

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

— Завітала до нас незвичайна хмаринка. З собою принесла літери.

На дошці — малюнок хмаринки з літерами *е, я, з, ф, н, щ, ш, а, ч, ю, к, о, в*.

— Назвіть і покажіть їх.

— А тепер я буду швидко показувати літери, ви повинні уважно стежити за ними, щоб прочитати слово.

— Яке слово ви прочитали?

- Хто такий Шевченко?
- Пригадайте, як його звали?
- А що вам відомо про поета?

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ви поглибите свої знання про життєвий і творчий шлях Т. Г. Шевченка. Разом попрацюємо над інтонаційним читанням віршів поета і будемо вчитися сприймати красу рідної природи.

IV. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 134)

1 Вступне слово вчителя

— Діти, майже два сторіччя тому народився в селі Моринцях, що на Черкащині, хлопчик Тарас. (*На дошці — портрет Т. Г. Шевченка.*)

Рано померли його батьки, і на долю сироти випали тяжкі поневіряння.

Однак ніякі біди не зламали світлу душу Тараса.

Хлопчик рано навчився читати, усім серцем тягнувся до знань, до науки, до правди. Понад усе він любив рідне село, народну пісню, красу Батьківщини-України.

Саме з цієї любові народився наш найулюбленіший, найвеличніший поет — Тарас Шевченко.

Тарас Григорович Шевченко написав багато чудових творів, які увійшли до відомої в усьому світі книжки.

2 Гра «Розшифруйте слово»

— У рядку закресліть однакові літери — і ви прочитаєте назву книжки Т. Г. Шевченка.

л у к м о е б у з е а л р м

— Так як називалася книга Т. Г. Шевченка?

— Яке з поданих слів є родичем до слова *кобзар*?

коза коса кобра кобза

3 «Словничок-сундучок»

Кобза — струнний щипковий музичний інструмент.

4 Продовження розповіді вчителя

— Коли Тарас був малий, він любив слухати пісні про народ, його життя. Ці пісні співали дідусі і грали на кобзі. Їх називали *кобзарями*. А Шевченко писав вірші про народ, і тому назвав свою книгу «Кобзар».

Вітер віє-повіває,
по полю гуляє.
На могилі кобзар сидить
та на кобзі грає.

» Фізкультхвилинка (музична)

V. Робота за Букварем (с. 134–135)

1 **Бесіда за ілюстрацією**

- Кого ви бачите на малюнку?
- Що робить малий Тарас?
- Які часи зображені? Чому ви так вважаєте?

2 **Робота над текстом**

1) Читання тексту вчителем

- Коли почав писати і малювати Тарас Шевченко?

2) Читання тексту учнями

3) Відтворення змісту прочитаного

- Що оспівував поет у своїх віршах?
- До чого він закликав?

3 **Розвиток читацьких навичок**

1) Гра «Відшукай речення за початком»

Учитель читає речення, зупиняється, учні знаходять і дочитують його.

2) Гра «Небо-земля»

За командою «Небо!» припинити читати і помітити очима те місце, де застала команда, а очі підняти догори і відірвати від тексту. За командою «Земля» продовжувати читати від поміченого місця.

3) Гра «Відшукай»

Учитель називає слово, а учні знаходять і зачитують з ним речення.

4 **Опрацювання вірша «Тече вода із-за гаю...»**

1) Читання вірша вчителем

- Про кого цей вірш?

2) Словникова робота

<i>хлюпочуться</i>	<i>качуром</i>
<i>качаточка</i>	<i>осокою</i>

- Значення якого слова вам незрозуміле?

3) Самостійне читання вірша учнями

4) Відтворення змісту прочитаного

- Де тече вода?

- Що роблять качаточка?
- Хто за ними впливає?
- Що робить качечка?
- Як одним словом можна назвати качечку, качура, качаточок?

5) Гра «Знайди помилку»

Учитель читає вірш, припускаючись помилок, учні уважно слухають і виправляють.

6) Виразне читання вірша

5 Перегляд виставки книжок з творами Т. Г. Шевченка

VI. Підсумок уроку

- Про кого говорили на уроці?
- Що нового ви про нього дізналися?
- Як називається збірка творів Т. Г. Шевченка?

У вікні любисток, на підлозі м'ята,
У простій оправі — книга серед книг.
Наче щедре сонце оселилось в хаті,
Як велике щастя, стало на поріг!
Мудра, світла книга — то «Кобзар» Тараса,
На столі, як свято, білий коровай.
І пішло повір'я з прадідського часу:
Як «Кобзар» у хаті — буде щастя, знай!

Л. М. Воронова

УРОК 208 (ПИСЬМО)

Тема. Закріплення знань про вивчені буки та звуки. Списування з друкованого тексту

Мета: закріплювати знання про вивчені букви та звуки, вміння списувати з друкованого тексту; удосконалювати вміння роботи звуковий аналіз слів; розвивати увагу, пам'ять, усне зв'язне мовлення; виховувати інтерес до навчання, бажання завжди прийти на допомогу.

Обладнання: малюнок казкового містечка з персонажами казок; малюнки (пряник, цукерки, торт, мед) та звуко-складові схеми до цих слів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Письмо за розкладом, малята.
Підготувався кожен з вас?

На партах зошит, ручка, також
Є олівець простий, Буквар.
Чудово. Тож розпочинаєм
І в казку з радістю рушаєм.

Розповідь учителя.

— Багато років тому існувала чудова країна народних казок. Різні українські казки мешкали в ній. Кожний твір мав своє місце, свою територію. Ніхто нікому не заважав, не набридав. Казкові герої з повагою ставилися одне до одного, ходили в гості, але завжди поверталися назад. Та злий чаклун вирішив пожартувати. Одного разу, коли герої відвідували своїх приятелів, він напустив на країну незвичайний сон. Незвичайний тому, що герої спали лише декілька хвилин, але за цей час встигли забути геть усе: хто вони, з якої казки і як повернутися додому. Ось погляньте, скільки їх — казкових героїв.

На дошці — малюнок казкового містечка з героями різних казок.

II. Основна частина

1 Повторення вивчених букв

— А ось і перший герой. Хто він?

— Назвіть казки, у яких вовк є головним героєм.

— З якої казки саме цей вовк, ви дізнаєтеся, коли відкриєте конверт, що є в нього. Та спочатку потрібно впізнати букви.

На дошці — великі літери в дзеркальному відображенні, учні впізнають літери та називають їх.

— Ось і відкриваємо конверт (*учитель читає*):

Дуже рибки я схотів. Тож лисичку попросив:

Навчи, кумонько, мене, вік пам'ятатиму тебе. (*«Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат»*)

— З якої казки наш вовчик? Чи справді лисичка навчила вовчика ловити рибку?

2 Самостійне добирання слів. Звуко-складовий аналіз

Хоч у нього й шуба є,
Та, як холод настає,
Він не їсть тоді, не п'є,
І не ходить, не гуляє,
А у лігво спать лягає.

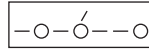
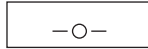
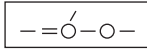
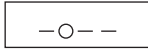
— Щоб дізнатися, з якої казки наш герой, подивіться на букви та пригадайте назви ласощів, що починаються з них, бо ці ласощі любить ведмедик.

(Пряник, цукерки, торт, мед)

На дошці вчитель виставляє малюнки із зображеними ласощами.

— З'єднайте малюнки з відповідними звуковими моделями.

— Відкриваємо конверт.

В м'яку домівку я останнім вліз.

Та затриматися там не встиг. («Рукавичка»)

— Як називається казка?

— Чому ведмідь не встиг затриматися в рукавичці?

► Фізкультхвилинка

Пташка високо літає,
Зайчик високо стрибає.
Тихо лис десь пробіжить.
Їжачок в траві сидить.
Десь в барлозі спить ведмідь
Всіх звіряток цих любить.

3 Розвиток мовлення. Розглядання малюнка (зошит, с. 48)

— Аж ось і лисичка-сестричка. «Впіймайте» назву казки, персонажем якої є лисичка.

«Колосок», «Коза-дереза», «Курочка ряба», «Семеро козенят», «Солом'яний бичок».

— А от з якої казки наша лисичка, ви дізнаєтесь, виконавши таке завдання.

— Розгляньте малюнок у зошиті на сторінці 48.

— Кого ви бачите на малюнку?

— Що робить дівчинка?

— У якому класі вона навчається?

— Чому ви так уважаєте?

— Дайте ім'я дівчинці.

— Що ви про неї можете сказати?

— Складіть речення за малюнком.

— Відкриваємо конверт.

Частував мене приятель з глечика вузького.

Не чекала я такого, від нього, рідненького.

(«Лисичка та Журавель»)

— З якої казки наша лисичка?

4 Робота над віршем «Чому я весела?»

— А ось і мишенятко. З якої ж воно казки загубилось? Та спочатку виконаємо завдання.

1) Читання вірша сильними учнями

— Хто, на вашу думку, є автором вірша?

2) Повторне читання вірша**3) Відтворення змісту прочитаного**

— Хто хвалив дівчинку?

— За що її хвалила мама?

— За що хвалив тато?

— Що ж потрібно, щоб мати гарний настрій?

— Відкриваємо конверт.

Братик є у мене рідний.

Півник нас образив, бідних. («Колосок»)

— Як звуть мишенят? З якої вони казки?

— Чомк півник їх образив?

►► Фізкультхвилинка

Рано півник уставав,
Голосок свій подавав.
Ку-ку-ріку, ку-ку-ріку.
Раз знайшов він колосок
І поклав його в мішок.
До млина із ним пішов
І на борошно змолов.
І щоранку залюбки
Випікав він пиріжки.
Ой, які ж вони смачні,
І рум'яні, й запашні!

5 Списування з друкованого шрифту

— А ось іще маленьке звірятко, а звуть його... (козенятко).

— Утворіть словосполучення: козеня (яке?)...

— Відкриваємо конверт.

Ми і мама — разом вісім,
І рядків у вірші стільки ж.
Нашу казку ви назвіть.
Вірш у зошит запишіть.

— З якої казки козенятко?

— Яке завдання воно вам пропонує?

6 Перевірка виконання роботи

III. Заключна частина.....

- Назвіть казки, героїв яких ми зустрічали сьогодні.
- Скількох зачарованих персонажів вам вдалося врятувати?
- Отже, у країні Казок лад, а щоб лад був у вас, потрібно...

» Гра «Мікрофон по колу» (учні висловлюють свої думки)

Г. А. Шевчук

УРОК 209 (ЧИТАННЯ)

Тема. Ознайомлення з творчістю українського письменника І. Я. Франка. Опрацювання уривка казки «Ріпка»

Мета: ознайомити учнів з творчістю українського письменника І. Я. Франка; формувати вміння правильно, виразно, свідомо читати, давати повні відповіді на запитання, переказувати казку; розвивати пізнавальну активність школярів, усне мовлення; збагачувати їх словниковий запас; виховувати інтерес до творчості письменника.

Обладнання: портрет І. Я. Франка; малюнки кульок з буквами.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу**1 Фронтальне опитування**

- З творчістю якого поета ви ознайомилися на минулому уроці?
- Коли розпочав свою творчу діяльність Т. Г. Шевченко?
- Що оспівував поет у своїх творах?
- До чого він закликав?
- Як називається збірка творів Т. Г. Шевченка?
- Кого називали кобзарями?

2 Гра «Знайди пару»

— Відтворіть вірш Т. Г. Шевченка, поєднавши слова лівого та правого стовпчиків.

<i>Сонце</i>	<i>чорніють</i>
<i>Гори</i>	<i>німіє</i>
<i>Пташечка</i>	<i>заходить</i>
<i>Поле</i>	<i>тихне</i>

3 Хвилинка поезії

Підготовлені учні читають вірші Т. Г. Шевченка.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів**» Робота в парах**

— «Приведіть» кожному кульку на відповідне місце і прочитайте слово.

На дошці — малюнок кульок з буквами *i, k, p, a, n* та одна велика кулька з буквами *k, f, a, n, p, o*, ниточки від кульок ведуть до певної клітинки.

- Яке слово у вас утворилось?
- Що таке ріпка?
- Хто написав казку «Ріпка»?

» Фізкультхвилинка

Станем струнко! Руки в боки!	А тепер, як жабенята,
Пострибаєм, як сороки,	Хочем трохи пострибати.
Як сороки білобоки —	Ква-ква-ква! Ква-ква-ква!
Стрибу-стрибу! Скоки-скоки!	Щоб спочила голова.

IV. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні ви ознайомитеся з казкою «Ріпка» в обробці видатного українського письменника, прізвище якого ви прочитаєте ще на одній кульці (*читання за стрілочками*).

- Назвіть автора казки «Ріпка».
- На уроці вам потрібно бути уважними, старанними, щоб потім взяти участь в інсценізації казки.

V. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 136)**1 Вступне слово вчителя**

— Іван Франко народився в сім'ї коваля. Ріс хлопчик роботящим, товариським. Він допомагав батькам по господарству, дуже любив природу.

Мама Івася любила українську пісню. Так з голосу матері хлопчик запам'ятав багато українських пісень. Серед своїх ровесників вирізнявся тим, що вмів все швидко робити: писати, читати, орієнтуватися в різних ситуаціях.

2 Робота над текстом «Іван Якович Франко»**1) Читання тексту**

— Що ще ви дізналися про І. Я. Франка?

2) «Словничок-сундучок»

- *Кузня* — майстерня, де обробляють метал куванням.
- *Коваль* — мастер, який кує метал і виготовляє з нього різні предмети, а також робітник, що підковує коней.

3) Читання слів до тексту

Письменник, кузня, коваль, селян, фарбований, життя, дитинство.

4) Самостійне читання тексту учнями**5) Відтворення змісту прочитаного**

- Хто такий І. Я. Франко?
- Де часто в дитинстві бував малий Іван?
- За чим спостерігав?
- Про що писав у своїх творах І. Я. Франко?
- Які з цих казок належать І. Я. Франку?

«Колобок», «Івасик-Телесик», «Ріпка», «Кіт у чоботях», «Коза-Дереза», «Червона Шапочка», «Фарбований лис».

» Фізкультхвилинка (музична)**VI. Продовження роботи за Букварем (с. 137)****» Робота над уривком казки «Ріпка»****1 Розповідь учителем початку казки «Ріпка»****2 Читання учнями уривка**

- Кого з героїв згадано в уривку?
- Хто ще прийде на допомогу дідові?
- Чим закінчується казка?
- Чого вона нас навчає?

3 Інсценізація казки**VII. Робота з дитячою книжкою «Фарбований лис»****1 Розглядування ілюстрації на с. 137**

- До якої казки цей малюнок?
- Чому ви так вважаєте?

2 Розглядування книжки**3 Слухання уривка казки, відтворення прослуханого****VIII. Підсумок уроку**

- З якими казками ви сьогодні ознайомилися?
- Назвіть їх автора.
- Доповніть речення, використовуючи слова, що є на дошці:
письменник, поет.

І. Я. Франко — великий український...

Т. Г. Шевченко — великий український...

УРОК 210 (ПИСЬМО)

Тема. Списування рукописних великих і малих літер українського алфавіту в зошит без друкованої основи. Навчальний диктант

Мета: удосконалювати навички письма рукописних літер у зошитах без друкованої основи; вчити першокласників писати під диктовку; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати в дітей охайність, старанність, інтерес до навчання, бажання допомагати одне одному.

Обладнання: зошити без друкованої основи; плакат «Правильно сиди під час письма»; сигнальні картки синього та червоного кольорів; картки з друкowanими та рукописними літерами; картки для роботи в парах.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Відгадування загадки

Біле поле, чорне насіння.
Хто його сіє, той розуміє.

- Про яке поле і насіння йдеться в загадці?
- Скільки таких «насінинок» в українській мові?

2 Гра «Зашифроване слово»

Щоб прочитати слово, потрібно в рядку закреслити однакові букви.

п з а і м в я а у п ш к і я ш

- Назвіть зашифроване слово.
- Чим відрізняється звук від букви?
- Якими бувають звуки?
- Як ви гадаєте, яких слів в українській мові більше — тих, що починаються з голосного, чи тих, що починаються з приголосного звука?
- Якими бувають букви?

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні ви працюватимете в зошитах без друкованої основи. Пригадаємо написання та поєднання великих і малих літер

українського алфавіту. Вас чекають різноманітні завдання: письмо під диктовку, складання речень. А у мене буде можливість ще раз перевірити, хто ж у нас найуважніший та найстаранніший учень.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Гра «Розпізнай літеру»

У кожного учня — дві картки: синій колір — рукописна літера, червоний — друкована.

Учитель демонструє картку з літерою, учні сигнальною картою визначають, що це за літера.

» Фізкультхвилинка

Руки вгору підіймаєм,
А тоді їх опускаєм,
А тоді скоріш, скоріш
Тупай, тупай веселіш.

2 Вправа «Знайди помилку»

На дошці написані рукописні літери: перший рядок — малі, в написанні яких допущено помилки, другий рядок — великі та малі, написані з дотриманням правил каліграфії.

- Що ви можете сказати про записані букви?
- У якому рядочку допущені помилки?
- Назвіть букви першого рядочка і поррахуйте, скільки помилок допущено у їх написанні.
- Знайдіть і виправте помилку.

3 Списування рукописних великих і малих букв

1) Бесіда

- Що ви можете сказати про букви другого рядочка? Назвіть їх.

Ось ідуть два чоловіки:
Той — малий, а той — великий.
Так і літери, як люди,
Можуть різні на зріст бути.

- Коли писатимете великі літери? Наведіть приклади слів.

Імена, міста і ріки —
Буква пишеться велика.

2) Списування великих рукописних літер

- Наведіть приклади імен, що починаються з букви, вказаної вчителем.

3) Списування рукописних малих літер

- Утворіть слова із записаних літер.

4 Навчальний диктант

— Прослухайте жартівливі віршики. Знайдіть помилку, виправте її і запишіть правильне слово.

- Котику Мурчику прикро було:
Булка від нього сховалась в душло.
- Лисичка знає на зубок
Смачненьку казку «*Колосок*».
- *Охав* автобус, віз пасажирів:
Вчених пташок та дресированих звірів.
- Ходить *капля* біля річки,
Витягає жаб з водички.
- Ми з братом лісники від роду —
Пиляли *палкою* колоду.
- Кинула шишку на мене зозуля,
В мене на лобі з'явилася *куля*.

— Зачитайте записані слова.

— Назвіть слова, у яких кількість звуків і букв не співпадає.

— Зі словами, що є назвами тварин, складіть речення.

Одне з речень учні записують під диктовку вчителя.

► Фізкультхвилинка

Ми писали, ми трудилися —
Наші руки вже втомилися.
А щоб краще нам писати,
Варто пальці розім'яти.

Руки кілька раз струснемо
І писати знов почнемо.
Відпочивши, дружно враз
Приступив до праці клас.

V. Розвиток мовлення**► Робота в парах**

На партах — картки з надрукованим текстом.

..асилько і ..ергій пішли до ..ічки. Хлопці ..упалися, ..овили рибку.

А потім зварили з ..иби ..ику.

— Прочитайте речення.

— Які з загублених букв слід писати великими? Чому?

— Чи можна ці речення назвати текстом? Чому?

— Доповніть текст своїми реченнями.

VI. Підсумок уроку

— Що ми бачимо і пишемо?

— А що ми чуємо і вимовляємо?

— Прослухайте вірш і назвіть слова, що різняться однією буквою.

Риба-кит живе у морі,
Кіт у хаті та коморі.
Кит у морі спить вночі.
Кіт ночує на печі.
Хоч не дружать кит і кіт,
Кит когу сказав:
— Привіт!

А. Камінчук

Л. М. Воронова

УРОК 211 (ЧИТАННЯ)

Тема. Леся Українка — видатна українська поетеса

Мета: ознайомити учнів із творчістю Лесі Українки; формувати вміння правильно, виразно, свідомо читати, давати повні відповіді на запитання; розвивати пізнавальну активність школярів, естетичні смаки, усне мовлення; збагачувати словниковий запас дітей; виховувати інтерес до творчості поетеси, любов до України, рідної мови, природи.

Обладнання: портрет Лесі Українки; фішки для звукових моделей; малюнки намистинок зі складами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

» Вступне слово учителя

— Діти, погляньте, як гарно навкруги! Повітря дихає весною, весело біжать струмки, верби викинули листочки, підняли ніжні голівки блакитні проліски і білі підсніжники. Барвінок стелиться до ніг оксамитовим зеленим килимом.

Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна,
Ніби дівчина в вінку!

— Яка зараз пора року?

— З ким порівнюється весна у вірші?

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Бесіда

— Як називається держава, у якій ми живемо?

- Як називається народ, що проживає в Україні?
- Кого називають українкою, українцем?

2 Слухання вірша-добавлянки

Ми — українці — велика родина.
 Мова і пісня у нас — солов'їна.
 Квітне в садочках червона калина.
 Рідна земля для нас всіх —... (Україна).

- З якої літери пишеться це слово? Чому?

3 Складання звукової моделі слова *Україна*

- Чи співпадає кількість звуків і букв у цьому слові? Чому?

4 Продовження бесіди

- Кого з відомих українських поетів чи письменників ви знаєте?
- Кого називають поетом, письменником?
- Продовжте речення: «*Він — письменник, вона —..., він — поет, вона —...*».

Встаньте, діти, посміхніться,
 Землі нашій поклоніться
 За щасливий день вчорашній
 І до сонця потягніться.

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

- Як ви вважаєте, чи легко бути поетом? Чому?
- Вірші писати важко, бо у поезії слова добираються так, щоб у кінці рядків вони звучали однаково чи подібно. Це створює особливу красу, мелодійність звучання.

Сьогодні ви ознайомитесь із життям і творчістю великої поетеси. Її прізвище ви прочитаєте на зібраних вами намистинках. Намистинки збирайте від меншої до більшої.

На дошці — малюнки намистинок різного розміру з написаними на них складами: *Ук, ін, ра, ка*.

- Назвіть прізвище поетеси.

V. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 138)

1 Вступне слово вчителя

— У місті Новоград-Волинському, на нашій українській землі, народилася хороша-прехороша дівчинка. Батьки назвали її Ларисою. Дівчинка росла. У 9 років вона написала свій перший вірш. Ларисине прізвище Косач. Та щоб усі знали, що дівчинка родом з України, Лесина мама — відома українська письменниця Олена Пчілка — порадила підписувати вірш ім'ям Лєся Українка.

Леся була зачарована українською природою, вона любила ліс, річку, поле, птахів, все живе, що було навколо неї, любила слухати розповіді старих людей про русалок. Дівчинка запам'ятала ці оповідання, а коли виросла, написала чудову казку «Лісова пісня». Розповідається в цій казці про лісову красуню Мавку та її друзів. Мавка живе в лісі, в дуплі старого дерева. Ліс для неї — рідний дім. Вона любить все в ньому: дерева, квіти, траву, пташок, тварин і казкових істот. А вони в свою чергу охороняють Мавку.

У батьків Лесі було шестеро дітей: два хлопчики та чотири дівчинки. Леся була другою дитиною в сім'ї і старшою серед дівчаток. А ще батьки Лесі виховували дівчинку-сирітку, до якої ставилися з теплотою і ніжністю.

Дуже часто Леся та її брати й сестри були гостями своїх сусідів — простих селян, охоче грали в українські народні ігри.

» Фізкультхвилинка (українська народна гра)

2 Розглядування ілюстрації

- Хто, на вашу думку, зображений на малюнку?
- Що з розповіді вчителя ви запам'ятали про Мавку?

3 Самостійне читання тексту «Леся Українка»

- Для кого Леся Українка написала багато віршів та казок?

4 Робота над віршем Лесі Українки «Он ярочки зелененькі...»

1) Читання вірша вчителем

2) «Сундучок-словничок»

- *Ярочки* — глибока довга западина, що виникла внаслідок вимивання ґрунту потоками води.
- *Перевиті* — переплетені.

3) Виразне читання вірша

» Фізкультхвилинка

VI. Повторення та закріплення матеріалу

1 Робота в парах

— Відтворіть вірш Лесі Українки, прочитавши його з останнього рядочка.

Пізній бо час.
Спи ж ти, малесенький,
Кинув до нас.
Промінь тихесенький
Місяць ясенесенький

2 **Бесіда**

- Що нагадує вам цей вірш?
- Пригадайте коліскові, які співала вам мама.

VII. Підсумок уроку

- Хто така Лариса Петрівна Косач?
- Чому вона підписувала вірші ім'ям Леся Українка?

Л. М. Воронова**УРОК 212 (ПИСЬМО)****Тема.** Виконання творчих письмових вправ. Письмо в зошиті без друкованої основи**Мета:** формувати навички письма в зошиті без друкованої основи, вчити списувати рукописний текст, писати під диктовку; розвивати увагу, зв'язне мовлення, мислення; виховувати в дітей охайність, старанність під час письма, бережливе ставлення до природи.**Обладнання:** предметні малюнки (човен, вовк, орел, собака, яблуко, їжак, акула); палички для лічби; абетка.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент**

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1** **Відгадування загадки з подальшим обговоренням**

Коли хочеш ти читати,
То мене повинен знати,
А коли мене не знаєш,
То нічого не вгадаєш. (*Абетка*)

- Як інакше можна назвати абетку?

Альбатрос питав акулу:
— А про азбуку ти чула?
— Азбука? — хвостом плескає,
Акулятко вже читає.

- Скільки букв у абетці?
- Назвіть букву, що не позначає звука.
- Чим відрізняється звук від букви?

2 Хвилинка-веселинка

- Дайте відповіді на жартівливі питання.
- Що стоїть посеред «землі»?
- Чим закінчується «літо» і починається «осінь»?
- Що ми чуємо на початку «уроку»?
- Що у «чоловіка» і «ворона» зустрічається двічі?

3 Гра «З'єднай предмет і букву»

На дошці — предметні малюнки: човен, вовк, орел, собака, яблуко, їжак, акула та букви: *ч, д, а, с, я, в, о, ї*.

- З'єднайте предмет і букву, з якої починається слово.
- Назвіть букви, що позначають голосні звуки.
- Назвіть букву, яка завжди позначає два звуки.
- Запишіть у зошит букви, що можуть позначати два звуки.

4 Звуко-буквений аналіз слів

Перша група виконує аналіз слова, що є назвою фрукта, друга — слова, що є назвою домашньої тварини, третя — слова, що є назвою птаха.

5 Перевірка виконання роботи**» Фізкультхвилинка**

Хто ж там,	Руки вгору, руки вниз
Хто вже так стомився	На сусідів подивись.
І наліво нахилився?	І зроби чотири кроки.
Треба дружно всім нам встати.	Вище руки підніміть
Фізкультхвилинку розпочати.	І спокійно опустіть.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні ви будете вчитися записувати рукописний текст у зошит без друкованої основи, писати під диктовку вивчені букви. Разом здійснимо уявну подорож до лісу і пригадаємо правила поведінки в ньому. Тож будьте уважними, активними, старанними й отримуйте насолоду від спілкування, від того, що кожен з вас вже так багато знає і вміє.

IV. Повторення та закріплення вивченого матеріалу**1 Буквений диктант**

О з б т В П є и ф У ч К ш

2 Гра «Склади букву»

- У кожного учня — три палички для лічби.
- Які букви можна скласти з трьох паличок?

— Запишіть ці букви в зошит рукописним шрифтом.

Н К И А П

3 Гра «Мікрофон по колу»

— Назвіть слово з записаною буквою.

4 Робота над текстом, поданим рукописним шрифтом

Олег і Катруся ходили у ліс. Катруся збирала малину. Олег шукав гриби. Хороше у лісі!

1) Читання тексту з подальшим обговоренням

— Про кого говориться в тексті?

— Що робили діти?

— Хто збирав малину? А хто шукав гриби?

— Який знак стоїть у кінці четвертого речення? Прочитайте його з відповідною інтонацією.

— Придумайте назву тексту.

2) Бесіда про правила поведінки в лісі

3) Списування тексту

4) Перевірка написаного

— Назвіть слова, написані з великої літери. Поясніть уживання великої літери в цих словах.

V. Підсумок уроку

— Продовжте речення.

- Звуки ми... і ...
- Букви ми... і ...
- Звуки бувають... і ...
- Букви бувають... і ...

— Використовуючи абетку, відгадайте слово.

Перша буква стоїть за буквою *о*, друга — за *п* («пе»), третя — перед *г* («ге»), четверта — після *д* («де»), п'ята — перед *о*, шоста — *ь* («м'який знак»).

— Чого в цьому слові більше — звуків чи букв? Чому?

— Про кого ви списували текст?

— Як потрібно поводитись у лісі?

Спасибі людям, що зростили ліс:
За всі дуби, ялини в пишнім гіллі.
І за красу отих зелених кіс,
У яких стоять гнучкі берізки білі.

УРОК 213 (ЧИТАННЯ)

Тема. Леся Українка і її вірші для маленьких. Робота з дитячою книжкою. Леся Українка «Плине білий човник»

Мета: ознайомити дітей з творчістю Лесі Українки, її творами для малят; удосконалювати навички виразного усвідомленого читання; формувати вміння зв'язно, послідовно передавати почуте; розвивати пізнавальну активність школярів, усне мовлення, естетичні смаки; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати спостережливість, відчуття краси, почуття гідності, гордості та вміння достойно поводитися в скрутних ситуаціях.

Обладнання: портрет Лесі Українки; малюнки квітів; книжка Лесі Українки «Плине білий човник».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Вступне слово вчителя

— З творчістю якої поетеси ви ознайомилися на минулому уроці?
— Що ви запам'ятали про життєвий і творчий шлях Лесі Українки?

— Леся була зачарована українською природою, вона любила ліс, річку, поле, все живе, що навколо неї. Як кожна дівчинка, Леся любила плести віночки. Зараз кожен з вас матиме можливість сплести віночок для нашої відомої поетеси. А для цього вам потрібно обрати правильну відповідь на поставлене запитання. За правильну відповідь ви отримуєте квіточку. Чим більше квіточок, тим кращий віночок.

2 Тестування

1) Справжнє ім'я Лесі Українки:

- Марійка Підгірянка;
- Лариса Косач;
- Наталя Забіла.

2) Свій перший вірш Леся написала у:

- 9 років;
- 10 років;
- 11 років.

- 3) Матір'ю Лесі Українки була:
- а) Олена Пчілка;
 - б) Олена Квітка;
 - в) Олена Бджілка.
- 4) У родині Лесі Українки було:
- а) 6 дітей;
 - б) 7 дітей;
 - в) 8 дітей.
- 5) Леся любила слухати розповіді про:
- а) гномиків;
 - б) русалок;
 - в) царівну.
- 6) Леся та її брати та сестри любили гратися у:
- а) шахи;
 - б) шашки;
 - в) українські народні ігри.
- 7) На минулому уроці ви читали вірш про:
- а) ярочки зелененькі;
 - б) гори височенькі;
 - в) джерельця маленькі.

3 Перевірка результатів тестування

Учні за правильну відповідь отримують квітку і визначають, хто «сплів» найкращий віночок.

► Фізкультхвилинка

Притомилися, малята?
Час прийшов відпочивати.
Трава низенька-низенька,
Дерева високі-високі.
Вітер дерева колише-гойдає.
Пташки з вирію летять-прилітають,
А діти за парти тихенько сідають.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми продовжуємо вивчати творчість вірної доньки України, всесвітньо відомої поетеси Лесі Українки.

Йти назустріч бурям і зливам.
Буть одній, як велика рать.
Жити в нещасті життям щасливим,
Муку творчістю перемагать.

Хвора дівчина, бідна Леся!
 Де ще хворі такі були,
 Щоб літали у піднебесся,
 Що його не сягнуть і орли!
 Ти себе Українкою звала,
 І чи краще знайти ім'я
 Тій, що радістю в муках сіяла,
 Як Вітчизна велика твоя.

М. Рильський

IV. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 139)

1 Вступне слово вчителя

— Усі діти в родині Косачів змалку привчалися до праці. Кожна дитина мала свій маленький город, квітничок. А що потрібно, щоб овочі та квіти добре росли?

— А ще Леся зі своїми братами та сестрами посадила садочок: яблуньки, груші, вишеньки. Мабуть, згадкою про той садочок і став вірш «Вишеньки».

2 Читання вчителем вірша «Вишеньки»

— Про що розповідає вірш?

3 Словникова робота

Вишеньки

спіли

доспіли

черешеньки

гіллі

низесенько

червоні

4 Самостійне читання вірша учнями

5 Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання

— Як звертаються діти до ягід?

— Про що діти питають у них?

— Як відповіли вишеньки дітям? Знайдіть і зачитайте.

— Поміркуйте, чому вишеньки не доспіли б, «якби зросли низесенько».

6 Робота над виразним читанням вірша

7 Вивчення вірша напам'ять

» Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

А тепер нове завдання —

Оченятам тренування:

Раз — дивлюсь удалечинь.

(Протягом 30 с дивитись на об'єкт удалині.)

Два — в долоньці відпочинь.

(Перевести погляд на долоньку.)

Вправа повторюється 20 разів.

V. Робота з дитячою книжкою Лесі Українки**«Пливе білий човник»****1 Ознайомлення з книжковою виставкою**

- Розгляньте уважно виставку книжок.
- Які з них вам знайомі?
- Покажіть книжку, яку ви бачите вперше.

2 Колективне розглядування книжки Лесі Українки «Пливе білий човник»

— Розгляньте уважно обкладинку. Де надруковано ім'я автора книжки, її назву?

- Хто написав цю книжку і як вона називається?
- Кого ви бачите на обкладинці?
- Як ви гадаєте, про кого ця книжка?
- А тепер розглянемо кожну сторінку.

Учитель звертає увагу на зміст.

- У цій книжці один твір чи багато?
- Як ви про це дізналися?

3 Повідомлення вчителя

— Доля розпорядилася так, що наділила Лесею дивовижними здібностями і в той же час примусила виборювати життя в щоденних муках і стражданнях. Під час святкування Водохреща в Луцьку дівчинка так захопилася, що не відчула, як промочила ноги в крижаній воді. Спочатку боліла нога, потім рука. Діагноз — туберкульоз кісток, а потім і легень, нирок. Та ще в дитинстві поетеса засвоїла правило: щоб не плакати, треба сміятися.

4 Читання вірша учнями «Як дитиною бувало...»

- Якою була Леся в дитинстві?
- Яке правило вона засвоїла?

5 Опрацювання вірша «Вже сонечко в море сіда...»**1) Вступне слово вчителя**

— Хворіючи, Леся часто в дитинстві їздила лікуватися до моря.
— А хто з вас, діти, з батьками їздив до моря?
— Пригадайте, яке воно.
— А тепер послушайте, як гарно написала про море Леся Українка.

2) Читання вірша вчителем

- Яку частину доби зображено у вірші?

3) Читання вірша учнями

4) Відтворення прочитаного

- З чим порівнюється вода на морі, іскри на хвилях?
- Яку дорогу залишив після себе корабель?

VI. Підсумок уроку

- Що вам сподобалось на уроці?
- Як називається книжка, з якою ви ознайомилися на уроці?
- Хто її автор?
- Які вірші ви читали на уроці?

Г. А. Шевчук

УРОК 214 (ПИСЬМО)**Тема.** Списування загадок із Букваря в зошит без друкованої основи**Мета:** формувати навички письма в зошиті без друкованої основи; вчити списувати з друкованого тексту; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати у дітей охайність, старанність, дисциплінованість, інтерес до навчання.**Обладнання:** предметні малюнки (заєць, акула, гриб, акваріум, дятел, кіт, апельсин, їжак, помідор, огірок, лисичка, екскаватор, поливальна машина, самоскид, каток); картки зі звуковими моделями.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1 Гра «Склади слово»**

На дошці — малюнки: заєць, акула, гриб, акваріум, дятел, кіт, апельсин.

- Запишіть перші літери назв зображених предметів.
- Яке слово утворилося?
- Що таке загадка?

2 «Словничок-сундучок»

Загадка — стислий умовний опис когось, чогось, за яким слід відгадати, хто це чи що це.

3 Гра «Опиши предмет, не називаючи його»

Учитель демонструє малюнки їжака, лисички, помідора, огірка, учні їх описують, слова-назви предметів записують у зошит. Наприклад:

«Маленький, сіренький, голочок багато має, коли небезпека, в клубочок зортається. Хто це?»

- На які групи можна поділити записані слова?
- Доповніть ці групи своїми прикладами.

4 Робота в парах

Складання загадок.

► Фізкультхвилинка

Віє вітер нам в лице.
Захиталось деревце.
Вітерець все тихше, тихше.
Деревце все вище, вище.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Отже, ви дізналися, що таке загадки, спробували скласти власні. А на уроці пригадаєте разом ті, які вивчали, грамотно та каліграфічно будете списувати тексти окремих загадок у свої зошити.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Робота за Букварем (с. 99)

- Чи пригадуєте ви, про що ця загадка?
- Прочитайте її та відгадайте.
- Які слова допомогли відгадати загадку?
- Складіть речення зі словом-відгадкою.
- Які ви знаєте машини, що полегшують працю людей?

2 Відгадування загадок

- Тонну ґрунту він підняв
І на самоскид поклав. (*Екскаватор*)
- На будові працівник
Сам вантаж скидати звик. (*Самоскид*)
- На колесах їде дощ
Вздовж бульварів, вулиць, площ.
Шум і гамір, крик і сміх:
Їде дощ і кропить всіх —
Квіти, клени і хлоп'ят
Від чуприни аж до п'ят. (*Поливальна машина*)
- Праска прасує — вигладить все —
Цей же дивак, він прасує шосе!
Котиться праска — така, що вже аж.
Ще і години, либонь, не сплило —
Стало гладеньке шосе, наче скло. (*Каток*)

3 Списування загадки з Букваря (с. 129)

— Пригадайте, яким кольором надруковані загадки в підручнику?

— Назвіть слово-відгадку до загадки.

— Яка зі звукових моделей підходить до слова-відгадки?

=о́-о-

-о́-о-

=о-о́-

— Назвіть слова із загадки, у яких кількість звуків та букв не збігається.

4 Самостійне списування загадки (за вибором учнів)**5** Перевірка виконання роботи

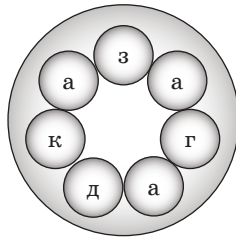
— Зачитайте записану загадку.

— Назвіть слово-відгадку. Які слова вам допомогли відгадати загадку?

V. Підсумок уроку

— Прочитайте слово в «чарівному» крузі.

— Що таке *загадка*?

» Гра «Спіймай слово»

— «Спіймайте» слова, що були відгадками до сьогоднішніх загадок.

Самоскид, літак, автомобіль, каток, поливальна машина, велосипед, екскаватор.

Л. М. Воронова

УРОК 215 (ЧИТАННЯ)

Тема. М. Коцюбинський. Казка «Про двох цапків та двох кізочок»

Мета: ознайомити учнів з казкою М. Коцюбинського «Про двох цапків та двох кізочок»; формувати вміння правильно, виразно, свідомо читати, давати повні відповіді

на запитання; розвивати пізнавальні та творчі здібності школярів, усне мовлення, логічне мислення; виховувати повагу одне до одного, бажання бути добрими, чемними.

Обладнання: портрет М. Коцюбинського.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

— Прочитайте речення.

сяЛе їнкаУкра — каливе съкаукраїн сапоете.

— Що ви знаєте про Лесю Українку?

— Як називається збірка творів, яку опрацювали на минулому уроці?

— Яке життєве правило засвоїла поетеса? Чому?

1 Вправа «Впізнай твір за опорними словами»

Черешеньки, спілі, високо, на гіллі, низесенько, доспіли.

2 Учні розповідають вірш «Вишеньки»

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1 Слухання вірша

Цап покинув теплий хлів:
Цап капусти захотів,
А за цапом — цапеня
Через поле навмання.
Цапе білий, цапе милий!
Ще капусти не садили!
Цап вернувся, спочиває,
Цапенятко ж десь блукає.

Г. Чубач

— Про кого вірш?

— Хто такий цап?

— Що ви дізналися про цю тварину з вірша?

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Український народ склав чимало віршів, загадок, казок про тварин. Сьогодні ви ознайомитесь з авторською казкою «Про двох цапків та двох кізочок». Всім відоме прислів'я: «Казка вчить, як на світі жити». Цікаво, чого ж прагнув навчити своїх читачів автор цієї казки М. Коцюбинський?

V. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 140–141)**1 Опрацювання першої частини казки****1) Читання вчителем першої частини казки**

— Що хотіли зробити цапки?

2) Словникова робота

<i>Перебралася</i>	<i>ступили</i>	<i>кладка</i>
<i>посередині</i>	<i>заждати</i>	<i>вузький</i>

3) Читання казки учнями**4) Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання**

— Якого кольору були цапки?

— Що вони хотіли зробити?

— Якою була кладка?

— Як повелися цапки під час зустрічі?

— Чим закінчилась їх зустріч?

► Фізкультхвилинка

Цап меле, цап меле,
Коза насипає.
А маленьке козенятко
На скрипочці грає.

2 Опрацювання другої частини казки**1) Читання другої частини вчителем**

— Хто є головними героями продовження казки?

2) Словникова робота

<i>Стрілися</i>	<i>розминулися</i>
<i>рів</i>	<i>притиснулася</i>

3) Читання казки учнями

— На якій стежці зустрілися кізочки?

— Чому вони не могли розминутися?

— Що ж вони зробили?

3 Характеристика дійових осіб. Визначення головної думки твору

— Що ви можете сказати про поведінку цапків?

— Якими були кізочки?

— Що повинні були зробити цапки, щоб не впасти у воду?

— Чого вчить нас ця казка?

► Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Оченята роблять вправо:
Вліво, вправо, вліво, вправо.
Потім вгору, потім вниз
Оченятами дивись!

Водити очима ліворуч-праворуч, угору-вниз протягом 2 хв.

VI. Удосконалення навичок читання.....**1 Читання «ланцюжком»****2 Гра «Дочитай речення»****3 Гра «Розвідники»**

— Знайдіть і зачитайте слова з різною кількістю звуків і букв.

— Знайдіть і зачитайте слова, які відповідають на питання *що робили?*

— Знайдіть і зачитайте речення зі словами *посередині, обережно.*

VII. Ознайомлення з життєвим і творчим шляхом**М. Коцюбинського**

— Хто є автором казки «Про двох цапків та двох кізочок»?

— Як ви дізналися?

Михайло Коцюбинський народився в м. Вінниці у заможній родині. Батьки були чесними, працьовитими, добрими.

У дитинстві Михайлика всі любили. У школі він вчився добре, багато читав книжок, любив квіти, сонце. За це друзі називали його «соняхом». На що він відповідав: «Дійсно я — “сонях”. Люблю сонячне повітря і, як сонях, тягнуся до сонця». Коли Михайло виріс, став працювати вчителем. З ним було приємно спілкуватися, завжди він приходив на допомогу друзям.

Частину творів, адресованих малим читачам, він написав для власних дітей.

VIII. Підсумок уроку

— Як називається казка, яку прочитали на уроці?

— Чого вона вас навчила?

— Хто її автор?

— Що ви запам'ятали про М. Коцюбинського?

Л. М. Воронова

УРОК 216 (ПИСЬМО)

Тема. Списування тексту з Букваря. Безвідривне письмо букв. Коментоване письмо

Мета: закріплювати вміння і навички написання літер, поєднання їх у словах; вміння списувати з друкованого тексту; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати у дітей охайність, старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: зошити; плакат «Правильно сиди під час письма».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу**1 Відгадування загадки**

Є чимало «штучок» цих,
Їх точніше — тридцять три.
Стали в ряд один вони,
Розмістились за порядком,
Мовби вийшли на зарядку.

- Про які «штучки» йдеться у вірші?
- Де вони розмістились по порядку?

2 Гра «Впізнай літеру»

— Надрукуйте на дошці букву, про яку йдеться у вірші.

- Стали букви у рядок
І побігли в дитсадок.
Хто у них за ватажка?
Ну, звичайно, буква... (А).
- Комиші шумлять: шу-шу,
Букву я нову пишу:
Три стовпці, внизу межа —
От і вийшла буква... («ша»).
- — Скажи, горобчику, чому
Ти так боїшся букву цю?
— Тобі зізнаюся я, татко,
Ця буква схожа на рогатку. (У)
- Буква незвичайна ця:
Звук вона не позначає.
«Як це так? — питають діти —
Може букву цю не вчити?
Бо навіщо нам вона,
Якщо звук не назива?» (б)
- Буква ця така от кругла.
Хто не бачив, подивись:
Наче сонце, наче бублик,
Мов обручка, — хоч котись. (О)
- Буква ця така цікава.
Розмісти собі її
На початку, чи в кінці.
Чи посередині слова —
І вона — така чудова! —
Подивує враз тебе:
Скрізь два звуки назове. (Ї, Щ)
- Буква ця — яка ж вона?
Ніби скибка кавуна.
Кавуна маля просило —
Двічі скибку надкусило. (Є)
- Буква ця — мов кочерга.
Ще — як шия в гусака. (Г)

- Назвіть відгадані літери.
- Напишіть у зошиті великі рукописні літери.
- Які з цих букв позначають голосні звуки?
- Що можете сказати про останню букву?

► Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій поклоніться
За щасливий день вчорашній
І до сонця потягніться.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми пригадаємо, з чого утворюються слова, повторимо написання букв, їх поєднання. Також ви списуватимете текст, поданий друкованим шрифтом, та виконуватимете різні цікаві завдання. А для цього вам потрібно бути уважними та старанними.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Слухання вірша з подальшим обговоренням

Щоб науки всі пізнати,
Букви всі потрібно знати.
З букв народжується слово,
А зі слів — кохана мова.

- Для чого потрібно знати букви?
- Що народжується із букв?

2 Читання колонок слів

<i>дерево</i>	<i>тин</i>	<i>село</i>
<i>віл</i>	<i>м'ята</i>	<i>стіл</i>
<i>молодь</i>	<i>дід</i>	<i>шоце</i>
<i>сніг</i>	<i>вранці</i>	<i>баран</i>
<i>ріка</i>	<i>яєчня</i>	<i>морквина</i>

— Прочитайте односкладові, трискладові слова; слова, у яких кількість звуків і букв не співпадає.

3 Списування поєднань букв

- Назвіть підкреслені поєднання. Запишіть їх.
- Наведіть приклади безвідривного написання букв.

4 Коментоване письмо

— З останніх букв слів у кожному стовпчику складіть слова. Зачитайте їх.

- Як одним словом можна назвати ці слова?
- Запишіть ці слова в зошит, коментуючи їх написання. Допишіть своє ім'я.

5 Звуко-буквений аналіз слів

Перша група — слово *Ольга*, друга — *Надія*, третя — *Олена*.

— Складіть речення з цими словами. (Одне речення записується в зошит з коментуванням.)

» Фізкультхвилинка

Працювали ви старанно,
І писали ви охайно.
Стомились очі і рученята.
Спочиньте трохи, мої малята!
Сонце спить, небо спить,
Навіть вітер не шумить.
Рано-вранці сонце встало
І проміння всім послало.

6 Списування тексту з Букваря**1) Гра «Впізнай з першого погляду»**

Б..кв..р

— Прочитайте слово.

— Що таке *Буквар*?

Починається світ з Букваря,
Перші букви і перші слова,
І найперша дорога в життя
Починається теж з «Букваря».

2) Розвиток мовлення. Бесіда за Букварем (с. 138)

— Чий портрет ви бачите на сторінці?

— Хто така *Леся Українка*?

— Назвіть її справжнє ім'я.

— Як називається її збірка творів, з якою ви ознайомилися на уроках читання?

— Який вірш *Лесі Українки* ви вивчали напам'ять? Розкажіть його.

3) Списування тексту «Леся Українка»**4) Перевірка написаного****V. Підсумок уроку**

— З чого ж народжуються слова?

— А що утворюється зі слів?

» Гра «Мікрофон по колу»

— Що вам сподобалось на уроці?

УРОК 217 (ЧИТАННЯ)

Тема. Текст «Перо і олівець»

Мета: ознайомити учнів з таким видом тексту, як стаття; удосконалювати навички виразного та свідомого читання; розширювати словниковий запас дітей (ознайомити з похідженням слів *перо*, *олівець*); формувати вміння аналізувати, порівнювати, робити посилені узагальнення-висновки; розвивати пізнавальні та творчі здібності школярів, усне мовлення, логічне мислення; виховувати в дітей бережливе ставлення до навчального приладдя.

Обладнання: картки із завданням для роботи в парах.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Робота в парах «Відновіть вірш»

Працювала до обіду
І пішла полоть капустку.
Зав'язала кізка хустку
Помагала бабі й діду

2 Фронтальне опитування

- Про кого цей вірш?
- Що робила коза?
- Аж ось на город прийшов...

Діти читають з дошки:

...цап, цап
Капусточку хап, хап
Борідкою тругь, тругь,
Капусточку хругь, хругь.

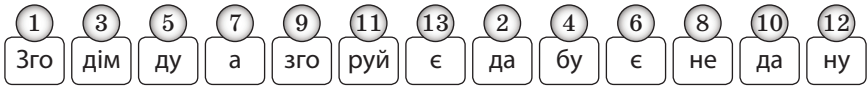
- Що трапилось з капусточкою, яку доглядала кізка?
- Що можна сказати про цапка?

3 Гра «Один — багато»

Коза —

Цап —

- Згадайте, героями якого твору були цапки та кізки?
- Хто автор цієї казки? Чого вона вас навчила?

4 Творча робота «Складіть прислів'я»

(Згода дім будує, а незгода руйнує.)

— Поясніть його значення.

» Фізкультхвилинка

Руки вгору підіймаєм,
А тоді їх опускаєм,
А тоді скоріш, скоріш
Тупай, тупай веселіш.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів**1 Гра «Зашифровані слова»**

— У рядку закресліть однакові літери — і ви дізнаєтесь, про що ми говоритимемо на уроці.

к о у л с т і к я в у я е с ц ь т
м а п т у е т а р м о у

2 «Словничок-сундучок»

- *Олівець* — тоненька паличка графіту або сухої фарби в оправі (переважно дерев'яній), якою пишуть, креслять, малюють.
- *Перо* — сталева увігнута пластинка з розщепленим кінцем для писання чорнилом, тушшю.

3 Складання речень з цими словами та їх графічних моделей**IV. Повідомлення теми та завдань уроку**

— Сьогодні ви ознайомитеся зі статтю «Перо і олівець», дізнаєтесь, звідки пішли їх назви.

V. Вивчення нового матеріалу. Робота за Букварем (с. 142–143)**1 Опрацювання статті****1) Читання статті вчителем**

— Про що хотів дізнатися Сашко?

2) Словникова робота

- *Давні* — минулі.
- *Писарі* — люди, які мали красивий почерк, вели канцелярські справи.
- *Сталеве* — виготовлене зі сталі, а сталь виплавляють із залізної руди.

- *Прадіди* — предки, люди, які жили давно.
- *Олово* — м'який метал.

3) Читання статті учнями

4) Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання

- Між ким ведеться розмова?
- Зачитайте перше запитання, що поставив Сашко.
- Що відповів дідусь?
- Зачитайте наступне запитання хлопчика.
- Так звідки ж пішла назва *олівець*?

5) Читання статті за особами

6) Переказ тексту

7) Утворення словосполучень

Олівець (*який?*) ..., ..., ...

Перо (*яке?*) ..., ..., ...

► Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Сидять маленькі совенята.
 Раз — розплющили оченята.
 Подивилися навколо.
 Потім — вгору і додолу.
 Оченята — блим, блим, блим!

Відпочити треба їм!
 Вправо, вліво оченята
 Повертали совенята.
 Совенята будуть спати,
 А ми будемо читати.

2 Робота за малюнком

- Кого ви бачите на малюнку?
- Значення якого слова, на вашу думку, пояснює дідусь?
- Хто зображений на картині?
- Чому ви так вважаєте?

VI. Удосконалення навичок читання

1 Гра «Небо-земля»

2 Гра «Відшукай»

- Зачитайте речення зі словами *писарі, прадідам*.
- Зачитайте речення з питальною інтонацією.

3 Гра «Знайди помилку»

Учитель читає речення, припускаючись помилок. Учні уважно слухають і виправляють їх.

VII. Підсумок уроку

- Що цікавого ви дізналися сьогодні на уроці?

УРОК 218 (ПИСЬМО)

Тема. Списування прислів'їв із Букваря. Складання і записування слів зі складів: *гу-, -нок, -дзик, га-, -ка, ду-, біл-, -бок*

Мета: формувати навички письма в зошиті без друкованої основи; вчити списувати з друкованого тексту, складати слова зі складів, записувати їх, виконувати звуко-буквений аналіз, складати речення за поданою схемою; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати у дітей охайність, старанність, інтерес до навчання.

Обладнання: малюнок будиночка; конверти зі словами; малюнки кульок зі складами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

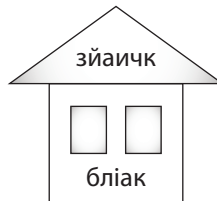
Учитель перевіряє наявність у дітей на партах необхідного приладдя, готовність учнів до уроку.

II. Повторення вивченого матеріалу

1 Фронтальне опитування

- Про що ми говорили на попередньому уроці письма?
- Пригадайте, що таке загадка?
- Наведіть приклади загадок.

2 Гра «Хто в будиночку живе?»

- Назвіть мешканців будиночка.
- Складіть про них загадки. (*Хлопчики складають загадки про зайчика, дівчатка — про білочку.*)

III. Актуалізація опорних знань учнів

1 Вправа «Доповніть речення»

- Книга вчить, як на світі...
 - Не кажи не вмію, а кажи...
 - Більше слухай, а менше...
- (*Говори, навчусь, жить*)

- Назвіть одним словом записані речення.

2 «Словничок-сундучок»

Прислів'я — влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, який у стислій формі узагальнює різні явища життя.

IV. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці, працюючи в парі, ви будете складати прислів'я, пояснювати їх зміст, знаходити прислів'я у підручнику та правильно і каліграфічно їх списувати.

V. Вивчення нового матеріалу**1 Робота в парах**

Кожна пара отримує конверт зі словами.

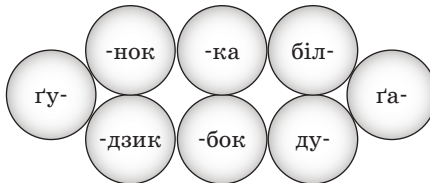
- 1) Праця, годує, людину, лінь, а, марнує.
- 2) багато, читає, Хто, багато, той, знає.
- 3) словечко, Гостре, сердечко, коле.

- Зачитайте складені прислів'я і поясніть їх зміст.
- Запишіть своє прислів'я в зошит.

2 Робота за Букварем

— Пригадайте, яким кольором надруковані прислів'я в підручнику?

- Знайдіть їх у Букварі та зачитайте.
- Запишіть прислів'я, що вам найбільше сподобалось.

3 Складання слів зі складів

- З'єднайте частини слів на кульках.
- Прочитайте і запишіть слова, що утворилися.

4 Слухання вірша з подальшим обговоренням

Що за гвалт зчинився
На подвір'ї зранку?
Загубила гудзик
Г'ава біля ганку.

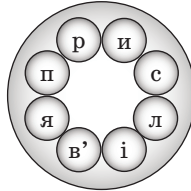
І. Січовик

- Як ви розумієте значення слова *гвалт*?
- Чому він учинився на подвір'ї?

- 5 Звуко-буквений аналіз слова *гудзик*
 6 Складання речення за поданою схемою

_____ .

VI. Підсумок уроку

- Прочитайте слово в «чарівному» колі.
- Яке прислів'я ви запам'ятали?

Л. М. Воронова

УРОК 219 (ЧИТАННЯ)

Тема. Підсумковий урок букварного періоду

Мета: закріпити вміння учнів читати слова й тексти з вивченими буквами; удосконалювати навички читання, швидкого промовляння скоромовок, вчити працювати в парах і групах; розвивати пізнавальні та творчі здібності школярів, усне мовлення, увагу, спостережливість, фантазію; виховувати бережливе ставлення до природи.

Обладнання: карта лісу; фігурки звірят, дерев, сороки, лісовичка; картки для групової роботи.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Подивилися на мене,
 Усміхнулися усі:
 Хто готовий до роботи?
 Хто бадьорий? Молодці.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Гра «Відшукай паліндром»

Паліндром — слово, яке читається однаково зліва направо й справа наліво.

Дід, ліс, біб, око.

- Яке слово не є паліндромом?
- Поясніть, що таке, на вашу думку, ліс?

2 Розповідь учителя

— Одного разу художник вирішив намалювати ліс. Він вирішив, що ліс, — це, звичайно, дерева. І став малювати дерева — берези і сосни, дуби і ялини.

Учитель виставляє дерева: березу, дуб, ялину, сосну.

— Гарні вийшли в нього дерева, і здавалось, ось-ось пробіжить вітерець — і затріпотять листочки осики, загойдаються лапи ялин і гілки беріз.

А в куточку картини художник намалював маленького чоловічка з великою бородою — дідуса-лісовичка.

Учитель виставляє фігурку лісовичка.

— Повісив художник картину на стіні, помилювався нею і кудись поїхав. А поки він подорожує, ми з лісовичком помандруємо до лісу.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні, відгадуючи загадки, ви познайомитеся з лісовими мешканцями. Вам потрібно бути уважними, щоб виконати всі творчі завдання, які вони вам запропонують.

IV. Виконання творчих завдань

1 Гра «Без зупинок»

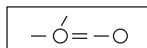
— Нас зустрічає маленький, вухатий, попелястий, волохатий, він стрибає і тікає, дуже кущий хвостик має. Здогадалися? Хто це?

На галявині виставляється фігурка зайчика.

— Вам потрібно читати слова чітко, швидко, без зупинок.

рис	→	приз	←	шапки	→	тапки
сук	←	стук	→	лапки	←	латки
мак	←	смак	→	голос	←	колос
тук	←	стук	→	дощик	←	борщик
кіт	←	кріт	→	битва	←	бритва
оси	←	коси	→	кубик	←	клубок
зал	←	залп	→	лійка	←	копійка
рис	←	приз	→	лайка	←	фуфайка

— Яке слово відповідає поданій звуковій моделі?

— Назвіть слова, в яких кількість звуків та букв не збігається.

— А зараз наші оченятка проведуть зарядку.

► Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

Широко розплющу очі,
Роздивлюся все охоче.
(Діти максимально широко розплющують очі.)
Потім мружусь, наче киця,
І заплющую очіці!
(Діти міцно заплющують очі.)

Вправа повторюється 20 разів.

2 Робота в парі

— Хто ж це шкоди наробив?

В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має.
Йї на місці не сидиться,
І зовуть її...

Виставляється фігурка лисички.

— Лисичка-сестричка хвостиком махнула — і зникли у вірші останні слова. Вам потрібно поставити їх на місце. Пара, закінчивши роботу, підводить руку.

Стрімко вибігли на...
Дві подружки...
Дощик їм полоще...
Звуть цих подружок...
(Гору, білокори, кіски, берізки)

— Зачитайте вірш. Про що він?

— Які ще дерева, крім берізок, ростуть у лісі?

► Фізкультхвилинка

Раз, два — дерева,	Дев'ять, десять — це сунічки
Три, чотири — вийшли звірі.	Підвели червоні личка.
П'ять, шість — пада лист.	Гарно в лісі відпочили
Сім, вісім — птахи в лісі.	І тихесенько всі сіли.

3 Робота у групах

— А зараз із кошика кожен візьміть листочок і скажіть, з якого він дерева. *(За листочками діти об'єднуються в групи.)*

— Завдання для груп приготував буркотливий, вайлуватий, любить влітку полювати, а зимою в лігві спати. Хто це?

Виставляється фігурка ведмедя. Кожна група отримує картку із завданням, виконує роботу і презентує її.

Картка 1

В сілі тосяв ражкий недь, оГр і реСгій шіпли в сіл. ниВо ліси діп
лияноу. маТ луба ніть. киЯй візр у сугтому ліглі? аТ ец дару лібка!

Картка 2

со́ль — сіловий тижель. со́ль тьїс ліжки і ватру. мо́йу ріботна і лісь. кини́Ліс сятнопри її і дуклать ан копень, ан макінь. сі́Ло рипходять зилати лісь.

4 Конкурс «Кращий скоромоовець»

— Що це за галас у лісі? Он гляньте, біла латка, чорна латка по гілках скаче. Хто це? (*Виставляється фігурка сороки.*)

— Сорока-білобока пропонує вам вивчити скоромовку і взяти участь у конкурсі на кращого скоромовця.

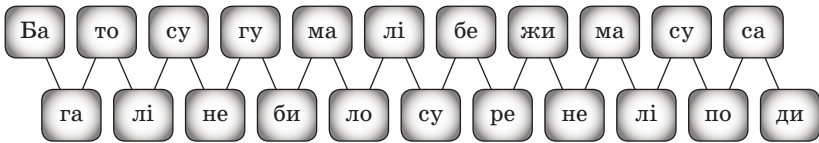
Хитру сороку спіймати морока,
А на сорок сорок — сорок морок.

5 Читання криптограми

— Ось погляньте, під пеньочком, під листочком, звився він клубочком. Хто він?

Виставляється фігурка їжачка.

— Прочитайте прислів'я і поясніть його зміст.

V. Підсумок уроку

- Ось і завершилась наша подорож. Кого ви зустріли в лісі?
- На які групи можна поділити цих тварин?
- Як ви гадаєте, кого ми б могли ще зустріти?
- Які завдання вам найбільше сподобались?

Л. М. Воронова

УРОК 220 (ПИСЬМО)

Тема. Виконання творчих завдань

Мета: удосконалювати графічні навички; вчити працювати в парах, групах; формувати вміння міркувати, аналізувати; розвивати увагу, зв'язне мовлення; виховувати у дітей охайність, старанність, дисциплінованість, інтерес до навчання, ввічливе ставлення до людей.

Обладнання: картки для роботи в парах, в групах; малюнок сонечка, хлопчика Знайка; бліц-картки із записаними складами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Встали, діти, підтягнулись,
Одне одному всміхнулись.
На урок старання не забудьте взяти.
Сіли всі рівненько, починаєм працювати.

II. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні до нас на урок завітав гість. А хто саме, ви дізнаєтесь, коли розшифруєте слово.

А 1	Б 2	В 3	Г 4	Ґ 5	Д 6	Е 7	Є 8	Ж 9	З 10	І 11
Ї 12	И 13	Й 14	К 15	Л 16	М 17	Н 18	О 19	П 20	Р 21	С 22
Т 23	У 24	Ф 25	Х 26	Ц 27	Ч 28	Ш 29	Щ 30	Ю 31	Я 32	Ь 33

10 18 1 14 15 19

- Як звати нашого гостя? (*Знайко*)
- Як ви гадаєте, чому його так називають?
- Знайко дуже любить мандрувати. Різні країни він побачив, багато цікавого дізнався. І сьогодні він запрошує вас до однієї з країн. Назва її... (*на дошці вчитель відкриває запис*) — Дивослово.
- Які два слова утворюють цю назву?
- Що таке диво? Як інакше можна назвати щось неймовірне, надзвичайне?
- Хто, на вашу думку, мешкає у країні Дивослово?
- Якими можуть бути слова?

Учні, які підготувалися заздалегідь, розповідають вірш.

Бог дав людині слово
Чи є цінніше що?
Немов весна чудове
І радісне воно.

Коли те слово щире, —
Тремтить, горить душа.
Коли ж воно фальшиве, —
Засмучена вона.

Підняти може слово
І звеселити всіх.
А як же це чудово,
Коли лунає сміх!

Отож, цінуймо слово,
Що душу оживля,
Що мовлене з любов'ю,
З любов'ю вироста!

— Отже, помандруємо країною Дивослово, дивуватимемось і навчатимемось.

►► Фізкультхвилинка (музична)

III. Виконання творчих вправ

1 Розминка «Добери кінцівку»

— Будьте уважними: по закінченні розминки вам потрібно буде вказати кількість дібраних слів.

- Йде цапок — зійди з дороги,
бо у цапа гострі —... (*роги*).
- Я по мед до вулика пішла,
Там мене ужалила... (*бджола*).
- По дорозі жук повзе,
на спині листок... (*везе*).
- Ходить лісом їжачок,
В нього шубка з... (*колючок*).
- Вночі їй завжди півник сниться,
Вона не курка, а... (*лисиця*).
- Великі очі й голова —
Це не Колобок, а... (*сова*).

2 Каліграфічна хвилинка

— Скажіть, скільки слів-відгадок ви дібрали? Пригадайте їх. (*Учитель на дошці виставляє картки зі словами.*)

— Назвіть перший звук у кожному слові. Запишіть рядкову букву, якою позначається цей звук на письмі.

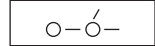
Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма.

3 Гра «Слово в слові»

Миколайчик, доля, колеги, васильки.

— У кожному слові «сховалось» ім'я. Знайдіть його. Запишіть. З якої букви писатимете імена?

— Якому імені відповідає подана звукова модель?

4 Самостійна робота «Утвори і запиши слово»

На бліц-картках учитель показує склади. Учні додають ще один, утворене слово записують у зошит.

Ма-, ру-, у-, при-, жи-

— Зачитайте утворені слова.

► Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика)

Милі жабки-скрекотушки
Начепили капелюшки.
Жабки весело стрибають.
Тільки бризкітки злітають.

Діти стискають ручки в кулачки і кладуть їх на парту пальцями вниз. Різко розпрямляють пальці і кладуть долоні на парту.

5 Робота в парах

— Прочитайте речення. Поясніть його зміст.

Безтруданемаплода.

6 Робота в групах**1) Об'єднання у групи****2) Виконання завдання**

— Розмістіть і запишіть речення таким чином, щоб вийшов текст.

1-ша картка

Зайшла в автобус бабуся. Бабуся подякувала Ігореві й сіла.
Ігор схопився з місця. Їхав Ігор з мамою трамваем.

2-га картка

Все тіло їжачка вкрито голками. Тато подарував Юркові їжачка.
Котик хотів погратися їжачком. Мурчик поколов свої лапки.

3-тя картка

Однокласники принесли домашнє завдання. Захворів Максим.
Друзі допомогли розв'язати задачу. До хворого прийшли Андрій і Володя.

3) Презентація роботи груп**IV. Розвиток мовлення**

— Розшифруйте словосполучення.

вніріЧа васло

— Як ви розумієте вислів *чарівні слова*?

— Наведіть приклади чарівних слів, поясніть їх вживання.

Пам'ятай, дитино, чарівні слова.
Бо без них людина — без дощу трава,
Квіточка без сонця,
Тіло без душі,
Хатка без віконця
На своїй землі.

V. Підсумок уроку

— Хто завітав до нас на урок?

— До якої країни ми здійснили подорож?

» Гра «Домалюй промінчик»

На дошці — малюнок усміхненого сонечка без промінчиків. Учитель запитує, учні відповідають і прикладають промінчик до сонечка. Слова-відповіді записані на промінчиках.

- Уранці, прийшовши до школи, ви говорите... (*доброго ранку*).
- Вам допомогли щось зробити, ви говорите... (*дякую*).
- Якщо звертаєтесь з проханням, не забувайте слова... (*будь ласка*).
- Коли йдете додому, потрібно сказати... (*до побачення*).
- Якщо когось випадково штовхнули, ви говорите... (*вибачте*).

Післябукварний період

Т. М. Бондар

УРОК 221 (ЧИТАННЯ)

Тема. Наша мова. Робота з дитячою книжкою І. Січовик «Допиши віршика»

Мета: удосконалювати читацькі навички, вміння працювати з текстом, розуміти та пояснювати зміст прислів'їв; розвивати прагнення до розуміння краси природи; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал; учити дітей бути спостережливими, уважними, розвивати словесну творчість учнів засобами художнього слова; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до життя; виховувати гуманні почуття, любов до природи.

Обладнання: малюнки із зображенням природи; алфавіт.

Література: 1) Вашуленко М. С., Науменко В. О., Захарійчук М. Д. Післябукварик: Підручник з рідної мови для 1-го кл. — 3-тє видання. — К. : Літера ЛТД, 2009. — 112 с. 2) Вашуленко М. С. Буквар: Підруч. для 1 кл. / М. С. Вашуленко, Н. Ф. Скрипченко. — 5-тє вид. — К. : Освіта, 2005. — 143 с. 3) Січовик І. П. Допиши віршика: Вірші. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005. — 16 с.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Відгадування загадок за темою «Шкільне приладдя»

- Сам тоненький,
Носик гостренький,
В альбомі танцює —
Все намалює. (*Олівець*)
 - Невеличка хатка,
Там живуть малятка.
Ми їх, гостроносик,
У портфелях носим. (*Пенал*)
 - Водить букви і слова
Отака цікава штучка.
У руці виблискуює здаля
Нова, гарненька... (*ручка*).
 - Бачити — не бачить,
Чути — не чує,
Мовчки говорить,
Добре мудрує. (*Книжка*)
- Для письма, сказати прошу,
Що потрібно взяти?.. (*Зошит*).

2 Уточнення походження слів *перо* та *олівець*

3 Читання за особами оповідання «Перо і Олівець» (Буквар, с. 142–143)

4 Бесіда за запитаннями до тексту

- Хто головні герої оповідання?
- Чим писали люди в давні часи?

- Як називали людину, що багато писала?
- Чому перо *пером* зветься? А олівець?

5 Історична довідка про походження слів *альбом, зошит, алфавіт, буквар, буква*

Слово *альбом* прийшло до нас з латинської мови, *альбум* — біла таблиця. Згодом це слово стало позначати книжка з білими аркушами.

А от слово *зошит* — українського походження, тобто зшиті листочки для письма, зшиток.

Слово *алфавіт* прийшло до нас з давньогрецької мови, що складається з назв перших двох букв — *альфа* і *бета*. А якщо взяти перші дві букви старослов'янської мови, то вийде: *аз* + *буква* = *азбука*. Та власне українська назва азбуки створена за вимовою перших двох літер алфавіту — «а», «бе» (*абетка*).

Отже, можемо казати і *алфавіт*, і *азбука*, і *абетка*.

Назва *буквар* утворилася від слова «буква»: *букв* + *ар* = *буквар*.

А от саме слово *буква* прийшло в усі слов'янські мови від німців. Давньонімецьке *боко* означало *дерево бук*. У давнину німці саме на дощечках з буку вирізблювали письмена. Так це слово почало означати і букове дерево, і дощечку з бука для письма, й літеру, яку вирізали на буковому брусочку. Спочатку в Україні вживали слово *буки* — бук для назви літери *б*, а пізніше всі літери почали називати буквами.

III. Ознайомлення з «Післябуквариком»

З ним подружить кожен з вас,
Як піде у перший клас.
Бо хоч завжди він мовчить,
Та читати вас начить. (*Буквар*)

— Так, діти, це ваша перша шкільна книжка — Буквар, яку ми з вами терпляче та з цікавістю прочитали, вивчили всі букви, багато нового дізналися. І Букварик нам для продовження навчання прислав свого брата — «Післябукварика».

- Розглядування книжки. Визначення авторів підручника.
- Ознайомлення з умовними позначками.
- Читання сильним учнем віршика-привітання на с. 3.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Ознайомлення з віршем Л. Лужецької «Буква до букви» (с. 4)

- Як народжується слово?

2 Завдання 1 «Післябукварика» (с. 4)

- Складіть букву до букви, щоб вийшли слова. (*Матуся, радість*)

— Як по-іншому звернутися до матері? (*Мамочко, матуню, нечечко, матінко*)

— Чи усміхнеться мама вам у відповідь?

— Спробуйте назвати слова, які теж можуть викликати радість людини.

3 Вправи з розвитку навичок читання (с. 6)

— Як називають розумних людей? (*Мудрі*) Знайдіть відповідь у скарбничці слів.

4 Словникова робота

Уточнення значення слів *уста, мудрі, премудрі*.

5 Читання дітьми вірша Л. Лужецької «Буква до букви» (с. 4)

6 Відповіді на запитання

— Як же народжується слово?

— А якщо об'єднати слова, то що народиться? (*Думка*)

— На кого схожі, за словами автора, люди без думки? Зачитайте. (*Люди без думки — птиці безкрилі...*)

— Чому ж автор порівнює таких людей з безкрилими птицями?

7 Завдання 2 «Післябукварика» (с. 4)

Робота над прислів'ям. Читання, пояснення його змісту.

8 Продовження обговорення вірша

— Зачитайте останні два рядки віршика Л. Лужецької «Буква до букви».

Люди без думки — птиці безкрилі,
З думкою люди мудрі й щасливі.

— Як почувається щаслива людина? Від чого вона може бути щасливою?

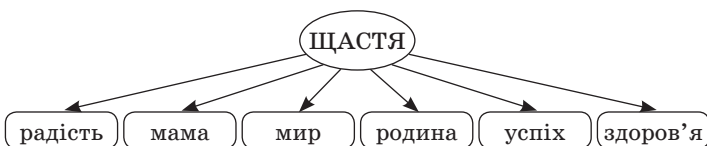
9 Ознайомлення з оповіданням А. Зиміна «Щаслива людина» (с. 7)

— Від чого герой оповідання отримав радість та став щасливим?

10 Читання сильними учнями оповідання «Щаслива людина»

11 Відповіді на запитання підручника

12 Створення асоціативного куща

► Фізкультхвилинка

Сонце спить, небо спить,
Навіть вітер не шумить.
Рано-вранці сонце встало

*(Очі затулені долоньями.)
(Розплющити очі і підняти голову.)
(Піднятися на носки,
руки піднести взору.)
(Розвести руки у сторони.)*

І проміння всім послало.

V. Робота з дитячою книжкою І. Січовика «Допиши віршика»

— Сьогодні ми дійшли висновку, що слово до слова — складеться мова, та без розумної думки немає людини. Отже, давайте перевіряємо свої здібності. У цьому нам допоможе цікава книжечка Ігоря Січовика «Допиши віршика».

1 Розглядування книжки (автор, назва, ілюстрації)

2 Структура книжки

Невеличкі віршики, в кінці другого рядочка потрібно додати потрібне слово, вибравши його з трьох поданих.

3 Тренувальна вправа «Рими»

Сонце — ... (*кільце, віконце*), річка — ... (*нічка, невеличка*), сорока — ... (*морока, білобока*), фарбує — ... (*малює*), несе — ... (*везе*).

4 Робота над текстами книжки

Попереднє читання слів на сторінці у табличці, за потреби — уточнення їх змісту. Учитель читає вірш — діти додають словечко.

ЙДЕ ЦАПОК

Йде цапок — зійди з дороги,
Бо у цапа гострі...
(*вуса, роги, борода*).

НА ПРОГУЛЯНКУ

У неділю на Хрещатик
Квочка вивела...
(*голубів, курчаток, овець*).

ЩУКА-ЗЛЮКА

Тремтить від гніву щука вся:
Спіймать не може...
(*свого хвоста, кита, карася*).

ДАЛА МЕДУ

Я по мед до вулика пішла,
там мене ужалила...
(*сорока, бджола, корова*).

КУХОВАР

Я для тата і для мами
Наварю борщу з...
(*варенням, грибами, лимоном*).

ЛІСОВЕ ТАКІСІ

По дорозі жук повзе,
На спині листок...
(*фарбує, малює, везе*).

НАЙКРАЩА ПТИЦЯ

Найкраща птиця для kota і пса
Усім відома добре — ...
(*жар-птиця, метелик, ковбаса*).

ЇЖАЧОК

Ходить лісом їжачок,
В нього шубка з...
(*ниток, дроту, голочок*).

ЩО ЇЙ СНИТЬСЯ?

Вночі їй завжди півник сниться,
Вона не курка, а...
(гуска, ворона, лисиця).

ХТО ТАКА?

Великі очі й голова —
Не Колобок це, а...
(слон, сова, коза).

РИБАЛКА

Ярослав на камінь сів,
Ловить в річці...
(щук, карасів, мух).

ЯКА ПОРА?

Ну й дивина! Не знає Віта й досі,
Яка пора іде за літом?...
(Четвер, зима, осінь)

МАМИНА НАУКА

Свиня навчала діточок:
— Вмивайте вранці...
(хвостик, лапки, п'ятачок).

А ЯК У НИХ?

Є ім'я у мене і в сестрички,
А щеня і котик мають...
(рибу, клички, назву).

5 Читання дітьми віршів. Розглядування ілюстрацій

— Чи підказали вам ілюстрації, яке слово слід дібрати?

VI. Підсумок уроку

— З чого складається мова?

— Яку людину називають мудрою?

— Як, на вашу думку, можна зробити людину щасливою? (*Сказати їй добре слово, усміхнутися...*)

К. О. Дергільова

УРОК 222 (ПИСЬМО)

Тема. Наша мова

Мета: надати дітям уявлення про мовлення як засіб спілкування між людьми, про існування різних мов; мовлення усне і писемне; продовжувати роботу над закріпленням вивченого матеріалу; вдосконалювати навички читання складів, слів і речень зі знайомими літерами; формувати вміння робити звуковий і звуко-складовий аналіз слів, ділити слова на склади; розширювати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, увагу, мислення, інтелектуальні здібності; виховувати у дітей любов до рідної землі, мови, відчуття краси поезії, почуття дружби й товариськості, бажання активно працювати.

Обладнання: предметні малюнки; картки із завданнями для групової та індивідуальної роботи; вірші; малюнок Королеви; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

Підготовча робота: вивчення віршів про мову.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Уже дзвінок нам дав сигнал,
І на урок він нас покликав.
А отже, часу не втрачаймо,
Роботу швидше починаймо.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1** Гра «Зникла буква»

Г~~о~~йка г~~о~~р~~о~~ж б~~о~~блик к~~о~~щ г~~о~~ска
л~~о~~сток с~~о~~то ~~о~~авел р~~о~~іска ка~~о~~ска

2 Каліграфічна хвилинка

Письмо великого півовала (зустрічається при написанні великих літер *Є, С* («ес»), *Ж* («же»), *Х* («ха»)).

3 Гра «Закінчи моделі»

Слово

—		○	—	○
---	--	---	---	---

Буквар

—	○	—			—
---	---	---	--	--	---

4 Складання схем поданих слів

— З трьома словами складіть і запишіть речення.

Олівець, таємничий, поїзд, проміння, терпіння, розрум'янилося.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні урок ми проведемо у Палаці мови. Нас зустрічає Королева, яка відкриє перед вами справжні скарби рідної мови.

Ми в гостях, отже, згадайте, як потрібно поводитись.

1-й учень

Мово, мовонька, рідненька,
Сестро рідна, ніжна ненько,
Вся рідня навкруг зібралась,
Щоб сама ти не зосталась.

2-й учень

Всі візьмемося за руки:
Текст, Речення, Слово, Букви й Звуки.
Ми палац підняли по піщинці,
Йдіть до нього, малі українці!

3-й учень

Хай Вітчизна моя, мов квітучий палац,
Щастям й радістю нам сяє,
І щоб рідна земля всіх зігріти могла.
Усі (разом). Рідну мову старанно вивчаємо!

— Рідна мова — то найбільший скарб кожного народу. Адже без мови народ не існує, не має своєї культури, не знає материнської пісні. Ми повинні берегти та шанувати мову батьків.

IV. Повторення вивченого матеріалу

1 Робота за підручником (с. 5)

Завдання 1. З вірша «Буква до букви» спишіть перше речення. У виділеному слові назвіть букви і поділіть його на склади.

БУКВА ДО БУКВИ

Буква до букви — слово вродилось,
заусміхалось, заколосилось.
Слово до слова — думка зродилась,
з уст, ніби пісня, щиро полилась.
Люди без думки — птиці безкрилі,
з думкою люди мудрі й щасливі.

Л. Лужецька

2 Доберіть заголовки до вірша

Мова в нас така чарівна,
Мелодійно так звучить,
Поміж мовами царівна.
Як без неї в світі жить?
Мова в нас така чудова,
Мелодійна і ясна,
Солов'їна, світанкова
І чарівна, як весна.

Б. Пилат

3 Робота в групах

— Випишіть з вірша слова, що характеризують нашу мову.
(Діти працюють на картках.)

» Фізкультхвилинка

Раз! Два! Час вставати,
Будемо відпочивати.
Три! Чотири! Присідаймо,
Швидко втому проганяймо.
П'ять! Шість! Засміялись,
Кілька раз понахилиялись.

Зайчик сонячний до нас
 Завітав у світлий клас.
 Будем бігати, стрибати,
 Щоб нам зайчика впіймати.
 Прудко зайчик утікає
 І промінчиками грає.
 Сім! Вісім! Час настав
 Повернутися до справ.

4 Робота з текстом-анаграмою

— Діти, Королева мови пропонує цікаве завдання. Потрібно прочитати зачарований текст. Але зробити це слід швидко, за 3 хвилини, бо Королева поспішає.

Прочитайте текст-анаграму. Доберіть заголовок. Спишіть. Підкресліть слова, у яких звуків менше, ніж букв. Встановіть зв'язок слів виділеного речення.

иМ леимжо у твраі ан зсіліус. аНд мнаи вокисе нбое. хТио тьшотепя хтовітверя редев. раТва і кссолоя ен тьухнурворся. ньТі инліци овахе шнаі ичоблчя вді нсцоя.

— Я допоможу Королеві перевірити, чи правильно ви виконали завдання.

5 Продовження роботи за підручником (с. 5)

Завдання 2. Складіть прислів'я. Одне з них запишіть.

*Спершу подумай,
 Легко сказати,
 Мову веде,*

*та важко зробити.
 наче мед тече.
 а потім скажи.*

V. Узагальнення вивченого матеріалу

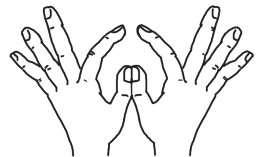
1 Навчальна гра «Назви одним словом» (за предметними малюнками)

- 1) Пиріг, сир, ковбаса, хліб, морозиво — їжа.
- 2) Соловей, горобець, грак, журавель, снігур — птахи.

» Фізкультхвилинка

ДОБРИЙ ДЕНЬ
 — Добрий день, добрий день, —
 Пальчики сказали, —
 Ми сьогодні всіх дітей
 Зранку привітали.

Пальці обох рук назустріч «кланяються», потім ритмічно на кожний склад з'єднуються з одноіменними пальцями рук.

- 2 Прочитайте. Спишіть прислів'я. Підкресліть слова, у яких звуків більше, ніж букв. Виконайте звуко-буквений аналіз виділених слів**

Ще не встав, а вже їсти просить. *Язиком* дірки не залатаєш. Як жінка співає, то голодний чоловік вовком виє. Як багато *хрущів* навесні, то будуть проса *ясні*. Від гнилого яблучка і здорове гние.

- 3 Продовження роботи за підручником (с. 5)**

Завдання 3. З окремих слів складіть і запишіть речення.
хороших я друзів маю

Завдання 4. Прочитайте вірш.

Мово наша дзвінка, кришталева,
мудра, стигла, солодка зернина.
Якщо є ти — то житиме вічно
колисковий наш край — Україна.

— З підкресленими у тексті словами складіть і запишіть речення за поданим початком:

Наша мова —

- 4 Робота з картками в парах**

Усне мовлення	Писемне мовлення	
газетна стаття	театральна афіша	читання книги вголос
радіопередача	усна відповідь на уроці	пояснення вчителя
розмова по телефону	письмова вправа	лист

— Користуючись олівцем, зберіть дві низки намиста: «Усне мовлення» і «Писемне мовлення».

VI. Підсумок уроку

— Діти, Королева задоволена вашими відповідями. Ви молодці! Вона дякує вам і запрошує наступного разу в гості.

- Що сподобалося на уроці?
- Що вам запам'яталося найбільше?

УРОК 223 (ЧИТАННЯ)

Тема. Подорожуємо просторами України

Мета: удосконалювати вміння працювати з текстом; вчити працювати з картою; розширювати та активізувати словниковий запас учнів; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне; учти дітей бути спостережливими, уважними; виховувати патріотичні почуття, любов до рідної землі.

Обладнання: малюнки — краєвиди України; картки з кросвордом.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Вправи для розвитку навичок читання («Післябукварик», с. 6)

2 Гра «Цікаве слово»

— Придумайте слова на вказану букву.

С — слон, сонечко, сосна...

Л — листок, літо, людина...

О — окуляри, оса, олія...

В — вітер, вовк, вода...

А — ананас, автобус, акула...

3 Бесіда

— З чого складаються слова?

— Як називається перелік букв? (*Алфавіт, азбука, абетка*)

— Як може народитися думка?

— З ким порівнюють людей без думки?

— Коли люди мудрі й щасливі?

4 Читання дітьми вірша Л. Лужецької «Буква до букви» («Післябукварик», с. 4)

5 Бесіда

— Поміркуйте, чому кажуть, що з думкою люди мудрі й щасливі.

— Яку людину називають мудрою?

— Як, на вашу думку, можна зробити людину щасливою? (*Сказати їй добре слово, усміхнутися...*)

— Як ви вважаєте, чи щасливий кожен з вас? Чому?

— Що вам приносить радість?

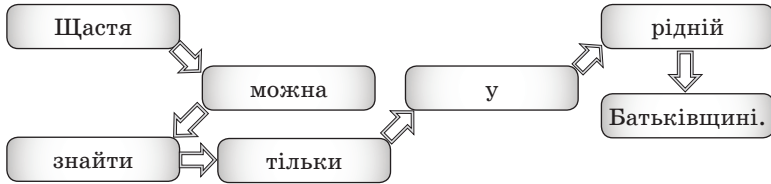
6 Читання оповідання А. Зиміна «Щаслива людина» (с. 7)

7 Обговорення прочитаного за запитаннями підручника

III. Робота над матеріалом уроку

1 «Плутанка»

— Розшифруйте прислів'я. Поясніть його зміст.

2 Бесіда про рідну країну

Різні в світі є країни,
Різні люди є на світі,
Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти,
А у нас одна країна,
Найрідніша нам усім —
То прекрасна Україна,
Нашого народу дім.

— Україна — це отча земля, рідний край, де ми народилися. Її багатства — це хліб і цукор, сталь і вугілля, літаки і комп'ютери. А ще тихі озера, калинові гаї, народні пісні, які співали наші діди, наша рідна мова.

Україна — це безкрайні лани пшениці, квітучі поля льону, вишневі сади, білі хати. Це гори Карпати і шахти Донбасу.

Україна — це древній Київ і широкий Дніпро-Славутич, який несе свої води в Чорне море.

Україна — це розкішний вінок із рути, барвінку. Україна — це пам'ять про минуле і сучасне.

Україна — це земля, де ми живемо, де живуть наші батьки, де жили наші предки.

3 Розглядування карти України (с. 8–9)

4 Ознайомлення з етнографічними назвами частин України

Полісся, Волинь, Крим, Донбас, Закарпаття, Галичина, Таврія.

5 Ознайомлення з текстом «Ми живемо в Україні» (с. 10)

— Чим пишаються кияни?

6 Словникова робота. Вправи на розвиток техніки читання

пишається поласуєте запитують Закарпаття Донбас
милувалися хваляться доводилося Полісся Крим

Мій друже, шануй Батьківщину,
 Вона, як життя, є одна.
 Люби свою рідну Україну —
 Багата чи бідна вона.
 Батьківщина — це труд і свято.
 Батьківщина — це мама і тато.
 Це бджола у веснянім лузі,
 Це твої найщиріші друзі.

I. В. Вернигор

УРОК 224 (ПИСЬМО)

Тема. Подорожуємо просторами України

Мета: сформувати уявлення про рідну Україну, ознайомити з рослинним і тваринним світом; розвивати вміння бачити красу рідного краю, прищеплювати бажання берегти і збагачувати українське довкілля; удосконалювати навички правильної вимови, каліграфічного письма, самоконтролю, роботи в парах, групах; розвивати спостережливість, мислення; виховувати бережливе ставлення до природи, естетичні почуття, любов до рідної землі, гуманне, шанобливе ставлення до всього живого.

Обладнання: карта України, предметні малюнки, картки із завданнями для групової та індивідуальної роботи, вірші, загадки, прислів'я, схеми речень, кросворд, підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок,
 Час почати наш урок.
 Будемо у світ знань мандрувати,
 Будемо мову рідну вивчати.

II. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні у нас буде незвичайний урок. Я хочу запросити вас у подорож. Чи любите ви мандрувати? Ми з вами вирушимо в уявну подорож. А от яким видом транспорту ми будемо подорожувати, ви дізнаєтеся, коли відгадаєте загадку.

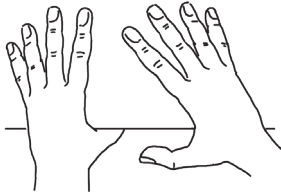
На доріжці розігнався,
 В небо, наче птах, піднявся.
 Через море швидко лине
 В інші землі та країни. *(Літак)*

— А тепер заплющте очі, уявіть собі, що ми не у класі, а у салоні великого лайнера. Пристібніть паски безпеки. Щасливої дороги!

III. Основна частина

— Ми сьогодні будемо не тільки мандрувати, а й поєднувати приємне з корисним. Поки літак набирає висоту, прошу розгорнути зошити і записати сьогоднішню дату.

— Подивимося на дошку, над написанням якої букви ми будемо працювати на каліграфічній хвилині. Але спочатку розізмемо наші пальчики.

БАРАБАН

Барабаню, барабаню,
Барабаню цілий день.
Барабанщик я завзятий,
Знаю безліч я пісень.

Напруженими пальцями обох рук барабанити по столу.

1 Каліграфічна хвилинка

*Цц цв ця оц
Цвіт цвітуть*

Цвіту не вирви задаром,
Гілки не втни для забави.

П. Ситченко

- До чого закликає нас автор вірша?
- Розгадайте анаграму.

На неї птах сідає,
Вона його гойдає,
А «ге» на «бе» змініть —
Звірятко стане вмить. (*Гілка — білка*)

- Складіть окличне речення зі словом *цвіт*.
- Коли літак злітає, то струменем повітря перемішав всі слова в реченні. Спробуймо його відновити! (*Запис на дошці.*)

просторами, України, подорожуємо
(*Подорожуємо просторами України.*)

- Яке це речення за метою висловлювання? (*Розповідне*)
- Які ще бувають речення?
- Сьогодні тема нашого уроку — «Подорожуємо просторами України». Ми розглянемо, як змінюються природні зони з півночі на південь.

— Діти, а ви знаєте щось про природні зони України? Хто може розповісти?

Довідкове бюро

Природа України багата й різноманітна. Її територія знаходиться в межах географічного поясу, в якому виділяються природні зони мішаних лісів, лісостепу і степу. Невелика ділянка України (Південний берег Криму) належить до зони субтропіків. Також на території України є два гірських райони — Карпати і Кримські гори. Кожна природна зона поступово переходить одна в одну, має свої кліматичні умови й природні ресурси, ґрунти, рослинний і тваринний світ.

Праця людей зумовлена погодними умовами кожної природної зони, її корисними копалинами.

— Давайте розглянемо карту України.

— Які природні зони є в Україні? (*Зона мішаних лісів, лісостеп, степ, українські Карпати, Кримські гори*).

— Складіть речення, використовуючи назви природних зон України.

— Запишіть його.

2 Робота з текстом

— Прочитайте текст. Спишіть речення, що відповідає схемі.

_____ .

Узимку люди підгодовують звірів. У годівниці кладуть сіно, коренеплоди, сіль. Дорослим допомагають школярі. Навесні розвішують шпахівні та інші гніздівці.

— Подані слова поділіть на склади.

Слова: підгодовують, допомагають, розвішують.

3 Робота за підручником (с. 11, завдання 2)

» Робота з текстом

— Прочитайте із тексту «Ми живемо в Україні» виділене слово. Назвіть у ньому звуки і букви. Розкажіть, що ви знаєте про це місто.

МИ ЖИВЕМО В УКРАЇНІ

Кожен пишається країною, в якій живе. Завжди хоче сказати про неї хороше слово.

— Чи доводилося вам бути в *Києві* — серці України? Чи милувалися ви Дніпром, київськими вулицями, парками, величними соборами? — запитують кияни.

— А чи знаєте ви, що наш край багатий на кам'яне вугілля? — хваляться діти з Донбасу.

— Приїздіть до нас — і побачите Карпатські гори, поласуете содким виноградом, — запрошують діти з сонячного Закарпаття.

— А кому з вас уже доводилось побувати в нашому краї і купатися в Чорному морі? — запитують діти з Криму. — Приїздіть до нас!

— А наше квітуче поле льону також схоже на сине море, — кажуть діти з Полісся.

І якщо скласти до купи усе сказане дітьми України, то можна буде уявити її в усій красі.

4 Розвиток мовлення

— Скажіть словами тексту, чим пишалися діти Донбасу? А діти з Полісся?

— А чим славиться або чим багатий той куточок України, в якому живете ви?

— Яке головне місто області, в якій ви живете? Яка річка протікає поблизу?

5 Доповнення речень словами з тексту, їх запис

— Прочитайте речення, доповнюючи їх словами з тексту.

На Поліссі вирощують...

На Донбасі видобувають...

— Запишіть утворені речення.

— Діти, а які звірі мешкають на території України? (Діти користуються картою.)

— Пригадаймо їх разом за допомогою загадок. (По черзі на дошці вивішуються малюнки із зображенням тварин.)

- Рудий м'ячик вправно скаче
З гілочки на гілочку.
— То не м'ячик, — кажуть діти,
— Ми впізнали... (білочку).
- Клишоногий, волохатий,
Влітку спритний та завзятий,
Ну, а взимку, лежебока,
У барлозі гріє боки. (Ведмідь)
- Вдалині посеред ночі
Засвітились хижі очі.
Від його пісень у звірів
Морозець біжить по шкірі. (Вовк)
- Хвіст куценський, довгі вуха,
Має в шафі два кожухи.
Влітку одягає сірий,
Ну, а взимку — теплий білий.
(Зайчик)
- До пухнастого хвоста
Личить шубка їй руда.
Як рушає полювати,
Не виходить зайчик з хати.
(Лисиця)

— Молодці!

Зробіть звуко-буквений аналіз слів *ведмідь*, *білка*.

Ведмідь — [ведм'ід'] — 2 скл., 7 б., 6 зв. (буква м'який знак звуку не позначає).

Білка — [б'ілка] — 2 скл., 5 б., 5 зв.

► Фізкультхвилинка

Клас принишк, настала тиша.

Вже ніхто нічого не пише.

Треба паузу зробити,

Щоб здоров'ячко зміцнити.

Стали, сіли, сіли, стали,

Поробили різні вправи.

На сусіда подивись,

Усміхнись, звеселись,

Та ще й книги поскладали.

До роботи знову взялись.

— Звірів ми пригадали, а хто ще, крім звірів, мешкає в природі на території України? (*Птах*)

6 Робота за підручником (с. 11, завдання 4)

— Подивіться на карту України. Відшукайте птаха, про якого кажуть: «Удень спить, а вночі полює».

— Молодці! Запишіть назву птаха. Зробіть звуко-буквений аналіз цього слова.

Сова — [сава] — 2 скл., 4 б., 4 зв.

7 Робота з текстом

— Спишіть. Вставте пропущені слова з довідки.

Сонце підпливало все вище та _____. Жайворонки затихли у _____. А серед самого саду соловейки _____. Скільки їх! І як вони голосно _____!

Довідка: співають, степу, щебетали, вище.

Або:

Де багато пташок, там _____.

Зруйнуй гніздо пташине, не буде в тебе _____.

Зозуля стала кувати _____.

Довідка: родини, морозу не бувати, немає комашок.

► Фізкультхвилинка

Трішки ми попрацювали,

Сили наші підупали.

Треба нам би відпочити —

Свої сили відновити.

Руки вгору, руки в боки,

Іще декілька підскоків.

Руки вгору, руки вниз —

До навчання знов берись.

8 Продовження роботи за підручником (с. 11, завдання 3)

— Запишіть назви трьох міст, які ви запам'ятали, розглядаючи карту України. (*Діти вибірково читають назви міст, які вони записали.*)

запас учнів, розвивати словесну творчість дітей, уважність, вміння аналізувати навчальний матеріал; виховувати культуру мовлення.

Обладнання: малюнки-ілюстрації за темою «Слова ввічливості»; фото краєвидів України.

ХІД УРОКУ

- I. Організаційний момент**
- II. Актуалізація опорних знань учнів**

1 Слухання вірша М. Чернявського «Рідний край», бесіда про рідний край

— Прочитайте акровірш, визначте відгадку. (*Україна*)

РІДНИЙ КРАЙ

У всіх людей своя святиня,
Куди не глянь, де не спитай,
Рідніша їм своя пустиня,
Аніж земний в пустині рай,
Їм красить все їх рідний край.
Нема без кореня родини,
А нас, людей, без Батьківщини.

М. Чернявський

— Як ви гадаєте, чому М. Чернявський говорить, що кожній людині «...рідніша... своя пустиня...»?

— Уявіть, що до нас приїхали діти з іншої країни. Що б цікавого ви розповіли їм про нашу Батьківщину?

2 Читання тексту «Ми живемо в Україні» («Післябукварик», с. 10)

3 Відповіді на запитання

- Чим пишаються і милуються кияни?
- З чим у тексті порівнюють місто Київ?
- Що найкраще робити у Криму?
- У якому краї ми можемо милуватися Карпатськими горами?
- Що покажуть нам діти Полісся?
- А чим славиться наш край?
- Чим багата наша мала Батьківщина?

4 Гра «Читалочка-пірамідка»

— Складіть речення з кожним словом.

край

країна

Україна

українка

українець

український

5 Творча робота

— Додайте голосні у вірш та прочитайте його.

У р..дн..м.. кр.. .. і с..рц.. сп..в.. ..
 Л..л..к.. зд..л..к.. н..м в..сн.. н..с..ть.
 У р..дн..м.. кр.. .. і н..б.. б..зкр.. .. —
 Потоки, п..т..к.., м..в стр..н.. т..ч..ть.

*(У рідному краї і серце співає.
 Лелеки здалека нам весну несуть.
 У рідному краї і небо безкрає —
 Потоки, потоки, мов струни течуть.)*

— Знайдіть в цьому вірші слова, в яких звуків більше, ніж букв. Поясніть чому. (*Краї, співає, безкрає*)

6 «Зашифроване речення»

— Розташуйте по порядку цифри та прочитайте речення.

(Добридень тобі, Україно моя!)

— Яке ввічливе слово зустрілося в цьому реченні?

III. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми говоритимемо про ввічливі слова, про ситуації, коли їх вживають. Поміркуємо, для чого ж люди говорять ці слова.

IV. Робота над матеріалом уроку**1 Вправа для розвитку навичок читання (с. 14, завдання 1 та запис на дошці).**

Вправління в інтонуванні окличних речень

*Добро
 добрий
 Добридень!
 Добрий день!
 Доброго дня!*

2 Слухання вірша В. Крищенка «Добрий день» (с. 12)

— Якими словами мама привіталася з дитиною?

— Як можна ще привітатися?

3 Читання вірша сильними учнями**4 Вправління в інтонуванні окличних речень****5 Обговорення прочитаного**

— Чому все усміхнене довкола?

- Який настрій у дитини, коли вона прокинулася? Чому?
- Які слова промовила дитина мамі?
- А як ви вранці вітаєтеся зі своїми рідними?

6 Робота в парах

- Розіграйте невеличкий діалог — вітання мами і дитини вранці.
- Доброго ранку, мамо!
- Доброго ранку, синку!
- Бажаю тобі гарного настрою сьогодні та вдалого дня.
- Дякую, любий. Нехай і в тебе все цього дня буде добре.
- Спасибі, матусю.

7 Вправи на перевірку та розвиток уваги (с. 12, 14, завдання 2)

► Фізкультхвилинка

ПОДОРОЖ ДО ЛІСУ

Петрик йшов, йшов, йшов
 І суницю знайшов.
 З'їв і далі пішов.
 Петрик йшов, йшов, йшов
 І горішок знайшов.
 З'їв і далі пішов.
 Петрик йшов, йшов, йшов
 І грибочок знайшов.
 Поклав у корзинку
 І додому пішов.
 (Імітація дій хлопчика.)

8 Проблемна ситуація

- Для чого людина говорить іншій: «Доброго дня!»?

9 Читання вчителем та сильними учнями оповідання за В. Сухомлинським «Скажи людині: "Доброго дня!"» (с. 14–15)

► Обговорення прочитаного

- Хто привітався першим?
- Яку пораду давав синові батько?
- Чому здивувався хлопчик?
- Якими словами привіталася бабуся?
- Що помітив хлопчик після вітання з бабусею?
- Чому це воно так?

10 Повторне читання оповідання

11 Відповіді на запитання підручника (с. 15)

12 «Скарбничка слів і понять»

- Читання пояснення до вислову *листя заграло* (с. 15).

- Пошук цього вислову в тексті.
- Складання з ним речень. (*Після дощу листя заграло на сонці всіма барвами веселки.*)

V. Підсумок уроку

- Навіщо ж ми вживаємо ввічливі слова?
- Назвіть деякі з них та опишіть ситуації, коли вони звучать у нашому мовленні.

К. О. Дергільова

УРОК 226

Тема. Слова ввічливості

Мета: пригадати слова ввічливості; вправляти в уживанні їх в мовленні; удосконалювати навички каліграфічного письма; удосконалювати вміння розбивати слова на склади, ставити наголос; формувати навички самоконтролю, роботи в парах, групах; розширювати словниковий запас учнів; розвивати фонематичний слух, мовлення, увагу, мислення, інтелектуальні здібності; виховувати шанобливе ставлення до оточуючих, чемність, доброзичливість, формувати навички культурної поведінки.

Обладнання: прислів'я про ввічливість; картки із завданнями для групової та індивідуальної роботи; предметні малюнки; сюжетні малюнки; кросворд; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Усміхнися всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям,
І тоді обов'язково
День тобі веселим буде!

— Діти, ви уважно слухали вірш. Скажіть, будь ласка, що потрібно зробити, щоб день був веселим, радісним? (*Потрібно посміхатися.*)

— Посміхніться і передайте часточку свого тепла одне одному. (*Діти посміхаються одне одному.*)

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Каліграфічна хвилинка

Письмо довгої прямої із заокругленням вниз праворуч. (*Зустрічається при написанні великих літер А, Й, Л, М, П, Т, Ц, Ш, Щ, Я.*)

2 Звуко-буквений аналіз

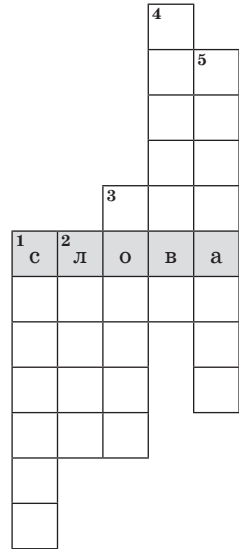
Учень проводить звуко-буквений аналіз слова *посмішка* і записує його на дошці.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Діти, сьогодні на уроці ми пригадаємо чарівні слова і вивчимо нові. А допоможе вам кросворд.

- 1) Мене ти промовляєш в знак подяки.
(*Спасибі*)
- 2) Матуся вимовляє до тебе свою...
(*любов*).
- 3) І ранок, і день, і вечір буває... (*добрий*).
- 4) Сьогодні, завтра і завжди бажаю:
«Доброго вам... (*здоров'я*)».
- 5) Завинив — умій сказати...
(«*Пробачте*»).

— Усі ці слова завжди на вустах у вихованих і культурних людей. Саме ці слова творять дива!

IV. Повторення вивченого матеріалу

— Діти, до нас на урок завітала Мудра Сова, господарка Лісової школи ввічливості. Прийшла вона не з порожніми руками, а принесла подарунок і хоче запросити нас до себе в гості. У звірат зараз канікули. Чи хотіли б ви повчитися у Лісовій школі ввічливості? (*Діти відповідають: «Так, звичайно!»*)

» Гра «Хто назве найбільше чарівних слів?»

Клас об'єднується в три команди, діти відповідають по черзі. Слова вчитель відшукує на картках і вивішує на дошці.

— З давніх часів до цих слів батьки змалечку привчали своїх дітей. Називають їх словами ввічливості, бо промовляти їх потрібно, дивлячись у вічі.

1 Робота за підручником (с. 13)

Завдання 1. З вірша «Добрий день» спишіть виділені речення.

ДОБРИЙ ДЕНЬ

Сонце землю освітило,
Вже до ліжка мама йде.
— Добрий день, матусю мила!

— Добрий день!
 Все усміхнене навколо
 Від завітчаних вишень.
 — Добрий день, садок і поле!
 Добрий день!

В. Крищенко

— А тепер вирушаємо до Лісової школи ввічливості. Але двері до неї зачинені. Що слід зробити, щоб вони відчинилися? (*Потрібно сказати чарівні слова.*)

1-й поверх. «Народна скарбничка ввічливості».

— Ось ми знаходимось на першому поверсі Лісової школи ввічливості. Нашим провідником буде Білочка.

— Що ж чекає нас тут? (*Учитель показує малюнок скрині.*)

— Так, це народна скарбниця ввічливості. Спробуймо відімкнути її!

2 Групова робота

Використовуючи кольорові олівці, слід з'єднати кінці стрічок таким чином, щоб вийшли прислів'я. Діти працюють на індивідуальних картках у групах, по закінченні роботи зачитують прислів'я і пояснюють їх значення.

*Одне приємне слово
 Від теплого слова
 Рана загойтється,
 Слова щирого вітання
 Усе добре переймай,
 Не одяг красить людину,
 Хто людям добра бажає,*

*дорожчі за частування.
 а лихе слово — ні.
 і лід розмерзає.
 той сам його має.
 краще за цукор і мед.
 а добрі діла.
 а злого уникай.*

2-й поверх. «Відпочинок».

— Екскурсоводом буде Зайчик.

► Фізкультхвилинка

Один-два-три, з нами до лісу ходи.
 Один, два, три, чотири, п'ять —
 Будем в лісі крокувать.
 Там пташок ми зустрічаєм,
 Разом з ними політаєм,
 Разом з зайцем пострибаєм,
 А від вовка — повтікаєм.
 Як лисичка, до зайчат підкрадемося.
 Перші проліски у лісі знайдемо.
 Як ведмедик клишоногий, потанцюємо,
 Ледве чутно тихим лісом помандруємо.

3-й поверх. «Ввічливість і доброта поряд ідуть».

— На цьому поверсі ми поринемо у світ добра. А поведе нас Ведмедик.

3 Продовження роботи за підручником (с. 13)

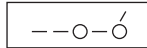
Завдання 2. Прочитайте. Закінчіть думку.

Ми говоримо:

- «Здрастуйте», коли...
- «До побачення», коли...
- «Будь ласка», коли...
- «Спасибі», коли...
- «На добраніч», коли...

4 Робота у зошиті

Завдання. Доберіть слова до поданої схеми. Запишіть їх через кому. Складіть з трьох слів речення.

5 Гра «Речення з помилками»

Завдання: знайти і виправити помилку.

- Проходити на своє місце в цирку або театрі потрібно спиною до того, хто сидить.
- Чемний хлопчик завжди смикає дівчаток за коси.
- Увічливі діти ніколи не поступаються місцем старшим.
- Виховані діти ніколи не вітаються.
- Якщо тебе запросили на день народження, слід залишити подарунок удома: він і тобі знадобиться.

— Запишіть 4-те виправлене речення і складіть схему цього речення.

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....

1 Робота за підручником (с. 13)

— А це завдання нам принесла Лисичка. Вона хоче перевірити, чи добре запам'ятали ви слова ввічливості.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Ранок. Андрійко прокинувся.

— Доброго вечора, татусю! — сказав він.

Татусь усміхнувся до сина і відповів:

— Доброго...

— Подумайте, що не так сказав Андрійко. Що відповів синові татусь? Запишіть відповідь тата.

► Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

- Широко розплющу очі,
Роздивлюсь усе охоче.
Потім мружусь, наче киця,
І заплющую очиці!
(Вправу повторити 5 разів.)
- А тепер нове завдання —
Оченятам тренування.
Раз — поглянь у далечинь,
Два — в долоньці відпочинь.

Завдання 4. Скласти речення за малюнками, використовуючи слова ввічливості. Записати ці речення в зошит. (1-ше речення записує перший ряд; 2-ге речення — другий ряд; 3-тє речення — третій ряд.)

4-й поверх. «Поверх творчості й артистизму».

2 Складання діалогів. Робота в парах

У МАГАЗИНІ

- Доброго ранку!
- Доброго ранку!
- Дайте, будь ласка, хліба.
- Будь ласка, візьміть.
- Дякую. А булочки у вас свіжі?
- Так. Скільки вам дати?
- Дві, будьте ласкаві.
- Ось, прошу.
- Дякую. До побачення.
- До побачення.

НА ПОШТІ

- Здрастуйте.
- Доброго дня!
- Скажіть, будь ласка, чи є у вас листівки?
- Так, є. Хочете подивитися?
- Дозвольте, я подивлюсь.
- Будь ласка, ось вони.
- Я хочу купити дві листівки.

- З вас чотири гривні.
- Прошу.
- Дякую. До побачення.

— Молодці, діти! Ви впоралися із завданнями у Лісовій школі ввічливості.

Прощайтеся з її мешканцями.

До побачення, звірята любі,
Бувайте здорові.
А ввічливі слова всюди
Вживатимемо у мові!

VI. Підсумок уроку

— Сподіваюся, ви зрозуміли сьогодні, чому потрібно бути ввічливими й добрими і як такими стати.

Як багато гарних слів
Є на світі!
Треба знати їх завжди
Дорослим і дітям.

Треба дякувати тим,
Хто нам допоможе.
Ну, а зараз дружно всім
«До зустрічі!» кажем.

Т. М. Бондар

УРОК 227 (ПИСЬМО)

Тема. «Весна у синій хустинці»

Мета: удосконалювати вміння учнів читати поетичні твори; вчити робити інтонаційну розмітку вірша; узагальнити поняття «веснянка»; розвивати прагнення до розуміння краси в природі; формувати вміння працювати за зразком, учити дітей бути спостережливими, уважними, розвивати словесну творчість учнів засобами художнього слова; вчити працювати спільно; виховувати гуманні почуття, любов до природи.

Обладнання: малюнки весняної природи; магнітофон; аудіозаписи «Веснянки».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Робота над віршем В. Грицько «Чарівні слова»

— Додайте свої чарівні слова до переліку В. Грицько.

ЧАРІВНІ СЛОВА

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі.
Їх кожен легко підбере,
Якщо йому не лінь.

Ти, друже, мусиш знати їх,
Запам'ятать неважко:
Маленькі ключики твої —
«Спасибі» і «Будь ласка».

В. Гринько

2 Творча вправа

— Доберіть близькі за значенням вирази до кожного з поданих.

*Добрий ранок.
До зустрічі.*

*Гарних снів.
Перепрошую.*

*Щиро вдячний.
Доброго здоров'я.*

3 Визанне читання вірша В. Крищенка «Добрий день» (с. 12)

— Чи може щире слово прикрасити день? А поліпшити настрої людини? Доведіть свою думку.

4 Читання за особами оповідання за В. Сухомлинським «Скажи людині: "Доброго дня!"» (с. 14–15)

5 Гра «Чи уважний ти читач?»

- У кущах заспівали цвіркуни. (–)
- Листя заграло і затремтіло. (+)
- Сонце засвітило яскравіше. (–)
- Польовою стежечкою ідуть батько й маленький син. (–)
- — Доброго дня, бабусю! — каже син. (+)
- — Бо ми побажали людині здоров'я. (–)

6 Робота з ілюстрацією до тексту

— Якої пори року відбувалися описані в оповіданні події? Чому ви так вирішили? (*Кінець літа чи осінь*)

— Коли ж ми не зможемо зібрати гриби?

— Дійсно, взимку, бо холодно і гриби не ростуть, навесні — зелене травичка, буяють квіти, але гриби ще не ростуть. Та нічого, ми зачекаємо. А сьогодні поговоримо про чудову пору року — весну.

» Фізкультхвилинка

Ось іде до нас весна.

(*Встати із-за парт, потягнутися.*)

Все навколо ожива:

Підсніжники прокидаються,

(*Посміхнутися, потерти кулачками очі.*)

Проліски посміхаються,

(*Помахати руками, як крилами.*)

Пташки прилітають,

(*Біг на місці.*)

Діти вибігають,

(*Стрибки.*)

На луках стрибають.

III. Робота над матеріалом уроку

1 Вправа для розвитку навички читання (с. 18, завдання 1)

- 2 Робота над спільнокореневими словами до слова *весна* (с. 18, завдання 2)
- 3 «Скарбничка слів і понять». Уточнення поняття «веснянка» (с. 16)
- 4 Слухання веснянок в аудіозапису
- 5 Ознайомлення з віршем Т. Коломієць «Веснянка», обговорення почутого (с. 16)
 - У чому до нас прийшла весна?
 - Що вона принесла?
 - Як ви зрозуміли вираз *весна-красна*?
- 6 Робота над інтуванням поезії. Ознайомлення з поняттям *строфа* та інтонаційною розміткою вірша (с. 16)
- 7 Виразне читання вірша дітьми
- 8 Відповіді на запитання. Розглядування ілюстрації
 - Як поетеса назвала весну?
 - У чому вона до нас завітала?
 - Як ви вважаєте, чому весна була в синій хустинці?
 - Що весна з собою принесла?
 - Поясніть, чому вона несла саме такі гостинці? (*Уточнення поняття ряска.*)
- 9 Словесне малювання
 - Як би ви, діти, зобразили весну?
- 10 Творча робота
 - Доберіть до слова *весна* якомога більше слів — ознак предмета.
 - Весна (*яка?*) ... *рання, весела, зелена, яскрава, різнокольорова, сонячна, радісна, ніжна, веселкова, квітуча.*
- 11 Робота в парах
 - Прочитайте речення. Яку пору року вони відображають? Яке слово повторюють у кожному реченні?
 - Діти побігли купатися на... (*річку*).
 - Пригріло сонечко, і до... (*річки*) побігли дзюркотливі струмки.
 - Сумно опустила верба золоті віти до тихого плеса... (*річки*).
 - Мороз скував у льоди... (*річки*) та озера.
- 12 Ознайомлення з віршем М. Вінграновського «Річечка» (с. 19)
 - Чи є ім'я в маленької річечки?
- 13 Самостійне читання учнями
- 14 Обговорення прочитаного. Вибіркове читання
 - Як описав М. Вінграновський річечку? Зачитайте.

- До якої річки несе свої води маленька річка?
- Прочитайте, де тече річечка?
- Знайдіть слова, що відображають ставлення автора до маленької річечки.
- Які образні вислови та порівняння використав автор у вірші? (*Небо здоровенне, солодкі хмарини, Дніпра тихенька синя доня; вузьенька, як долоня*)
- З чим порівнюється любов до річки?

15 Робота з картою (с. 8–9)

- Знайдіть на карті маленькі річки, що впадають у Дніпро. (*Сейм, Тетерів, Ворскла, Сула, Удай, Інгулець та ін.*)

IV. Підсумок уроку

- Про яку пору року ми сьогодні говорили?
- На кого схожа весна? Опишіть її.
- Що принесла нам весна?

К. О. Дергільова

УРОК 228 (ПИСЬМО)

Тема. Алфавіт. Звуки мовлення. Букви

Мета: повторити з учнями алфавіт, алфавітні назви букв, закріпити знання учнів про звуки мовлення та позначення їх буквами; продовжувати роботу над каліграфією, правильним буквоз'єднанням; збагачувати словниковий запас учнів, розвивати мовлення, спостережливість, навички виразного читання; розвивати вміння слухати; виховувати у дітей охайність під час письма, чуйність, уважність, доброту, почуття дружби й товариськості.

Обладнання: каса букв, алфавіт, предметні малюнки, вірші, малюнок дівчинки Весни, підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Швидко пролунав дзвінок:
Розпочати час урок.
Ми навчаємось старанно
І працюєм залюбки.
Друзі скажуть: «Бездоганно,
Ви усі — розумники».

II. Актуалізація опорних знань учнів

- Давайте пригадаємо правила сидіння за партою. Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину три-

мати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (*Розглядання плаката.*)

1 Каліграфічна хвилинка

Письмо короткої прямої лінії із заокругленням вгорі і внизу.
Зустрічається при написанні рядкових літер *z, n, p, t*.

2 Складання схеми поданих слів

— З трьома словами складіть і запишіть речення.
Олівець, таємничий, поїзд, проміння, терпіння, розрум'янилося.

3 Гра «Допоможи слову»

— До складу потрібно додати один або кілька складів, щоб утворилося слово.

Варіант 1

Ло- Га- Те-

Варіант 2

Са- Мо- Ру-

III. Повідомлення теми і завдань уроку.....

— Щоб дізнатися, про що йтиметься на уроці, відгадайте загадку.

Коли хочеш ти читати,
То мене повинен знати.
А коли мене не знаєш,
То нічого не вгадаєш. (*Алфавіт*)

— Сьогодні нас запросили до міста Алфавіту. Там нас вже чекають наші друзі, а хто саме, ви зараз побачите.

Веселе місто Алфавіт,
В нім кожне слово — цілий світ,
В нім кожна літера жива —
З ним складаються слова.
Літери, шикуйтеся в ряд!
Починаємо парад!

IV. Повторення вивченого матеріалу.....

— А ось і вони — БУКВИ! Пригадайте їх «імена»!

1 Робота за підручником (с. 17)

Завдання 1. Прочитайте назви літер. Намагайтесь запам'ятати їх порядок.

<i>Аа</i> <i>а</i>	<i>Бб</i> <i>бе</i>	<i>Вв</i> <i>ве</i>	<i>Гг</i> <i>ге</i>	<i>Ґґ</i> <i>ґе</i>	<i>Дд</i> <i>де</i>	<i>Ее</i> <i>е</i>	<i>Єє</i> <i>є</i>	
<i>Жж</i> <i>же</i>	<i>Зз</i> <i>зе</i>	<i>Ии</i> <i>и</i>	<i>Іі</i> <i>і</i>	<i>Її</i> <i>ї</i>	<i>Йй</i> <i>йот</i>	<i>Кк</i> <i>ка</i>	<i>Лл</i> <i>ел</i>	<i>Мм</i> <i>ем</i>
<i>Нн</i> <i>ен</i>	<i>Оо</i> <i>о</i>	<i>Пп</i> <i>пе</i>	<i>Рр</i> <i>ер</i>	<i>Сс</i> <i>ес</i>	<i>Тт</i> <i>те</i>	<i>Уу</i> <i>у</i>	<i>Фф</i> <i>еф</i>	
<i>Хх</i> <i>ха</i>	<i>Цц</i> <i>це</i>	<i>Чч</i> <i>че</i>	<i>Шш</i> <i>ша</i>	<i>Щщ</i> <i>ща</i>	<i>ь</i> <i>знак</i> <i>м'як-</i> <i>шення</i>	<i>Юю</i> <i>ю</i>	<i>Яя</i> <i>я</i>	

— Діти, погляньте, хто нас зустрічає! (*Учитель виставляє на дошку малюнок дівчинки Весни.*) Вона приготувала для вас завдання.

Завдання 2. Прочитайте назву вірша на с. 16. Вимовте голосні звуки. Назвіть букви, які позначають на письмі голосні звуки.

ВЕСНЯНКА

Ішла весна-красна
у синій хустинці.
Несла весна-красна
у скриньці гостинці.

Ягнятам — травицю,
гусятам — водицю,
каченятam — ряску,
а малятам — ласку.

Т. Коломієць

Завдання 3. З вірша «Веснянка» виписіть назви гостинців, які принесла весна.

» Фізкультхвилинка

Вже стомилися ми трішки,

(*Ходьба на місці.*)

Вийдем, діти, на доріжку.

(*Плескання в долоні.*)

Наші ручки: раз, два, три.

(*Притупування ногами.*)

Наші ніжки: раз, два, три.

(*Нахили головою в сторони.*)

Ось голівонька втомилась,

Вправо — вліво нахилилась:

Раз, два, три.

(*Стискання пальців рук.*)

Будем пальчики стискати,

Будем знову працювати.

— Погляньте, хто нас зустрічає! Це ж буква А!

А — в алфавіті — найперша!

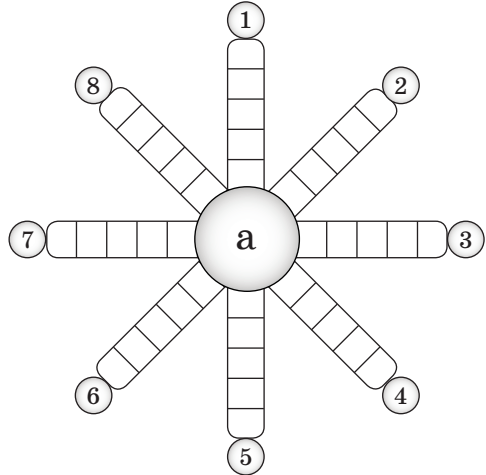
А — в алфавіті — найлегша!

А іще ця буква А

І дзвінка, і голосна.

2 Кросворд «Ромашка»

- 1) Вдень мовчить
Вночі гарчить,
Хто до господаря йде —
Знати дає. (*Собака*)
- 2) Має славу торохтійки
І відомої злодійки.
Там, де з'явиться, — умить
Тиша в зарості біжить.
Хто це? Що воно таке?
Хто скрекоче «скре-ке-ке»?
(*Сорока*)
- 3) На колір — сірувата
На вдачу — хитрувата.
«Кар-р-р», — гукає,
Курчат лякає. (*Ворона*)
- 4) По пеньочку пострибаю —
Вмить на друзки порубаю. (*Сокира*)
- 5) Гострі зуби у kota
Відкусив він їй хвоста.
А вона йому на те:
— Завтра хвіст мій відросте. (*Ящірка*)
- 6) Біле поле, чорне насіння
Хто його вміє, той розуміє,
Хто його знає, той позбирає. (*Книжка*)

- 7) У червоних чобітках
В білому халаті,
Навесні він прилетів
І сидить на хаті.
(*Лелека*)
- 8) У вінку зеленолистім
У червоному намісті
Заглядається у воду
На свою чудову вроду.
(*Калина*)

— Давайте пригадаємо, як поєднується з іншими літерами мала буква *а*.

3 Поєднання букви *а*

— Розгляньте, як поєднані літери. (*Див. с. 460*)

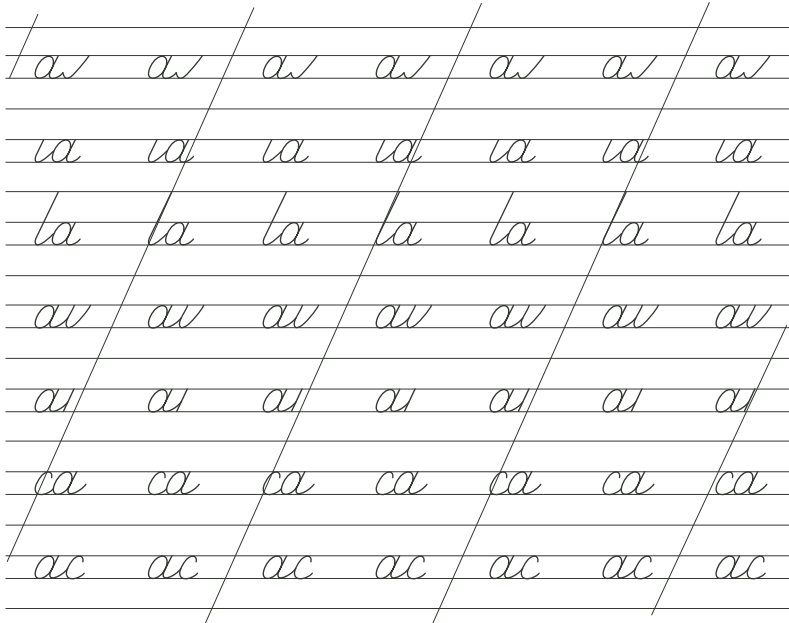
Діти повторюють назви поєднань.

V. Узагальнення вивченого матеріалу

— Мешканці міста хочуть перевірити, чи добре ви знаєте їх порядок в алфавіті.

1 Навчальна гра «Назви сусідів»

Учитель називає літеру, учні називають її «сусідів».

2 Продовження роботи за підручником (с. 17)

Завдання 4. Спишіть речення. Вставте пропущені слова.

Вимовляємо й чуємо...

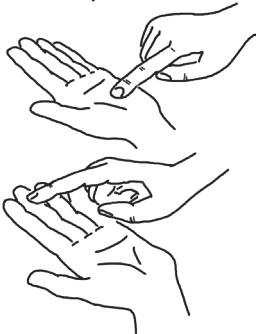
Звуки є..., ...

Пишемо й читаємо...

Букви є..., ...

Слова для довідки: звуки, голосні, приголосні, букви, великі, малі, друковані, писані.

► Фізкультхвилинка. Пальчикова гімнастика

ДЗИґА

Швидко, швидко

Дзиґа в'ється,

Об підлогу жваво б'ється.

По доріжках прокрутилась,

Заморилась та й звалилась.

Другим пальцем правої руки крутити, потім бити по долоні лівої, прокрутитися до кінчиків кожного пальця і зупинитися.

КОНЯЧКА

Ось конячка прискакала,
 Б'є копитом: цок-цок-цок,
 І по колу, й по доріжці,
 Ще й забігла у лісок.

Рухи в різні боки другим і третім пальцями рук, підстрибуючи, з акцентом на один палець.

3 Добирання імен

— Доберіть імена, що починаються на *А, Б, В, Г*.

Хлопчики записують в алфавітному порядку чоловічі імена, дівчатка — жіночі.

4 «Торбинка запитань»

— З якої букви починається алфавіт?

— Якою буквою закінчується?

— Які букви позначають голосні звуки?

— Які букви завжди позначають два звуки?

— Які буквосполучення позначають один звук?

— Що цікавого ви можете сказати про букви *Я, Ю, Є*?

— Що цікавого ви можете сказати про м'який знак?

5 Прочитайте прислів'я. Спишіть. Підкресліть голосні букви, що позначають два звуки

Їж, коли дають, скачи, коли грають. Їв би очима, та живіт не приймає. Є де сісти, та нема чого їсти.

6 Прочитайте. Визначте у словах кількість голосних звуків. Поділіть слова на склади

Буквар, олівець, пензлик, яблуко, аркуш, апельсин.

Зробіть звуко-буквенний аналіз виділеного слова.

VI. Підсумок уроку

— Ось і завершується наша подорож країною Алфавіт. Ми ще не один раз будемо зустрічатися з її мешканцями — буквами, що живуть, як одна дружна сім'я.

ОДНА СІМ'Я

Зранку випав перший сніг.

Всюди чути гамір, сміх,

Та не видно щось ніде

Літер «а», «бе», «ве», «ге», «де»....

— Мабуть, справи в них свої,—

Кажуть «е», «є», «же», «зе», «и», «і», «ї»,—

Доведеться, як не гірко,

Нам самим іти на гірку...

— Ні, давайте заберем
 Букви «йот», «ка», «ел» та «ем»! —
 Раптом «ен», «о», «пе», «ер», «ес»
 Підстрибнули до небес:
 — Заберіть на гірку й нас,
 Ми всі маєм вільний час!
 — Ми також! — слідком кричать
 «Те», «у», «еф», «ха», «це» та «че».
 Букви «ша», «ща», «ю» і «я»
 Мовлять: — Ми одна сім'я,
 І тому всі тридцять три
 Покатаємось з гори!
 — Мусить бути саме так! —
 Їх підтримав м'який знак.

Т. М. Бондар

УРОК 229 (ЧИТАННЯ)

Тема. Діалог. «Підсніжник» (за Б. Вовком)

Мета: вчити читати та складати діалоги, працювати над виразністю мовлення, уточнити знання дітей про птахів; розвивати прагнення до розуміння краси в природі; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, розвивати словесну творчість учнів, спостережливість; привчати працювати спільно; виховувати гуманні почуття, любов до природи та бережливе до неї ставлення.

Обладнання: малюнки птахів, перших весняних квітів; магнітофон; аудіозапис співу жайворонка.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Гра «Будь уважним»

— З'єднайте слово і звукову схему.

Ягнята (5)	весна (3)	ряска (7)	скринька (8)
① =о́--о	② о--=о́-о	③ -о--о́	④ -о́--о
⑤ =о--=о́-о	⑥ -о́--о	⑦ =о́--о	⑧ ---о́=-о

2 Бесіда за змістом вірша Т. Коломієць «Веснянка»

— Що таке *ряска*?

— Кому її принесла весна у віршику Т. Коломієць «Веснянка»?

- А що отримали діти?
- В образі кого виступає весна в цій поезії?

3 **Виразне читання вірша дітьми («Післябукварик», с. 16)**

- Коли співають веснянки? Що в них прославляють?

4 **Відгадування загадок (с. 19)**

Відповідь: річка.

- Чому М. Вінграновський назвав свій віршик «Річечка»?

5 **Виразне читання вірша М. Вінграновського «Річечка» (с. 19)**

6 **Бесіда про бережливе ставлення до річок, озер, водного багатства рідної країни**

- До якої річки тече маленька річечка?
- Назвіть великі річки України.
- Яка діяльність людей загрожує річкам?
- Що ми можемо зробити для збереження чистоти річок та озер?

► **Фізкультхвилинка**

РІЧКА

До річки швидко ми спустились.
Нахилились та умились.

*(Ходьба на місці.)
(Нахили вперед, імітація
вмивання.)*

Побачили камінці —
Потримали у руці,
Потім кинули у воду.

*(Виставити праву руку
вперед, потім ліву.)
(Змах правою рукою, змах
лівою рукою.)*

Перестрибнули колоду.
Почали всі разом плавати.
Руками — раз, це брас.

*(Стрибки на місці.)
(Імітація плавальних рухів.)*

Одною, другою рукою — це кріль.
Усі, як один, пливемо, як дельфін.

На берег вийшли, і потому
Ми вирушаємо додому.

(Ходьба на місці.)

III. Робота над матеріалом уроку

1 **Анаграми**

- Розшифруйте слова та визначте «зайве».

неоскоч (*сонечко*)

цяводи (*водиця*)

лівжура (*журавлі*)

опрявіт (*повітря*)

2 **Розглядування малюнка підручника (с. 20)**

- Як ви вважаєте, діти зустрічають журавлів чи проводжають їх у вирій?

3 Розповідь вчителя про іншу назву журавлів — *веселики*

— Летять журавлі над землею восени — курличуть, жураються, що довго ще не побачать рідної землі, тому і назвали їх *журавлями*. Та тільки сильніше пригріє сонечко, і люди почують у небі веселе курликання журавок. У народі кажуть: «Журавлі на крилах весну принесли». Радіють всі навкруги: люди — бо прийшла справжня весна, а журавлі — тому, що повернулися додому. Ось чому навесні журавлів називають ще й *веселиками*.

4 Виразне читання вчителем вірша С. Пушика «Веселики-журавлі»

5 Робота над виразністю читання. Інтонаційна розмітка вірша

→
— Веселики-журавлі,
→
Що несете на крилі?
→
Чи то радість?
→
Чи то сміх?
→
Може, снігу повен міх?
→
— Несемо всім вам тепло,
→
Щоб усе цвіло й росло!

6 Вправи для розвитку навичок читання (с. 22)

7 Читання вірша сильними учнями

8 Обговорення прочитаного за запитаннями підручника.

Ознайомлення з терміном «діалог» (с. 20)

9 Творча робота в парах

— Що розповіли журавлі? Розіграйте діалог.

10 Ознайомлення з віршем Катерини Перелісної «Весна» (с. 24)

11 Підготовчі вправи до читання. Словникова робота. Інонування речень (с. 24, 26)

12 Виразне читання вірша парами

13 Слухання співу жайворонка

14 Відгадування загадки

— Знайдіть відгадку серед зашифрованих слів.

У першій мандрівці до лісу

ИПВІНК

Під першим промінням ясным

КИНЖІНСПІД

Квітку побачили діти —

ЯНОРТДА

Радісну звістку весни.

АРВІБКНО

— Зараз ми прочитаємо оповідання, в якому розповідається, як тендітний підсніжник переміг сувору зиму.

15 Слухання оповідання «Підсніжник» (за Б. Вовком) (с. 27)

— Кого злякалася зима?

16 Словникова робота

«Скарбничка слів та понять»: *світ за очі, лантух* (с. 27).

17 Розповідь про бережливе ставлення до перших весняних квітів

18 Самостійне читання оповідання учнями

19 Колективне складання плану

- 1) Сердитий вовк.
- 2) Сварливий ведмідь.
- 3) Пісенька підсніжника.
- 4) Налякана зима.

IV. Підсумок уроку

— Назвіть ознаки весни, про які ви довідалися сьогодні.

— Чи можна рвати тендітні підсніжники та проліски? Чому?

О. М. Мачнева

УРОК 230 (ПИСЬМО)

Тема. Голосні звуки. Наголос. Склад. Інтегрований урок природознавства та навчання грамоти. Урок-гра «Поле чудес»

Мета: систематизувати знання учнів про голосні звуки, удосконалювати навички правильної вимови, каліграфічного письма; розширювати уявлення учнів про склад як найменшу звукову одиницю, яка виділяється в мовному потоці; удосконалювати вміння ділити слова на склади, ставити наголос, виділяти наголошений та ненаголошений склади; формувати навички самоконтролю, роботи в парах, групах; розширювати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, увагу, мислення, інтелектуальні здібності, почуття змагання; виховувати чуйність, доброту, гуманне ставлення до всього живого, шанобливе та турботливе ставлення до природи, птахів — братів наших менших, бажання працювати, досягати успіху.

Обладнання: малюнки із зображенням птахів; картки із завданнями для групової та індивідуальної роботи; пташки-бали за відповіді дітей; табло з літерами для гри «Поле чудес»; музичний запис, магнітофон; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

Підготовча робота: пошук наукової та цікавої інформації про птахів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні ви — учасники гри «Поле чудес». Я — її ведуча і протягом уроку буду пропонувати вам багато цікавих завдань, під час виконання яких ми закріпимо наші знання з теми «Голосні звуки. Наголос. Склад». А завдання нашої гри розкажуть про секрети зимуючих та перелітних птахів.

II. Основна частина**1** Каліграфічна хвилинка

Письмо довгої прямої лінії, заокругленої вгорі і внизу (перший елемент великих літер Щ, Ш, Ц, Й).

Що це ще за чудеса?
Подивись, яка краса!
Птахи дивляться у воду
На свою чудову вроду,
Легко змахують крильми,
Ніби перший сніг зими,
Шії довгі і гнучкі,
Що за красені такі? (*Лебеді*)

— Що довідалися про лебедів наші науковці?

2 Довідкове бюро

Лебідь — великий перелітний дикий водоплавний птах з довгою шиєю і білим (іноді чорним) пір'ям. Довга шия дозволяє в глибоких водах обшукувати дно в пошуках їжі. Це найбільші водні птахи. Розмах їх крил досягає двох метрів, а маса може перевищувати 15 кг. Це дуже сильні птахи. Вони долають щороку відстань до тисячі кілометрів.

Лебеді символізують вічну і вірну любов. Кажуть, «лебедина любов» — любов на все життя.

1 відбірковий тур

» Актуалізація опорних знань учнів

1) Відгадайте загадки і дізнайтеся, які птахи зимують вдома

- Я ловлю комах, жучків,
Їм маленьких черв'ячків,
В теплий край я не літаю,
Під стріхою хату маю.

Цвірінь! — сів я на хлівець.
Звуть мене... (*горобець*).

- Вірно людям я служу,
Їм дерева стережу.
Дзюб міцний і гострий маю,
Шкідників ним добуваю. (*Дятел*)

2) Звуко-буквений аналіз слів-відгадок за варіантами

Варіант 1 — слово *горобець*.

Горо|бець — [горобец'] — 3 скл., 8 б., 7 зв. (Буква м'який знак звука не позначає.)

Варіант 2 — слово *дятел*.

Дя|тел — [д'ател] — 2 скл., 5 б., 5 зв.

3) Повторення відомостей про голосні звуки

— Отже, ми готові розпочати гру. Перепусткою до участі у I турі будуть такі завдання.

- На які дві групи поділяються всі звуки в українській мові? (*Голосні, приголосні*)
- Яка з цих груп більша, а яка — менша? (*Приголосних більше, голосних менше*)
- Скільки голосних звуків в нашій мові? (6)
- Назвіть їх. (*[a], [o], [y], [e], [u], [i]*)

3) Завдання на закріплення знань про голосні звуки

— Доберіть голосні букви таким чином, щоб вийшли слова. З двома словами складіть і запишіть речення.

Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3
р..с (о, у, а, і, у)	л..с (о, у, а, і, у)	ж..р (о, у, а, і, у)
с..р (о, у, а, і, у)	д..б (о, у, а, і, у)	к..т (о, у, а, і, у)
в..л (о, у, а, і, у)	б..к (о, у, а, і, у)	л..д (о, у, а, і, у)

4) Робота з деформованим текстом

— Переставте речення таким чином, щоб вийшла зв'язна розповідь. Запишіть два останніх речення.

1. Першими з'являються шпакі.
2. За ними прилітають жайворонки.
3. Вони дуже поспішають.
4. З приходом весни всі пташки повертаються додому.
5. Треба встигнути зайняти гніздову галявину, побудувати гніздо, вивести пташенят.
6. Навесні у пташок настає гаряча пора.

5 Гра «Назви пташку»

— Прочитайте слова. З перших складів кожного слова складіть і запишіть назву пташки, яка повертається додому останньою. Виконайте звуко-буквений аналіз цього слова.

Грис Волга газон (Іволга)

За правильну відповідь учитель роздає учням маленьких пташок. До І туру виходять ті учні, у яких найбільша кількість правильних відповідей.

Завдання І туру

Ми знаємо, що першими прилітають шпаки. Але птах, про якого йдеться у завданні, не відстає від шпаків. Він повертається додому одним серед перших. Ця пташка не боїться морозів. Тому, ще коли лежить сніг, його можна побачити на полях разом з воронами. Він також, як і ворона, має чорне пір'я.

Це — граки. Живуть ці пташки у гніздах, що створюють самі: самець приносить прутики, а самка будує для малюків хатинку.

Яку іншу українську назву має ця пташка?

Г	А	Й	В	О	Р	О	Н
---	---	---	---	---	---	---	---

Довідкове бюро

Слово *грак* походить від слова *гракати*, тобто *каркати*. А слово *гайворон* — від *гаяти*, тобто *кричати*, і від *ворон*. Живуть граки до 20 років. Харчуються тваринною та рослинною їжею. Проте головним чином їдять хробаків та личинок комах. Саме тому гайворонів можна часто зустріти на ораних полях.

Ця пташка дуже корисна, бо знищує багато комах-шкідників, а іноді мишей та мілких гризунів.

II відбірковий тур

1) Актуалізація опорних знань учнів

Відгадайте загадку
 Дивний ключ у небі лине,
 Не залізний, а пташиний.
 Цим ключем в осінній мглі
 Відлітають... (*журавлі*).

2) Слухання вірша

ЧОМУ ВЕСЕЛИКАМИ ЗВУТЬСЯ ЖУРАВЛІ

Тому веселиками зуться журавлі,
 Що прилітають до веселої землі,
 Що теплий день приносять на крилі
 І залишаються в нашому селі.

Лиш навесні веселики вони,
А журавлями звуться восени,
Бо жураються, у вирій летючи,
Бо не заміниш рідної землі.

Г. Паламарчук

3) Словникова робота

— Слова *журавлі* та *веселики* — це слова, близькі за значенням, тобто слова-друзі.

Веселики — це журавлі, що повертаються у рідні місця навесні.

— У другому турі візьмуть участь ті гравці, які першими, охайно і правильно виконують завдання, що розміщені на с. 21 нашого підручника.

4) Робота за підручником (с. 21)

Завдання 1

— У вірші «Веселики-журавлі» прочитайте тільки ті речення, у яких про щось запитується. З якою інтонацією ви прочитаєте останній рядок?

— Знайдіть рядки, які містять опис журавля. На їх основі складіть опис журавля та запишіть його у зошит.

(Журавель має довгі ноги, сірі крила.)

ЖУРАВЛИК

На болоті, біля річки,
Там, де вогко тхне теплом,
Ми знайшли кумедну птичку
Із пораненим крилом.
Довгі ноги, сірі крила,
На голівці чорний чуб.
Погляда на нас несміло:
— Ой, болить... не полечу!..
Що ж тут бідній пташці мучитись?
Краще хай у нас живе!
І зостався в нас приручений,
І одужав журавель.
А як осінь вже настала,
Хмари в небі попливли,
Потяглися попід хмари
В край далекий журавлі.
Потяглися понад кручами.
Понад простором степів..
І журавлик наш приручений
Теж здійснювся й полетів!

Н. Забіла

Завдання 2

— Усно складіть речення за малюнком.

(Журавель побачив зелену жабку. Вона сиділа на великому листку лілії і дивилася на птаха переляканими очами. Журавлик запропонував жабці подружитися. Жабка була дуже рада.)

Завдання 3

- Прочитайте текст.
 - Про кого в ньому йдеться? (*Про журавлів*)
 - Яку назву можна дібрати до цього тексту?
 - Спишіть, вставляючи пропущені літери;
- Варіант 1* — перший абзац.
Варіант 2 — другий абзац.
- Які звуки позначають вставлені букви?
 - Яка буква не позначає окремого звука?
 - Яка її роль у слові?

5) Прочитайте вірш. Спишіть, підкресліть голосні**ЖУРАВЕЛЬ**

Прилетів журавель
 З невідомих земель.
 А в нашій окрузі
 Поселився в лузі.

А. Малишко

Завдання II туру

Цей птах є символом вірності, щастя, добробуту, поваги до батьків, символом мандрівників, сімейного благополуччя. Це лелека — живий символ України, священний птах, що дарує щастя дому, на даху якого поселиться. Лелеки бувають білого та чорного кольору. Чорний лелека ще зветься *чорногузом*. А як ще називають білого лелеку?

Б	У	С	О	Л
---	---	---	---	---

Довідкове бюро

Лелека білий влаштовує своє гніздо близько осель людей. Лелека чорний — у болотистих місцевостях, подалі від людей. За повір'ям, село, у якому є хоч одне гніздо лелеки, вважається застрахованим від «великої хмари з бурею», а двір, що вподобали лелеки, — щасливим. Та й сам птах обирає для гнізда собі хату спокійну й побожну.

У народі кажуть: «Прилетів лелека — весну приніс здалека». А ще існує повір'я, що лелеки приносять дітей.

» Лексична робота

Лелека білий, чорногуз, бусол, бузько — слова, близькі за значенням, слова-«друзі».

Летить птах через дах,
Сів на воротях
В червоних чоботях.
Які ноги завдовжки,
Довгі ноги, довгий хвіст,
По болоту ходить скрізь.
Хату на хаті має,
Жабам рахунок знає.
Підхопивши своє штання,
Опустився він із стайні.
Влаштувався на роботі
У найближчому болоті.
Та не бійся, не загруз
Наш любимий... (*чорногуз*).

— Складіть і запишіть речення про лелеку.
(*Білий лелека поселився у нас на даху.*)

» Фізкультхвилинка

У гніздо на хату сіла,
Довгим дзьобом, знай, тукоче,
Ніби щось сказати хоче.
— Де ж це ти була?
— Далеко!
— Як зовуть тебе?
— Лелека.

В. Кириленко

Ходить бусол по воді:
Чап! Чап!
Ловить жабок по одній:
Хап! Хап!
Перелякані жабки:
Ква! Ква!
Пострибали під листки:
Раз! Два!

Ой лелеко довгоногий,
Покажи ти нам дорогу:
Заблукали ми без мами,
Не знайдем дорогу самі...
«Тупни правою ногою,
Потім лівою ногою,
Потім — обома ногами,
Так і прийдемо до мами...»

І. Токмакова

III відбірковий тур

1) Складання речення з поданих слів (усно)

— Нам надіслали телеграму. Але всі слова у ній переплуталися. Щоб прочитати повідомлення, необхідно слова поставити на свої місця.

*весна вже
краї ми повернутися раді у рідні
нас для та домівки шпаківні приготуйте
у вирушаємо путь
пташки ваші*

2) Дописування складів — утворення слів

— Допишіть склади, до яких входить одна буква.
Наприклад: ..нот — енот.

Варіант 1

..валга, ..рел, ..дуд, ..гуар.

Варіант 2

змі..., ..жак, ..лень, ..щірка.

3) Дописування складів — утворення імен

— Допишіть склади, до яких входить одна буква, щоб утворилися імена людей

Варіант 1 (для хлопців)

- 1) ..ван, ..лля, ..гор, ..гор, ..лег;
- 2) ..лександр, ..лексій, ..рема, ..рослав, ..рій.

Варіант 2 (для дівчат)

- 1) Валері..., Вікторі..., Дар'..., Зо..., ..ля, ..ра;
- 2) Ра..., Марі..., ..ся, Наді..., Фа..на, ..ля.

6 Робота в групах

1-ша група. Прочитайте слова. Спишіть, поділяючи їх рисками на склади, підкресліть другий склад, поставте наголос.

Горлиця, ворона, горобець, сорока, снігур, качур, чапля, синиця.

2-га група. Побудуйте зі складів слова. Запишіть їх. З одним на вибір складіть і запишіть речення.

кач	дер	тел	дя	ва	па	па	га	пу	
го	мін	фла	ка	чай	лан	бак	кан	лі	пе

(Деркач, дятел, нава, папуга, фламінго, чайка, баклан, пелікан)

3-тя група. Допишіть по одному складу, щоб вийшло слово. Складіть і запишіть речення з одним словом.

горли- -зулящиг- чап- лас- -касо-

(Горлиця, чапля, ластівка, зозуля, сова, щиглик)

4-та група. Допишіть по два склади, щоб вийшло слово. З одним словом складіть і запишіть речення.

си- ле- гор- па- лас- го-

(Синиця, лелека, папуга, ластівка, горлиця, горобець)

Завдання III туру

Невеличка сірувато-коричнева пташка, за зовнішнім виглядом нагадує звичайного горобця, але з довшим хвостом.

Ця пташка надзвичайно красиво співає, особливо, коли цвіте бузок. Цю пісню неможливо повторити. Вона мелодійна. Кажуть: «Співає, як ця пташка».

С	О	Л	О	В	Е	Й
---	---	---	---	---	---	---

Довідкове бюро

Солов'ї — невеличкі граціозні пташки, розміром з горобця. Це перелітні пташки. Зиму проводять у Північній Африці. Повертаються у рідні краї пізно — у середині квітня, коли починають зеленіти дерева й з'являється достатня кількість комах.

Мешкають у болотистих місцях, де багато чагарників, у лісах, садах, парках.

► Гра з глядачами. Робота в парах

Варіант 1

Прочитайте слова. Спишіть спочатку двоскладові слова, поділяючи їх рисками на склади, потім — трискладові і чотирискладові слова. Підкресліть голосні букви, поставте наголос.

Гусак, індичка, цесарка, курча, жайворонок.

Варіант 2

Прочитайте. Визначте у словах кількість голосних звуків. Поділіть слова на склади.

Горобець, ворона, дрізд, орел, грак, пугач.

Завдання 4 (с. 21)

— Прочитайте. Спишіть в одну колонку слова, у яких наголошений перший склад, а в іншу — слова з наголосом на другому складі.

Завдання для глядачів

Як називається пташка, яка не боїться снігу?

Звідки гості налетіли
Стоголосим табуном
І розсипалися в полі
Над розсипаним зерном?

Заспівали, задзвеніли,
Мов заграли кобзарі...
Де взялась весела згряя,
Жарогруді... (*снігурі*).

С	Н	І	Г	У	Р
---	---	---	---	---	---

Фінал

Як називається пташка, яка нічого не чує і багато часу взимку проводить під снігом?

Г	Л	У	Ш	Е	Ц	Ь
---	---	---	---	---	---	---

Довідкове бюро

Так називають тетеруків. Мешкають у сухих місцях, в лісах, на узліссях. Як токують тетеруки, чутно за багато кілометрів. Тому цю пташку іноді і називають глушцем.

Токуючий тетерук витягує шию і голову паралельно землі, широко розпрямляє хвіст, злегка відставляє крила, і в такій позі дрібними кроками пересувається по ділянці, виконуючи раз за разом свою пісню.

Тетеруки можуть при морозі у $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ проводити під снігом 23 години на добу.

Супергра

Як називається пташка рожевого кольору, що харчується рибою?

П	Е	Л	І	К	А	Н
---	---	---	---	---	---	---

Довідкове бюро

Найчастіше пелікани ловлять рибу спільно (що рідкість серед птахів): підганяють її до берега, сильно ляскаючи крилами по воді

і чинячи великий шум. Риболовля займає лише невелику частину дня пелікана — зазвичай з восьмої до дев'ятої години ранку.

Бурий пелікан, що мешкає в Америці, має розмах крил до двох метрів. Кучерявий пелікан — до трьох з половиною метрів. Ця пташка потребує охорони.

III. Заключна частина

Нагородження переможців. Підбиття підсумків роботи.

- З якими пташками ви сьогодні подружилися?
- Хто з них вам запам'ятався найбільше?
- Що повторили, виконуючи письмові вправи?

Т. М. Бондар

УРОК 231 (ЧИТАННЯ)

Тема. Перевірка навичок читання та розвитку мовлення

Мета: перевірити сформованість навичок читання; розвинути читацькі навички, словесну творчість учнів, уяву; виховувати цікавість до навколишнього світу.

Обладнання: текст для читання; секундомір чи годинник.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Робота над матеріалом уроку

1 Пояснення дітям виду контролю, механізму його здійснення

2 Перевірка навичок читання

» Тексти для перевірки сформованості навичок читання

ЖУРАВЛИК

Вже настала весна. Вийшло Сонечко. Почав танути сніг. На річках скресла крига. Але зима ще не хоче відступати. Вона заховала Сонечко і знову стало похмуро і холодно.

— Я дістану Сонечко, — сказав маленький Журавлик.

Він спитав у мудрого Орла дорогу і полетів за високі гори. Там Журавлик побачив великий замок і визволив Сонечко. Знову стало тепло і весело. (58 слів)

*Першокласники Мирнодолинської ЗШ
Попаснянського р-ну Луганської обл.*

ЧОМУ ПАПУГИ РІЗНОКОЛЬОРОВІ

У давнину всі папуги були білі. Але одного разу пішов дощ, а після нього з'явилась веселка. Папуги, які ніколи раніш не бачили веселки, дуже зраділи і почали біля неї літати. Один папуга долетів до червоної смуги, другий — до зеленої, третій — до синьої...

А найспритніші папуги встигли торкнутись до всіх смужок цієї першої на землі веселки. З тих пір і стали різнокольоровими. (64 слова)

ЗВІДКИ В НЕБІ ЗІРКИ

На одній планеті жили жовті блискучі квітки. Там часто бувала сонячна погода — і квіти сіяли, відбиваючи промінці сонця.

Одного разу погода зіпсувалась. Стало холодно, пішов сніг. Квіти згорнули свої пелюстки. Потім, коли знов з'явилось сонце, квіти розпустились, міркуючи, що все скінчилось. Але ж раптом налетів хижий вітер — і квіти не змогли утриматись! Вони розлетілися по всьому космосу. З тих пір у небі сяють яскраві жовті квіти, які люди звуть зірками. (74 слова)

РОДИНА СВІЧОК

В одній квартирі поселилась родина свічок. Життя було не яскраве: цілий день вони дивились у вікно, а ввечері — у телевізор.

Але ж одного разу в домі залунала гучна музика — і родину свічок запросили до святкового столу та поставили поряд з квітами. До них з поклоном підійшли сірники та подарували кожній жовтий жаркий капелюшок. Тепер свічки весело потріскували і навкруги лягали теплі яскраві промінці. І нехай поступово свічки ставали все менше — але ж як затишно та добре було за столом. Вони прожили своє коротке життя яскраво! (87 слів)

*Оля та Наталка Лепські
м. Нова Каховка, Херсонська обл.*

3 Складання кінцівки прочитаної казки (продовж казку або придумай свою кінцівку)

4 Заслуховування кількох варіантів кінцівки казки

III. Підсумок уроку

Оголошення результатів перевірки.

Додаток

Критерії оцінювання сформованості уміння читати в 1 класі

Рівень навчальних досягнень учнів	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
I. Початковий	Учень (учениця) читає складами, не зливаючи їх у слова, припускаючись багатьох помилок на пропуск, перестановку, заміну букв; виявляє розуміння лише окремих слів. Швидкість читання — до 20 слів за хвилину
II. Середній	Учень (учениця) читає текст плавно складами, зливаючи їх у слова при повторному прочитуванні, припускаючись окремих помилок на пропуск, заміну, перестановку букв; виявляє розуміння окремих речень. Швидкість читання — 20–24 слова за хвилину
III. Достатній	Учень (учениця) досить вправно читає текст складами і цілими словами, припускаючись незначних відхилень від норм у вимові слів та інтонуванні речень; виявляє розуміння фактичного змісту прочитаного. Швидкість читання — 25–29 слів за хвилину
IV. Високий	Учень (учениця) вправно читає текст цілими словами, чітко вимовляючи їх, дотримуючись відповідної інтонації; не лише виявляє розуміння фактичного змісту, а й висловлює оцінні судження з приводу прочитаного. Швидкість читання — 30 і більше слів за хвилину

К. О. Дергільова

УРОК 232 (ПИСЬМО)

Тема. Приголосні звуки**Мета:** систематизувати знання учнів про приголосні звуки; удосконалювати навички правильної їх вимови, каліграфічного письма; повторити та закріпити вміння учнів писати під диктовку, списувати з друкованого тексту; поповнювати активний словниковий запас учнів; формувати навички читання слів та речень; розвивати увагу, логічне мислення, мовлення учнів; виховувати у дітей старанність, охайність, бажання чинити добрі справи.**Обладнання:** картки із завданнями для групової та індивідуальної роботи; предметні малюнки; малюнки казкових героїв; картки для оцінювання роботи на уроці; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Сядьте, діти, всі гарненько,
 Руки покладіть рівненько.
 Голову вище підніміть,
 Свої плечі розведіть.
 Мені, діти, усміхніться,
 Веселіше подивіться.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1** Повторення вивченого про звуки і букви**» Фронтальне опитування**

- Які є форми мовлення?
- З чого складається мовлення?
- З чого складається речення?
- Як починаємо писати речення?
- Які знаки можуть стояти у кінці речень?
- Як пишуться слова в реченнях?
- З чого складаються слова?
- Якими є звуки за звучанням?
- Скільки є голосних звуків?
- Якими можуть бути приголосні звуки?
- Чим позначаємо звуки на письмі?

2 Каліграфічна хвилинка. Робота у зошиті

Письмо великих букв *Л, А, М, Г, П, Т, Б, Г*.

Учні розглядають зразки букв, називають однакові елементи.

- Запишіть каліграфічно кожну літеру. Доберіть слова, які починалися б цими літерами. Запишіть їх.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Діти, сьогодні на урок до нас завітав Буратіно. Карабас Барабас зачинив Мальвіну в замку. Буратіно хоче її визволити. Допоможемо йому? Для цього слід виконати завдання, що зустрічатимуться на шляху. Під час виконання цих завдань ми закріпимо знання з теми «Приголосні звуки», ознайомимося зі словами, близькими за значенням.

Отже, Буратіно сміливо вирушає в путь. Ідемо й ми разом з ним.

IV. Повторення вивченого матеріалу

- На нашому шляху — звуковий ліс.

1 Робота за підручником (с. 25)

Завдання 1. Доповніть ряд буквами, що позначають приголосні звуки: *в, б, ж, р,...*

— Ой, а хто це плаче? Це ж Дюймовочка! Вона не може відгадати загадку.

Не хижак, а зуби має.
Не гризе і не кусає,
А розчеше кіски Олі,
Чубчик Петрикові й Толі. (*Гребінець*)

— Виконайте звуко-буквений аналіз слова-відгадки.

Гребі|нець — [греб'інец'] — 3 скл., 9 б., 8 зв. (*Буква м'який знак звука не позначає.*)

— Вже й загадку відгадали, а Дюймовочка ще сумна. Розвеселимо її скоромовкою!

2 Конкурс на кращого скоромовця

Читання скоромовки з дошки «луною» за вчителем, поступово прискорюючи темп.

Ніс сміхунчик сміху міх,
Сміх розсипався на сніг.

— Дюймовочку ми розвеселили. Але для вас є ще завдання, виконавши які, ми зможемо крокувати далі. А поки що ми трішки відпочинемо.

» Фізкультхвилинка

Працювати перестали
І тепер всі дружно встали.
Будемо відпочивати,
Нумо, вправу починати!
Руки вгору, руки вниз
І легесенько пригнись.

Покрутились, повертілись,
На хвилинку зупинились.
Пострибали, пострибали,
Раз — присіли,
Другий — встали.
Всі за парти посідали.

Завдання 2

— Спишіть слова, дописуючи букви, які «загубилися». Знайдіть їх у вірші «Весна».

на..тає ро..тає бри..ить си..іє

— Які звуки позначають пропущені букви?

3 Робота над віршем

— Прочитайте вірш. Знайдіть і виписіть слова, що відповідають поданій схемі.

—○—○—○=○

— Зробіть звуко-буквений розбір виділеного слова.

Пливе туман долиною —
над вільхою, калиною,
над білою березою,
над кленом і ліщиною,
мов сивий сон, пливе.

— Йде Буратіно далі. Ось Незнайко переплутав усі слова у реченні. Давайте допоможемо йому, виправимо його помилки.

4 Продовження роботи за підручником (с. 25)

Завдання 3. З поданих слів складіть речення. Запишіть їх.

розцвітають, ніжні, Першими, проліски.

Випростовує, волохаті, сон, пелюстки.

квітує, Потім, ряст.

— Підкресліть слова — назви квітів. Вимовте у них приголосні звуки. Усно зробіть звуко-буквений аналіз слова *ряст*.

— Пішов Буратіно далі. Ішов він дуже довго, ішов днями і ночами, і ось, нарешті, перед ним — п'ять замків. Щоб їх відчинити, слід виконати такі завдання.

Завдання 4

— Запишіть слова — назви птахів.

..a..i..a, ..a..o..o., ..o..o..a

— Хто з цих птахів зимував удома?

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....

1 Прочитайте. Спишіть. Підкресліть букви, які позначають м'які приголосні звуки.

Виконайте звуко-буквений аналіз виділеного слова

Біля моря долілиць
Спину *grіє* хлопчик Гриць.
Перележав, перегрів!
Горе Грицю — підгорів!

В. Струтинський

2 Прочитайте. Спишіть. Підкресліть букви, що позначають дзвінкі приголосні звуки. До виділеного слова доберіть слова-родичі. Позначте спільну частину цих слів

Зодягнув лісочок зелену шубу, —
повно у лісочку зеленого шуму.

Л. Компанієць

► Фізкультхвилинка (вправи для очей)

1. Голова нерухома. Підвести очі вгору. Зробити ними рухи по колу за годинниковою стрілкою, проти годинникової стрілки. Повторити 3–6 разів. Вправа сприяє розвитку складних рухів очей і підвищує стійкість вестибулярних реакцій.
2. На рахунок 1–4 заплющити очі, сильно напружуючи очні м'язи; на рахунок 1–6 розплющити їх, розслабивши м'язи очей, та дивитись у далечінь. Повторити 4–5 разів.
3. Навчальна гра «Чий будиночок?»

Діти повинні назвати приголосні звуки й розселити їх у будиночки, залежно від їхньої характеристики: голосні — приголосні — тверді — м'які, глухі — дзвінкі.

Варіант 1: заєць, учень, хто, хустина.

Варіант 2: розвиває, шапка, двір, ящірка.

— Знімаємо останній замок, а там... Змії Горинич охороняє Мальвіну.

Відпустить він її лише після того, як ви правильно дасте відповіді на його запитання.

— На які дві групи поділяються всі звуки в українській мові? (*Голосні, приголосні*)

— Яка з цих груп більша, а яка — менша? (*Приголосних більше, голосних менше.*)

— Скільки приголосних звуків в нашій мові?

— Чим голосні відрізняються від приголосних звуків?

— На які групи поділяються приголосні звуки?

— Назвіть дзвінкі приголосні; глухі приголосні звуки.

VI. Підсумок уроку

— Нарешті Буратіно з нашою допомогою визволив Мальвіну, і вона хоче побачити, як ви засвоїли матеріал.

Діти оцінюють свої знання картками (☺ ☹ ☹).

— Що сподобалося на уроці?

— Над чим працювали?

Т. М. Бондар

УРОК 233 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Веселий настрій». Робота з дитячою книжкою. Смішинки. Інсценування смішинок

Мета: продовжувати роботу над виразністю читання; розвивати читацькі навички, словесну творчість учнів, вміння висловлювати своє ставлення до прочитаного; виховувати інтерес до читання, бережливе ставлення до тварин, птахів.

Обладнання: малюнки тварин та птахів; виставка книжок.

Література: 1) Бойко Г. П. Диво, диво, дивина: Вірші. Зб. 2 / Худож. В. Г. Горбачов. — К. : Веселка, 1979. — 24 с.: іл. — (Перші кн. дит. садка). 2) Бойко Г. П. Веселинки, вірші, скоромовки / Упоряд. Е. М. Бойко; Передм. Т. О. Коломієць; Худож. А. П. Василенко. — К. : Веселка, 1995. — 240 с.: іл. 3) Бойко Г. П. Бруднуля: Вірші / Худож. В. М. Мануйлович. — К. : Веселка, 1989. — 24 с.: іл. — (Для першокласника).

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Гра «Додай словечко»

— ... (*Веселики-журавлі*), що несете на крилі? (*С. Пушик «Веселики-журавлі»*)

— Любий... (*жайворон*) дзвенить. (*К. Перелісна «Весна»*)

- Яке слово потрібно додати у кожний рядок?
- З яких творів ці уривки?
- Що, на вашу думку, об'єднує ці два твори? (*Вони обидва — про початок весни та написані у формі діалогу.*)
- Уточнення значення поняття *діалог*.

2 Виразне читання віршів в парах («Післябукварик», с. 20, 24)

3 Робота над оповіданням «Підсніжник» (за Б. Вовком)

1) Відповіді на запитання

- Які зміни відбуваються ранньою весною у живій природі?
- Які квіточки з'являються у лісі найпершими?
- Як слід до них ставитись? Чи можна рвати на букети? Чому?

2) Виразне читання оповідання

3) Переказ тексту за планом

1. Сердитий вовк.
2. Сварливий ведмідь.
3. Пісенька підсніжника.
4. Налякана зима.

4) Проблемна ситуація

— Як ви вважаєте, чому квітка підсніжник має таку назву?

» Фізкультхвилинка

Прокидаються квітки,
Розпускають пелюстки.
Вітерець дихнув тихенько,
Пелюстки гойднув легенько.

(*Руки вгору, через сторони
опустити вниз.*)
(*Руки на поясі, нахили тулуба
вправо-вліво.*)

Сутеніє. І квітки
Закривають пелюстки,
Тихо засинають,
Голівками гойдають.

(Руки вниз, присісти.)

(Нахили голови вперед-назад
у повільному темпі.)

III. Робота над матеріалом уроку

1 Гра «Знайди пару»

— Вгадайте назву тварини.

<i>Клишоногий</i>	↙	<i>сорока</i>
<i>Побігайчик</i>		<i>зайчик</i>
<i>Веселики</i>	↘	<i>ведмідь</i>
<i>Білобока</i>		<i>журавлі</i>

— Кого з цих тварин ще й *скрекотухами* називають?

2 Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні ми дізнаємося, які дивні пригоди відбуваються інколи в лісі. Прочитаємо також цікаву книжечку смішинок та спробуємо їх не тільки розігрувати, а також і складати самостійно.

3 Вправи для розвитку навичок читання (с. 30, завдання 1–3)

4 Ознайомлення з віршем В. Лучука «Танок сорок» (с. 28)

— Чому це сороки повпирали крила в боки?

5 Робота в парах. Читання вірша

6 Виразне читання вірша учнями

7 Словесне малювання

— Яку картину намалювали б ви до змісту вірша? Які візьмете фарби, щоб вона була веселою?

8 Передбачення за назвою

— Як ви вважаєте, про що йтиметься в оповіданні «Різнокольорові звірята»?

9 Ознайомлення з оповіданням «Різнокольорові звірята» (за М. Пляцковським) (с. 30–31)

— Чому мама-ведмедиця не впізнала свого синочка?

10 Читання оповідання сильними учнями

11 Обговорення прочитаного

— Де сиділа жабка та що вона робила?
— Хто прийшов до неї?

- Що сподобалося зайчикові?
- Які бажання мали ведмедик та зайчик?
- Чому мама злякалася та розсердилася, коли ведмедик прийшов додому?
- Як ви вважаєте, чи впізнає зайчика його мама?
- Подумайте, що робитимуть зайчик і ведмедик, щоб стати татками, якими й були?
- Що було смішного в цьому оповіданні? А що вас засмутило?

IV. Робота з дитячою книжкою. Смішинки.

Інсценування смішинок

1 Прочитайте акровірш

Смішинки — мов прозорі павутинки.
 Ми їх, на жаль, не завжди помічаємо,
 І кожен день із жарту починаємо,
 Хитаючи смішинки-наместинки...

— Який жанр творів літератури згадувався у акровірші? (*Смішинки*)

— А що ж таке смішинка, на вашу думку?

Смішинка — невеличкий прозовий чи поетичний твір, в якому розповідається про якусь смішну життєву ситуацію.

2 Бесіда про значення оптимістичного ставлення до життя, вміння бачити смішне в житті, значення сміху в житті людини та позитивний його вплив на здоров'я

3 Ознайомлення з книжкою Грицька Бойка «Смішинки-веселинки» (розглядування книги, визначення автора, жанру творів, вміщених у книжці)

4 Читання, обговорення та інсценування смішинок Грицька Бойка

ЧОМУ ТИМКО ПОДРЯПАНИЙ

— Чому це ти подряпаний? —
 Юрко Тимка пита.
 Тимко йому відказує:
 — Та я ж купав kota!
 — А я от не подряпаний,
 Хоч теж купав свого...
 — Еге, ти ж не викручував
 І не сушив його!

Г. Бойко

— За що ж кіт подряпав Тимка?

ШВИДКО ВІДПОВІВ

Коли прийшов зі школи внук,
 Дідусь щоденник взяв до рук:
 — За віщо двійку ти схопив?

— За те, що швидко відповів...
 — За те, що швидко? — гримнув дід.
 За це ж п'ятірки ставить слід!
 — Та що ви, діду, кричите?
 Сказав я швидко, та не те...

Г. Бойко

— Чому ж хлопчик отримав двійку? Чи завжди потрібно поспішати?

— Прочитайте прислів'я. Визначте, яке з них передає повчальний зміст смішинки.

- Не спіши руками, а спіши — головою.
- Без охоти нема роботи.
- Де руки й охота, там скоро робота.
- Не роби нікому того, що тобі не мило.

ДРУГЕ МІСЦЕ

— От я біг на лижнім кросі —
 Не віддыхаюсь і досі!
 Друге місце я зайняв,
 І татусь мене обняв...
 — Ну, а бігло ж вас багато?
 — Вігли вдвох ми: я і тато!

Г. Бойко

— Чи справді хлопчик посів призове місце? Чому ви так уважаєте?

ЗМАГАННЯ

— Чого з ганчірками весь клас?
 — За чистоту змагання в нас!
 — Ну, а чого так розкричались?
 — Бо ми за тишу вже змагались!

Г. Бойко

— Що розсмішило вас у цьому творі? Що примусило замислитися?

ДЕ ІВАНКО?

— Де Іванко? — запитав
 наш учитель Тому.
 — Та він ногу поламав
 і побіг додому!

Г. Бойко

— Чи може таке статися? Як потрібно було відповісти вчителю правильно?

5 Складання смішинок учнями

V. Підсумок уроку

- Чому в оповіданні М. Пляцковського звірята стали різнокольоровими?
- Яка смішинка Г. Бойка вам сподобалася найбільше? Що було в ній смішного?
- З якою метою, на вашу думку, автор написав ці смішинки?
- Які смішинки, складені вами, є найвдалішими? Чому?

К. О. Дергільова

УРОК 234 (ПИСЬМО)**Тема.** Буква ю

Мета: закріпити знання учнів про букву ю, її звукове значення, удосконалювати вміння робити звуко-буквений аналіз слів, каліграфічно писати слова; розвигати фонематичний слух; поповнювати активний словниковий запас учнів; формувати навички читання слів та речень; розвигати увагу, логічне мислення, мовлення учнів; виховувати охайність при письмі, почуття дружби й товариськості, бажання працювати, досягати успіху.

Обладнання: предметні малюнки; малюнок віслюка; загадки-добавлянки; малюнки до пальчикової гімнастики; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Усміхніться, любі діти,
Шліть один одному свої привіти.
Пролунав уже дзвінок,
Починаємо урок.

Працюватимемо старанно,
Щоб почути у кінці,
Що у нашім 1-м класі
Діти — просто молодці!

II. Актуалізація опорних знань учнів

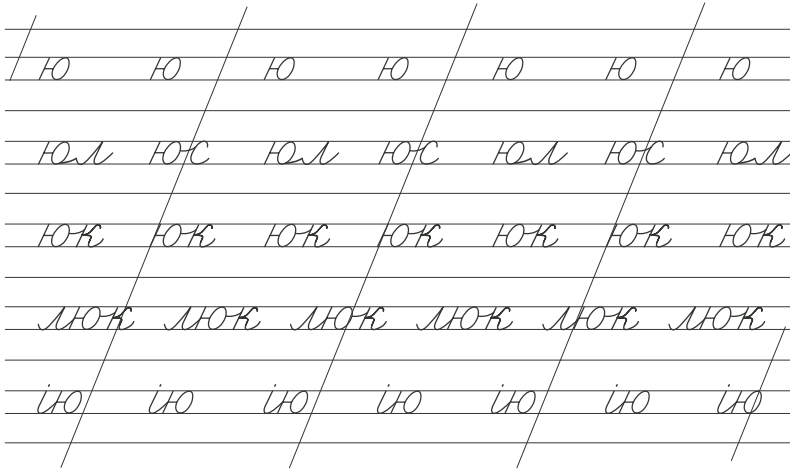
► **Повторення правил сидіння за партою, вимог щодо того, як тримати ручку й розміщувати зошит під час письма**

— Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядання плаката.)

1 Каліграфічна хвилинка

— Пригадайте, з яких елементів складається буква ю? Напишіть цю букву у повітрі. (Робота у зошиті.)

Письмо букви ю та її з'єднань з іншими літерами.

2 Робота за підручником (с. 29)

Спостереження за вимовою звуків, які позначає буква *Ю* у словах *Юля*, *малюнок*.

3 Загадка

Всім обід готує мама:
Ось бере вона петрушку,
Інші додає приправи,—
Будем їсти смачну... (*юшку*).

4 Звуко-буквений аналіз слова-відгадки

Юш[ка — [йушка] — 2 скл., 4 б., 5 зв. (Буква *ю* позначає два звуки.)

— Назвіть послідовно звуки у слові *юшка*. Який голосний чуєте у першому складі? Який приголосний ви чуєте перед звуком [у]? Вимовте зліто звуки [йу]. Згадайте, якою буквою позначаються ці звуки на письмі?

5 Навчальна гра «Упіймай букву»

— Якщо почуєте звук, що позначається буквою *ю*, плескайте у долоні.

Слон сьогодні ювіляр,
Юрба тварин у зборі.
Юннати юшку подають
І грають на гармоні.
Всі в сторіччя «юнака»
Заплясали гопака.

III. Повідомлення теми і завдань уроку.....

— Сьогодні в гості до нас завітав Віслючок. Він приніс нам багато цікавих завдань, під час виконання яких ми закріпимо знання про букву ю.

IV. Повторення вивченого матеріалу.....

1 Робота за підручником (с. 29)

Завдання 1. З вірша «Танок сорок» випишіть підкреслені слова. Назвіть букви, які у цих словах позначають два звуки. Назвіть звуки одного зі слів (за вибором).

Сосною весною

— Пригадайте, коли буква ю позначає два звуки?

Якщо буква ю стоїть на початку слова та після голосного, то вона позначає два звуки [йу]; якщо після приголосного — один звук [у] та м'якість попереднього приголосного.

— Віслючок пропонує відпочити і зробити фізкультхвилинку.

» Фізкультхвилинка

Хто ж там, хто вже так втомився
І наліво похилився?
Треба дружно всім вставати,
Фізкультпаузу почати.
Буратіно потягнувся,
Раз нагнувся, два нагнувся.
Руки в сторони розвів —
Мабуть, ключик загубив.

А щоб ключик відшукати,
Треба нам навшипиньки стати.
Покрутитись, повертितись,
На хвилинку зупинитись.
Пострибали, пострибали,
Раз — присіли, другий встали.
Всі за парти посідали,
Вчитись знову ми почали.

2 Продовження роботи за підручником (с. 29)

Завдання 2. Допишіть слова.

Коник грає — коники гра...

Сорока танцює — сороки танцю...

3 Вибіркове списування

— Прочитайте. Знайдіть і випишіть слова, у яких є буква ю, що позначає два звуки.

Юрба веселих юнаків
Піймала вудкою в'юнів.
Взяли петрушку з рюкзаків —
Зварили юшку із в'юнів.
Сюркоче коник: — Юнаки,
І я скуштую залюбки.

4 Навчальна гра «Аукціон»

Варіант 1

Називають слова — назви предметів. (*Ключ, каюта, юшка...*)

Варіант 2

Називають слова — назви дій. (*Танцюю, співаю, дивлюся...*)

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....**1 Продовження роботи за підручником (с. 29)**

Завдання 3. Спишіть текст. Назвіть звуки у виділеному слові.

Коник — комаха, що живе у траві. Він зеленого кольору. А за те, що високо стрибає, його називають *стрибунцем*. Рухами ніжок коник видає звуки — сюрчить.

2 Навчальна гра «Знайди літеру»

— Ой, лишенько! — кричать слова.—
Сховалась літера одна.
Без неї жити ми не можем.
Хто ж відшукати допоможе?

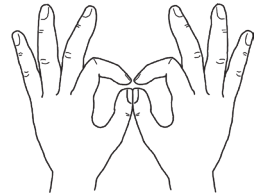
Спл..х ведмедик хоче спати.
Загляда..ть діти в хату,
Гратися надвір зовуть,
Л..лі-л..лі не дають.

«Ти не р..мсай, не кан..ч,
Зачиняй барліг на кл..ч.
Хутко в ліжечко лягай,
Ба..ба.., засинай».

» Фізкультхвилинка. Пальчикова гімнастика**ОКУЛЯРИ**

Окуляри для бабусі
Швидко я дістала,
Щоби бачила бабуся
Й казочки читала.

Першим і другим пальцями зробити коло та піднести руки до очей.

ЯГІДКИ

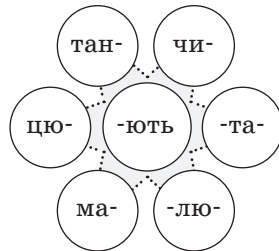
Ягідки червоні
Просьяться в долоні.
Кожну ягідку зніму
І в тарілку покладу.

Пальцями правої руки по черзі немов «знімати ягідки з гілки».

3 Продовження роботи за підручником (с. 29)

Завдання 4. Складіть слова із розсипаних складів. Запишіть їх. Усно зробіть звуко-буквений аналіз одного слова (за вибором).

4 Запишіть подані слова у два стовпчики: у перший — слова, у яких буква ю позначає два звуки, у другий — слова, у яких ця буква позначає один звук

Ювіляр, каюта, салют, юшка, граю, верблюд, любисток, Нюся.

Звуко-буквений аналіз слів (за варіантами).

Варіант 1 — слова ювіляр, любисток.

Варіант 2 — слова каюта, верблюд.

5 Загадки-добавлянки від Віслючка

— Діти, Віслючок приготував для вас загадки.

- Під ногами у саду
Стиглу ягідку знайду.
Треба низько нахилиться,
Щоб зірвати... (*полуницю*).
- Квіти в небі розпустилися
І на землю покотилися.
Палахкоче там і тут,
Наче золотом,... (*салют*).
- На небі синьому з'явилася,
Дощем рясним вона пролилася,
А від землі піднялась парою,
І знов на небі стане... (*хмарою*).

VI. Підсумок уроку

- Наш урок добігає кінця. Ви гарно працювали!
- Яку букву повторили сьогодні?
- Коли буква ю позначає два звуки? Придумайте три слова, в яких буква ю позначає два звуки.
- Коли буква ю позначає один звук? Придумайте три слова, в яких буква ю позначає один звук.
- Що можете сказати про приголосні, що стоять перед ю?

УРОК 235 (ЧИТАННЯ)

Тема. «У світі тварин»

Мета: удосконалювати вміння працювати з текстом: правильно інтонувати речення, удосконалювати власні висловлювання; розвивати швидкість читання, формувати вміння визначати головне, вчити дітей бути спостережливими, уважними, розвивати словесну творчість учнів засобами художнього образу; виховувати гуманні почуття, любов до природи; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до навколишнього світу.

Обладнання: малюнки тварин.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Робота над темою

1 Чистомовка

Ас-ас-ас — ми пили смачний квас.
 Ус-ус-ус — крутить дідусь сивий вус.
 Ес-ес-ес — Семен сіяв овес.
 Ис-ис-ис — в лісі ходить хитрий лис.
 Іс-іс-іс — біля ставу ясен виріс.
 Са-са-са — укусила ніс оса.
 Со-со-со — купили нове колесо.
 Су-су-су — Галя заплела косу.
 Си-си-си — гостей до столу запроси.
 Се-се-се — тато мене несе.
 Сі-сі-сі — білочка живе у лісі.

— А хто ще живе у лісі?

2 Гра «Вгадай слово за описом»

<i>Великий</i>	<i>Сірий</i>
<i>вайлуватий</i>	<i>білий</i>
<i>клишоногий</i>	<i>полохливий</i>
<i>неповороткий</i>	<i>косоокий</i>
<i>гімалайський</i>	<i>вухатий</i>
<i>дресирований</i>	<i>спритний</i>
<i>(Ведмідь)</i>	<i>(Заєць)</i>

— Складіть опис жабки, використовуючи слова — ознаки предмета.

3 Пригадування змісту оповідання «Різнокольорові звірята» (за М. Пляцковським) (с. 30–31), що читали минулого уроку

— Де сиділа жабка та що вона робила?

- Хто прийшов до неї?
- Що сподобалося зайчикові?
- Що забажали зробити ведмедик та зайчик?
- Чому мама злякалася та розсердилася, коли ведмедик прийшов додому?

4 Виразне читання оповідання

Звертається увага на настрій кожного героя.

5 Гра «Суцільний текст»

- Прочитайте загадку та визначте, про кого з героїв оповідання у ній йдеться.

Довгівухакуцийхвістневеликийсамназріст. (Заєць)

6 Добирання спільнокореневих слів

- Заєць, заєнько, зайчиха, заячий, зайчєня, зайчик, зайчєнятко, зайчисько.*

► Фізкультхвилинка

ЗАЙЧИК

Сірий зайчик скік та скік,
 По капусту він прибіг.
 Нахиливсь, зірвав головку,
 Але й мав собі мороку:
 Поки в ліс її приніс,
 Мокрий став у нього ніс.
(Діти імітують описані рухи.)

7 Самостійне ознайомлення з текстом

- Де сиділо маленьке зайчєня?

8 Вправи для розвитку техніки читання (с. 34, завдання 1)

9 Повторення відомостей про значення букви я (с. 34, завдання 2)

- Зачитайте слова, в яких буква я позначає два звуки.
- Чому ви так вважаєте?
- У яких випадках вона буде позначати один звук та м'якість попереднього приголосного? Зачитайте такі слова.

10 Гра «Засічка-кидок»

Діти читають текст протягом 1 хв тричі. Щоразу роблять помітку кількості прочитаного. З кожною хвилиною кількість слів повинна зростати.

11 Робота над виразністю читання. Інтонування речень (с. 34, завдання 3–4)

12 Виразне читання тексту. Обговорення прочитаного за запитаннями підручника (с. 32)

13 Бесіда про дії людини, якщо вона знайшла дитинча дикого звіра

— Уявіть, що ви гуляєте лісом. Та ось раптом побачили під кущиком маленького звірка. Що ви будете робити?

Якщо людина побачила в лісі дитинча звіра, його не можна забирати із собою чи переносити на інше місце, бо, можливо, мама малюка знаходиться поблизу і може напасти на вас, вважаючи, що ви хочете завдати малюку шкоди. Не можна також і забирати з собою маля, бо невдовзі повернеться його мама чи тато і буде його розшукувати. Небажано також гладити малючка, бо воно буде пахнути людиною і батьки можуть відмовитися від нього.

14 Гра «Влучне слово»

— Прочитайте слова. Знайдіть слово, що означає назву предмета, зображеного на малюнку.

15 Словникова робота за попереднім завданням

- Пояснення змісту незрозумілих слів.

Пустувати — балувати; *пестун* — той, хто пестить, балує; *здобич* — ввіймана тварина; *нянька* — той, хто доглядає малечу.

- Робота над «Скарбничкою слів та понять» (с. 35)

16 Читання тексту «Звірі-няньки» (з журналу) «ланцюжком» (с. 35)**17** Уточнення розуміння прочитаного. Гра «Так чи ні?»

- Маленькі звірята люблять пустувати і гратися. (+)
- За малюками ніхто не наглядає. (–)
- Роль няньок виконують дорослі тварини. (–)
- У ведмежій сім'ї таку няньку називають — пестуном. (+)
- У вовків нянька — молодий вовк. (+)
- Він тільки розважає вовченят. (–)

III. Підсумок уроку

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Що вас здивувало?
- Чому не можна забирати з собою дитинчат диких звірів?

І. В. Вернигор

УРОК 236 (ПИСЬМО)

Тема. Буква я

Мета: закріпити знання учнів про букву я, її звукове значення; удосконалити вміння робити звуко-буквений аналіз слів, ділити слова на склади; розвинути фонематичний слух, інтелектуальні здібності, почуття змагання; поповнювати активний словниковий запас учнів; формувати навички читання слів та речень; розвинути увагу, логічне мислення, мовлення учнів; виховувати охайність при письмі, спостережливість, уважність, почуття дружби й товарищескості.

Обладнання: предметні малюнки; малюнок лисенятка, сороки, зайчика, їжачка; загадка; скоромовка; малюнки до пальчикової гімнастики; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Всі мерщій сідайте, діти.
Домовляймося не шуміти,
На уроці не дрімати,
Руки вчасно підіймати.

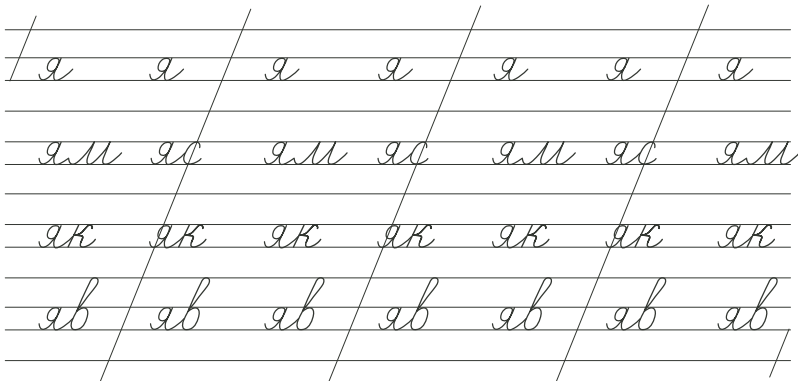
І щоб не було мороки.
Всі готові до уроку?!
Тож гаразд, часу не гаєм
І урок розпочинаєм.

II. Актуалізація опорних знань учнів

— Пригадайте правила сидіння за партою. Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядування плаката.)

1 Каліграфічна хвилинка

Письмо букви я та її з'єднань з іншими літерами.

2 Загадка

— Послухайте загадку.

Павуків, комашок їсть.
Як тікає, губить хвіст.
Хто ж ця дивовижна майстерка?
Прудконога, хитра... (*ящірка*).

3 Звуко-буквений аналіз слова-відгадки

Я[щ]ір[к]а — [йашч'ірка] — 3 скл., 6 б., 8 зв. (Букви *я* та *щ* («ща»)
позначають два звуки.)

— Назвіть послідовно звуки у слові *ящірка*. Який голосний чуєте у першому складі? Який приголосний ви чуєте перед звуком [а]? Вимовте зливо звуки [йа]. Згадайте, якою буквою позначаються ці звуки на письмі?

III. Повідомлення теми і завдань уроку.....

— Сьогодні у нас незвичайний урок. Ми помандруємо лісовою галявиною разом із допитливим лисенятком. Воно приготувало для вас цікаві завдання, під час виконання яких ми закріпимо наші знання про букву *я*.

IV. Повторення вивченого матеріалу.....**1 Робота за підручником (с. 33)**

Завдання 1. Відшукайте у тексті про Ясика речення, в кінці яких поставлено знак оклику (!). Спишіть їх. У виділеному слові назвіть букви і звуки.

Речення:

Зайченя! Зовсім маленьке зайченя! Мабуть, недавно народилося!

— Давайте разом з лисенятком пригадаємо, коли буква *я* позначає два звуки.

Якщо буква *я* стоїть на початку слова та після голосного, то вона позначає звук [йа]; якщо після приголосного — один звук [а] та м'якість попереднього приголосного.

— Лисенятко дуже любить бігати і стрибати, ось тому пропонує трішечки відпочити і зробити фізкультхвилинку.

» Фізкультхвилинка

Хмарка сонечко закрила,
Срібні зірочки зронила.
Ми ті зірки пошукаєм,
На подвір'ї позбираєм.

Пострибаєм зайченятами,
Політаєм пташенятами,
Потанцюємо ще трішки,
Щоб спочили наші ніжки.

- Всі веселі?
- Так!
- Чудово! А тепер до праці знову.

2 Продовження роботи за підручником (с. 33)

Завдання 2. Спишіть текст. Вставте пропущені букви.

У білки народилис.. мал..та — білчен..та. Вони сліпі, голі, схожі на мишен..т. Білка й не покидає їх самих.

— Ось на галявині лисенятко зустріло зайчика. Зайчик пропонує вам таке завдання.

3 Вибіркове списування

— Прочитайте. Знайдіть і випишіть слова, у яких є голосні букви, що позначають два звуки. Підкресліть ці букви.

Ялинка ясними вогнями
Яскраво світиться й сія.
Якраз до свята цими днями
Усю абетку вивчив я!

Н. Забіла

— Зайчик поспішає до своєї мами. Пропоную подарувати їй букет квітів від нашого класу.

4 Навчальна гра «Букет для мами»

— Хто назве більше слів з буквою *я*?

Чим більше слів, тим багатший і кращий букет, бо кожна правильна відповідь — квітка. *(Відповіді учнів.)*

— Зайчик вам дуже вдячний! Ми мандруємо з лисенятком далі.

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....

— Діти, подивіться, на галявині сорока «розсипала» слова. Допоможіть їх зібрати.

1 Гра «Збери слово»

— З «розкиданих» букв зберіть слово.

т я л е д (дятел)

л у к о б я (яблуко)

л и н я к а (ялинка)

с о ш н и к н я (соняшник)

— З двох слів (за вибором) складіть і запишіть речення.

2 Конкурс на кращого скоромовця

Діти читають скоромовку повільно, пришвидшеним, швидким темпом, тихо і голосно.

Якось Яків сів мак
Так-сяк, абияк.
Виріс ярий Яків мак,
Та щось коле, як їжак.

3 Продовження роботи за підручником (с. 33)

Завдання 3. Прочитайте слова тричі: повільно, швидко. Запам'ятайте їх, потім запишіть.

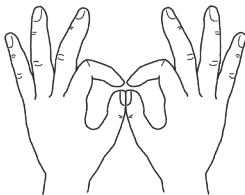
Ця, земля, малята.

— Підкресліть букву, яка позначає звук [а] і м'якість приголосного звука.

► Фізкультхвилинка. Пальчикова гімнастика**ПАЛЬЧИКИ**

Мої пальчики уміють
Танцювати і стрибать,
Малювати, відпочивать.

Швидко перебирати пальцями обох рук, потім «підстрибувати» кожним пальцем окремо; малювати кожним пальцем кільця, розслабити руки.

ОКУЛЯРИ

Окуляри для бабусі
Швидко я дістала,
Щоби бачила бабуся
Й казочки читала.

Першим і другим пальцями зробити коло та піднести руки до очей.

4 Виконання вправи письмово

— Запишіть подані слова у два стовпчики: у перший — слова, у яких буква *я* позначає два звуки, у другий — слова, у яких ця буква позначає один звук.

Зозуля, ясний, черешня, футляр, спиця, дядя, Юлія, криниця, зграя, маяк, цуценя, боягуз, міліція.

► Звуко-буквений аналіз слів (за варіантами)

Варіант 1 — слова *зозуля, маяк.*

Варіант 2 — слова *криниця, боягуз.*

VI. Підсумок уроку

- Яку букву повторили сьогодні?
- Коли буква *я* позначає два звуки? Придумайте три слова, в яких буква *я* позначає два звуки.
- Коли буква *я* позначає один звук? Придумайте три слова, в яких буква *я* позначає один звук.
- Що можна сказати про приголосні, що стоять перед *я*?
- Ось наша прогулянка з лисенятком завершується. Ви працювали добре, старанно виконували всі завдання. І за це лисенятко дарує вам квіточки.

Т. М. Бондар

УРОК 237 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Маленькі пуховички»

Мета: удосколювати вміння працювати з текстом: аналізувати прочитане, виділяти головне; продовжувати формувати в учнів навички самоорганізації для виконання навчальних завдань; узагальнити знання дітей про життя тварин взимку та навесні; розвивати навички виразного читання; учити дітей бути спостережливими, уважними; виховувати гуманні почуття, любов до природи, вчити працювати спільно.

Обладнання: малюнки тварин; магнітофон; аудіозапис голосу глухаря.

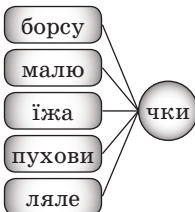
ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Артикуляційні вправи

«Об'єдналочка»

«Пеньок»

<i>качата</i>	<i>вхід</i>	<i>Маринка</i>
<i>качата</i>	<i>вхід</i>	<i>Яринка</i>
<i>качата</i>	<i>вихід</i>	<i>Маринка</i>
<i>курчата</i>	<i>вхід</i>	<i>Маринка</i>
<i>качата</i>	<i>вхід</i>	<i>Маринка</i>

2 Узагальнення знань, засвоєних на минулому уроці

1) «Виправ помилки»

Ясик ішов понад шляхом. От на куці сидить хитра сорока. Чого це сорока так дивиться на землю? Що там побачила сорока?

— Що неправильного ви помітили у тексті? (*Постійно вживається слово сорока.*)

— Як виправити цей текст? (*Знайти слова, що будуть замінювати це слово: вона, пташка, білобока, непосида, вертихвістка*)

2) Робота в парах. Читання тексту «Зустріч» (за О. Копиленком) за абзацами («Післябукварик», с. 32)

3) Узагальнення та обговорення прочитаного

— Як ви вважаєте, що загрозувало зайченяті?

— Як би ви вчинили на місці Ясика?

— Чому не можна забирати додому знайдених звіряток чи пташенят?

— Хто ж доглядає за малятами у лісі? (*У кожній лісовій родині є звірі-няньки.*)

— Як називають таку няньку у ведмежій сім'ї?

— Хто няньчить малюків у вовчій родині?

— Які ще має обов'язки звір-нянька?

3) Гра «Поєднай речення» («Післябукварик», с. 38)

У качки

їжаченята

У борсука

каченята

У їжака

борсученята

— Які з цих тварин бувають і дикими, і свійськими? (*Качки*)

» Фізкультхвилинка

Сірі гуси прилетіли,

(*Рухи руками, як крилами.*)

На галяві тихо сіли.

(*Присісти.*)

Посиділи, посиділи,

Потім встали,

(*Встати.*)

Побігали,

(*Біг на місці.*)

Пострибали,

(*Стрибки.*)

Пір'ячко зронили

(*Рухи руками, як крилами.*)

І далі полетіли...

4) Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні на уроці ми ще більше дізнаємося про життя диких тварин, будемо вчитися виразно читати за особами та визначимо, хто ж розбудив лісових мешканців навесні.

III. Робота над матеріалом уроку

1) Ознайомлення з оповіданням «Диво» (за А. Давидовим) («Післябукварик», с. 36)

— Яке ж диво діти побачили коло яру?

2 Словникова робота. «Скарбничка слів та понять» (с. 36)

- *Пуховички* — так автор називає пухнастих каченят.
- *Яр* — це глибока довга западина, вимита водою.
- *Хутко* — швидко.
- *Виводок* — маленькі пташенята.

3 Вправи для розвитку навичок читання (с. 38)**► Додаткові запитання до завдання 1**

— Чому перші два слова написані з великої букви? (*Маринка, Євгенко* — імена.)

— Назвіть слова, близькі за значенням. (*Дітки, малятка*)

— Зачитайте 2 групи споріднених слів. (*Борсук, борсученята. Качка, каченята*)

— Прочитайте 3-й стовпчик слів та визначте, що вони означають. (*Скочив, вискочив, штовхав, заштовхав* — що зробив? — дія предмета)

► Додаткові запитання до завдання 4

— Зробіть звуковий аналіз слів *трос, звірята, яр*. Порахуйте кількість звуків та букв. Поясніть відмінності, якщо вони є.

4 Читання «ланцюжком» оповідання «Диво» (за А. Давидовим) (с. 36)**5 Вибіркове читання та обговорення прочитаного**

— Де знаходилися борсученята?

— Прочитайте, що сказано у тексті про борсученят; про борсука.

— Як автор назвав маленьких каченят? Чому?

— Чому, на вашу думку, оповідання називається «Диво»?

6 Робота за малюнками

— Розгляньте малюнки та визначте серед них зайвий. Поясніть свій вибір.

• Ведмідь, білка, борсук, їжак. (*Білка не спить узимку.*)

• Вовк, лисиця, заєць, ховрашок. (*Тільки один ховрашок лягає спати на зиму.*)

— Назвіть тварин, що взимку лягають спати. (*Ведмідь, їжак, ховрашки, ящірки, змії*)

7 Повідомлення учителя

— Багатьом тваринам допомагає пережити сувору зиму зимова сплячка. Звірі восени багато їдять, накопичуючи жировий прошарок під шкірою, який використовують узимку. Деякі з них впадають у дуже глибокий сон. Температура їхнього тіла знижується до 2–4 °С. У їжаків, наприклад, зникає здатність щось відчувати, і вони не просинаються навіть, якщо потрапляють у лапи лисиці.

8 Ознайомлення з оповіданням І. Прокопенко «Хто розбудив ліс»

— Хто ж розбудив ліс навесні?

9 Слухання аудіозапису голосу глухаря**10** Читання тексту частинами. Обговорення прочитаного

- Від початку до слів «...аж до весни»
 - Які тварини спали взимку?
 - Де вони спали?
 - Як ви вважаєте, що снилося кожному з них?
- Від слів «Напровесні...» до слів «... а ви розгомонілися»
 - Чому прокинулися бурундуки?
 - Чому бурчав їжачок?
 - Що проревів ведмідь?
 - Який сон йому наснився перед цим?
- Від слів «Нас самих...» до слів «...плескіт струмка»
 - Що відповіли борсуки?
 - Хто ж це всіх розбудив?
 - На що була схожа пісня глухаря?
- Від слів «Глухар...» до слів «...весна в ліс прийшла!»
 - Як глухар пояснив, чому він співає та всіх будить?

11 Підготовка до читання оповідання за особами. Розподілення ролей.

Тренування у виразності читання від кожної особи

12 Читання оповідання за особами (*автор, борсуки, їжак, ведмідь, глухар*)**IV. Підсумок уроку**

- Що здивувало вас сьогодні на уроці?
- Що нового дізналися?

I. В. Вернигор

УРОК 238 (ПИСЬМО)

Тема. Буква є

Мета: закріпити знання учнів про букву є, її звукове значення; удосконалювати вміння робити звуко-буквений аналіз слів, ділити слова на складки; розвивати фонематичний слух, інтелектуальні здібності, почуття змагання; поповнювати активний словниковий запас учнів; формувати навички читання слів та речень; розвивати увагу, логічне мислення, мовлення учнів; вимагати охайності при письмі, прищеплювати почуття дружби й товариськості, бажання працювати, досягати успіху.

Обладнання: предметні малюнки; малюнок із зображенням снота; фарби; «чарівні» пензлі; картки з буквою є на кожного учня; малюнки до пальчикової гімнастики; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Всі мерщій сідайте, діти.
Домовляймося не шуміти,
На уроці не дрімати,
Руки вчасно підіймати.

І щоб не було мороки!
Всі готові до уроку?!
Тож гаразд, часу не гаймо
І урок розпочинаємо.

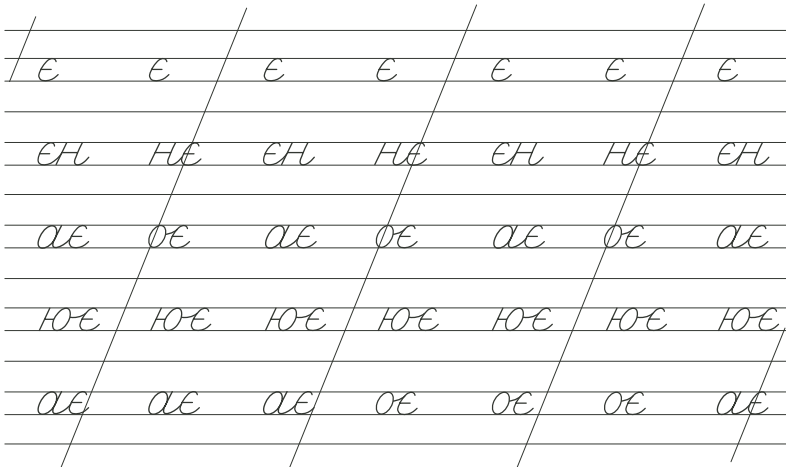
II. Актуалізація опорних знань учнів

— Пригадайте правила сидіння за партою. Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядання плаката.)

1 Каліграфічна хвилинка

— Пригадайте, з яких елементів складається буква є? Напишіть цю букву у повітрі. (Робота у зошиті.)

Письмо букви є та її з'єднань з іншими літерами.

2 Робота за підручником (с. 37)

Спостереження за вимовою звуків, які позначає буква є у словах *читає, синіє*.

3 Загадка

— Послухайте та відгадайте загадку.

Смужка темна, хвіст пухнастий,
Любить їжу полоскати
Перед тим, як з'їсти мие.
Ну і хто його впізнає? (*Єнот*)

4 Звуко-буквений аналіз слова-відгадки

Є[нот — [йено́т] — 2 скл., 4 б., 5 зв. (*Буква є позначає два звуки.*)

— Назвіть послідовно звуки у слові *єнот*. Який голосний чуєте у першому складі? Який приголосний ви чуєте перед звуком [e]? Вимовте зливо звуки [йе]. Згадайте, якою буквою позначаються ці звуки на письмі?

— Перевірити, чи правильно ви відповіли, нам допоможуть чарівні пензлики. Вони лежать у кожного на парті. Візьміть, будь ласка, улюблену фарбу. Розфарбуйте картку широкими мазками зліва-направо.

— Підведіть, будь ласка, свої картки, покажіть, яка літера вийшла?

(*На картках проступила буква є, яка напередодні була прописана свічкою і була непомітною, поки її не почали розфарбовувати.*)

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні ми будемо закріплювати свої знання про букву *є*. А допоможе нам Крихітка Єнот.

IV. Повторення вивченого матеріалу**1 Робота за підручником (с. 37)**

Завдання 1. З тексту «Диво» спишіть підкреслені слова. Що вони означають? Допишіть до цих слів своє ім'я.

Маринка Євгенко

— Давайте разом з Крихіткою Єнотом пригадаємо, коли буква *є* позначає два звуки.

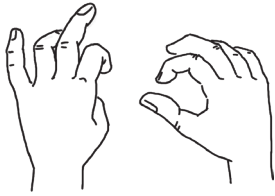
— Якщо буква *є* стоїть на початку слова та після голосного, то вона позначає два звуки [йе]; якщо після приголосного — один звук [e] та м'якість попереднього приголосного.

Завдання 2. Назвіть звуки і букви у виділеному слові.

Трое

— Складіть і запишіть речення з цим словом.

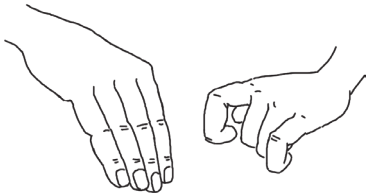
► Фізкультхвилинка. Пальчикова гімнастика

ЗМАГАННЯ

Позмагатись пальці хочуть:
Хто скоріш перебіжить.
Другий — третій, другий — третій,
А великий ще лежить.

Перебираючи чотирма пальцями
по столу, просуватися вперед.

КІШКИ — МИШКИ

Ця ручка — мишка,
Ця ручка — кішка.
Мишка лапками шкрябе
І скориночку гризе.
Це почула кішка
І біжить до мишки.
Мишка — шасть і вбігла в нірку,
Не пролізе кішка в дірку.

Витягнуті та зібрані пальці лівої руки — це мишка, а стиснутий кулачок з трохи висунутими вперед другим та п'ятим пальцями — це кішка. Руки за текстом.

— Подивіться, діти, кого ми зустріли. Це ж друг Крихітки Єно-та — Мавпеня!

— Але чомусь Мавпеня засмучене. Йому задали завдання у Лісовій школі, а він не може їх виконати. Давайте разом допоможемо.

2 Прочитайте прислів'я. Спишіть. Підкресліть голосні букви, що позначають два звуки. Зробіть звуко-буквений аналіз виділеного слова

Єноти вивели гуляти
своє єдине дитинча.
За їх сім'єю вовк зубатий
єхидно стежить з-за куща.

Н. Забіла

3 Навчальна гра «Упіймай букву»

— Якщо почуєте звуки, які позначає буква *є*, плескайте у долоні.

А у мене *єгер* тато,
Знає він про ліс багато,
Про тваринок добре *дбає*
І мене цього *навчає*.

Вдома *є* у нас *єнот*
І *єхидна* — от!
Треба все про ліс вивчати,
Стану *єгерем*, як тато.

— У вірші ви почули слова, пояснити значення яких нам погодилося Мавпенятко.

► Словникова робота

- *Єхидна* — тварина, схожа на невеликого дикобраза, завдяки тому, що вона вкрита грубою шерстю та голками. Максимальна довжина тіла складає приблизно 30 сантиметрів. Їхні щелепи витягнуті у вузький «дзьоб». Кінцівки єхидни короткі та вельми сильні, з великими кігтями, завдяки чому ці тварини є потужними копателями. Єхидни не мають зубів, в них дуже маленький рот, тому харчуються вони, слизуючи своїм довгим клейким язиком термітів, мурах.
- *Єгер* — спеціаліст, що веде облік тварин і рослин у лісах, національних парках та здійснює нагляд за ними.

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....

1 Продовження роботи за підручником (с. 37)

Завдання 3. Спишіть текст. Назвіть звуки, які позначають підкреслені букви.

Борсук — сильний, але лякливий звір. Живе зі своєю сім'єю біля води. Борсук турбується про своїх малят. Він годує їх, зігріває, захищає, готує до самостійного життя.

2 Конкурс кращого скоромовця

Діти читають скоромовку повільно, пришвидшеним, швидким темпом, тихо і голосно.

Єнот і єхидна склали валізи,
Вони до Єгипту летіли без візи.
Єдиний літак донесе їх туди,
До пляжу, до пальм, до морської води.

► Фізкультхвилинка

Хмарка сонечко закрила,
Срібні зірочки зронила.
Ми ті зірки пошукаєм,
На подвір'ї позбираєм.

Пострибаєм зайченятами,
Політаєм пташенятами,
Потанцюємо ще трішки,
Щоб спочили наші ніжки.

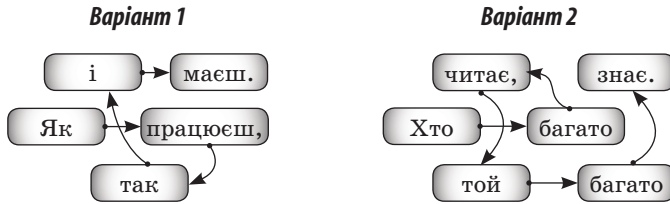
— Всі веселі?
— Так!
— Чудово! А тепер до праці знову.

3 Продовження роботи за підручником (с. 37)

Завдання 4. Прочитайте слова. Знайдіть серед них такі, що можуть бути пов'язані зі змістом тексту «Диво».

<i>Гілочка</i>	<i>пухнасті</i>
<i>борсученята</i>	<i>суха</i>
<i>рибна</i>	<i>веселі</i>
<i>каченята</i>	<i>кумедні</i>

4 Гра «Прочитай за стрілочками»

— Запишіть прислів'я у зошит. Зробіть звуко-буквений аналіз слів.

Варіант 1 — маєш.

Варіант 2 — читає.

VI. Підсумок уроку

— Яку букву повторили сьогодні?

— Коли буква *є* позначає два звуки? Придумайте три слова, в яких буква *є* позначає два звуки.

— Коли буква *є* позначає один звук? Придумайте три слова, в яких буква *є* позначає один звук.

— Що можна сказати про приголосні, що стоять перед *є*?

— Ви працювали добре, старанно виконували всі завдання. Крихітка Єнот приготував вам подарунки. (Учитель роздає дітям розмальовки.)

Т. М. Бондар

УРОК 239 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Кругленькі, мов клубочки»

Мета: удосконалювати навички виразного читання; вчити передавати голосом емоційний стан дійових осіб твору; узагальнити знання про букви *і* та *ї*; ознайомити з граматичною казкою; розвивати мовлення учнів, увагу, спостережливість; формувати вміння визначати головне, виробляти звичку до самостійного контролю результатів своєї праці; виховувати гуманні почуття, товариські взаємини між учнями.

Обладнання: малюнки їжака та зайця; картки для групової роботи.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Активізація опорних знань

1 Розв'язування граматичних прикладів

Задачка — зад + к = ... (качка).

Ін + дощ – ощ + півник – півн = ... (*індик*).

Глід – ід + вухо – в – о + ар = ... (*глухар*).

— Яких птахів ми згадували на попередньому уроці? (*Качку, глухаря*)

2 Повторення вивченого матеріалу

— Як А. Давидович в своєму творі назвав маленьких каченят? Як ви вважаєте, чому?

— Про кого ще розповів нам автор в цьому оповіданні?

— Що він назвав дивом?

— Спробуйте розповісти про всі дива від свого імені.

— Вгадайте, чиї ці слова та з якого твору: «Доброго ранку, сусіди! Прокидатися час, весна в ліс прийшла!»? (*Слова глухаря, твір І. Прокопенко «Хто розбудив ліс»*)

— Кого ж розбудив глухар?

3 Читання за особами оповідання І. Прокопенко «Хто розбудив ліс»

4 Повідомлення «Чому глухаря так називають»

У глухаря не дуже гарний голос. Він схожий на скрип дерев, шум вітру. І почути його ми можемо тільки навесні, коли глухарі токують — обирають собі пару для утворення родини. Саме в той час, коли він співає, то майже нічого не чує, що відбувається навкруги. Його легко може упіймати будь-який хижак. Він ніби глухий, тому й назвали його *глухар*.

5 Робота в групах. Гра «Виправ помилки»

— В один із таких весняних днів до лісу завітав і Незнайко. Послухайте, що він розповідає:

«Настала весна, і я вирішив погуляти в лісі. Скрізь суху травичку пробивалися гриби. На деревах та соснах з'являються молоді листочки. В лісі я побачив їжака, який швидко стрибав з гілки на гілку, а недалеко ведмідь готувався до зимової сплячки. Побачивши зайця, лисиця заховалася під дерево. Горобці, ворони та сороки повернулися з теплих країв, щоб звити гніздо та вивести маленьких пташенят. Я був змушений повернутися додому, тому що сонце майже не гріло і швидко настала довга ніч».

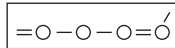
Коли я прочитала, то зрозуміла, що Незнайко дещо наплутав. Спробуйте знайти та виправити помилки Незнайка.

6 Визначення ряду споріднених слів

— Спробуйте визначити, чи всі запропоновані слова — «родичі». Поясніть.

Їжак, їжачиха, їжа, їжачок, їжаченя.

— Зробіть звуковий аналіз слова *їжаченя*.

— Складіть речення про їжачка за схемою:

┌ _____ .

III. Повідомлення теми і мети уроку

— На уроці ми прочитаємо цікаве оповідання В. Сухомлинського «Їжаченя», поговоримо про мамину любов та ласку, про те, як слід ставитися одне до одного, повторимо все, що знаємо про букви *ї* та *і*.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Вправи для розвитку навичок читання (с. 42);

- Розвиток швидкості читання, словникова робота (*завдання 1*);
- робота над порівняннями (*завдання 2*);
- розвиток інтонаційного забарвлення мовлення (*завдання 3*).

— Прочитайте речення ніжно, заспокійливо.

Волоссячко у вас м'якеньке, як льон. Та ви ж пухкенькі, мов подушечки!

2 Проблемна ситуація

— Як ви вважаєте, хто і до кого звертався такими словами? (*Мама до дітей*)

— Так, справді, з такою ніжністю до дітей зверталася мама. Хто ж були ці діти, ви дізнаєтеся, коли прослухаєте оповідання В. Сухомлинського.

3 Читання вчителем оповідання «Їжаченя» (за В. Сухомлинським) (с. 40)

— Чому мама-їжачиха сказала їжаченятам, що вони зовсім не колючі?

4 Читання оповідання сильними дітьми

5 Обговорення прочитаного

- Як ви вважаєте, чому їжачки не пішли, а покотилися?
- Знайдіть у тексті, з чим порівнюються їжаченята.
- Чому плакали їжаченята?
- Як ви можете оцінити поведінку зайчика?
- Якими словами мама заспокоїла діточок?
- Що б ви порадили зайчикові?

» Фізкультхвилинка

ЇЖАЧОК

Йшов по лісу їжачок, (Ходьба на місці.)
 В нього шубка з голочок. (Нахили тулуба в сторони.)
 Ніс багато грушечок,
 Аж болів йому бочок.
 Раз, два, три, чотири, п'ять! (Присісти.)
 Зупинився спочивать.
 Піклувався їжачок (Стрибки.)
 Про маленьких діточок,
 Чарівних, непосидючих,
 Дуже милих і колючих.

6 Робота над виразністю читання. Читання слів зайчика, їжачків та мами з передачею емоційного стану дійової особи

7 Виразне читання твору

8 Гра «Реконструкція»

— Щоб їжачки не плакали, мама дала їм цікаве завдання. Спробуємо його виконати? Потрібно прочитати обидва речення і вписати потрібне слово.

<i>Мороз скував ЛЮКАЖІ. Калюжі... мороз.</i>	<i>Птахи клювали НАРЕЗ. Клювали... зерна.</i>
<i>Кішка шукає УЖІ. Шукає кішка...</i>	<i>В ПІЛУД жила білка. ...жила в дуплі.</i>

— Знайдіть в реченнях слово, у якому букв менше, ніж звуків. Поясніть чому.

9 Повторення відомостей про букви *ї* та *і*

Буква *і* позначає голосний звук [i]; якщо він стоїть після приголосного, то пом'якшує його.

Буква *ї* завжди позначає два звуки [йі].

10 Ознайомлення з поняттям «Граматична казка»

Граматична казка — це казка, яка пояснює якісь граматичні правила, явища мови через вигадані події.

11 Читання казки «В одному королівстві» (за Н. Вернигорою) (с. 43)

12 Відповіді на запитання

- У якому королівстві жили букви *І* та *Ї*?
- Хто правив цим королівством?
- Чим були схожі букви *І* та *Ї*?
- Що зробив король, щоб їх розрізняли?

13 Гра «Не помились»

— Вставте потрібну букву — *i* чи *ї*.

По..зд, под..я, ..дальня, ..рис, ..жак, ..н..й, Ки..в, зв..рята.

V. Підсумок уроку

— Чого навчилися на уроці?

— Що найбільше сподобалося?

— Як розрізнити букви *I* та *Ї*?

I. В. Вернигор**УРОК 240 (ПИСЬМО)**

Тема. Буква *Ї*

Мета: закріпити знання учнів про букву *ї*, *її* звукове значення; вдосконалювати вміння будувати речення за поданими словами, робити звуко-буквений аналіз слів, ділити слова на склади; розвивати спостережливість, пам'ять, логічне мислення, увагу, мовлення учнів, самостійність; поповнювати активний словниковий запас дітей; формувати навички читання слів та речень; виховувати потребу до знань, почуття дружби й товариськості.

Обладнання: предметні малюнки; малюнок лисеняти; загадки; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Уже дзвінок сигнал нам дав,
І на урок він нас покликав.
А отже, часу не втрачаймо,
Роботу швидше починаймо.

II. Повідомлення теми і завдань уроку

— Дорогі діти! Сьогодні ми здійснимо цікаву подорож у захоплюючий світ країни, яка має назву Граматика. Але нам потрібен провідник, а хто це буде — ви зараз дізнаєтесь.

Слухання вірша-загадки.

В лісі є кравець чудовий,
Шие звірам він обнови.
Для ведмедів — козушки,
Для лисичок — сорочки,
Для куничок — рукавички,
А для білочок — спіднички.

Зайцю — валянки на лапки,
 А для вовка — теплу шапку.
 І собі пошив піджак.
 Хто кравець такий?.. (Їжак).

— А ось і він.

Їжак. Дорогі друзі! Я знайшов незвичайні двері, які ведуть до країни Граматики. О, яка це чарівна країна! Там живуть букви, з яких утворюються склади, склади з'єднуються й утворюють слова, а зі слів складаються речення. Усі речення збираються разом, і перед мешканцями цієї країни з'являються Попелюшка і Колобок, Вовк і Лисиця, Півень і Куріт... Як мені хочеться потрапити до цієї країни! Адже у ній добро завжди перемагає зло. А ви, діти, хотіли б туди потрапити?

— А ось і двері, які ведуть у країну Граматики. Але чим же відчинити ці двері? (Потрібно знайти ключик.)

— Діти, я знаю, що ви вмієте старанно працювати і допоможе мені. Бо ключик з'явиться тоді, коли ви виконаєте деякі завдання.

III. Актуалізація опорних знань учнів

— Пригадайте правила сидіння за партою. Сидіти потрібно зручно, ноги тримати на підлозі повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки ліворуч і вниз так, щоб бачити написане в зошиті, лікті покласти на парту. Між партою і грудьми повинна бути відстань на ширину долоні. (Розглядання плаката.)

1 Каліграфічна хвилинка

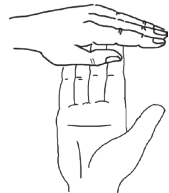
Письмо букви *ї* та *її* з'єднань з іншими літерами.

Щоб гарно написати,
 Треба пальці розім'яти.

» Фізкультхвилинка. Пальчикова гімнастика

ГРИБ

З-під куща зайчик — стриб!
 Під кущем — білий гриб.
 Зайчик вухом поведе,
 Шапку гриба відгризе.

Другий і третій пальці правої руки трохи зігнути, «стрибають». Долоня лівої руки спирається на пальці правої — це гриб. Рухи за текстом.

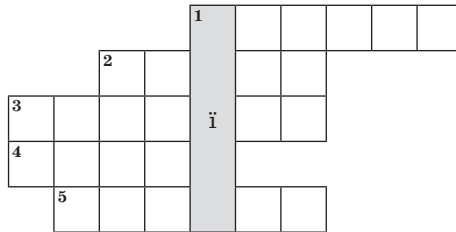

ЧОВНИК

Ми на човнику гойдалися,
Раз — угору, раз — униз.
Ми під мостом пропливали.
Покатались — зупинись!

Вигнуті долоні тильним боком уверх розхитуються, потім перевертаються долонями догори і, нарешті, спокійно кладуться на стіл.

2 Загадковий кросворд

- 1) Це кому у вірці сниться
Що достигли вже суніці,
Дикі яблука, грушки,
І чорниці, і грибки?
Влігся зручно на бочок
В ліжку з листя... (*їжачок*).
- 2) На дорозі урочист
На колесах їде місто.
У будиночках — звірята.
Що за місто це, малята? (*Поїзд*)
- 3) Цвітуть сади, Дніпро шумить
І пісня ллється солов'їна,
І жайвір лине у блакить.
Це рідна наша... (*Україна*).
- 4) Стоять красуні на воді
Вінки в них білі й золоті.
(*Лілеї*)
- 5) Летів птах, та на воду — бах
Води не замутив і сам не полетів.
(*Пир'їна*)

— Молодці, відгадали всі загадки! Якщо ви були уважними, то з легкістю скажете, який звук зустрічався в кожному слові-відгадці. (*[ї]*)

— Так, молодці. А зараз об'єднаємось у дві команди. (*Перший і другий варіанти*)

3 Поділ слів на склади. Складання речень з поданими словами

— Вам потрібно подані слова поділити на склади і з кожним словом скласти одне речення. (*Найкраще речення записується на дошці і в зошиті.*)

Варіант 1 — поїзд, їжачок.

Варіант 2 — лілеї, Україна.

IV. Повторення вивченого матеріалу.....

1 Робота за підручником (с. 41, завдання 1, 2)

Спостереження за вимовою звуків, які позначає буква *ї* у словах *їжа, мої*.

— Пригадаймо правило: «Буква *ї* завжди позначає два звуки [йі]».

2 З тексту «Їжаченята» спишіть перші три речення. Назвіть звуки в підкреслених словах

ЇЖАЧЕНЯТА

У їжачихи було двоє їжаченят. Мов клубочки, кругленькі. Покотилися клубочки їжі шукати. Котяться садом, городом. Аж бацать — зайчик. Їсть солодку морквину. І їм захотілося.

Ледве висунули маленькі голівки, а зайчик як крикне:

— Геть звідси, гидкі, колючі!

Прикотилися клубочки до матусі, плачуть.

— Зайчик он каже, що ми гидкі, колючі.

Їжачиха пригорнула маленьких, приголубила:

— Та хіба ж ви колючі, дітки мої рідненькі, — заспокоює вона. — Волоссячко у вас м'яке, як льон. Та ви ж пухкенькі, мов подушечки!..

— Прочитайте підкреслені слова. (*Їжачихи, їжаченят, їжі*)

— Назвіть звуки у підкреслених словах.

— Прочитайте виділене слово.

— Зробіть звуко-буквенний аналіз слова *льон*.

Льон — [л'он] — 1 скл., 4 б., 3 зв. (Буква м'який знак звука не позначає.)

► Фізкультхвилинка

Раз — підняти руки вгору,
 Два — нагнутися додолю.
 Не згинайте, діти, ноги,
 Як торкаєтесь підлоги.
 Три, чотири — прямо стати,
 Будем знову починати.
 Потім разом всі присядем.

3 Прочитайте вірші, вставляючи пропущені букви

Їж..к та їж..ч..н..

Їд..т.. по гр..б.. щ..дн...

Їж..ч..х.. п..м..га..,

С..р..їжк.. їм зб..р..є.

(*Їжак та їжаченя*

Їдуть по гриби щодня.

Їжачиха помагає,

Сироїжки їм збирає.)

- Знайдіть слова, у яких зустрічається звук [йі].
- Зробіть звуко-буквений аналіз слів *їжачиха*, *сироїжки*.
 Ї|жа|чи|ха — [йіжа^чйха] — 4 скл., 7 б., 8 зв.
 Си|рої|жки — [сирої^жжи] — 4 скл., 7 б., 8 зв.

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....

1 Продовження роботи за підручником (с. 41, завдання 3)

- Доповніть речення словами з тексту.
 Покотилися клубочки шукати... (*їжі*).
 Прикотилися клубочки до... (*матусі, плачуть*).

►► Гра «Впиймай звук»

Діти слухають вірш, коли почують звук [йі], плескають у долоні.

Їжачиха з їжаком
 Їдуть бричкою лужком.
 Назбирали в козубеньки
 Сироїжки та опеньки.
 Їхні діти — їжачата —
 Зустрічають маму й тата.

►► Фізкультхвилинка

Вже стомилися ми трішки,
 Вийдіть, дітки, на доріжку.
 Наші ручки: раз, два, три.
 Ось голівонька стомилась,
 Вліво-вправо нахилилась:
 Раз, два, три.
 Будем пальчики стискати,
 Будем знову працювати.

2 Продовження роботи за підручником (с. 41, завдання 4)

- Прочитайте віршик. Назвіть звуки у виділеному слові.

У пісок зарив пір'їну
 Лис голодний, як вовча.
 І чекає цілу днину,
 Чи не виросте курча.

Л. Біленька

- Про кого йдеться у вірші?
- Що лис зарив у пісок?
- Який був лис?
- Чого він чекав?
- Прочитайте підкреслене слово у вірші. Поділіть його на склади.

Ї ж а ч о к. Ура, ура! Ми все виконали! Молодці, діти! Я був упевнений у ваших здібностях і не помилився. До побачення, друзі. Сподіваюся, що ви виростите розумними і працелюбними дітьми, а допоможе вам у цьому любов до навчання.

VI. Підсумок уроку

— Ось і завершився наш чарівний урок. Ми допомогли нашому гостеві.

— Чи сподобався вам урок?

— Що сподобалось найбільше?

— А зараз перевіримо, чи уважними ви були на уроці.

» Гра «Програмований диктант»

Дітям заздалегідь роздають картки з цифрами 1 і 2.

Завдання: проаналізувати звукове значення букв *я, ю, є, ї* у запропонованих словах: *школяр, єхидна, юнак, пір'їна, подія, поїзд, доля, країна, єдиний, Юрій*. (Учитель читає слово, а учні замість *я, ю, є, ї* показують відповідну картку, залежно від того, чи ця буква позначає один звук, чи два.)

Т. М. Бондар

УРОК 241 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Сонечко за всіма ходить»

Мета: удосконалювати читацькі вміння, закріпити знання про звуковий склад букв *я, ю, є, ї*; вчити правильно вживати словосполучення у переносному значенні; розвивати словесну творчість учнів; виховувати цікавість до природи, пізнання навколишнього світу; відповідальність за свої вчинки.

Обладнання: таблиця; кросворд; м'ячик; малюнки одягу (светр, піджак, пальто).

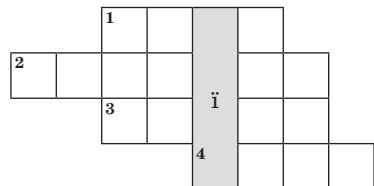
ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Активізація опорних знань учнів

1 Розгадування кросворда

- 1) Прекрасне, горде й величаве
Стоїть на березі Дніпра.
Князів-руси́нів вічна слава
У назві міста ожива. (*Київ*)

- 2) Цвітуть сади, Дніпро шумить
І пісня ллється солов'їна,
І жайвір лине у блакить.
Це рідна наша... (Україна).
- 3) Він по рейках вдалеч мчить
Ще й фурчить, шипить, сичить. (Поїзд)
- 4) У траві лежить клубок
В нього безліч голочок. (Їжак)

2 Повторення відомостей про букву ї

Буква ї завжди позначає два звуки: [йі], [й] — приголосний м'який, дзвінкий, [і] — голосний.

3 Мовна загадка

У траві повзун повзе,
Безліч голочок везе.
«Ї» на «під» як поміняти,
Можна тоді одягати. (Їжак — піджак)

Малюнки-підказки: пальто, піджак, светр. (Оберіть правильну відповідь.)

4 Повторення відомостей про букву і

Буква і позначає звук [і], показує м'якість попереднього приголосного.

5 Узагальнення прочитаного на попередньому уроці

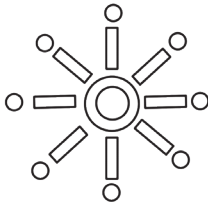
- У якому королівстві проживають букви ї та і?
- Хто правив цим королівством?
- Чим були схожі букви?
- Що зробив король, щоб їх розрізняли?
- Чому в цьому королівстві для злих помилок не залишилося місця?

6 «Загадкові малюнки»

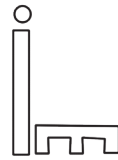
- Визначте, з яких букв складені малюнки.

грибок (а, і)

сонечко (о, і)

крісло (і, е)

ключик (о, і, и)

7 Читання «ланцюжком»**8 Читання «Буксирчиком»**

Один учень починає, а другий намагається його наздогнати.

III. Робота над темою уроку**1 Загадка**

— Про який з малюнків ідеться?

Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає. (*Сонце*)

2 Слухання оповідання А. М'ястківського «Сонечко» (с. 44)

— Що здивувало Наталю?

3 Вправи для розвитку навичок читання (с. 46, завдання 1–3)**4 Повторення відомостей про діалог**

— У вигляді чого написано оповідання? (*Розмова двох людей*)

— Хто розмовляв між собою? (*Мама і дівчинка*)

— Які інтонації звучали в голосі дівчинки? (*Здивування*)

» Фізкультхвилинка

Сонечко втомилося

Нам усім світити.

Нам його швиденько

Слід розвеселити:

Немов курочка чубата,

На одній нозі треба стрибати.

І як півник голосистий,

Треба швидко нам присісти.

Немов котик,

Вигнуть спинку,

Як горобчик зацвірінкать.

І, як жабка, пострибати,

І, як бусол, постояти.

Дуже гарно, дуже мило,

Добре всі ми відпочили.

(*Діти імітують описані рухи.*)

5 Визране читання твору за особами (автор, мама, Наталя)**6 Обговорення прочитаного**

— А як ви вважаєте, чи може сонечко ходити?

— То Наталя, може, неправильно висловила думку?

— Як би ви сказали?

7 Гра «Зашифроване прислів'я»

— Розташуйте по порядку цифри та прочитайте прислів'я, що підтверджує головну думку твору.

5	3	2	1	4
СВІТИТЬ	ВСІХ	НА	СОНЦЕ	ОДНАКОВО

(*Сонце на всіх однаково світить.*)

8 Робота в парах (с. 46, завдання 4)

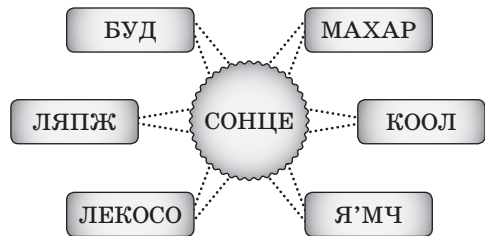
- Хто назве найбільше слів на кожну букву?

- С — сон, синій, сидить, слива, соловей, сом...
- О — око, окуляри, осел, озеро, овочі...
- Н — нитки, новий, ноги, ніж, ноти, новини, намисто...
- Е — екскаватор, Едуард, екватор, ескалатор, екран...
- Ч — черешня, черевики, чотири, чорний, черпак...
- К — котик, камінь, кусати, коричневий, красень...
- О — оса, Олег, організм, овал, освіта, овес...

- На що схоже сонечко?

— Прочитайте слова.

Серед інших слів знайдіть ті, що підходять за змістом до основного. Зафарбуйте стрілки, що вказують на ці слова.

9 Гра «Слухняний м'ячик»

Один учень кидає м'ячик і називає одну з букв (*я, ю, є, ї*), а інший повинен спіймати його та назвати слово на названу букву — *ї* чи *я, ю, є, у* якому вони позначають два звуки.

10 Слухання оповідання О. Буцєня «Неслухняний м'ячик» (с. 47)

— Чи справді м'ячик був неслухняним? Як ви вважаєте?

11 Бєсїда про вїдповїдальнїсть за свої вчинки**IV. Пїдсумок уроку**

- Чи насправдї сонечко за нами ходить?
- Як зробити, щоб м'ячик став слухняним?

К. О. Дергїльова

УРОК 242 (ПИСЬМО)

Тема. Букви *я, ю, є, ї*

Мета: закрїплювати знання про звуковї значення вивчених букв, калїграфїчне написання цих букв, з'єднань букв у словах; удосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів та вмїння писати пїд диктовку; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати фонематичний слух, мовлення, увагу, мислення, їнтеллектуальнї здїбностї, почуття змагання; охайностї при письмї; виховувати почуття дружби й товариськостї.

Обладнання: зразки друкованих та рукописних букв; предметні малюнки; вірші; будиночки; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель

Пролунав уже дзвінок,
Починається урок.

Учні (*разом*)

Один, два, три, чотири, п'ять —
Хочем все на світі знать.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1** Каліграфічна хвилинка

Письмо довгої прямої лінії, заокругленої вгорі і внизу (*перший елемент великих літер Щ, Ш, Ц, Ї*).

2 Навчальна гра «Чий будиночок?»

Варіант 1 — називає звуки;

Варіант 2 — «розселяє» звуки, залежно від їх характеристики.

- 1) Тверді приголосні звуки;
- 2) голосні звуки;
- 3) дзвінкі приголосні звуки;
- 4) глухі приголосні звуки;
- 5) м'які приголосні звуки.

3 «Торбинка запитань»

- Яка різниця між звуком і буквою?
- Чим голосні звуки відрізняються від приголосних?
- Назвіть голосні, які позначають на письмі два звуки.
- Скільки букв і звуків у словах *ящірка, заєць, їжак*?

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми виконаємо багато цікавих завдань та закріпимо знання про букви *я, ю, є, ї*.

IV. Повторення вивченого матеріалу**1** Робота за підручником (с. 45)

Завдання 1. З тексту «Сонечко» виписіть виділені слова. Назвіть букви, які позначають два звуки.

— Давайте пригадаємо, коли букви *я, ю, є* позначають два звуки, а коли — один? (*Відповіді дітей.*)

- 2 Запишіть подані слова у два стовпчики: в першій — слова, у яких букви **я, ю, є, ї** позначають два звуки, у другій — слова, у яких букви **я, ю, є** позначають один звук. Поставте наголос. Підкресліть ненаголошені склади.

Сине, гріє, баян, рюкзак, грядка, проїзд, тополя, співають, передне, любов'ю, школяр, заєць.

- 3 Порівняння друкованих та рукописних букв **я, ю, є, ї**

— Розгляньте друковані й рукописні букви. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

— З яких елементів складаються ці букви?

Письмо букв у повітрі.

- 4 Звуко-буквений аналіз слів

Баєчка, малюю, колекція, змії.

- 5 Завдання 2. Прочитайте вірш

Ясен, ясен, ясеня,
Ми радіємо щодня:
Хай зростає, листя має,
Нашу землю прикрашає.

В. Крищенко

— Назвіть звуки у підкреслених словах.

► Фізкультхвилинка. Пальчикова гімнастика

ГУСЕНЯТА

Ми ходили нині з татом
На пташиний двір.
Гусеняток там багато,
Як на небі зір.
Я б сама порахувала
Гусеняток всіх,
Тільки пальців дуже мало
На руках моїх.

В. Ладигець

Витягнутими пальцями стукати по великому пальцю, потім загинати другим пальцем правої руки по черзі пальці лівої руки.

КОЗА

Я — коза рогата,
Я — коза багата,
Можу всіх перелякати.
Якщо різки виставлять.

Другий і третій пальці виставлені й похитуються, просуваючись уперед.

6 Робота в групах

1-ша група. Прочитайте прислів'я. Спишіть. Підкресліть голосні букви, що позначають два звуки. До виділеного слова доберіть слова-родичі. Позначте спільну частину.

Прислів'я нам допомагають, хоч інколи гіркі бувають. Як не вмієш, той не посієш. Яблуко від яблунки не далеко відкочується.

2-га група. Випишіть слова з м'яким приголосним перед я, ю, є. Підкресліть букви, що позначають м'якість попереднього приголосного.

Одяг, галчєня, віялка, лялька, збіжжя, свято, лється, Олеся, нянька, сім'я, степний, юність, приятель, маюю, Люда, Уляна, ліс, луг, дим, вчорашнє, селянин, армія, Ілля, валер'янка, боротьба.

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....**1 Продовження роботи за підручником (с. 45)**

Завдання 3. Спишіть текст, вставляючи пропущені букви. Підкресліть букви, які позначають два звуки.

У саду д..дька Романа справжні дива! На одній гілці ..блукo сніжно-біле. А на сусідній — золотисте. Визира..ть яблука із лист... Сміютьс.. до сонц.., наливаютьс.., спіють.

2 Робота над загадкою

Завдання 4. Прочитайте загадку.

Сидить Марушка в семи козушках,
Хто її роздягає, той сльози проливає.

— Запишіть відгадку. Вимовте звуки у цьому слові.

» Фізкультхвилинка

Руки вгору, руки вниз,
На сусіда подивись.
Руки вгору, руки в боки,
Поскачи на місці трохи.

Руки ззаду покладемо,
Головою повернемо.
Разом присядемо
І за парти сядемо.

3 Гра «Хто уважний?»

— Послухайте прислів'я. Якщо у словах є букви, що позначають на письмі два звуки, плескайте в долоні.

Хто дбає, той має. Посієш вчасно — вродить рясно. Хто грамоти вміє, той краще сіє. Праця чоловіка годує, а лінь марнує.

4 Робота в групах

Варіант 1 виписує слова, у яких букви я, ю, є, ї позначають два звуки, *варіант 2* — слова, у яких букви я, ю, є позначають один звук. (Двоскладові слова поділити для переносу.)

Їжа, їзда, зозуля, юнга, хазяїн, єдність, ізюм, черешня, гарячий, хазяйство, дядя, стяг, куля, їжак, криниця, кишеня, кузня, цуценя, юнак, ключ, боягуз, тюльпан, тюлька, Європа, Єгипет, Єреван, весняний.

VI. Підсумок уроку

- Що повторили, виконуючи письмові вправи?
- У яких випадках букви *я, ю, є* позначають два звуки?
- Назвіть слова, у яких букви *я, ю, є* позначають один звук.

Т. М. Бондар

УРОК 243 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Від чого розквітла ромашка»

Мета: узагальнити знання учнів про йотовані букви; удосконалювати читацькі навички; вчити працювати за інтерактивною методикою «Мозаїка»; заохочувати вольові зусилля дітей, розвивати прагнення до розуміння краси в природі; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, учити першокласників бути спостережливими, уважними; формувати навички самоконтролю результатів своєї праці; розвивати словесну творчість учнів засобами художнього слова; виховувати гуманні почуття, любов до природи; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: малюнки-зображення людей різних професій; індивідуальні картки; комплект уривків оповідання «Весняні канікули» для опрацювання у групах за інтерактивною методикою «Мозаїка».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Повторення про йотовані букви

» Загадка

Це йотований квартет,
Четвірка букв, що мають свій секрет.
Ці букви позначають звуків два.
А з приголосним злившись
Одразу змінять значення своє,
А приголосний робиться м'яким.

- Що це за букви?
- Коли вони позначають два звуки? Які саме?
- Коли букви *я, є, ю* позначають один голосний звук?

2 Гра «Будь уважним»

Потрібно плеснути в долоні, почувши слово, у якому йотовані позначають 2 звуки.

Марія, їжак, листя, юнга, Людмила, сім'я, солов'ї, галявина, синє, єноти, синіє, ясени, Ярило.

— Як ви вважаєте, що означає слово *Ярило*? (*У давніх слов'ян — бог Сонця.*)

— Цього бога шанували як покровителя рослинного світу, весни, пробудження природи. Зображали вершником на білому коні.

3 Шарада

Мій перший склад — миліш за все на світі.
А другий — вказує на все.
А разом люблять всі його:
Дорослі й діти,
Бо всім воно тепло несе. (*Сон + це = сонце*)

4 Виразне читання оповідання А. М'ястківського «Сонечко» (с. 44)

— Що здивувало Наталю? Чи справді сонечко за нами ходить?

5 Загадка

Всі мене б'ють, а я не плачу,
Тільки радісно скачу. (*М'яч*)

6 Читання оповідання О. Буцєня «Неслухняний м'ячик»

— Чи справді м'ячик був неслухняним? Як слід було вчинити дівчинці?

► Фізкультхвилинка

Наскачуся доскочу!	(<i>Встати з-за парт.</i>)
Як захочу, так підскочу.	(<i>Підняти руки вгору, потягнутися.</i>)
Я по колу стриб та стриб	(<i>Стрибки на правій нозі.</i>)
На одній нозі, як гриб.	
Ще й на другій стриб, стрибу...	(<i>Стрибки на лівій нозі.</i>)
Вже мені немає стриму.	
Вже скачу, скачу, скачу,	(<i>Стрибки на двох ногах.</i>)
Наскачуся доскочу.	

III. Робота над темою уроку**1 «Відшукай слово»**

В В Р В В В В В В В О В В В В В В М В В В В В В А В В В В В Ш В В
В В В В В К В В В В В А В В В В (*РОМАШКА*)

- Що ви знаєте про цю квітку?
- Опишіть її.

2 Читання вчителем оповідання Б. Харчука «Ромашка» (с. 48)

— Що розвеселило ромашку?

3 Вправи для розвитку навичок читання (с. 50)**4 Читання тексту «ланцюжком»****5 Відповіді на запитання за змістом тексту**

— Де виросла ромашка?

— Що таке *левада*? (*Користуємося «скарбничкою слів» — с. 48.*)

— Чому ромашці стало незатишно?

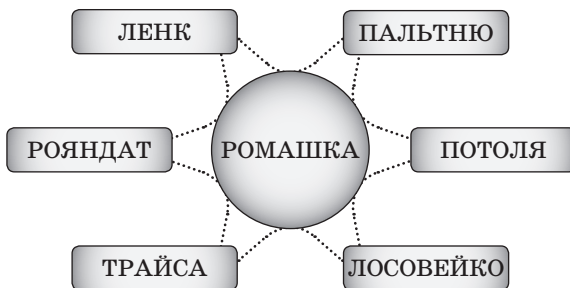
— Звідки лунала музика?

— Від чого розквітла ромашка?

— Чим це оповідання нагадує казку?

6 Реконструкція та асоціативний зв'язок

— Прочитайте слова. Серед інших слів знайдіть ті, що підходять за змістом до основного. Зафарбуйте стрілки, що вказують на ці слова.

(*Ромашка, тюльпан, троянда, айстра*)

— До якої групи належать ці слова? (*Квіти*)

7 Робота в групах. Творча робота

— Спробуйте скласти подібну казку за своїми спостереженнями в природі.

8 Опрацювання тексту «Весняні канікули» за інтерактивною методикою «Мозаїка» («домашні» групи — 6 (1, 2, 3, 4, 5, 6) по 5 осіб, «експертні» — 5 (☀, ❄, 🐻, 🌸, ✨) по 6 осіб)

Діти в «домашніх» групах отримують уривки оповідання (один уривок на групу, позначений одним із символів), прочитують, обговорюють зміст. Потім об'єднуються в «експертні» групи за символами. Кожен учень переказує групі свій уривок тексту.

►► Уривки оповідання «Весняні канікули» для опрацювання у групах за інтерактивною методикою «Мозаїка»

1☀, 1❁, 1🔔, 1🌸, 1★

Під час весняних канікул ми з мамою їздили в Бровари. Там живе моя бабуся.

2☀, 2❁, 2🔔, 2🌸, 2★

Бабуся схожа на булочку. Така сама маленька і рум'яна. На ній завжди біленька хустинка і білий фартушок, розшитий червоними маками. Коли бабуся усміхається, її зморшки схожі на сонячні промінчики.

3☀, 3❁, 3🔔, 3🌸, 3★

У бабусі велике господарство, тому вона завжди в роботі. Курочкам дає поклювати, качечкам — пощипати, поросяткам — поїсти.

4☀, 4❁, 4🔔, 4🌸, 4★

Я допомагаю бабусі. Мені подобається спостерігати і доглядати за тваринами.

5☀, 5❁, 5🔔, 5🌸, 5★

У сусіда Степана є справжній кінь. Одного разу він покатав мене верхи!

6☀, 6❁, 6🔔, 6🌸, 6★

Я думаю, що, коли виросту, стану ветеринаром. Або дресирувальником. Я люблю тварин і хочу працювати з ними.

Повернення учнів у «домашні» групи. Перевірка розуміння змісту оповідання (тестування).

►► Тестування за змістом оповідання «Весняні канікули»

1. Куди їздив хлопчик на весняних канікулах?
 - а) У Бровари до бабусі;
 - б) на екскурсію до Києва.
2. Бабуся схожа на:
 - а) пиріжок;
 - б) булочку.
3. Чому бабуся завжди в роботі?
 - а) Бо в неї велике господарство;
 - б) бо вона трохи лінується.
4. Ким хоче стати хлопчик, коли виросте?
 - а) Лікарем або ветеринаром;
 - б) ветеринаром чи дресирувальником.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Пролунав дзвінок.
Починаємо урок.
Працюватимемо старанно,
Щоб почути у кінці,
Що у наших першій класі
Діти — просто молодці!

II. Повідомлення теми та завдань уроку

— Діти, ми отримали незвичайний лист від Русалоньки. Подивимось, що вона нам написала?

Добрий день, дітки! Це я, Русалонька. Живу я на морському дні. І так мені тут сумно: навкруги тільки вода та різні морські тварини. Так хочеться на березі погуляти, людей побачити. А дідусь Водяник не пускає мене, каже, якщо я Русалонька, то повинна жити в морі. Допоможіть мені, дітки, Водяника умовити, щоб відпустив мене погуляти! Допоможіть, будь ласка!

— Діти, Русалонька звертається до нас за допомогою. Спробуємо їй допомогти? А як же потрапити на морське дно? Потрібно уявити себе якоюсь твариною і заплющити очі. Ну що, спробуємо? Але ж море таке велике, і щоб ви в ньому не загубились, давайте зробимо так: я буду дельфіном, а ви — рибками. Щоб Водяник відпустив Русалоньку, ми маємо виконати його завдання. За кожне правильно виконане завдання ми будемо отримувати частини від портрету Русалоньки. І от коли виконаємо всі завдання і складемо портрет Русалоньки, тоді Водяник і відпустить її з нами погратися. Згодні?

III. Актуалізація опорних знань учнів**1 Повторення правила сидіння за партою**

— От і перше завдання. Але, щоб гарно виконати його, потрібно пригадати правила сидіння за партою. Хто пригадає?

Діти повторюють правила сидіння за партою.

- Молодці! А як правильно тримати ручку?
- Зараз ми пригадаємо, як писати букви *г* («ге»), *г* («ге»).
- Які звуки вони позначають на письмі?
- Дайте характеристику цим звукам.
- Щоб гарно написати, треба пальчики розім'яти.

СНІЖОК

Сніг-сніжок
Засипав поріжок.
Побігли ми погратися
У сніжки на лужок.

Пальцями рук немов присолювати, потім
«бігти» пальцями та «ліпити» сніжки.

2 Каліграфічна хвилинка

Гг га ог гл ГГ га гв

Гайок, гомін, гомонить, гава, гвалт, гелгочуть

Затих гайок. І верби кучеряві
Пташиним співом вже не гомонять.

І. Савицька

— Поясніть значення слова *гомонять*.

Гелгочуть гуси під вербою,
І гава теж зчинила гвалт.

— Які ще слова із цим звуком ви знаєте?

3 Робота з віршем

— Прочитайте вірш.

Гава всілася на ганку,
І сиділа там до ранку.
Вранці гуси пробігали,
Гаву з ганку проганяли.

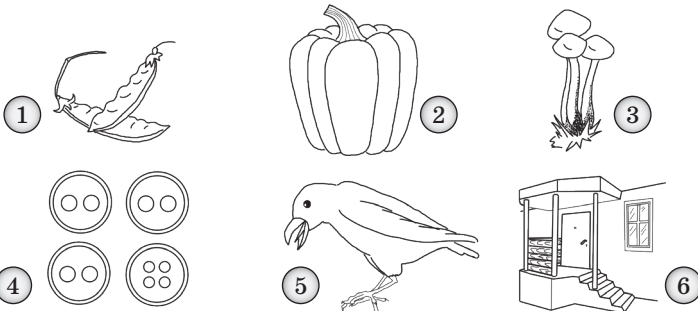
Г. Чубач

— Випишіть слова з буквами *г* («ге»), *г* («ге»).

— Поділіть виписані слова на склади. (*Гава, ганку, гуси, пробігали*)

4 Малюнковий кросворд

— Подивіться на малюнки та заповніть кросворд. (*Малюнки виють на дошці. Дитина, яка відгадала слово, запише його у кросворд.*)

1	Г	О	Р	О	Х		
2	Г	А	Р	Б	У	З	
3	Г	Р	И	Б	И		
4	Г	У	Д	З	И	К	И
5	Г	А	В	А			
6	Г	А	Н	О	К		

— Складіть речення за поданими схемами, користуючись словами з кросворда.

_____ .

_____ !

_____ ?

За кожне виконане завдання вчитель видає дітям частини портрета Русалоньки.

IV. Повторення вивченого матеріалу

1 Робота за підручником (с. 49, завдання 1)

Спостереження за вимовою звуків [г], [ґ].

— Якщо ви були уважними на каліграфічній хвилині, ви з легкістю дайте відповіді на такі питання.

— Які букви найчастіше зустрічалися в каліграфічній хвилині?

— Давайте вимовимо звуки [г], [ґ].

— Чим вони різняться? Дайте характеристику цим звукам.

2 Прочитайте пари слів. Розрізняйте звуки [г], [ґ]

Гречний — *гречна* *ґрати* — *ґратися*

ґанок — *Ганна* *гульки* — *гульки*

Гречний — шанобливий, ввічливий, чемний.

— Складіть речення з цими словами. Найкращі речення запишемо на дошці і в зошиті.

» Фізкультхвилинка

Вже стомилися ми трішки,
Вийдіть, дітки, на доріжку.
Наші ручки: раз, два, три.

Ось голівонька стомилась,
Вліво-вправо нахилилась:
Раз, два, три.
Будем пальчики стискати,
Будем знову працювати.

3 З тексту «Ромашка» випишіть речення про землю і небо. У виділеному слові назвіть букви

РОМАШКА

Проклюнулась на леваді маленька ромашка. Навколо високі трави стоять. І всім до ромашки байдуже.

Незатишно стало ромашці, і вона сумно похилила голову. Коли чує: хтось грає. Срібно так, солодко.

Ворухнувся на ромашчиному стеблі один листок, *другий*. Розплющила ромашка очі — аж то бджілка кружляє. І від її крилець іде музика.

Радіє зелена земля. Радіє синє небо. Ромашка підвела голову і розквітла: біла-біла, ще й з крапелькою жовтогарячого сонця.

І від того, що ромашка розквітла, літо стало ще кращими.

Б. Харчук

- Про що йдеться в оповіданні?
- Чому ромашці стало незатишно?
- Що її змусило підвести голову?
- Від чого розквітла ромашка?
- Чи сподобалося вам це оповідання?
- Знайдіть у тексті речення про землю і небо, прочитайте його.

4 Малюнковий вибірковий диктант

— Я показуватиму малюнки. Перший варіант записує слова, у яких зустрічається буква *г* («ге»); другий записує слова, у яких зустрічається буква *ґ* («ґе»).

Слова: голка, гриби, гудзик, голуб, огірок, ґава, аґрус, ґанок.

— Зробіть звуко-буквений аналіз слів:

варіант 1 — ґанок, гриби,

варіант 2 — аґрус, голуб.

Ґанок — [ґа́нок]— 2 скл., 5 б., 5 зв.

Гриби — [ґри́бі]— 2 скл., 5 б., 5 зв.

Аґрус — [а́ґрус]— 2 скл., 5 б., 5 зв.

Голуб — [го́луб]— 2 скл., 5 б., 5 зв.

5 Прочитай вірш. На місці пропущених літер вставте *з* («ге») або *г* («ге»)**Варіант 1**

..уска ..рала на ..ітарі,
 ..ел..отів ..усак ..а..арі.
 ..ава ..укала ..рака,
 ..олуб ..атив ..опака.

Відповідь:

Гуска грала на гітарі,
 Гелготів гусак гагарі.
 Гава гукала грака,
 Голуб гатив гопака.

Варіант 2

..ава всілася на ..анку,
 І сиділа там до ранку.
 Вранці ..уси пробі..али,
 ..аву з ..анку про..аняли.

Відповідь:

Гава всілася на ганку,
 І сиділа там до ранку.
 Вранці гуси пробігали,
 Гаву з ганку проганяли.

Г. Чубач

► Фізкультхвилинка

Раз — підняти руки вгору,
 Два — нагнутися додолу.
 Не згинайте, діти, ноги,
 Як торкаєтесь підлоги.

Три, чотири — прямо стати,
 Будем знову починати.
 Потім разом всі присядем
 І за парти тихо сядем.

V. Узагальнення вивченого матеріалу.....**1 Словниковий диктант**

Учитель диктує слова, учні записують, над кожним словом ставлять наголос. Один з учнів записує слова на дошці.

Годинник, гумка, ганок, ґрунт, ґудзик.

Після диктанту учні читають слова, звіряють з дошкою, пояснюють написання.

2 Доповніть речення потрібними словами за змістом

Грудень рік кінчає, а зиму...
 Земля — наша мати, всіх...
 Грудка рідної землі дорожча за...
 Згода дім годує, а незгода...

Слова для довідок: годує, руйнує, золото, починає.

3 Робота за підручником (с. 49, завдання 3)

— Прочитайте текст. Про що він?

ЯК НАРОДИВСЯ ҐУДЗИК

Ґудзик прийшов до нас із давніх-давен. Слово *ґудз* означало вузол або *ґуля*. Ґудзи робили із шнурочків. Ними зав'язували одяг. Згодом ґудзи стали пришивати до одягу і називали їх ґудзиками. Виготовляють ґудзики із дерева, металу й пластмаси.

- Про що йдеться у тексті?
- Із чого спочатку робили гудзи?
- Із чого зараз виготовляють гудзики?
- У підкреслених словах назвіть першу букву.
- Спишіть перше й останнє речення.

4 Групування слів парами: російські — українські. Запис їх, підкреслюючи букви г («ге»), г («ге»)

— Прочитайте слова, які записані на дошці. Які слова вам незрозумілі? Згрупуйте слова парами: російські — українські. Запишіть три пари, які найбільше сподобались. (Діти по черзі на дошці з'єднують слова в пари.)

Фитиль	дзига
часы	грати
крыльцо	гніт
тыква	галявина
пуговица	гілка
игла	аґрус
расчёска	гуля
ворона	ганок
шишка	гудзик
поляна	гребінець
юла	гарбуз
решётка	голка
ветка	гелґотати
крыжовник	ґава
гоготать	годинник

VI. Підсумок уроку

— Молодці! Виконали всі завдання! (Діти разом з учителем складають портрет Русалоньки.)

Русалонька. Дякую вам, діти, що ви виконали всі завдання дідуса Водяника. Тепер я зможу виходити на берег гуляти. А за те, що ви мені допомогли, я хочу вам подарувати ось ці морські зірочки, щоб вони нагадували вам про мене.

Т. М. Бондар

УРОК 245 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Якого кольору земля?» Робота з дитячою книжкою. Ознайомлення з дитячим журналом «Пізнайко»

Мета: вчити використовувати в мовленні порівняння; удосконалювати вміння працювати з текстом; розвивати словесну творчість учнів засобами художнього слова, читацьку

культуру; учити дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку до планування власних дій; виховувати охайність, правдивість; почуття гумору.

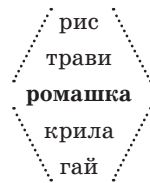
Обладнання: малюнки квітів; зображення цирку; картки з кольорового картону; плакат «Дотримуйся чистоти»; виставка журналів «Пізнайко».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Прочитайте слова згори донизу, зосереджуючи увагу на середині

— Назва якої квітки зустрілася серед прочитаних слів?

2 Читання «ланцюжком» оповідання Б. Харчука «Ромашка» (с. 48)

3 Гра «Розвідник». Вибіркове читання (с. 50, завдання 1)

- 1) Прочитайте тільки ті слова, що зустрілися в оповіданні «Ромашка».
- 2) До кожного слова знайдіть та прочитайте речення, в якому воно зустрілося.

Наприклад, слово *жовтогарячий* — Ромашка підвела голову і розквітла: біла-біла, ще й з крапелькою жовтогарячого сонця.

4 «Квіткові ребуси»

(тюль)

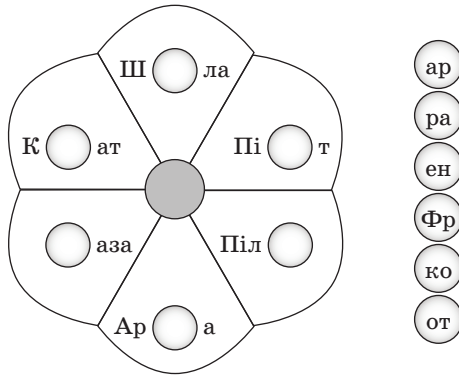
(ложка)

(Рома)

5 Творче завдання «Ромашка»

- Вставте пропущені букви в пелюстки та прочитайте слова.
- Яке слово означає місце виступу артистів цирку? (*Арена*)

(*Пірат, фраза, пілот, карат, арена, школа*)

- Чим займається дресирувальник?
- Чи потрібен у цирку ветеринар?

6 Виразне читання оповідання «Весняні канікули» (с. 51)

7 Відповіді на запитання за текстом

- Коли хлопчик побував в гостях у бабусі?
- Як автор описує бабусю?
- Яке в неї господарство?
- Як допомагав онук бабусі?
- Що ще цікавого він побачив в селі?
- Ким вирішив стати і чому?
- Чи є тварини у вас удома?
- Як ви за ними доглядаєте?
- Ким хочете стати, коли подорослішаєте?

8 Гра «Кольори»

- Назвіть предмети того самого кольору.

Білий — папір, сніг, цукор...

Зелений — листя, трава, огірок...

Червоний — помідор, вишня, калина...

Жовтий — стигле зерно, сонечко, пісок...

Чорний — земля, вугілля, ніч...

III. Робота над темою уроку

1 Читання вчителем оповідання Т. Білецької «Корисна розмова» (с. 52)

- Чому доні стало соромно перед мамою?

2 Вправа на розвиток швидкості читання (с. 54, завдання 1)

3 Читання твору учнями

4 Обговорення прочитаного

- Що означає слово *чепурити*?
- Якого кольору були стрічки і з чим їх порівнювала мама?
- Чому коси матуся назвала *золотими*?
- На що були схожі губи дівчинки?
- Які ж були рученята у доні?
- Чому дівчатко засоромилося?
- Чи доводилося вам соромитися з тої самої причини?
- Що слід робити, щоб не потрапляти в такі не дуже приємні ситуації?

5 Читання оповідання за особами**6 Поміркуйте!**

- Продовжте речення.
Руки слід завжди тримати в чистоті, бо...

► Фізкультхвилинка

Хлюп, хлюп водиченьку,
Хлюп, хлюп на личеньку,
І на ручки, і на ніжки —
Хлюп, хлюп, хлюп.
Вимили вушка
Лапками звірі,
Животик помили,
Почистили свою шубку на спинці,
Подивились у люстерко,
Стали гарними, посміхнулися.
(Імітація рухів, описаних у тексті.)

IV. Робота з дитячою книжкою. Ознайомлення з дитячим журналом «Пізнайко»**1 Розглядування виставки журналів «Пізнайко»****2 Повідомлення про журнал****3 Ознайомлення з журналом: будова, рубрики, герої, ілюстрації****4 Читання деяких матеріалів за вибором вчителя****5 Робота над твором Д. Чередниченка «Жирафа у метро» (с. 54–55)**

— У журналах дуже часто друкують цікаві гумористичні твори, наприклад небувальщини. Сьогодні ми прочитаємо одну з них. Це твір Д. Чередниченка «Жирафа у метро». Що ж таке небувальщина?

1) Уточнення поняття *небувальщина* (с. 55, «Скарбничка слів та понять»)**2) Слухання твору**

- Які ж дива відбувалися у метро?

3) Читання сильними дітьми

4) Обговорення прочитаного за запитаннями підручника (с. 55)

6 Самостійне читання журналу

V. Підсумок уроку

- Доберіть порівняння: *очі, як..., волосся, як..., губи, як...*
- Що слід робити, щоб руки були чистими?
- Чи завжди доречно жартувати?
- Чим вас зацікавив журнал «Пізнайко»?

I. В. Вернигор

УРОК 246 (ПИСЬМО)

Тема. Складаємо розповідь

Мета: учити школярів складати розповідь за малюнком, будувати зв'язні висловлювання, вдосконалювати вміння будувати розповідь без повторів, добирати заголовки до текстів; розвивати мовлення учнів, формувати вміння правильно виконувати звуко-буквений аналіз слів; сприяти формуванню каліграфічного письма, вчити першокласників зосереджено слухати вчителя, відповідати на запитання; розвивати в учнів уміння логічно мислити, збагачувати словниковий запас дітей, розвивати уяву, уміння логічно та послідовно висловлювати свої думки; поглибити знання учнів про весняні квіти та перелітних і зимуючих птахів; виховувати самостійність, охайність, активність, інтерес до знання, викликати естетичне відчуття краси природи, виховувати бережливе ставлення до природи, навколишнього середовища.

Обладнання: предметні малюнки; картки із завданнями для групової та індивідуальної роботи; вірші, загадки, прислів'я про весну; схеми речень; кросворд; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Добрий день! В добрий час!
Рада, діти, бачить вас!
Ви почули всі дзвінок,
Він покликав на урок.

- Перевірте, чи все необхідне є у вас на партах?

II. Основна частина

— Діти, ви любите казочки? Сьогодні я вам розповім цікаву казочку-загадку. Ви уважно послухайте її і потім скажете, про кого вона.

Далеко-далеко був великий березовий гай. У глибині гаю, на просторій галявині стояв красивий палац ніжно-зеленого кольору. Зали його були прикрашені зеленими квітами.

Жила у цьому палаці струнка, тендітна, сором'язлива дівчина. Одяг на ній був легкий, мов павутинка, прикрашений ніжними квітами. Очі в неї були голубі, завжди ясні та веселі. Дівчина любила приносити всім радість. Щороку в належний час вона вирушала у мандрівку, щоб відвідати всіх знайомих, друзів. Набравши повний кошик квітів, взявши чарівну хустинку, дівчина вирушала у дорогу. Звільняла від льоду ріки, поля — від снігу. Махнувши хустинкою, вона одягала дерева у ніжно-зелений одяг, дарувала землі квіти. Легко ступає дівчина по землі, несе всім радість та щастя, наповнює усе красою.

— Як ви вважаєте, про кого ця казочка?

— А яка зараз пора року? Назвіть весняні місяці.

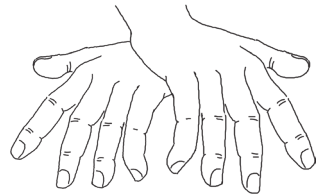
— Отже, на вулиці весна, та не тільки на вулиці, а й у нас у класі. Сьогодні вона присутня у нас на уроці, буде спостерігати за тим, як ви працюєте.

Покажіть нашій гості, як ви вмієте гарно писати. Але спочатку розіньмо наші пальчики.

ПАВУК

Біжить по павутинню
Жжавенький павучок.
Ось мушку він побачив —
Потрапила в сачок!

Пальцями схрещених рук швидко «бігти» по столу, на останній рядок «схопити» мушку.

1 Каліграфічна хвилинка

*Дд да од дм
Природа одуд дружба*

З природою живи в дружбі,
То й тобі буде вона в службі.

— Як ви розумієте зміст речення?

— Доберіть протилежні за значенням слова до слів: *дружити, зламати, розпалити, співати.*

— А зараз прочитайте текст, але текст не простий, а чарівний, його необхідно розчаклувати.

2 Робота з деформованим текстом («Текст навпаки»)

— Прочитайте текст.

хідПри инсев

алатсаН ансев. ятьСто іводуч нід. гикруНав жілюка. оП цічрі
вутьпли инижирк. ятьЛет з дняпів хипта. икарГ ежв лизви адзінг.
У харевкс і хакрап тогаба тейді. иноВ тсясюгра ан укченос. ісВ ють-
діра духопри инсев.

(Прихід весни

*Настала весна. Стоять чудові дні. Навкруги калюжі. По річці
пливуть крижини. Летять з півдня птахи. Граки вже звили гніз-
да. У скверах і парках багато дітей. Вони граються на сонечку. Всі
радіють приходу весни.)*

- Про що цей текст?
- Знайдіть речення, яке відповідає поданій схемі, запишіть його.

_____ .

(Стоять чудові дні.)

- Доберіть слова, які відповідають на запитання *які?* до слова *дні*. Запишіть їх.

Дні (*які?*) — *чудові, сонячні, прекрасні...*

- Діти, а вам подобається ця пора року?

3 Робота з прислів'ями

- Діти, а чи знаєте ви прислів'я про весну?
- У наступному завданні пропоную вам прочитати прислів'я, доповнюючи їх словами з довідки.

Весняний день рік...

Весна землю...

Матінка — весна усім...

Вода потекла — весну...

Довідка: красна, годує, принесла, красить.

- Запишіть одне прислів'я за вибором.

► Фізкультхвилинка

А ми зерно сіяли, сіяли
У земельку чорную, свіжую.
І з'явилися перші листочки,
Із них повні тугі колосочки.
До сонечка потягнулись,
І сонечку усміхнулись.

4 Робота зі словосполученнями

- Прочитайте слова. Знайдіть серед них такі, які можуть бути пов'язані за змістом. З'єднайте їх.

<i>Річка</i>	<i>цвірінькає</i>
<i>квітка</i>	<i>тануть</i>
<i>пташка</i>	<i>тече</i>
<i>сонце</i>	<i>розквітає</i>
<i>сніжинки</i>	<i>гріє</i>

— Запишіть дві пари слів.

5 Гра «Друзі»

— Пропоную пограти в гру. Я вам називаю (показую) слово, а ви шукаєте йому «друзів». (*Спільнокореневі слова*)

Квітка, ліс, весна, сонце.

6 Гра «Доповніть речення»

На дошці намальовані схеми, діти розширюють речення за поданими схемами і записують його. Один із учнів записує на дошці.

_____ .

Весна.

_____ _____ .

Настала весна.

_____ _____ _____ .

Настала рання весна.

_____ _____ _____ _____ .

Настала рання тепла весна.

► Фізкультхвилинка

Ось іде до нас весна,

Все навколо ожива.

Підсніжники прокидаються;

(Потягуються.)

Проліски посміхаються,

(Посміхаються.)

Пташки прилітають,

(Руки руками.)

Діти вибігають,

(Біг на місці.)

На луках стрибають.

(Стрибки.)

7 Відгадування загадок

— Діти, яких друзів весни ви знаєте? Пригадати їх допоможуть загадки.

- Всі від нього навкруги
Набираються снаги.
Тільки ранок настає,
Виглянь у віконце,
Всім воно життя дає —
Променисте... (*сонце*).

- Прилетіли гості,
Сіли на помості,
Без сокири, без лопати
Поробили собі хати. (*Птахи*)
- Я найперший зацвітаю
Білим цвітом серед гаю.
Відгадали, що за квітка,
Бо мене не стане влітку? (*Пролісок*)

По черзі виставляються малюнки — сонце, птахи, підсніжник.

— Запишіть слова-відгадки, зробіть звуко-буквений аналіз слів: *сонце, птахи*.

Сонце — [с'о́нце] — 2 скл., 5 б., 5 зв.

Птахи — [птахи́] — 2 скл., 5 б., 5 зв.

— Слово *пролісок* поділіть на склади.

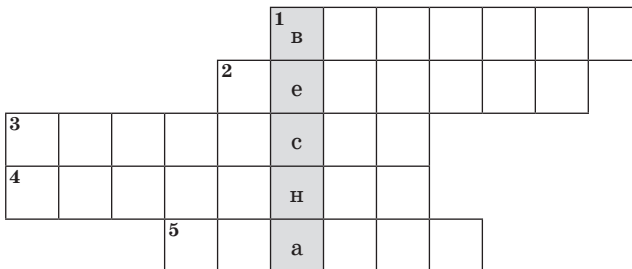
8 Складання розповіді

— Давайте зараз подаруємо Весні подарунок, складемо розповідь про неї та її друзів.

- Отже, настала рання весна.
- Хто прокидається від сну?
- Яке вбрання одягає ліс після зими?
- Чим пахне навколо?
- Хто весело щебече?
- Що виглядає з-під снігу?
- Прокинувся веселий струмочок. Куди він нас кличе?

Рання весна. Ліс ще тільки прокидається від сну. Він повільно мінє зимове вбрання на весняне. Навколо пахне весняною свіжістю. Весело щебечуть птахи. Де-не-де виглядають з-під снігу маленькі підсніжники. А ось прокинувся дзвінкий струмочок, який кличе нас у веселу подорож.

9 Розгадування кросворда

- 1) Розфарбоване коромисл
Через річку повисло. (*Веселка*)
- 2) Стрімко вибігли на гору
Дві подружки білокорі,
Дощик їм полоще кіски,
Звуть подружок цих... (*берізки*).

<p>3) Я найперше зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що це за квітка,
Бо мене не стане влітку. (<i>Пролісок</i>)</p> <p>4) Лист зелений не пропав
А під снігом задрімав,
Щоб у синю сукевичину
Одягнуть весняну днину. (<i>Барвінок</i>)</p> | <p>5) Квітка я ніжна
Низенька, дрібна.
Як запахну —
Приходить весна.

Фіолетовий цвіт мій
З п'яти пелюсток,
Квітну довго я в лісі
Серед інших квіток. (<i>Фіалка</i>)</p> |
|---|---|

III. Підсумок уроку

- Чи сподобався вам урок?
- Про що йшлося на уроці?
- Які весняні місяці ви знаєте?
- Що нового ви дізналися?
- Що сподобалося найбільше?
- Скажіть на прощання Весні якомога більше гарних, приємних слів.

Весна — гарна, чарівна, красна, ніжна, тепла, лагідна...

Т. М. Бондар

УРОК 247 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Дощ іде, пиріщить»

Мета: узагальнити знання учнів про букву *щ* («ща») та її звукове значення; удосконалювати вміння читати поетичні твори; розвивати мовлення учнів; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, виправляти помилки; учити дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку планувати власні дії, самостійно контролювати результати своєї праці; вчити працювати спільно; виховувати гуманні почуття, любов до природи.

Обладнання: малюнки птахів, предметів, у назвах яких зустрічається буква *щ* («ща»); аудіозапис «Шум дощу»; магнітофон.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 «Добери словечко»

— Додайте словечко та доберіть порівняння, використовуючи оповідання Т. Білецької «Корисна розмова» (с. 52)

Чорні..., як...

Червоні..., як...

Голубі..., як...

Золоті..., як...

2 «Знайди зайве»

— Прочитайте слова, знайдіть зайве.

орніч

чорні

біголу

голубі

рвоніче

червоні

ітолоз

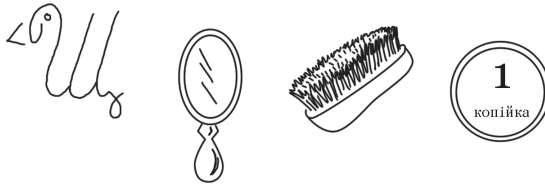
золоті

сямаут

матуся

3 Читання оповідання за особами**4 Робота з прислів'ями**

— Розшифруйте прислів'я. Визначте, яке з них передає головну думку оповідання «Корисна розмова».

5 Запам'ятовування вірша методом асоціативних малюнків

Щиглик дуже гарним став, щітку він собі придбав.

Пір'я чистити щодня змалку вчили пташеня.

6 Читання «ланцюжком» небувальщини Д. Чередниченка «Жирафа у метро» (с. 54–55)**7 Відповіді на запитання підручника (с. 55)****8 Переказ оповідання від першої особи****» Фізкультхвилинка**

Наскачуся досхоchu!

(Встати з-за парт.)

Як захочу, так підскочу.

(Підвести руки вгору, потягнутися.)

Я по колу стриб та стриб

(Стрибки на правій нозі.)

На одній нозі, як гриб.

Ще й на другій стрибу, стрибу...

(Стрибки на лівій нозі.)

Вже мені немає стриму.

Вже скачу, скачу, скачу,

(Стрибки на двох ногах.)

Наскачуся досхоchu.

III. Робота над темою уроку

1 Повторення вивченого вірша за малюнками

- Які звуки найчастіше повторювалися у вірші? ([шч])
- Якою буквою вони позначаються? («ща»)

2 Повторення відомостей про букву щ («ща»), характеристика звуків [шч]

3 Гра «Не помились!»

Треба плеснути в долоні, якщо діти чують слово, в якому потрібно вживати букву щ («ща»).

Горищик, дощ, шина, щука, шапка, пішки, щока, площа, ложка, щука, шуба.

4 Чистомовка

Ща-ща-ща — спіймали ляща.
 Ще-ще-ще — назви своє прізвище.
 Щі-щі-щі — ідуть із кухні пахоці.
 Щу-щу-щу — зварить смачного борщу.
 Ащ-ащ-ащ — мама купила плащ.
 Ущ-ущ-ущ — у ліщині гуде хрущ.
 Іщ-іщ-іщ — щеня вкусив кліщ.
 Ощ-ощ-ощ — щедрий літній дощ.

5 Слухання віршика В. Гуцала «Вийшов щиглик щавель їсти» (с. 56)

- Хто сховався під дощем? Чому?

6 Вправа для розвитку техніки читання (с. 58, завдання 1)

7 Словникова робота (с. 56, 58, скарбничка слів і понять, завдання 2)

8 Виразне читання вірша

9 Слухання аудіозапису «Шум дощу»

- Який дощ ви уявили? (*Сильний, маленький, тихий*)

10 Читання з передбаченням

— Спробуйте прочитати текст, додаючи потрібні слова. Перевертайте себе за підручником (с. 58).

Оленка і Галинка _____ у місті. Бабуся живе у _____.
Приїхали дівчатка до неї в _____.

Радіє _____. *Пригощає їх _____ з вишнями і борщем*
з _____.

Ой, як _____!

11 Гра «Що не так?». Робота за ілюстрацією

- Назвіть помилки художника.

12 Самостійне читання вірша І. Січовика «Сміхота» (с. 59)**13 Обговорення прочитаного**

- Чому вірш має назву «Сміхота»?
- Що вам найбільше запам'яталося?

14 Читання з виправленням помилок автора**IV. Підсумок уроку**

- Скільки звуків позначає на письмі буква *щ* («ща»)?
- Дайте їм характеристику.
- Розкажіть вірш про щиглика, що вивчили на уроці.
- Розсмішіть товаришів, придумайте свою «Сміхоту».

О. М. Мачнева

УРОК 248 (ПИСЬМО)**Тема.** Буква *Щ* («ща»). Урок-гра «Поле чудес»**Мета:** систематизувати знання учнів про букву «ща»; удосконалювати навички правильної вимови, каліграфічного письма, вміння ділити слова на склади, ставити наголос, виділяти наголошений та ненаголошений склади, виконувати звуко-буквений аналіз слів; формувати навички самоконтролю, роботи в парах змінного складу; розширювати словниковий запас; розвивати фонематичний слух, мовлення, увагу, мислення, інтелектуальні здібності, почуття змагання; виховувати естетичні смаки, бажання працювати, перемагати.**Обладнання:** табло із завданнями для гри «Поле чудес»; іграшка Шука; фотокартки або малюнки із зображенням різних видів ящірок; міні-підручник на кожного учня; магнітофон; запис голосів пташок; фішки, призи для переможців; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент**

— Сьогодні на уроці ми пограємо в гру «Поле чудес». Ви будете її учасниками, а я — ведучою. За правильно виконані завдання кожен отримуватиме фішку. Учасниками турів гри стануть ті учні, що отримають найбільшу кількість фішок. Наприкінці уроку ми підівемо підсумок, і переможці отримають призи.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1 Відгадування загадки. Звуко-буквений аналіз слова-відгадки**

Зуби гострі має,
Хвостом виляє,
Не ричить, завжди мовчить.
А в казці розмовляє,
Добрим людям допомагає. (*Шука*)

- Виконайте звуко-буквений аналіз слова-відгадки.
- Які звуки позначає буква «ща»?

Щу|ка — --ó--o — 4 б., 5 зв.

2 Зустріч з героїнею казки «За щучим велінням»

— Діти, до нас на урок завітала головна героїня казки «За щучим велінням». Знайомтесь: Щука!

Завдання Щуки

3 Каліграфічна хвилинка

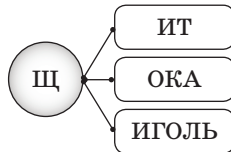
- 1) Письмо елементів та літер **Щ, щ** («ща»)
- 2) Письмо складів **ща, шл, щі, шя, шу, що**

— Назвіть склади букв із нижнім з'єднанням, верхнім, середнім.

3) Послухайте вірш, запишіть слова, у яких є буква **щ** («ща»)

Щука вчила щученя
Зуби чистити щодня:
— Швидко щіточку бери,
Не лінуйся, гарно три.
Зуби треба берегти,
Ми ж бо щуки — я і ти.

4) Утворіть і запишіть слова. Підкресліть букву, що вивчається

4 Вимова звуків [шч]

Спостереження за вимовою звуків:

- губи висунуто вперед, зуби видно;
- зуби зближені;
- широкий кінчик язика піднято вгору;
- потік повітря йде через рот посередині язика;
- голосові зв'язки не напружені, голос не утворюється.

5 Гра «Додавайка»

Учитель називає початок слова, учні повинні додати в кінці звуки [шч], записати слова у зошит. Початок слів можна записати на картках або дошці.

До.. (ш), ля.. (щ), бор.. (ш), ку.. (щ), пла.. (ш), хру.. (щ).

6 Усний звуко-буквений аналіз слова (за вибором учнів)

— Дайте характеристику звукам [шч]. (*Звуки [шч] — тверді приголосні звуки. Перед і пом'якшується звук [ч'], а звук [ш] залишається твердим.*)

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Ми готові розпочати гру «Поле чудес». У завданнях будуть слова, які у своєму складі мають букву *щ* («ща»).

IV. Гра «Поле чудес»**I** відбірковий тур

— Щоб стати учасниками першого туру гри, необхідно виконати низку завдань.

- 1) Прочитайте. Спишіть народну прикмету. Поясніть, як ви її розумієте? Підкресліть двома лініями слова, у складі яких є буква *щ* («ща»). На які запитання вони відповідають?

Синиця пищить — зиму віщить.

— Поясніть зміст прикмети.

- 2) Відгадайте загадку. Дайте характеристику звукам слова-відгадки

З цих зелених маленьких листочків
Мама зварить смачний дуже борщик.
Ми зелених листочків нарвем,
Що усі називають... (*щавлем*).

- 3) Робота в парах

— Прочитайте слова з буквою *щ* («ща»). Запишіть ті з них, у яких буква *щ* («ща») стоїть у другому складі. Поставте наголос.

» Приклади карток із завданнями для роботи в парах**Картка 1**

Щит	щось	борщик
щоб	щогла	дощик
щось	щілина	щодня
щічка	ліщина	щebetання

Картка 2

Щука	щавель	щодоху
щока	щабель	ящірка
щогла	щастя	вітрище
щодня	щиголь	прізвище

4) Робота в парах змінного складу. Гра «Слово заховалось»

— Запишіть слова за звуко-буквеною схемою.

Варіант 1[ш ч і г о л']
щиголь[ш ч а в е л']
щавель[ш ч и т]
*щит***Варіант 2**[ш ч о к а']
щока[к у ш ч' і]
кущі[л' а ш ч' і]
*лящі***Варіант 3**[ш ч о д н' а']
щодня[п л а ш ч]
плащ[ш ч і г л и к]
*щиглик***Варіант 4**[х р' а ш ч]
хрящ[п л о ш ч а]
площа[д о ш ч' і]
*дощі***Варіант 5**[б л и ш ч' і т']
блищить[ш ч е б е т]
щебет[п а х о ш ч' і]
*пахощі***Варіант 6**[ш ч і р' і с т']
щирість[с е л и ш ч е]
селище[ш ч е н' а]
щена

— Перепусткою до участі у першому турі буде таке завдання.

З поданих слів складіть і запишіть речення. Підкресліть букву, що позначає два звуки.

*зайчєня, кущєм, Малєнькє, пїд, сидїло, лїщини.**щиглик, Із, вилєтїв, куща.**щиглика, злякалося, Зайчєня.*

— Перші три учні, які правильно виконають завдання, стануть учасниками I туру нашої гри.

» I тур

Хто таку тваринку знає:

Губить хвіст, коли втікає.

Не шука й не пита,

Хто знайшов її хвоста,

Бо секрет для себе має —

Хвіст швиденько відростає. (*Ящірка*)

--	--	--	--	--	--

Додаткова інформація

Ящірки належать до плазунів. Температура їхнього тіла залежить від температури довкілля. З приходом холодів ящірки засинають. Як тільки навесні промені сонця прогріють землю, на її поверхню виповзають зі своїх зимових притулків ящірки. У цей час вони ліниво лежать та відігріваються в променях весняного сонця неподалік від місць зимівлі.

Для того щоб обдурити хижака і вижити, ящірка змушена лишати йому свій хвіст. Звиваючись, хвіст ящірки відволікає увагу нападника, що дає змогу ящірці сховатися. Через якийсь час у неї відростає новий хвіст.

Ящірки живуть по всьому світові, крім Антарктиди. Але найбільша їх кількість мешкає у місцях з теплим кліматом. У світі зустрічаються й отруйні ящірки. Ці види ящірок живуть на заході Північної Америки: ядозуб та бородата ящірка.

Учитель демонструє картинки із зображенням різних видів ящірок.

II відбірковий тур**► Робота на картках**

а) Прочитайте. До слів з лівого стовпчика доберіть слова з правого. Запишіть отримані словосполучення

*Малиновий
зелена
смачний*

*ящірка
борщ
куш*

б) Прочитайте прислів'я, з'єднаючи праву його частину з лівою. Поясніть значення цих прислів'їв. Запишіть одне з прислів'їв

*Що хата має,
Щоб багато встигати,
Що нині утече,
Що влітку родиться,*

*то завтра не зловиш.
то взимку згодиться.
тим і приймає.
треба рано вставати.*

в) Творче завдання

— Прочитайте вірш. Спишіть, вставляючи пропущені літери.

..иглик ..иро ..ебетав,
..игленяток научав:
— ..об ..асливими вам стати,
Треба вміти ..ебетати!

— Яку букву вставили замість пропусків? («ца»)

— Назвіть птахів, щебет яких ви чули у своєму житті.

г) Слухання запису голосів пташок

- Яких пташок ви почули?
- Що ви можете розказати про них?

1 Робота за підручником**Завдання 1 (с. 57)**

Прочитати перші три речення з вірша «Вийшов щиглик щавель їсти». Назвати звуки у виділених словах («щавель», «дощ»).

Завдання 2 (с. 57)

Виписати з тексту всі слова з буквою *щ* («ща»). Назвати в них звуки.

2 Відновлення тексту-анаграми

— Учасниками II туру гри стануть учні, які першими зможуть прочитати і списати текст-анаграму, а також дати правильні відповіді на запитання вчителя.

куЩа

виЖе в тавкус куща. маТ лавалють ройжі і щіля. ваХоються бири дів кущи. леА куща тихра. наВо тачує ан всю дозбич. куЩа — бира жиха.

Запитання до 1-го учасника II туру

— Де живе щука?

Запитання до 2-го учасника II туру

— Які ще риби плавають у цій водоймі?

Запитання до 3-го учасника II туру

— Чому щуку вважають хижою рибою?

►► II тур

— Отже, завдання II туру.

Традиційна українська страва з овочів та м'яса. (*Борщ*)

--	--	--	--

►► Фізкультхвилинка

Буква «Ща» сказала «Ша»:

— Ти стрибаєш, як лоша.

Я на тебе дуже схожа,

Хоч стрибати так не можу.

— А відгадка тут проста:

Я з хвостом,

Ти — без хвоста.

III відбірковий тур**1) Гра «Вгадай слова за описом»**

— Запишіть слово, опис якого дається в завданні.

- Бічна частина обличчя. (*Щока*)
- Великий, густий, важкопрохідний ліс. (*Хащі, пуща*)
- Рослина, яку використовують для приготування борщу. (*Щавель*)

2) Робота за підручником (с. 57)**а) Продовжте речення словами з тексту**

— Яка буква у дописаних словах не позначає звука?

б) Завдання 4 (с. 57)

- Прочитайте скоромовку.
- Спишіть, вставляючи пропущені букви.

в) Завдання 5 (с. 57)

— «Зберіть» слово, поділіть його на склади. Складіть і запишіть речення з ним.

3) Робота на картках. Гра «Хто швидше?»

Учасниками III туру стануть учні, які першими заповнять порожні клітинки.

			щ
			щ
			щ
			щ

(*Дош, ляш, борш, хруш*)

щ					
щ					
щ					
щ					

(*щоб, щука, щока, щавель*)

» III тур

— Увага, завдання III туру!

Як називається приміщення між стелею і покрівлею будинку?

(*Горище*)

--	--	--	--	--	--

» Гра з глядачами

В небі вітер-пастух отари
Заганяє в тісні кошари,
Із овець тче нитки шовкові
На ліси, на поля й діброви. (*Дош*)

д	о	щ
---	---	---

Фінал

— Розпочинаємо фінал нашої гри. У фіналі беруть участь переможці трьох турів.

Як називається спеціальний учнівський зошит для запису домашніх завдань і оцінок? (*Щоденник*)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Супер-фінал

Як називається високий міцний стовп на кораблі, призначений для вітрил?

Одійшли від неї люди,
Заскрипіла вона стиха,
І тоді на повні груди
Парус трепетний задихав. (*Щогла*)

За М. Нагнибідю

--	--	--	--	--

V. Підбиття підсумку уроку та результатів гри

Оцінювання учнями власної діяльності на уроці за кількістю отриманих фішок: за 5–6 фішок учень отримує подяку «Добре!», за 7–8 фішок — «Молодець!», якщо фішок більше 8 — «Розумничок!», «Розумничка!»

Т. М. Бондар

УРОК 249 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Джмелик веселий»

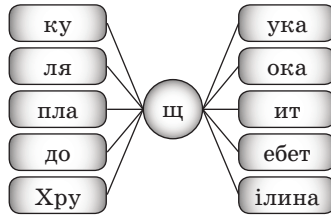
Мета: узагальнити знання про звуки [дж], [дз], [дз']; удосконалювати читачькі уміння; розвивати аналітико-синтетичні уміння, творчість учнів засобами художнього слова, пам'ять; виховувати гуманні почуття, любов до природи, працьовитість.

Обладнання: малюнки джмеля, бджілки; додаткові таблиці; магнітофон; аудіозапис твору М. А. Римського-Корсакова «Політ джмеля» .

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів****1 Повторення знань про звукове значення букви щ («ща»)**

Буква *щ* («ща») позначає завжди два звуки [шч] — приголосні, тверді, шиплячі.

2 Гра «Збери слово»

3 Гра «Віднови вірш»

— Пройшов дощик і змив деякі букви.

е до іде, пері ить злива,

енятко вимокло, як хлю .

А иглик, ебетун асливий,

ебече, пурхнувши на ку .

4 Повторення вірша, вивченого напам'ять

Щиглик дуже гарним став,
Щітку він собі придбав.
Пір'я чистити щодня
Змалку вчили пташеня.

5 Виразне читання вірша В. Гуцала «Вийшов щиглик щавель їсти» (с. 56)

6 «Добери слова»

Щирий

щасливий

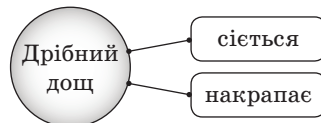
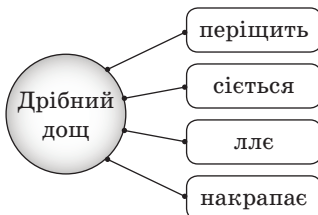
дрібний

дощ

день

друг

(Щирий друг, щасливий день, дрібний дощ)

7 Уточнення про жанри гумористичного напрямку (смішинки (усмішки), небувальщини)

СМІХОТА

Кіт питає у kota:
— Що таке сміхота?
— Це коли у kota
Мишки вкрадуть хвоста.

За А. Камінчуком

8 Читання віршика І. Січовика «Сміхота» (с. 59), усмішки М. Герасименко «Вадиків кашель» (с. 62)

- Що було найсмішнішого у «Сміхоті» І. Січовика?
- Над чим сміялися в усмішці «Вадиків кашель»?
- Над чим слід було замислитися?
- Придумайте свій, правдивий спосіб попросити в мами солодощів.

9 Додаткове читання для сильних учнів

» Гра «Перстав усе, як треба!»

Засобакали гавки,
Закицькали нявки,
Зажабкали кваки,
Закачкали кряки,
Закізкали меки,
Забаранили беки!
За зірки сховалось небо,
Перстав усе як треба.

Т. Лисенко

III. Робота над темою уроку

1 Гра «Склади віршик»

Уночі над...	<i>(Уночі над степом</i>
Прощуміла...	<i>Прощуміла злива.</i>
Гомінке...	<i>Гомінке джерельце</i>
В балці...	<i>В балці замулила.)</i>

(Замулила, степом, злива, джерельце)

— Назвіть слово, у якому звуків менше, ніж букв. Чому ви так вважаєте? *(Джерельце)*

2 Узагальнення знань про звуки [дж], [дз], [дз']

— Знайдіть у прочитаному вірші слово, у якому звуків менше, ніж букв. Поясніть чому. *(Джерельце — 9 б., 7 зв.)*

Звуковий аналіз слова *джерельце*.

— Скільки звуків позначають буквосполучення *дж, дз*? Дайте їм характеристику.

3 Вправи з розвитку навички читання (с. 62)

- Читання з прискоренням.
- Робота над виразністю читання.

► Фізкультхвилинка

Сонечко втомилося	Немов котик,
Нам усім світити.	Вигнуть спинку,
Нам його швиденько	Як горобчик зацвірінкать.
Слід розвеселити:	І, як жабка, пострибати,
Немов курочка чубата,	І, як бусол постояти.
На одній нозі треба стрибати.	Дуже гарно, дуже мило,
І як півник голосистий,	Добре всі ми відпочили.
Треба швидко нам присісти.	<i>(Діти імітують описані рухи.)</i>

4 Самостійне ознайомлення з оповіданням О. Іваненко «Джмелик» (с. 60)

5 Перевірка розуміння прочитаного. Гра «Так чи ні?»

- Маленький джмелик був волохатий та сумний. (–)
- Учора цього джмелика ще й на світі не було. (+)
- У джмелиному рою лежали іграшки. (–)
- Лялечки були замотані у павутиння, немов у пелюшки. (+)
- Маленький джмелик усіх побудив. (–)

6 Читання «буксирчиком»

Один учень починає, інший наздоганяє його.

7 Бесіда про працювистість комах

Додатковий матеріал

ДЖМІЛЬ

Джміль збирав нектар із квітів,
Меду наносив в дупло.
Працював він ціле літо,
Облітав усе на світі,
Щоб маленькі джмеленята
Годувати чим було.

А. Німенко

— Розшифруйте та прочитайте приказку. Поясніть її зміст.

1 данО	2 джоалб	3 олам	4 дему	5 ситьноан.
-----------	-------------	-----------	-----------	----------------

(Одна бджола мало меду наносить.)

8 Словникова робота. «Скарбничка слів та понять» (с. 63)

Нектар — запашний сік, який виділяють рослини для приваблювання комах.

9 Ознайомлення з оповіданням «Дивний ранок» (с. 63)

— Що здивувало Оксанку?

10 Читання оповідання сильними учнями**11 Обговорення прочитаного**

- Де росло деревце черешні?
- Яким цвітом воно було вкрито?
- Що здивувало Оксанку?
- Чому ж дерево гуло?
- Куди поверталися бджілки з пилком та нектаром?
- Для чого бджілкам потрібні пилки і нектар рослин?

IV. Підсумок уроку

- Що цікавого ви дізналися на уроці?
- Поміркуйте, чому кажуть: «Бджола мала, а й та працює»?

О. М. Мачнева

УРОК 250 (ПИСЬМО)

Тема. Вимова звуків [дз], [дз'], [дж]; написання буквосполучень *дз, дж*

Мета: удосконалювати вміння учнів вимовляти звуки [дз], [дж], навички каліграфічного письма, уміння виконувати звуко-буквений аналіз слів, складати речення за поданою схемою, розгадувати загадки; закріпити правопис словникових слів; формувати навички самоконтролю, вміння працювати у парах змінного складу; розвивати інтелектуальні здібності, охайність під час виконання письмових завдань; увагу, пам'ять, дрібну моторику; виховувати бажання пізнавати нове, бути освіченою людиною.

Обладнання: міні-підручник; картки для роботи у парах змінного складу; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань учнів**

Дзвоник всім нам дав наказ:
До роботи, перший клас!
Попрацюєм всі старанно,
Щоб пройшов урок немарно.

III. Повторення вивченого матеріалу.....

- З чого складаються слова? (*Зі звуків*)
- Які дві групи звуків є в нашій мові? (*Голосні та приголосні*)
- Чим голосні звуки відрізняються від приголосних? (*Голосні звуки вимовляються без перешкод, а при вимові приголосних звуків є перешкоди: зуби, губи, язик.*)
- Наведіть приклади голосних та приголосних звуків.
- Які букви позначають по два звуки?
- Яка буква не позначає звука?
- Які буквосполучення позначають один звук?

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.....

— Сьогодні на уроці ми повторимо написання буквосполучень *дз, дж*. Згадаємо, які звуки вони позначають на письмі і як вимовляються.

V. Робота над темою уроку.....**1 Закріплення знань про вимову звуків [дз], [дз'], [дж]**

- Вимова звуків [дз], [дз'], [дж];
- придумайте слова, які б починалися з цих звуків;
- звуко-буквений аналіз одного з цих слів (усно).

2 Каліграфічна хвилинка

- 1) Письмо букв *д, з, ж*
- 2) Письмо буквосполучень *дз, дж*
- 3) Прочитайте вірш. Випишіть слово із буквосполученням *дж*

Як прибралась, одяглася,
На леваду подалася,
Сірих воликів взяла,
Напоїти з джерела.

О. Олесь

3 Словникова робота. Повторення правопису словникових слів

- Згадайте, які словникові слова у своєму складі мають буквосполучення *дз, дж*. (*Бджола, джміль, дзиґа, дзьоб, гудзик*)
- Запишіть їх з нового рядка у зошит.
- Підкресліть орфограму.

4 Творча робота

— Утворіть зі складів слова і запишіть їх. Поставте наголос.

си	джин	бик	дзьо	са	джу
----	------	-----	------	----	-----

ла	бджо	лі	джунг	лик	джме	ка	ло	дзер
----	------	----	-------	-----	------	----	----	------

5 Робота в парах**Варіант 1**

Відгадайте загадку. Випишіть слова з буквосполученням *дж* (без повторень).

Дженджик, дженджик, дженджуристий,
Жевчик каро-золотистий,
Між робочих бджіл джеркоче,
Із джерельця пити хоче —
Льотчик, що квітки лоскоче. (*Джміль*)

Варіант 2

Прочитайте вірш А. Німенко. Випишіть слова з буквосполученням *дж*. Підкресліть буквосполучення *дж*.

Нам дала англійська мова,
Часто «дж» — початок слова:
Джерсі — в'язана тканина,
Джемпер — плетена кофтина,
Джем — желе із фруктів й цукру,
Джинси — зручні усім брюки.

6 Прочитайте слова. Доберіть до них пару з довідки

Працьовита...

Лісові...

Чисте...

Слова для довідки: джерело, дзвіночки, бджола.

7 Робота за підручником (с. 61, завдання 4)

— Зі словами *бджола*, *джміль* складіть речення за схемою:

_____ .

8 Відновлення тексту-анаграми

— Прочитайте текст-анаграму. Спишіть. Підкресліть буквосполучення *дж*.

Джмелик

*іЛвет мджіьл бяіл ерджьцеля. Зхяюілатос ойум сптиолуха ерь-
джнелу упеньіск. вСі дежмлик ан кочвітку і слзаяаухвс. иДрзючть
доичвка, утбещечь паишкт.*

► Фізкультхвилинка

Дзьобнув хлібця горобець,
Дзьоб обер об стовбурець.
Барабольки подзьобав —
По бруківці пострибав.

9 Робота в групах**1-ша група**

Відгадайте загадку. Зробіть звуко-буквений аналіз слова-відгадки.

Балерина закружляла на підлозі край стола,
Притомилася, упала і в коробку спать лягла. (*Дзига*)

2-га група

Прочитайте вірш. На місці пропущених літер вставте *д* або *дз*. Зробіть звуко-буквений аналіз виділених слів.

..ятел.. ..обом ..овбе ..уба,
..ім *бу..ує* ..іткам любим,
І сміється ..ітвора:
—..уже міцна голова!

3-тя група

Прочитайте слова. Запишіть їх у два стовпчики: у 1-й — зі звуком [дз], у 2-й — зі звуком [дз'].

Дзига, дзьоб, джунглі, дзюркотіти, дзенькіт, дзюрчати, гедзь.

4-та група

Прочитайте текст. Спишіть, вставляючи пропущені слова з довідки.

ПІСЕНЬКА ЛІСОВИХ ДЗВІНОЧКІВ

Над лісовими ... кружляють працьовиті Вони весело співають свою пісеньку: ... Радіють ... і ...: ...!

Слова для довідки: дзвіночками, бджілки, дз-дз-дз, дзвіночки, дзвенять, дзінь-дзінь-дзінь.

VI. Узагальнення вивченого матеріалу.....**1 Робота у групах змінного складу**

— Прочитайте слова. Знайдіть ті, у яких не зустрічається буквосполучення *дз, дж*. Обведіть їх олівцем.

Картка 1

дзига	дзеркало	дзвоник
здоба	родзинки	бджола
вздовж	джерело	наждак

Картка 2

гедзь	дрізд	ходжу
тиждень	ґринджоли	гвоздика
відрядження	джентльмен	дзвін

2 Робота над віршем

— Прочитайте вірш. Випишіть слова із буквосполученням *дж, дз*.

Дрізд із дятлом дивувались,	Дятел дуба доглядав:
Як джмелі на вишні гралась,	Дзьобом вправно діставав
Дзюркотіли, мов джерельце,	Його грізних ворогів —
Що в дубове б'є відерце.	Ненаситних шкідників.

3 Робота з прислів'ями

— Складіть прислів'я, поясніть, як ви його розумієте

2	14	9	5	1	16	12	17	7	3	10	18	8	13	15	4	6	11
ма	по	ве	дже	з	на	річ	єть	ль	ло	ли	ся.	ця	ка	чи	го	ре	ка

Відповідь. З малого джерельця велика річка починається.

4 «Слова у слові»

— Відшукайте у слові *дзвіночок* нові слова. Запишіть їх.
Віночок, дзвін, ніч, кіно, він, віз, вік.

VII. Підсумок уроку

- За чим ми спостерігали сьогодні на уроці? (*За вимовою звуків [дз], [дз'], [дж]*)
- Що повторили?
- Чи задоволені ви своєю роботою на уроці?
- Що вдалося виконати легко?
- Під час виконання яких вправ відчули труднощі?

Т. М. Бондар

УРОК 251

Тема. «Кольорові вірші» (читання)

Мета: удосконалювати вміння читати поезії, працювати з текстом; розвивати прагнення до розуміння краси в природі; сприяти розвитку образності мовлення учнів, їх мислення; вчити працювати спільно; виховувати гуманні почуття, любов до природи.

Обладнання: малюнки грибів; картки із завданнями для групової роботи.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент**II. Актуалізація опорних знань учнів****1 Удосконалення навичок читання**

— Прочитайте обидва речення. Визначте слово, якого немає у другому реченні.

Оля живе недалеко від КОЛИШ.
Недалеко від школи... Оля.

Весна була АННЯР.
Була рання...

У ЕНІВ співали жайворонки.
Жайворонки... у небі.

По СУЕЛ пройшли лосі.
Лосі... по селу.

2 Читання «ланцюжком» оповідання О. Іваненко «Джмелик» (с. 60)

3 Гра «Засічка-кидок»

Кількаразове читання твору з підрахунком кількості прочитаних слів.

4 Виразне читання тексту «Дивний ранок» (с. 63)

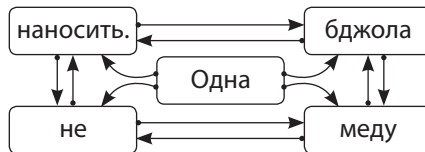
- Чому ранок був дивним?
- Що цікавого дізналася дівчинка про бджілок?

5 Гра «Загадкове прислів'я»

- Розшифруйте прислів'я та поясніть їх зміст.

(Бджолам милий весняний цвіт.)

(Одна бджола меду не наносить.)

III. Робота над темою уроку

1 Слухання вірша С. Жінчика «Хмаринка-плаксуня»

ХМАРИНКА-ПЛАКСУНЯ

У небі голубому хмариночка пліла.
За дуба зачепилась —
І плакати почала.
— Не плач, мала Хмаринко,—
Їй каже Вітерець.

— Дивись: твої сльозинки
 Змочили дуб увесь.
 І Вітерець плаксуню
 Від дуба відчепив.
 Хмаринка усміхнулась
 І поплила за ним.
 А там, де сльози лила
 Хмаринка дощова,
 Знайшла я біля дуба
 Такого ось гриба.

2 Розглядування малюнків грибів, визначення їстівних та отруйних (с. 64, завдання 2)

3 Уточнення знань про омоніми (без називання терміну)

— Назва якого гриба може позначати ще й тварину? (*Лисички*)
 — Складіть речення, щоб це слово вживалося в різних значеннях. (*У козубочку Тарасика був один боровик та безліч лисичок. Маленькі лисички під кущем чекали маму з полювання.*)

4 Робота в парах. Читання деформованого вірша В. Лучука «Білий гриб» (с. 64, завдання 1)

►► Фізкультхвилинка

ПОДОРОЖ ДО ЛІСУ

Петрик йшов, йшов, йшов
 І суницю знайшов.
 З'їв і далі пішов.
 Петрик йшов, йшов, йшов
 І горішок знайшов.
 З'їв і далі пішов.
 Петрик йшов, йшов, йшов
 І грибочок знайшов.
 Поклав у корзинку
 І додому пішов.
 (*Імітація дій хлопчика.*)

5 Цікавинка «Утворення білого кольору спектра»

— Чи знаєте ви, що на перетині синього, зеленого та червоного променів утворюється білий колір?

6 Підготовчі вправи до читання оповідання

в теплі
у півені

променісті
лап'яті

конв'алія
парасольки

7 Ознайомлення з оповіданням «Дощиковий цвіт» (за З. Мензатюк) (с. 66–67)

— Спробуйте здогадатися, у якому місці пройшов дощ.

8 Виразне читання оповідання дітьми**9** Відповіді на запитання підручника. Уточнення знань дітей про веселку, причину її виникнення (с. 67)

— Скільки кольорів у веселки? Назвіть їх.

— Чи знаєте ви, чому виникає веселка?

Веселка (також *райдуга*) — оптичне явище в атмосфері, що являє собою одну, дві чи декілька різнокольорових дуг, що спостерігаються на тлі хмари, якщо вона розташована проти Сонця. Червоний колір ми бачимо із зовнішнього боку веселки, а фіолетовий — з її центральної частини.

Веселка пов'язана з заломленням і відбиттям сонячного світла у водяних краплях, зважених у повітрі. Ці крапельки по-різному відхиляють світло різних кольорів.

10 Робота в групах. Гра «Веселка»

Весняний дощ, теплий дощ!

Веселкове свято!

Гайда всі по воді

Човники пускати!

Парасольки під дощем

Виросли, як квіти!

Та невидимим плечем

Їх штовхає вітер!

— Скажіть, на яку квітку за кольором веселки схожа парасолька, за зразком: червона парасолька — квітка мак, оранжева парасолька — ...

11 Робота в групах. Виразне читання віршів. Підготовка до міні-конкурсу «Найкращий читець вірша»**12** Міні-конкурс «Найкращий читець вірша». Виразне читання «кольорових» віршів

ФІОЛЕТОВІ ЗАГРАВИ

Фарбували в лузі трави,

Фіолетовий фломастер

Фарбувати також майстер.

Фіолетові фіалки

Фарбував для нас, Оксанко.

Г. Чубач

Синім джерельцем з синіх снігів

Синій струмочок задзюркотів.

Синьою піснею день привітав,

Синьою стрічкою гай завітчав.

Щедро розсипав скрізь у долині,

Наче намисто, проліски сині.

А. М'ястківський

РОЗМАЛЬОВАНИЙ МЕТЕЛИК

Я метелика малювала,
Крильця білі-білі
Я йому розмалювала
Фарбами своїми.
Навкруги червоно-сині
Обідки зробила.
А серединку такою,
Як була, лишила.
Зверху дала голубого,
Мов шматочок неба.
І метелик — кольоровий,
Кращого не треба.

Г. Пономаренко

Жовте листя опадає,
Облітає тихий сад.
Рання осінь поспішає,
Наступає листопад.

Л. Первомайський

Червоні жоржини,
Червоні жоржини,
Червоні жоржини,
На них золотіють
Уранці росинки.

М. Сікач

ЗЕЛЕНИЙ ШУМ

Зодягнув лісочок
Зелену шубу,—
Повно у лісочку
Зеленого шуму!
— Шуме, шуме,
здрастуй!
Чом ти зеленастий?
— А тому що в мене
вся рідня зелена:
клени та дубочки —
то мої браточки,
молода травичка,
деревій та м'ята —
любі мама й тато,
верес і кульбаба —
мої дід та баба!

Л. Компанієць

ГОЛУБИЙ ДЗВОНИК

Рано в тиші лісовій
Дзенькнув дзвоник голубий,
І почався у пташок
На галявині урок.

В. Засць

IV. Підсумок уроку

- Коли з'являються гриби?
- Які гриби можна класти собі до кошика?
- Чому буває веселка?
- З яких кольорів вона складається?
- Який колір вам найбільше подобається? Порівняйте його з певним предметом.

О. М. Мачнева

УРОК 252 (ПИСЬМО)

Тема. Буква *ь* («м'який знак»). Урок-гра «Що? Де? Коли?»

Мета: актуалізувати знання учнів про букву, що не позначає звука, — м'який знак; закріпити правопис словникових слів; удосконалювати навички переносу слів з рядка в рядок, виконання звуко-буквеного аналізу, складання речень за поданою схемою; вчити

складати зв'язну розповідь за опорними словами; розширювати словниковий запас; розвивати мовлення, логічне та образно-творче мислення, увагу, спостережливість, культуру мовлення, творчі здібності, мовне чуття, естетичні смаки, уміння виразно читати вірші, давати правильні відповіді на поставлені запитання; виховувати любов до рідної України, українських звичаїв та традицій, вміння працювати у парах змінного складу, самостійно, колективно, за варіантами.

Обладнання: картки з каліграфічною хвилиною, на яких зображена хмарка і сонечко; картки з алфавітом; статуетка сови; приз переможцеві гри; медалі найкращим учасникам; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Сьогодні наш урок буде незвичайним. Ми пограємо у відому інтелектуальну гру «Що? Де? Коли?». Якщо ви пам'ятаєте, символом мудрості і розуму є сова.

Учитель демонструє статуетку сови.

— Наша сова буде спостерігати протягом уроку за вашою грою, а наприкінці гри вручить найрозумнішим учасникам призи і медалі.

II. Актуалізація опорних знань учнів

— Перед тим, як розпочати гру, необхідно провести інструктаж.

1 Повторення гігієнічних правил письма

— Згадайте, як потрібно правильно сидіти під час письма.

— Як правильно тримати спину під час письма?

— Де стоять ноги?

— Де мають лежати лікті?

— Як перевірити відстань між партою та грудьми?

— Якою повинна бути відстань від зошита до очей? Як це перевірити?

— Покажіть, як правильно тримати ручку.

— Перевірте одне одного.

— Згадайте, як правильно покласти зошит.

— Як називаються наші пальчики? (*Діти промовляють назви пальців.*)

— Візьміть ручку в ту руку, якою ви будете писати.

— Скількома пальцями ви тримаєте ручку?

— Як вони називаються?

— Що роблять під час письма інші пальчики?

Лист 1. Надіслали учні п'ятих класів гімназії № 20.

Листи зачитують учні, що гарно читають.

На аркуші написано: «Каліграфічна хвилинка».

2 Каліграфічна хвилинка

— Згадаймо, на що схожий м'який знак!

Письмо м'якого знака у зошиті.

Письмо буквосполучень з м'яким знаком: *рь, ль, ть, сь, зь, ньк, дь, ць*.

Лист 2. Надіслали учителі української мови та літератури.

— Відгадайте загадки, запишіть слова-відгадки, підкресліть м'який знак.

- Довгов'язий Тимішко
Біжить по вузькій доріжці,
Його сліди — твої труди.
(*Олівець*)
- Ростом він маленький,
Сірий, чепуренький.
Справжній молодець.
Хто він?... (*Горобець*).
- Дні його всіх днів коротші,
І найдовші його ночі.
На поля і на луки
До весни лягли сніги.
Ми цей місяць проводжаєм
І Новий рік зустрічаєм. (*Грудень*)
- За селом з'явилося море,
Синє-синє, неозоре.
То не казка і не сон,
То зацвів у полі... (*льон*).

3 Актуалізація знань учнів про звуки та букви

— На які дві групи поділяються звуки в українській мові?

— Чим відрізняються голосні звуки від приголосних?

— Наведіть приклади голосних звуків.

— Які букви в українській мові позначають два звуки?

— Яка буква не позначає звука?

— Наведіть приклади слів з м'яким знаком на кінці, у середині слова.

III. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці під час гри ми повторимо правила вживання м'якого знака, закріпимо знання з правопису слів з м'яким знаком.

IV. Повторення знань учнів про м'який знак**1 Бесіда за матеріалом уроку читання**

— Про що ми говорили на уроці читання?

— Що ви знаєте про букву м'який знак?

— Чим вона відрізняється від інших букв?

— Для чого вона потрібна в писемному мовленні?

Лист 3. Надіслала Фея, яка жива у Словниковій країні.

2 Словниковий диктант

— Запишіть слова під диктовку. Поставте наголос.

Жолудь, гусинь, батько, Василь, вересень, хлопець, зимонька.

Лист 4. Надіслала учениця 1-А класу гімназії № 20.

3 Списування з відновленням слів

— Прочитайте вірш. Спишіть, вставляючи замість пропусків, де потрібно, м'який знак. Підкресліть орфограму.

Я взяв л..ін..ійку й ол..івец..,
Замал..ював вес.. пап..ірец..!
Посередин..і їжак
Дуже колет..ся! Ос.. так!

Лист 5. Надіслав заступник директора з навчально-виховної роботи нашої гімназії.

4 Виписування слів з м'яким знаком

— Прочитайте загадку. Випишіть слова з м'яким знаком, підкресліть орфограму. Усно виконайте звуко-буквений аналіз слова-відгадки.

Ростом він мален..кий,
Сірий, чепурнен..кий.
Справжній молодец..,
Хто він?... (*Горобец..*).

Лист 6. Надіслала мудра Сова із мультфільму про Вінні-Пуха.

5 Списування з розподілом

— Запишіть подані слова у два стовпчики: у перший — з м'яким знаком у кінці слова, у другий — з м'яким знаком у середині слова.

*Радість, біленький, вихователь, спільний, сіль, річенька, кві-
тень, олень, черешенька, веснонька.*

► Фізкультхвилинка (можна провести як хвилинку відпочинку з елементами пальчикової гімнастики)

Ніч пройшла швиденько,
Ранок настає.
Разом із малятами
Сонечко встає.
Треба всім малятам
Разом прокидатись.
Потягнулись, повернулись,
Друзям лагідно всіхнулись.
Треба себе гартувати,
Щоб здоровими зростати.

Крильця вгору підіймайте
І додолу опускайте.
Підіймаймо дружно ніжки,
Щоб сильніше стали трішки.
А тепер кожен жучок
Повертає свій бочок.
Подивились на хмаринку,
А тепер знайшли травинку.
Ось і вечір настає,
Кожного підручник жде.

► Бліц-гра

Лист 7. Надіслав Вашуленко Микола Самійлович, автор підручника «Післябукварик», за яким ми навчаємося.

6 Робота за підручником (с. 65, завдання 1–3)**► Фізкультхвилинка**

Пригріло сонце з високості,
У ведмедя розімліли кості,
Почав ворочатись в барлогу
І став на власному порозі.
Зомліли руки й ноги в нього,
А він не любить дуже цього,
Тож потягнувся враз як слід,
Прогнав і ліньки, й сотні бід.

Присів донизу, став на ноги
Й пробіг по лісу до дороги,
Там поскакав він на ногах,
І їсти захотілось — жах!
Та знав, що їжу щоби мати,
Повинен добре працювати.
Мерщій за парти всім сидати.

V. Закріплення знань правил вживання м'якого знака*Лист 8. Надіслав Знайко.***1 Робота з віршем**

— Прочитайте вірш. Спишіть, вставляючи, де потрібно, м'який знак. Підкресліть орфограму. Виконайте звуко-буквений аналіз слова з м'яким знаком (за вибором).

Варіант 1

Палит.. сонце увесь ден..
Жук-олен.. зал..із на пен..

Варіант 2

Ходит..-бродит.. полем кін..
Хоче дес.. сховатись в тін..

Варіант 3

Вес.. аж б..ілий, наче сіл..
Кріл.. вд..ягнув на вуха брил..

Варіант 4

Ой, не кожен спеку стерпит..!
Ой, гарячий місяц.. серпен..!

2 Робота в парах змінного складу

Лист 9. Надіслав Незнайко. Просить допомоги у виконанні наступної справи.

— Прочитайте. Запишіть слова, поставивши їх у таку форму, щоб вони позначали один предмет. Підкресліть орфограми.

Варіант 1

Гості — ... стільці — ...

Варіант 2

Печалі — ... шевці — ...

Варіант 3

Читці — ... мазі — ...

Варіант 4*Перці — ... кінці — ...***Варіант 5***Мудреці — ... пні — ...***Варіант 6***Рубці — ... радості — ...***Лист 10.** Надіслав Барвінок.**3 Складання речень**

— Прочитайте рядки слів. Зі слів кожного рядка складіть речення. Запишіть ті речення, у словах яких зустрічається м'який знак. Підкресліть орфограми.

*сильних, Після, дощів, гриби, з'явились.**боровик, Гриб, міцний.**темна, нього, У, шапочка.**на, лісі, галявинах, є, і, У, рижики.**шапочках, в, слизьких, них, На, кружечки.***Лист 11.** Надіслав директор гімназії.**4 Завдання підвищеної складності**

— Прочитайте слова. Запишіть їх (користуючись карткою-алфавітом) у стовпчик в алфавітному порядку. Підкресліть другі букви у кожному слові. За цими буквами прочитайте назву звіра, який ніколи не смакує грибами.

Сьогодні, взірець, далечінь, оцінка, з'єднання. (*Засць*)**VII. Підсумок уроку**

- Написання якої букви ми повторили сьогодні на уроці?
- Яку роботу виконує м'який знак у писемному мовленні?
- Чим буква м'який знак відрізняється від інших букв?

Т. М. Бондар**УРОК 253 (ЧИТАННЯ)**

Тема. Запам'ятай правило. Пригоди м'якого знака. Робота з дитячою книжкою. «Троє кошенят» (за Д. Бісетом)

Мета: удосконалювати вміння працювати з текстом, виділяти головне, аналізувати прочитане, аргументувати свою думку, діяти за правилом, виправляючи помилки; розвивати орфографічні навички, вміння переказувати текст, уважність, допитливість; виховувати товариськість, доброзичливість, формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: малюнки грибів; абетка; магнітофон; аудіозапис казки Д. Біссета «Троє кошенят»; журнал «Пізнайко. Від 2 до 6» 2006 р. (або: Біссет Дональд. Тигр, якого звали просто Тигр: Казки. Для мол. шкiл. в.: Пер. з англ. О. М. Матвієнко; Мал. Н. М. Бабенко. — К. : Веселка, 1983. — 56 с., іл.)

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Уточнення знань дітей про веселку

Поясок ясний зіткала,
Небеса оперезала,
Після дощуку з'явилася,
Ніжнобарвно заіскрилася. (*Веселка*)

- Коли на небі з'являється веселка?
- Якими кольорами вона сяє?
- Який колір є вашим улюбленим?
- З чим його можна порівняти?

2 Читання оповідання за З. Мензатюк «Дощиковий цвіт» (с. 66–67)

- Коли з'являється на небі райдуга?
- Знайдіть навколо «кольорові» слова.
- На що були схожі кульбабки? маки? конвалії?

3 Бесіда про гриби та правила їх збирання

- Що з'являється у лісі після дощу? (*Гриби*)
- Назвіть ті, що вам відомі.
- Які з них отруйні, а які — їстівні?
- Як захистити себе від отруєння?

4 Читання вірша В. Лучука «Білий гриб»

- Скільки грибів назбирав Олесь?

5 Відгадування загадки. Звуковий аналіз слова-відгадки

Поховались за пеньки
Довгоногі хлопчак
У картузиках руденьких.
Називають їх... (*опеньки*).

- Чому у слові букв більше, ніж звуків?

6 Узагальнення знань про м'який знак

- А хто це мовчазний такий?
- То, — кажуть діти, — знак м'який.
Цей знак ніколи не звучить,
Бо він не звук, тому й мовчить.

III. Робота над темою уроку

1 Гра «Пригадай!»

— Спробуйте пригадати, з якого твору цей уривок? Що це: оповідання, вірш чи казка?

«І з того часу скрізь, де вони проходять, самі собою розцвітатимуть диво-квіти, які є добрими феями королеви Грамотності. А для злих помилок просто не лишилося місця!»

2 Повторення відомостей про граматичні казки

Грамматична казка — це казка, яка пояснює якісь граматичні правила, явища мови через вигадані події.

3 Читання вчителем граматичної казки «Пригоди м'якого знака» (за Г. Плахотнюк) (с. 68)

— У яку гру полюбляли грати учні-букви?

4 Читання казки «ланцюжком»

5 Обговорення прочитаного

- Скільки в класі було учнів?
- Чому саме стільки, як ви гадаєте?
- Хто був учителем?
- Який характер був у М'якого знака?
- В яку гру він хотів пограти з учнями-буквами?
- Чому ж він утік та заховався?
- Про яке правило правопису ви дізналися з цього тексту?

6 Гра «Перевір себе»

— Знайдіть в роботі Незнайка помилки. (5) Якого правила правопису, мабуть, не знав Незнайко? (В українській мові після шиплячих м'який знак не пишеться.)

Тінь, ніч, плащ, день, Ольга, листочки, пташки, пальці, кішечка.

» Фізкультхвилинка

Наскачуся доскочу!	(Встати з-за парт.)
Як захочу, так підскочу.	(Підвести руки вгору, потягнутися.)
Я по колу стриб та стриб	(Стрибки на правій нозі.)
На одній нозі, як гриб.	
Ще й на другій стриб, стрибу...	(Стрибки на лівій нозі.)
Вже мені немає стриму.	
Вже скачу, скачу, скачу,	(Стрибки на двох ногах.)
Наскачуся доскочу.	

IV. Робота з дитячою книжкою «Троє кошенят» (за Д. Бісетом)

1 Довідка про автора Дональда Бісета

— Дональд Бісет (1910–1995) — англійський поет, ілюстратор, казкар, актор. Про себе Бісет якось сказав: «Шотландець. Живу у Лондоні. Волосся сиве, очі сині, зріст 5,9 футів. Працюю в театрі з 1933 року. Почав розповідати казки для дітей у 1954 році. З того часу пишу весь час, але потроху. За філософією я матеріаліст, за темпераментом — оптиміст».

Стефані Неттел (автор і видавець дитячих книжок) сказала про нього: «З усіх авторів, які стверджують, що вони пишуть лише для себе чи дитини у собі, Бісет один з тих, кому б я повірила». Бісет прокоментував свої роботи так: «Всі мої книги — анімаційні за задумом — і, на перший погляд, без змісту, проте вони мають зміст; я пишу для дітей, я написав понад двохсот книг і маю приблизно 6 мільйонів читачів».

2 Розглядування книжки чи ілюстрації журналу «Пізнайко. Від 2 до 6»

3 Слухання аудіозапису або читання вчителем казки Д. Бісета «Троє кошенят» (с. 70–71)

— Що дивного відбувалося у казці?

4 Розглядування ілюстрації казки в підручнику (с. 70)

— Чим третє кошенятко відрізнялося від інших?

5 Словникова робота. «Скарбничка слів та понять» (с. 71)

6 Читання казки дітьми

7 Вибіркове читання за запитаннями підручника (с. 71)

8 Переказ казки за запитаннями підручника (с. 71)

V. Підсумок уроку

- Чому хлопчик Олесь не назбирав грибів?
- Які гриби не можна збирати?
- Про яке правило правопису ви дізналися сьогодні?
- Чим сподобалася вам казка за Д. Бісетом «Троє кошенят»?

О. М. Мачнева

УРОК 254 (ПИСЬМО)

Тема. Перенос слів із буквою *ь* («м'який знак»)

Мета: розширювати і поглиблювати знання учнів про перенос слів із рядка в рядок; вчити дітей переносити із рядка у рядок слова з м'яким знаком; закріплювати знання про

весняні явища у природі; удосконалювати вміння складати зі складів слова, ставити наголос, виконувати звуко-буквений аналіз слів, працювати з текстом-анаграмою, каліграфічно писати; розвивати словниковий запас, мовлення, вміння працювати в парах змінного складу, самостійно, колективно; виховувати любов до рідної землі, живої природи, бережливе ставлення до неї.

Обладнання: завдання для каліграфічної хвилинки на окремих аркушах; велика веселка; кольорові смужечки для складання веселки на магнітній дошці під час роботи у парах змінного складу; міні-підручник із завданнями та вправами; кораблики із написаними на них складами; малюнок із зображенням зайчика або м'яка іграшка; крапельки із написаними на них буквами; запис пташиних голосів, співу зозулі; магнітофон; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Діти, чи помітили ви, що змінилося у природі?

— Ось і скінчилася зима — біла, сонна, довга, сварлива. Послухаймо весну: якими звуками вона наповнює природу?

— Погляньте на весняне небо: як яскраво світить сонечко! З чим можна його порівняти? (*З маминими руками — теплими, лагідними.*)

— Підставте обличчя і долоньки весняному сонечку, торкніть-ся його промінчиків. Які вони? (*Ласкаві, теплі, лагідні*)

Пригріло сонечко — і кудись дівся сніг та крига.

Це куди подівся сніг з гірки біля дому?

Він струмочками побіг, не догнать нікому.

Наша баба снігова сумувала, звісно,

Обернулася струмком і втекла до лісу.

— Як ви вважаєте, чому баба втекла до лісу? (*Розтанула*)

— А чому вона розтанула? (*Потеплішало*)

— Чому ж потеплішало? (*Настала весна.*)

II. Актуалізація опорних знань учнів

Мов на крилах диво-птиці,

На зеленій колісниці —

Синьоока, світлолиця

Мчить вона, красна дівця,

Вся вона, як та царівна:

Пишна, свіжа і чарівна.

— Як ви вважаєте, чому весну називають *чарівницею*?

— Навесні легко дихається! Вдихніть на повні груди свіже повітря: чим пахне весна? (*Молодим листям, свіжістю, зеленню, теплом, радістю, святом*)

— Так, весна сприймається як справжнє свято різноманітних пахощів. І запахи ці запам'ятовуються на все життя.

— А що приносить нам весна? (Відповіді дітей.)

Прокинувся — і відразу
До сонечка біжить,
Стрибає по камінчиках,
Хлюпоче і дзвенить. (Весняний струмочок)

— Придивіться до стрімкого руху талої води і спробуйте описати: якого він кольору, на що схожий, який у нього настрій, про що він думає, куди поспішає?

Пусти човник у струмок,
Понесе його в лісок.
Босоніж сміліш гуртом
Підем разом за струмком.
Швидко він біжить, гуде,
Нас до лісу доведе.

1 Із поданих складів складіть і запишіть слова.

Поставте наголос

— Що вони означають? (Назви весняних місяців.)

— Знайдіть у цих словах букви, що не позначають звука.

— Підкресліть м'який знак. Виконайте звуко-буквений аналіз одного слова.

— А чи знаєте ви, чому їх так називають?

2 Робота в групах. Читання текстів

— Прочитайте. Підкресліть слова з м'яким знаком.

1-ша група

З першими теплими променями сонця пробуджується береза. Вона швидко наповнюється соком. От тому-то перший місяць весни називається березнем. А в давнину його ще називали сочень або соковик.

2-га група

Другий місяць весни називається квітнем. У цей час вся природа на українських землях в першому цвітінні. Розпускаються бруньки, повертаються додому пташки. Квітець — це місяць квітів і тепла.

3-тя група

Останній весняний місяць — травень. У цей час широкі українські простори вкриваються соковитою зеленою травою. Розпускаються квіти. Вітер розносить їх аромат над землею.

— Який настрої вони приносять? Як співають пташки? (*Дзвенять, тьохкають, щебечуть, воркують, свистять, співають, бринять*)

— Кожна пташка має свій голосок. Ще одне завдання приготувала для вас пташка, голос якої ви зараз почуєте. Впізнайте її! (*Кус зозуля.*)

— Словниковий диктант приготувала для вас саме ця пташка.

Запишіть у два стовпчики слова під диктовку: у 1-й — із м'яким знаком у середині слова; у 2-й — із м'яким знаком у кінці слова. Підкресліть м'який знак.

Лялька, олівець, парасолька, український, олень, дідусь.

— Розбийте дужками знизу словникові слова для переносу.

— Як переносяться слова з м'яким знаком у середині? (*М'який знак залишається з буквою, яку пом'якшує, тобто на попередньому рядку.*)

— От і опинились ми на узліссі. Про що потрібно пам'ятати, коли приходиш до лісу? (*Треба берегти природу.*)

— Чого в лісі не можна робити? (*Відповіді учнів.*)

Метелика ловити я не хочу:
Він — квітка неба, хай живе собі!
Хай крильцями барвистими тріпоче,
Щоб радісно було мені й тобі!
І квітку лісову не стану рвати,
Її додому я не понесу,
Бо вдома їй джмеля не погойдати
І не попити ранками росу!
І не стеблинку, гілку чи травинку
Я не ображу: це — страшений гріх!
Бо в кожній з них живе тремка живинка,
Що світиться довірою до всіх...

А. Костецький

— Чим же цікавий ліс сьогодні? (*Він прокидається від зимового сну.*)

— Ой, діти, подивіться, хто до нас у гості завітав.

Влітку сірий, взимку білий. (*Заєць*)

— У тексті загадки знайдіть слова-«вороги», тобто слова, протилежні за значенням. (*Влітку — взимку*)

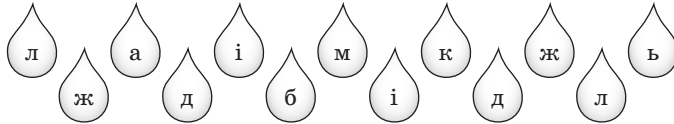
Учитель демонструє малюнок із зображенням зайчика або м'яку іграшку.

— Чого ж він такий переляканий? (*За ним женеться лисичка чи вовчик.*)

— Давайте спитаємо у верби.

Вона росте у верболозі,
І дні, і ночі ронить сльози.
Ви сльозинки позбирайте
І загадку відгадайте.

4 Із поданих букв складіть слова. Запишіть їх.

— Чому ж з'явилися комашки? (*Розпустилися квіти.*)

— А ось і завдання від наших комашок.

Вставте, де потрібно, м'який знак і запишіть слова, поділяючи їх для переносу.

Бурул..ка, дел..фін, вчител..ка, дон..ка, вел..вет.

5 Робота за підручником (с. 69, вправа 2)

— Прочитайте текст. Спишіть, вставляючи пропущені букви. Поділіть для переносу виділені слова.

— Як правильно поділити слова з м'яким знаком у середині для переносу? (*М'який знак залишається на попередньому рядку.*)

— Молодці! Визирнуло сонечко, і над галявиною розкинулася різнокольорова веселка. Кожний колір — радісний спів, присвячений приходу весни і тепла.

Учитель демонструє малюнок веселки.

— Пропоную разом з веселкою трішки відпочити!

► Фізкультхвилинка

Варіант 1

Ліс — це дім, велика хата.
Ой, як всього тут багато:
Є дерева і кущі,
А вночі ведмідь тріщить.
Є і квіти, є і трави —
Все звірятам на забаву.
Тут гриби ростуть, горіхи,
Білочкам усе на втіху.
Влітку сонечко всім сяє,
Ягоди ми тут шукаєм.
Восени гриби збираєм,
Все до кошика складаєм.

Взимку ліс відпочиває,
В тиші силу набирає.
А весною оживає,
Знову все тут розквітає.
Вже летять пташки у ліс,
І ведмідь з барлогу зліз.
Розквітають трави, квіти,
І гуляють в лісі діти.
Чути спів пташок веселий
Аж у місті, аж у селах.
І живуть усі на диво —
Хай тут завжди буде все красиво!

Варіант 2

Ми — березки і кленці,
В нас тоненькі стовбурці.
Ми в стрункі стаєм ряди,
Виправляєм гілочки.
Ледь зіп'явшись з колінців,
Дістаємо корінців.

Ми стискаєм їх вогонь
В зелені своїх долонь.
Хилять свіжі вітерці
Вліво-вправо стовбурці,
Ще й верхівки кожен ряд
Нахилия вперед-назад.

6 Робота в групах змінного складу

— Діти, поки ми відпочивали, дмухнув вітерець, і всі смужечки веселки розкидав по галявині. Необхідно виконати завдання і розташувати всі смужечки на небі.

Прочитайте вірші. Випишіть слова (без повторень) з м'яким знаком у середині, поділяючи їх для переносу.

Виконавши завдання, діти отримують кольорові смужечки і розташовують їх на магнітній дошці у вигляді веселки.

Варіант 1 (червона смужечка)

Тихо над річкою в ніченьку темною
Спить зачарований ліс.
Ніжно шепоче хтось казку таємною,
Сумно зітха верболіз.

С. Черкасенко

Варіант 2 (помаранчева смужечка)

Дзюрчить веселе джерельце,
Збираються пташата.
Як у маленьке дзеркальце,
Вдивляються дівчата.

Б. Пилат

Варіант 3 (жовта смужечка)

Поблискують черешеньки
в листі зелененьким,
Черешеньки ваблять очі
діточкам маленьким.

Леся Українка

Варіант 4 (зелена смужечка)

Там, де ниви урожайні,
де дорідний колос гнеться,
Він жнивує на комбайні,
хоч і досі серпнем зветься.

Т. Коломієць

Варіант 5 (блакитна смужечка)

Поливали берізку тонесеньку,
 Доглядали щодня зеленесеньку:
 Стала берізонька веселенька,
 Стала берізонька зелененька.

Варіант 6 (синя смужечка)

Поклонися щодня батькові низенько,
 Бо в нього серденько до твого близенько.

Варіант 7 (фіолетова смужечка)

Мій дідусь старенький,
 Як голуб сивенький.
 По садочку ходить,
 І мене малого,
 Онученька свого
 За рученьку водить.

7 Розгадування анаграми

— Прочитайте текст-анаграму. Знайдіть слова з м'яким знаком, поділіть їх для переносу.

еснВа в ілсі

реСед лодмоої триав метъехтра жтеньовкі рочзіки гсячуої бициульк. Піймьсаідютя нда млезею чвонері конвітьки меункди. аН реаввдх ютьозпнуркася ьнкубри. У вітпорі аюліть екмелити.

V. Підсумок уроку

- Що цікавого знайшли у лісі?
- Що почули, що побачили?
- Чого навчилися?
- Як слід поводитись у лісі?

Додаток

Поділіть слова з м'яким знаком для переносу.

№ з/п	Слова		
1	альбатрос	вітальня	гальмувати
2	дельфін	бурулька	бальзам
3	вчителька	альпініст	бульйон
4	вузький	вільний	більше
5	альбом	дядько	вельвет
6	апельсин	батько	галька

7	Батьківщина	військо	дзенькіт
8	вокзальний	дільничний	діяльність
9	дзеркальний	шпулька	шкільний
10	едельвейс	загальний	унікальний
11	женьшень	річенька	вузький
12	вокальний	спільний	сильний
13	батьківський	рибонька	мільярд
14	щупальця	білесенький	сільський
15	земельний	сіренький	малесенький
16	добровільний	вчителька	зимонька
17	бульдозер	чепурненький	слизький
18	джентльмен	пральня	ганьба
19	світильник	голівонька	полька
20	скільки	уральський	бруньки

Т. М. Бондар

УРОК 255 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Розповідається про...»

Мета: вчити першокласників визначати жанр твору, працювати з тлумачним словником, удосконалювати вміння працювати з текстом; сприяти формуванню грамотності; розвивати мовлення, мислення, уважність, швидкість читання; збагачувати словниковий запас учнів; привчати до охайності, стимулювати бажання знати більше, отримувати знання.

Обладнання: малюнки із зображенням вовка та зайця; картки для додаткових завдань; Прищепя К. С., Лук'яненко В. Г. Тематичний словник школяра. — К. : Гала, 1997. — 336 с. іл.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Повторення відомостей про м'який знак

Хто абетку з вас вивчав,
Різні букви зустрічав.
Кожна з них від А до Я
Промовля своє ім'я.

Лиш одна із них німа.
 Здогадався, певно, всяк!
 Звать цю букву... (м'який знак).
 Півень, горобець, ведмідь —
 Знак м'який в словах стоїть.
 Журавель, дельфін і рись —
 М'який знак, не помились!

О. Кононенко

2 Гра «Швидкочитання»

- Читайте швидко слова в стовпчиках, потім — у рядках, не помиляйтесь!

День	біль	брить	гість
пень	ціль	хміль	кліть
кінь	сіль	сталь	честь
синь	нуль	грець	злість
вись	мазь	жнець	мить
рись	грязь	швець	мідь

- Робота з тлумачним словником. Уточнення значення деяких слів.
Брить — головний убір з широкими полями; капелюх.
Вись — простір на великій відстані від землі.
Мідь — метал червонуватого кольору.
Мить — дуже короткий проміжок часу; момент.
Хміль — найвища трав'яниста в Україні з витким довгим стеблом з колючками, яке в'ється на опору за годинниковою стрілкою. Зустрічається в лісі, а також вирощується на полях для потреб харчової промисловості.

Швець — майстер, що шиє та лагодить взуття; чоботар.

- Вибіркове читання.
 - Прочитайте назви тварин, професій. (*Кінь, рись; жнець, швець*)
 - Який математичний знак зустрівся? (*Нуль*)
 - Яке слово потрібно додати до прислів'я: «*Справедливість,...* (*честь*) *і совість* — *найкращі риси людини*»?
 - Чи потрібно писати м'який знак в словах *ніч, піч, плащ, ніж*? Чому?

3 Читання граматичної казки за Г. Плахотнюк «Пригоди м'якого знака» (с. 68)

4 Анаграми

— Розгадайте слова та знайдіть зайве.

<u>шенякоток</u>	<u>кошенятко</u>	<u>стетікоч</u>	<u>тістечко</u>
<u>мідевдъ</u>	<u>ведмідь</u>	<u>орбц</u>	<u>борц</u>
<u>яцлиис</u>	<u>лисиця</u>	<u>ележ</u>	<u>желе</u>
<u>руксбо</u>	<u>борсук</u>	<u>мдеж</u>	<u>джем</u>

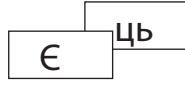
5 Переказ казки «Троє кошенят» (за Д. Біссетом) за запитаннями підручника (с. 70–71)

III. Робота над матеріалом уроку

1 Розгадування ребусів

(Вовк)

(Заєць)

2 Ознайомлення з казкою Ю. Ярмаша «Зайчик і вовчик» (с. 72)

— Спробуйте визначити, прочитаний твір — це казка чи ні?

3 Читання казки дітьми та обговорення прочитаного

- Де зустрілися Вовк та Зайчик?
- Чим займався Вовчик?
- Як повівся Зайчик після слів вовчика?
- Яку рису характеру проявив Зайчик у цій ситуації?

4 Читання за особами (Зайчик, Вовк та автор)

» Фізкультхвилинка

ЗАЙЧИК

Сірий зайчик скік та скік,
 По капусту він прибіг.
 Нахиливсь, зірвав головку,
 Але й мав собі мороку:
 Поки в ліс її приніс,
 Мокрий став у нього ніс.
 (Діти імітують описані рухи.)

5 Гра «Комп'ютер»

З'ясуйте, скільки разів зустрілися слова *заєць* та *вовк*. (По 6 разів)

6 Робота над прислів'ям

- Прочитайте прислів'я, поясніть його зміст.
одежі стрічають Людину по, а уму випроводжають по.
(*Людину по одежі стрічають, а по уму випроводжають.*)

7 Читання вчителем та сильними учнями оповідання «Ката-чепурушка» (за Ф. Морю) (с. 74–75)**8 Уточнення розуміння прочитаного**

- З яким запитанням звертається автор до дівчаток? Чому його це цікавить?
- Розкажіть, чому Катю звали чепурушкою?
- Як дівчина шубовснула в діжку?

9 Читання оповідання «ланцюжком». Визначення найкращого читача**10 Вибіркове читання**

- Прочитайте, якою була Ката-чепурушка.
- Знайдіть опис гарного капелюшка Кати.
- Чим киця була схожа на Катю?
- Які предмети використовувала дівчинка для самоилування?

11 Обговорення-міркування

- Що б ви порадили дівчинці?
- Чим, на вашу думку, потрібно пишатися?

IV. Підсумок уроку

- Яке з оповідань, прочитаних на уроці, вам найбільше сподобалось?
- Чого навчає кожне з них?

О. М. Мачнева**УРОК 256 (ПИСЬМО)**

Тема. Буква *ь* («м'який знак»). Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за опорними словами. Урок-ярмарок

Мета: вчити першокласників складати зв'язну розповідь за опорними словами; закріпити знання учнів про звуки (голосні, приголосні), букву, що не позначає звука; удосконалювати навички переносу слів з рядка в рядок, виконання звуко-буквеного аналізу, складання речень за поданою схемою; повторити правопис словникових слів; розвивати мовлення, логічне мислення, словниковий запас, естетичні смаки,

уміння виразно читати вірші; виховувати любов до рідної України, українських звичаїв та традицій.

Обладнання: вишиванки, рушники, вироби народних умільців для прикрашання класу; 5 столів з лотками: 1 — з грушами у кошику, 2 — з яблуками, 3 — з вишиванками; 4 — з бурячками, капустою, 5 — з морквою; п'ять конвертів із завданнями на кожного учня (міні-підручник); картки із завданнями; малюнок лисички (або м'яка іграшка); музичний запис української музики, магнітофон; українські костюми для учнів-продавців, учителя; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Клас святково прикрашений. На передньому плані стоять 5 столів з фруктами, овочами, рушниками, вишивкою, виробами народних умільців. Звучить запис веселої української музики. До класу заходять діти, сідають на свої місця. Четверо учнів стають біля дошки.

Учитель. З давніх-давен на Полтавщині в селі Сорочинці проводиться ярмарок. І чого тут тільки не продають: помідори і яблука, часник і цибуля, кавуни і гарбузи...

Одні везуть, щоб продати, інші їдуть, щоб купити. І обов'язково на ярмарку лунають українські пісні, організовуються народні ігри, танці...

Лунає українська музика.

Подивіться, люди добрі,
Тягнуться стеги за обрій,
А дорогами, стежками
З ближніх сіл з торбами
І ідуть, і ідуть славні трударі,
Гончарі і хлібороби,
Пекарі і садоводи,
Рукодільниці, майстри...
Гей, народ збирається —
Ярмарок починається!

1-й учень

Увага! Увага!
Спішіть, поспішайте.
Запрошуєм в гості —
Глядіть не минайте.
На ярмарок прошу —
Гуртом, поодинці,
Чекають на вас тут
Чудові гостинці!

2-й учень

На ярмарку нашім,
Веселім, багатім,
Є, чим дивуватись,
І є, що придбати.

3-й учень

Тут щедрі дарунки
Із саду, городу,
Тут пісня і жарти —
Усім в нагороду.

4-й учень

Тут речі умільців,
Ні з чим не зрівняні,
Барвисті стрічки,
Рушники вишивані,
Полив'яний посуд —
глечики, горнятка,
Сопілки хлоп'ятам,
Намисто дівчатам.

Учитель

Мерщій-бо на ярмарок всі поспішайте,
Купуйте, милуйтеся, танцюйте і грайте.

Звучить музика. Діти сідають на свої місця.

Учитель. Вітаємо вас, шановні гості, любі діти! Запрошуємо на наш граматичний ярмарок. Купуйте все, що подобається. Не проходите, заходьте!

Урок навчання грамоти
У першому класі!
Праця тут іде завзята,
Вмій без помилок писати.
Вмій кмітливо все збагнути,
Першим в відповіді бути.
Ледарів у нас немає,
Хто руки не підіймає?
Вирушаємо у путь,
Нас цікаві завдання ждуть.
Але хочу вам сказати:
Гроші будуть не потрібні,
Щоб щось купити, щось придбати,
Вам знання потрібно мати.
Але, щоб ярмарок розпочати,
Треба нам все вивчене згадати.

II. Повідомлення теми і завдань уроку.....

— Сьогодні на ярмарку ми перевіримо, як ви засвоїли відомості про м'який знак, його вживання у словах; чи знаєте, коли його писати, а коли — ні; чи вмієте переносити слова з м'яким знаком.

III. Повторення вивченого матеріалу.....

1 Повторення вивченого про м'який знак

— На які групи поділяються звуки в українській мові? (*На приголосні та голосні*)

— Якими бувають приголосні звуки? (*Дзвінками та глухими; твердими та м'якими*)

— Чим позначається м'якість приголосних звуків? (*Буквами я, є, і, ю та м'який знак*)

— Яка з цих букв не позначає звука? (*М'який знак*)

— Для чого вживається м'який знак? (*Для позначення м'якості попереднього приголосного на письмі*)

2 Каліграфічна хвилинка

— Пропоную згадати, як пишеться м'який знак.

1) Письмо м'якого знака

2) Письмо буквосполучень з м'яким знаком: *ньк, ськ, цьк, льк*

3) Письмо слів з м'яким знаком: *осінь, тінь, палець, Ольга*

Після каліграфічної хвилинки вчитель підходить до першого столу з товаром, що продається на ярмарку. Біля першої лавки стоїть учень-продавець.

IV. Робота над темою уроку.....

1-й учень-продавець

Добрий день, шановні гості!

Прошу завітати до моєї лавки.

Скуштуйте цю грушу солодку, рум'яну,

У роті немовби медок вона тоне.

Учитель

Чи купити ви готові груші запашні?

Так чи ні?

— Шановні покупці, щоб придбати товар, необхідно виконати завдання продавця.

Продавець дістає конверт із завданням.

Завдання 1. Прочитати вірш. Виписати слова з м'яким знаком. Підкреслити орфограму.

Півен.., горобець.., ведмід.. —
 Знак м'який в словах стоїт.. .
 Журавел.., дел..фін і рис.. —
 М'який знак, не помилис.. .

Завдання 2. Прочитати. Списати, вставляючи замість пропусків, де потрібно, м'який знак.

Лет..ів горобець.., с..ів на хл..івець..
 А як прийшов стр..ілець.., то вт..ік горобець..

Завдання 3. Робота в парах.

Записати слова, змінюючи їх таким чином, щоб вони позначали один предмет. Підкреслити орфограми.

Наприклад. Папірці — папірець.

Варіант 1

Пальці — ...	олівці — ...	молодці — ...
вітерці — ...	горобці — ...	олени — ...

Варіант 2

Кони — ...	тіні — ...	гусені — ...
учителі — ...	дні — ...	жолуді — ...

За правильну відповідь учень отримує грушу.

Учитель підходить до другого столу. Біля нього стоїть другий учень-продавець.

2-й учень-продавець

Лоточків із яблучками не минайте.
 Які до смаку вам, такі й вибирайте.
 Сортів тут багато, усі вони різні.
 Ось яблука ранні, ось яблука пізні.

Учитель

Діти, щоб яблучка соковиті придбати,
 Треба правила переносу з м'яким знаком згадати.

— Як переносяться слова з рядка в рядок? (*По складах*)

— Як переносяться слова з м'яким знаком? (*М'який знак залишається на попередньому рядку біля приголосного, який пом'якшується.*)

» **Робота у групах змінного складу**

Завдання 1. Прочитати слова. Списати, поділяючи їх на склади для переносу.

Варіант 1

Пальто, кільце, сильний, скільки.

Варіант 2*Вузкий, річенька, забудько, батько.***Варіант 3***Дядько, слизький, празький, їдальня.***Варіант 4***Пеньки, деньки, молотьба, польський.***Варіант 5***Ольга, біленький, гарненький, опеньки.***Варіант 6***Вітальня, пральня, полька, редька.***► Робота з підручником (с. 73)**

- **Завдання 1**, с. 73.

Прочитати виділені слова у тексті «Зайчик і Вовчик» (текст читали на уроці читання). Поділити ці слова на склади для переносу.

- **Завдання 2**, с. 73.
- **Завдання 3**, с. 73.

Доповнити речення словами з тексту.

- **Завдання 4**, с. 73.

Прочитати загадку. Звернути увагу на вимову підкреслених слів. Виконати звуко-буквений аналіз виділених слів.

За правильну відповідь учень отримує яблуко. Учитель підходить до третього столу, на якому розкладені вишиті речі.

3-й учень - продавець

Купуйте, але не баріться,
Краса то яка, підійдіть, подивіться!
Яка то робота, які то узори!
В цих вишивках пісня й лани неозорі,
Садів щебетання, весняні світання,
Квітковий розмай і калини зітхання.

► Робота на картках**Завдання 1**

Варіант 1. Прочитати слова. Дописати, де потрібно, м'який знак.
Шумит.., Гриц..ко, заєц.., хлопец..

Варіант 2. Прочитати слова. Дописати, де потрібно, м'який знак.
Молодец.., б..ілен..кий, дріб..ний, муд..ріст..

Варіант 3. Прочитати слова. Дописати, де потрібно, м'який знак.
Хл..іб, гус..ін.., степ.., дощ..

За правильну відповідь учень отримує вишиту серветочку.

V. Фізкультхвилинка

Звучить українська народна музика.

Ой, заграйте, музики,
В мене нові черевички!
Ти соплочко, заграй,
Нас усіх звеселяй!

Ой, заграйте, музики,
Бубон, ложки, сопілки,
Пляшки, гребінь, заграйте,
Нас усіх звеселяйте!

Діти виконують танцювальні рухи під музику.

У ч и т е л ь

Відпочили? Молодці!
Тож не гаймо часу, перший клас!
Нові завдання чекають на вас.
Учитель підходить до наступного столу.

4-й учень - продавець

Беріть бурячки, вони пречудові,
До вашого столу хоч зараз готові.

► **Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді
за опорними словами**

— Пропоную скласти невеличке оповідання. А про кого — дізнайтеся із загадки.

В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має.
Її на місці не сидиться,
А зовуть її... (лисичка).

Учитель показує малюнок із зображенням лисички.

На дошці написані опорні слова — відповіді на запитання вчителя.

- Де живе лисичка? (*У лісі*)
- Який в неї характер? (*Хитра*)
- Яка в неї шубка? (*Руда, пухнаста*)
- Який хвостик? (*Довгий, з білим кінчиком*)
- Які вухка? (*Гострі*)
- На кого полює? (*На зайчиків, курочок, півників*)

Діти читають свою розповідь. Перші троє учнів, що правильно виконали завдання, отримують по невеличкому бурячку. Учитель підходить до наступного столу, на якому лежить морква.

5-й учень - продавець

Купуйте, купуйте, це морква
Під сонечком щедрим зростала.
Земелька водою її напувала,
Тому-то морквина така соковита,
Морквяного соку нам треба поптити.

Завдання. З поданих букв утворити слова. Записати їх, підкреслити орфограму. Які з цих слів словникові? Скласти зі словниковим словом одне речення за поданою схемою.

_____ .

VI. Підсумок уроку

- Чи були для вас якісь труднощі, вагання?
- Хто не виконав завдання?

Отже, виконали всі.
І за всі свої труди,
Подарунки всім сюди!

Учитель пригощає всіх дітей яблуками, грушами.

Т. М. Бондар

УРОК 257 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Наші зелені друзі»

Мета: удосконалювати читачькі навички, вчити виділяти головне з прочитаного, робити власні висновки та аргументувати їх; розвивати прагнення до розуміння краси природи; учити дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку планувати власні дії, самостійно контролювати результати своєї праці, розвивати словесну творчість учнів засобами художнього слова; виховувати любов до природи; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: малюнки птахів, дерев; магнітофон; аудіозапис пташиного співу; індивідуальні картки для тестування.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 «Пірамідки слів»

небо	діжка	пасує	зраділо
шибка	писочок	цікавило	втішено
стрічка	пуп'янки	зазирала	гукнула
шипшина	дзеркало	озвалася	милувалася
капелюшок	шовкова	шубовснула	чепурилася

2 Вибіркове читання дітьми оповідання «Ката-чепурушка» (за Ф. Морюю) та його обговорення за питаннями (с. 74–75)

- Прочитайте, якою була Ката-Чепурушка.
- Знайдіть опис гарного капелюшка Кати.
- Чим киця була схожа на Катю?
- Які предмети використовувала дівчинка для самомилування?
- З яким запитанням звертається автор до дівчаток? Чому його це цікавить?
- Розкажіть, чому Катю звали чепурушкою?
- Як дівчина шубовснула в діжку?

3 Міркування

- Чого, на вашу думку, автор хотів нас навчити?

4 Гра «Яке слово зайве?»

- Луна, лисиця, ліс, латка, лото. (Слово «ліс», бо має м'який звук [л'].)
- Ліс, лісок, лис, лісний. (Слово «лис», бо має твердий звук [л].)
 - Що ви можете сказати про останню групу слів: *ліс, лісок, лісний*? (Споріднені слова) Аргументуйте свою відповідь.
 - Чому до них не можна додати слово *лис*?

5 Гра «Впіймай звук»

Коли діти чують слово, у якому зустрічаються звуки [л], [л'], то плескають у долоні.

У літак сідає лис,
З міста він летить у ліс.
А лисиця й лисенята
Виглядати будуть тата.

Т. Коломієць

- Що цікавого можна побачити у лісі?

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні ми помандруємо до лісу. Дізнаємося про життя пташок у лісі і як у ньому не заблукати. Визначимо, чому ліси називають народним багатством.

IV. Робота над матеріалом уроку

1 Самостійне читання тексту «Ліси — народне багатство» (с. 76)

2 Обговорення прочитаного

- Про що ви дізналися з розповіді?
- Як ви розумієте назву оповідання?

- Що можна було б ще додати до цієї розповіді?
- Як слід ставитися до лісів, і взагалі до природи?
- Що ви робите, щоб зберегти ліси?

3 Робота в парях. Читання вірша В. Ткаленко «Дуб у лісі ріс немарно» (с. 76)

4 Виразне читання вірша

5 Граматичні приклади «Назви дерев»

Пилесос – пиле + наука – ука = ... (*сосна*).

Диня – иня + голуб – гол = ... (*дуб*).

Берег – г + коза – ко = ... (*береза*).

Лялька – л – ь – ка + Марина – мар = ... (*ялина*).

6 Цікавинка

— Чи знаєте ви, що ліс, у якому ростуть сосни, ялини, ялиці, називають хвойним? Дуб, липа, верба, ясен складають листяний ліс. А от листяні та хвойні дерева утворюють мішаний ліс.

7 Гра «Складіть прислів'я»

— Спробуйте пояснити, чому так говорять.

2 день	4 а	5 соловей	3 починає,	1 Ластівка	6 кінчає.
-----------	--------	--------------	---------------	---------------	--------------

(*Ластівка день починає, а соловей кінчає.*)

8 Читання вчителем оповідання «Як Соловейко вскочив у біду» (за Ю. Ярмишем) (с. 78)

— Яка біда трапилася у Соловейка?

9 Словникова робота. Вправи з швидкого та вибіркового читання

соловей	по-сво́єму	дрізд	залило́ся
соловейко	по-солов'ї́ному	славка	промайну́ло
солов'ї́ха	по-дрозді́ному	зяблик	підкори́ти
солов'я́тко	жовтогруд́а	вівся́нка	майну́в
солов'ї́ний	чорноголо́вка	вівча́рик	утне́

Промайнути — показатись і швидко зникнути.

— Прочитайте споріднені слова.

— Зачитайте назви птахів. (*Розглядування на малюнках.*)

— У якому стовпчику записані слова, що називають дію предмета? Зачитайте їх. Поясніть їх значення.

► Фізкультхвилинка

ПТАШКИ

Крильця пташки розправляють,	<i>(Руки розвести в різні сторони.)</i>
Їх до сонця підіймають.	<i>(Руки вгору, потягнутись.)</i>
Потім можна політати	<i>(Покрутитися, рухи руками</i>
І комашок поганяти.	<i>вгору та вниз.)</i>
На галявину злетілись,	<i>(Нахили голови назад-вперед.)</i>
Там зернят вони наїлись.	
Потім знову полетіли,	<i>(Присісти.)</i>
На гніздечко хутко сіли.	

10 Читання дітьми оповідання

11 Обговорення прочитаного

- Який талант мало маленьке солов'ятко?
- У яких турботах пройшло у пташеняти літо?
- Що сталося на прощальному концерті?
- Чи оволодів маленький соловей своїм — солов'їним мистецтвом?
- Чому співакові стало соромно?
- Яке прислів'я передає головну думку твору?
- Майстер на всі руки.
- Пташку пізнають по пісні.
- Згаяного часу і конем не доженеш.

12 Слухання аудіозапису співу птахів

Погляньте-но краще в калину рясну:
 Ото соловейко стрічає весну.
 Щебече, витьохкує, срібно сміється.
 Такий же маленький, а як він співає!
 Немовби до нас вимовляє слова.

М. Познанська

13 Цікавинка

— Деякі птахи мають хист до передачі навколишніх звуків і навіть людської мови. Найталановитіші з них — папуги, сороки, ворони.

14 Аудіювання

Слухання тексту «Прогулянка» (с. 79). Перевірка засвоєння і розуміння змісту тексту.

► Тестування

- 1) У прочитаному оповіданні «Прогулянка» мова йшла про:
 - а) прогулянку по полю;
 - б) прогулянку до лісу.

- 2) Зупинка тролейбуса називалася:
 а) Лісова;
 б) Школа.
- 3) Хто навчив хлопчика орієнтуватися в лісі?
 а) Батько;
 б) бабуся.
- 4) Кого побачили діти у лісі?
 а) Зайчενят;
 б) птахів.
- 5) Після прогулянки хлопчаки натомилися так, що
 а) навіть говорити не було сил;
 б) ледь-ледь дійшли додому.

Діти заповнюють табличку для тестування. Рахують квіточки і визначають свою оцінку.

	А	Б
1	*	☉
2	*	☉
3	☉	*
4	*	☉
5	☉	*

5 ☉ — Розумничок!

4 ☉ — Молодчинка!

3 ☉ — Молодець!

2 ☉ — Добре!

1 ☉ — Будь уважніше!

V. Підсумок уроку

- Що цікавого дізналися на уроці?
- Чого навчило нас оповідання «Як соловейко вскочив у біду»?
- Чи потрібно берегти ліс? Як ви це можете зробити?

О. М. Мачнева

УРОК 258 (ПИСЬМО)

Тема. Апостроф. Урок-подорож «Морська регата»

Мета: закріпити знання правил про вживання апострофа, вміння виконувати звуко-буквений аналіз слів з апострофом, читати слова за фонетичною транскрипцією, добирати до поданої схеми відповідне слово, будувати речення за схемою; розширювати лексичний запас учнів приказками і прислів'ями; формувати навички самоконтролю, вміння вправляти граматичні помилки, прагнення грамотно говорити українською мовою; розвивати творчі здібності, увагу, навички каліграфічного письма, мовне чуття, культуру

мовлення, вміння давати правильні відповіді на поставлені запитання; виховувати естетичні смаки, сприяти формуванню дружніх стосунків серед учнів класу.

Обладнання: карта морської мандрівки з відповідними островами-зупинками під час подорожі; карти з кишеньками, у яких заховані завдання для кожної команди; картки-завдання; на столах кожної групи — паперові різнокольорові прапорці з назвою команди та її емблемою; піастри; музичний супровід (фонограма) до пісні «Моряки» (муз. і сл. М. Шахіна, український текст В. Чердниченка); підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Робота на уроці проводиться у групах. У кожній групі (команди корабля) є своя емблема, капітан. Той екіпаж, який у ході регати прикріпить на карту найбільшу кількість своїх прапорців, стане переможцем гри. У кожної команди є своя назва (*наприклад*: «Вітрило», «Рульовий», «Бриз»).

— Чи любите ви мандрувати на вітрильнику? Вітрильник — це легке судно з вітрилами.

Але не просто мандрувати. Наша мандрівка має назву «Морська регата». А *регата* — це традиційне змагання парусних суден.

У нашій регаті змагатимуться екіпажі «Вітрило», «Рульовий», «Бриз». А ось і карта нашої подорожі. Наша кінцева зупинка — чарівна країна Знань.

Морська подорож — це і цікаві пригоди, і сильні шторми, й урагани, і високі хвилі, і зламані щогли, і зірвані якоря. А ще на нас чекають зупинки на островах випробувань. За правильні відповіді ви будете мати право прикріпити на карту свій прапор та заробити гроші — піастри. Яка з команд у ході подорожі прикріпить на карту найбільшу кількість прапорців, та і переможе. Ну що ж — щасливого плавання!

— Я звертаюся до капітанів екіпажів та їх матросів. Старт регати відбудеться через декілька хвилин. Чи всі команди готові?

II. Повідомлення теми і завдань уроку

— Настав час перевірити вашу готовність. На нас чекають вітрила!

Ви чули про парусник дивний,
Незвичайний і чарівний?
Цей парусник попливе за вітром,
Чекають нас випробування, діти.

Сіли всі зручненько
І приготувалися дружненько.
Команди мої виконуйте вміло,
Отже, до діла сміло!

Руки на плечі одне одному поклали,
Вліво качнулися, а потім вправо,
Як на хвилях нас на морі качає,
Вітер морський нас всіх обдуває.
(Діти покачуються вправо, вліво.)

— А тепер відгадайте загадку.

Я такий же, як знак розділовий,
І відомий шкільній дівчорі,
Та в словах української мови
Я пишуся не внизу, а вгорі. (Апостроф)

— Головне завдання нашої подорожі — повторити і закріпити знання правил про вживання апострофа.

Отже, приготувалися до старту. У кожної команди є карта островів, які ми повинні відвідати. Ваше завдання — знайти якомога більше скарбів. А скарби можна знайти, лише правильно виконавши завдання, що заховані на цих островах.

III. Основна частина

— Щоб якнайкраще стартувати і вдало виступити у змаганнях, ми повинні потренуватися у письмі буквосполучень та слів з апострофом. Розгорніть свої зошити. Це — судові журнали. Всі записи необхідно вести охайно і чітко, щоб будь-хто міг їх прочитати. Сядьте рівно, перевірте правильність тримання ручки в руці.

ОСТРІВ КАЛІГРАФІЧНИЙ

— На цьому острові живе абориген, який не вміє писати. Ми повинні навчити його писати, та ще й грамотно. Хто впорається з цим завданням, заробить піастри, а команда, яка виконає творче завдання першою, матиме право прикріпити свій прапорець на карту.

1 Каліграфічна хвилинка

- 1) Письмо буквосполучень з апострофом: *м'я, в'ю, н'є, в'ї*
- 2) Письмо слів з апострофом: *сім'я, любов'ю, солов'ї, н'єдестал*
- 3) Творче завдання

Скласти речення за поданою схемою зі словом з апострофом.

_____ .

2 Повторення правил про вживання апострофа

Ми веселі моряки,
Мандрувати мастаки,
Дуже любим ми пригоди,
Не боїмся непогоди

А щоб вдало мандрувати,
Правила правопису апострофа
Треба згадати.

— Чи всі матроси пройшли інструктаж? Зараз перевіримо ваші знання про вживання апострофа у словах української мови.

— Що таке апостроф? (*Це знак.*)

— Наведіть приклади інших знаків мови. (*Кома, крапка, тире, знак оклику, знак питання*)

— З якою метою вживається апостроф у словах? (*Щоб показати роздільну вимову приголосних звуків.*)

— Після яких приголосних букв пишеться апостроф? (*Після букв («бе», «пе», «ве», «ем», «еф», «ер»)*)

— Які звуки вони позначають? (*Тверді.*)

— Перед якими буквами пишеться апостроф? (*Перед я, ю, є, ї*)

— Які звуки вони позначають? (*Два звуки [йа] [йю] [йє] [йї]*)

3 Словникова робота

— Щоб гарно орієнтуватися на карті, необхідно знати спеціальну морську термінологію. Нам украй необхідно знати термінологію словникових слів. Отже, пропоную повторити, як пишуться слова. Запрошую по одному члену команди до дошки. Матроси готові?

Кожна команда працює із завданням свого матроса.

Завдання для 1-го матроса

Записати під диктовку слова.

П'ять, ім'я, пальма, подвір'я, буря, бур'ян, альбом.

Завдання для 2-го матроса

На дошці написані слова, в них пропущені букви.

Вставити, де потрібно, апостроф.

Пір..я, зілл..я, Мар..яна, п..ятниця, їдаль..ня, портф..ель.

Завдання для 3-го матроса

На дошці записані слова з помилками.

Виправити помилки.

Св'ято, солом'яний, компютер, гор'ючий, Л'юда, цв'ях.

А ми всі на парусники сідаєм,
Знов у подорож рушаєм,
У біноклі зазираєм,
Новий острів не минаєм.

ОСТРІВ ЗВУКО-БУКВЕНИЙ

— Ми стали на якорі біля Звуко-буквеного острова. Капітани, прошу його знайти на карті. У кишенці дістаньте завдання для кожної команди.

4 Виконання завдань

— Прочитати. Списати. Виконати звуко-буквений аналіз слів з апострофом.

Завдання для 1-ї команди

Невеличкі дві хатини,
В них м'які і теплі стіни.
По п'ять братків малих
Прожива в хатинах тих.

Г. Бойко

Завдання для 2-ї команди

Якщо ти розумний, чемний —
гарне і твоє ім'я.
І за тебе недаремно
буде горда вся сім'я.

Г. Черінь

Завдання для 3-ї команди

Я спекла смачний пиріг.
В хату кіт прибіг з подвір'я,
Треться в мене біля ніг, —
Хоче втертися в довір'я.

В. Герасименко

5 За фонетичною транскрипцією записати слова

Завдання для 1-ї команди

[м'який], [р'ятувати], [суз'ір'я]

Завдання для 2-ї команди

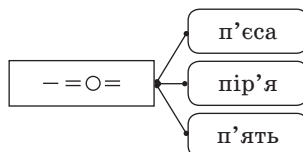
[узг'ір'я], [тр'ум], [м'ячик]

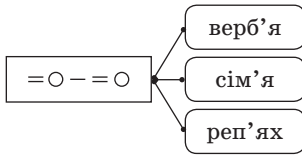
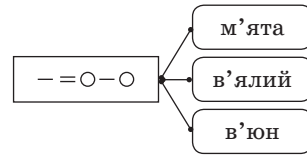
Завдання для 3-ї команди

[солóm'яний], [моркв'аний'], [м'язи]

6 До поданої звукової схеми дібрати слово

Завдання для 1-ї команди

Завдання для 2-ї команди**Завдання для 3-ї команди**

За правильні відповіді команди отримують піастри (намальовані золоті монети, а команда, що отримала найбільше грошей — право прикріпити на карту свій прапорець.

— А ми піднімаємо якір і вирушаємо за вітром у напрямку до наступних випробувань.

ОСТРІВ ПІДРУЧНИКІВ

Знов на парусники сідаєм,
У біноклі зазираєм.
Новий острів споглядаєм,
Ми його не обминаєм.

► Робота за підручником**Завдання для 1-ї команди**

С. 77, вправа 1.

Завдання для 2-ї команди

С. 77, вправа 2.

Завдання для 3-ї команди

С. 77, вправа 3.

— Усі команди виконали завдання! Молодці! Ви отримуєте піастри. Покладіть їх у свої скарбнички. Наприкінці уроку ми порахуємо ваші скарби. Команді-переможниці — прикріпити свій прапорець на карту! Підняти вітрила! Віддати швартовий! Вперед, до наступних випробувань!

ОСТРІВ КОЛЕКТИВНИЙ

Ми на парусник сідаємо,
У біноклі зазираємо.
Новий острів нас стрічає
І зійти повеліває.

— На цьому острові ми подивимося, чи всі команди дружні, чи всі можуть працювати у колективі. Нагороду отримає та команда, всі члени якої виконають завдання без помилок.

7 Завдання для всіх команд

Прочитати текст вправи 5 на с. 77. Списати, вставляючи потрібні слова.

8 Складання речень (усно)

З кожного рядка поданих слів скласти речення.

НАША СІМ'Я

дружна, Наша, велика, сім'я, і.
п'ять, мене, і, Є, братів, у, сестричка.
працює, Валер'ян, інженером.
ходить, клас, Льоня, у, дев'ятий.
Ми, у, п'ятому, Мар'янкою, з, вчимося.
першокласник, Олесь —
ще, А, і, дитячому, садку, Петрик, у, Дем'ян.

Завдання для 1-ї команди

Записати речення, у якому говориться про сестричку. Підкреслити букви, між якими пишеться апостроф.

Завдання для 2-ї команди

Записати речення, у якому говориться про старшого брата. Підкреслити букви, між якими пишеться апостроф.

Завдання для 3-ї команди

Виписати всі слова, що пишуться з апострофом.

Нагородження команди, яка перемогла.

— Готові вирушати далі? Вперед!

ОСТРІВ ВІДПОЧИНКУ

Діти виконують рухи під пісню «Моряки» (муз. і сл. М. Шахіна, український текст В. Чередниченка).

МОРЯКИ

Збуджені вітрила вітер надима.
Пісня легкокрила ввись летить сама.
В морі стелиться доріжка,
В морі стелиться доріжка,
Там, де хвиля спінила корму.

Приспів:

Моряки йдуть у дальні походи,
Не бояться штормів, непогоди.
Безкозирки — вогонь якорів,
А попереду — стільки морів!

Нас не зупиняє навіть сильний шквал.
Твердо я тримаю у руках штурвал.
Корабель іде по курсу,
Корабель іде по курсу,—
Знає капітан, де наш причал.

Приспів.

Стихла буря скоро, небо знов ясне.
На прощання море корабель хитне.
Рідний берег нас вітає,
Рідний берег нас вітає,—
Моряками звать тебе й мене!

Приспів.

Острів Самостійних робіт
Знов на парусники сідаєм,
Знов в біноклі заглядаєм,
Там дельфіни пропливають
Нас на острів зазивають.

Завдання для всіх команд

С. 77, вправа 4.

Нагородження команди, яка перемогла.

ОСТРІВ ТВОРЧИЙ

Швидше на парусники сідайте,
І за борт не заглядайте,
Попереду острів, у бінокль дивіться,
Готуйтеся до висадки, і не баріться!

9 Робота з прислів'ями

Прочитати. До першої частини прислів'їв дібрати другу. Записати, пояснити значення одного прислів'я.

Завдання для 1-ї команди

*Хто в п'ятницю скаче,
В морі тому води багато,
Була м'ята,*

*та пом'ята.
той у неділю плаче.
бо її ніхто не п'є.*

Завдання для 2-ї команди

*Краще на п'ять хвилин раніше,
Восени і
Добре ім'я*

*буряк м'ясо.
всіх скарбів дорожче.
ніж на годину пізніше.*

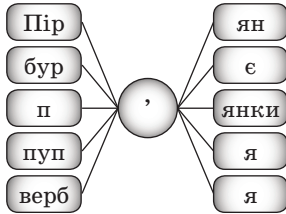
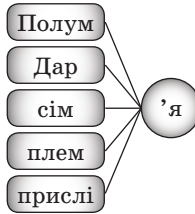
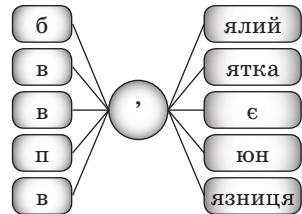
Завдання для 3-ї команди

В ніч найтемнішу
З вогню
Як потрудишся та погнешся,

то чогось доб'єшся.
про сонце пам'ятай.
та в полум'я.

10 Утворення слів

Утворити слова. Записати їх.

1-ша команда**2-га команда****3-тя команда**

Нагородження команди, яка перемогла.

ОСТРІВ ЦІКАВИХ ЗАВДАНЬ

Острів Цікавих завдань нас чекає,
З суден команди сміливо збігають.
Вправи читайте, виконуйте сміло,
Нумо, хлоп'ята, беремось за діло!

— Ми — на острові Цікавих завдань. Прошу капітанів відкрити конверти. Хто швидше виконає завдання — отримає нагороду і право прикріпити свій прапорець на карту.

11 Складання і запис прислів'їв**Завдання для 1-ї команди**

Прочитати прислів'я, зашифроване у таблиці. Виконати звукобуквений аналіз слова, що пишеться з апострофом.

5	2	7	4	1	8	10	3	9	6
хто	му	па	ко,	То	м'я	є.	тяж	та	зло

Відповідь. Тому тяжко, хто зло пам'ятає.

Завдання для 2-ї команди

Прочитати прислів'я, зашифроване у таблиці. Виконати звукобуквений аналіз слова, що пишеться з апострофом.

5	2	7	4	1	8	3	9	6
п'ят	ньо	на	сім	У	тиж	го	день.	ниць

Відповідь. У нього сім п'ятниць на тиждень.

Завдання для 3-ї команди

Прочитати прислів'я, зашифроване у таблиці. Виконати звуко-буквений аналіз слова, що пишеться з апострофом.

5	2	7	4	1	8	3	9	6
че	бить	де	те	Ро	ся	п'я	те.	рез

Відповідь. Робить п'яте через десяте.

12 Змагання «Знайди слова у слові»

Відшукати у слові *слов'янський* нові слова. Записати їх.

IV. Підсумок уроку**ЧАРІВНА КРАЇНА ЗНАНЬ**

— Ось і чарівна країна Знань. Всі команди дійшли до фінішу. Зараз перевіримо, хто переміг. Давайте порахуємо наші прапорці і визначимо команду-переможця. А тепер порахуємо гроші — піа-стри та отримаємо оцінки за урок.

Підбиття підсумків регати.

— Що повторили на уроці?

— На якому острові вам сподобалося найбільше?

Т. М. Бондар

УРОК 259 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Морква солодка...» Урок-гра «Поле чудес»

Мета: удосконалювати читацькі вміння, вчити описувати предмети за характерними ознаками, діяти за алгоритмом (пам'яткою); формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, вчити дітей бути спостережливими, уважними, розвивати мовлення учнів, навички самостійного контролю результатів своєї праці; виховувати бажання вести здоровий спосіб життя, правильно харчуватися.

Обладнання: малюнки із зображенням овочів, картки для індивідуальної роботи, фігурки овочів чи листочків.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент****II. Повідомлення теми та мети уроку**

— Сьогодні ми всі будемо учасниками гри «Поле Чудес». Під час гри ми з вами будемо читати, відгадувати загадки та ребуси, а також побуваємо на городі та дізнаємося багато нового про овочі.

III. Основна частина. Гра «Поле Чудес»

► Розминка

- Додайте букви таким чином, щоб змінилася форма слова або вийшло нове слово.

Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				

(Ліс, ліси, лісок, лісник,
лісний, лісовик)

Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				

(Дуб, дуби, дубок, дубовий,
дубочок)

- Прочитайте і назвіть «зайве» слово.

квов

вовк

зако

коза

сил

лис

снасо

сосна

кіжа

їжак

ленк

клен

ухам

муха

удб

дуб

I відбірковий тур

— Отже, ми готові розпочати гру. Перепусткою до участі у першому турі будуть такі завдання.

- Читання тексту «Ліси — народне багатство». Пояснення його заголовка (с. 76).
- Прочитати текст «Ліси — народне багатство» з пропущеними словами.

Зрубаний ... приносить людям З дерева роблять ..., виготовляють ..., ... для книжок і зошитів, ... для одягу.

Але живі дерева дають нам також багато У лісі ... дихається. У парках приємно ..., послухати спів А скільки ..., ... дарує нам ліс!

- Виразне читання вірша В. Ткаченко «Дуб у лісі ріс немарно» (с. 76).

► I тур

Лістя цього дерева нагадує долоню, бо поділене на п'ять частин. А також його листок прикрашає собою прапор Канади.

К	Л	Е	Н
---	---	---	---

II відбірковий тур

- Вгадайте оповідання.

«...Йому хотілося підкорити своїх слухачів. Воно залилося треллю Славки-чорноголовки. Потім несподівано запищало, як жовтогруда Вівсянка». (За Ю. Ярмишем «Як соловейко скочив у біду»)

«...У лісі ми усяких птахів набачилися і наслухалися. А натомились так, що навіть говорити не було сил». («Прогулянка»)

— Чого вас навчили ці оповідання?

- Виразне читання оповідання «Як соловейко скочив у біду» (за Ю. Ярмишем).
- Читання тексту «Прогулянка» за особами.
 - Назвіть персонажів твору.
 - Що допомогло хлопчикам знайти дорогу до міста?
 - З якими враженнями поверталися мандрівники додому?

» II тур

У цьому місяці у соловейка з'являються пташенята і йому вже не до співи, треба годувати пташенят.

Л	И	П	Е	Н	Ь
---	---	---	---	---	---

— У липні багато роботи і в людини. Починаються жнива у полі, стигнуть перші фрукти та овочі.

— Де ростуть фрукти? А овочі?

— Запрошую вас пройтися городом разом з героями вірша О. Журливої «На зеленому городі».

- Читання вчителем вірша О. Журливої «На зеленому городі» (с. 80–81).

— Що показав дітям дідусь на городі? Як все це назвати одним словом?

» Фізкультхвилинка**ВПРАВИ-ІМІТАЦІЇ**

Щоб город перекопати,
Що беруть до рук? (Лопату)
Потім у глибоку грядку
Висівають що? (Зернятко)
Треба сонце і тепло,
Щоб зернятко... (проросло).

(Нахили тулуба вперед-назад.)

(Нахили вперед, руками торкаючись підлоги.)

(Нахили ліворуч-праворуч з піднятими над головою почергово то правою, то лівою рукою. Потім потягнутися всім тулубом, піднявши руки вгору.)

А чому рослина сходить?
 Бо корінчики п'ють... (воду).
 А щоб добрим був врожай,
 Ти зі мною пострибай.

(Присідання, руки перед собою
 паралельно до підлоги.)
 (Стрибки на місці на двох
 ногах.)

III відбірковий тур

- Вибіркове читання. Спочатку прочитати всі слова, а потім — тільки назви овочів (с. 82, завдання 2).
- Вправління у правильному інтонуванні речень (с. 82, завдання 3–4)
- Утворення словосполучень (с. 82, завдання 5).

» III тур

Назва якого овоча означає в перекладі з латини «голова»?

К	А	П	У	С	Т	А
---	---	---	---	---	---	---

- Слухання оповідання «Нашому організму потрібні вітаміни». — Про які овочі йдеться в оповіданні?
- Словникова робота. Вправління у читанні деяких слів та словосполучень, пояснення їх лексичного значення.
Чимало, чорнослив, з'їдена наніч, нервова система, шлунок.
- Читання оповідання дітьми.
- Відповіді на запитання.
 - З чим вживають моркву?
 - Як впливає на організм капуста?
 - Які корисні речовини в ній містяться?
 - У яких стравах використовують моркву і капусту? Дізнайтесь більше у мами чи бабусі.

» Гра для глядачів

Який овоч у давнину називали «золоте яблуко»?

П	О	М	І	Д	О	Р
---	---	---	---	---	---	---

- Так назвали помідор італійці — «помідоро»: «помо» — яблуко, «доро» — золоте; бо перші помідори були жовтого кольору.
- Розвиток зв'язного мовлення. Опис овоча за запитаннями підручника (с. 81).
- Відгадування загадки у підручнику. (Відгадка: гарбуз.)
 - Що ви знаєте про гарбуз?
- Хвилинка-цікавинка.
 - Перші гарбузи прибули до нас із далекої Персії. Там так називали дині, причому слово було складним: гарбуз — означає «ослячий огірок», бо *гар* — осел, *буза* — огірок.

А найближчий родич гарбуза — кавун. Слово кавун теж означає назву дині, тільки не в Персії, а у Греції. Усі ці овочі були завезені до нас з південних країв. За довгу дорогу незвичні, чужі назви зовні схожих овочів переплуталися.

— У якій казці зустрічається гарбуз, інші овочі? («Котигорошко», «Біб, соломинка й личак», «Пригоди Цибуліно», «Ріпка», «Принцеса на горошині», «Попелюшка»)

Фінал

Цей овоч — родич красеня-тюльпана та пахучої лілії, але сам має запах «нестерпний». Проте дуже корисний та має визначні цілющі якості.

Ч	А	С	Н	И	К
---	---	---	---	---	---

Супергра

Як іншим словом називають овочі?

Г	О	Р	О	Д	И	Н	А
---	---	---	---	---	---	---	---

IV. Підсумок уроку та результатів гри

— Де ми побували сьогодні на уроці?

— Що цікавого дізналися?

Оцінювання учнями власної діяльності на уроці за кількістю отриманих під час уроку за відповіді фігурок овочів чи листочків: за 2–3 фігурки — учень отримує подяку «Добре!», за 4–5 — «Молодець!», за 5 і більше — «Розумничок!», «Розумничка!»

Нагородження переможців.

О. М. Мачнева

УРОК 260 (ПИСЬМО)

Тема. Описуємо предмет. Урок-інсценізація

Мета: поглиблювати знання учнів про рідну природу, про овочеві культури рідного краю, їх історію; вчити описувати предмети за кольором, формою, смаком, добирати влучні слова, вирази; удосконалювати вміння учнів виконувати звуко-буквений аналіз, складати речення за поданою схемою та опорними словами, відгадувати загадки; формувати образне, творче мислення; розвивати зв'язне мовлення, уяву, увагу, творчу думку, спостережливість, естетичні смаки, театральні здібності; виховувати почуття любові до рідної природи, працелюбність.

Обладнання: аудіозапис п'єси П. Чайковського «Жовтень»; костюми овочів; музичний супровід на вихід кожного героя; магнітофон; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

— Діти, відгадайте, про яку пору року йдеться у загадках.

- В білому вбранні сама,
А зовуть її... (*зима*).
- Сонцем все зігріто,
Це, звичайно, ... (*літо*).
- Вітер листя зносить,
Бо надходить... (*осінь*).

— А яка зараз пора року? (*Весна*)

— Так, настала весна. У садах, огородах люди насаджують різні рослини: дерева, кущі, городину. А прийде осінь — і ми будемо мати чудовий урожай фруктів та овочів.

Пропоную вам трішки помандрувати у часі та уявити, що осінь вже настала.

Звучить аудіозапис п'єси П. І. Чайковського «Жовтень».

— Який настрої навіяли ці звуки? (*Сумний*)

— А чи завжди восени сумно? (*Ні*)

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— От і ми не будемо сумувати, а пограємо у гру «Ходить гарбуз по городу», згадаємо всіх гарбузових родичів, познайомимося з гарбузовою родиною.

IV. Робота над темою уроку

— Голова родини — дуже шановний пан. А хто він, підкаже загадка.

- Зелений кіт виліз на пліт,
Сидів, сидів, аж порудів.
Хвіст унизу — миші гризуть,
Зліз би — та де! А як упаде?
Здригнеться світ: що то за кіт? (*Гарбуз*)
- Репетує у саду:
— Ой, рятуйте, упаду!..
Розкрутивши зелен-вус,
На паркан заліз... (*гарбуз*).

М. Дубов

— Прошу вітати — Гарбуз!

Звучить музика, заходить Гарбуз.

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
А чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?

Г а р б у з. Моя батьківщина — Південна Америка, виростаю я вагою близько ста кілограмів. Більших плодів за мене немає, а каротину в мені удвічі більше, ніж у моркві. Дорослі і діти дуже любляють лузати моє насіння. Воно дуже смачне і корисне.

А ще я приготував для вас завдання з каліграфії.

1 Каліграфічна хвилинка

Г р б а з у

— Запишіть каліграфічно букви, складіть з них якомога більше нових слів. (Наприклад: гарбуз, газ, зуб, граб, раб, бар, заруб.)

— Назвіть страви, які готуються з гарбуза. (Гарбузова каша, пиріжки з гарбузом, пудинг, джем, повидло, тістечка, котлети, сун-пюре, бісквіт тощо)

— Який я на смак? (Солодкий, терпкий, смачний тощо)

— Де ж моя дружина — жовта Диня?

Звучить музика, заходить Диня.

2 Лексична робота

Обізвалась жовта диня —
Гарбузова господиня:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».

Д и н я. Моя батьківщина — Іран, Афганістан та середньоазіатські країни. Таджики розрізає мене так само дбайливо, як і росіянин чи українець хлібину. Узбек бере мене у далеку дорогу. Хто має диню, той не знає ані спраги, ані голоду. Динею лікуються, використовують її як парфуми. А у країнах Південної Америки росте динне дерево. Плоди його схожі на груші, а за смаком — на мене, диню. Цей овоч смачний і корисний. У ньому багато вітаміну С, як у наших українських яблуках.

А завдання моє таке.

Доберіть слова, щоб описати диню. Запишіть їх через кому. (Жовта, смугаста, розкішна, велика, смачна, корисна, соковита, лікувальна, духмяна, запашна тощо)

— Діти, де ж мої синочки, де ж мої доньки?

3 Складання речення за поданою схемою та словами

Обізвались огірочки,
Гарбузові сини й дочки:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».

Звучить музика, з'являються хлопчик і дівчинка, переодягнені у костюми огірків.

Огірки. Ми — огірки, також належимо до гарбузової родини. З'явилися ми дуже давно — понад 6 тисяч років тому. Наша батьківщина — теплі райони Індії та Китаю. Ми й зараз там дуже розповсюджені. Ростемо і в Єгипті, і в інших теплих країнах. А в північних країнах нас можна побачити в теплицях та на підвіконнях у звичайнісіньких квартирах. До Європи нас привезли англійці.

Нас маринують, квасять, консервують, солять, їдять сирими, роблять з нас салати, а жінки накладають на обличчя як маску для живлення шкіри вологою.

А завдання наше таке.

Доберіть слова, щоб описати огірки. (*Зелені, з пухирцями, колючі, тонкошкірі, соковиті, корисні, смачні*)

— Складіть і запишіть речення про огірки за поданою схемою та словами.

_____ матуся _____ на зиму.

(*Моя матуся заготовляє огірки на зиму.*)

► Фізкультхвилинка

Виростем великими,

(*Діти стають на пальці ніг, руки вгору.*)

Яблук нарвемо,

(*Імітують зривання яблук обома руками.*)

В кошки великі

(*Розводять руки в сторони.*)

Ми їх складемо.

(*Присідають, імітуючи складання яблук.*)

Щоб нам яблучка зірвати,

(*Стрибають.*)

То потрібно пострибати.

А вони на землю впали,

(*Розводять руки в сторони.*)

В руки щось нам не попали.

Тепер треба присідати

(*Присідають.*)

І ті яблучка збирати.

Гарбуз. У мене є сестриця, а як її звать — дізнаєтеся, відгадавши загадку.

У зеленій сиджу коморі,
А коса моя надворі. (*Морква*)

4 Звуко-буквений аналіз

Морква. Так. Я — красна дівця. У багатьох країнах так мене називають. Проте в Африці і Малій Азії росте темно-фіолетова, майже чорна. В Середній Азії — жовта. Та й європейська морква була жовтою. Чому ж я почервоніла? А тому, що в мені збільшилась кількість каротину. Це вітамін А, який допомагає дітям рости, розвиватися і гарно бачити. Вперше цей вітамін знайшли в мені. А ще він є в інших червоних та жовтогарячих овочах та фруктах.

В яких саме? Згадайте самі! (*Абрикос, ріпа, помідор, хурма, гарбуз, перець, редька...*)

— Подані слова запишіть у тій послідовності, у якій представлені звукові схеми. Поставте наголос.

Учитель демонструє картки зі звуковими схемами.

① =о́-о	② -о́-о=	③ -о́=-о	④ -о--о́	⑤ -о=о-о́-
○ ріпа	○ перець	○ редька	○ хурма	○ помідор

Гарбуз. Спасибі, огірочки, за цікаве завдання. А зараз до нашого столу запрошуються... Відгадайте, хто це?

Хто ховає під куці
Наші супи та борщі? (*Картопля*)

- Під землею птиця кубло звилала та яєць нанесла. (*Картопля*)
- Без рук, без ніг, а пнеться на батіг. (*Квасоля*)

— Так, це мої родичі — квасоля та картопля. А чи знаєте ви, що картоплю ще називають *бараболею*?

Обізвалася квасоля,
А за нею й бараболя:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!»

Картопля. Завезли мене з Америки у XVI столітті. Але спочатку люди не знали, що їсти треба клубні. Вони намагалися приготувати страви із бадилля, стовбурів. Та все дарма. Ці страви були несмачні. Рослину спалили. А вранці на попелищі випадково відшукали запечені клубні. Ось де була смакота!

А у Франції аптекар, який потім став агрономом, приніс королю квіти картоплі. Вони так сподобалися його величності, що той наказав усім при дворі носити ці квіти як прикраси.

А називали картоплю «зеленими яблуками». Привчали селян до картоплі хитрістю. Вдень поля з картоплею охороняли вартові. Вночі варту розпускали. Селяни викопували кущі картоплі, гадаючи, що то був скарб. Так з часом всі селяни вже вживали картоплю, як смачну страву. До Росії картопля потрапила, коли правив Петро I. Він вирішив запровадити картоплю силою. Селяни називали цю рослину «чортове яблуко». А Петро I наказав всім садити, а потім їсти «чортове яблуко». І ми зараз йому вдячні за це.

5 Опис предмета

Картопля. Я пропоную вам стати художниками і словесно описати овочі, з якими ми знайомі.

Вправа 1. Записати речення, вставивши пропущені слова з довідки.

- Гарбуз ..., а кавун ..., (*Жовтий, зелений, смугастий*)
- Огірок ..., а помідор (*Зелений, червоний, довгий, круглий*)
- Морква ..., а капуста (*Довга, кругла, помаранчева, зелена*)
- Цибуля ..., а яблуко (*Солодке, гірка*)

Вправа 2. Виписати з вірша назви культурних рослин. Назвати бур'яни. Як необхідно з ними боротися? Чому їх необхідно знищувати? Які ще овочеві культури вам відомі?

СТЕРЕЖІТЬСЯ, БУР'ЯНИ!

Вийшли ми у «Колосочку» подивитись на грядки:
 На городі, як віночки, зеленіють бур'яни!
 Все зійшло: картопля, соя, редька, сонях, кавуни...
 Гострі сапи — наша зброя: стережіться, бур'яни!
 Не ховайте між рядками молочай, осот, гірчак,
 Лобода, будяк з голками, — не врятуєтесь однак!
 А внизу під лободою, хто забрався в холодок,
 Трав'яною бородою застелив увесь рядок!
 Упізнали? Це ж пирій, коренастий лиходій.
 Ми його як обступили та за бороду вхопили,
 Підрубали корінець, — пирію прийшов кінець!

► Фізкультхвилинка

Два городи обробили.
 То-то дині уродили!
 Ледь під руку я їх брав
 І до хати поспішав.

Г а р б у з

А оце хто причаївся?
 Бачиш, як зачервонівся!
 О, та їх ще й не один...
 ... (*Помідором*) зветься він.

О. Журлива

Вправа 3. За поданим планом усно описати помідор. Записати одне речення про помідор у зошит.

План

- 1) Якого він кольору? (*Червоний, буває жовтий, зелений*)
- 2) Яку має форму? (*Круглий, витягнутий, довгий*)
- 3) Який на смак? (*Солодкий, соковитий, смачний, духмяний*)
- 4) Що готують з помідорів? (*Томатний сік, пасту, пюре, оладки, салат, кладуть у борщ, піджарку, фарширують, запікають*)

Діти усно складають опис помідора, записують одне речення за власним вибором.

Г а р б у з. Молодці, впоралися із завданнями Картоплі! А я хочу вас познайомити з моїм прапрадідусем.

Обізвався старий біб:
«Я піддержав увесь рід!
Ще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».

С т а р и й б і б. Я — найстарший у гарбузовій родині. Мене називають старим дідом, бо я маю довгі вуса. Так, я дуже давній. Мене вирощували ще первісні люди. Зараз я поширений у Великій Британії, Нідерландах, Греції, Північній Америці, у Росії, Білорусі та в Україні на Поліссі та Волині.

З мене готують багато смачних страв: бобовий суп з олією, зелені тушковані боби, готують салати. Я дуже корисний при захворюваннях печінки, кишечника, нирок.

6 Цікаве завдання

— А завдання моє цікаве.

Прослухайте казку. (*Учитель читає текст казки дітям.*)
Запишіть назви овочів, про які дізнаєтеся з тексту.

ДИВО-ОВОЧІ

Літнього дня сиділи ми із Сосновичком на лісовій галявині й слухали скрекотіння сорок.

— Слухай,— почав розмову Сосновичок,— одного разу почув я лементування сорок і пішов подивитися, що там трапилось.

Прийшов, бачу, сороки літають над дивним предметом, що лежить на землі. Підійшов я ближче. А то незвичайної форми скляний глечик. І наповнений той глечик насінням. Та таким, що я й не бачив такого. Розібрала мене цікавість: що виросте з того насіння? Взяв я глечик з насінням, пішов до себе на город. Посадив насіння. І вирости з нього овочі!

Сосновичок на хвилину замовк.

— Пішли на город,— мовив він.— Подивилшся сама.

Дійсно на городі я побачила незвичайної форми овочі, назв яких я й не знала.

Сосновичок почав називати й показувати овочі.

— Я дав овочам свої назви. Оце ростуть огірбузи (*огірки, гарбузи*). Солодкі! Покуштуй сама. А ось помідині (*помідори, дині*). Це смачна бурякоредиска (*буряк, редиска*). А трохи далі запашний селерошок (*селдерей, горошок*). Ось моркопля (*морква, картопля*). Смак у неї неперевершений. Ліворуч від моркоплі ростуть баклачки (*баклажани, кабачки*). На олії їх підсмажити — наче риба на смак стають. Це камбузи (*кавуни, гарбузи*). А он росте ворсиста зелена соковита квапуста (*квасоля, капуста*). Теж смачна!

За Л. Леценко

— Які ж овочі росли на городі у Сосновичка?

— Запишіть назви цих овочів.

V. Підсумок уроку

— Чи сподобалося вам в гостях у Гарбуза?

— Які овочі ростуть на вашому городі?

— Який овоч вам більше до смаку?

Т. М. Бондар

УРОК 261 (ЧИТАННЯ)

Тема. Персонаж твору. Робота з дитячою книжкою. Казка «Як мишена зупиняло час»

Мета: дати учням поняття про персонаж твору, вчити виділяти головні та другорядні персонажі у прочитаному творі; проводити роботу над виразністю мовлення при читанні та інсценуванні діалогів; розвивати мовлення, формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, учити дітей бути спостережливими, уважними, виробляти звичку до планування власних дій; виховувати бережливе ставлення до часу, формувати вміння планувати свій вільний час.

Обладнання: ілюстрації до казок чи відомих дітям оповідань; малюнки овочів; годинник; картки для індивідуальної роботи.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Гра «Слова у клітинках»

— Знайдіть у кожному рядку по 3 слова.

К	Н	И	Г	А	Р	Б	У	З	О	К
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Книга, гарбуз, бузок.

Л	О	Ж	К	А	П	У	С	Т	А	В	О	К
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Ложка, капуста, ставок.

М	У	Х	О	М	О	Р	К	В	А	С	О	Л	Я
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Мухомор, морква, квасоля.

- Назвіть назви овочів серед знайдених слів.
- Де ростуть овочі?

2 Виразне читання дітьми вірша О. Журливої «На зеленому городі» та відповіді на запитання за змістом (с. 80–81)

- Де заблукали Петрусь з хлопчиком?
- Хто їх там знайшов?
- Які овочі вони там побачили?
- Знайдіть та зачитайте опис моркви.
- Як автор описав цибулю?
- Згадайте загадку про капусту, яку використала у своєму віршику О. Журлива.

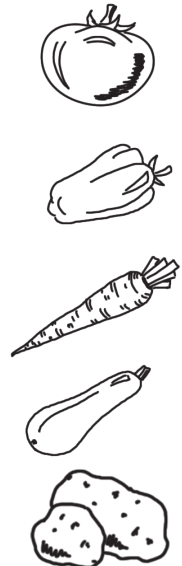
3 Опис помідора, гарбуза, огірка за запитаннями підручника (с. 81)

4 Робота в парах

- За малюнками знайдіть назви овочів.

м	о	к	а	р	т	о	к
р	р	к	в	я	л	п	о
о	д	к	а	о	г	і	р
ц	і	а	п	у	б	у	р
и	м	а	т	с	ч	к	я
б	о	п	ь	к	а	с	н
у	п	е	ц	а	б	а	и
л	я	р	е	ч	о	к	к

— Назва якого овоча в перекладі з латини означає «голова»?
 — Чи можна сказати, що часник — родич пахучій лілії? Доведіть.

- Який овоч називають «золотим яблуком» та «синьйором»?
- Чим корисні капуста, морква?

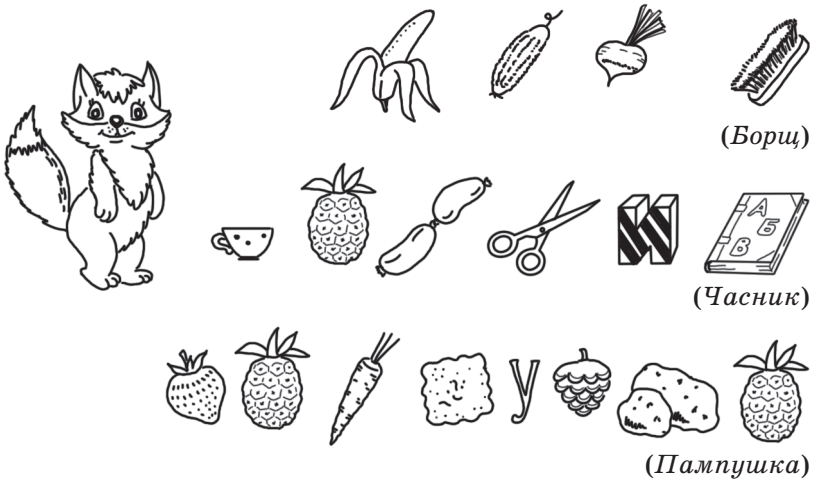
5 Читання «буксирчиком» оповідання «Нашому організмові потрібні вітаміни» (с. 83)

— У яких стравах використовують моркву, капусту?

6 Гра «Обід кота»

— Визначте перші звуки у назвах малюнків. Пригадайте, якими буквами вони позначаються.

Ці слова означають назви страв. Саме цим хоче пообідати котик Мурчик.

7 Проблемна ситуація

- Чи описувалися в останньому оповіданні якісь події? (Ні, в оповіданні поданий опис корисних властивостей капусти і моркви.)
- Як ви гадаєте, чи є дійові особи в цьому оповіданні? (Ні)

8 Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні ми прочитаємо цікаве оповідання та казку за дійовими особами, з'ясуємо значення поняття *персонаж твору*. Поміркуємо, чи потрібно берегти час і як це зробити.

III. Робота над матеріалом уроку

1 Слухання оповідання М. Герасименка «Хоробрий Степанко» (с. 84)

— Хто є дійовими особами оповідання? (Степанко і Ганнуся)

2 Читання оповідання сильними учнями

— Які події відбувалися в оповіданні?

3 Самостійне читання учнями твору**4 Обговорення прочитаного**

— Назвіть персонажів твору.

Уточнення поняття персонаж твору (с. 84 «Скарбничка слів та понять»).

— Кого боявся Степанко?

— З яких слів ви про це довідалися?

— Чи був Степанко справді хоробрим?

— Чому ж автор так назвав своє оповідання?

— Яке прислів'я можна використати замість заголовка?

- У страху очі великі.
- Вовків боятися — в ліс не ходити.

5 Робота в парах

— Розіграйте діалог. Промовляйте слова Ганнусі здивовано, слова Степанка — злякано.

6 Заслуховування декількох пар**» Фізкультхвилинка**

Нумо із-за парти встанем,
У віконечко заглянем.
В небі хмароньки біленькі.
Ось поставим руки в боки
Й пострибаємо навскоки.

Вліво, вправо нахиліться
І навшпиньки підніміться,
Руки вгору, руки вниз,
Кругом себе поверніть.
Крок вперед зроби швиденько
І за парту сядь тихенько.
(Діти імітують описані рухи.)

IV. Робота з дитячою книжкою.

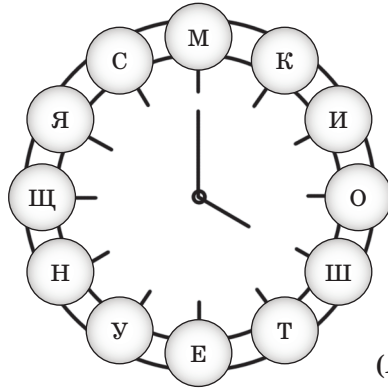
Казка «Як мишена зупиняло час».....

1 Гра «Годинник»

Учитель називає час, діти, дивлячись на годинник, визначають букву.

— Якщо ви правильно будете визначати час за годинником, то зможете прочитати ім'я персонажа казки, яку ми сьогодні читатимемо.

- Полудень (*М*)
- Друга година (*И*)
- Четверта година (*Ш*)
- Шоста година (*Е*)
- Восьма година (*Н*)
- Десята година (*Я*)

(Мишеня)

2 Читання вчителем та сильними учнями казки «Як мишенятко зупинило час» (за І. Полагутою) (с. 86–87)

— Чи вдалося мишеняті зупинити час?

3 Розглядування книжки (обкладинка, назва, автор, ілюстрації)

4 Тренувальна вправа з читання слів

неподалік попеляста	промайнула поглянула	задоволене досхочу	на особні бракувало	аніруш ніколи
------------------------	-------------------------	-----------------------	------------------------	------------------

Пояснення незрозумілих слів.

- *Осоння* — місце, добре освітлене сонцем.
- *Досхочу* — скільки забажається.
- *Аніруш* — не рухається.
- *Бракувало* — не вистачало.
- *Промайнуло* — швидко пройшло; пролетіло.

5 Читання казки учнями

6 Обговорення прочитаного

— Чому Мишенятко вирішило зупинити час?

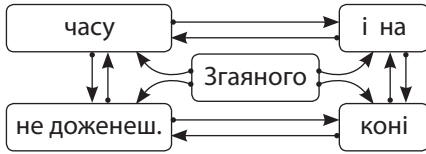
— Як воно це зробило?

— Як йому мама пояснила, в чому різниця між годинником і часом?

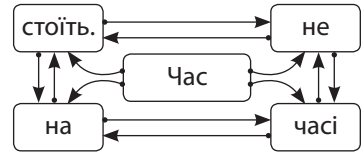
— Прочитайте останній абзац казки і спробуйте визначити головну думку твору. (*Час ніхто й ніколи зупинити не може.*)

7 Бесіда про бережливе ставлення до часу, раціональне планування свого дозвілля

8 Робота над прислів'ями

(Згаяного часу і на коні
не доженеш.)

(Час на часі не стоїть.)

V. Підсумок уроку

- Кого називають персонажем твору?
- Що б ви порадили маленькому Мишеняті?
- Як слід берегти час?

О. М. Мачнева

УРОК 262 (ПИСЬМО)

Тема. *Хто? Що?* Урок-подорож до чарівного лісу

Мета: вчити учнів розрізняти слова, що означають предмети; формувати вміння ставити запитання до слів, що означають назви конкретних предметів та істот; закріплювати вміння виконувати звуко-буквений аналіз слів, відновлювати деформоване речення, працювати з анаграмами; повторити складову будову слів, постановку наголосу; учини складати речення за поданою схемою, відгадувати загадки, розгадувати кросворди; повторити правопис словникового слова; розширювати словниковий запас першокласників; розвивати мовлення учнів, вміння аналізувати, доводити, працювати в парах, колективно, самостійно; виховувати любов до природи; охайність, уважність, спостережливість; культуру мовлення.

Обладнання: паровоз; вагончики, на яких є кишеньки; картки із завданнями; малюнки із зображенням тварин, птахів, рослин, квітів, їжака, білочки; грибочки із завданнями; квітки із завданнями для роботи в парах, самостійної роботи; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

— Сьогодні у нас не звичайний урок, а урок-подорож до чарівного лісу.

Сьогодні поїдем ми в ліс за знаннями,
Кмітливість візьмемо в дорогу із нами,
Фантазія теж нам у лісі згодиться.
Отож, вирушаємо до залізниці.

II. Повідомлення теми і завдань уроку

Лунає аудіозапис оголошення.

— Увага! Увага! З першої колії відправляється потяг за маршрутом гімназія № 20 — чарівний ліс — гімназія № 20. Усім пасажирам — зайняти свої місця!

По дорозі ми зустрінемося зі словами, що відповідають на запитання *хто? що?*, навчимося їх відрізняти від інших слів української мови.

III. Актуалізація опорних знань учнів

Нас потяг швиденько до лісу домчить,
Але, що ж це сталося, де ділись вагони?
Бешкетник який їх з коліс познімав?
Хто ж нам допоможе? Поставить їх зможе
Усіх по порядку за паровозом.

— Запишіть спочатку односкладові слова, потім — двоскладові, трискладові і чотирьохскладові. Поставте наголос.

На вагончиках написані слова, колеса розміщені на іншій частині дошки.

Боровик, лисичка, маслюк, підберезник, мухомор, груздь, печериця.

- На яке запитання відповідають всі записані слова? (*Що?*)
- Як їх можна назвати одним словом? (*Гриби*)
- Який гриб серед названих є отруйним? (*Мухомор*)

IV. Основна частина

— Молодці, ви швидко впорались із завданням. Ми зібрали наш потяг. Але він не звичайний, а чарівний. І поїдуть на ньому лише ті, хто красиво й охайно виконає завдання каліграфічної хвилини.

1 Каліграфічна хвилинка

- 1) Письмо букв *ї, ж, к, а*.
- 2) З поданих букв скласти і записати слово. (*Їжак*)
- 3) Подумайте, як можна назвати їжака ласкаво? (*Їжачок*)
- 4) Як називають дитину їжака? (*Їжаченя*)
- 5) Як називають його маму? (*Їжачиха*)
- 6) За поданою схемою складіть і запишіть речення зі словом *їжак*.

_____ .

— Молодці, наш потяг може вирушати в дорогу. Щоб ми їхали швидко і не зустрічали жодних перешкод, нам потрібно згадати правила.

2 Повторення теоретичного матеріалу

- З чого складається наше мовлення? (*Із речень*)
- З чого складаються речення? (*Зі слів*)
- Чи можуть слова нічого не значити? (*Ні, кожне слово щось означає.*)

V. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні ми повторимо слова, що відповідають на питання *хто?* *що?* і дізнаємося, що ж вони можуть означати.

Ось ми і вирушили у мандрівку. Перша наша зупинка — на лісовій галявині. Та щоб дорога була цікавішою, провідник вагона нам приготував завдання.

1 Робота з картинками

- Роздивіться картинки і дайте відповіді на запитання.
- Хто це? (*Білочка, лисичка, зайчик, вовк, ведмідь*)
- Що означають ці слова? (*Назви лісових тварин. Це живі істоти.*)
- Хто це? (*Дятел, синичка, шпак, зозуля, сова*)
- Що означають ці слова? (*Назви птахів. Це — істоти.*)
- Що це? (*Конвалія, тюльпан, ромашка, фіалка, кульбабка*)
- Що означають ці слова? (*Назви квітів*)
- Що це? (*Дерево, трава, пеньок, гриб, квітка, сонце, річка*)
- Що означають ці слова? (*Назви інших різних предметів. Це не істоти.*)

Висновок

- Слова, що означають назви тварин, птахів, людей — живих істот, — відповідають на питання *хто?*
- Слова, що означають назви інших предметів, відповідають на питання *що?*
- Всі слова, що відповідають на питання *хто?* *що?*, означають назви предметів.

— Молодці, ви впоралися з теоретичним матеріалом, а тим часом наш потяг під'їхав до чарівного лісу.

У цьому лісі все незвичайне: дерева, рослини, кущі і тварини. Всі вони дружать з граматиною. Ось погляньте, у кожному гніздечку, на кожному листочку, квіточці є завдання, які ми повинні виконати. А спостерігати за нашою роботою будуть лісові звірі — мешканці чарівного лісу. Вони також приготували для нас цікаві вправи.

Щоб дізнатися, хто першим запропонує своє завдання, відгадайте загадку.

Котиться клубочок,
Зовсім без ниточок.
Замість ниточок
Триста голочок. (*Їжачок*)

— Отже, завдання *Їжака*.

2 Робота зі словниковим словом

Їжак — невеличка тваринка, тіло якої вкрите твердими колючками. Під час небезпеки згортається в колючий клубочок.

КУПКА ЛИСТЯ ЗОЛОТОГО

Купка листя золотого,
Обминувши пень і хмиз,
Прямо з горбика крутого
Нишком сунеться униз.
А торкнеш її руками,
Відхиливши гілочки,
І відчуєш під листками
Їжаківі колючки.

В. Скомаровський

- *Їжак* їжака голками не зляка. (*Прислів'я*)

— Виконайте звуко-буквений аналіз слова *їжак*.

— Прочитайте вірш. Випишіть словникові слова. Підкресліть букви, правопис яких необхідно запам'ятати.

Їжак сказав своїй сім'ї:
«Ви знаєте моє ім'я чи ні?»
Відповіли *їжачиха* й *їжаченятя*,
Що знають ім'я чоловіка і тата.

3 Вибіркове списування

— Прочитайте. Випишіть слова, що відповідають на питання *хто? що?*

Їжачок-хитрячок
Із голок та шпичок
Пошив собі піджачок.
А у тому піджачку
Він гуляє по садку.
Натикає на голки
Груші, яблука, сливки.
І до себе на обід
Він скликає цілий рід.

— Молодці! Гарно виконали завдання *Їжачка*!

4 Робота з картками

— А зараз подивіться на цю дику яблуньку. (*Малюнок яблуньки.*) З неї вітер зірвав яблучка і розкидав по галявині. Нам треба всі яблучка зібрати у два кошики: у перший — зі словами, що відповідають на питання *хто?*, а у другий — на питання *що?*

Єнот, кріт, суніця, лисиця, ожина, калина, ведмідь, чорниця.

— Ми збрали повний кошик яблук! Давайте пригостимо ними наших друзів-звірів.

► Фізкультхвилинка

— Колю! Колю! Їжачок!
 Маєш безліч голочок.
 І навіщо так багато?
 Може, вмієш вишивати?
 Може, шиєш одяг часто?
 То чому ж він весь дірчастий?
 На колючую на спинку
 Спробуй одягти свитинку.
 Їжачок відповідає:
 — Ох, і клопоту він має!

Л. Кондрацька

5 Лінгвістична гра «Подумай, відгадай»

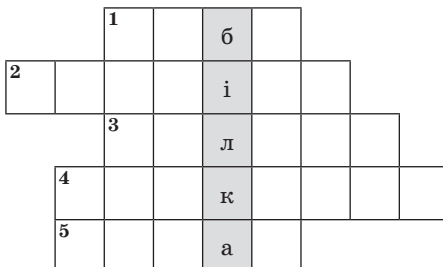
— Відгадайте загадки, впишіть відгадки у кросворд. У вертикальному рядочку прочитайте назву тваринки, що приготувала для нас наступні завдання.

1) У зеленому жакеті
 Галасує в очереті,
 Хоч і плавати мастак,
 А не риба і не рак. (*Жаба*)

2) Влітку медом ласував
 Досхочу малини мав.
 А як впав глибокий сніг,
 Він поспати трохи ліг. (*Ведмідь*)

3) Які ноги, який ніс
 По болоту ходить скрізь.
 Хату на хаті має.
 Жабам рахунок знає. (*Лелека*)

4) Всіх він любить незрадливо
 Хто б до нього не ходив.
 Здогадальсь? Це ж наш Гена,
 Це наш Гена... (*крокодил*).

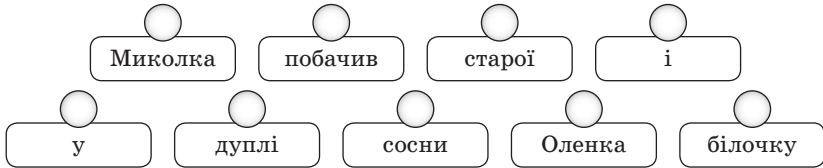

5) Дуже довга в нього шия
 Та смугаста, як змія.
 Через це через паркан
 Заглядає, ніби кран. (*Жиrafa*)

— Отже, хто зі звірів приготував для нас наступне завдання? (*Білка*)

6 Завдання від Білочки

- 1) Із поданих слів складіть і запишіть речення. Підкресліть однією рисою слова, що відповідають на питання: *I варіант* — *хто?*, *II варіант* — *що?*

— Які слова відповідають на питання *хто?* (*Миколка, Оленка, білочка*)

— Назви яких предметів вони означають? (*Живих*)

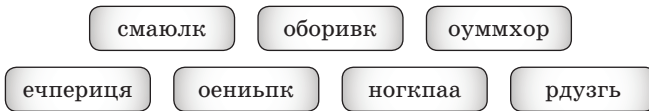
— Які слова відповідають на питання *що?* (*Дупла, сосни*)

— Назви яких предметів вони означають? (*Неживих*)

— Ой, білочка стрибнула на гілочку і розсипала всі грибочки.

Допоможіть рудохвостій позбирати гриби! Але, будьте уважними, отруйні грибочки на гілочку не чіпляйте.

- 2) Запишіть слова, що позначають назви їстівних грибів, у яких кількість букв співпадає з кількістю звуків.

— От всі грибочки знову на гілочці! Білочка вам дуже вдячна.

— На яке запитання відповідають слова, що ми записали? (*Що?*)

— Що вони означають? (*Назви грибів, назви неживих предметів*)

7 Робота за підручником

— На лісовій галявині багато різних квітів. Зберіть букетик польових квітів для матері!

На квітках написані номери вправ з підручника.

1) Робота в парах (с. 85, вправа 2)

На квітках кульбабки — «робота в парах».

Варіант 1

Записати слова за зразком, що відповідають на питання *хто?*

Варіант 2

Записати слова за зразком, що відповідають на питання *що?*

— Які слова відповідають на питання *хто?* (*Назви істот, тобто живих організмів*)

— Які слова відповідають на питання *що?* (*Назви неживих предметів, тобто неістот.*)

2) С. 85, вправа 3

На ромашках — «самостійна робота».

— Прочитайте речення. Спишіть. Підкресліть слова, що відповідають на питання *хто?* *що?* Надпишіть питання над цими словами.

VI. Підсумок уроку

— Наш потяг чекає на своїх пасажирів. Давайте швиденько займемо свої місця у вагончиках. І поки будемо їхати додому, ще раз повернемося до вивченого на уроці.

— З якими словами ми зустрічалися? (*Назвами предметів*)

— На які питання вони відповідають? (*Хто? що?*)

— Наш потяг зупинився на станції біля гімназії № 20. Чи сподобалась вам подорож?

— Я зичу вам успіхів і якомога більше цікавих мандрівок!

Т. М. Бондар

УРОК 263 (ЧИТАННЯ)

Тема. «Цікава пригода»

Мета: удосконалювати вміння учнів виразно читати діалоги та вірші; закріпити знання дітей про слова — назви предметів; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, учити дітей бути спостережливими, уважними, розвивати творчість учнів засобами художнього слова; виховувати гуманні почуття, товариськість, щедрість; вчити працювати спільно.

Обладнання: малюнки із зображенням звірів: зайчика, лисиці, вовка, миші.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Мовна загадка

З «те» — скрізь тихо,

З «ем» — для їжі лихо:

Усе довкола погризе,

Ще й у нірку занесе. (*Тиша — миша*)

2 Уточнення відомостей із попереднього уроку

- У якому творі ми зустрілися з мишенятком? (*Казка «Як мишеня зупиняло час» (за І. Полагутою)*)
- Чому мишенятко вирішило зупинити час?
- Як воно це зробило?
- Чому ж час не зупинився?
- Як, на вашу думку, мишенятко могло допомогти мамі?
- Чи вмієте ви раціонально використовувати свій вільний час?

Розкажіть.

3 Читання казки «Як мишеня зупиняло час» (за І. Полагутою) (с. 86–87)

- Які ознаки характеризують мишеня: маленьке, нерозумне, хоробре?
- Про кого кажуть, що він хоробрий?
- Чи був хоробрим Степанко з оповідання М. Герасименка?
- Назвіть персонажів цього оповідання? (*Степанко і Ганнуся*)
- Кого називають персонажем твору? (*Дійову особу*)

4 Розігрування діалогу за оповіданням М. Герасименка «Хоробрий Степанко» (с. 84)

- Кого ж боявся Степанко? (*Мишей*)
- А яка тваринка боїться багатьох звірів? (*Заєць*)

III. Робота над матеріалом уроку**1 Слухання народної потішки «Лисонька хитра» (с. 88)**

- Яким виявився зайчик в народній потішці: хоробрим, боязким чи, можливо, хвастливим?

2 Вправи з розвитку навичок читання (с. 90, завдання 1–3)**3 Уточнення знань про діалог**

- Поміркуйте, хто розмовляє із зайчиком?
- Чи можна сказати, що потішка складена у вигляді діалогу?

Доведіть. (*Діалог — це розмова двох осіб.*)

4 Робота в парах

- Розподіліть ролі та розіграйте діалог.

5 Розвиток мовлення

- Розкажіть про лисичку-сестричку.

Учитель демонструє дітям предметний малюнок, а після цього запитує про те, хто це.

- Які нові слова можна утворити від слова *лиска*? (*Лисиця, лисичка, лисонька, лисенята*)

— Які нові слова можна утворити від слова *звір*? (*Звірята, звірок*)

— Яким іншим словом можна замінити слово *звірі*? (*Тварина, хижак*)

— Згадайте, як називають лисицю в казках. (*Лисичка-сестричка, Патрикєївна, кума*)

— У яких словах чується: звук [т]? (*Сестричка, Патрикєївна*)

— У яких словах чується звук [и]? (*Лисичка-сестричка*)

— Доберіть два слова: перше повинно бути коротким, а друге — довгим. (*Лиска-тварина, лиска-Патрикєївна, кума-хижак*)

— Доберіть із названих слів два зі звуком [а]. (*Лиска, кума*)

— Якими словами можна розповісти про те, яка ця лисиця? (*Хитра, руда, швидка, довгохвоста, гостроноса*)

— Якими словами можна розповісти про те, що робить ця лисиця? (*Стоїть, дивиться, чекає, прислухається, чує, очікує*)

— Які слова, що схожі за звучанням, можна дібрати до слова *лисичка*? (*Сестричка, синичка, невеличка*)

— Назвіть різні слова, в яких перша частина *ли* (як в слові *лисиця*). (*Лимон, лимонад, лихо, лисеня, лис*)

— На які питання відповідають ці слова? (*Хто? що?*)

— Що вони означають? (*Це слова — назви предметів.*)

6 Словникова робота

— Прочитайте слова, спробуйте визначити, на які питання вони відповідають?

окра́єць (<i>що?</i>)	злоду́га (<i>хто?</i>)	небора́к (<i>хто?</i>)
світли́ця (<i>що?</i>)	скоринка (<i>що?</i>)	середи́нка (<i>що?</i>)

► Тлумачення прочитаних слів. Гра «Здогадайся»

Учитель читає тлумачення слова, а учні називають слово.

- *Світлиця* — чиста, світла, парадна кімната в будинку.
- *Скоринка* — твердий зовнішній шар хліба, пирога і т. ін. Те саме, що шкірка.
- *Окраєць* — скибка, відрізана від непочатого краю хлібини. Невеликий шматок (хліба).
- *Злодюга* — особа, яка чинить злочинство.
- *Неборак* — бідна, нещасна людина; бідолаха.

► Фізкультхвилинка

ЗАЙЧИК

Сірий зайчик скік та скік,
По капусту він прибіг.

Нахилився, зірвав головку,
Але й мав собі мороку:
Поки в ліс її приніс,
Мокрий став у нього ніс.
(Діти імітують описані рухи.)

7 Слухання вірша Т. Коломієць «Подарунок» (с. 90–91)

8 Читання вірша дітьми

— Від кого зайчик отримав подарунка?

9 Обговорення прочитаного. Вибіркове читання

- Яка біда трапилася з зайчиком?
- Розкажіть, як його заспокоїв коник.
- Як малята з дитсадка дізналися про біду зайчика?
- Чим вони йому допомогли?
- Як учинив зайчик, отримавши подарунка?
- Чи можна сказати, що зайчик був щедрим, доброзичливим, товариським? Доведіть свою думку словами з тексту.
- Знайдіть у тексті, як названо зайця, сороку, лиса.
- Чому авторка дала їм такі характеристики?
- Дай свої характеристики цим тваринам. (*Зайчик-пострибайчик, лис-хитрюга, сорока-тріскотуха* та ін.)

IV. Підсумок уроку

- Що вам сподобалося на уроці?
- Що здивувало? розсмішило?
- Чого навчили вас герої прочитаних творів?

О. М. Мачнева

УРОК 264 (ПИСЬМО)

Тема. Слова — назви предметів

Мета: ознайомити учнів зі словами, що називають предмети та явища; вчити розрізняти їх за питаннями *хто? що?*, логічно і послідовно висловлювати свої думки; дати поняття *істоти* — *неістоти*; вчити розрізняти слова-предмети за родами та за поняттям *один* — *багато*; удосконалювати вміння виконувати звуко-буквений, складовий аналіз слів, вміння ставити наголос, добирати слова-родичі, відгадувати загадки, кросворди; сприяти збагаченню та активізації словникового запасу першокласників; розвивати мовну культуру, творчу уяву, зв'язне мовлення учнів, вміння узагальнювати, працювати в парах змінного складу, самостійно, колективно; виховувати охайність під час письма, любов до рідної мови.

Обладнання: кросворд, схеми-будиночки для виконання вправ «Істота — неістота», «Роди предметів»; картки для роботи у парах змінного складу; м'яч; м'яка іграшка лисичка; музичний супровід; магнітофон; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

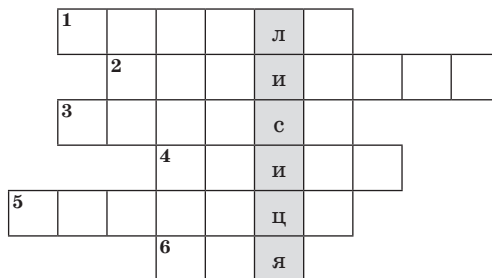
I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

— У школі на уроках, під час прогулянки у лісі, на відпочинку ми зустрічаємося з цією твариною. Розгадавши кросворд, ви дізнаєтеся, що ж це за звір.

1 Словникова робота

Діти записують у зошит словникові слова-відгадки.

- 1) Дженджик, дженджик, дженджуристий
Жевчик каро-золотистий,
Між робочих бджіл джеркоче,
Із джерельця пити хоче —
Льотчик, що квітки лоскоче. (*Джміль*)
- 2) Я ніколи не сиджу
А ходжу, ходжу, ходжу.
І хоч з місця не зйду —
Все про час вам докладу. (*Годинник*)
- 3) Мама матусі, хто вона? (*Бабуся*)
- 4) Балерина закружляла
На підлозі край стола,
Притомилася, упала
І в коробку спать лягла. (*Дзиґа*)
- 5) У носатого Івана
Одежина дерев'яна.
Він у чистім полі ходить
І по ньому носом водить.
Нестрижений, нечесаний,
Гострим ножем затесаний. (*Олівець*)

- 6) А відгадайте-но: що я таке?
 Всі хочуть, як народиться дитина,
 Щоб я було красиве і дзвінке,
 Бо носить все життя мене людина. (Ім'я)

— Кому ж буде присвячений наш урок? (Лисиці)

Під горою хвойний ліс,
 За горою хижий лис.
 Вкрита травами гора.
 Збоку — лисяча нора.
 В ній хитрюга не проста
 Від собак хова хвоста.
 Як навідалась в курник,
 То відразу ж півень зник!

В. Гринько

2 Фонетична робота зі словниковими словами

— У слові *джміль* визначте кількість букв та звуків. (6 букв, 4 звуки)

— Яка буква не позначає звука? Для чого вона вживається?

— Слово *годинник* поділіть на склади, поставте наголос. (Го-
 дін-ник)

— До слова *бабуся*:

- 1) доберіть слова-родичі: 1 — ніжне слово (*бабусенька*); 2 — хусти-
 на (*чия?*) ... (*бабусина*); 3 — у казці «Колобок» хто спік голов-
 ного героя? (*Баба*); 4 — як ще можна назвати бабуся? (*Бабця, ба-
 бусечка, бабуня*);

- 2) визначте глухі та дзвінкі приголосні звуки.

— Чим цікаве слово *дзиґа* з фонетичної точки зору? (У слові
 букв більше, ніж звуків, тому що буквосполучення *дз* позначає на
 письмі один звук [дз].)

— У слові *оливець* визначте тверді і м'які приголосні, схематич-
 но їх позначте під словом.

— Виконайте звуко-буквений аналіз слова *ім'я*. Чим цікаве це
 слово з фонетичної точки зору? Що таке апостроф? Коли він пи-
 шеться?

III. Повідомлення теми та завдань уроку.....

— Діти, все, що оточує нас, — це предмети. Предметів дуже ба-
 гато, і кожен з них має свою назву. Сьогодні на уроці ми ще раз по-
 працюємо зі словами, що є назвами предметів. Бо чим більше ми
 знаємо назв предметів, тим більше вживаємо їх у своєму мовленні,
 тим багатшим воно стає.

Мама, мир і Україна,
Сонце, небо, світ, людина,
Звуки, букви, слово, мова —
Ось слова які чудові!
Хто? Сестричка, нянька, батько,
Пташка, білочка, зайчатко...

Що? Земля, ріка, діброва,
Книжка, зошит, ручка, школа...
Вивчимо ці слова мови,
Зрозуміймо всі на п'ять,
Бо вони такі казкові —
Допоможуть світ пізнати!

— На які запитання відповідають слова — назви предметів?
(Хто? що?)

— А допоможе нам цікавіше попрацювати над темою уроку
наша стара знайома — рудохвоста Лисичка.

IV. Робота над темою уроку.....

Звучить музика, учитель демонструє Лисичку — м'яку іграшку, ма-
люнок.

— Лисичка принесла нам різні завдання і просить, щоб ми до-
помогли їй їх виконати.

1 Робота за підручником

1) С. 89, завдання 1

— З тексту «Лисонька хитра» випишіть слова — назви живих
предметів. (Зайчик, вовчик, лисонька)

2) С. 89, завдання 4

— Доповніть речення словами з тексту «Лисонька хитра».
(Руда, хитра, прудка — це лисонька.)

3) С. 89, завдання 2

— Допишіть назви предметів за зразком.

(Хто?) Голуб, ластівка, горобець — *птахи*.

(Хто?) Жук, метелик, коник, сороконіжка, комар — *комахи*.

(Що?) Тополя, клен, ялинка, сосна, береза — *дерева*.

(Що?) Конвалія, тюльпан, ромашка, троянда — *квіти*.

4) Бесіда

• Свійські тварини: *корова, коза,...*

• Дикі тварини: *заєць, ведмідь,...*

— На яке питання відповідають ці слова? (Хто?)

• Овочеві рослини: *помідор, картопля,...*

— На яке питання відповідають ці слова? (Що?)

► Фізкультхвилинка

Все у лиски вже в порядку,
Вийшла лиска на зарядку.
Лапки вгору, лапки вниз
Ї роззиралася геть скрізь.

І на місці поскакала,
І вставала, й присідала.
Головою покрутила,
Вітрячка вона зробила,
Потім лапки опустила
І взялась собі до діла.

2 Вправа «Істота — неістота»

— Розмістіть слова у два будиночки.

Учитель читає слова на картках.

Песик, стілець, книжка, ведмедик, котик, білчєня, парта, хліб, м'яч, папуга.

Хто?	Що?
Слова, що означають людей, птахів, звірів, риб, тварин — ІСТОТИ	Слова, що означають інші предмети — НЕІСТОТИ

— Я знаю, що слова необхідно поділити на дві групи. Але за якою ознакою ми будемо їх розміщувати? (*Якщо діти не знайшли «ключа», учитель може підказати алгоритм виконання логічного завдання.*)

— Пропоную перше слово записати у перший будиночок (*записує слово «песик» до першого будиночка, бере картку зі словом «стілець» і порівнює це слово зі словом «песик».*) Песик — він (*хто?*) тварина, стілець — він (*що?*) предмет. Якщо напишу їх у різні стовпчики, то куди буду писати слово «книжка»? Вона (*що?*) — предмет. У слів *стілець* і *книжка* спільне питання (*що?*) Отже, наші будиночки розрізнятимуться за питаннями: *хто?* — 1-й стовпчик, *що?* — 2-й.

Висновок. На питання *хто?* відповідають слова, що називають людей, тварин, птахів, риб — живих істот. Всі інші слова відповідають на питання *що?* Це неживі предмети — неістоти.

3 Вправа «Роди предметів (чоловічий, жіночий, середній)»

— Діти, пригадайте, як ми тільки-но розділили слова на дві групи, і подумайте, як розділити подані слова на три групи.

Сорока, гусак, черешня, дерево, радість, сонце, бик, метелик, море.

Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
він, мій	вона, моя	воно, моє

Учитель підписує будиночки після того, як діти дійдуть висновку після міркувань.

— Міркуємо так: сорока — (хто?) — вона; гусак — (хто?) він; дерево — (що?) — воно.

► Пальчикова гімнастика

Хитра лиска полювала:
Мишкам клопіт завдавала,
Зайчика в гаю ловила,
До курника ходила,
В очереті вчатувала
Качечку, що задрімала...
— Ой, лисичко, схаменись!
І скромніше поведись!
Вовчий апетит ти маєш,
Всім навколо дошкуляєш.

4 Робота у парах змінного складу

— У кожного з вас є картка зі словами. Розселить їх самостійно у два будиночки (I — істота — неістота); а також у три будиночки (II — чоловічий, жіночий, середній).

Картка 1	Картка 4
I. Килим, село, ворона, хлопець. II. Крокодил, чайка, джерело	I. Ромашка, степ, індик, осел. II. Замок, долина, поле
Картка 2	Картка 5
I. Теля, троянда, олень, каштан. II. Жираф, слово, сестра	I. Човен, пісня, орел, артист. II. Кіно, вишня, шлях
Картка 3	Картка 6
I. Риба, конвалія, вовк, ніч. II. Травинка, вогнище, мед	I. Картопля, піаніно, сестра, мавпа. II. Автобус, річка, болото

5 Гра «Один — багато»

Учитель кидає м'яч, називає слово в однині, учень повертає м'яч вчителеві, ставлячи це слово у множині.

Матеріал для гри: вулиця, стежка, вітер, день, сад, ліс, лист, хмара, річка, пташка, дерево, море, сосна, степ, мурашка, корабель, берег, дуб, криниця, хата, коса, гай, поле, вогонь, вікно, хлопець, голова, кінь, сестра, книга, каштан, троянда, озеро, слово, ущелина, актор, бегемот, лісник, ведмідь, верблюд, ворон, палець, гість, село, айстра, зоря, дорога, листоноша, столиця, корова, черепаха, береза, метелик, квітка, кухар, сніг.

Висновок. Предмет може бути один, або їх може бути багато.

— У вас на столі лежать картки з малюнками. Відшукайте малюнок м'яча. Скільки м'ячів на вашій картці? (*Один*) А тепер по-

даруйте мені цю картку. (*Учитель збирає картки з малюнком м'яча.*) Скільки тепер у мене м'ячів? (*Багато*)

Цю роботу можна провести на прикладі декількох карток.

V. Підсумок уроку

Гарно ми всі працювали.
 Багато нового дізнались:
 Є слова-предмети скрізь,
 Вони різні дуже.
 Ти їх від інших відрізняй,
 Не плутай їх, друже.
 Ці слова три роди мають,
 Поняття живі й неживі означають.
 Коли предмет один, то це — однина,
 Коли їх більше — множина.
 Ось такі слова-дива!
 Істоти й предмети — *хто? що?* —
 Запам'ятай ці слова!

Т. М. Бондар

УРОК 265 (ЧИТАННЯ)

Тема. Загадки

Мета: вчити дітей відгадувати загадки, виділяючи основні ознаки предметів; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, працювати за зразком; розвивати спостережливість, уважність; розвивати творчі здібності учнів засобами художнього слова; виховувати гуманні почуття: доброзичливість, щедрість, працьовитість, любов до природи, вчити працювати спільно.

Обладнання: малюнки із зображенням вовка, зайця, сороки, коня, пирога, дерева вишні в різні пори року (весна, літо); кросворд.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 «Назвіть одним словом»

— На які питання відповідають ці слова?

- Грак, сова, горобець, ластівка — ... *птахи*.
- Мама, тато, син, донька — ... *родина*.
- Шарф, рукавиці, пальто, сорочка — ... *одяг*.
- Слива, яблуко, груша, черешні — ... *фрукти*.

- Хлопчики, дівчатка, жінки, чоловіки — ... *люди*.
- Вовк, білка, ведмідь, лисиця — ... *звірі*.

2 Проблемна ситуація. Узагальнення знань

— Назвіть зображення на малюнках. (*Вовк, заєць, сорока, кінь, пиріг*)

— Що зайве? Доведіть. (*Пиріг — неживий предмет, відповідає на питання що?*)

— Подивіться на малюнки ще раз. Що тепер зайве? (*Сорока — птах*)

— Знову проаналізуйте зображені предмети. («*Зайвий*» кінь — *свійська тварина*.)

— Хто із зображених тварин був персонажем творів, що прочитали на минулому уроці? (*Заєць*)

— Яким він був у народній потішці «Лисонька хитра»? (*Хвальком*) А у віршику Т. Коломієць «Подарунок»? (*Щедрим, доброзичливим*)

3 Інсценування діалогу «Лисонька хитра» (с. 88)

4 Виразне читання вірша Т. Коломієць «Подарунок» (с. 90–91)

5 Гра «Добавлянка» за початком вірша Т. Коломієць «Подарунок» (с. 90–91)

У зайця —...	А може, то...?
Украдено...	Він тут никає....
А де, коли, і хто, і... —	Сидить..., плаче...
Не знає заєць — ...	А з міста коник...,
Чи, може, то злодюга — ...	Квітками...,
Десь під кущем крайця...?	Дзвіночками...

— Розкажіть, що було далі.

— А як би ви вчинили на місці зайчика?

III. Робота над темою уроку.....

1 Гра «Розшифровка»

— Розшифруйте слова та визначте зайве.

зл☼й	злий
х☼тр☼й	хитрий
в☼вк	вовк
б☼зк☼й	боязкий

— «Зайве» слово — *вовк*.

— На яке питання воно відповідає? (*Хто?*)

— Прочитайте решту слів. Що їх об'єднує? (*Вони характеризують предмет, називають ознаку предмета, відповідають на питання який?*)

— Доберіть серед прочитаних слів ознаку, яка б охарактеризувала вовка.

— А про кого говорять *хитрий?* (*Про лиса*) *Боязкий?* (*Про зайця*)

2 Виконання завдань підручника (с. 98, завдання 3–4)

3 Читання вчителем та сильними дітьми загадок з підручника (с. 96)

4 Обговорення прочитаного

— Що допомогло відгадати загадки? (*Характерні ознаки предмета*)

— Назвіть їх в кожній загадці.

5 Виконання завдань з підручника (с. 94, 98, завдання 1–2)

» Фізкультхвилинка

ЇЖАЧОК

Йшов по лісу їжачок,
В нього шубка з голочок.

(*Ходьба на місці.*)
(*Нахили тулуба в сторони.*)

Ніс багато грушечок,
Аж болів йому бочок.
Раз, два, три, чотири, п'ять!
Зупинився спочивать.

(*Присісти.*)

Піклувався їжачок
Про маленьких діточок,
Чарівних, непосидючих,
Дуже милих і колючих.

(*Стрибки.*)

6 Робота в парах. Читання та відгадування загадок

7 Розповідь про образність загадок

— Особливість загадки полягає в тому, що у ній називається схожий на відгадку предмет. Предмет загадки описується з використанням схожих образів, порівнянь, слів, ужитих у переносному значенні. Коли відгадуємо загадку, то звертаємо увагу на ознаки предметів.

8 Робота над матеріалом підручника (с. 92)

— Хто з хлопчиків правильно намалював відгадки до загадок?

9 Розгадування кросворда

— Якщо правильно відгадаєте загадки кросворда, то дізнаєтесь відгадку такої загадки.

1		в			
	2	и			
3		ш			
4		н			
5		я			

У садку росте,
Білим цвіте,
А як цвіт осипається —
Червоним намистом
Вона укривається. (*Вишня*)

1) Літає серед ночі,
як ліхтарики очі. (*Сова*)

- 2) Вітер сонце відірвав
І на наш город поклав.
Лежить сонечко на городі, сяє!
Лежить жовте — жовтесеньке,
Мабуть, досягає. (*Диня*)
- 3) Зелений їжачок
Виліз з колючок
І став гладенький,
Коричневенький. (*Каштан*)
- 4) Я біжу — вона біжить,
Я стою — вона стоїть.
Я сиджу — вона сідає...
Жаль, без сонця пропадає. (*Тінь*)
- 5) Її нам треба зберігати —
Вона для нас, як рідна мати.
Дає усім нам їсти й пити.
Без неї не змогли б ми жити. (*Земля*)

10 Ознайомлення з текстом Г. Храпача «Вишенька вродила» (с. 94–95)

— Чому хлопчикові хотілося всіх навколо пригостити вишнями?

11 Словникова робота

Уточнення значення виразу *очі в себе вбирала* та слова *красно*, використовуючи «Скарбничку слів та понять» (с. 95).

12 Читання тексту «ланцюжком», «луною»

13 Обговорення прочитаного

- Як хлопчик доглядав за вишенькою?
- Коли вона порадувала його урожаєм?
- Як Івасик ділився своєю радістю, що вишенька вродила?
- Що сказала Івасикові бабуся?
- Чому бабуся подякувала не хлопчикові, а його батькам?

- 14 Виразне читання діалогу між бабусею та хлопчиком**
— Передайте голосом щирість та доброту слів.
- 15 Слухання вірша Г. Чубач «У селі в бабусі» (с. 98–99)**
— Чому хлопчик у бабусі в селі просинається рано?
- 16 Уточнення розуміння почутого**
— Як ви вважаєте, де живе бабусин онук?
— Чому йому в гостях у бабусі все цікаве?
— Чи доводилося вам бувати в селі? Що вам там найбільше сподобалося?

IV. Підсумок уроку

- Що на уроці вас найбільше зацікавило?
— Чого навчилися?

О. М. Мачнева

УРОК 266 (ПИСЬМО)

Тема. *Який? Яка? Яке? Які?*

Мета: ознайомити дітей зі словами, що називають ознаки предметів і відповідають на питання *який? яка? яке? які?*; формувати вміння ставити питання до поданих слів (без уживання терміну), вчити описувати предмети за кольором, формою, смаком, добирати влучні слова, вирази; удосконалювати вміння учнів добирати за поданою звуковою схемою слова, складати речення за поданою схемою та опорними словами; розширювати лексичний запас учнів словами, що називають ознаки предметів; розвивати увагу, спостережливість, образне, творче мислення, уміння описувати предмети, творчі здібності, навички каліграфічного письма, мовне чуття, культуру мовлення, вміння давати правильні відповіді на поставлені запитання; виховувати вміння працювати у парах змінного складу, самостійно, колективно; сприяти формуванню дружніх стосунків серед учнів класу.

Обладнання: чорно-біла та кольорова картинки; картки у конвертах із вправами; картка для роботи у парах змінного складу та за варіантами; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

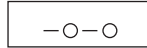
I. Організаційний момент

Щоб урок пройшов не марно,
Треба сісти рівно, гарно.
Не базікати на уроках,
Як папуга чи сорока!

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Каліграфічна хвилинка

— До звукової моделі доберіть слова, запишіть їх каліграфічно.

(Зима, море, село, коло, коса, миша, баба, мама, тато тощо)

2 Повторення знань учнів про слова — назви предметів та істот

— На які питання відповідають слова — назви істот та предметів? (*Хто? що?*)

— У яких випадках ми ставимо питання *хто?* (*Якщо це істота*)

— Наведіть приклади.

— Коли ми ставимо питання *що?* (*Якщо предмет неживий*)

— Наведіть приклади таких предметів.

— Складіть речення за поданою схемою.

На _____ ялинка.

3 Вибірковий диктант

— Запишіть слова — назви предметів — у перший стовпчик, інші слова — у другий.

Море, глибоке, лимон, кислий, калина, червона, край, рідний.

— Прочитати слова з першого стовпчика.

— На яке питання вони відповідають?

— На які питання відповідають слова, записані у другому стовпчику? (*Який? яка? яке?*)

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— На попередніх уроках ми ознайомилися зі словами, що називають предмети та істоти. Їх дуже багато. Погляньте навкруги і назвіть предмети, що оточують нас.

— Послухайте, як гарно звучать слова: *сонечко, квітка, їжачок*. Сонечко — світить, квітка — цвіте і пахне, їжачок буркотить... А які кольори! Сонечко — жовте, квітка — червона, їжачок — сіренький. Ми можемо дібрати колір до будь-якого предмета, вказати його розмір, характер.

Учитель показує будь-яку чорно-білу картинку із розмальовки.

— Гарно? Ні!

— А якщо ми візьмемо фарби, картинка перетвориться на яскраву, різнокольорову.

Учитель показує розфарбовану картинку.

— Подобається вам?

Сонечко (яке?) ... (жовте).

Небо (яке?) ... (блакитне).

Трава (яка?) ... (зелена).

Метелик (який?) ... (білий).

— На всіх вистачить кольорів!

Простягніть долоньки до сонечка. Воно зігріє їх своїм теплом. Торкніться травички. На ній, як на килимку, можна полежати.

Сонечко (яке?) ... (тепле, лагідне).

Травичка (яка?) ... (м'яка).

— Сьогодні на уроці ми ознайомимся зі словами, що відповідають на питання *який? яка? яке?* та означають ознаку предметів.

Відгадування загадки.

В нього хвостик веселковий,
Гребінь чарівний шовковий,
Криличка цяцьковані,
Сережки гаптовані.
Сонцю брами відчиняє,
Сон-дрімоту проганяє.
На світанку у хлівку
Все співа: «Ку-ку-рі-ку!» (Півень)

— Усно доберіть до слова-відгадки слова, що відповідають на питання *який? яка? яке? які?*

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Робота на картках

— Відкрийте конверти, дістаньте картку із завданням.

На картці обведіть олівцем слова, що відповідають на питання *який? яка? яке?*

<p style="text-align: center;">Картка 1</p> <p>глобус лелека вишневий стріляти троянда кам'яний турбуватися зима лікар добрий мудрішати тварина працювати розумний</p>	<p style="text-align: center;">Картка 3</p> <p>крокодил кусається дорогий сім виделка писати товстий злий кіт черевики трудиться чорний соловейко підручний маленький</p>
<p style="text-align: center;">Картка 2</p> <p>кружляе бадьорий молочний син чистить компот жовтий яблуня ліпить співає хвойний кішка ліс ковбаса готує кривий крижаний</p>	<p style="text-align: center;">Картка 4</p> <p>морозний кармає помідор тінь скляний кавун солоденький чуче літак щука зелений кує смішний крейда береже фруктовий співає</p>

2 Проблемна ситуація

На дошці записано вірш.

Осінь (*яка?*) ... Літо — (*яке?*)

Весна — це красуня в (*якій?*) ... вбранні.

Зима — (*яка?*) ..., (*яка?*)

Та кожна із них — до вподоби мені.

Слова для довідок: багряна, барвисте, зеленім, синьо-біла, морозно-срібляста.

— Вставте слова із довідки замість пропусків.

Учитель вписує на місці крапок пропущені слова.

— Прочитайте вірш ще раз.

— Що допомогло вам виконати завдання без помилок? (*Питання*)

— Що означають вставлені слова? (*Ознаки предметів*)

— На які питання відповідають слова — ознаки предметів? (*Який? Яка? Яке?*)

3 Словникова робота

Ознака — характерна риса, прикмета, за якою можна визначити будь-який предмет чи явище.

— Тобто, за ознакою ми можемо сказати, що саме про той чи інший предмет йдеться.

4 Робота за підручником**1) С. 93, вправа 1**

— Допишіть слова за поданими ознаками.

- (*Що?*) Морква (*яка?*) соковита.
- (*Що?*) Огірок (*який?*) хрумкий.
- (*Хто?*) Миша (*яка?*) сіра.

2) С. 93, вправа 3

— У кожному ряду знайдіть зайве слово.

Лимон (*який?*) жовтий, солодкий, кислий.

Помідор (*який?*) червоний, солодкий, білий.

► Фізкультхвилинка

Сонце в спини припікає,
Муха з щілочки втікає,
Легко крила розправляє
І до сонечка злітає.
Дмухнув вітер їй на крила,
Сіла муха — сила збила.
Та недовго все ж сиділа, —
Знов знялася й полетіла.

Крила вгору, вниз здіймала,
 Муха крилами махала
 Ї на ходу відпочивала.
 А побачила поживу —
 Вмить до неї полетіла
 І на парту тихо сіла.

5 Робота у парах змінного складу

1) Допишіть слова-ознаки за зразком. (Рухається другий варіант)

Варіант	Зразок	Завдання
1	Лимон — лимонний сік	Апельсин — ... нектар
2		Абрикос — ... повидло
3		Гранат — ... сік
4		Груша — ... варення
5		Яблуко — ... компот
6		Слива — ... джем
7		Вишня — ... мармелад

2) До слів — назв предметів підібрати слова-ознаки. (Рухається перший варіант)

Варіант	Зразок	Завдання
1	Сукня — червона сукня	Мати — ... мати Яблуко — ... яблуко Фарба — ...фарба
2		Квітка — ...квітка Ведмідь — ... ведмідь Ліс — ...ліс
3		Небо — ... небо Кулька — ... кулька Вода — ... вода
4		Малюнок — ... малюнок Дощ — ... дощ день — ...день
5		Кошеня — ... кошеня Вітер — ... вітер Край — ... край
6		Вишня — ... вишні Бджола — ... бджола Ящірка — ... ящірка

6 Творчий диктант

— Запишіть речення під диктовку. Вставте слова-ознаки.
(Слова-ознаки записані на дошці.)

...вітер пробігає у верхів'ї. Незабаром вдягнеться ... ліс у лися, защебечуть над струмками ... соловейки. Із ... притулку вилетить перший джміль.

За І. Соколовим-Микитовим

Слова для довідки: теплий, молодий, дзвінкоголосі, зимового.

7 Робота за варіантами (на картках)**Варіант 1**

Згрупуйте слова — назви предметів зі словами ознаками.

<i>Віри</i>	<i>молодий</i>
<i>апельсин</i>	<i>малиновий</i>
<i>малина</i>	<i>вішований</i>
<i>молодість</i>	<i>ранковий</i>
<i>ранок</i>	<i>радісний</i>
<i>радість</i>	<i>апельсиновий</i>

Варіант 2

Дібрати до слів — назв ознак слова — назви предметів чи істот.

<i>Золотий</i>	<i>дівчинка</i>
<i>спляча</i>	<i>королева</i>
<i>синя</i>	<i>ключик</i>
<i>розумна</i>	<i>качєня</i>
<i>червона</i>	<i>красуня</i>
<i>снігова</i>	<i>шапочка</i>
<i>гидке</i>	<i>борода</i>

8 Гра «Хто швидше?» (по рядах)

— Заселіть слова у будиночки. Оберіть і запишіть слова, що відповідають на питання, записане на даху будинку.

Білий, похмура, раннє, пташиний, коротке, золота, швидке, березовий, весняна, пухнастий, яскрава, хитре, м'який, блискуча, ранкове, синій, лагідна, українське, рідний, солодка, сонне.

V. Підсумок уроку

- Про які слова ви дізналися на уроці?
- На які питання відповідають слова, що називають ознаки предметів?
- Наведіть приклади слів-ознак.

Все навкруги свої ознаки має,
Про них слова-ознаки нам розповідають.
На питання який? яка? яке?
Слова ознаки відповідають.

- Подякуємо цим словам за те, що наша мова така багата і красива.

Т. М. Бондар

УРОК 267 (ЧИТАННЯ)

Тема. Загадки пригадаємо, нові прочитаємо. Урок-подорож

Мета: продовжувати вчити дітей відгадувати загадки, виділяючи основні ознаки предметів; ознайомити учнів з різними видами загадок; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне; тренувати спостережливість, уважність; розвивати образність мовлення учнів; виховувати любов до природи, вчити працювати спільно.

Обладнання: малюнки птахів та їх гнізд; картки для парної роботи; кросворд.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Весела, а не пісня.
Розумна, а не книга.
Коротка, а не приказка.
Народна, а не казка.
Що це?

- Правильно, діти, це загадка. Сьогодні ми будемо продовжувати відгадувати різні загадки, подорожуючи містом Акдагаз. На чому ж ми вирушимо у путь? Здогадайтесь. Це новий, зручний, комфортний, а _____ с. (*Автобус*) Отже, вирушаємо!

План подорожі

1. Науково-довідкова зупинка.
2. Зупинка — головна площа Відгадайка.
3. Зупинка Акрівірш.
4. Зупинка Читайко.

II. Робота над темою уроку

Науково-довідкова зупинка

- Уточнення знань про загадку.
— Що ж таке загадка?

Загадка — широко поширений жанр народної творчості. Для загадок властиві образні зображення якогось предмета чи явища, або дотепне запитання з метою виявлення кмітливості того, хто відгадує.

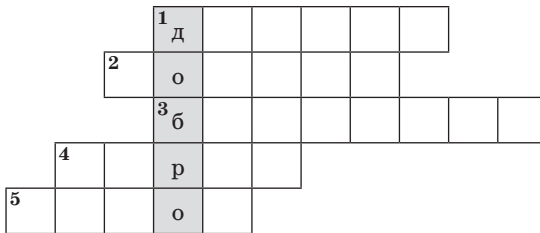
Цікавинка. Загадки відомі ще з прадавніх часів. Греки та римляни влаштовували змагання на розгадування загадок. Переможець одержував приз. У деяких легендах, казках, піснях розповідається, що іноді від правильної відповіді на загадку залежало життя людини.

— Пригадайте українську народну казку «Мудра дівчина». За допомогою якої загадки пан розв'язав суперечку з приводу корови між багатим та бідним братом?

— У наш час загадка є одним із видів розваг. Відгадування загадок розвиває кмітливість, уміння зіставляти, порівнювати предмети чи явища і знаходити в них схожість.

Зупинка — головна площа Відгадайка

- Відгадування загадок кросворда.

- 1) Ви бували на баштані?
Дині стигнуть там духмяні!
Стереже їх татків тато...
Ще як нам його назвати? (*Дідусь*)
- 2) Коли він маленький —
То нас зігріває,
Коли підрастає,
То трохи лякає,
Коли завеликим
Він робиться дуже,
Скоріше пожежника
Викличи, друже! (*Вогонь*)

- 3) Кучерявий козушок
Скаче в полі: скік та скок.
Має він чотири ніжки,
Невеликий хвостик, ріжки. (*Баранець*)
- 4) Дозріва на гілочці,
Ласують ним білочки,
Люблять хлопчики й дівчатка
Ті хрумкі смачні зернятка. (*Горіх*)
- 5) Півник співає —
Сонечко вітає.
Всі прокидаються,
Вмиваються, вдягаються:
День починається...
Як це називається? (*Ранок*)

— Які слова вам допомогли відгадати останню загадку?

— На яке питання вони відповідають? (*Що робить? Що роблять?*)

— Що вони означають? (*Це слова — дії предметів.*)

— Яке слово у нас з'явилося у кросворді?

— Як ви його розумієте? (*Добро — це все позитивне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням, мріям. Добра, корисна справа, вчинок і т. ін.*)

— Яке добро зробив хлопчик в оповіданні Г. Храпача «Вишенька вродила»?

- Виразне читання оповідання Г. Храпача «Вишенька вродила» (с. 94–95)

— Які добрі справи робили ви?

- Тренувальні вправи з розвитку навичок читання (с. 102, завдання 1–5)
- Слухання загадок та співвіднесення їх з малюнками (с. 100)
- Робота в парах. Самостійне читання загадок

► Фізкультхвилинка

ВПРАВИ-ІМІТАЦІЇ

Щоб город перекопати,
Що беруть до рук? (*Лопату*)
Потім у глибоку грядку
Висівають що? (*Зернятко*)
Треба сонце і тепло,
Щоб зернятко... (*проросло*).

(*Нахили тулуба вперед-назад.*)

(*Нахили вперед, руками торкаючись підлоги.*)

(*Нахили ліворуч-праворуч з піднятими над головою по чергово то правою, то лівою рукою. Потім потягнутися всім тулубом, піднявши руки вгору.*)

А чому рослина сходить?
 Бо корінчики п'ють... (воду).
 А щоб добрим був врожай,
 Ти зі мною пострибай.

(Присідання, руки перед собою
 паралельно до підлоги.)
 (Стрибки на місці на двох
 ногах.)

Зупинка Акровірш

- Читання акровірша Л. Глібова «Морква» (с. 95)
- Уточнення розуміння дітьми терміна акровірш.
 — Чи здогадалися ви, як утворений акровірш?
 — Що в ньому особливого? (Вірш написаний так, що перші
 букви рядків, прочитані згори вниз, утворюють слово або навіть
 словосполучення, що є відгадкою-предметом, описаному в ньому.)

— Ти, Максимку, щось притих?
 — Я читаю акровірш!
 — Що ж воно ото за штука? —
 Запитав дідусь онука.

— Перші літери рядків
 Зверху вниз я разом звів,
 Ось і вийшло слово з них,
 Це, дідусю, акровірш.

- Робота в парах. Читання акровіршів на картках.

Їх, голок, багато в мене,
 Жалять, знаю достеменно,
 А дітей я не колю,
 Часом молочко в них п'ю.
 Осінь тільки-но до лісу—
 Кину бігать, в схов залізу.

М. Романенко

Бджілка в вулику жила
 До роботи беручка.
 Жало мала ядовите
 Осам відсіч щоб давати.
 Літо ціле працювала
 А зима прийшла — сховалась.

В. Іванишин

Вплету у свій вінок веселі квіти
 І сонця промені, ласкаві та ясні,
 Небесну височінь, яскраве літо,
 Обійми матері і посмішку привітну,
 Калинове намисто і пісні...

Соловейко вмовився на гілці —
 Попливло щебетання у світ.
 І душа, мов на дивній сопілці,
 Вирушає в чарівний політ...

Сипле зранку білий сніг
 На дахи, дороги, поле,
 І кидається до ніг,
 Жвавий, наче срібний сміх,
 Огортає все довкола,
 Кличе за собою всіх!

Велетень пустині,
 Елегантний красень.
 Рівних він немає,
 Більш цікавий дітям.
 Люблять і дорослі.
 Юрбою зустрічають,
 Добром проводжають.

Є. Антощак

Ширяє під лісом високо,
 У поле заверне, що обіч,
 Лиш тільки прицілиться оком —
 І зразу пірнає на здобич.
 Кролят, пташенят забирає,
 А часом і курку хапає.

— Назва якої пташки зустрілася серед відгадок? (Шуліка — великий хижий птах родини яструбиних з довгими крилами і загнутим дзьобом; коршак.)

— Яких птахів ви знаєте? Як вони роблять своє гніздо?

Зупинка Читайко

- Гра «Загадкове оповідання».

— Спробуйте прочитати оповідання з пропущеними частинами слів.

Під дах... Миколчи... ха... з...пили г...здо ласті... . І він рад... — радісіньк... . Ід... ото з Та...сик... ву...цею і рап... Ми...лка:

— О, мо... ла...вки по...тілі! Бач...?

(Під дахом Миколчиної хати зліпили гніздо ластівки. І він радий-радісінький. Ідуть ото з Тарасиком вулицею і раптом Миколка:

— О, мої ластівки полетіли! Бачиш?)

- Ознайомлення з текстом «Хатка на тополі» (за В. Чухлібом) (с. 103).

— Слухайте уважно та спробуйте визначити персонажів твору.

— Читання оповідання дітьми.

— Обговорення прочитаного.

— Де зліпили гніздо ластівки?

— У кого поселилися шпаки?

— Як тато з сином «запросили» до свого саду шпаків?

- Розглядування ілюстраційного матеріалу із зображенням гнізд птахів.

Цікавинки. Десять цікавих фактів про птахів і їх гнізда.

10-те місце. Наймайстерніші будівельники гнізд — ткачики. Вони навчилися не тільки переплітати, але і зв'язувати вузлами рослинні волокна і травички. Вони можуть за декілька хвилин розпустити на волокна великий пальмовий лист.

9-те місце. Найміцніші гнізда будують пташки руді пічники. Вони роблять їх з грудочок глини, змішаної з гноєм. Висохле на сонці гніздо можна розбити хіба що кувалдою.

8-ме місце. Найкрихкіші гнізда будують чубаті стрижі. Фактично, гніздо — це крихітна пластинка зі слини і пари шматочків кори. «Гніздо» витримує вагу одного-однісінького крихітного яєчка, а батьки сидять поряд на гілці.

7-ме місце. Стрижі використовують як будівельний матеріал власну слину. З її допомогою вони склеюють пушинки, клаптики паперу та інше сміття, що літає у повітрі.

6-те місце. Стрижі-салагани будують гнізда тільки зі слини. Саме з цих гнізд роблять знаменитий суп: у звареному вигляді гнізда схожі на смачний розчин желатину. Оскільки гнізда салаганів їдять, їх великі колонії стали великою рідкістю.

5-те місце. Найсучасніше гніздо було продемонстроване на одному з орнітологічних з'їздів: це було вороняче гніздо, цілком зроблене з алюмінієвого дроту.

4-те місце. Найбільш спартанське гніздо влаштовують пальмові стрижі. Вони приклеюють до нижньої частини пальмового листа смужку слини, а на неї наклеюють два яечка. Пташенята ростуть в цьому «гнізді» у підвішеному вигляді.

3-тє місце. Гніздо королька важить усього 20 г, зроблене з павутини і заізольоване пухом, так надійно зберігає тепло, що мама може залишати в нім яйця на цілих півтори години. Під час дощу гніздо вбирає 60 г води, залишаючись при цьому абсолютно сухим усередині. Коли пташенята підростають, гніздо розтягується відповідно до їх розмірів.

2-ге місце. Великі птахи, наприклад орли або лелеки, часто передають свої гнізда у спадок. Одним з найстаріших зі знайдених орнітологами було гніздо білих лелек, яке проіснувало 400 років.

1-ше місце. Зрозуміло, що кожне нове покоління птахів у таких випадках ремонтує та оновлює гніздо. У результаті маса гнізда весь час збільшується. Найважчим в світі було гніздо білоголових орланів: воно важило 2 тонни.

- Розвиток мовлення.
 - Спробуйте скласти загадку про пташку, яка вам подобається.
- Робота в парах. «Переплутанка».
 - Відтворіть загадку та відгадайте її.

Чорні блискавки ... На льоту комах ... Перед сильною ... Б'ють у сполох над ...	водою. літають, хапають. грозою
--	--

Відповідь: Чорні блискавки літають,
 На льоту комах хапають.
 Перед сильною грозою
 Б'ють у сполох над водою. (*Ластівки*)

У садочку понад ... Я зробив йому ... Він навколо ... Засміявся й ... Здогадались ви, однак,— Хто в нас ...	хатину. поселився?.. оселився. тином обдивився,
--	---

Відповідь: У садочку понад тином
 Я зробив йому хатину.
 Він навколо обдивився,
 Засміявся й оселився.
 Здогадалися ви, однак, —
 Хто в нас поселився?.. (Шпак).

- Міркування. Чому не можна руйнувати гнізд птахів?

III. Підсумок уроку

— Пташки показали нам дорогу додому. Завершилася наша по-
 дорожж.

- Що вам найбільше сподобалось?
- Чого навчилися? Що зацікавило? Здивувало?

О. М. Мачнева

УРОК 268 (ПИСЬМО)

Тема. *Що робить?* Розвиток зв'язного мовлення

Мета: ознайомити учнів зі словами, що означають дію предметів і відповідають на питання *що робити?*; вчити знаходити ці слова у реченнях, ставити до них питання, описувати предмет за кольором, формою, складати речення за поданими схемами, використовуючи слова, що означають дії; удосконалювати навички каліграфічного письма; розширювати лексичний запас учнів словами, що називають дії предметів; розвивати увагу, спостережливість, образне, творче мислення, вміння описувати предмети, творчі здібності, мовне чуття, культуру мовлення, вміння давати правильні відповіді на поставлені запитання; виховувати бажання працювати у парах змінного складу, самостійно, колективно; сприяти формуванню дружніх стосунків серед учнів класу.

Обладнання: малюнки; схеми-таблиці з розвитку зв'язного мовлення; матеріал для роботи у парах змінного складу; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Девіз уроку:

Не просто слухати, а чути.
 Не просто дивитися, а бачити.
 Не просто відповідати, а міркувати,
 Дружно і плідно працювати.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Каліграфічна хвилинка

- 1) Зверніть увагу на каліграфічний правопис слів на с. 101 підручника.
 Прочитайте ці слова. Запишіть слова *парасолька, посередині, подруга*

2) За поданим описом вгадайте літери і запишіть їх

- Перша літера складається з двох елементів: маленького правого півовала і великого правого півовала, що переходить у петлю. (з)
- Друга літера складається з двох елементів — лівого півовала і прямої лінії, заокругленої внизу праворуч. (а)
- Третя літера складається з двох елементів: лівого півовала, у якого верхнє заокруглення слід писати вужче, ніж нижнє, і короткої горизонтальної прямої лінії. (є)
- Наступна літера складається з трьох елементів: двох коротких прямих ліній, заокруглених унизу праворуч, і маленької петлі. (ц)
- Остання літера — це один елемент: коротка пряма лінія із заокругленням у вигляді овалу. (б)

2 Відгадування загадки

Сам вусатий, і у нього
 Довгі вуха, довгі ноги,
 Дім його завжди на волі:
 Під кущем, у лісі, в полі,
 Навіть пень його страхає.
 Хто лякливого вгадає? (Заєць)

- Запишіть слово-відгадку.
- Давайте поглянемо, який він.

Учитель демонструє картинку із зображенням зайчика.

3 Розвиток зв'язного мовлення. Опис зайчика

- Якого він кольору?
- Які у нього вухка?
- Який у нього хвостик?
- Які у нього ноги?
- Яка у нього вдача?
- Які слова допомогли вам відповісти на мої запитання?
- На які питання вони відповідають?
- А що зайчик зараз робить? (*Варіанти відповідей учнів: бігає по лісу, сидить під кущем, гризе кору дерева, моркву, лист капусти...*)
- Які слова розповідають про його дії, що він робить?
- Що зайчик робив зранку? (*Прокинувся, потягнувся, зробив зарядку, умився, поснідав, побіг гуляти.*)
- А що буде робити ввечері? (*Повечеряє, відпочине, ляже спати.*)
- На які питання відповідають слова, що описують дії зайчика? (*Що робив? (зранку, у минулому); що робить? (зараз); що буде робити? (увечері, у майбутньому).*)
- Що означають ці слова? (*Дію предмета*)

Висновок. Слова, що відповідають на питання *що робити?*, означають дію предмета.

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми ознайомимося зі словами, що означають дію предмета, навчимося відрізняти їх від інших слів української мови, знаходити у реченні, ставити до них питання.

IV. Розвиток зв'язного мовлення

1 За схемами складіть і запишіть речення. Підкресліть слова, що означають дію предмета

Варіант 1

Яка?		Що робить?	Що?
Де?		Що зробив?	Що?

Варіант 2

Яке?		Що робить?	Де?
Яке?		Що робить?	На чому?

2 За поданою схемою складіть і запишіть речення

Де?		Хто? Що?
_____	живе	_____
_____	стрибає	_____
_____	співає	_____
_____	дзюрчить	_____
_____	стукає	_____
_____	спить	_____

» Фізкультхвилинка

Зайчик вийшов на полянку,
 Зайчик в лісі знову зранку.
 Скік-поскік, стрибок він сміло,
 В зайчика таке вже діло:
 Мусить ноги тренувати,
 Щоб від вовка утікати.

Він крокує краще всіх,
 Бо боїться зайчик їх.
 Оббіга навкруг скирти,
 Плута він свої сліди.
 Наззирається навкруг:
 Де тут ворог, хто тут друг,
 Присідає зайчик низько,
 Може, ворог десь вже близько.
 Вуха зайчик напорошив,
 Хто ж це так його стривожив?
 Та немає близько лих,
 Сів наш заїнька й затих.

V. Робота над темою уроку

1 Робота за підручником

1) С. 101, вправа 1

— Прочитайте загадку. Спишіть. Поставте питання до підкреслених слів.

2) С. 101, вправа 2

— Прочитайте другу загадку. Випишіть слова, що відповідають на питання *що робить?*

3) С. 101, вправа 3

— Прочитайте третю загадку. Доповніть і запишіть речення словами із цієї загадки.

4) С. 101, вправа 4

— Прочитайте четверту загадку. Доповніть і запишіть речення словами з цієї загадки.

— На які питання відповідають вставлені слова?

— Які ще слова загадки відповідають на питання *що робить?*

2 Колективна вправа

— Прочитайте. Випишіть слова, що означають дію. Усно поставте до них питання.

Сиза чаєчка в'ється,
 над водою кружляє,
 то води доторкнеться,
 то у небо злітає.
 І черкне, мов весельцем,
 злегка крилами воду,
 в небі сонце всміхнеться
 на хорошу погоду.

Г. Гриненко

3 Робота у парах змінного складу

— З кожного рядка поданих слів випишіть тільки слова, що позначають дію.

Варіант	Завдання
1	Вода, водяний, водичка, підводник, наводнення, приводнитися, водянка
2	Хитрий, хитрун, хитрувати, хитроці, хитринка
3	Риба, риб'ячий, рибалка, рибний, рибалити, рибальство, рибина
4	Колос, колоситися, колосистий, колосок, колосся
5	Камінь, камінний, закам'яніти, кам'янистий, каменяр, каменяка
6	Жарт, жартівник, жартівливий, жартувати, жартун
7	Біг, бігун, бігунець, перебіжчик, бігти, біговий
8	Новий, новина, обновити, знову, новинка, новітній

4 Творча вправа

— Утворіть від поданих слів слова, що означають дію.

Радість — ...

Сміх — ...

Фарба — ...

Дружба — ...

5 Робота за підручником (с. 101, вправа 5)

— Зверніть увагу на малюнки. За зразком запишіть пари слів.

VI. Узагальнення вивченого на уроці

— Прочитайте текст, вставляючи пропущені слова із довідки.

... злюща мачуха. Вона страшенно ... нерідних дітей. Наприкінці зими ... сиріт з дому. ... бідні сирітки, ... на вітрі, ... свою гірку долю. Аж гульк — з-за обрію ... ніжна красуня Весна, а за нею променисте Сонечко. ..., ... вони сиріт материнською ласкою. А ті ... чарівними весняними квітами. З того часу щовесни ... жовтенькі квіточки мати-й-мачухи.

Довідка. Жила, пригріли, мерзнуть, вигнала, не любила, розквітли, стоять, оплакують, вийшла, приголубили, з'являються.

— На які питання відповідають вставлені слова?

— Що вони означають?

VII. Підсумок уроку

- З якими словами ви ознайомилися на уроці?
- На які питання відповідають слова — дії предметів?
- Наведіть приклади слів, що означають дію предмета.
- Закінчіть речення словами, що означають дію.
- *Лікар* — це той, хто...
- *Маляр* — це той, хто...
- *Учитель* — це той, хто...
- *Копач* — це той, хто...
- *Художник* — це той, хто...
- *Кухар* — це той, хто...

Т. М. Бондар

УРОК 269 (ЧИТАННЯ)

Тема. «У тварин, як у людей». Робота з дитячою книжкою. Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт»

Мета: удосконалювати читацькі навички; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне; розвивати прагнення до розуміння краси в природі; учити дітей бути спостережливими, уважними; розвивати творчі здібності учнів засобами художнього слова; виховувати гуманні почуття, любов до природи; формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: малюнки птахів; магнітофон; аудіозапис голосів птахів; додаткові завдання на картках; Коломієць Т. Веселе місто Алфавіт. Вірші: Для дошкіл. в. / Мал. А. Кохан. — К. : Веселка, 1991. — 42 с., іл.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Робота над загадками

— Діти відгадують загадки, користуючись підказками.

Пшак	мезер	стівакла	летяд	акчка	алекекел
Шпак	ремез	ластівка	дятел	качка	лелека

- Ця пташка високо літає,
Хвоста, як ножиці має. (*Ластівка*)
- Це чие в саду гніздечко?
Це чие в гнізді яечко?
Хто літає і співає,
Від комах сади спасає. (*Шпак*)

- З бадилінок і травички
Сплів гніздечко-рукавичку.
Пташеняттам там спокійно,
Тепло, затишно, надійно. (*Ремез*)
- У річці купається,
В сорочку не вдягається,
В повітрі літає,
А завжди суха буває. (*Качка*)
- Чалапає по болоті
У червоних він чоботях.
Як угледять його жабки,
То дають у воду драпки. (*Лелека*)
- Вірно людям я служу,
Їм дерева стережу.
Дзьоб міцний і гострий маю,
Шкідників ним добуваю. (*Дятел*)

— Про яких птахів ми читали на минулому уроці?

До вікна могого теплий промінь ластиться,
Синьооке небо в шибку загляда —
Прилетіла ластівка голубою ласкою
До моєї хати, до свого гнізда.

— Чим птахи допомагають людині?

2 Робота над деформованим текстом

— Прочитайте текст телеграми. Хто її автор?

ТЕЛЕГРАМА

ляОгнули ківнішпа вивлеготоні мива. лиЗашились волезадоні.
ткуВлі відмодячи. щимоЗни хісв нишкідків дасу.

(ТЕЛЕГРАМА

*Оглянули шпаківні виготовлені вами. Залишились задоволені.
Влітку віддячимо. Знищимо всіх шкідників саду.)*

3 Додаткова інформація про шпаків

Звучить аудіозапис голосів птахів.

ШПАКИ

Лише світає — птахи на крило. Шпак працює на добу 17 годин. Та менше йому працювати не можна. Щоб нагодувати своїх пташенят шпак повинен приносити корм за день не менше 200 разів.

Шпаки трохи менші за дроздів. Маса тіла до 98 грамів. Поширені майже по всій Європі (крім крайньої Півночі). Птахи ці перелітні, зимують у південних областях Європи. В Україні їх можна побачити в мішаних і листяних лісах, ярах і урвищах, на скелях. Пісня — гучна, насичена звуками із пісень інших птахів, гавкання собак. Живляться майже виключно комахами.

4 Читання оповідання «Хатка на тополі» (за В. Чухлібом) (с. 103)

— Розкажіть свою загадку про пташку.

5 Гра «Хто більше?»

— Складіть якомога більше слів, використовуючи тільки ті букви, з яких складене слово *ластівка*. Перемагає той, хто складе найбільше слів.

Ластівка — стіл, ласт, каса, вата, лак, сік, ква, кіт,...

III. Робота над темою уроку**1 Вступна бесіда****» Розгадування загадки**

Є голова, та нема волосся,
Є очі, та немає брів,
Є крила, а не літає.
В холоді мерзне,
Спеки боїться. (*Риба*)

» Гра «Впіймай рибку»

— Оберіть слова — назви риб.

1	2	3	4	5
півень	сом	окунь	лисичка	щука

» Уточнення знань дітей про риб

- Розкажіть, що ви знаєте про риб?
- Де вони живуть?
- Чим живляться?

2 Ознайомлення з казкою О. Іваненко «Казка про золоту рибку» (с. 104)

— Чому хвилювалася мама маленької рибки?

3 Читання оповідання дітьми**4 Обговорення прочитаного**

- Від чого застерігала маленьку рибку мама?
- Чи прислухалася мала до матусі?
- Якою була маленька рибка?
- Чи справді поведінка рибки була небезпечною для її життя?

Чому?

— За якими ознаками ми можемо довести, що прочитаний текст є казкою?

— Хто є персонажами цієї казки? (*Мама рибки та маленька рибка*)

— Дайте їм характеристику. (*Рибка — маленька, смілива, допитлива. Мама-риба — схвилювана, розумна, мудра, турботлива.*)

5 Гра «У тварин, як у людей»

— Людина, спостерігаючи за тваринами, виявила багато схожих на свої рис характеру, тому часто в казках кожна тварина має свій характер, а в мовленні існує багато образних порівнянь.

Утворіть порівняння, використовуючи малюнки.

Хитрий, як...

Набундючений, як...

Упертий, як...

Колючий, як...

Мудрий, як...

Боягузливий, як...

6 Гра «Допоможіть рибиці уникнути небезпеки»

— Допоможіть рибиці уникнути небезпеки.

У цих словах замість рисок уявляйте букву *О* і читайте їх.

Д-бр-, м-р-з-, г-л-с-, ж-вт-к-, г-л-д-, м-з-к-, с-р-м-, г-р-х-, к-л-, м-л-к-, б-л-т-, к-мп-т-, к-л-с-к-, з-л-т-, б-р-шн-, м-т-др-м-, п-в-р-т-, п-т-п-, п-р-ш-к-, в-л-кн-.

— Тепер уявляйте букву *А*.

М-м-, б-б-, б-нк-, б-н-н-, м-вп-, б-з-р-, ф-рб-, х-л-т-, хм-р-, ч-б-н-, ч-шк-, ч-йк-, к-н-рк-, л-в-нд-, с-в-н-, к-вл-нг-, н-н-с-, з-вр-к-, ш-хт-р-, з-д-ч-, з-пр-вк-, б-кл-ж-н-, б-р-б-н-, з-б-г-нк-.

— А тепер — букву *Е*.

Л-в-, ф-н-, ж-л-, б-р-г-, ш-рш-нь-, с-кр-т-, с-рц-, ч-р-п-, ск-л-т-, м-нш-, ц-м-нт-, ф-рм-р-, ц-нтн-р-, м-ч-, н-рв-, ш-ф-, н-р-ст-, м-ч-ть-, ш-д-вр-, С-м-н-.

— Рибка вдячна вам за допомогу, діти. І в подарунок принесла цікаву книжку «Веселе місто Алфавіт» відомої української поетеси Тамари Коломієць.

► Фізкультхвилинка

Нумо із-за парти встанем,
У віконечко заглянем.
В небі хмароньки біленькі.
Ось поставим руки в боки
Й пострибаємо навскоки.
Вліво, вправо нахиліться
І навшпиньки підніміться,
Руки вгору, руки вниз,
Кругом себе повернісь.

Крок вперед зроби швиденько
І за парту сядь тихенько.
(Діти імітують описані рухи.)

IV. Робота з дитячою книжкою Т. Коломієць «Веселе місто Алфавіт»

- 1 Розглядування книжки. Розповідь про різні види абеток давнини
- 2 Ознайомлення із вступним віршем

Веселе місто Алфавіт.	Живуть там літери в словах,
Йому сьогодні наш привіт.	А кожне слово — звір чи птах,
До нього нам лягає путь, —	Травиця чи барвистий цвіт.
У ньому літери живуть.	Отож в похід за мною вслід!

Аа

Аеропорт. Гайда звідсіль
Автобусом до міста!
Нас обгоня автомобіль,
А в нім — авто туристи.
Стрічає аркою між віт
Веселе місто Алфавіт.

- 3 Читання одного з віршів. Визначення особливості його побудови
(більшість слів вірша починаються з однієї букви)

Рр

Рак рибі рано у ріці
Розповідає радо:
— Лишив рибалці поплавці
І позрізав принаду!..

- 4 Вибіркове читання віршів абетки. Виконання до них цікавих завдань

Наприклад:

Вв

На велотрек спішить ведмідь,
Всідається — і ну ревіть!
Вирулює велосипед —
Вовчисько вирвався вперед.
А от вівця — відстала,
З велосипеда впала.

»» Ребуси

— Розгадайте слова, що зустрілися у прочитаному вірші.

Є

(Ведмідь)

Л

,, Д

(Велосипед)

Єє

Спитайте у єнота,
 Яка його робота.
 —Єдина! — скаже вам єнот. —
 Зіграє на флейті
 Кілька нот.

» «Професії»

— Знайдіть у сітці кросворда назви професій, що зображені на малюнках.

П	И	С	Ь	М	О
С	К	О	М	Н	Л
П	І	К	Е	Н	І
А	В	У	Ч	А	К
К	Р	О	И	Р	Ь
К	Я	М	Т	Е	Л

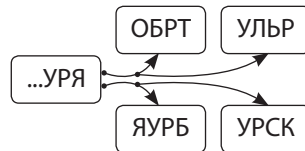
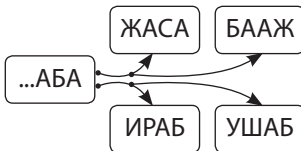
(Учитель, моряк, лікар, письменник)

Жж

Жмурки-піжмурки смішні
 У звірат і комашні.
 Жук-жучище жмуриться,
 Жмуриться — не журиється:
 — Жабка онде в жабурині,
 А журавка — в журавлині.

» «Жмурки»

— Прочитайте слово та знайдіть його у схемі праворуч.

5 Творча робота

— Спробуйте скласти своє речення на одну букву.

Наприклад: К («ка») — Красивий Крим кличе кожного;
 Д («де») — Доброзичливому дідусеві дякували діти;
 М («ем») — Маленька Марійка мила малину.

V. Підсумок уроку

- Що вас зацікавило на уроці?
- Що було складним?
- Чого навчилися?

О. М. Мачнева

УРОК 270 (ПИСЬМО)**Тема.** Слова, протилежні за значенням**Мета:** ознайомити учнів зі словами, протилежними за значенням; вчити добирати такі слова до поданих, знаходити їх у реченнях; удосконалювати навички каліграфічного письма, вміння складати звукову модель слів та виконувати складовий аналіз, відгадувати загадки; розширювати словниковий запас учнів; розвивати увагу, спостережливість, образне, творче мислення, вміння описувати предмети, творчі здібності, мовне чуття, культуру мовлення, вміння давати правильні відповіді на поставлені запитання; виховувати вміння працювати у парах змінного складу, самостійно, колективно, за варіантами; сприяти формуванню дружніх стосунків серед учнів класу.**Обладнання:** міні-підручник із завданнями до уроку; картки для роботи у парах змінного складу, для роботи за варіантами; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С. Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д. Захарійчук. — К. : Літера ЛТД, 2008.**ХІД УРОКУ****I. Організаційний момент**

Сьогодні у нас незвичайний урок.
 Сьогодні ми зробимо ще один крок
 В країну відому, в країну чудову,
 В країну багатой рідної мови.
 Всі сядьте рівненько, працюйте уважно —
 Потрапить туди щоб було нам неважко.

II. Актуалізація опорних знань учнів**1 Каліграфічна хвилинка***Ц ц ц к к у у у к е р р р о о а в к и й*— Складіть слова, використовуючи тільки подані літери. (*Цукор, цукерка, цукровий*)

- Перевірте написання даних слів за підручником (с. 105).
- Поставте наголос.
- Поділіть дужками на склади.
- Складіть звукову модель слова *цукровий*.
- Який за смаком цукор? (*Солодкий*)
- Продовжте речення.

Цукор солодкий, а лимон — ... (кислий).

— Знайдіть слова, що не дружать, слова-«вороги». (*Солодкий — кислий*)

III. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми ознайомимося зі словами, протилежними за значенням (ще можна їх назвати словами-«ворогами»); будемо вчитися знаходити такі слова в нашому мовленні.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Прочитайте і відгадайте загадки, випишіть парами слова, протилежні за значенням

- Біла латка, чорна латка по дереву скаче. (*Береза*)
- Серед двора стоїть копа: попереду вила, позаду мітла. (*Корова*)

2 Робота за підручником

1) С. 105, вправа 1

— Прочитайте слова. Доберіть до них пару з поданих слів.
Білий гриб — чорний ґрунт, солодкий мед — кислий лимон.
 — Усно складіть речення із однією парою словосполучень.

► Фізкультхвилинка

Дружно в ліс ми всі пішли,
 Скільки тут грибів знайшли!
 В кошики ми їх збирали,
 Доки повними не стали.

Ще й побігали там трішки,
 Натомили свої ніжки.
 Поверталися бадьорі,
 А про це вже знали в школі.

2) С. 105, вправа 2

— З тексту «Казка про золоту рибку» випишіть виділені слова. Доберіть до них слова з протилежним значенням.
Маленький — великий, далеко — близько.

3) С. 105, вправа 3

— Випишіть останнє речення з цієї ж казки. Позначте у словах наголошений звук, підкресліть наголошений склад. Виконайте звуко-буквений аналіз підкресленого слова.

3 Робота у парах змінного складу

— Прочитайте вірш. Випишіть парами слова, протилежні за значенням.

Варіант 1

Два брати жили на світі,
 Був один з них працьовитий,
 А другий — ледачий дуже.
 Слухай казку про них, друже.

Варіант 2

Той хоробрий і правдивий,
 Той брехливий, полохливий,
 Той розумний, той дурний,
 Той великий, той малий.

Варіант 3

День і ніч брати сварились
І ніколи не мирились.
Все, що перший будував,
Другий миттю руйнував.

Варіант 4

Кожен рать повів свою,
Стрілись вороги в бою.
Із високим стрівсь низький,
На товстого йшов тонкий.

4 Робота за варіантами

— Прочитайте. Знайдіть і випишіть слова з протилежним значенням.

Варіант 1

Сірий зайчик ще *улітку*
Наносив дровець в повітку.
Взимку чим топити має,
Як завія загуляє...

М. Пономаренко

Варіант 3

Струмку сказала річка:
— Ти *вузький*, а я *широка*,
Ти *мілкий*, а я *глибока*.
Про одне лиш забула ріка,
Що й сама починалась з струмка.

Варіант 2

Йде зима в поля, гаї,
Ми вже бачили її.
В неї сніг та хуртовина,
Довга ніч, *коротка* днина.

Варіант 4

Розкішний степ; *убогі* села...
Це ти, мій краю чарівний?
Мій рідний край такий *веселий*,
Мій рідний край такий *сумний*.

5 Колективна робота (за міні-підручником)

1) Прочитайте. Замініть виділені слова словами, протилежними за значенням.

Запишіть відредагований текст

Настала осінь. У перелітних пташок — сум. Вони летять у вирій.
(Настала весна. У перелітних пташок — радість. Вони летять у рідні краї.)

2) Прочитайте речення. Замість пропусків запишіть для опису картин природи слова, протилежні за значенням

- Дощ навесні (*який?*) ..., а восени (*який?*)
- Вітер навесні (*який?*) ..., а восени (*який?*)
- Сонце навесні (*яке?*) ..., а восени (*яке?*)
- Навесні небо (*яке?*) ..., а восени (*яке?*)

Слова для довідки: теплий, холодний, легкий, сильний, веселе, сумне, чисте, похмуре.

V. Підсумок уроку

- З якими словами ознайомилися на уроці?
- Яка робота для вас була цікавою?
- Що було важким?
- Доберіть до слова *початок* протилежне за значенням. (*Кінець*)
- Наш урок добіг свого кінця, бажаю вам успіхів.

УРОК 271 (ЧИТАННЯ)

Тема. Прислухайся до мови природи. Підсумковий урок. Урок-вікторина

Мета: удосконалювати вміння працювати з текстом, коригувати власні висловлювання, діяти за алгоритмом (пам'яткою), виправляючи помилки; узагальнити вивчений матеріал за рік; формувати вміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, визначати головне, працювати за зразком, учити дітей бути спостережливими, уважними, розвивати творчість учнів засобами художнього слова; виховувати любов до школи, природи; вчити працювати спільно, формувати позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: малюнки із зображенням природи, тварин; магнітофон; аудіозапис «Звуки природи».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1 Гра «Утворіть порівняння»

На дошці — слова: *упертий, боязкий, мовчазний, клишоногий, хитрий, балакучий*, а також малюнки віслюка, сойки, ведмедя, рибини, зайця, лисиці. Діти повинні утворити порівняння.

- *Упертий, як віслюк.*
- *Боязкий, як заєць.*
- *Клишоногий, як ведмідь.*
- *Хитрий, як лис.*
- *Балакучий, як сойка.*
- *Мовчазний, як риба.*

2 Міркування

— Як, на вашу думку, спілкуються між собою риби?

3 Читання казки О. Іваненко «Казка про золоту рибку» (с. 104)

та обговорення прочитаного

— Від чого застерігала маленьку рибку мама?

— Чи прислухалася мала до матері?

— Якою була маленька рибка?

— Чи справді поведінка рибки була небезпечною для її життя?

Чому?

— За якими ознаками ми можемо довести, що прочитаний текст є казкою?

— Хто є персонажами цієї казки? (*Мама рибки та маленька рибка*)

— Дайте їм характеристику. (*Рибка — маленька, смілива, допитлива. Мама-риба — схвильована, розумна, мудра, турботлива.*)

— Доповніть речення тексту.

У зграйці маленьких рибок вона була...

Не запливай...

*А я від зубастої...
Рибка вертіла...
А рибка насправді була просто...*

III. Робота над матеріалом уроку

1 Слухання аудіозапису «Звуки природи»

- Які звуки ви почули?
- Які звуки були мовні, а які — немовні?
- Чи вміють говорити квіти, птахи, риби, звірі?
- А якою мовою спілкуєтесь ви?

2 Ознайомлення з віршем Л. Полтави «Хто як говорить» (с. 106)

- Як говорять діти?

3 Робота в парах. Самостійне читання вірша

4 Виразне читання вірша

— Чи згодні ви з автором, що «все, що живе на світі, уміє розмовляти»?

» Фізкультхвилинка

ПТАШКИ

Крильця пташки розправляють,	<i>(Руки розвести в різні сторони.)</i>
Їх до сонця підіймають.	<i>(Руки вгору, потягнутись.)</i>
Потім можна політати	<i>(Покрутитися, рухи руками</i>
І комашок поганяти.	<i>вгору та вниз.)</i>
На галявину злетілись,	<i>(Нахили голови взад-вперед.)</i>
Там зернят вони наїлись.	
Потім знову полетіли,	<i>(Присісти.)</i>
На гніздечко хутко сіли.	

5 Читання вчителем вірша С. Жупанина «Рідна мова» (с. 107)

- Що автор у вірші назвав *святиною*? (*Рідну мову*)

6 Самостійне читання вірша учнями

7 Виразне читання поезії. Обговорення

- Знайдіть рядки, в яких автор говорить про свою мову?
- З якими почуттями він це промовляє?
- Що є спільного у змісті віршів Л. Полтави та С. Жупанина?

Прочитайте.

8 Вікторина «Чи уважний ти читач?»

- 1) Як народжується слово? («*Буква до букви — слово вродилось, заусміхалось, заколосилось*». Л. Лужецька «*Буква до букви*».)
- 2) «Додай словечко.»
Спершу подумай, а потім... (*скажи*). Легко сказати та важко... (*зробити*). Мову веде, наче... (*мед тече*).

- 3) Від чого може бути щасливою людина? (А. Зимін «Щаслива людина»)
- 4) Чим пишаться діти Криму? А чим славиться наш край? (Теплою водою Чорного моря. «Ми живемо в Україні»)
- 5) Навіщо вітатися з незнайомими людьми? (За В. Сухомлинським «Скажи людині: "Доброго дня!"»)
- 6) Доберіть споріднені слова до слова весна. (Весна, весняний, веснонько, веснянка, весніти)
- 7) Чому журавлів називають веселиками? (Вони веселять око і душу людей, коли летять навесні до рідних гнізд. С. Пушик «Журавлі-веселики»)
- 8) Яка квітка є провісницею весни? (Підсніжник. «Підсніжник» (за Б. Вовком))
- 9) Чому мама не впізнала ведмедика з оповідання «Різнокольорові звірятка» (за М. Пляцковським)? (Бо він перефарбувався в зелено-синій колір.)
- 10) Хто є няньками у звірячих родинях? (У ведмедів няньки — старші діти, а у вовків — молодий вовк. «Звірі-няньки»)
- 11) Хто розбудив ліс навесні? (Глухар своєю пісню. І. Прокопенко «Хто розбудив ліс»)
- 12) Як говорила мама про своїх маленьких їжачків в оповіданні «Їжаченята» за В. Сухомлинським? («Та хіба ж ви колючі, дітки мої ріднесенські? Волоссячко у вас м'яке, як льон. Та ви ж пухкенькі, мов подушечки!..»)
- 13) Що здивувало Наталю в оповіданні А. М'ястківського «Сонечко»? (Що сонечко кругом за нею ходить.) Чи насправді так відбувається?
- 14) У якому оповіданні хлопчик після відвідування бабусі в селі вирішив стати ветеринаром або дресирувальником? («Весняні канікули»)
- 15) Продовжіть порівняння: голубі очі, мов..., золоті коси, як..., червоні губи, як... . А що було чорне, як земля? (Брудні руки дівчинки. Т. Білецька «Корисна розмова»)
- 16) Про яку тварину розповідав Марко в оповіданні Д. Чередниченка? («Жиrafa у метро»)
- 17) Що здивувало Оксанку вранці на подвір'ї? (Гудіння бджілок над квітучою вишнею. «Дивний ранок»)
- 18) Що таке козубень? (Кошик)
- 19) Назвіть на кожен колір веселки квітку. (Червоний — мак, троянда; оранжевий — чорнобривці; жовтий — кульбабка; зелений — трава; голубий — дзвоники, незабудки, льон; синій — волошки; фіолетовий — фіалка, бузок.)

- 20) Знайдіть слово, у якому не пишеться м'який знак: *день, дощ, липень*. Як це пояснила Г. Плахотнюк в своїй казці «Пригоди м'якого знака»?
- 21) Що сталося з Катою-чепурушкою з оповідання Ф. Моро? (*Вона впала у джку з водою, задивившись на себе.*)
- 22) Яка біда трапилася із соловейком із твору «Як соловейко вскочив у біду»? (*За Ю. Ярмишем*)
- 23) Для чого слід вживати овочі?
- 24) Розкажіть, як мишенятко зупиняло час. (*«Як мишенятко зупиняло час» (за І. Полагутою)*)
- 25) Відгадайте загадку.

Червоненька і смачненька,
дуже з вигляду гарненька,
і боки у неї пишні,
літом смачно їсти... (*вишні*).

— Кого пригостив Івасик вирощеними власноруч вишнями?
(*Г. Храпач «Вишенька вродила»*)

10 Читання вчителем звернення авторів підручника до школярів та вірша
О. Сенатович «Розумій мову природи» (с. 108)

11 Складання завдань на літо

- Спогайрісте аз доюприро. (*Спостерігай за природою.*)
- дьБу питдоливим. (*Будь допитливим.*)
- Розляймов ноюрід моюво. (*Розмовляй рідною мовою.*)
- Батога тачий. (*Багато читай.*)

IV. Підсумок уроку

Прочитайте зашифрований лист, називаючи по порядку перші букви назв предметів.

(*Хто багато читає, той багато знає.*)

УРОК 272 (ПИСЬМО)

Тема. Підсумковий урок. Урок-подорож океаном Знань

Мета: узагальнити знання учнів за темами програми 1 класу; навички каліграфічного письма; вміння виконувати звуко-буквений аналіз, складати речення за поданою схемою, знання учнів про слова, що означають назви предметів, ознак, дій, близькі та протилежні за значенням; розширювати словниковий запас учнів; розвивати увагу, спостережливість, творче мислення, здібності, мовне чуття, культуру мовлення, уміння давати правильні відповіді на поставлені запитання, доводити свою точку зору; виховувати любов до Батьківщини, уміння працювати в парах змінного складу, самостійно, колективно, за варіантами, сприяти формуванню дружніх стосунків у колективі.

Обладнання: карта подорожі океаном Знань з островами Гімназійний, Каліграфічний, квітка з відірваними пелюстками із завданнями для творчої роботи; підручник «Післябукварик. 1 клас» / М. С.Вашуленко, В. О. Науменко, М. Д.Захарійчук. — К.: Літера ЛТД, 2008.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Повідомлення теми та завдань уроку

— Ми закінчили вивчати всі теми, заплановані програмою. Тож настав час повторення всіх вивчених тем. Сьогодні ми проведемо урок-огляд ваших знань. Ваше завдання — пригадати все, що вивчали протягом навчального року. Мое завдання — перевірити ваші знання, зробити висновки: які теми вивчили добре, а над якими слід буде краще попрацювати у другому класі, підбити підсумок нашої роботи за навчальний рік.

А щоб повторення було цікавішим, я пропоную вам здійснити подорож океаном Знань. Звичайно, ж подорожувати зможе лише той, хто не боїться показати свої знання та вміння, напрацьовані протягом навчального року. Серед нас немає боягузів? Тоді уперед! Ми з острова Гімназійного відправляємося в путь!

Звучить музика, учитель переставляє кораблик на карті маршруту до першого острова на шляху — Каліграфічного.

II. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу

— Ось перша наша зупинка на острові Каліграфічному.

1 Каліграфічна хвилинка

1) Робота за підручником

— На с. 109 (останні чотири рядки) знайдіть і запишіть по три буквوز'єднання:

- з нижнім з'єднанням літер;
- з верхнім з'єднанням літер;
- із середнім з'єднанням літер.

2) Запишіть літери за поданим описом. Складіть слово з цих букв

- Перша літера складається з двох елементів: прямої похилої із заокругленням угорі і внизу і довгої прямої похилої, заокругленої внизу ліворуч. Це велика літера. (*У*)
- Друга буква складається з трьох елементів: прямої короткої лінії і двох кривих. (*к*)
- Третя літера складається з двох елементів: довгої прямої лінії і короткої прямої лінії, заокругленої вгорі і внизу. (*р*)
- Четверта буква складається з двох елементів — лівого півовала і прямої лінії, заокругленої внизу праворуч. (*а*)
- П'ята літера складається з трьох елементів: короткої прямої лінії, заокругленої внизу праворуч, і двох крапок над нею, що не поєднуються з першим елементом. (*ї*)
- Наступна буква складається з трьох елементів: двох прямих коротких ліній, з яких одна заокруглена внизу праворуч, і прямої горизонтальної короткої лінії. (*н*)
- Остання літера складається з двох елементів — лівого півовала і прямої лінії, заокругленої внизу праворуч. (*а*) (*Україна*)

— Вирушаємо далі.

— Діти, океан Знань дуже великий. Щоб не заблукати у ньому, нам необхідно користуватися нашою картою. Який же наступний острів на нашому шляху? (*Звуко-буквений*)

2 Звуко-буквений, складовий аналіз слів**1) Виконання звуко-буквеного аналізу слова *Україна*****2) Добирання слів, близьких за значенням**

— Як по-іншому можна назвати Україну? (*Діти записують слова Батьківщина, Вітчизна, рідний край, рідна земля*)

— Вирушаючи у подорож, ви завжди повинні пам'ятати, що ваша Батьківщина — Україна. Це ваш рідний дім, земля, де ви народилися, вирости. Саме тут ви зробили свій перший крок, сказали своє перше слово, перший раз посміхнулися, заплакали, розсердилися, зраділи. Ви повинні пам'ятати, що тут вас люблять і чекають. Любіть свою рідну Батьківщину всім серцем, будьте справжніми українцями!

— Прочитайте вірш. Випишіть слова-родичі до слова *Україна*.

Українська наша мова
Завжди в *Україні*.
В *українців* у пошані
Здавна і донині.

— А ми вирушаємо далі маршрутом карти. Наступна зупинка — на острові Словниковім.

3 Словниковий диктант

1) З поданого вірша випишіть словникові слова. Підкресліть букви, правопис яких необхідно запам'ятати

- Я взяв *лінійку* й *олівець*,
Замалював весь *папірець*!
Посередині *їжак*...
Дуже колеться! Ось так!
- Ганна *гудзик* на *ганку*
Пришивала на світанку.
Поки *гудзика* пришила,
То *година* пролетіла.
Але Ганна і не знала,
Бо *годинника* не мала.

2) Складіть за поданою схемою речення зі словниковим словом

_____ .

— Молодці! Наша подорож триває і наступна зупинка — на острові Предметів.

4 Робота зі словами, що позначають предмет або істоту

- На які питання відповідають ці слова? (*Хто? що?*)
- Які слова відповідають на питання *хто?* (*Ті, що позначають істот*)
- Які слова — назви предметів відповідають на питання *що?* (*Ті, що позначають неживі предмети*)

1) На картці обведіть олівцем слова, що відповідають на питання:

I варіант — *хто?*; II варіант — *що?*

I варіант — <i>хто?</i>	II варіант — <i>що?</i>
Місто, ставок, сонячний, лижник, олень, година, вітрильник, подруга, вилтає, молоко, кішка, кухар, рибка, ведмежа, поле, тополя, писати, сірник	Школяр, дерев'яний, шубка, білка, приїздити, зайчик, синій, мороз, зимувати, весна, проліски, цукор, цуценя, садок, перлина, весело, сніг

2) Робота у парах змінного складу. (Рухається другий варіант)

— Запишіть подані слова так, щоб вони означали один предмет.

Варіант	Завдання
1	Рибки, озера
2	Хмарки, книжки
3	Метелики, горобці

Варіант	Завдання
4	Очі, кущі
5	Проліски, тролейбуси
6	Садки, чижі

3) Гра «Знайди пару»

Бджола	Зозуля
Олень	Їжак
Київ	Джміль
Лелека	Цукерка
Бабуся	Україна
Цукор	Дідусь

► Пальчикова гімнастика

Ось рука і ось рука.
 На долоні є ріка,
 А на річці плавав гусак,
 Гусак великий, молодий.
 Вказівник його зловив.
 А середній общипав,
 Безіменний суп зварив,
 А Мізинчик піч топив.
 Полетів гусак у ротик,
 А із ротика в животик.
 От тобі — на!
 А гусака — нема!

— А ми продовжуємо нашу подорож. Наступна зупинка — на острові Ознак.

5 Робота зі словами, що означають ознаки предметів

— На які питання відповідають слова, що означають ознаки предметів?

— Наведіть приклади таких слів.

— Мешканці цього острова приготували для вас завдання.

1) Робота у групах змінного складу. (Рухається перший варіант.)

— До поданих слів доберіть слова, що означають ознаки.

Наприклад: м'яч — гумовий м'яч.

Варіант 1	Варіант 4
Шапка — _____ шапка.	Вишенька — _____ вишенька.
Вітерець — _____ вітерець	Хмарка — _____ хмарка
Варіант 2	Варіант 5
Олівець — _____ олівець.	Край — _____ край.
Дзвоник — _____ дзвоник	Лінія — _____ лінія
Варіант 3	Варіант 6
Дорога — _____ дорога.	Море — _____ море.
Батько — _____ батько	Помідор — _____ помідор

— А ми продовжуємо нашу подорож. Наступна зупинка — на острові Дій.

6 Робота над словами, що позначають дії предметів

— На які питання відповідають слова, що означають дії предметів?

— Наведіть приклади таких слів.

1) Гра «Навпаки»

— Мешканці цього острова люблять грати. Давайте і ми зараз пограємо.

Учитель кидає м'яч, учень ловить і повертає його вчителю, називаючи слово, що означає дію предмета і є протилежним за значенням до названого.

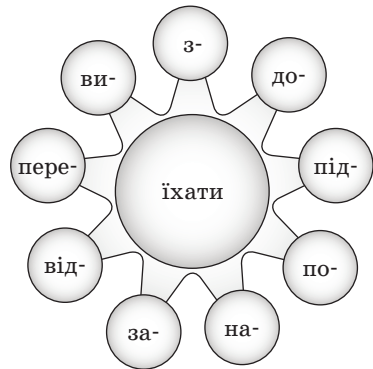
Мовчати, дружити, сміятися, ловити, питати, шукати, робити, спати, лежати, любити.

2) Творча робота

— А ще чоловічки з цього острова люблять збирати квіти. Ось яку квітку вони приготували для нас.

— Відриваючи пелюстки, складіть слова, які б відповідали на питання *що робити?*

З'їхати (*звернути увагу на правопис апострофа*), під'їхати (*звернути увагу на правопис апострофа*), переїхати, поїхати, заїхати, від'їхати (*звернути увагу на правопис апострофа*), виїхати, доїхати, приїхати, наїхати.

III. Підсумок уроку

— Молодці, ви впоралися із завданнями! Наша остання зупинка — Гімназійна. Ми повернулися до стін рідної гімназії.

— Чого ви навчилися під час нашої подорожі?

— Що дізналися нового?

— Що повторили?

— Але наша подорож океаном Знань незабаром продовжиться і триватиме все ваше життя!

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Архипова Ірина Аркадіївна — учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавренюва Херсонської міської ради, Відмінник освіти України (2005 рік), переможець I і II етапів, лауреат Всеукраїнського конкурсу «Класний керівник року» (2005 рік), нагороджена знаком Софії Русової (2007 рік).

Бондар Тетяна Миколаївна — учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавренюва Херсонської міської ради.

Вернигор Ірина Вікторівна — учитель початкових класів Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавренюва Херсонської міської ради.

Воронова Лариса Михайлівна — учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель Чорнобаївської загальноосвітньої школи I–III ст. Білозерського району Херсонської області, Відмінник освіти України.

Дергілова Катерина Олександрівна — вихователь групи продовженого дня Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу № 11.

Дехніч Ольга Анатоліївна — учитель початкових класів загальноосвітньої школи I–III ст. № 55 м. Херсона.

Кайда Юлія Анатоліївна — учитель початкових класів Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавренюва Херсонської міської ради.

Коткова Віра Володимирівна — аспірантка кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Кучеренко Зоряна Степанівна — учитель початкових класів II кваліфікаційної категорії Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавренюва Херсонської міської ради.

Мачнева Ольга Миколаївна — учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавренюва Херсонської міської ради, переможець IV міського конкурсу «Жінка року» в номінації «Пані вчителька» (2006 рік).

Павленко Тетяна Вікторівна — учитель початкових класів, вихователь НВК «Школа гуманітарної праці» Херсонської області.

Піддубна Наталія Сергіївна — учитель початкових класів Чорнянської загальноосвітньої школи I–III ст. Каховського району Херсонської області, дворазовий призер Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Початкова освіта» (2009, 2010 роки).

Полєвікова Ольга Борисівна — кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри дошкільної освіти факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, дійсний член Української академії акмеологічних наук.

Шевчук Галина Анатоліївна — учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель Чорнобаївської загальноосвітньої школи I–III ст. Білозерського району Херсонської області, переможець I (районного), лауреат II (обласного) етапу Всеукраїнського конкурсу «Учитель року — 2008».